— Az iparművészeti propaganda-napok célja, hogy azokat a sajátos, nagy értékeket, melyeket a külföld minden értékeink közül a legtöbb szeretettel és csodálattal fogad, a hazai közönség széles rétegével megismertessék és megkedveltessék. Ezt bizonyitják az október 10-én rendezett *Iparművészet napja*, október 8-ától az Üllői-ut 33. és Andrássy-ut 69. szám alatti kiállitások és október 10., 11., 12. és 13-án naponta délután 6 órakor az Üllői-ut 33. szám alatt rendezett vetitettképes előadások.

N.U. 931. X. 7.

okt. 8-tól 13.-ig bezárólag.
Üllői út 33. és Andrássy út 69. sz. alatt.

Az Iparművészeti propaganda-napok.
N. U. 931. X. 7

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1975 MÁJ 16

KÖZNEVELÉS

Ipacs Ilona

Ipacs Ilona rajza

1021

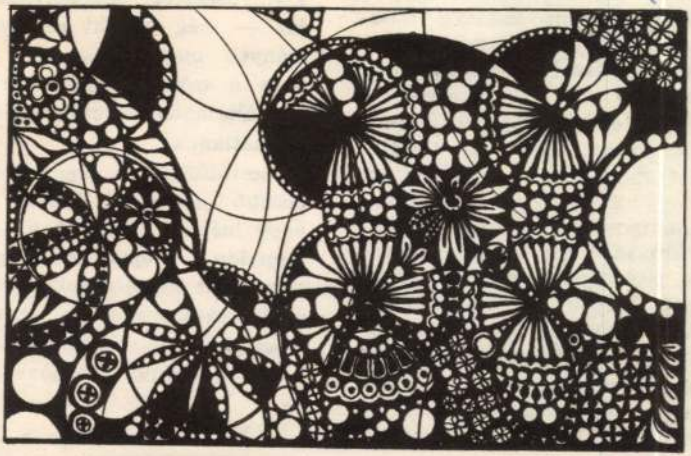

hiszem, abból adódik, h
nem tesznek különbséget
kísérlet mint kutatási m
szer és a kísérlet mint az
kolai gyakorlat átalakítás
eszköze között. Ezeknek
modelleknek nem az a
deltetésük, hogy az elm
tet magyarázzák, nem is
hogy a gyakorlatot elmé
szempontból értelmezzék,
nem az, hogy ***hozzájárulja***
a pedagógiai valóság gyö
res, pozitív megváltoztatásához. Úgy gondolom, az így értelmezett modellkísérlet nagyobb mértékben előfeltételezi és feltételezi az átfogó elméleti alapvetést, mint a

előzetesen kipróbáljuk elgon-
dolásainkat, mert így lényegesen kevesebb lesz a váratlan nehézségből adódó költség.

A létrehozás folyamata kí-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1976 MÁR 12

KÖZNEVELÉS

Ipacs Ilona

1021

Ipacs Ilona rajza

kerekasztala
Győrött,
a Ságvári End

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1978 DEC 29

KÖZNEVELÉS

Ipacs Ilona

1021

Ipacs Ilona rajza

7

ti zászló mögött. Azóta sem éreztem olyan erősen a fegyelem csodálatos erejét, a közösséghez tartozást. Miért kell a szép, katonás formaságokat elhanyagolnunk? Miért nem érezhetik a mai gyerekek, a fegyelem szépségét?

Alig telt el egy óra és már jönnek vissza az imént látott úttörők. Egyik csoportjuk beveszi magát egy cukrászdába, a többiek lázasan viharzanak végig az utcán. A zászlótartó

Ipach Ferenc

Elhunyt Ipach Ferenc, a Népszava grafikusa

Hosszan tartó betegség után, 61 éves korában elhunyt *Ipach Ferenc*, a Népszava grafikusa. Temetéséről később intézkedünk.

Ipach Ferenc kollégánk több mint negyedszázad óta, 1958-tól kezdve állt lapunk szolgálatában. Lelkiismeretes, áldozatkész dolgozója volt szerkesztőségünknek. Munkájára mindig bizton számíthattunk. Ha kellett, éjszaka is bejött az első hívó szóra. Szorgalommal, szeretettel rajzolta, készítette az időjárásjelentések térképeit, a keresztrejtvények ábráit. A betegség már évekkel ezelőtt nyugdíjba kényszerítette, de nyugdíjasként is mindennapos volt a szerkesztőségben, sokszor segített, ha összetorlódtak a tennivalók. Gondosan, pontosan végzett munkájának elismeréseként a Munka Érdemrend bronz fokozatával tüntették ki.

Népszava 1985. III. 22.

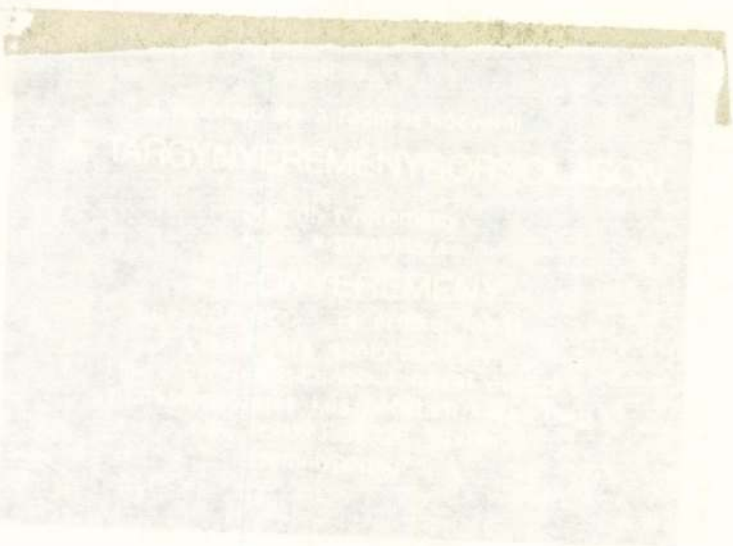

Ipach Ede

Lubortervező
1920.

Éimisk 1930. 84. l.

nille Pissarro.

10-én. † Párisban 1903 nov. 12-én.

f).

gszik és az előtért szelő Szajnán
ávozó kocsik, hintók és omnibu-
dán a közönség nyüzsög. A hát-
es épületek láthatók, a melyeken
nik szemünkbe. A derült égbolt
a: »*C. Pissarro 1902.*«.

·5 cm. — Lelt. sz. 3472. — Vétetett
(1257–907) és az 1907 szeptember
engedély szerint 2550 K-án. — Kifizet-
n. — Elszámoltatott 1907 október
ámolást jóváhagyta az 1910 május
rozat (942–910).

470

111

470 (3472)

645 (417)

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726
1978 MÁR 11
KÉPES ÚJSÁG
Ipacs Ilona

1021

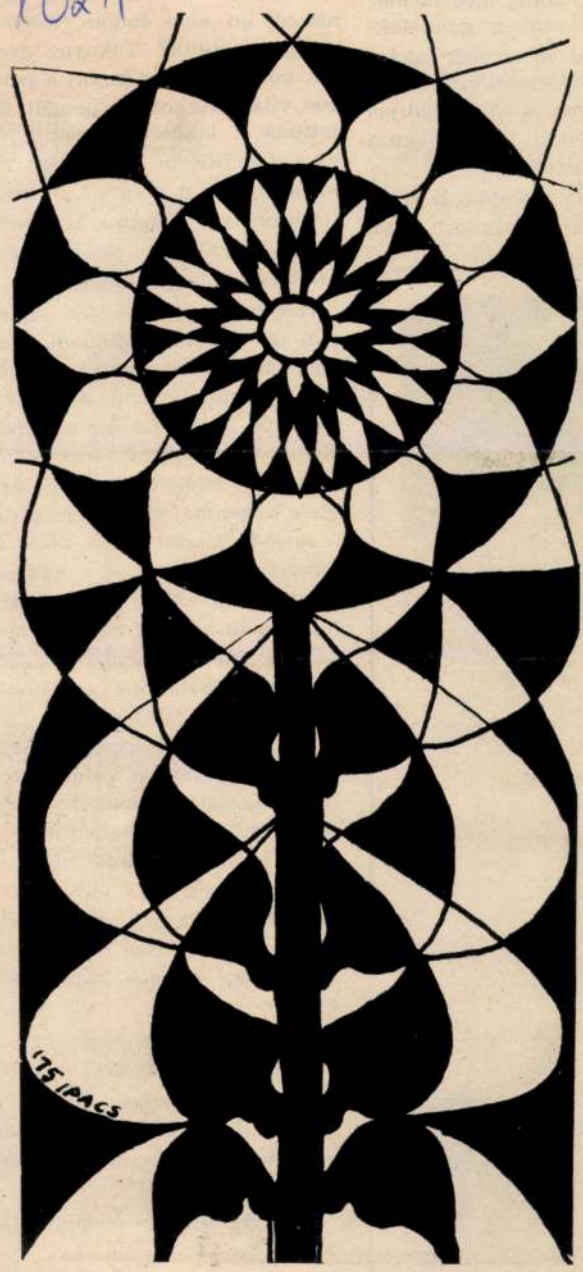

IPACS ILONA: Virág díszítéssel és díszítés virággal, kinek-kinek (tollrajz)

...gesen leintette ...
...oz menjetek, aki
szükségem lesz r...
...nek, addig meg ne
...étek rám a szeme
...iával él a régi la
...gi bútorok között. C
...ég ma is. A nyugc
...ó nélkül hallgat, a...
...a zsörtölődik:
...ja, ez a gézengúz csak
...dt a nyakamon! Csak

... havonta és nyolcvan fillérbe került egy kiló karaj. Most meg 67 forintot fizetünk egy hónapra. Hát nem érted, Géza? Egy kiló húsért most egy hónapig lakunk...

Három könyv és két újság van az asztalán. Mindent elolvas, ami a kezébe kerül, és mindenre kíváncsi, ami a házban történik. Tavasztól őszig a Széchenyi-fürdő egyik legszorgalmasabb látogatója. Kedvenc étele a gomba, csemegéje pedig a susinka (aszalt körte, szilva és alma). Református vallású. Templomba csak akkor megy, ha nagyon jó vagy nagyon rossz kedve van. Születésnapján szép dalokkal köszöntötte az úttörők kórusa.

Ma reggel öt órakor kelt. Ébresztette és piacra küldte Géza fiát. „Aztán mindent jól nézz ám meg, nehogy becsapjanak." Ebéd után szundított egyet és magáról, meg a férjéről álmodott. A hosszú élet titkáról kérdezem még. Hosszú magyarázatot várok, de csak három szót kapok:

— Élni, szeretni kell.

— Csak ennyi kell?

Sokáig vizsgáztat a szemüvege mögül, aztán váratlanul megsimogatja az arcomat és mosolyog.

— Csak ennyi. Nekem elhiheti.

Németh Sándor

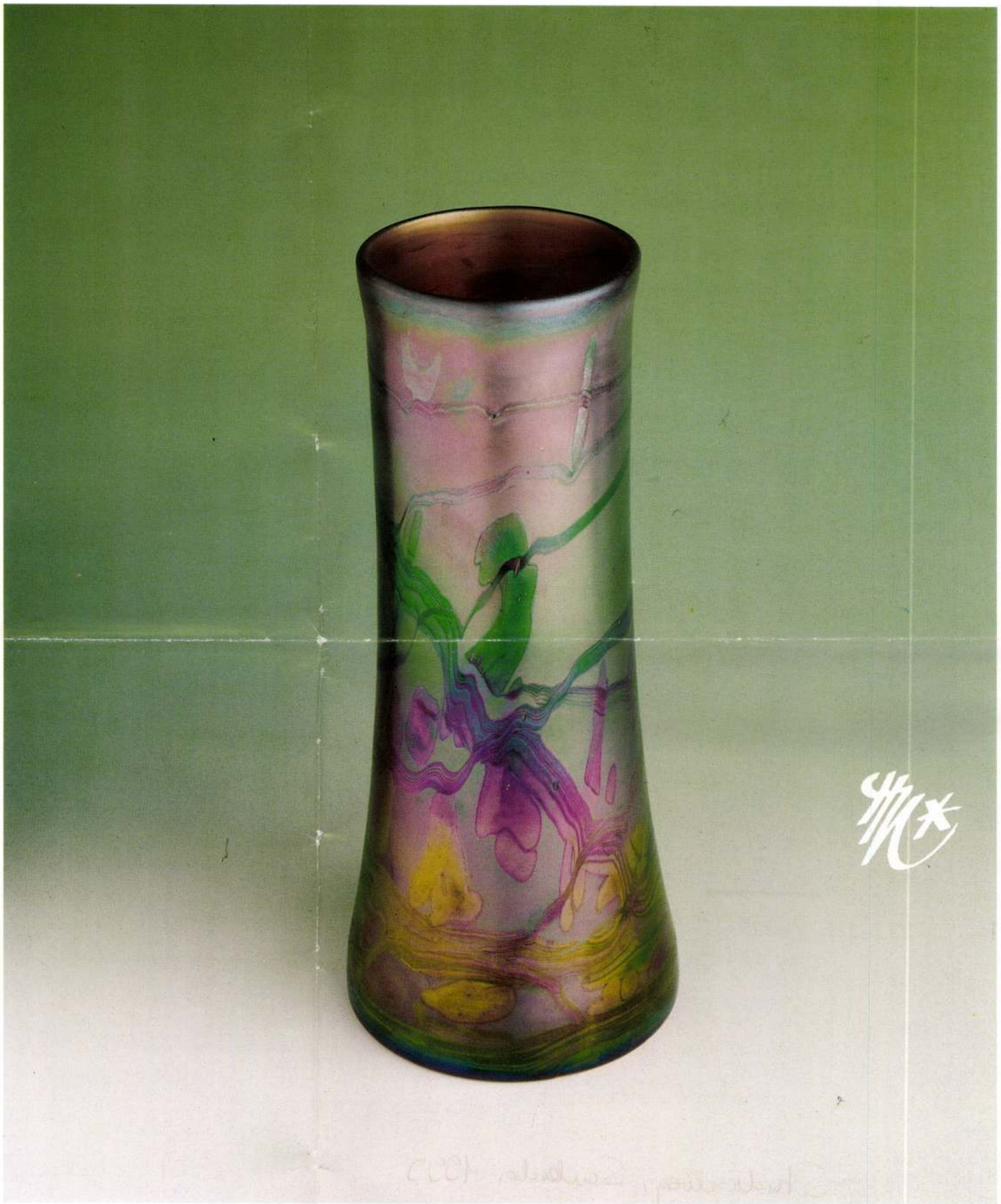

Egyedüli valóság, 1992.; fúvott, mangánlila alapon beágyazott, üveggel díszített, irizált üveg; M: 31 cm, Ø: 13 cm; Fotó: Molnár Géza
The Only Reality, 1992; blown iridescent glass, decorated with an embedded, piece of glass on violet basis; H: 31 cm, D: 13 cm; Photo by Géza Molnár

Objekt I., 1988-89. (London); kemencében formába olvasztott üveg; M: 26,3 cm; Fotó: Rosta József
Object I, 1988-89 (London); kiln-formed moulded glass; H: 26,3 cm; Photo by József Rosta

Objekt II., 1988-89. (London); kemencében formába olvasztott üveg; M: 18,5 cm; Fotó: Rosta József
Object II, 1988-89 (London); kiln-formed moulded glass; H: 18,5 cm; Photo by József Rosta

IOANNIDOU THOMAI

1191. Budapest, Álmos utca 42.
Telefon/Phone: (36-1) 1-277-812

Született: 1957, június 10. Budapest.
Born on June 10,1957 in Budapest.

Tanulmányok: Magyar Iparművészeti Főiskola. Szilikátipari Tanszék.
Üveg Szak. 1985. Diploma. 1991-ig a Pannonglass Ipari Rt. tervezője volt. 1985 óta kiállító művész.

Studied at the Glass Course of the Department of Silicate Industry of the College of Applied Arts.
Graduated in 1985.
Until 1991 a glass designer of Pannonglast Industrial Co.
Regular participant at exhibitions since 1985.

Stúdióüveg, Szeged, 1993

Irinyi József

önmüvek Pest

1855

l.

Mihalik pesti önmüvek

11, 29, 30. l.

7 28-92

pensieri -

M.D.K.

INZAM (INZUM) János szobrász

1762-ben Pesten polgár, 1774-ben a szobrász-vita egyik résztvevője

1766-1767. Slódmezővásárhely, r. k. temp. lom, főoltárára István- és Imre-szobrok. Az egész oltár ára 1150,- forint volt, amiből az oltárképre 590,- forint esett. — Szószék is tőle

Vgghány: Barokk szobrászat... Bp. 1959.
I. 118, 219. II. 118. e.

Inykó Béla

Egyelőre ott tart, ahol az elmult évben tartott és arra figyelmeztet, hogy a következő évben nem szeretné ugyanezt mondani/Marco /a művészről/ "Téli tárlat" c. kritikájában.
Művészet c. rovat.

A HÉT, Bp. 1904. nov. 2o. XV. évf.
47. sz. 753-754. lap.

IONESCU Ana.

M.D.K.

1920-ban Nagybányán a Szabadiskola tagja

Réti: Nagybánya..... Bp. 1954. 334 l.

IONESCU Aurelia

1925-ben Nagybányán a szab. iskola tagja

Réti: Nagybánya... 337.l.

K. D. K

IONESCU Aurelia

1924-ben Nagybányán a Szabadiskola tagja

Réti: Nagybánya ... 336. l.

IONESCU Ion

M.D.K.

1919-ben Nagybányán a Szabadiskola tagja

Réti: Nagybánya.... Bp. 1954. 333.l.

IONESCU Jenny

M.D.K.

1921-ben Nagybányán a Szabadiskola tagja

Réti: Nagybánya.....Bp.1954.335.1.

M.D.K.

Lucrétia Ionescu, festő [Bukarest]

Huszonhét képzőművészt hívott meg az idén Harsita megye Művelődési és Szocialista Nevelési Bizottsága, a Képzőművészek Országos Szövetsége Csíkszeredai Fiókja Szárhegyre. – Az aug. 22-i háromünnepségen a művész is felszólalt a bukaresti Képzőművészek nevében. Köszönetet mondott a hivatalos szerveknek és mindazoknak, akik azon munkálkodtak, hogy semmiben sem szenvedjenek hiányt és jól érezzék magukat, – és ezt el is érték, sok munkával, fáradtsággal.

S. Murvay Magda: Milyen volt a VII. Képzőművészeti alkotótábor – Szárhegyen? Utunk, 1970. szept. 26. 7. old.

M.D.K.

IOANIȚOIU Ioan

1927.-ben Nagybányán a Szabadiskola tagja

Réti: Nagybánya.... Bp. 1954. 338.l.

IONESCU Octavian

M.D.

1925-ben Nagybanyan a szab diskola tanja

Réti: Nagybanya... 337.1.

Réti: Nagybánya... 557.1.

IONESCU Octavian

M.L.A.

1926-ban Nagybányán a szabadiskola tagja

Réti: Nagybánya.. 337.1.

IORDATESCU Constanța M.D.K.

1929-ben Nagybányán a Szépmüvészeti Iskola

tagja

Réti: Nagybánya... Bp. 1954 339.1.

Recti: Ne

MDK

Ipach Antal 22 é. kőfaragó

2 db Tanulmányfej, szén

Ifjusági Képzőm. és Iparm. kiáll. N.Szal. 1950. jun.

14.1.

INTIBUS, Georg grafikus

Pamiatky a Múzea, 41, 1992, 5/6.
Tematikus szám: Barock in der Slowakei.
172-Sek

1755-

Intődi Adolf

1872/73 - 1873/74.

Ferkèpzomfoiskèvk

94. l.

166

M. D. K.

INTŐDY Zoltán építész

Bp. XI. Fehérvári út 14. Lakóház
munkatársaival

Építész: Gulyás Zoltán

(1959-60)

Repr.

Magyar építőművészet 1961 6. sz. 16-19. l.

Intődy Zoltán épitész M.D.K.

Bp. Aumbach utca, OTP lakóházak, Gulyás Zoltán épité

munkatársa.

Épitésvezető: Benyus Imre. repr.

Magyar Épitőművészet 1963/3. 34-37.1.

Intődy Zoltán, MDK

Építész

Oroszlányi szénosztályzó.

Tervezők: Intődy Zoltán, Pénzes Józsefrepr.

MagyÉp 1945-55.

Inugy József

esztergomi önöntő

1855

l.;

Fov. Könyvt. Evk

X. 1940. 175. l.

„INTERPRES INV."

Egyelőre még megoldatlan jelzés, feltételezésünk szerint egy sokszorosítás, illetve grafikai úton történő sokszorosítás részére rajzokat készítő vállalkozás megnevezése.

171 Manufaktura és Fábrika ábrázolása

75. TÁBLA

rézmetszet, 15 x 10,2 cm

Jelezve: Interpres inv.: Lehnhardt Sam sc. Pest. Felirata a felső mezőben: Manufaktúra Gyenge kis ujjaival 'sem Arakhné sem Penelopé / Szebben nem szött, fontt mint a' gyors Brüsseli szüzek.

alsó mezőben: Fábrika Εἰσὶ καὶ ἐν αὖθα θεοὶ, Heraclit. A' bölts, tengereken, földön, a' tsillagos égen, / Fábrikabéli Kováts műhelyben Isteneket lát.

In: Möller János: Az Európai Manufakturák. (fordította Mokri Bertalan) Pest, 1818. Trattner János Tamás. Címkép.

(OSZK 269.528)

Mindkét kompozíció, a rokka mellett ülő és a szövőszéken dolgozó nő és a kovácsmesterséget szimbolizáló Vulkanus sokszor előfordul a 19. század elején a különböző foglalkozásokat ismertető képeskönyvekben. Az első egykorú munkaábrázolás, a másik aktualizált mitológiai kompozíció.

Metsző: LEHNHARDT SÁMUEL (életrajzát lásd Kat. 174)

Irod: Pataky 1951 nem ismeri

Művészet Magyarországon 1780-1830
MTA MKCS - MNG Bp. 1980.

zötti időszakból ismerjük. Elsősorban a Kazinczy-kör írói foglalkoztatták, több metszetet készített a Hébe c. almanach részére. Kortárs művészek rajzai mellett az európai festészet jelentős korszakainak ismert mestereit is gondosan és lelkiismeretesen tolmácsolta.

Irod: Pataky 1951, 80. 1. sz.

PERGER, SIGMUND (Bécs, 1778 – Bécs, 1841)

Osztrák festő, litográfus, rajzoló. Több magyar kiadványnak rajzolt metszet előképeket. Járt Magyarországon, működését Igaz Sámuel, Kazinczy és Kisfaludy Sándor köréhez kapcsolhatjuk.

173 Egy pesti könyvkereskedés előtt 40. TÁBLA

színezett rézmetszet, 17,2 x 10,5 cm
Jelezve: Perger del. – Lehnhardt sc.
Felirata: Mutter, ich bitte dich, nehme mir den Jugendführer!
In: Der neue Jugendführer. Ein nützliches, und angenehmes A. B. C. = Buchstabier und Lese-Bilderbuch für die Jugend. Pest, 1820. Müller József. Címlap.
(FSzEK B/372/234)

128 képpel és német, francia és magyar nyelvű magyarázatokkal ellátott olvasókönyvet hirdet a kötet címlapja, amelyen a Müller féle könyvkereskedés előtt két jól öltözött vá-

T. 1110.

i lakás alaprajza és keresztmetszete
retegységgel és a megjegyzéssel: Diese
ög dem Profil nicht ersichtlich gemacht
Keller im ganzen unter dem Dinstbothen

und Profil
eu zu erbauen Kom-
: Caal Ispans Gebäu

a vk. 27 : 44.2 cm.

Institoris Ferenc

Pestről, 1810-ben 18 éves

Institoris Ferenc, Pestről, könyvkereskedő fia, 18 éves korában, 1810 nov. 14-én iratkozott be.

lásd Fleischer Bées 54. l.

INSTITORIS, Gabriel, pesti könyvkötő

Cr. 1., Buchbinder in Pest, könyvek ajánt megvételre. (1798., 845, 857, 869 l)

Preuburger Zeitung
(Genthon)

Pálffy János Károly gróf, tábornagy,

arczk. III. 34

Institoris Gábor

pesti könyvkötő

Lásd

Magy. Könyvszle

1927. 280, 281. l.

1. Budai edények Kuny gyárából a Felsőmagyarországi Rákóczi-Múzeumban Kassán.

Egy budai kerámikus a XVIII. században.

Siklóssy László könyve.

A MAGYARORSZÁGI agyagművesség történetét a mai napig jóformán a teljes sötétség titokzatos leple födi, elszomorítóan gyér szakirodalma pedig még valósággal gyermekczipőkben jár s nagyobb részében — ami különösen a régebbi publikáczionokra áll — csak támolyog s lépten-nyomon csetlik-botlik.

Az első számbavehető kisérlet, mely a hajdan oly gazdag magyar kerámiai művészi ipar multját e sötétségből kiásni s titkaiba némi világosságot hozni igyekezett, *Majláth Bélának* az Archaeologiai Közlemények XII. kötetében «Agyagiparunk történetéből» czím alatt közzétett, 13 oldalra terjedő értekezése, amely azonban annyira hibás, súlyos tévedésektől hemzsegő s különösen az agyagművesség technikai kérdéseit tárgyaló részében oly felületes értekezés volt, hogy azt, ha éppen nem is minősíthetjük — mint például *Pulszky Károly* tette[1] — «a tudományos kutatás álarcza alatt végzett, könnyelmű állításokkal és öntudatos ferdítésekkel» telitett dolgozatnak, mégis olyan számbavehető műnek, melyen továbbépíteni lehetne, teljességgel nem tekinthetjük. Két érdeme azonban mégis van: a *Majláth* által közölt 194 gyár- és mesterjegy sok, mai napig is helyt álló, addig ismeretlen magyar kerámiai műhelyre vetett világító sugarat, maga a dolgozat pedig, hibái és tévedései daczára, tágabb körben felkeltette a tárgy iránt az érdeklődést. Magának *Pulszky Károly*-nak az a hideg s rideg kritikája is, melyben *Majláth* czikkét részesítette, figyelmen kívül hagyva, hogy *Majláth Béla* az úttörés nehéz, háládatlan kisérletét végezte, magából *Majláth B.* dolgozatából fakadt s minden élessége, mondhatom: kegyetlensége mellett azt a hasznot mégis meghozta, hogy sokban mozdította elő a magyarországi kerámia történetének homályos kérdéseit.

Majláth Béla elvitathatlan érdeme, hogy a 127—129. számú jelek kapcsán, amelyekben egyszer egészen kiírva **OFEN,** egyszer **OF,** egyszer pedig pusztán az **O** betű fordul elő, e betüket egy *budai* kerámiai műhelylyel hozza kapcsolatba, illetőleg határozottan kimondja, hogy az **OF** és **O** betük *egy budai kerámiai gyárnak a jegyei.*

Pulszky Károly, aki 1882-ben *Radisics Jenő*vel a még csak embrióban volt Iparművészeti Múzeumban a hazai agyagműves-munkák akkor egyetlen nagyobb gyüjteményét — jelentékenyebb részében *Römer Flóris* gyüjtésének eredményét — felállította, már ismert olyan kőedény-tányért, melyen a «*Kuny Ofen*» gyári szigla látható volt, azt hitte s vallotta azonban, hogy a készítéshely mellett olvasható név csak «*valószinűleg*» a készítő neve.

[1] A magyar agyagművesség történetére vonatkozó kérdések. Arch. Ért. Uj foly. II. kötet, 1882. 254—274.

Öt évig, 1676 decz. 2-től 1681 decz. 7-ig tanulta mesterségét atyjánál.

1693 decz. 6-án iktatták a czéhbe. A remeket nem vállalja, ezért 90 forintot vetnek ki reá, amit le is fizet.

1695 ápr. 5-én szegődteti *Johannes Schuller*-t 6 évre. A beíró-pénzt letette. 1701 ápr. 6-án felszabadítja.

Egyik műve, egy aranyozott csésze, a trébelt gyümölcsfüzérbe vésett Majthényi-czímerrel, fölötte mondatszalagban: «·⁝ CVM · DEO · ET · DIE ⁝·» Majthényi Rudolf tulajdonában van Nyitranovákon. Ismert a mesterjegye is, mely ZA betűkből álló monogram.[1]

59. WEHBER JÁNOS GÁSPÁR *(Johan Caspar Wehber). 1693—1706.*

A czéhkönyvben az elhalt mesterek sorában a 78-ik.

1693 decz. 26-án iktatták a czéhbe s a bejegyzés «Ein frembter»-nek nevezi. A kijelölt remeket nem vállalja, ezért kirónak reá 90 forintot. Azért csak 90 forintot, mert ötvösnek a leányát vette el; de mert itt nem dolgozott elég ideig, még 21 frt 60 denárt tartozik fizetni.

1696 szept. 2-án szegődteti *Johannes Volck*-ot 6 évre. A beíró-pénzt letette.

1701 júl. 4-én szegődteti *Mathias Krumm*-ot öt évre. Az illetéket letette.

1702 jún. 27-én felszabadítja *Johannes Volck*-ot; a szabadító-pénzt letette.

1706 aug. 7-én felszabadítja Mathias Krumm-ot, miután egy és fél évet *Webernél*, negyedfél évet pedig *Matheus Schüszler*-nél töltött ki tanulásban.

60. DONÁT MIHÁLY *(Michael Donat). 1694—1699.*

A czéhkönyvben felsorolt elhalt mesterek között a 79-ik.

1694 szept. 12-én iktatták a czéhbe s «Ein frembdter»-nek nevezi a feljegyzés. Nem vállalván a remeket, 90 forintot vetnek ki reája; azért csak 90 forintot, mert czéhbeli ötvös özvegyét vette nőül. S mivel munkaéveit nem töltötte ki teljesen, még 21 frt 60 denárt fizet.

1696 jún. 29-én szegődteti *Heinrich Ramszler*-t hat évre. (Mivel *Donát* időközben elhalt, a fiú *Samuel Hansely*-hez lép át tanulásba, ami 1699 jan. 11-én történt meg. Az illetéket, mint kebelbeli ötvösmester fia, lefizette.)

61. HANSELY SÁMUEL *(Samuel Hanselÿ, Hanzeli). 1696—1712.*

A czéhkönyvben feltüntetett elhúnyt mesterek lajstromában a 80-dik. 1686 ápr. 21-én szegődtette öt évre *Johan Ramszler*, de ennek halála miatt *Johan Instiloris*-hoz kerül, aki 1691 ápr. 21-én szabadítja fel.

1696 máj. 24-én iktatták a czéhbe. A remeket nem vállalván, 180 forintot tartozik fizetni. S miután Beszterczebányán nem dolgozott, még 43 frt 20 denárt kellett letennie.

1696 nov. 12-én szegődtette *Paulus Wosar*-t öt évre. Kezesei: Jochann Benedicky előkelő polgár és tanácstag és Georg Pál Diak «burger und Schull Kollega bey der evangelischen gemein».

1699 jan. 11-én átlép hozzá tanulásba *Heinrich Ramszler*, aki *Donát Mihálynál* kezdte el, de ennek halála után ott meg kellett azokat szakitania.

1700 szept. 20-án felszabadítja *Paulus Wosar*-t, miután a szabályszerű be- és kiíró-pénzt lefizette.

1708 márcz. 6-án szegődteti *Ferdinandt Weigl*-t öt évre. A be- és kiíró-pénzt fizetni s magát ruházni a fiú feladata.

1712 febr. 9-én felszabadítja a beszterczebányai születésű *Weigl Ferdinánd*-ot. Ez a *Weigl (Vaigl, Vaigel) Ferdinánd* 1732-ben Bazinban lakik.[1]

[1] Múz. és Kvt. Ért. 1914., 37. l.

[1] *Illésy:* Magyarországi ötvösök 1732-ben. (Arch. Ért. 1904., 390. l.)

Ugyanezen a napon szegődteti öt évre tanulóul *Johannes Tutzenhaler*-t, Paulus Tutzenhaler, Szent György szab. kir. város polgárának és bergmeisterének fiát. (Burgers und Berg Meisters in Königl. Frey Stadt St. Georg.) Kezesei: «Johann Gloxin Vornehmer Ring- und Waldburger és Johann Püringer vornehmer Burger und Handelszmann allhier». A 6 forint 48 denár beíró-pénzt letette.

1690 jan. 13-án felszabadítja *Puszkailer Ádám* nevű inasát, kinek atyja Puszkailer Ádám polgár és mészárosmester Selmeczbányán. A 6 frt 48 denár szabadító-pénzt lefizette.

Ugyanezen a napon felszabadítja *Johannes Tutzenhaler*-t. A 6 frt 48 denár szabadítópénzt letette. Az aktusnál ugyanazok a kezesek vannak jelen, akik a szegődtetésénél voltak.

1692 decz. 8-án váltotta ki szabaduló-levelét egykori inasa: *Puskailer Ádám*, aki mint ötvösmester Selmeczbányán telepedett le. (Lásd *Johan Hainrich Ramszler* ötvösmestert. XVIII. szd. 4. sz.)

1691 aug. 25-én szegődteti *Martin Groszman*-t, Jochan Groszman turczi (?) bíró (richter in Turtz?) fiát öt évre.

1695 decz. 9-én felszabadítja *Martin Groszman*-t s lefizet 6 frt szabadító-pénzt.

55. SCHÜSZLER MÁTYÁS *(Mattheus Schüszler, Mattcheusz, Matteus Siszler). 1684—1725.*

Schüszler András beszterczebányai ötvösmester fia. (XVII. szd. 43. sz.) Atyjánál tanulta mesterségét 1676 jún. 24-étől 1680 jún. 24-ig. A czéhkönyv által elhaltaknak felsorolt mesterek lajstromában a 74-ik.

1684 aug. 24-én iktatták a czéhbe. A remeket nem vállalván, 90 forintot fizetett érte s mivel vándorlását teljesen be nem fejezte, még 21 forintot kell letennie. Mind lefizette «und seine schuldikeit nach zu kommen versprochen hat».

1689 ápr. 12-én *Mattheus Schüszler* szegődteti *Fridrich Kauffman*-t öt évre. A 6 frt 99 denárt (sic!) lefizette.

1694 ápr. 13-án felszabadítja *Fridrich Kauffman* nevű legényét. Lefizetett 6 frt 99 denár szabaduló-pénzt. A fiú május 5-én váltotta ki szabaduló-levelét.

1696 jan. 6-án szegődteti öt évre *Mellicher Werres*-t.

1699 jún. 24-én szegődteti *Hansz Georg Storch*-ot öt évre. Az illetéket lefizette.

1702 márcz. 5-én felszabadítja *Mellicher Werres*-t; a köteles pénzt lefizette.

1703 jún. 24-én *Mattcheusz Schüszler* fiát szegődteti, ifj. *Mattheusz Schüszler*-t négy évre. Az illetéket letette.

1704 jún. 26-án felszabadította *Hansz Georg Storch*-ot. Az illetéket lefizette. «Gott segne weider!»

1707 júl. 24-én felszabadította fiát. (1713-ban lett beszterczebányai ötvösmester.)

1709 jan. 27-én szegődteti *Jochann Jacob Cronn*-t öt évre. Az illetékeket a fiú fizeti s gondoskodik ruházatáról is.

1713 febr. 3-án szegődteti *Johannes Sturm*-ot 8 évre. A mester tartozik a fiú minden szükségletéről gondoskodni s a beíró-, valamint a kiiró-pénzt is fizetni.

1714 jan. 27-én felszabadítja *Jochan Jacob Cronn*-t.

1720 júl. 25-én felszabadítja *Johannes Sturm*-ot.

1721 júl. 5-én szegődteti *Johann Hanzeli*-t négy évre. A hét magyar forint beíró-pénzt lefizette (id est hungrisch Sieben gulden).

1725 jún. 5-én felszabadítja *Hanzeli Johann*-t. (Később helybeli ötvösmester lett.)

56. INSTITORIS JÁNOS *(Johann Institoris). 1686—1691.*

A czéhkönyvben feltüntetett elhúnyt mesterek között a 75-ik.

1686 márcz. 16-án iktatták a czéhbe; a bejegyzés «Ein fremder»-nek nevezi. A remeket nem vállalja, amiért 180 forintot vetnek ki reája s mert helybeli mesternél semmi ideig sem dolgozott, megtoldják az összeget 43 frt 20 denárral, vagyis 223 frt 20 denárt kell fizetnie. Mind lefizette «und seine schuldikeit nach zu kommen versprochen hat».

1691 ápr. 21-én felszabadítja *Samuel Hensely*-t, aki *Johan Ramszler*-nél kezdte meg tanuló-éveit, s mivel hogy e mestere időközben elhúnyt, ide került.

57. RAMSZLER JAKAB *(Jacob Ramszler, Rambszler). 1693.*

A czéhkönyvben az elhalt mesterek névsorában a 76-ik. Ötvösnek a fia.

1693 jún. 17-én iktatták a czéhbe. A remeket nem vállalván, 90 forintot vetnek ki reá, mit lefizetett.

58. ÁLLERT ZAKARIÁS *(Zacharias Alerdt, Allert). 1693—1701.*

A czéhkönyvben az elhúnytaknak említett mesterek között a 77-ik. *Michael Allert* beszterczebányai ötvösmester fia. (XVII. szd. 48. sz.)

beíró- és a szabadító-pénzt — mindegyik esetben 3 frt 24 denárt — letenni. A beíró-pénzt lefizette.

1672 nov. 20-án felszabadítja *Hans Georg Clement*-et, miután négy évét, mely idő alatt magát becsületesen és jól viselte, kitöltötte. A szabadító-pénzt — 6 frt 48 denárt — letette.

50. STURMB JÁNOS *(Johannes Sturmb, Sturm). 1674.*

A czéhkönyvben elhaltaknak említett mesterek között a 69-ik.

Sturmb Mihály beszterczebányai ötvösmester (XVII. szd. 29. sz.) fia. Inaséveit 1655 febr. 28-tól 1659 jan. 16-ig *Klement János* ötvösmesternél (XVII. szd. 42. sz.) töltötte ki.

1674 júl. 24-én iktatják a czéhbe a beszterczebányai *Johannes Sturmot*. A remeket nem vállalja, ezért kivetnek reá 90 forintot. Ezt mind lefizeti («und seine schuldigkeit nach zu kommen versprochen hat»).

51. KRAUDY PÁL *(Paulus Kraudÿ, Krauti). 1675.*

A czéhkönyvben felsorolt elhúnyt mesterek sorában a 70-ik.

Fia *Alexander Kraudy* beszterczebányai ötvösmesternek (XVII. szd. 41. sz.) Tanuló-éveit atyjánál töltötte ki s négy évi tanulás után 1670 jún. 18-án szabadult fel.

1675 szept. 29-én iktatják a czéhbe. Miután a remekhez nem kívánt nyúlni, kivetnek reá 90 frtot. Ezt mind lefizette, igérvén: «und seine schuldikeit nach zu kommen».

52. RAMSZLER JÁNOS *(Johan Ramszler). 1680—1691.*

A czéhkönyv által elhaltaknak felsorolt mesterek között a 71-ik.

1680 aug. 12-én iktatják a czéhbe s az ekkor kelt feljegyzésből tünik ki, hogy beszterczebányai ötvösmesternek a fia. A mesterremeket nem vállalja (darauff ihm dasz gewönliche Meisterstnek zu machen auff getragen, derer sich aber nicht unterfangen wollen). Kivetnek reá 90 forintot; ezt lefizeti, igérvén: «und seine schuldikeit nach zu kommen».

1681 jan. 27-én szegődteti Caspar Ebert beszterczebányai polgár és lakatosmester fiát, *Johann Carl Ebert*-et öt évre. A beíró-pénzt (6 frt 48 d) lefizette.

1686 ápr. 21-én a czéh felszabaditja *Johann Carl Ebert*-et és a 6 frt 48 denár szabadulópénzt letette.

Ugyanezen év ápr. 21-én a czéh felszabadítja *Samuel Henselÿ*-t, aki bizonyos ideig *istenben boldogult Johan Rambszler*-nél, majd ezután *Johann Institorisz* kebelbeli mesternél töltötte ki tanuló-éveit. Lefizetett 6 forintot szabadító-pénz fejében.

Egy — részben aranyozott — ezüstkehely az ág. hitv. ev. egyház tulajdonában van Beszterczebányán. Felirata: «Diesen Kelch verehret Her Samuel Oswalt der evang. windischen Gemeinde der Koeniglichen Stat Neusohl Ann. 1683 den 16 april». A talp peremén beütve a beszterczebányai hitelesítőbélyeg s körbe foglalva IR mesterjel.[1]

E mesterjel eddig megfejthető nem volt, mert Beszterczebányán ugyanez időtájban Ramszler Jánoson kívül más I. R. kezdőbetűs mesterek is működtek. Ilyenek: *Ramszler Jákob* 1648—1670 és egy másik *Ramszler Jakob* 1693, az idő azonban *Ramszler Jánosra* mutat. Lehetséges tehát, hogy a kehely készítőjét *Ramszler János* személyében kell keresnünk.

53. STORCH JÁNOS PÁL *(Johan Paul Storch). 1680—1691.*

A czéhkönyvben az elhúnytaknak említett mesterek sorában a 72-ik.

1680 aug. 12-én lépett a czéhbe. Az ekkori bejegyzés «Ein fremder»-nek nevezi. A remeket nem vállalja, ezért kivetnek reá 90 forintot. Nem többet, mert czéhbeli ötvös özvegyét vette feleségül. De mert idejét egyik mesternél sem töltötte ki teljesen, ezért 43 forint 20 dénárt róttak ki reá. Mind a 130 forint 20 denárt lefizette.

1687 ápr. 12-én szegődteti *Hans Gurg Mrasick*-ot egy évre, miután e fiú már egy évet eltöltött nála tanulásban. A 6 frt beíró-pénzt letette.

1691 ápr. 31-én *Mrasick Hans Gurg* felszababadul. A 6 frt 48 denárt letette.

54. SCHÜSZLER MIHÁLY *(Michael Schüszler). 1683—1695.*

A czéhkönyvben elhaltaknak felsorolt mesterek között a 73-ik.

Andreas Schüszler beszterczebányai ötvösmester fia. (XVII. szd. 43. sz.) 1672 jan. 15-től 1676 jún. 21-ig négy éven át volt tanulásban apjánál.

1683 ápr. 4-én iktatták a czéhbe. A remeket nem vállalja, ezért kivetnek reá 90 forintot.

1685 jan. 13-án szegődteti *Puszkailer Ádámot* öt évre. A 6 frt 48 denár beíró-pénzt letette.

[1] *Divald K.*: Idézett czikk. (Arch. Ért. 1910.)

1663 máj. 16-án iktatják a czéhbe. Az Altensteinba (ausz Pommern) való *Michael Alerdt* e napon járul a czéh elé három tanujával, Friedrich Gröbner, a belső tanács tagjával, Johan Müllner, helybeli előkelő kereskedővel és Hansz Engler, a külső tanács tagjával, előadván, hogy az ötvösség előkelő művészetét (die löbl. Kunst der Goldschmiedt Handwerks) «redlich» kitanulta és «darauff eine zeit lang in der wanderschafft ehrlich zugebracht» — kéri tehát felvételét. Kijelölik neki a szokásos mesterremeket, de miután ehhez nem kívánt hozzáfogni, ki vetnek reá a mesterremekért, a mesterasztalért — «und das Leggeldt in die Laden — összesen 180 forintot, miután *idegen* volt. De mert «er aber seine Műtt Jahren noch nicht vollig hat zugebracht bey zeynen Herrn Meister und nur viertel Jahr gefehlt hat», ezért is le kell tennie 35 forintot, vagyis összesen 215 forintot.

Ezt mind lefizeti «und endlich seine schuldigkeit der Gewonheit nach in andern wegen zu versprochen hat».

1663 jún. 26-án szegődteti *Johannes Rambszler*-t öt évre, azzal a kikötéssel, hogy a beíró-pénzt a mester tegye le, ruházatáról ellenben atyja tartozik gondoskodni, úgyszintén a szabadító-pénzről is.

1668 jan. 9-én felszabadítja *Johannes Rambszler*-t. A szabadító-pénzt (3 frt 24 d) letette.

1676 decz. 2-án szegődteti magához *Zacharias Alerdt* nevű fiát öt évre tanulóul. A 3 frt 24 denár beíró-pénzt lefizette.

1678 febr. 12-én szegődteti *Adam Wiszner*-t, Martin Wiszner «Statwang Schreiber»-nek fiát, aki tanuló-éveit *Alexander Kraudÿ*-nál kezdte meg.

1681 decz. 7-én felszabadítja *Zacharias* nevű fiát, mert idejét kitöltötte s ezalatt magát engedelmesen, szorgalmasan és jól viselte. A 3 frt 24 denár szabadító-pénzt letette. *(Alerdt Zakariás* mint ötvösmester Beszterczebányán telepedett le.)

1682 okt. 3-án a templom ezüst-felszerelésére vonatkozólag *Allert Mihály (Michael Allert)* érdekes vallomást tesz a tanácsnál.[1]

1683 febr. 19-én felszabadítja *Adam Wiszner*-t; a 6 frt szabadító-pénzt letette.

1685 jan. 4-én szegődteti *Matthias Hoffman*-t, Mathias Hoffman körmöczbányai polgárnak és szabómesternek fiát öt évre. A 6 frt 48 denár beálló-pénzt letette.

Ez évben és 1687-ben czéhmester.[1]

1687 október 15-én szegődteti inasul öt évre *Johan Nigrini*-t. Kezesei Andreas Buchan «der gemein Stath windische vor Redner» és Filib Bolffshober «burger undt *Knochen bauer* alhier». A 6 frt 48 denár szabadítópénzt lefizette.

1690-ben czéhmester.[2]

Ez év jan. 4-én felszabadítja *Matthias Hoffman* nevű inasát. A 6 frt 48 denár szabadító-pénzt a felszabadult inas tette le.

1692-ben czéhmester.[3]

Ez év május 1-én vette ki szabadító-levelét *Hoffman M.* és ugyanez év október 21-én felszabadítja *Johan Nigrini*-t. A 6 frt 48 denárt letette.

Ismeretes három aranyozott ezüst kehely, a beszterczebányai ág. hitv. egyház tulajdonában és egy ezüst kanál a Magyar Nemzeti Múzeumban,[4] melyeken MA betüket feltüntető monogram mint ötvös-jegy s a beszterczebányai hitelesítő jel van. *Divald* szerint lehet, hogy ezek *Allerdt Mihály* alkotásai.[5]

A MA betükből álló monogramot máshol is említve találjuk.[6]

49. BOGÁR MÁTYÁS *(Matthias Bogar)*. *1667—1672.*

A czéhkönyvben az elhunytaknak említett mesterek sorában a 68-ik.

(Egyszemély azzal a *Matthiasz Bogar*-ral, akit *Klement Jónás* beszterczebányai ötvösmester (XVII. szd. 37. l.) 1652 szept. 1-én hat évre szegődtetett s aki 1658 febr. 12-én felszabadult.) *Matthias Bogar* ötvösmester beszterczebányai illetőségű, de nem ötvösnek a fia.

1667 jún. 12-én iktatják a czéhbe, amikor is megjelenik a czéh előtt és kéri felvételét, de mivel a szokásos remekhez nem kíván nyulni, összesen 140 forintot vetnek ki reá. Ezt lefizeti és «seine schuldigkeit nach in andern wegen zuprestiren versprochen hat».

1668 nov. 11-én szegődteti néhai *Jonnas Clement* kebelbeli ötvösmester fiát, *Hansz Georg Clement*-et négy évre, mely idő alatt édesanyja tartozik őt ruházattal ellátni és a

[1] *Jurkovich E.:* A beszterczebányai plébánia templom stb. Arch. Ért. 1901., 42. l.

[1—4] Magyar Képzőművészek Lexikona. I. 22.

[5] *Divald K.:* Idézett czikk. (Arch. Ért. 1910., 20. l.)

[6] Múz. és Kvt. Ért. 1914., 36. l.

1672 ápr. 9-én szegődteti Johannes Goldthammer mostoha fiát, *Samuel Puchner*-t öt évre. A 6 forint 48 denár beíró-pénzt lefizette.

1677 ápr. 11-én felszabadítja *Samuel Puchner*-t, aki tanuló-éveit nála nagy megelégedésére kitöltötte. A 6 frt 48 denár szabadító-pénzt letette.

1678 febr. 12-én szegődteti Martin Wiszner fiát, *Adam Wisznert* öt évre. Miután azonban *Alexander Kraudy* a következő évben, 1679-ben elhúnyt, a fiút *Michael Allert* helybeli ötvösmesterhez adják, hogy ott fejezze be tanuló-éveit. A 6 frt 48 denár beíró-pénzt lefizették.

Művei közül ismeretes egy, a beszterczebányai ág. ev. egyház birtokában lévő kehely, 1673-iki felirattal[1] és a nagyváradi Ipolyi-gyüjteményben egy nyolczkaréjú csésze 2 füllel.[2]

Ismeretes a mesterjegye is: paizsban közös száron AK betűk.[3]

42. KLEMENT JÁNOS *(Hansz Clement). 1655—1659.*

A czéhkönyvben elhúnytaknak említett mesterek névsorában a 61-ik.

1655 febr. 28-án szegődteti *Johannes Sturmb*-ot, *Michael Sturmb* fiát, négy évre. Szükséges ruházatáról, a beíró- és szabadító-pénzről atyja fog gondoskodni.

1659 jan. 16-án felszabadítja *Johannes Sturmb*-ot. *Sturmb* lefizet 3 frt 24 denár szabadító-pénzt.

43. SCHÜSZLER ANDRÁS *(Andreas Schüszler, Schiszler). 1643—1680.*

A czéhkönyvben feltüntetett meghalt mesterek között a 62-ik. Tanuló-éveit 1643-ban *Erasmus Bergmannál* kezdte, ennek elhúnyta után *Joachim Hackernél* fejezte be. Felszabadult 1647 febr. 14-én.

1654 jún. 21-én szegődteti magához inasul *Hansz Georg Wollfarth*-ot négy évre. Ruházatáról, a szükséghez képest, e négy év alatt mestere gondoskodik. A 6 forint 48 denár beíró-pénzt lefizette. E tanulóját a mester később elbocsátotta «wegen seines wngehorsambs». (Az inas *Alexander Kraudy* besztercebányai ötvösmesterhez került 1655 okt. 28-án.)

1672 jan. 15-én szegődteti legidősebb édesfiát: *Michael Schüszler*-t négy évre tanulóul. A szokásos 3 frt 24 denár beíró-pénzt atyja letette. *(Michael Schüszler* felszabadulása után ugyanitt mester lett.)

1676 jún. 21-én felszabadítja fiát, *Michael Schüszlert*, ugyanekkor a 3 frt 24 denár szabadító-pénzt lefizette.

Ugyanez év és hó 24-én szegődteti édes fiát, *Mathiasz Schüszler*-t négy évre. A beíró-pénzt (3 frt 24 denár) lefizette.

1680 jún. 24-én felszabadítja fiát, *Mathiasz Schüszler*-t s a szabadító-pénzt letette. (E *Mathiasz Schüszler* később ötvösmester lett Beszterczebányán.)

Ismeretes egy AS betükből álló besztercebányai ötvösjegy, a betük alatt egy csillaggal.[1] Lehetséges, hogy ez *Andreas Schüssler* jegye, de éppen úgy lehet azt *Andreas Sperndorfer* (XVII. szd. 20. sz.), vagy *Andreas Spiegl* (XVII. sz. 4. sz.) ötvösmesterekének is tartani.

44. STURM JÁNOS FÜLÖP *(Hansz Philip Sturm).*

A czéhkönyvben az elhúnytaknak feltüntetett mesterek között a 63-ik.

Klement János helybeli ötvösmester (XVII. szd. 42. sz.) 1655 febr. 28-án szegődteti Sturmb Mihály fiát, *Johannes Sturmb*-ot, négy évre inasnak. 1669 jan. 16-án felszabadítja. (Úgy látszik, hogy ez a *Sturm Hansz Philip* mesterrel egy és ugyanaz a személy.)

45. JASZENACKH JÁNOS *(Jaszenackh Johannes Jassenag). 1642 - 1646.*

Hans Jassenag beszterczebányai ötvösmester (XVII. szd. 14. sz.) fia. Neve a czéhkönyvben az elhúnytaknak említett mesterek névsorában a 64-ik.

1642-ben tanuló-éveit *Andreas Undverdorben*-nél kezdte, de mert ez időközben elhunyt, *Georg Leonhardt Prunckh*-nál fejezte be.

1646 febr. 14-én felszabadult.

46. SEEGER MIKLÓS *(Nikolaus Seeger).*

Neve a czéhkönyvben a meghalt mesterek között a 65-ik.

47. KLÖTH ALBRECHT *(Albrecht Klöth, Klötz?)*

A czéhkönyvben elhaltaknak felsorolt mesterek lajstromában a 66-ik. Neve nem olvasható tisztán; ép úgy olvasható Klöth-nek, mint Klötz-nek.

48. ALLERT MIHÁLY *(Michael Alerdt, Allert, Albert). 1663—1692.*

A czéhkönyvben az elhalt mesterek között a 67-ik.

1—3 Múz. és Kvt. Ért. 1914., 36. l.

1 Múz. és Kvt. Ért. 1914., 35. l.

36. BÄCK SEBESTYÉN *(Sebastian Bäck).*

A czéhkönyvben az elhalt mesterek sorában az 55-ik számú.

37. KLEMENT JÓNÁS *1647—1668. (Jonas Clement).*

A czéhkönyvben az elhúnytaknak feltüntetett mesterek lajstromában az 56-ik.

1647 szept. 9-én szegődteti öt évre Adam Fräntzl hasonnevű fiát: *Adam Fräntzl*-t, azzal a kikötéssel, hogy mestere gondozza olyan ruhával, aminő tanulót megillet s miután a mestere ezt megigérte, szegődtették.

1652 szept. 1-én felszabadítja Adam Frentzel fiát. Ugyan e napon szegődteti hat évre *Matthias Bogart.*

1653 ápr. 20-án jelenti, hogy néhai *Erasmus Berckhman* ötvösnek fiát: *Hansz Berckhmann*-t, aki neki mostohafia, bizonyos ideig magánál tartotta munkában. Erre a nyitott láda előtt felveszik s nyomban felszabadítják. Az aktusnál jelen vannak *Georg Leonhardt Prunckh* és *Hansz Mihaÿ* kebelbeli ötvösmesterek.

1658 febr. 12-én felszabadítja *Mathias Pogar*-t.

1663 május 17-én szegődteti *Johannes Feistl*-t, *Samuel Feistl* fiát öt évre. Évei ez év január 1-től számítódnak, a félidőre mestere adja ruháját és fizeti a szegődtetés féldíját is.

1668 jan. 9-én felszabadítja *Johannes Feistel*-t. A 3 frt 24 denár szabadító-pénzt letette.

Ugyanezen év november 11-én már nincs az élők sorában, mert *Hans Georg* nevű fiának ekkor történt szegődtetéskor mint néhait említik.

38. RAMSZLER JAKAB *(Jacob Ramszler). 1648—1670.*

A czéhkönyvben az elhúnyt mesterek névsorában az 57-ik.

1648 okt. 19-én négy évre szegődteti *Samuel Goltperger*-t, Barthauser Goltperger fiát. Ideje e naptól számít. Atyja köteles a fiút minden ruházattal ellátni — amiként tudni fogja.

1652 szept. 1-én felszabadítja *Samuel Goltberger*-t.

1657 szept. 9-én szegődteti *Balthauzar (Balczer) Grelluertius*-t, Elias Grelluertius fiát négy évre. Tanuló-évei ettől a terminustól számítódnak. Tanulása alatt szükséges ruházatáról szülei gondoskodnak. A beíró-pénzt a mester jószántából leteszi. A szabadító-pénz dolga a jövendőben megejtendő egyezségre hagyatik fenn.

1670-ig említtetik *Jacobus Ramszler* senior. *Divald K.* szerint talán az ő műve a beszterczebányai ág. ev. egyház tulajdonát képző s az ottani Városi Múzeumban letétként őrzött kehely, 1683-ból való felirattal.[1]

Mesterjegye is ismeretes[2]: paizsban IR betűk.

39. HÜLLMEIER ÁBRAHÁM *(Abraham Hüllmeier).*

A czéhkönyvben feltüntetett elhúnyt mesterek között az 58-ik.

40. KHUBLAN GÁSPÁR *(Caspar Khublan).*

A czéhkönyvben az elhalt mesterek lajstromában az 59-ik.

41. KRAUDY SÁNDOR *(Alexander Kraudÿ, Krauti). 1651—1679.*

A czéhkönyvben felsorolt elhalt mesterek között a 60-ik.

1651 nov. 4-én nyert polgárjogot *Krauti Alexander* aurifaber.

1652 máj. 22-én hét évre szegődteti *Christoff Meier*-t. Ruházatáról a mester tartozik gondoskodni.

1655 okt. 28-án a fiú kívánságára szegődteti tanulóul *Georg Wolfarth*-ot, aki 1654 jún. 21-én *Andreas Schüszlerhez* szegődött négy évre inasul, de itt engedetlenül viselkedett. A czéh ezt a szegődést elfogadja s megengedi, hogy *Wolfarth Georg* négy tanulóévét itt tölthesse ki, de első mesterénél tanusított rossz magaviseleteért azzal bünteti, hogy tanulási idejét a négy éven felül még tizennyolcz héttel megtoldja. (Ennek lejárata 1658. Márton napjára esik.) *Alexander Kraudÿnak* ellenben ezért az időért (t. i. a meghosszabbításért) 3 frtot kell a ládába befizetnie. Miután ebbe mindkét fél beleegyezett, a fiút szegődtetik.

1657 szept. 9-én szegődteti *Johannes Jacoby*-t, néhai Johannes Jacoby beszterczebányai polgár és czipészmester fiát, hat évre. Tanuló-évei e naptól kezdődnek. Ruházatáról mestere tartozik gondoskodni. A beíró-pénzt a mester fizeti le, a szabadító-pénz dolgát ellenben a jövő egyezkedésre hagyják.

1658 nov. 17-én szabadítja fel *Georg Wolfarth*-ot, aki nála becsületesen és rendesen kitanulta a mesterséget.

1670 jún. 18-án felszabaditja fiát, *Paulus Kraudy*-t.

[1] Arch. Ért. 1910., 19. l.

[2] Múz. és Kvt. Ért. 1914., 36. l.

1658 márcz. 17-én felszabadítja *Georg Bunda* nevű mostohafiát.

29. STURM MIHÁLY *(Michael Sturm).* A czéhkönyvben az elhaltaknak felsorolt mesterek között a 48-ik.

30. KUBLAN ANDRÁS *(Andreas Kublan).* A czéhkönyvben feltüntetett elhalt mesterek között a 49-ik.

31. EMERICYMIHÁLY *(Michael Emericÿ).* A czéhkönyvben az elhunytaknak felsorolt mesterek között az 50-ik.

32. HACKER JOACHIM *(Hackher, Joahim Haker). 1645—1651.* A czéhkönyvben a meghaltaknak jelzett mesterek között az 51-ik.

1645 aug. 6-án szegődteti magához négy évre tanulóul *Hansz Stierzer*-t, Hansz Stiertzer édes fiát.

1647-ben nála fejezi be tanulásának utolsó évét *Andreas Schiszler*, akit február 14-én szabadít fel.

1647 nov. 30-án szegődteti négy évre inasul Hansz Röszl hasonnevű fiát. Hansz Röszl foglalkozása: «Ihr Khay. May. Kholmeister Auf der ober Lendt». Szükséghez képest atyja gondozza ruhával. Ideje Márton napján telik ki.

1649 júl. 4-én felszabadítja *Hansz Philipp Stürtzer*-t. A fiú apja Hansz Stürtzer.

1651 április 17-én felszabadítja *Johannes Röszl*-t.

33. HÜBL MÁTYÁS *(Matthias Hübl).* A czéhkönyvben feltüntetett elhúnyt mesterek névsorában az 52-ik.

34. FEISTEL SÁMUEL *(Samuel Feistel, Feistl). 1645—1651.* A czéhkönyvben felsorolt elhúnyt mesterek névsorában az 53-ik.

1645-ben (közelebbi kelet nélkül) szegődteti öt évre *Hansz Bribitzer*-t, néhai Wolff Pribitzernek, «Ir Königl. Khay. May. bei derro Neuhiten Hüten»-nek hátrahagyott fiát.

1651 jan. 9-én szabadítja fel Wolff Bribitzer «Irr. Königl. Khay. May. Diener bei den Neuen Hüten»-nek hátrahagyott fiát.

35. BÜRTSCH JÁNOS *(Hansz Carll Bürtzsch, Biertsch, Bürtsch). 1647—1678.* A czéhkönyvben az elhalt mesterek névsorában az 54-ik.

1647 április 7-én öt évre szegődteti *Mathias Reutl*-t. Ideje 1647-től 1652-ig tart, újévtől számítva. A tanuló kezesei közt van *Ruhm Bertalan* (Bartolomeus Rhum) «Burger wndt *Maller* Allhier».

1651 szept. 24-én felszabadítja Mathiasz Riudl-t (= Reutl).

1654-ben czéhmester;[1] ez évi jan. 19-én szegődteti *Christian Pruckner*-t öt évre s egyben kötelezi magát, hogy a fiú ruházatáról gondoskodni fog. Az ez évben készült czéhládán előfordúl neve, mint *Johann Carol Pirtsch.*[2]

1659 jún. 30-án felszabadítja *Christian Pruckner*-t.

1661 márcz. 5-én szegődteti *Jonnas Folckh*-ot, *Jonnas Folckh* körmöczbányai lakos és ötvösmester fiát, négy évre. Évei e naptól számítódnak; ruházatáról atyja gondoskodik, felszabadulásakor a 6 forint szabadító-pénzt szintén atyja fizeti.

1663 jan. 15-én szegődteti négy évre *Johannes Härel*-t, Balzer Härel körmöczbányai lakos fiát. Évei e naptól számítódnak. Ruházatáról atyja gondoskodik és a szabadító-pénzt is ő fogja lefizetni.

1665 ápr. 9-én szabadítja fel *Jonnas Folck*-ot. A 6 frt szabaduló-pénzt letette. Az aktusnál a fiú atyja is jelen van.

Ugyanez év május 21-én szegődteti ifj. *Jacob Ramszler*-t, *id. Jacob Ramszler* ötvösmester fiát négy évre, oly megállapodásokkal, hogy mestere fizesse a beálló-pénzt, szükséges ruházatáról ellenben atyja tartozik gondoskodni, éppen úgy a szabadító-pénzről is.

1667 jan. 28-án felszabadítja *Johannes Härel*-t. Ugyanezen év jún. 31-én (sic!) szegődteti öt évre *Johan Storch* selmeczbányai polgár és ötvösmester fiát, *Hansz Paul Storch*-ot. A szükséges ruházattal atyja fogja ellátni s a beíró- és a szabadító-pénzt is ő fogja letenni. A beíró-pénzt letette; összesen 6 forint 48 denárt.

1672 febr. 2-án felszabadítja *Hansz Paul Storch*-ot. Az aktusnál a fiú atyja is jelen van s lefizet szabadító-pénz fejében 6 frt 48 denárt.

1678-ig említtetik.[3]

Művei közül ismeretes a szmrecsányi (Líptó m.) r. kath. templom birtokában levő kehely, melyet 1653-ban készített,[4] s egy kétfülű, nyolczkaréjú csésze, Radvánszky Antal birtokában.[5]

Mesterjegye is ismeretes:[6] paizsban ICB betűk, alattuk csillaghoz hasonló jel.

[1] Múz. és Kvt. Ért. 1914. 35. l.

[2] *Mihalik J.:* Régi hazai ötvösműveink stb. Arch. Ért., 1896., 336. l.

[3–6] Múz. és Kvt. Ért., 1914., 35. l.

A czéhkönyvben felsorolt meghalt mestereknél a 38-ik.

1633 nov. 18-án nyert polgárjogot a beszterczebányai *Ziegler Joannes*.

20. SPERNDORFFER ANDRÁS *(Andreas Sperndorffer). 1640 körül.*

A czéhkönyvben az elhalt mesterek névsorában a 39-ik.

Ismeretes[1] egy AS jegyű beszterczebányai ötvösjegy, lehetséges, hogy *Sperndorffer András*-é, de éppenúgy lehet *Andreas Schüssler* mesterjegye is.

21. UNVERDORBEN ANDRÁS *(Andreas Unverdorben). 1642—1646.*

A czéhkönyvben feltüntetett elhalt mesterek lajstromában a 40-ik.

1642 márcz. 10-én 4 évre tanulóul szegődteti *néhai Hans (Johannes) Jassenack* ötvösmester hasonnevű fiát.

1646 febr. 14-én *Johannes Jaszenackh* két kezesével megjelenik a czéh előtt s előadja, hogy mivel első mestere, *Andreas Unverdorben*, mielőtt tanuló-éveit befejezte volna nála, meghalt s így még hátra lévő idejét *Georg Leonhardt Prunchkel*-nél töltötte ki, amit a két tanú is bizonyít. A czéh ennélfogva kiadja neki a bizonyítványt és felszabadítja őt.

22. KHUBLAN GYÖRGY *(Georg Khublan).*

A czéhkönyvben az elhúnyt mesterek névsorában a 41-ik.

23. EŰERBŐELEG (?) ISTVÁN *(Stephan Eűerbőeleg?).* Valószinűleg erősen elferdített név.

A czéhkönyvben az elhaltaknak felsorolt mesterek között a 42-ik.

24. BALÁZS MÁTYÁS *(Matthias Blasius).*

A czéhkönyvben felsorolt elhalt mesterek között a 43-ik.

25. FEISTEL MÁRTON *(Martin Feistel Eltester, Feistl, Feisti). 1641 - 1654.*

A czéhkönyvben feltüntetett elhúnyt mesterek névsorában a 44-ik.

1641 aug. 17-én szegődteti magához négy évre inasul *Mathias Knőbl* nevű mostoha fiát, néhai *Caspar Khnöbl* ötvösmesternek hátrahagyott gyermekét.

1645 jún. 6-án felszabadítja *Mathias Knőbl* nevű mostoháját.

1651 jan. 9-én felszabadítja *Paul Ertl* nevű tanulóját.

Neve az 1654-ből való ötvös-czéhládán ilyen alakban előfordul: *Martin Feisti.*[2]

26. PRUNCKH GYÖRGY LÉNÁRD *(Georg Leobhardt Prunckh mit gehülff, Leonhardt). 1641—1657.*

A czéhkönyvben az elhaltaknak felsorolt mesterek sorában a 45-ik; itt nevezik *Georg Leobhardt Prunckh mit gehülff*-nek.

1641 nov. 21-én felszabadítja a czéh előtt *Isac Spiegel* nevű tanulóját.

1645 febr. 14-én öt évre szegődteti *Johannes Wejer*-t, a selmeczbányai Nicolausz Wejer hátrahagyott fiát.

1650 június 26-án felszabadítja *Hansz Weÿert.*

1653 ápr. 20-án jelen van a *Hansz Mihaÿ*-hoz szegődtetett tanoncz felvételénél.

1657 szept. 9-én szegődteti *Hansz Ziegler*-t, Petter Ziegler fiát hat évre. A beíró-pénzt és a tanulási idő alatt szükséges ruhát mestere fedezi.

27. SCHLÄCHT PÁL *(Paul Schlächt).*

A czéhkönyvben felsorolt elhúnyt mesterek lajstromában a 46-ik.

28. MIHEY JÁNOS *(Hansz Miheÿ, Mihaÿ). 1641—1658.*

A czéhkönyvben felsorolt elhúnyt mesterek névsorában a 47-ik.

1641 nov. havában (valószinűleg 21-én) felszabadítja *Tobias Winterl* nevű tanulóját négy évi tanulás után.

1643 márcz. 19-én szegődteti öt évre inasul néhai *Hansz Clement* ötvösmesternek *Hansz Clement* nevű fiát.

Ugyanez évi aug. 17-én szegődteti négy évre *Johanes Rastokneÿ*-t.

1647 febr. 14-én felszabadítja *Johanes Rastotznej*-t.

1653 ápr. 20-án szegődteti mostohafiát, *Georg Bunda*-t öt évre. Az aktusnál jelen vannak: *Georg Leonhardt Prunckh* és *Hansz Mihaÿ* beszterczebányai ötvösmesterek.

[1] U. ott 35. l.

[2] Ezt a czéhládát, mely Beszterczebánya városa régi ötvösségének hajdani fényét igazolja, most a beszterczebányai Városi Múzeumban őrzik. A láda 1654-ből való s valódi remekmű. Aranyozott rézlapból készült belső zárólemeze művészi lomb- s figurális diszítéssel van ékesítve s vésett felirata az akkori czéhmesterek: *Johann Carol Pirtsch* (1647—1678 említtetik) s *Martin Feisti* (1641—1654 közt említtetik) neveit örökíti meg. Külső kiállítása is méltó annak belsejéhez, mert előlapja Szent Eligiusz-szal, az ötvösök védőszentjével s ötvösműszerszámokkal van diszítve intarziás munkában. A láda hazánk legszebb ötvös-czéhládái közé tartozik. *(Mihalik J.:* Régi hazai ötvösműveink az ezredéves országos kiállításon. Arch. Ért. 1896. 336. l.)

Schvan, alias Labuda Martinus aurifaber polgárjogot nyert.

4. SPIEGL ANDRÁS *(Andreas Spiegl). 1604.*

A czéhkönyvben az elhúnyt mesterek közt a 23-ik.

1604 okt. 1-én polgárjogot nyert. Ugyanitt van megemlítve, hogy beszterczebányai.

5. KORIEL JÁNOS *(Johannes Coriel, Goril). 1604.*

A czéhkönyvben az elhalt mesterek sorában a 24-ik.

1604 okt. 1-én a beszterczebányai *Goril Johannes* aurifaber polgárjogot nyert.

6. GEITNER GERGELY *(Grőgor Geitner).*

A czéhkönyvben felsorolt elhúnyt mesterek közt a 25-ik.

7. BOGÁR GYÖRGY *(Georg Bogar, Pogar). 1610.*

A czéhkönyvben az elhalt mesterek sorában a 26-ik.

1610 jún. 18-án a beszterczebányai *Pogar Georgius* polgárjogot nyert.

8. LENGSZFELDT KRISTÓF *(Christoff Lengszfeldt, Christophorus). 1610.*

A czéhkönyvben az elhalt mesterek névsorában a 27-ik.

1610 jún. 18 án polgárjogot nyert a Schrekendorf-ból való *Lengsfeld Christophorus* aurifaber.

9. LABUDA GYÖRGY *(Georg Labuda).*

A czéhkönyvben feltüntetett mesterek lajstromában a 28-ik.

10. BALÁZS MENYHÉRT *(Melchior Blasius).*

A czéhkönyvben felsorolt meghalt mesterek között a 29-ik.

11. LEHNER KRISTÓF *(Christoff Lohner der Jünger, Lönner). 1647.*

Christoff Lohner der Jünger a czéhkönyvben az elhalt mesterek sorában a 30-ik.

1647 febr. 14-én megjelenik a czéh előtt *Christoff Lohner* fia, *Hansz Lönner*, ki néhai édesatyjánál kezdte tanulni mesterségét s miután tanuló-éveiből csak valami van még hátra és mert boldogult atyja utolsó kívánsága az volt, hogy mondják szabadon és miután igérte, hogy valaki másnál többet fog még tanulni, a czéh özvegy édesanyja és a kezesek kérelmére felsz badította.

12. KLEMENT JÁNOS *(Hansz Clement). 1642.*

1643-ban már nem él, mert ez évi márcz. 19-én szegődteti *Johannes Mihey* ötvösmester magához öt évre tanulóul néhai *Hansz Clement* ötvösmester fiát: *Hansz Clement*-et.

Hansz Clement neve a czéhkönyvben elhaltaknak felsorolt lajstromában a 31-ik.

13. KNŐBL GÁSPÁR *(Caspar Knöbl). 1640.*

A czéhkönyvben az elhalt mesterek névsorában a 32-ik.

1641-ben már nincs az élők sorában, mert ez évi aug. 17-én szegődteti fiát: *Mathias Khnöblt* magához 4 évre inasul a fiú mostohaapja: *Martin Feistl.*

14. JASSENACK JÁNOS *(Hansz Jassenack). 1642.*

A czéhkönyvben feltüntetett elhalt mesterek között a 33-ik.

1643-ban már halott, mert ez évi márcz. 10-én mint néhainak fiát szegődteti négy évre inasul *Unverdorben.*

15. MÖSSERSCHMIEDT JÁNOS *(Johannes Mösserschmiedt).*

A czéhkönyvben az elhúnyt mesterek lajstromában a 34-ik.

16. WÁGNER JÁNOS *(Hansz Wagner).*

A czéhkönyvben az elhalt mesterek névsorában a 35-ik.

17. BERGMAN ERAZMUS *(Eraszmus Bergman, Berckhman). 1643—1647.*

A czéhkönyvben az elhaltaknak felsorolt mesterek között a 36-ik.

1643 márcz. 19-én szegődteti hat évre tanulóul saját fiát, *Hansz Georgot.* Ugyanekkor négy évre szegődteti *Andreas Schiszlert.*

1647 elején elhal. Ez évi febr. 14-én *Andreasz Schiszler* megjelenik a czéh előtt s előadja, hogy miután mestere: *Erazmusz Bergman* elhalt, az utolsó tanuló-évét a czéh engedelmével *Joachim Hacker*-nél töltötte ki; a czéh erre felszabadítja *Andreasz Schiszler*-t.

Bergman Erazmus művei közül ismeretes egy aranyozott czápás pohár, a királyfalvi Róth-család czímerével és GR betükkel;[1] továbbá egy aranyból való fedeles kupa, zománczczal és ékkövekkel diszítve.[2]

Mesterjegye is ismeretes: jobbjában kalapácsot tartó álló férfialak.[3]

18. FRISSAWITZ ZSIGMOND *(Siegmund Frissawitz).*

A czéhkönyvben feltüntetett elhúnyt mesterek között a 37-ik.

19. ZIEGLER JÁNOS *(Hansz Ziegler, Joannes). 1633.*

[1] Ötvöskiállítási lajstrom. V. terem. 19. o.

[2] U. itt III. terem, 2. sz. 150. o.

[3] Múz. és Kvt. Ért. 1914. 35. l.

1580 márcz. 12-én részt vett a czéhszabályokat hozó gyűlésen.

21. BALLTZER TURALUS.

Neve a czéhkönyvben felsorolt elhúnyt mesterek közt a 11-ik. A *Balltzer* név elég tisztán kivehető. A másik név olvashatatlan. *Talán: Turalus.*

22. HUTTMAN MÁTYÁS *(Matthias Huttman).*

A czéhkönyv által elhunytaknak feltüntetett mesterek sorában a 12-ik.

23. LAMBRÖCHT MÁTYÁS *(Matthias Lambröcht).*

A czéhkönyvben az elhalt mesterek sorában a 13-ik.

24. KUBLAN JÁNOS *(Hansz Kublan).*

A czéhkönyben az elhaltaknak feltüntetett mesterek sorában a 14-ik.

25. SCHWÁB GYÖRGY. *1584.*

1584-ben *Schwab György* beszterczebányai ötvös becsületsértés miatt bepanaszolja *Britzsinger Dániel* kassai ötvöst.[1]

26. LEHNER KRISTÓF *(Lehner Christoff, Cohner, Christophorus). 1596—1630.*

Neve *Christoff Lohner der Eltere*, a czéhkönyvben az elhunytak gyanánt felsorolt mesterek közt a 15-ik.

1596-ban *Christophorus Lehner* senior említtetik.[2]

1608-ban említtetik *Lehner Kristóf* tanácsos, midőn ez év május 3-án több tanácstaggal együtt elhatározzák a városházán őrzött templomi felszerelések egy csekély részének eladatását, hogy az egybegyűlő összegen helyrehozzák a tornyot és templomot.[3]

1630-ban ugyanő (?) városi bíró.[4]

Egyik műve, egy fedeles kupa, ismeretes. Hengeres testén 3 barokk cartoucheban évszakokat ábrázoló puttók kiverve, fedelén pelikán, a fedélben e későbbi felirat:

«Diese Kandel vorehrt Herr Georg Fibinger, der Evangelischen Teuschen Gemein Anno Dom. 1682 decz. 9. Juny Neusohl.»

A kupa alighanem a XVII. század első feléből való, hitelesítő-bélyeg nincs rajta, fenekén azonban köralakba foglalt mesterjel van C. L. betűkkel.[5]

27. FINT GYÖRGY *(Georg Fint, Fiet?).*

Neve a czéhkönyvben feltüntetett elhúnyt mesterek sorában a 16-ik számú. A *Fint* név éppen úgy olvasható *Fiet*-nek, mint *Fint*-nek.

28. HALBERSTEINER DÁVID *(Dawidt Halbersteiner).*

Neve a czéhkönyvben az elhalt mesterek sorában a 17-ik.

29. BOGÁR JÁNOS *(Hansz Bogar).*

Neve a czéhkönyvben az elhalt mesterek sorában a 18-ik.

29. KHNŐBEL MÁTYÁS *(Matthias Khnőbl, Matth Knebl).*

Neve a czéhkönyvben elhunytaknak feltüntetett mesterek közt a 19-ik.

1672 július 12-én kelt rendeletében I. Lipót király elrendelte a templom tulajdonát képező irományok, felszerelés, tizedjövedelmek a plébánia- és az iskolaépületnek kiadatását a katholikus egyház részére.[1] E rendelet értelmében július 29-én hozzáfogott egy bizottság az egyházi felszerelések különválasztásához és leltározásához.[2] E fennmaradt leltárban *Knebl Matth* két műve is említtetik: két ezüst ostya-szelencze, egyik aranyozva, másik vésett és feketén beeresztett — tehát niellós — mű.[3]

30. POCK JÁNOS *(Pock Joannes). 1599.*

1599 márcz. 19-én nyert polgárjogot a beszterczebányai *Pock Joannes* aurifaber.

XVII. század.

1. HABERMAN ISTVÁN *(Haberman Stephanus, Habermann). 1603.*

1603 febr. 14-én nyert polgárjogot.

A czéhkönyvben az elhalt mesterek sorában a 20-ik.

2. PRUCKNER JÁNOS *(Hansz Pruckner).*

A czéhkönyvben felsorolt elhúnyt mesterek közt a 21-ik.

3. LABUDA MÁRTON *(Labuda Martinus, alias Schvan, Martin Labuda). 1604.*

A czéhkönyvben az elhúnyt mesterek sorában a 22-ik.

1604 október 1-én a beszterczebányai

[1] Arch. Ért. 1902. 73. l.

[2] *Kőszeghy:* Magyarországi ötvösjegyek. Múz. és Kvt. Ért. 1914. 35. l.

[3] *Jurkovich E.:* A beszterczebányai plébániatemplom egykori kincstárából. Arch. Ért. 1900. 212. l.

[4] *Kőszeghy:* U. ott.

[5] *Divald K.:* Régi ötvösművek a beszterczebányai ág. hitv. ev. templomban. Arch. Ért. 1910. 17—18. l. és *Kőszeghy:* U. ott.

[1—2] *Jurkovich E.:* A beszterczebányai plébániatemplom stb. Arch. Ért. 1901. 39. l.

[3] «Zwey silberne Hoftien Puchsl, deren eines vergult, das andere gestochen, und schwartz eingelassene arbeith, *Matth Knebl* arbeit.» *Jurkovich:* U. ott. 40. l.

1561. szept. 5-én nyert polgárjogot a körmöczbányai *Kolb Valentinus* aurifaber.

6. TUREK KRISTÓF *(Turek Christophorus) 1566.*

1566 febr. 22-én nyert polgárjogot s ekkor kitünik, hogy beszterczebányai illetőségű.

7. HERMAN JEROMOS *(Herman Hyeronimus) 1566*

1566 szept. 6-án polgárjogot nyer a selmeczi *Herman Hyeronimus* aurifaber.

8. KISZTNER MIHÁLY *(Kisztner Michael) 1574.*

1574 jún. 9-én nyert polgárjogot.

9. KONSZWALD FARKAS *(Wolff Conszwaldt, Wolf Khanuswoll, Khannswoll, Konsbol, Konswoll) 1574—1580.*

1574-től említtetik *Wolff Konswoll.*[1] Neve: *Wolff Conszwaldt*, az elhalt mesterek sorában a 3-ik számú.

1580 márcz. 12-én résztvett *Wolf Khanuswoll* a czéhszabályokat hozó gyűlésen.

Az úrvölgyi (Zólyom m.) r. kath. templom birtokában van egy műve: egy csúcsíves kehely 1574-ből. Hatkarélyú talpába bevésve: «BALZER · PERGER · PAVL · KVTLER · ZM · WOLF · KONSBOL · FECIT.»[2] A felirat ZM betűi elárulják, hogy czéhmester is volt.

10. TROCHTERVOLL N. *1575.*

1575 május 6-án nyert polgárjogot *Trochtervoll N.* aurifaber.

11. SION GYÖRGY *(Sion Georgius, Georg Syönn) 1579—1580.*

1579 szept. 11-én nyert polgárjogot a beszterczebányai *Sion Georgius* aurifaber.

1580 márcz. 12-én *Georg Syönn* részt vett a czéhszabályokat hozó gyűlésen.

12. STRAUSZ ÉLIÁS *(Elias, Ellias Strausz) 1580.*

A czéhkönyv által elhaltaknak felsorolt mesterek között a 4-ik számú.

1580 márcz. 12-én részt vett a czéhszabályokat hozó gyűlésen.

13. BURGER KRISTÓF *(Christoff, Cristoff Burger) 1580.*

A czéhkönyvben az elhalt mesterek sorában az 5-ik számú.

1580 márcz. 12-én részt vett a czéhszabályokat hozó gyűlésen.

[1] Múz. és Kvt. Ért. 1914. 34. l.

[2] Ötvöskiállítási lajstrom II. terem 81. old., 51. szám; Múz. és Kvt. Ért. U. ott.

14. KHNŐBEL FÜLÖP *(Philip Khnőbel, Khnebe, Phillips Khnöbel). 1580.*

A czéhkönyvben feltüntetett elhalt mesterek sorában a 6-ik számú.

1580 márcz. 12-én *Phillips Khnőbe* résztvett a czéhszabályokat megállapító ülésen.

15. STURMB DÁNIEL *(Daniel Sturmb, Stürmb, Sturm). 1580—1583.*

A czéhkönyvben az elhalt mesterek lajstromában a 7-ik számú.

1580 márcz. 12-én részt vesz a czéhszabályokat hozó ülésen.

1583-ban a beszterczebányai *Daniel Sturmb* ötvösmester, sógorának, Gallen János kassai lakos és könyvkötő hagyatékának leltározásánál szerepel.[1] A következő pecsétet használja: pajzsban D betű, ennek merőleges szárán S betű. A pajzs fölött három kereszt közt DS betűk: †D†S†.

16. KHÜEN GYÖRGY *(Georg Khien, Khüen) 1580.*

Neve a czéhkönyvben felsorolt elhalt mesterek közt a 8-ik számú.

1580 márcz. 12-én részt vett a czéhszabályokat hozó gyűlésen.

17. STURM DÁNIEL *(Daniel Sturm). 1586.*

Helybeli illetőségű. A 15. szám alatti mesterrel nem igen lehet azonos, mert míg az 1580-ban már szerepel Beszterczebányán, ez csak 1586 febr. 21-én nyer itt polgárjogot.

18. HAMMERMAN JÓNÁS *(Jonas Hammerman, Hauermann). 1602.*

Minthogy neve a czéhkönyvben az elhalt mesterek sorában a 9-ik, következik, hogy a XVI. század végén is már működött Beszterczebányán.

1602-ben *Hauermann* aurifaber Beszterczebánya város ajándékakép a Radvánszky-család valamelyik tagjának nászpoharat készít 10 frtért.[2]

19. UNGER TAMÁS *(Thomas Unger).*

Neve a czéhkönyvben feltüntetett elhúnyt mesterek sorában a 10-ik.

20. UNGER FERENCZ *(Verenncz (sic!) Vnger). 1580.*

[1] *Mihalik J.:* Hazai ötvösségünk történetéhez. Arch. Ért. XVIII. Évf. 383. l.

[2] A város egykorú számadáskönyve így emlékszik meg erről: «(1602). Die 22 febr. dem *H. Jonas Hauermann* p 1 becherl so zur H. Radvanszky hochzeit verehrt worden fl 10.» *(Jurkovich E.:* A beszterczebányai plébániatemplom egykori kincstáráról. Arch. Ért. 1900. 211. l.)

7. PÉTER *(Peter Schaider) cémentes a fémolvasztóban. 1493.*

1493-ban a város *H. Peter Schaider*-nek 1 frt 33 denár értékű bort ajándékoz,[1] majd ugyanez évben *H. Peter Schaider* lakodalmára 20 frt 57 denárnyi bort ajándékoz.[2]

8. CHLASIN MENYHÉRT *(Melchior smelczer Chlasin) fémolvasztó. 1493.*

1493-ban, a király részére a város által megfizetendő 600 forint fejében kivetnek rá s fizetett 1 forintot.

9. BENIGNA *(Benigna Goltschmidin) ötvösmesternő. 1493.*

1493-ban, a királyi adó kirovásakor *Benigna Goltschmidinre* 2 forintot vetnek ki.

10. KORBL *(Corbl smelczer) fémolvasztó. 1493.*

1493-ban a király részére a város által megfizetendő 600 forint fejében a reá kivetett 3 ort adót lefizeti.

XVI. század.

1. BERNÁT *(Bernhard goltschloer) aranylemez-verő. 1500—1513.*

1513-ban két ízben is említtetik, mint testámentum-végrehajtó.[3]

2. RHIEN JÁNOS *(Johannes Rhien).*

Neve a czéhkönyv «Volgen der verstorbenen Herrn Brüdern Ihren Nahmen» fejezetében elsőnek van említve.

Hogy mikor élt s működött, nem tudjuk, úgy sejtjük azonban, hogy a XVI. században, mert a névsorban közvetlen utána jövő mesterek is e században működtek.

3. HUTMAN MIKLÓS *(Nicolaus Hutman, Niclas Huetman). 1580.*

A czéhkönyvben az elhalt mesterek névsorában a 2-ik helyen van említve.

1580 márcz. 2-án részt vett a czéhszabályokat hozó gyűlésen.

4. KHUEN JÁNOS *(Hanus Khuen, Hans, Hanns Khüen). 1551—1581.*

Valószínűleg lőcsei származású.[1] Neve a czéhregesztromban elő nem fordúl. Talán egyszemély *Johannes Rhien* beszterczebányai ötvösmesterrel. (Lásd XVI. szd. 2. sz. ötvösmestert.)

1551-ben mesterré lett.[2]

1576 júl. 7-én a város egykorú számadáskönyve szerint a város 6 frt 32 denárt fizet *Hanns Khuen* Goltschmiedtnak a Radwánszky Györgynek ajándékozott «Hofbecher» készítéséért.[3]

1581-ben meghalt.[4]

Amint a fenti adatból is látszik, *Khuen János* talpaspohara 1576-ban készült s Beszterczebánya városa adta ezt ajándékul Radvánszky György főbírónak második házassága alkalmából. Egyik oldala nyúlvadászatot ábrázol; elől géniusz tartja a pólyás czímert, középen balkarján csecsemőt tartó asszonyt látunk, ki jobbjával a hozzá simuló fiúcska homlokát simogatja, míg előtte a nagyobb fiú lófejű fapálczán lovagol, mögötte egy kecskebak utána ugrik, a nő baloldalán egy kis leány babával és bölcsővel játszik, kis kutya pedig megugatja. Oldalt kakas és kotlóstyúk csibékkel. A felirat magyarázza, hogy az ajándékpohár Beszterczebánya városa jövő és örökös barátságának jele Radvánszky György és örökösei iránt.[5]

Khuen János többször volt a beszterczebányai tanács szolgálatában, így 1580 augusztus havában is, ahogy ezt az az évi számadások feljegyezték.[6]

5. KOLB BÁLINT *(Kolb Valentinus). 1561.*

1—2 A városi számadás-könyv kiadásai közt a «Bemerckt das ausgeben yn der Gemayn dieses iar» 1493 cz. fejezetben:

Schenckweyn dem *H. Peter Schaider* f 1 d 33.

Item dem *H. peter Schaider* geschenkt zw der hochczeit facit f 20 d 57.

3 «(1513). Item dem *Bernharth goltschloer* gezahlt fl 29 montz das er ÿm (t. i. Schaffer György gondnokolt fiának) hat geben auff dÿ promocio Bacchatus (baccalaureatus?) am mitwoch noch thhingsten gebn fl 29.»

Majd: «Lausz deo 1513. Vormerckt allsÿ das awszgeben das geschefft Michel Schafferyn vnd ernerungk yrer Kynder noch lawth des testamenth als ernoch folgyth» czímű feljegyzésben:

«1513. Item dem *Master Bernharth* goltschloer geczalth am freÿtagk vor dem Newen Jarsztagk... f 13 d 62» (Fasc. 374. No. 3.)

1 *Jurkovich E.:* Thököly Sebestyén esküvőjéről. (Közlemények Szepes vármegye múltjából. I. Évf. 177. l.)

2 *Kőszeghy:* Magyarországi ötvösjegyek. Múzeumi és Könyvtári Értesítő. 1914. 34. l.

3 *Jurkovich E.:* A beszterczebányai plébániatemplom egykori kincstáráról. Arch. Ért. 1900. 211. l.

4 *Kőszeghy:* U. ott.

5 *Pulszky F.:* Magyarország Archaeologiája. II. 1897. 257. l.; Ötvöskiállítási lajstrom 59. l.; *Radvánszky B.:* Arch. Ért. III.; *Jurkovich:* Beszterczebánya múltjából I. 73—80. l.; Beszterczebánya és Vidéke IX. Évf. 51. sz. *(Jurkovich* czikke).

6 *Jurkovich E.:* Thököly S. esküvőjéről. (I. 178. l.)

melyet sem érzéssel, sem tettel soha meg nem tagadtak. Olyan nemzetiségi czívódásokat, aminőket például a kassai ötvösczéhben találunk, itt soha sem tapasztalunk, az a körülmény pedig, hogy a beszterczebányai ötvösczéh a magyar iparművészetnek *Libay Sámuelt* adta és hogy tagjai sorába *Szentpétery Józsefet* számlálhatta, bőségesen elegendő arra, hogy emléke a magyar iparművészet történetében halhatatlan legyen.

Most pedig lássuk a Beszterczebányán élt ötvösöket és a reájuk vonatkozó adatokat századok szerint felsorolva.

XV. század.

1. ORBÁN *(Urban goldschmidt). 1475—1493.*

1475-ben említi egy pápai búcsúlevél, hogy *Orbán* beszterczebányai aranyműves a templom mellett Szent Antal-kápolnáját alapítja.[1]

1482-ben, szentgyörgynapi adószedéskor *Urban* goldsmid 2 frt adót fizet.[2]

1490-ben, szentgyörgynapi adófizetéskor 3, szentbálintnapi adózáskor 2 frt adót fizet.[3]

1493-ban 1 forint adót fizet Maister *Urbanynn.*

2. GERGELY *(Gregor). 1480—1493.*

1480 táján *Gergely* ötvös már Beszterczebányán működött.[4]

1490-ben a Szent Bálint-nap előtti adózáskor 1 ort adót fizet.[5]

1493-ban a városra kivetett 600 frtnyi királyi adó kirovása alkalmával 1 ort adót fizet.[1]

3. BARTOSCH *fémolvasztó. 1482—1492.*

1482-ben a szentgyörgynapi «losung»-on adója egy fél forint, melyet lefizetett.

1492-ben a legnagyobb adótaxát: egy forintot fizet *Bartosch Smelczer.* A kirótt legkisebb adóösszeg 12 denár volt.

4. LÉNÁRD *(Linhart). 1482—1493.*

1482-ben, a szentgyörgynapi «losung»-on egy *Maister linhart*-ra adóban ki van vetve 2 frt.

1490-ben *linhart goltsmidt* adóban «f o ort 1» fizet. Az ekkor fizetett legmagasabb adótaxa 6 frt, a legkisebb 20 denár.

1493-ban a városra kivetett 600 forint királyi adó kirovása alkalmával 1 ortot fizet.

5. JÁNOS *(Hans, Hanus). 1490—1493.*

1490-ben 1 ort adót fizet.

1493-ban különböző tételekben összesen 17 1/2 frtot fizet lakásadó fejében.[2]

Ugyanez évben a városra kivetett királyi adó kirovása alkalmával 1 frt és 1 ort adót fizet.

6. ISTVÁN *(Steffan). 1492—1493.*

1492. A számadó-könyvben az 1492-re kivetett adózók sorában *Steffan Goldsmid* is előfordul s 1/2 forint adót fizet. Az ekkor fizetett legnagyobb adóösszeg 1 frt, a legkisebb 12 denár.

1493-ban a városra kivetett 600 frt királyi adó kirovása alkalmával *Steffan* ötvösmester *társaival* együtt fél forint adót fizet. *(Steffan* goltsmidt cum socis 1/2 f dedit).

[1] *Ipolyi A.*: A beszterczebányai egyházi műemlékek története és helyreállítása. Budapest, MDCCCLXXVIII. 37. l.

[2] A beszterczebányai városi levéltárban lévő 1482. évi számadó-könyv «Bemerckt was eyngenomen ist von S. Jorgen losung in dem LXXXII Jar» című fejezetben. (A polgárokra kivetett adó maximuma ekkor 10 frt, minimuma 1 frt volt).

[3] A beszterczebányai «Registrum Perceptorum et expositorum sub judicatu Circumspecti Georgi Stürczer Anno domini 1490» című számadáskönyv «Bemerckt was ein genomen Ist warden von Sandt Jorig losung Anno domini 1490» című fejezetében. (Az adó maximum ekkor 6 forint, a legkisebb adóösszeg 20 denár volt.)

[4] Századok, 1874. 50. l. és Magyar Képzőművészek Lexikona I. 558. l.

[5] A 3. jegyzet a megnevezett számadáskönyv «Vermerckt den Ansnith auff Sanndt Valentini tag vor vas nacht Anno domini 1490» című fejezetében.

[1] A számadó-könyv «Bemerckt den Ansnith K. Maiet. der gebesen ist Am Montag nach Sandt Gallen tag der geschlagen ist gebesen auf alle perckh Schtät fl 3000 vnd auff vnsere Stat geslagenn ist fl 600 d o» cz. fejezetében. Az ekkor kivetett hozzájárulás legnagyobb összege 12 frt, a legkisebb 20 denár.

[2] A beszterczebányai városi levéltárban lévő «Libellus collectorum et distributorum in Iudicatu Spectabilis domini Georgy Stürczer 1493» című számadó-könyv «Bemerckt was dises Jar ist geuallen von vungeld» című fejezetében:

Hanus Goldsmid ... ... f 3 dedit.
(Ekkor a legnagyobb lakásadó 18, a legkisebb 1 1/2 frt.)
Hanus Goldsmid ... ... f 4 dedit.
Hanus Goldsmid ... ... f 3 dedit.
Hanus Goldsmid ... ... f 3 dedit.
Hanus Goldsmid ... ... f 1 1/2 dedit.
Hanus Goldsmid ... ... f 3 dedit.

Institoris János, ötvös
/Johann Institoris/. 1686-1691.

A czéhkönyvben feltüntetett elhunyt mesterek sorában a 75-ik.
1686 márcz.16-án iktatták czéhbe. a remeket nem vállalja amiért 18o frtot vetnek ki reá. S mert helybeli mesternél nem dolgozott még 43 frt 2o dénárt fizettetnek vele.
1691 ápr.21-én felszabaditja Samuel Hanselyt, aki Johan Ramszlernél kezdte meg tanulóéveit s ennek halála után Inst.-hoz került.

Mihalik Sándor: Besztercebányai ötvösök a XV és XIX. sz.-ban.
Muz.és Kvt.Ért. 1918. 41-53.l.

Institoris

bécsi kodexmásoló
Cathedralissal együt.
1469-ben Mátyás király
megbízásából mise-
könyvet készít Tamás
magyar ferences részére

irál

Klimes Péter: Bécs és
a magyar humaniz-
mus. Bpest, 1934. 25. l.

Institoris

Kovjvmásdo és nem
festő
a Korvina nolga-
latban.

ind

Csokor XVII. l.

..... *mühely.*

őnökség!

.....hó.....n történő kifize-

.....indokából személyesen meg nem

.....számu.....

.....hó.....

.....

sajátkezű aláirás és munkásszám.

Institoris

1469

Csontosi jegyzi-
ismeteltem
ez évszám
alatt, de
ugyanarról
a nyomt

Philippus, I-ső, római császár

bronzéremsorozat V. 174

Institoris

Kőprázoló

irod

Csontosi János: Mátyás

és Beatrix arczképei

Corvin Codex ekben.

Arch Ert 1888.

14-991 (Keppel)

és lásd

Cathedralist

Institovis

Könyvmároló

1469.

vodalmához

C * 145. l. 172 l.

Institoris

minister

XV várad

Lásd: Cathedralis

Görgyöt

Institoris

miniator

nem létező személy

Csontosi János

tévedése révén ke-

rült az irodalomba.

cédulái

György könyv-

másoló és

miniator-

cédulái köze

tendők

Magy~~[illegible]~~ művelődtori

II. 407, 655 l.

TICHNA LÁSZLÓNÉ
könyv- és papírkereskedése
SZENC

Nyomdaáru

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Inselt

rézkarca illusztrálja Zolnay László cikkét:

Buda és Pest első felszabaditása.

BUDapest, 1971. 9. sz. 38-39.l.

Insetzer 1. Eynsetzer.

~~Insetzer~~ ~~l. Eynsetzer~~.

3046

Eynsetzer v. Insetzer János,

kőfoglaló. A XV. század közepén Körmöczbányán élt. Neve a város régi számadás könyveiben 1450-ben fordul elő. Minthogy neve régi magyarsággal ~~[illegible]~~ kőfoglalót jelent, Ballagi azt hiszi, hogy Eynsetzer János tényleg foglalkozott is a művészetnek ezzel az ágával, s attól nyerte nevét.

Ballagi Aladár: Magyarországi városok régi számadáskönyvei. Arch. Ért. 1886. 173. l. – Fejérpataky László: Magyarországi városok régi számadás könyvei. Budapest, 1885. –

Insam Janos

wobrair

1761. Pesten

Sik Kuny

139.1.

Lovász Sezsó, „aljegyző" I. 105.

1904. X. 20.

Nagybánya.

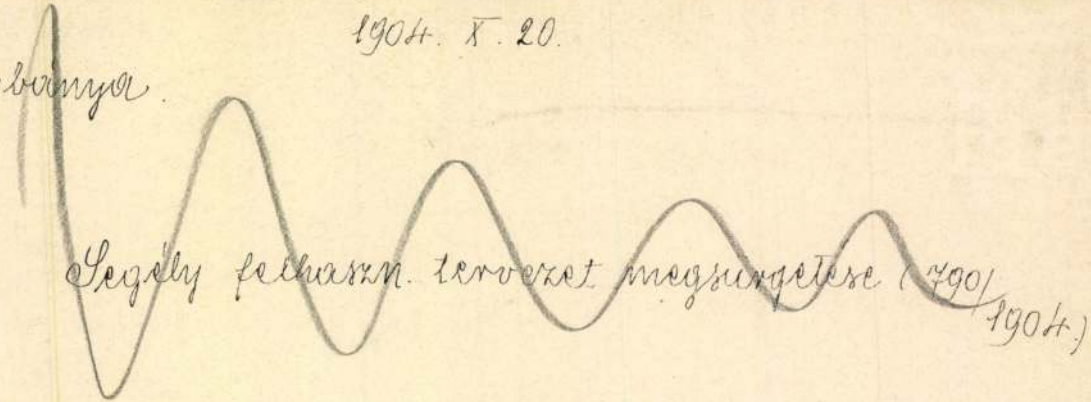

Segély felhaszn. tervezet megsurgetése (790/1904.)

Insam János

nokán

U. 1736

I n s a m J á n o s

szobrász

Siklóssy László: Pesti szobrász-harc 1774-ben. Pesti Napló. 1918. szept. 17.

INSAMB WILLIBALD
A HERMANYI KÖEDÉNYGYÁR BÉRLŐJE 1821-től

Foli a Archaeologica XIV 1962. 203. lap

Insorthi Rumpeptus

pozsonyi építésza 1682-ben Vág-
sellye-i kastélyon dolgozott.

H. Takács Marianna: Magyarországi
udvarházak és kastélyok, Bp. Corvina, 1970.

2461

művész vallomások

Westheim Pál, a „*Kunstblatt*" főszerkesztője egyik könyvének bevezetésében a következőket olvassuk: „*Amióta művészeti folyóirat szerkesztésével foglalkozom, mindig arra törekedtem, hogy szóhoz juttassam a teremtő művészeket, akik elmondják, hogy milyen belső erők késztetik a művészt alkotásra. Az a benyomásom, hogy efajta közleményeimmel mindenfelé élénk örömet szereztem.*"

Westheimnek, a modern német képzőművészet harcosának példáját követjük, amikor megindítjuk ezt a rovatunkat, amelyben egy-egy művésznek a művészetről alkotott egyéni véleményét fogjuk adni.

Közleményeink *formája* a legváltozatosabb lesz. Lesz levél. értekezésrészlet, feljegyzés, naplótöredék, széljegyzetek, vitairat, interju, sőt költemény is.

A *tartalom* sem lesz kevésbbé változatos. A legkülönbözőbb művészproblémák sorakoznak majd fel. Átélhetjük a művészi alkotó munka vajudását, az alkotás küzdelmeit. Szembe fordulunk a közízléssel. Átszenvedjük a közönnyel vívott kemény harcot.

A legtöbb megnyilatkozás az esztétika világába fog vezetni. A legkülönbözőbb módon látott esztétikák lesznek ezek. Lesz művész, aki a legegyénibb, a legszubjektivabb meggyőződésből kiindulva önmagával indokolt építészeti esztétikát propagál. Lesz azonban olyan is, aki saját énjét egy objektív mérnök-esztétika általánossága alá rendeli. Amikor talán erősen egyoldalúan beállított vagy túláltalánositó felfogást fogunk kapni és nem tudunk vele egyetérteni, ne felejtsük el, hogy nem hivatásos

AZ ÉPITÉSZNEVELÉS PROBLÉMÁI

INOTAY LÁSZLÓ, a felső építőipari iskola igazgatójának nyilatkozata

II.

A budapesti állami felső építőipariskola feladata célja és szervezete sajnos nemcsak a nagyközönség előtt, de még a szakmabeliek körében sem eléggé ismert. Ezért szükségesnek tartom rövid néhány szóval ismertetni ezeket, mert a belőlük leszűrődő tanulságok fognak útat mutatni a jövő fejlődésének irányára.

Az iskola helyét és szervezetét illetőleg középiskola; célját illetőleg azonban a szakképzésen lévén a fősúly, szakiskola jellege erőteljesen kidomborodik. Tanulói előképzettségének feltétele négy középiskolai osztály elvégzése és utána legalább egy esztendőnek az építőgyakorlatban való eltöltése. Ezen előtanulmány és egy felvételi vizsga letétele után kezdi meg a növendék iskolánkban három éven át tartó tanulmányát. Az iskola elvégzése után végbizonyítványát csupán akkor kapja kézhez, ha a tanévek közötti szünidőket az épületen gyakorlásban töltötte el és ezt szabályszerűen igazolja. A ma fennálló rendeletek értelmében végzettsége után építőmesteri igazolt gyakorlatban eltöltött három esztendő után az építőmestereket vizsgáló országos bizottságnál építőmesteri vizsgára jelentkezhet.

A gyakorlatból a gyakorlatnak

Az elmondottakból kitünik, hogy iskolánkban az elméleti oktatással párhuzamosan erősen kidomborodik a gyakorlati kiképzés. A felvett növendék már ismeri a szerszámokat, a falkötéseket, az épületen előforduló legfontosabb ténykedéseket. gyakorlatilag is megpróbálkozott velök tapasztalt mestere oldalán, mielőtt azokat rajzban is megoldja, feldolgozza. Oktatási rendünkben van valami az angol iskolai nevelésből, amely szintén erősen a gyakorlatiságra épit. Igy azután tantervünk főleg arra törekszik, hogy a gyakorlatban szerzett ismereteket rendszerezze, kibővitse és elmélyitse.

Ebből következik továbbá, hogy az iskola célja merőben más mint az építészeket nevelő Műegyetemé, vagy egyéb iskoláké. Ez az iskola az építőipar gyakorlására készit elő. Elméletet csak annyiban és oly mértékben ad elő, amennyire azt a gyakorlati élet és a tanulmányok rendszeressége megkivánja. Hiszen növendékei nem önálló kutatómunkára, nem tervezésre készülnek, hanem épitkezések gyakorlati végrehajtására. Hogy a növendékek tervezéssel is foglalkoznak, annak egyedüli oka, hogy a tervek megismeréséhez a tervezés folyamatának alapos ismerete elengedhetetlen, bizonyos szerkezetek alkalmazásának lehetősége pedig szintén csupán a tervezési gyakorlatok végzésével válik tudatossá. Növendékeink az építészet történetét is megtanulják, de más terjedelemben és más alapokon mint a Műegyetem hallgatói. A mi építészettörténelmünket a gyakorlatnak, a szerkezeteknek a fejlődése és a velük járó

Építőmunka
1933. 6-7. sz.

Trotay László

formai változások ismertetése jellemzi, tehát olyan valami, ami értelem szerint megint csak az építés gyakorlatában lesz hasznosítható. Ezentúl pedig elsősorban a hazai építészet történelmi emlékeinek megismertetésére törekszünk beleértve az elszakított területeket is — egyrészt, hogy a gyakorlat embere velük tisztában lévén, javításoknál, toldásoknál, helyreállításoknál megfelelő szaktudással nyuljon munkájához, másrészt mert a hazai építészeti emlékek ismerete az építőszakma bármely művelőjének általános művészeti műveltségéhez kell tartozzon. Ez a megismerés vezette Foerk Ernőt akkor, mikor növendékeinkkel sorra járta hazánk emlékekben gazdag területeit és ott velök együtt gazdag anyagot gyüjtött a nagyobbrészt pusztulásra ítélt ú. n. kisebb műemlékekből.

Ha az intézetben előadott bármely tárgyat nézzük, mindenütt ez a fentebb vázolt gyakorlati cél lebeg a szervezet és az előadó tanár szeme előtt. A vasbetonnál a vashajlítás végrehajtásának részletei, az épületen sokszor szükségessé váló gyors cementpróbák elvégzése épúgy a tananyaghoz tartoznak, mint az állványozási módok, a szerkezetek biztosítása, vagy akár a tokok elhelyezése, körülfalazása, vagy a parketta minőségének gyors megítélése, szóval mindazok a dolgok, amelyekre az építés végrehajtójának mindenkor nagy szüksége van. Mindig és ujra vissza kell térnem tehát arra ami jelszava is lehetne az iskolánknak: a g y a k o r l a t b ó l a g y a k o r l a t n a k.

Az iskola és az élet

Azt hiszem, hogy az elmondottakból világosan kitünik, hogy erősen a gyakorlat szellemében képzett növendékeink jogosan elvárják, hogy az életben az őket megillető helyet elfoglalhassák. Hiszen ezt a kiképzést, amely a szokványos szerkezetekkel bíró épületek felépítésének minden titkával megismerteti őket, semmi más iskola nem adja meg ily gyakorlati értelemben növendékeinek. De egyedül a gyakorlat sem elégséges erre. Mert a gyakorlatban sokszor évtizedekig sem fordulnak elő egyes kivánalmak, míg mások sokszorosan és sorozatosan újra meg újra ismétlődnek. A gyakorlat kifejleszti az érzéket bizonyos dolgok gyors értékelésére, de azt megközelíteni csupán a gyakorlatias szellemben tartott elmélet ismeretek birtokában vagyunk képesek.

Amikor évtizedekkel ezelőtt iskolánk megalakult és annak tantervét első izben dolgozták ki épen a Műegyetem tanárai, Hauszmann, Steindl, Schnedár és Pecz-cel élükön voltak azok, akik a megszervezésben példaadóan siettek a szervezők segítségére. Az egykori feljegyzésekből kitünik, hogy ezek a professzorok tudatában voltak az ilyen középfokú iskola létesítésének szükségességében és erősen hittek abban, hogy az ilyen iskola végzett növendékei mily nagy segítői lehetnek a tervező építésznek tervei helyes, jó és gyakorlatias megvalósításánál. Azóta ezt a tantervet sokszor átdolgozták, az élet változott szükségletei szerint sokszor változtatták, de ennek a tantervnek még ma is alapja az a helyes megismerés, amely az említett híres professzorokat az első tanterv összeállításánál vezette.

Ezikk utolsó oldalát (121. l.) lásd a Complett példányban.

esztéták írják e megnyilatkozásokat, hanem képzőművészek, akik csak rövid időre cserélték fel tollal rajzeszközeiket hogy bevezessenek egy-egy újabb termelőperiódust, vagy ilyen módon pontot tegyenek egy munkaszakasz végére. Az elvétve elmesélt epizód reflektorként tárja fel egy-egy karakter csillogását és árnyékát.

Ezzel a módszerrel törekszünk a művész szellemi egyéniségének jobb megismerésével a művészet mélyebb átéléséhez jutni. Ősrégi idő óta az összes irott és nyomtatott közlemények között azok, amelyek maguktól a művészektől erednek, a legtöbbet mondanak, a legérdekesebbek.

Szerénytelenek se legyünk kívánságainkban. Be kell látnunk, hogy mi a művészi alkotás bonyolult lefolyását szellemileg soha teljes világossággal átlátni, megérteni nem tudjuk. Csak a szerény intuitiv közeledés lehetséges. A közeledés legjobb útja a művészvallomások. Néha bepillantást kapunk majd az alkotás fizikai folyamatába is. Megérezzük a műhely közelségét és valósággal együtt dolgozunk a művésszel.

A mult századvégi felfogást szolgáló generáció általában helytelenníteni fogja rovatunkat, mert lenézi a tollal küzdő építészt vagy mérnököt. Ez a generáció nem látja azt, hogy ma erős és sajátos művészi impulzusok korát éljük, amelyben új és teljesen változott formatörvények szerint alkotunk. A művészi erőknek ma teljesen más az eloszlása. A most kialakuló művésztípus ma más fejlődésű, mint volt 30 év előtt. Teoretikusabbá vált, nem tudja nélkülözni a tollat. Átmeneti időt élünk, akárcsak a XV-ik században, amikor Leonardo és Michael-Angelo is gyakran fordultak íráshoz, hogy így harcolhassanak művészi meggyőződéseikért. —*y* —*t.*

Inotay
~~Inonotay~~ László

építész

szül. Szabadka 1875.

okl. nyert 1898.

Névjegyz. Műegyetem 9 l.

[illegible]

MIK

Inotay Lászxló, iparművész

Bálint L: Az Iparművészeti Társ. kettős kiáll.
Magyar Iparművészet. 1913. 17 l.

I. 150

Illyefalvi: Pesti és budai polgárok 1686-1848.....I.

Név: Gusmin Johann

Foglalkozás: Kalevász

Szárm. hely: Gröden in Tyrol

Hitfelekezet: R. R. Csal. állapot:

A polgárjog megszerzésének időpontja: 1762 I. 13.

A polgárjogért fizetett összeg forintban:

MDk

Snopper Tibor, építész

A Hódmezővásárhelyen épült ülletház tervezője.

T. J.: Vidéki építének alkotásai 9.1

NÉPSZABADSÁG, bp. 1962. okt. 12.

< Inotai Imre >

< > Hittan rajzban az elemi iskolák I. osztálya számára. I. Vezérfonal. II. 49. rajz. Bp. 1941 Szent István Társulat –

Im. Dr. Heggi Damján. Pannonhalmi Szemle

1942. 374. l –

A rajzokat fenti készi-tette?

Erről nem szól az is-mertetés.

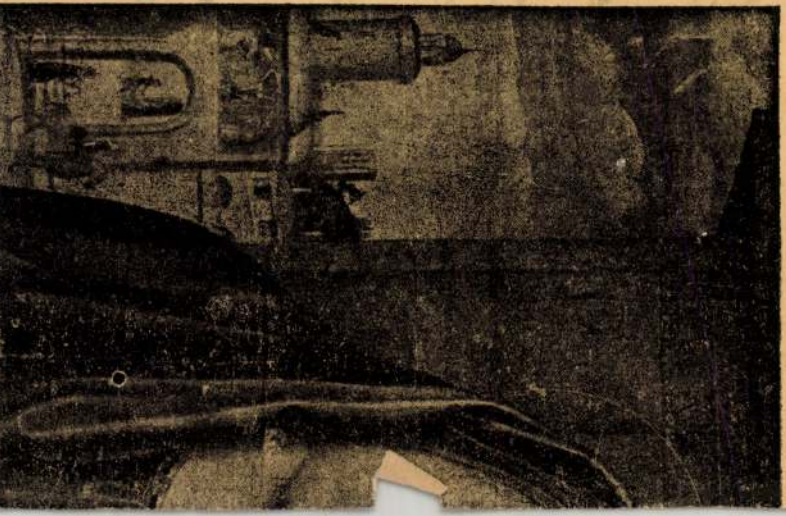

MDK

Inotay László, ép.
szül. Szabadka, 1875-ben

oklevél kelte: 1898

" száma: 1571

A m.kir. József Müegyetemen okl.-t, absolut.-t vagy ok honositást nyert épitészek névjegyzéke. 1873-1928-ig. EI+M. 1931 jan. 15. 17.1.

Vizuális Kommunikáció Tanszék Department of Visual Communication

MAGYAR IPARMŰVÉSZETI EGYETEM
HUNGARIAN UNIVERSITY OF CRAFT AND DESIGN

IPARMŰVÉSZETI EGYETEM

A Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Kortárs Galéria

tisztelettel meghívja Önt

a Magyar Iparművészeti Egyetem Vizuális Kommunikáció Tanszék

Virtualitás című kiállítására.

Megnyitó: 2003. június 6. 18 óra

Köszöntőt mond: Dr. Mitnyan György polgármester

A kiállítást megnyitja:

Droppa Judit rektor, egyetemi tanár és

Molnár Gyula tanszékvezető, egyetemi tanár

A kiállítás helyszíne: Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Kortárs Galéria, Budapest XII., Városmajor utca 16.

A kiállítás megtekinthető: 2003. június 21-ig kedden, csütörtökön és szombaton 10-18 óráig.

tóak a plakátjai, továbbá a könyvtáblái, különösen pedig a Kassán készült rajzok. A Kassai Idegenforgalmi Társaság ugyanis tavaly nyáron vendégül látta a grafikai szakosztály növendékeit, akik a szíveslátás fejében megrajzolták azokat a nyomtatványokat, reklámlapokat, amelyekre a Társaságnak szüksége volt. A rajzok igen artisztikusak és hatásosak s élénk példával szolgálnak az ország egyéb városainak is a mindkét félre nézve igen hasznos csereviszony utánzásához. Az Iskola növendékeinek többi munkáiban, különösen a betüvetésben való biztosságuk megkapó. Ki vannak állítva azok a levelező lapok is, amelyeket a növendékek tervei után a Rigler J. E. cég készíttetett s amelyeket olvasóink karácsonyi számunkból ismernek.

Az iskola *ötvösműhelye* külön gyüjteményét adja *Zutt* Richárd tanár munkáinak. Zutt kollekciója ennek a karácsonyi vásárnak talán legérdekesebb szekrénye. Valami antik puritánság, régi ötvösmesterek nagy, becsületes anyagszeretete él cizellált, domborított és vésett munkáiban. Különösen két antikizáló érme és egy elefántcsontba foglalt övcsatja érdemel föltétlen elismerést. Munkáinak becsületes szolidsága azonban teljes és értékes művészi fantáziával párosul. A két érem biztos stílusismerete mellett egyéb munkái — összesen 30 darab — nem mindennapi invencióról tanuskodnak. Ugyanitt vannak kiállítva különben — érdekes jelenségképpen — *József* Ferenc királyi herceg apró zománcmunkái. Néhány stilizált színes pille, tű- és gombgarnitura a főherceg ügyességéről és jóízléséről beszélnek. A növendékek egész sereg apróbb-nagyobb ékszermunkával egészítik ki a gazdag gyüjteményt, az ötvösmunka és a zománcozás különféle eljárásait illusztrálva.

Ehmcke F. H. rajza.

A kerámiai műhely színes és ötletes kollekciójából elsősorban *Schleich* Vilmos szakoktató finoman színezett és mégis diszkrét tónusú formában változatos dolgai tűnnek fel. A növendékmunkák közül nagyon bájos, néhány „Klarinet és Violin“ történetéhez készült mesefigura érdemel figyelmet s néhány apróbb dísztárgy. A két mesefigura formában és színben egyaránt primitíven stilizált illusztrációja a történetnek — sok humorral és kedvességgel. Nagyon érdekes néhány egyszínű majolika, amelyek kompakt és egyszerű formája pompásan harmonizál a sötét színnel.

A zománcozó-műhely kisebb kiállításából néhány tányér és díszüveg érdemel figyelmet, nemcsak jóízlésű és ötletes formáival, hanem azért is, mert mindig gondos figyelemmel vannak az anyag sajátos és minden mástól elkülönböző természetére. — A *textilosztály* szines csoportjának artisztikus munkái közül is kiválóak *Kardos* Böskének teljesen eredeti, ötletes horgolt ruhadíszei, főkötői stb.-jei. Az iskola kreációi közé tartozó iparművészeti termelők közül kisebb anyaggal vettek részt a kiállításon a gödöllői szőnyegszövők. A Nagy Sándor és Remsey egy-egy terve után készült szőnyegek és gobelinek azonban a műhely érdemes és hatásos munkáját bizonyítják. A *Köntös* textilműhely, amely szintén az Iparművészeti Iskolával van kapcsolatban, egy nagy szekrényt töltött meg színes hímzéseivel, terítőivel, blúzaival, tarsolyaival s egyéb, részben praktikus célt szolgáló, részben dísztárgynak készült munkával. A *Kele*-féle *megkezdett hímzések* vállalatának kiállítása azt a hálás feladatot demonstrálja néhány nagyon finom rajzú munkával, amelyet ennek a fiatal intézménynek be kell töltenie. Ez a néhány elkezdett kézimunka, amelyet magyarossággal és modern ízléssel válogattak meg, okos útmutatóul szolgálhat a nagypublikumnak, hogy a művészi kézimunka értékesebb és szebb dísze az otthonnak, mint a silány vásári holmi, amelyet a régi sablón szentesített. Nagyon szép egy szürke posztó párna, síma, fényes selyemhímzéssel.

Mindezeket összefoglalva, a társulat ezzel a kiállítással nemcsak becsületes és megbecsülendő célt szolgált, hanem becsületes és érdemes eredményeket is ért el. A kiállításon egyrészt összefoglaló impressziót kaptunk az üzleti grafika kevésbé ismert újabb terméséről, másrészt pedig a karácsonyi vásár alkalmat adott azoknak, akik ízléses, komoly dolgok után vágyakoznak, hogy ezirányú szükségleteiket kielégítsék. Mivel pedig a két kiállítás ezt a két célt kívánta szolgálni: az eredményei teljesek és teljes mértékben elismerhetők is.

Ehmcke F. H. rajza.

déknak alkalmas művészi tárgyakat s ami ezzel majdnem egyenlően fontos, hogy kapjon eredeti és jó ötleteket arra, hogy mit vásároljon. Az iparművészek számára pedig jó alkalom, hogy kisebb és ezért nehezebben bemutatható produkcióikat elhelyezzék. A művészi munka önálló értékén kívül tehát itt csak egy szempont vezethet, hogy a kiállított tárgy mennyire alkalmas az ilyenfajta ajándékozás céljaira.

Épen azért nem könnyű feladat e nagy és változatos tömegből egyes neveket és egyes darabokat kiválasztani. Legelsőnek *Lesznai* Anna nevét említjük. Nemcsak azért, mert övé az első szekrény, hanem mert a jelenlévő társaságban az ő színes hímzéseinek eredeti ornamentikája nagy értéket képvisel. Egy pár világos színű és ügyesen dekorált batikolt cserepe van *Fábián* Gyulának, bár meg kell állapítanunk, hogy a vékonykás vonalú batiktechnikát szívesebben látjuk szövött vagy bőrmunkán. *Sz. Nagy* Etelka és *Nagy* Ida vert és varrott csipkéket és gyöngyös ruhadíszeket állítottak ki háziipari telepük ügyes készítményeiből. *Juhász* Árpád és *Inotay* László kézi zománcfestésű matyófigurái nagyon ötletesek és művészi hatásuak, kár, hogy az áruk ma még túlságosan nagy ahhoz, hogy nagyobb kelendőségre számíthatnának. Ezeken kívül *Reményi* József négy szép férfiaktot ábrázoló bronzfigurái és *Jakó* Géza eredeti formájú és diszkrét tónusú igen sikerült *kerámiai* munkái emelkednek ki.

A nagy csarnok első gyűjteménye *Varsányi* Emilné hímzett terítőit és kendőit mutatja be. Jobbára délmagyarországi motívumokat használnak fel ezek: sok invencióval. Közvetlenül mellettük *Márton* Imre és társa állított ki tiszta reliefhatású domborított fémmunkákat, amelyeknek ornamentális díszei igen sikerültek. *Tull* Viktor finom bőrmunkái és *Kertész* K. Róberték erőteljes színű applikált díszítésű párnái után *Soványka* István kettősrétegű maratott üvegjei keltenek feltűnést. E technikai szempontból kifogástalan és jóformájú eredeti üvegek ellen az a jogos kifogás eshet, hogy a dekoráció rajzai még kissé primitívek, azonkívül hogy inkább kerámiai hatásra törekednek, mert a maratással az üveg teljesen átlátszatlanná vált. Néhai *Hegedűs* László hagyatékából egy sötétszínű terrakottakollekció várja a finomabb ízlésű közönség érdeklődését, mellettük pedig *Rauscher* Lujza és *Oppel* Magda batikjai. Nagyon bájos bőrbatikokat és egyéb bőrdíszmunkákat állítottak ki még a Képzőművészeti Főiskola iparművészeti gyakorló osztályának növendékei is. Érdekes és új ember e kiállításon *Eleőd* Kende keramikus, aki nagyon előkelő hatású avanturin- és kristályos mázzal és egyéb művészi technikával előállított edényeivel számíthat nagy elismerésre.

Ehmcke F. H. rajza.

Új — bár kissé törékeny — cikket ad *Dalmady* Zoltánné is, ki szarúból faragott ízléses kalaptűket állított ki, továbbá *Kováts* János diszkrét szinezésű rekesz-zománcművű ékszereivel. Az ötvös- és ezüstművesmunkák közül *Mózer* József készítményeit igen gondos megmunkálásaikért illeti meg a dicséret. Csodálatosan szépszínüek a *Zsolnay*-gyár gyüjteményének vázái.

Legutolsónak maradt, de nem utolsó helyet érdemel az iparművészeti iskola kiállítása, amely négy szakosztályával vesz részt a kiállításon és így komolyabb és részletesebb ismertetést érdemel. Mindenekelőtt a grafikai kiállításban is igen előkelő helyet foglal el az Iparművészeti Iskola s anyagának minősége és mennyisége két örvendetes tényről tesz tanuságot. Először arról a valóban meglepő haladásról, amelyet az Iparművészeti Iskola grafikai szakosztálya rövid pár esztendő alatt tett. Ha a most prezentált anyagot összehasonlítjuk a régebbi kiállításokkal, nem lehet észre nem venni a fejlődést, amely egyre erőteljesebb léptekkel halad a tökéletesedés felé. Ám ez a fejlődés talán éppen annak a körülménynek köszönhető, hogy az oktatási módszer az iskolától az élet felé halad. A régi iparművészeti oktatás a maga elméleti és doktrinéri elveivel sohasem adhatott az iskola működésének akkora lendületet, mint az új liberális irány, amely az oktatást az élettel hozza kapcsolatba s célja, hogy a növendék már az iskolában beletanuljon azokba a viszonyokba, amelyek között később az életben érvényesülni akar. Ennek feltétele, hogy a növendékek már az iskolában is olyan feladatokat oldjanak meg, mint amilyeneket majd az élet követel tőlük és ennek a feltételnek okos kielégítése okozta, hogy az Iskola a grafikai kiállításon ilyen kitűnő anyaggal lehet képviselve. Figyelemre mél-

Ehmcke F. H. rajza.

Ehmcke F. H. rajza.

Károlyi és a *Posner* cég és még egynéhány jó magyar nyomda minden tekintetben művészi kivitelű nyomtatványai a *„Műhely“* artisztikus levélfejei és a *Magyar Földrajzi Társulat* nyomdájának vignettái hatásosabban és eredményesebben szolgálják az ő üzleti érdekeiket, mint a régi művészietlen formák. Bármily humorosan hangozzék is, meg kell értetni velük, hogy a klienseik legnagyobb része ma már egy fizetési felszólítást is szívesebben vesz a kezébe egy szinben és formában ízléses papiron. Ez volna tehát a kiállítás egyik célja.

A másik szempont, amely figyelemre méltóvá teszi ezt a kiállítást, legalább a magyar részében az, hogy itt nem egyes művészekről van szó — nem említve a hazaiak közül *Biró* Mihály fölényes rajzú és kitünő ötletű szociális plakátjait, *Bér* Dezső élces reklámtábláit, ők ketten a saját cégük és nevük alatt szerepelnek —, itt mindig a készítő és forgalomba bocsátó cég a fontos. Kevésbé érdekel bennünket hogy a *Kunossy* cég erősen illusztratív jellegű plakátjait és nyomtatványait Faragó Géza tervezi, mint az, hogy ennél a cégnél és mind a felsorolt többinél ennyire művészi ízlésű nyomtatványok találhatók. Mert itt a nyomdavállalatnak az elkészítés munkáján kívül más feladata is van. Ő a közvetítő a művészet és a gyakorlat között, a művész és a rendelő között. A nyomda jó szándékától igen sok függ itt, a nyomdának kell teljesíteni azt a propagáló feladatot, amelynek ez a kiállítás egyik eszköze. Ilyen szempontból természetesen legtöbb a jelentősége és legtöbb az eredménye az olyan nyomdáknak, amelyek a „vagy szépet vagy semmit“ elvénél fogva csak művészi produkcióra kaphatók. — Egészen külön feladat jut osztályrészül a Székesfőváros

Ehmcke F. H. rajza.

házi nyomdájának, amely néhány ízléses hivatalos nyomtatvánnyal és egy sok jó ambicióról tanuskodó okmánybélyeg-szeriessel szerepel.

A külföldi osztály az O. M. Iparművészeti Múzeum plakátgyüjteményén kívül, egyes külföldi múzeumok, egyesületek és magánosok plakátgyüjteményeit mutatja be. Itt már idegenekről lévén szó — nem az előállító cég a fontos, hanem maga a nyomtatvány, amelynek e kiállításon betöltendő feladata nem egyéb, mint hogy példákat adjon a külföld terméséből a művészi plakátra és a művészi nyomtatványra. A túlsúly itt a németeké. A franciák közül leginkább Steinlen és Toulouse-Lautrec vannak néhány értékesebb lappal képviselve. Az angolokat néhány — nálunk szokatlan, óriási arányú — lap reprezentálta. A németek azonban teljes fegyverkezetben vonultak fel és nemcsak teljes kollekciókat hoztak, hanem elhozták legjobb grafikai művészeiket is. A gyüjtemények közül elsősorban a müncheni *„Deutscher Buchdrucker-Verein“* és a *Deutsches Museum für Kunst in Handel und Gewerbe“* (Hagen) osztályai érdemelnek nagyobb figyelmet. Főleg reklámokat és plakátokat hoztak, de mindegyik darabjuk nagyon fejlett kulturáról tesz bizonyságot. Az egyes gyüjteményekben szereplő nevek között egyike a legértékesebbeknek *Lucien Bernhardé*. Berhard igazi plakátművész. Minden komplikációtól menten választja meg a témáit és minden komplikációtól menten mondja el őket. Talán legsikerültebb dolga egy cérnahirdetés: a plakáton egy cérnakarika, egy befüzött tű és a fölírás: primitív formák és primitív szinek, majdnem naiv az egész az elmondásában, a szinek megválogatásában azonban mindig szép. *Bernhard* különben nálunk sem új név, amint hogy nem ismeretlen *Weidenmüller*, aki Bernhard gazdag litográfiai kollekciójával szemben főleg igen jó tipográfiai dolgokkal van képviselve.

Érdekes és új név *Witzel*, akinek plakátjai ha nem adnak valami nagy originalitást, de megcsinálásukban iskolai példái lehetnének a modern plakátfestésnek. Georg *Wagner*, *Bruckner* és *Weinand* elismert, jó munkáin, Ludwig *Hohlweinnek* nem egy nagyon jól komponált, bár kissé bőbeszédű kertvárosplakátja. Julius *Klinger* jelzéssel egy kertészeti kiállítást hirdető lap ragadta meg a figyelmünket és *Gipkensnek* bár nem annyira határozott, hanem elmosódottabb foltokkal dolgozó ötletes pamut-hirdetése. A külföldi gyüjteményben ezek azok, akik leginkább megérdemlik a megemlítést.

Ezeknek kiegészítéséül szolgál néhány külföldi múzeum és cég csomagolási kollekciója, egy a mi kereskedőink számára jóformán még alig ismert terület.

A *karácsonyi vásár* alkalmat ad a nagyközönségnek, hogy az üzletekben ritkán látható mennyiségben kapjon a szeme elé aján-

Gratay László

BÁLINT LAJOS: AZ IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT KETTŐS KIÁLLÍTÁSA.

MI. B13 17.l.

ÜZLETI GRAFIKA. — KARÁCSONYI VÁSÁR.

(30)

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat megszokott karácsonyi vásárjával kapcsolatban ezúttal egy másik kiállítást is adott: az üzleti grafikai kiállítást. Művészi és kulturális jelentőségben ez az utóbbi kiállítás volt fontosabb. Röviden összefoglalva ez a gyüjtemény, mely két külön csoportban mutatta be a hazai és külföldi üzleti grafika jellemzőbb és művészi termékeit, minden tolakodó és aláhúzott szándékoltság nélkül propaganda-kiállítás volt. Maga a cél kevés, és ma még nem általános jellegű eredményekben bemutatni azt, hogy az iparművészet a mindennapi élet legapróbb jelenségeiben is meg tudja találni a maga elhelyeződési területeit. Ez minden iparművészet végső célja, ezé a mostani kiállításé pedig éppen az, hogy ez a szándék ott is nagy és széleskörű lehetőségekre talál, ahol azelőtt a száraz, művészi szépségek nélküli gyakorlatiasság volt az egyedüli úr.

A kiállítás egy retrospektív sorozattal kezdődik, melyet alig egy évtized üzleti nyomtatványterméséből válogattak össze gondosan s ez a sorozat beszél legjobban és legérthetőbben a bemutatásnak erről a kulturális és nevelő szándékáról. E két-három falnyi színes és szürke nyomtatvány egy gyors és feltartózhatatlan fejlődés képét adja. Alig tíz esztendő előtt ez volt az, ami Magyarországon a művészi grafikát az üzlet, a kereskedelem és a reklám világában jelentette. Nemcsak — vagy egyáltalában nem — azért, mert maguk a művészek nem lettek volna képesek nagyobb és értékesebb produkcióra. De ez volt az az általános ízlés és az általános szükséglet. Ezt adta a nyomda, amely e nyomtatványokat készítette és szívesen adott ilyent és nem különbet, mert hisz ez kényelmesebb volt: megszokott mintákkal dolgozhatott és nem kellett külön tervezőt, külön szakembert tartania. Ez felelt meg a kereskedő ízlésének is, aki a nyomtatványokat megrendelte és aki legfeljebb azzal törődött, hogy e sablonok közül a legtűrhetőbbet válassza ki természetesen a maga és nem mindig kitünő ízlése szerint. És ez volt végre a nagyközönség ízlése is, amely nem várt jobbat, mint amit megszokott. Közvetlenül e retrospektív kiállítás mellett azonban az *Athenaeum* már mostani termését mutatja be. Plakátok, amelyek Falus, Kóber és Tuszkay tervei nyomán készültek, az apró nyomtatványok a *Grafikai* művezetők egyesületének gyüjteményéből. A *Hornyánszky*-nyomda dekorativrajzú könyvtáblái, finomízlésű szedett nyomtatványai és mind a többiek, akik számot tesznek a grafikában és tipográfiában, egyaránt, egy örvendetes, nagy fejlődésnek tanubizonyságai. Minket, akik nem élünk bent ebben a sajátos levegőjű üzleti világban, egy dologban megcsal ez a kiállítás. A visszatekintő rész azt adja, ami 10 esztendővel ezelőtt általános volt és mikor mellette vagy 15 magyar és ugyanannyi külföldi nyomdavállalat képviseli a modern ízlést és az igazi művészi grafikát, mi, akik ritkábban tekintgetünk bele nagy kereskedelmi cégek mindenfelől érkező leveleibe és iratdossiéjeiba, itt is egy épp olyan nagy általánosságra gondolunk, mint a retrospektív résznél. Ez a nagy általánosság azonban még nincs meg és éppen ezért szolgálja a kiállítás a fejlődés és a nevelés célját. Azokhoz a kereskedőkhöz, gyárosokhoz stb.-khez szól, akik még nem jutottak el idáig, akik megragadtak — és nagyon sokan vannak ilyenek — a 10 esztendő előtti sablonnál és előbb meg kell értetni velük, hogy a *Pátria, Hornyánszky, Rigler,*

Behrens P. rajza.

Magyar Iparművészet

1913.

MÚZEUMBARÁTOK KIÁLLÍTÁSA A RÉGI MŰCSARNOKBAN

Lelkes műpártolók és gyüjtők kezdeményezésére 1913. március 4-én megalakult a „Múzeumbarátok Egyesülete" azzal a céllal, hogy a Magyar Nemzeti-, a Szépművészeti- és az Iparművészeti Múzeumok gyüjteményeit elsőrangú műtárgyakkal gyarapítsa. Az egyesület, mely I. Ferenc József király védnöksége alatt állott és első elnökéül gróf Andrássy Gyulát választotta meg, már a háború előtt való „boldog" időkben is fontos hivatást töltött be azzal, hogy a közgyüjtemények — akkor még aránylag bőséges állami dotációját, a külföld mintájára, társadalmi úton kiegészítette, illetőleg sokszorosan növelte. Ez úton lehetővé vált olyan értékes gyüjteménytárgyak megszerzése, melyek társadalmi támogatás nélkül a múzeumok számára megszerezhetők nem lettek volna. Jellemző a ma már meseszerűnek látszó akkori gazdasági viszonyokra, hogy a Múzeumbarátok Egyesülete megalakulásakor huszonkilenc alapítótagot toborzott, akik egyenkint 10.000 aranykoronával járultak az egyesület alaptőkéjéhez, míg az évi 200 koronát fizető rendes tagok száma megközelítette a százat.

Sajnos, az egyesület számottevő vagyonát, melyet hazafias szempontoktól vezettetve, hadikölcsönökben helyezett el, értékét veszítette. A háborút követő gazdasági válság következtében az egyesület tagjainak száma is egyre fogyott és ezen a tagsági díj leszállítása sem segített, holott éppen az állami javadalmazás megszorítása és a vásárlásra alkalmas konjunktúrák idején kétszeresen szükség lett volna az Egyesület fokozott támogatására.

1926-ban a Magyar Nemzeti Múzeum különválva a testvérintézetektől, megalakította a Magyar Nemzeti Múzeum Barátainak Egyesületét, mely azóta — más alapon — hathatósan segélyezi legrégibb közgyüjteményünket. Megszűnvén a Múzeumbarátok régi egyesületének eredeti szervezete, szükségessé vált a Szépművészeti Múzeum és az Iparművészeti Múzeum támogatását szolgáló egyesület újjáalakítása. A régi egyesület tehát feloszlott és helyébe lépett az 1928. június 20-án megalakult „Művészeti Múzeumok Barátainak Egyesülete", azzal a céllal, hogy a Szépművészeti Múzeum és az Iparművészeti Múzeum gyüjteményeit, úgyszintén a két múzeum fiókintézeteit, az Új Magyar Képtárt, a Hopp Ferenc Keletázsiai Múzeumot és az Orsz. Ráth György-Múzeumot a művészet kiváló alkotásaival gyarapítsa. Ezenfelül az új egyesület művészeti előadásokat, kiállításokat és egyéb akciókat szervez; tagjait a két múzeum különböző kedvezményekben is részesíti. Az Egyesület első elnöke néhai gróf Esterházy Pál volt, jelenlegi elnöke Ugron Gábor.

A két művészeti múzeum most az Andrássy-úti régi Műcsarnokban kiállítást rendezett azokból a műtárgyakból, melyeket úgy a régi, mint a jelenleg működő egyesülettől örökletétül kapott. A renaissance-díszű kistermet egészen megtöltik a nagyon különféle, de kivétel nélkül műbeccsel biró, múzeális értékű képek és iparművészeti alkotások, tanúságot téve a Múzeumbarátoknak közgyüjteményeink gyarapítása körül szerzett nagy érdemeiről.

Mint legelső adományt és mint legértékesebbet első helyen kell említenünk a gyermek Jézus imádását ábrázoló, 1520. körül készült brüsszeli falkárpitot, mely a győri székesegyház tulajdonából került I. Ferenc József birtokába. A király a Múzeumbarátok kezdeményezésére vásárolta meg a külföld érdeklődését is nagymértékben felkeltett nagyértékű falkárpitot és az Egyesületnek ajándékozta azt, mely az Iparművészeti Múzeumban helyezte el örökletétképpen.

A Szépművészeti Múzeumnak juttatott szerzemények közül első helyen áll Szinyei Merse Pál „Lila arckép" című olajfestménye (1917), de nem kevésbbé fontos gyarapodást jelent a képtár számára ugyanezen mester nejének képmása (1932), Mányoki Ádám ön-

Magyar Művészet
1934.

A gyermek Jézus imádását ábrázoló brüsszeli falkárpit. 1520 körül. Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumban. A Múzeumbarátok Egyesületének örök letéte

arcképe (1932) és egy női arcképe (1929), Benczur Gyula nővérének, Etelkának, mesteri arcképe (1929), Ferenczy Károly „Hegyi beszéd" című festménye (1932), egy XV. századbeli felsőmagyarországi festőnek Jézus születését ábrázoló képe (1931), továbbá Dorfmeister (1931), Joh. Martin Stock (1931) és Györgyi (Giergl) Alajos (1933) festményei.

Az Iparművészeti Múzeum az előbb említett falkárpiton kívül még a következő műtárgyak megszerzését köszönheti a Múzeumbarátok Egyesületének: egy díszboglár, Hann Sebestyénnek, a kiváló brassói ötvösmesternek munkája; két zománcozott öv a XVIII. századból, szintén erdélyi munka (vétettek 1918, 1920 és 1921-ben); egy 1723. évszámmal datált, Erdélyben készült s mint ilyen, rendkívül ritka csomózott szőnyeg (1920); egy hatoszlopos kisázsiai imaszőnyeg, Glück Frigyes hagyatékából (1931); két fedeles holicsi tál, kakas és tyúk alakjában (1929); egy faragott és festett szepesi kelengyeláda (1929); az Inczédi-címerrel díszített erdélyi ezüstkancsó a XVIII. századból (1931); egy brassói aranyozott kupa, XVIII. század (1931); ajtókopogtató a kolozsvári Szt. Mihály székesegyház 1534-ben készült sekrestyeajtajáról (1931) és végül egy rendkívül szép kivitelű, kifogástalan fentartású és ritka porcelláncsoport, Bustelli nymphenburgi mester mintája (1933).

A különféleségükben is egységes — mert magas művészi szinten álló kis gyüjtemény mindennél szembeötlőbben példázza, hogy a régi és az új, a grand art és az iparművészet nem áll ellentétben egymással, sőt kiegészíti egymást. Két művészeti múzeumunk párhuzamos utakon halad az esztetikai kultúra művelésében. Vajha a Múzeumbarátok kiállítása hozzájárulna ahhoz, hogy művészetpártoló közönségünk szélesebb rétegei újból felkarolnák múzeumaink áldozatkész támogatását.[1]

VÉGH GYULA

[1] A kiállításon bemutatott műtárgyakat, szinte teljességükben reprodukáltuk folyóiratunk különböző számaiban.

Giorgio de Chirico : Önarckép. 1923

GIORGIO DE CHIRICO

Giorgio de Chirico Voloban (Görögország) született 1888-ban olasz szülőktől. A lakóhelyekkel szemben való fél idegenség, mint ismeretes, nagyon alkalmas arra, hogy az ember tisztábban fogadhasson be költői benyomásokat és lehetőséget nyujt arra, hogy azokkal távoli és pathetikus történeti emlékek keveredjenek. A görög városokban, amelyek a mult század végén kicsinyek és zsúfoltak voltak, az antik Hellas szelleme éledt fel a fiatal de Chirico számára. Városképeiben megtaláljuk a térviszonylatoknak olyan rendszerét, amely abban az időben alakulhatott ki szellemében: „De sa fenêtre il pouvait voir de dos la statue de son père qui s'érigait sur un socle bas, au milieu de la place... Les maisons qui entouraient cette place étaient plutôt basses de sorte que l'on pouvait aisement epercevoir les collines parsemées de villas et de terrasses soutenant de beaux jardins..."[1]

A pogány mitoszok alakjai szinte családiasan népesítik be számára a környező vidéket: „Hebdomeros ne pouvait être de l'avis de ces sceptiques qui trouvaient que tout cela étaient des fables et que les centaures n'avaient jamais existé... Comme opur prouver contraire ils étaient tous à la porte qui piaffaient et chassaient à grands coups de queue les mouches qui s'obstinaient sur leur flancs parcourus de frissons. Parfois un centaure adulte se détachait du groupe et s'en allait au petit trot par les sentiers qui descendaient jusqu'au fleuve; là il s'arrétait à causer avec les blanchisseuses qui, à genoux sur la rive battaient leur linge."[2]

Csak Görögország mitikus képe tükröződik-e a Hebdomeros e két víziójában, vagy amint hiszem, olaszországi emlékek és első műveltségének a visszfénye? Ma talán ő maga sem tudná rekonstruálni fantasztikus kialakulásának különböző fázisait, annyira egyenes volt az, és minden láncszeme olyan szilárdan kapcsolódik a másikba. Bizonyos, hogy mikor 1906-ban, majd egy hároméves müncheni tartózkodás után 1910-ben visszatér Itáliába, nem az egyes építészeti részletek stílusa vagy kivitele ragadja meg, hanem egy egységes vízió, amelyet metafizikusnak nevez: „Je me trouve sur une place d'une grande beauté metaphisique; c'est la piazza Cavour à Florence peut-être; ou peut-

[1] G. de Chirico: Hebdomeros, Paris, 1930.

[2] U. ott.

SZÍNES SELYEMMEL, ARANY- ÉS EZÜSTSZÁLLAL HÍMZETT MISERUHA
1633-IK ÉVBŐL.

Az orsz. m. iparművészeti múzeum tulajdona.

Iparmüvészeti Múzeum

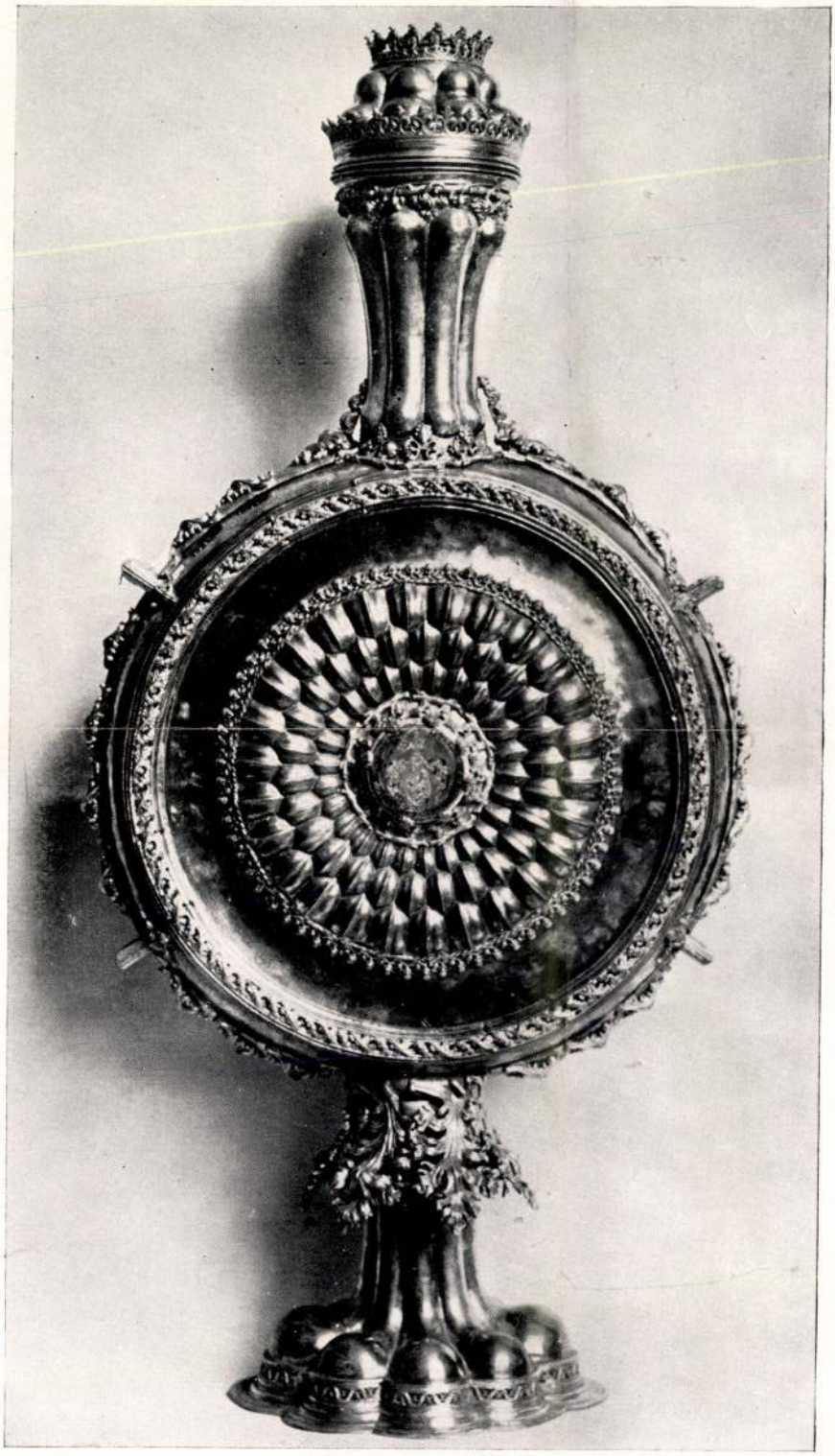

77.) Borraccia d'argento. Fine del sec. XV. Tesoreria Eszterházy, Museo d'Arte Industriale, Budapest.

Iparmuvesseti Museum

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM MEISSENI PORCELLÁNJA.

Valóságos aratása volt az idén a Múzeumnak: félszáz meissení porcellántárgyat, szobrocskát, csoportot és edényt s huszonnyolc régi bútort vett két hónap leforgása alatt. Ezt az ugrásszerű gyarapodást a rendelkezésére bocsátott, viszonyaink között szokatlanul nagy, rendkívüli javadalom tette lehetővé.

A porcellán néhai Gerhardt Gusztáv gyűjteményéből származik, mely mult év november elején került aukcióra Berlinben eléggé kedvezőtlen viszonyok között. Hiányzott a vásárlási kedv s az ilyen alkalmakkor tapasztalható vetélkedés. A német múzeumok tartózkodással árverezték, a számottevő kereskedők pedig nem jelentek meg. Nem tudták megbocsátani az elhunytnak, hogy őket következetesen mellőzte s inkább aukciókon szerzett, mint üzleteikben. Legalább ezt beszélték Berlinben. Ekként aránylag kisebb áldozatok árán volt megmenthető hazánk számára az első e nemű emlékeket gyűjtő amateur hagyatékának legjava. Mert, hogy a java került haza, a java pedig önmagában véve is jó, sőt nagyon jó, sok esetben elsőrendű, az kétségtelen. Mi több, s erre a körülményre súlyt kell helyeznem intézetünk s a magyar gyűjtő szempontjából, mindenkép tanulságos, összefüggő képet ád a meissení gyár fejlődésének főbb mozzanatairól s alkalmas a kvalitás megbirálására, arról nem is szólva, hogy a porcellánanyag stiljének művészi alakulására vet érdekes világot. E téren tehát sorozatunk kapcsot alkot a mult s a jelen között, kezünkbe adva a porcellánművészet fejlesztésének lehetőségét, persze abban a szellemben, mely minket és korunkat jellemez. Ez az egyik haszon, mely belőle reánk háramolhatik, feltéve, hogy művészeink foglalkozni fognak a kérdéssel, amit célszerűnek tartanék, teszem, tipikus magyar alakok forgalombahozatalára, amik egyúttal emlékül is szolgálhatnának utazók részére, kik minduntalan keresnek útiemléket s vajmi ritkán találnak megfelelőt.

A másik hasznos tulajdonsága e porcellángyűjteménynek a gyűjtőket érdekli. Végre van az országban mindenki számára bármikor hozzáférhető olyan meissení emlékcsoport, mely alkalmas a kvalitás megállapítására, akár a modellirozás, akár a színezés tekintetében óhajt az illető tájékozást szerezni. Csoportjaink s egyes alakjaink a legjobb mesterek kezétől eredő modellek után készültek, éles példányok, gonddal cizeláltak. Színezésük egykorú, azaz a modell keletkezésének idejéből való. Összehasonlítás útján tehát pontosan konstatálható, hogy valamely itt, nálunk, forgalomba hozott darab érdemes-e arra, hogy megvétessék. A porcellán díszítéséhez használt zománcszíneknek időnkint változó bizonyos, semmiféle leírással meg nem magyarázható, árnyalata s fénye van. A szint még csak lehet annyira, amennyire utánozni, nem úgy a jellemző fényt, csillámot, miután ez az

A Gyűjtő 1912. 1–2. sz.

Juno alakja pávával. Mintázta KAENDLER. Meissen 1445—50. Magassága 37·5 cm

Schindler szobrocskája. Fröhlich szobrocskája. Mintázta KAENDLER. Meissen. 1760. Pásztor. Meissen. 1760.

Pásztornő. Mintázta KAENDLER. Meissen, 1745 - 50.

Csoport: Colombina és Braghello. Mintázta KAENDLER. Meissen, XVIII. század első fele.

Pásztor. Mintázta KAENDLER. Meissen, 1745—50.

Iparművészeti Múzeum

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM □□□ MEISSENI PORCELLÁNJA

alapanyag és az azt borító máz, illetőleg mázfesték olvadási pontjának egymáshoz való viszonyától függ. Nehéz eldönteni, hogy az edények, s az apróságok csoportja, aminők a miniature képekkel díszített szelencék, avagy a kisplasztikai csoport érdemli-e meg inkább figyelmünket? Számszerint csoportosítva: Böttger tevékenységét öt darab vöröscserép és ugyanannyi fehér kísérleti porcellán képviseli; bőségesen elegendő jellegének kitanulmányozására, mert az ő korában divott összes díszítő eljárások: köszörülés és csiszolás, a plasztikus és a homorú, valamint a sima mázolás barnára, az aranyozás s a fehér darabokon szórványosan használt színezés egyaránt fellelhetők. Edény van mindössze tíz, szelence négy; nem éppen sok, de ennél többet beszerezni nem lett volna célszerű, mert a Múzeum feladatán kívül esnék a meissení gyár készleteinek díszítésére szolgált sok mintát egybegyűjteni, főleg miután ilyenek már vannak régebbről. A híres, mondhatni standard-mintákra szorítkoztunk tehát, mert ezek a fontosak és ritkábban kaphatók. Ugyan ez az elv vezérelt a szobrocskák vásárlásánál is. A meglévő húsz darab szobrocska között Kaendler kezére vall a Juno, a két oroszlány, az olasz komédiához tartozó Colombino és Braghello, valamint a két udvari bohóc: a magyar származású Schindler s a német Fröhlich. Bizonyára Böttgernek kell tulajdonítani a Harlekint is. Egy másik ismert művésznek, Lück-nek, kezevonását árulja el egy táncoló parasztot ábrázoló alakocska, Erős egyéni tulajdonságok tesznek érdekessé egy pásztort és pásztornőt; hogy ki mintázta, nem tudni. A többinél is a művészi niveau-t s a jó fenntartást kerestük. Ha új szerzeményeinket egy csoporttá egyesítjük a már meglévő meissení készítményekkel, a Múzeumnak legalább ez az osztálya teljesnek s megfelelőnek mondható.

Fedeles díszedény. Meissen A. R jellel. XVIII. század első fele

RADISICS JENŐ.

Iparművészet
1941. évi egyházm[illegible]
vészeti kiállítása.

TÁSOK

Az Iparművészeti Múzeum új Egyházművészeti kiállítása. Az Országos Magyar Történeti Múzeum Iparművészeti Tára ismét új, állandó jellegű kiállítással lepte meg a látogató közönséget. A múzeum földszintjének egyik termében gyüjtötte össze azokat az egyházi jellegű műtárgyakat, amelyek a gyüjtemény más részében — az új interieureszerű rendezés következtében — ki nem állíthatók. Az új egyházművészeti terem egyrészt még egyáltalában ki nem állított, sőt a nyilvánosságnak sehol be nem mutatott, másrészt körülbelül egy évtizede raktárilag kezelt műtárgyakat gyüjtött egybe, a már ismert darabok pedig a múzeumban eddig szétszórva és rendeltetési értelmüktől megfosztva álltak. A tárgyak között több nemzetközi értelemben ismert és publikált darab van. Így a gróf Andrássy Dénes ajándékozásából a Nemzeti Múzeumba került trébelt ezüst domborművekkel diszített ébenfa házioltárka Mathaeus Wallbaum holsteini származású augsburgi ötvösmester műve 1600 tájáról. Wallbaum, aki a híres berlini „pomerániai szekrényen" is dolgozott 1588-ban lett Augsburgban céhmester és körülbelül 40 ismert műve maradt fönt az utókor számára. Szintén Andrássy Dénes ajándékozta azt az 1630 körül Firenzében, különböző féldrágakövekből készült, kálvária-domborművet, amely a család monoki kastélyának kápolnájából származik. A Pulszky-Radisics-Molinier Chefs-d'ouevre d'orfevriere-ben közreadott Révay-féle szárnyasoltárka is itt nyert elhelyezést. A mű ötvösjegye ismét Matheus Wallbaum szerzőségére utal. A szárnyak képecskéit az 1595—1620. között Breughel és Finckenboom modorában működő Anton Mozart festette. A terem szekrényeiben elefántcsont és bronztárgyakon kívül több körmeneti kereszt, szentségmutató és kehely került kiállításra, ez utóbbiak főképen a XVIII. századból. Kiemelkedő szépségű darab itt egy 1694-ben készült bécsi ereklyetartó feszület. Az egyházi butorok között különös érdekű a tüskevári pálos kolostor figurális faragványú szószéke, a trencséni jezsuita rendház refektóriumának egyik asztala és faragott díszű ajtaja, valamint az egri minorita templom érdekes felépítésű sekrestyeszekrénye. Az egyházi textiliák sorában a középkorból származó ú. n. „kölni bortnik", a XVIII. században széltében használt bőrkazulák, majd különböző főpapi keztyűk, infulák stb. kerültek kiállításra. A miseruhák sorában kétségkívül legérdekesebb az a teljes papi ornátus, amely a sümegi Szt. Ferenc zárdából származik s amelynek egyes darabjait Liptay Ferenc címere díszíti. Egy asztali tárlóban a Vay-féle főpapi ékszerek nyertek elhelyezést. A terem egyik legmegkapóbb dísze az a nem régen megszerzett műkincs, amely Layer Károly elhunyt múzeumi igazgató emlékének megörökítését célozza. E tárgy egy trébelt, aranyozott rézlemez, amely hajdan a krakkói Mária kongregáció egy, valószínűleg anyakönyvének fedőlapját képezte. Az 1632-ős évszámot viselő ötvösmű még gotizáló szellemben készült és Krisztus kínszenvedéséből vett jelenetek díszítik.

A különböző korokból származó különféle anyagú és rendeltetésű egyházi műkincseket a világos és ízléses rendezés teszi a műértő közönség számára élvezetessé. *Voit*

A Magyar Képzőművészek Egyesületének kolozsvári kiállítását az Erdélyi Nemzeti Múzeum helyiségeiben 1940. december 8-án nyitotta meg Keledy Tibor polgármester.

Szépművészet
1941. 18.1.

..tuk vagy metszettük, véstük. Itt tehát — ellen..ben a betűnyomtatással és a fametszettel — *nem* a felszín nyomtat, ez épp ellenkezőleg, fehér marad és csupán a mélyedések közvetítik a papirra azt, ami hordozója a nyomófestéknek. A rézkarc és rokoneljárásai tehát mélynyomás-technikák, ami persze nem tévesztendő össze a modern, nagyipari, fényképsokszorosító „mélynyomással", amellyel ma a nagy nyomdák dolgoznak s amely az utóbbi években oly erős versenytársa lett a fénykép utáni képnyomás másik, drágább, de szebb, tökéletesebb eljárásának, az autotípiának.

Fentebb azt mondtam, aránylag oly kevesen értenek rézkarchoz. Ez tehát igen lényegesen összefügg azzal, amire rávilágítottam, hogy a rézkarc jelentősége annyira eltolódott, eltávolodott hajdani gyakorlati rendeltetésétől. De más momentum is van itt, ami ezt a rendkívüli tájékozatlanságot okozza. A rézkarcot elejétől végig a műteremben szoktuk csinálni vagy legalább is a munka nagy része múlhatatlanul ott történik a műhelyben illetőleg műteremben, szóval az otthon szentélyének zárt ajtaja mögött. Mellesleg szólva, nem egészen helyes, hogy sok rézkarcoló kizárólag otthon karcol, kétségtelen, hogy a legszebb karcok úgy születnek, hogy a művész nem rajz után karcolja, hanem magával a lemezzel áll oda a természet elé. Igaz, vannak esetek, amikor ez nem lehetséges; az is kétségtelen, hogy előzetes vázlatok, tanulmányok alapján is születhet remekmű a rézlemezen; de mindenesetre megvan a veszélye annak, hogy a közbeiktatott rajzolás, előtanulmány lemorzsol valamit a végleges mű közvetlenségéből.) Így hát a rézkarcolás általában a legnagyobb rejtély marad a laikus előtt. Festeni majdnem mindenki látott már és ezzel adva van az, hogy valami fogalmat, elképzelést tud összekötni a festészettel; nem így áll a dolog a rézkarccal. A festés különben is sokkal egyszerűbb tényked és, egészen egyszerű, primér folyamat; a rézkarc már relatíve komplikáltabb, már találmány, a „technika vívmánya". Vagy legalább is az volt hajdan. Ne feledjük, a rézmetszet és rézkarc az újkor hajnalán született, akkor, amikor a feltalálói lelemény, a felfedezés vágya és izgalma kezd úrrá lenni az emberiségen. a XVI. század, a reneszánsz, de egyben a reformáció, a gondolat felszabadulása, betűnyomtatás, merész hajósok tengerentúli felfedező útjai... A régi, statikus, hierarchikus középkori keretek fokozatos lebontása, társadalmi harcok, Dózsalázadás, kezdődő kapitalizmus, kereskedelem, Hansa, Fuggerek, Mediciek, a szabad vállalkozás, a nemzetközi kapcsolatok kifejlődése. Ebbe a sokrétűen érdekes, nagy horderejű, sokban borzalmas, véres, kegyetlen korba esik a képnyomtatás feltalálása is. Ez is fontos fejezete ennek a kornak, az Újkornak, fontos

Iparmüvészeti
Museum

Végh Gyula önzefoglaló ismertetése

Karczagmagyállam

178 – 179. l.

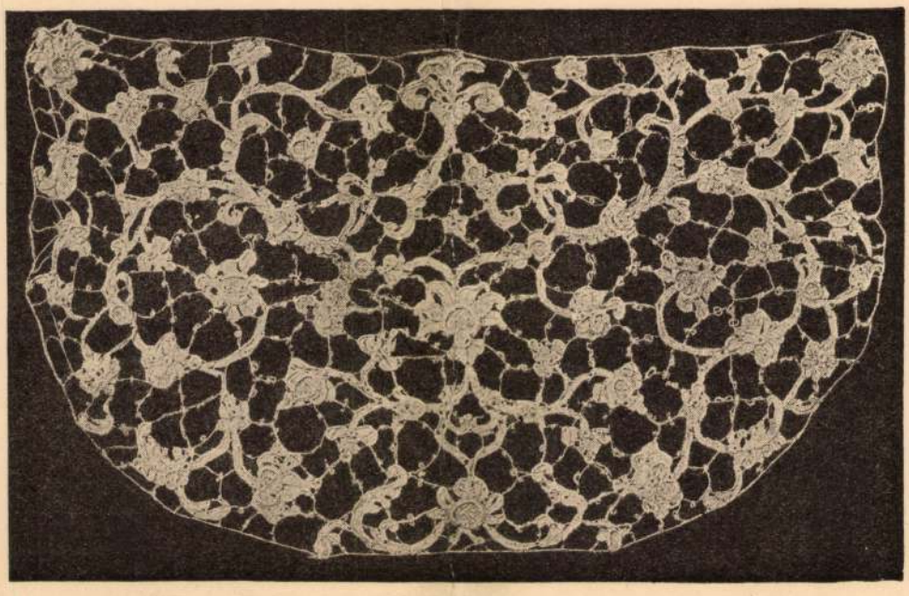

VELENCZEI DOMBORÚ RÓZSACSIPKE. XVI—XVII. SZÁZAD.
Az orsz. m. iparművészeti múzeumban.

VARROTT SZALAGOS CSIPKE HÁLÓ-ALAPPAL. XVI. SZÁZAD.
Az orsz. m. iparművészeti múzeumban.

Iparmüvészeti Múzeum

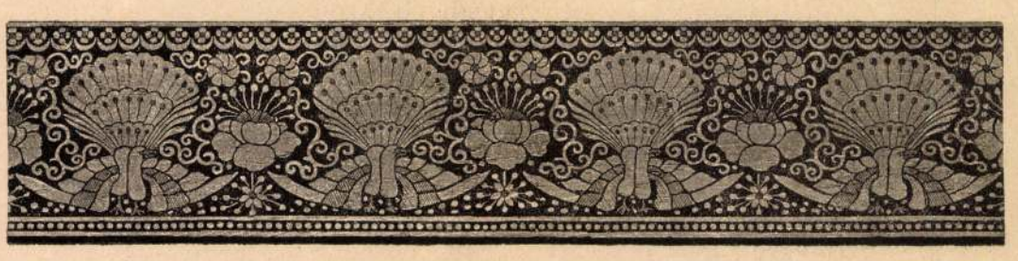

Indiai selyem himzés.

AZ IPARMŰVÉSZETI MUZEUM INDIAI TÁRLATA.

I.

A magyar fővárosnak és az egész országnak 1885-ben legfontosabb eseménye az országos tárlat, mely önként érthetően majdnem az egész érdeklődést és a művészi ipar terén az összes tevékenységet igénybe vette. Az iparművészeti muzeum vezetősége ennek daczára sem akart saját körében tétlenül vesztegelni, s arra törekedett, hogy a mennyire korlátozott eszközei és helyiségei megengedik, a főváros tanulságos látnivalóit egy különleges tárlattal szaporítsa. Köszönet Szalay Imre osztálytanácsos fáradhatatlan buzgalmának, sikerült is a czélnak megfelelő tárgyat találni. Ez az indiai művészi ipar termékeinek egy magángyűjteménye, mely az intézet tárlati termében junius elejétől fogva volt közszemlére kitéve.

Indiában az ilyen művészi tárgyak gyűjtésénél fölötte tanulságos és vonzó maga az összekeresés és a vásárlás. A gyűjtemény tulajdonosának érdekes elbeszélése szerint az európaiak által lakott nagyobb városokban, a Malabar Hill — vagy akármikép híják a West-Endet — minden házán a házaló kereskedőknek egész karaván ja vándorol át naponta. Ezek a művészi czikkeken kívül a házhoz hoznak mindent, a mit a háziasszony, vagy divathölgy, vagy ínyencz, vagy sportsman szíve csak kívánhat.

Elül megy a kereskedő — bóra — liliomfehér kaftánt visel és olyan turbánt fején, a milyen a kasztjában szokásos; utána négy vagy öt kuli, kiknek barna bőre izzadtságtól és kokuszdióolajtól fénylik és összes ruházatuk egy kis kendőből áll. Fején mindegyik akkora batyut visz, mint egy ház.

Csendesen bevonúlnak a ház tornácza alá és mielőtt az ember csak észre venné őket, már kirakosgatták az ezerféle csecsebecsét és limlomot. Néha két-három bóra jön egyszerre és a ház eleje rövid idő alatt bazárrá változik.

Ekkor kezdenek csak bekiabálni a szobába: «Mem száb, bóra hai. Bót szalám száb» stb. stb. (Asszonyom, itt a kereskedő, üdvözlöm uram stb.) Akkor azután

Művészi Ipar
1885/86.

legyen, ha egészséges akar maradni. A régi tárgyak az elme, az ízlés nemesbítésére valók, megtanítják a mestert a formák világában helyesen gondolkodni. Szerintünk legalább ebben állana feladatuk. Azonban a kezdő művész pályáját majdnem mindig másoláson kezdi, és igy éri el, hogy a midőn önálló munkálkodásra lesz hivatva, eszméit tetszetős és helyes alakba tudja önteni.

Visszatekintve az egyes iparágak történetére, tapasztaljuk, hogy azokban ugrás nincs, az az, hogy úgy az egyes fejlődő elemek, mint a kifejezés alakzatai mindig egy előző korszakban gyökereznek, hogy tehát a másolás egy bizonyos neme még akkor is megvan, a midőn a kor változó ízlése az előzményekből kiindulva, új formákat alkot. Ha tehát a modern ipar egyelőre régi tárgyakat másol, azoknak szellemében dolgozik, ugy azon az alapon mozog, mely egy új művészet csiráit rejti magában, s biztos meggyőződésünk, hogy a kezdet nehézségeit legyőzve, előbb vagy utóbb önálló virágzásnak fog indúlni, nem tekintve azt, hogy ha a modern ipar a réginek szellemében kigondolt tárgyakat tár elénkbe, alkalma nyílik az æsthetikailag szépet öntudatlan elsajátítani, jobbat ád, mint a milyet ezek nélkül lett volna képes teremteni, s az anyag kényszerűleg helyes feldolgozásával, annak minden tulajdonát megismerni tanulja.

Ne gondoljuk tehát, hogy a muzeumok, a mikor régi tárgyak gyüjtésével foglalkoznak, holt tőkét halmoznak fel termeikben, s hogy az ország a gyüjteményekre fordított pénz kamatait elveszti, sőt ellenkezőleg, a muzeumok fokozzák az ország termelőképességét az ipar terén, azt a modern igényeknek megfelelő alakba öntve. Nem elvont okoskodás ez, hanem bebizonyított igazság. Utalunk szomszédainkra Németországban.

Itt egyuttal figyelmeztetni óhajtanánk arra a nem kevésbé fontos változásra, mely a régiség-vásáron rövid idő óta beállott. Alkalmunk volt nagy és kis régiség-kereskedők raktárait átnézni, s bizvást állíthatjuk, hogy jó, mintaszerű régiséget kapni napról napra nehezebb lesz. A mi jó volt, az közintézetek birtokába átmenve, többé eladásra nem kerül. A kereslet fokozott mérve pedig az árak emelkedését vonta maga után; úgy hogy a mit ezentúl vásárolni lehet, azt szerfelett drágán kellend megfizetni, sőt félő, hogy ha a még rendelkezésünkre álló időt teljes erőnkből gyüjteményeink gyarapítására fel nem használjuk, a régiségek már fogytán lévő forrása egészen kiapad, s evvel el lenne zárva iparunk előtt a felvirágzás első alapfeltétele, a taneszköz s ugyanakkor nemzeti gyarapodásunk egyik napról napra nagyobb mérveket öltő anyagi forrása is.

Radisics Jenő.

ki kell hogy jöjjön az ember, akár hogy vegyen valamit, akár hogy elhajtsa őket. Különben alkonyatig a ház előtt üldögélnek és várják a «száb»-ot. Az idő fogalma a keleti agyában sohasem tudott gyökeret verni.

Indiában a házaló nem is oly koldúsforma nép, mint nálunk. A nagykereskedő maga vagy egyik fia folytatja az üzlet ezen nemét és épen nem siker nélkül. Házaló ékszerészek gyakran nem megvetendő vagyont hordatnak maguk után, néha még egy kis uzsorát is űznek mellékjövedelemképen és zsebükben 40—50,000 frt értékű bankó nyugszik.

Az alkudozásban utolérhetetlen mesterek. Csodálatos mily arczátlansággal képes az ilyen «üzletember» árúczikke értékének 15—20-szorosát kérni az újonan érkezett európaitól. Aránylag könnyen lealkudja az ember egy harmadára, negyedére az eredeti árnak és azután dicsekszik, hogy lefőzte a bórát; s csak később tudódik ki, hogy melyik volt az ügyesebb.

Egy másik fortélyuk a «fej vagy irás»-játék. A bóra feldob egy pénzdarabot a levegőbe és a szerint a mint a vevő eltalálja vagy sem, hogy a fej vagy az irás esik felül, olcsóbban vagy drágábban kapja a portékát. Természetesen bóránknak gondja van rá, hogy akkor is nyerjen, ha veszít. De még a körmére is kell nézni, mert még a vevő kezében is oly hirtelen és ügyesen meg tudja forgatni a pénzt, hogy szemes legyen, a ki észreveszi.

Tegyük hozzá, hogy India legtöbb részéből sereglenek a nagyobb városokba ily bórák, tehát a népfajok, viseletek, modor és vallások lehető legnagyobb változatosságát képviselik. De nemcsak a házalók nyújtanak módot indiai művészi tárgyak gyűjtésére. Az indus continens belsejében vándorolva, mindenütt kínálkozik alkalom: a zajos bazárokban, a tudós brámin kunyhójában, ki házi isteneitől galád Mammonért megválni nem irtózik; templomok előcsarnokaiban, hol ugyanaz a brámin — persze hívei szemei előtt — nemes haraggal, bár vérző szívvel dobja az ezüstdarabot az idegen lábai elé; sziklába vésett templomokban, melyeknek festett falai elmúlt évezredek történetét mesélik; hatalmas várak és városok romjai közt, hol most nehány szegény pásztor lakik, kinek kürtje bizonyára csatára hívta őseit s talán azért nem vált meg tőle semmi áron. Nagy Sándortól kezdve mai napig majdnem minden népfaj vitt onnan magával, a mennyit csak elbirt, de talán senki többet, mint a nagy Albion fiai, mindazáltal mégis lehet találni művészi tárgyakat Hindostán minden zugában.

Gyüjteményünk terjedelmére nézve kicsiny, csak csekély hányadát képezi az indiai kincsek átláthatatlan sokaságának, de mégis kimerítő és jellemzetes s először nyujt alkalmat a hazai közönségnek, hogy Indiát, e mesés országot, a művészi ipar terén tanulmányozhassa, s alaposan megismerhesse.

A bemutatott munkák formáinak összeségét csak a czikk befejezéseül fogjuk megkísérteni jellemezni, s ugyanott fogjuk levonni a következtetéseket saját művészi

Részlet az indiai tárlatból.

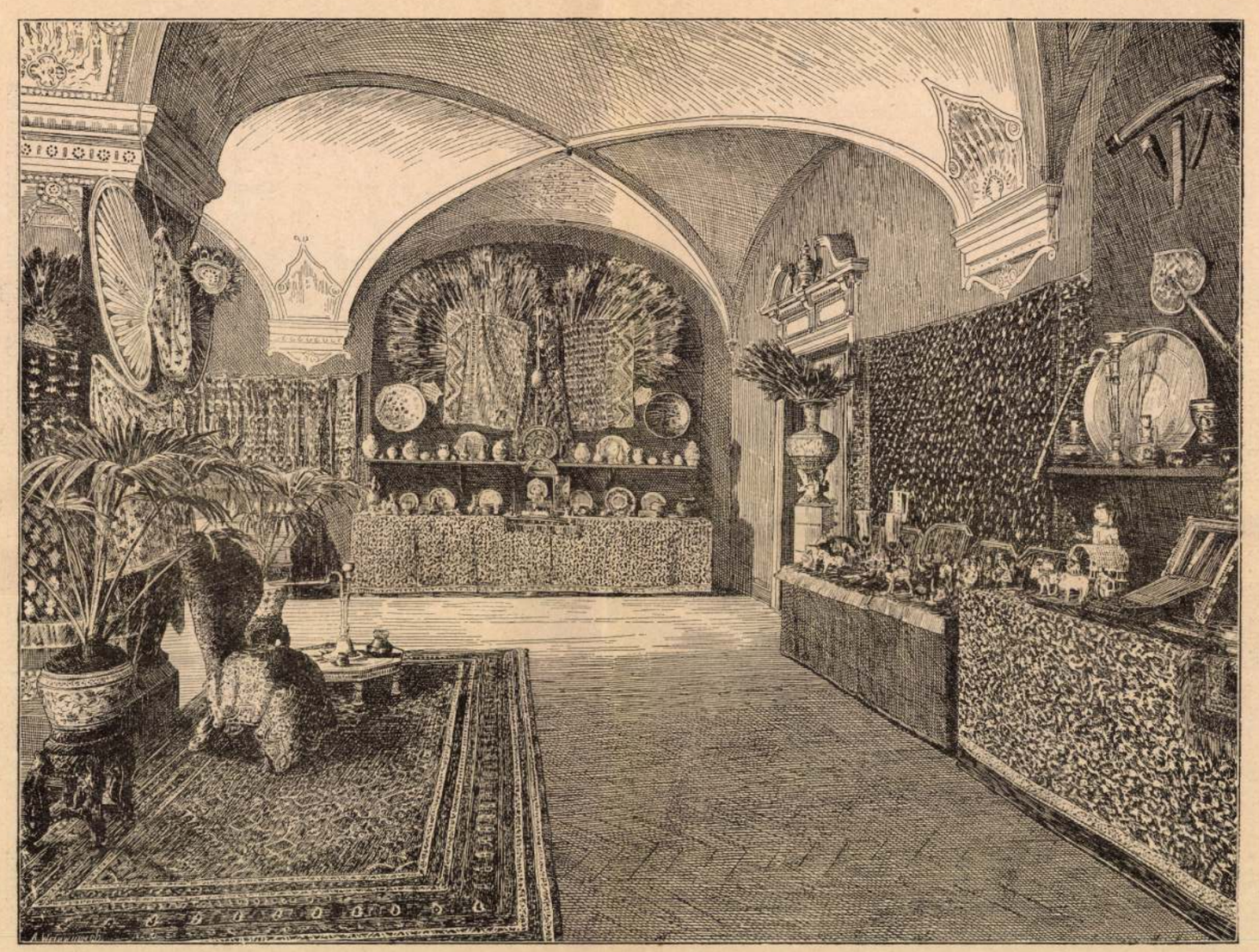

Részlet az indiai tárlatból. II.

parunkra vonatkozólag. Mindenek előtt a gyűjteményt a földolgozott anyagok és a technikai eljárások szerint akarjuk csoportosítani, mert miként a művészet minden ágának, úgy ennek is egyik leglényegesebb ismérve a technikai eljárás, s ennélfogva egyik főfeltétele a helyes megértésnek. Annál is inkább szükséges a csoportosítás, mivel a berendezésnél a szakadozott és zavaros összbenyomás veszélyét elkerülendő, a technikai szempontot mellőzni kellett. A berendezésnél kiválóan arra irányult a törekvés, hogy a tárlat összhangzatos egésznek a képét nyújtsa, hogy a szemlélőt a kellemes benyomás azonnal megnyerje és figyelmét lekösse. Hogy a törekvés sikerült is, arról tanúskodik az idecsatolt két kép, mely a gyűjtemény egy-egy részét mutatja.

Beágyazott zománczczal díszített indiai kanna.

Megkezdjük a fémművekkel, melyekben úgy a tárgyak számára, mint a kezelés sokféleségére nézve, az egészen egyszerű munkától kezdve az ezüsttel kivert régi jeles művekig, leggazdagabb a gyűjtemény. A fém tárgyak csoportjának első alosztályát a középső szekrényben egyesítve találjuk. Ezek az ékszerek és egyéb otvösművek, kivált kar- és nyakékek, továbbá lábpereczek. Az ezüstből készült karkötők és nyaklánczok egyszerű, szigorú berendezésűek, az ókori klassikus művészetre emlékeztető formáik kétségtelenül ősi eredetűek. Újabb jellegű, s egészen keleties ízlés szerint készültek a Jaipurból való karperecz és nyaklánczok, mely utóbbinak rajzát a czikk végén látható ábra mutatja. Úgy a karperecz, mint a nyaklánczok egyes tagjait pompás vörös és zöld színű, áttetsző zománcz (émail translucide) díszíti. Ezen zománcz szép és hatásos világító ereje, nézetünk szerint, a barázdázott arany alaptól származik. Ez a fogás magában véve nagyon egyszerű, de nagy mértékben fokozza

a színek ragyogó hatását. Sajnos, hogy a modern zománcz készítésénél az eljárás ezen részletére nem fordítanak kellő gondot. Igen eredeti és találékony a tigriskörmök felhasználása akként, hogy azok csinos arany foglalatban egymás mellé sorozva szép nyaklánczot képeznek. Fölemlítésre méltónak tartunk még egy gyűrűt, mely Pondicherryből, Francziaország indiai gyarmatából, való és egy nyaklánczot, mely egyszerű ezüst lánczczal összefűzött több medaillonból áll, s ez utóbbiakat tollal festett, igen finom kivitelű miniatur arczképek díszítik. Noha máshol is kínálkoznék alkalom, mégis már e helyütt utalunk több hasonlóan fínom kivitelű miniatur festésre, melyek mindannyian Delhi városból valók és ugyanezen szekrényben vannak elhelyezve.

Beágyazott zománczczal diszitett indiai doboz.

Az ékszerekhez sorakoznak a vert és vésett ezüst edények, melyek többnyire kisebb méretűek, s részben aranyozottak, továbbá a palaczk alakú, s kivétel nélkül arabeszkkel díszített edények (Sarai) és a kis tányérok, szintén ilyen díszszel. Ezzel befejeztük volna a szorosabb értelemben vett ötvösművek ismertetését.

A második csoportot képezik a bronz, vörös és sárga réz, aczél és egyéb fém tárgyak. Ugyancsak a középső szekrényben látható thea-készlet, valamint egyéb edények Kashmir tartományból, szép és tanulságos példái a beágyazott zománcznak. Ez úgy készül, hogy a bronzból vagy vörös és sárga rézből öntött tárgy felületén mélyedéseket, mintegy ágyakat vájnak ki, azokat kitöltik a zománcz anyaggal és azután tűzbe teszik. Fő színek: a vörös és a kék; a tárgy fölületének nem zománczozott része pedig meg van aranyozva. Ezen edények formája egyszerű és

nemes, mint egyik ábránkon egy kanna, egy másikon pedig egy doboz mutatja. Mindegyiket egészen zománcz borítja.

Hasonló díszűek, de más eljárás szerint készültek a Lota nevezetű edények, kisebb tálczák és egy pajzs. A díszítésnél ugyanis beágyazott zománcz helyett úgynevezett hideg zománcz alkalmaztatik, melynél a mélyebb alap szükségtelen, mivel a zománczot nem égetik tűzben, s azért nincs is oly világító ereje és nem is oly tartós.

Úgynevezett Bidry-művű indiai palaczk.

A gyüjteménynek kétségtelenül legszebb tárgyai közé tartoznak a Bider indiai város neve után úgynevezett Bidry-művű, vagyis bronzból öntött és ezüsttel kivert edények. Az eljárás abból áll, hogy a bronz felületére vésővel kivésik a díszítés formáit és azokba vékony ezüst lemezeket vernek. A régibb eredetű edényeket, névszerint két palaczkot, két csészét, egy tálczát és egy szekrénykét egyszerű és szigorú, de igen szép forma és dísz jellemzi. Valamennyi Haidarabad független tartománynak hasonnevű városából való.

Vannak kevésbbé értékes fém tárgyak is, melyek látszatra nézve a niellohoz hasonlítanak. Az eljárás abból áll, hogy a sárga rézből öntött tárgy felületébe vésett

mélyedéseket asphalt lakkal töltik ki és azután az egészet kicsiszolják. Ezen tárgyak könnyű készítésök, olcsóságuk, s a mellett mégis tetszetős megjelenésöknél fogva mai nap India keresett kiviteli czikkei.

A gyüjteményt ezeken kívül számos vert réz tárgy gazdagítja. Így egy thea-készlet, egy nagy tálcza és palaczk (Sarai). Valamennyit gazdag és ezüstözött növényi dísz borítja el, de a mellett az edények alakja lehetőleg megóvatik, s azért a nagy gazdagság daczára nyugodt benyomást tesznek. A vert réz edény más díszítési módját látjuk nehány Lota-edényen. A réz adja az alapszínt, s síma felületére fölrakott ezüst díszíti. Ez egészen sajátos indiai eljárás, s az így készült tárgyak mind Kashmir tartományból valók.

Technikai tekintetben nem kevésbbé érdekesek az ezüsttel kivert aczél tárgyak, melyek a damaszczén munkát utánozzák (damasquinure). Ilyen egy igen szép pajzs, két kisebb palaczk Jaipurból, s két tányér Bombayból, mely utóbbiak modern befolyást árulnak el. A damaszczén munkának ezen utánzata pótolni akarja az ezüsttel kivert díszt (tausir munka), mely sokkal fáradságosabb. Az eljárás abból áll, hogy a tárgy felületébe nem vésnek barázdát, a mi nagy fáradsággal jár, hanem a helyett a fölületet megráspolják és az igen finom ezüst vagy arany réteget rákalapácsolják. A könnyebb eljárásnál fogva ezen tárgyak dísze sokkal változatosabb és gazdagabb, de nem oly pontos, mint a barázdákba vert dísz.

Említésre méltók a bronz tárgyak is, melyek Poona városból valók. Többnyire az isteni tisztelethez tartozó edények, kis bálványok, állatok s egyéb tárgyak, kivált olyanok, melyek a Brahma-tiszteletnél használtatnak, közülök nehány, mint a kis trónus és az áldozó csésze, ősrégi eredetű. Azonban mindezen bronz tárgyak, kivált technikai tekintetben, távolról sem közelítik meg a japániaknak és chinaiaknak technikailag befejezett bronz műveit.

A fém tárgyak sorát a fegyverekkel fejezzük be, melyek egy pajzs és két kés kivételével a terem bejárata mellett egy csoportban vannak elrendezve. Ha meggondoljuk, hogy e nemben mily sokat és szépet állított elő India, s részben ma is előállít, akkor a gyűjtemény ezen csoportja igen csekélynek fog föltűnni. Mindazáltal találunk itt is sok jellemzetes és érdekes művet. Ilyen például egy régi,

Ujabbkori indiai kard.

ezüsttel kivert tőr, melynek markolata egészen sajátságos, azután egy régi és szép kard, melynek bronz markolata ezüsttel van kiverve, pengéje a hagyományos keleti hajlított alakkal bír, melynek bizonyára India a régi hazája, továbbá egy másik kard, a kemény és nehezen megmunkálható nephrit-kőből (Jade) készült markolattal. Legtöbb a damaszszén fegyver, s pedig két sisak, egy íjj, több rövid kard és tőrhöz hasonló kés, fokosok, melyeknek alakja rendesen egyszerű, s soha sincsenek túlhalmozva domború díszszel. A szöveghez csatolt egyik ábránk újabb korban készült kardot mutat; pengéjét mélyen beedzett dísz borítja.

Utalunk még a sárga és fehér fémből öntött számos kisebb tárgyakra, melyek bizonyságai annak, hogy az európai kulturával a vásári munkák termelése is beútat talált Indiába.

Uhl Sándor.

Zománczczal diszített indiai nyaklánez.

Indiai selyemhimzés

AZ IPARMŰVÉSZETI MUZEUM INDIAI TÁRLATA.

II.

Az indiai művészi ipar második csoportjába tartoznak a fából és elefántcsontból készült tárgyak, beleértve a lakkfestéssel díszített famunkákat is, melyeknek művészi becset a festésnek ezen sajátos, Indiában és Kelet-Ázsia országaiban otthonos neme kölcsönöz.

Mint tulajdonképeni bútordarab csak két szék vonja magára figyelmünket. Közülök az egyik támlás szék. Alakja egészben bizarr, nehézkes, nem épen szerencsés összekeverése az indiai és európai ízlésnek. Erre utal azon körülmény is, hogy Bombayban készült. Ellenben tiszta indiai jelleggel bír a faragott és áttört művű gazdag díszítmény, mely az egész támlát és az állványt elborítja. A formák kidolgozása nem mondható ugyan valami igen fínomnak, mégis önkéntelenül megcsodáljuk a rendkívül fáradságos kivitelt. Jellemzőbb a másik szék, melynek esztergályozott, szépen tagozott és élénk színű lakkfestéssel díszített négy lába van, s a párnáját aranynyal átszőtt zöld kelme borítja.

Kevésbbé kielégítők a faragott művű kisebb ládák, emlékkönyvek táblái és egyéb tárgyak Bombayból. Mindezek már egészen európai vásári munkák, vagyis az európai vásár számára készültek. Ugyanezt mondhatjuk, bár kisebb mértékben, a mozaikművekről. Az ilyen tárgyak tuczat számra készülnek; a rajz, a forma mindig ugyanaz, úgy hogy majdnem gépmunka jellegével bírnak.

Annál szebbek és tanulságosabbak a berakott művű tárgyak: egy fiókos tükör, egy nyolczszögű tálcza, egy ládika és egy pár sandál. Mind Shaharanpurból való. Az anyag, melyből készültek, a teakfa, s ebbe van berakva a fínom tagozású, gazdag díszítmény elefántcsontból, ébenfából, néha sárga rézből vagy zöldre festett csontból. Ilyen például a fiókos tükör, mely e technikának minden előnyével bír, s mintaszerű képviselője az indiai berakott műveknek. A formák egészben és a részletekben egyszerűek, nem követelők, s a gyönyörű rajzú berakott díszít-

Művészi Ipar
1885/86.

Hisz megvan a nép iparában az alap, melyen ezen műiparágat fejleszteni, művészi irányba terelve, nemesíteni lehet, ha a rendelkezésünkre álló anyagot ismerni és becsülni tanuljuk.

Rövid czikkünk befejezéseül fölemlítjük, hogy 1880. évi julius hóban Kézsmárkon a szepesmegyei lenipar emelése czéljából damaszt-műszövő iskola nyílt meg a szepesmegyei házi ipar-egylet részéről, a földmívelés-, ipar- és kereskedelmi m. k. miniszterium, a kassai kereskedelmi és iparkamara, a város közönsége és a Regenhart és társa-féle czég segélyezésével s hozzájárultával. Ezen esemény a hazai szövő művészet terén örvendetes mozzanatnak mondható, mely — igen helyesen — a helyi viszonyok nyújtotta termék kihasználására van alapítva.

Szintén czikkünk keretébe tartozik valamit a finomabb szövés anyagáról, a selyemről is szólanunk.

Lendületet nyert a selyemtenyésztés, mint nyers anyag előállítása (1883-ban 72,142 kilogrammot tett ki, 78,185 frt értékben), valamint szép reményekre jogosító a pancsovai szövőgyárban annak hazai feldolgozása is.

Részünkről ezuttal csak úgy futtában reá akartunk mutatni a hazai textil-ipar művészi ágának kiváló fontosságára, a magyar hagyományokra és jelentékeny munkaerőre, melyek felhasználásával e nemzetgazdászati szempontokból nagyhorderejű iparágat hazánkban minél inkább meggyökereztetni, terjeszteni és az iparművészet keretében fejleszteni sikerülend.

Dr. Czobor Béla.

ményekkel, s ezeknek változatos színeivel gazdag, de mégis nyugodt összhatássá egyesülnek.

A forró égövi vidékek színpompájának hatása alatt természetszerűen fejlődik a népek élénk színérzéke. Ezen sajátosság India lakóit még sokkal inkább jellemzi, mint a többi keleti népeket, s ennek legjobban megfelel a lakkfestés, mely Indiában egyik legelterjedtebb technika. Az edények és egyéb házi eszközök síma fölületére ragyogó színekkel és aranynyal a legpompásabb díszítményeket varázsolják, s képzelmök találékonysága valóban kimeríthetetlen az egyes díszítményes formák változataiban. Az indiai lakk, nem tekintve a rajzot, egyedül a gazdag, üde színű festés által is föltünően különbözik a chinai és japáni hasonnemű munkáktól. Különösen kedvelt színek a nálunk indiai néven ismert élénk sárga és tüzes vörös, másodsorban a zöld és a kék. A lakkal festett indiai műveknek e színek derült, vidám hatást adnak, s e tekintetben különböznek a ridegebb, leginkább kék és zöld színnel diszített perzsa, különösen pedig a chinai és japáni hasonnemű munkáktól, mely utóbbiak diszítményei gyakran feketébe, vagy bágyadt ibolya és zöld színbe csapnak át.

A legtöbb és legjobb lakkfestésű munka Kasmir és Sind tartományokban készül. E nemben legkiválóbb a Kasmirból való két pompás evező, melyeknek lapátját azon kívül alakos ábrázolások is ékesítik. Az utóbbiak igazi díszítményes értelemben vannak alkalmazva, de ezeken kívül is minden forma a színhatásnak rendeltetik alá. A gyűjtemény legszebb darabjai közé tartoznak: két tálcza, mindegyik hatszögű csillag alakú, egy födeles csésze, két kis négyoldalú váza. Valamennyinek díszítménye ugyanazon alapformából indúl ki, még is mindegyik más; s e díszítmények művészi értékét még fokozza az, hogy ragyogó színhatásuk mellett érvényesül a rajz is, illetőleg a díszítmény szerkezete. Más darabok díszítménye ismét a szövetek mintáihoz hasonlít, s emlékeztet az indiai shawlokra. Így néhány tálcza és ládika. Egyik ábránk lakkfestéssel díszített ilyen tálczát mutat, a mennyire a színek mellőzésével megközelíthető. Figyelemreméltó még egy indiai ablak mintája, melynek vörös és sárga alapját növényi díszítmény borítja. Kevésbbé gazdag és kivitel tekintetében kevésbbé finom, de élénken emlékeztet a mi tarka festésű ládáinkra és szekrényeinkre, vagy helyesebben szólva, azt kell állítanunk, hogy rég elmúlt századokban ezek a mi festőinknek kiindulási pontúl szolgáltak, míg utóbb átalakulva, belőlük támadtak a hagyományos magyar formák.

A lakkfestés egyes elemei, melyek a sajátos indiai alakú úgynevezett Lota- és Sarai-edényekre alkalmaztatnak, formára nézve egyszerűbbek, s inkább mereven szabályos beosztásuk és fölületesebb kidolgozásuk európai befolyást látszik elárulni.

Számszerint a szövőművészeti termékek vannak leggyöngébben képviselve. Egészen hiányzanak a rajz szépségénél és a színek pompájánál fogva világhírű indiai shawlok és szőnyegek, továbbá Kasmir nagy értékű kelméi. Ezeknek előállítása oly fáradságos és költséges, s ennélfogva már saját hazájukban is oly drágák, hogy

egy ilyen teljes sorozat beszerzése nagy áldozatba kerül. Az európai befolyás az indiai szövő művészetre mind érezhetőbbé válik és mind inkább tért foglalnak a gépek. Könnyen észrevehető ez a gyűjteménynek aranynyal átszőtt kelméin, azoknak nagyon is szabályos rajzain és a színein. A fonalak a lyoni és nürnbergi gyárakban készülnek, s vagy egészen tiszta aranyból és ezüstből vannak sodorva, vagy pedig aranynyal csupán bevont selyem fonalak. Határozottan indiai jellegűek az olcsóbb szövetek, melyeknek rendszerint vörös vagy sötétkék színű alapját

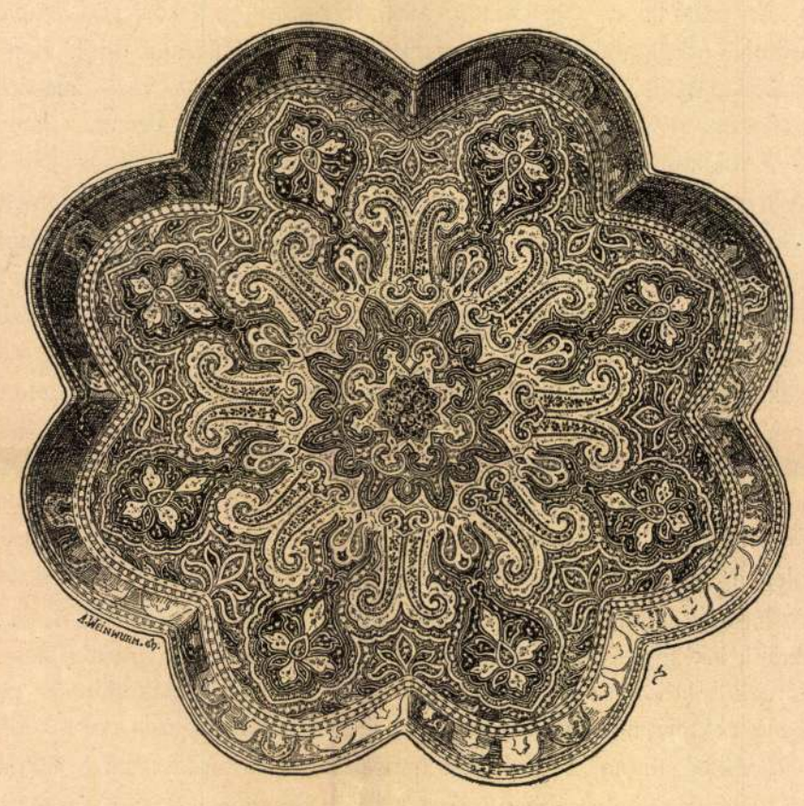

Indiai tálcza fából, lakkfestéssel diszitve.

könnyed és csinos hímzés mustrázza. Az alapot egyenletesen beosztott, jól alakított selyemhímzésű virágok töltik ki, melyek a széleken öv gyanánt futnak végig, s az övnek ismét keskenyebb szalagok szolgálnak keretül. Így aránylag egyszerű módon jó hatást érnek el. Az indiai használatra szánt szöveteknél a hatás fokozása kedveért a virág- vagy levéldíszbe gyakran kis tükördarabokat illesztenek, a mint azt a gyüjtemény nehány példája mutatja. Az európai ízlésre nézve idegenszerű hozzáadás ez, mely épen az anyag törékenységénél fogva, a szövet használatát is akadályozza. A gazdag selyemhímzésnek példáját bírja a gyüjtemény két darab

szövetben, melyeknek mindegyike hat méter hosszú. Ezeknek fekete alapját egyenletesen beosztott, világos színű virágok és madarak alakjai díszítik. Különösen szépek a szélek (bordure), melyek egyikének rajzát a czikk elején mutatjuk be. Megemlítünk még egy négyszög alakú terítőt, mely az indiai szövetek jellemzetes kezelését mutatja, s színhatás tekintetében rendkívüli szépségű, változatos színű szövetdarabokból áll, melyek a mustra körvonalainak mentén vannak összevarrva és azonkívül hímzés díszíti. Tehát túlnyomóan szabad kézi munka, s így vált lehetővé az a sokféleség és változatosság a formában és a színekben, mely sajátos vonzerejét képezi.

Fölötte tanúságos a keramiai tárgyak csoportja. E csoport a gyüjteményben két részre oszlik: az egyik, mely még megőrízte a meg nem hamisított indiai jelleget; a másik, mely közvetlenül angol befolyás alatt áll. Ez utóbbiak a jeyporei School of arts vezetése mellett készültek, s annak jegye könnyen fölismerhetővé teszi. A tárgyak, névszerint edények agyaga igen lyukacsos, törékeny, formájuk egyszerű, leginkább rokon a Lota-edény hagyományos formájához, a díszítmény rajza és színe azonban angol ízlésű. A rideg színek túlnyomóak: kék vagy zöld dísz fehér alapon, vagy sötét kék dísz világos kék alapon. A díszítmény rajza merev, szabályos, nélkülözi a vonalak szabad folyását. Ez mondható a kisebb edények, korsók, tányérok és vázák sorozatáról. Legjobban sikerült egy váza, mely egy méter magas, s formájánál fogva figyelemre méltó. Az indiai jellegű edények a színek frissesége, s az eredeti, bár sokszor szeszélyes rajz által kötik le érdeklődésünket. A tálak, s fazék alakú edények, melyek e csoportba tartoznak, formára nézve egészen egyszerűek, czinóber vörös alapra sárga, fehér és kék színnel festett díszök növényi, állati és emberi alakokból van szerkesztve. Az indiai keramiai tárgyak gyakran fénymáz nélkül készülnek, úgy hogy a halovány vörösszínű égetett agyag szolgál alapúl, s közvetlenül arra festik a díszítményt. Néha, midőn a tárgy fölületét egészen befödi a színes díszítmény, lakkal azt még is bevonják, s ez szolgál védelmül a festéknek. Az indiai edények ezen neméhez tartozik a tál, melynek rajzát egyik ábránk mutatja, s melyen az alakoknak vakmerő alkalmazása különösen felkölti érdeklődésünket.

Az agyag edények díszítésénél Indiában igen sűrűn használják az ónfoncsort. Az eljárás igen egyszerű, mert az edényt nem égetik, fénymázt sem alkalmaznak rá, hanem feketére festik és a fekete szín szolgál az ónfoncsor díszítmény alapjául. Az ilyen edények hatása hasonlít a damaszczén-szerű vas edényekéhez. A gyüjteményben több kisebb fazék és Lota-edény képviseli a díszítmény ezen nemét.

Még a szobrokról és festésekről kell röviden megemlékeznünk, melyek tárgyaikat kivétel nélkül az indiai vallásból kölcsönzik, s indiai bálványokat, istenségeket és vallásos jeleneteket ábrázolnak. Ilyenekben igen gazdag a Buddha és Brahma vallás, melynek követői az indiaik. A bettel-diótól kezdve a fekete és fehér márványig minden alkalmas anyagot fölhasznál az indiai szobrászat. Czélunktól messze vezetne,

ha csak átalános körvonalait is akarnók adni az indiai vallásnak, s még inkább, ha az istenségek sokaságát fölsorolnók. Csak arra a megjegyzésre szorítkozunk, hogy egyes ábrázolások, mint például, a fekete márványból faragott alak a fuvolával (Krishna) figyelemreméltó azon tekintetben, hogy az indiai művész miként fogja föl az emberi alakot. A képeknek legnagyobb része épen oly bizarr, a milyen például

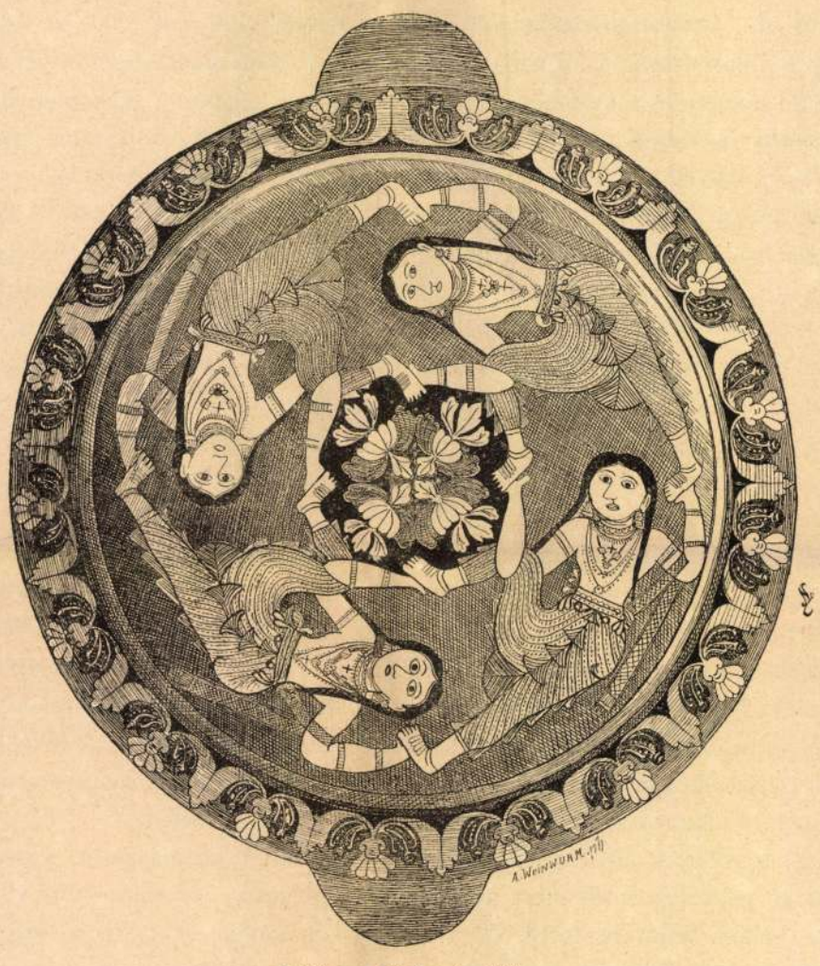

Indiai agyag tál, fénymáz nélkül.

Ganesa istenségnek fehér márványból faragott, színekkel és aranynyal díszített szobra, melynek rajzát a czikk végén adjuk.

Ha befejezésül számot adunk a benyomásról, melyet India termékeinek ezen töredéke ránk gyakorolt, önkéntelenül is a szánalom egy nemének érzése száll meg a fölött, a mint már ki is fejeztük alkalmilag, hogy az európai befolyás, a mi sokat dícsért kulturánk folyton növekvő, de épen nem kedvező hatást gyakorol Indiának

a fejlettség magas fokán álló művészi iparára. A tömeges termelés, s a vele kapcsolatos gépmunka, megfosztja a művészi ipart attól, a mi fő érdekét képezi, megfosztja t. i. a művészi és technikai kezelés szabadságától, úgy hogy nem ismerhető föl rajtuk az egyéni jellegű munka. Ezen okra vezethető vissza, hogy oly megkapó és közvetlen hatást tesznek ránk a régibb századok termékei, melyek még nem nélkülözik ezen szabadságot. India, épen úgy mint China és Japán alkotásaik egyéni jellegének megőrzését még ma is a munkások hihetetlen csekély igényeinek s vele összefüggő olcsó munkaerőnek köszönhetik.

Azonban nagyon indokolt a félelem, hogy Európa űzérkedő szelleme az indiai művészi ipart egészen le fogja igázni, a nélkül, hogy abból saját művészi iparára nézve tanulságot vonna le, s ezt megfelelően hasznosítaná. Nézetünk szerint azon szempontnak kellene irányadónak lenni, hogy ezen népek mely viszonyok között, mily fölfogás szerint és miként termelnek. Ha ezt kutatjuk, akkor megtaláljuk az általuk elért eredmények kulcsát. Ellenkezőleg egészen téves, ha az indiai művészi ipar szolgai és mindig ügyetlen utánzásában véljük föltalálni saját művészi iparunk hasznát.

Miként minden egészséges művészi fejlődés, úgy Indiáé is régi hagyományokon alapszik. Ez teszi lehetővé aztán, hogy az egyesek annak keretében nagyobb művészi szabadsággal és biztosabban alkotnak. Európában a művészi iparnak egyik észrevehető hiánya, hogy a hagyományokkal szakított, s ennek következménye, hogy az egyesek életök legszebb éveit keresgéléssel, meddő kísérletekkel töltik el, s mikor végre biztosabb alapot találnak, kimerült fogyatékos erejök nem képes nagyobb alkotásra.

Az indiai művészi ipar egészben véve legközelebbi rokonságban van első sorban a persa, másodsorban az arab-mór művészi iparral. Mindkettővel közös sajátsága a rendkívül fínom, gazdagon kifejlesztett és tagozott növényi díszítmény, mely mellett az állati és emberi alakok csekélyebb szerepet játszanak. Miként a persa és az arab, úgy az indiai művészetben is a növényi dísz vonalai egyszerűek, alakításuk alkalmazott (stilizált), ellentétben azzal, a mit a japániak művein látunk, kik különös előszeretettel, s lehetőleg pontosan utánozzák a természet nyujtotta formákat. A kettő közötti ellentét kitünik a díszítmény alkalmazásából is, a mennyiben Indiában a díszítmény a tárgy egész fölületét elfödi, a japáni ellenben egyes részleteket különösen kiemel, az alakokkal többnyire élénkebb, szinte drámai jeleneteket ábrázol, s sokszor bizarr hatást idéz elő. A díszítmény indiai alkalmazása rendkívüli nyugodtságot, s mérsékelt összbenyomást idéz elő, a mit még inkább fokoz azon körülmény, hogy az edények és egyéb tárgyak alakja egyszerű, igénytelen, alkalmazkodik a czélhoz, a díszítmény pedig ismét ehhez szabja magát, nem uralkodik e fölött, hatását nem nyomja el, sem nem zavarja.

Ennélfogva az indiai művészi ipar leginkább azon technikáknak ad előnyt, a

melyek ilyetén kezelésre különösen alkalmasak; szívesen készít ezüsttel kivert tárgyakat, berakott műveket, továbbá kedveli a lakkfestést és a zománczot, ellenben kevésbbé szereti az öntést, a kovácsolást, a faragást, noha miként láttuk, ezen technikákban is szintén kellő járatossággal bír.

Még egyszer végig tekintve India művészi iparán, a fémek különböző nemeiből, továbbá agyagból, fából készült tárgyak formai tökélyének, a zománczozott, az ezüsttel kivert, lakkal festett díszítmények formai gazdagságának, az üde, derült és összhangzatos színeknek hatása alatt nem tehetünk egyebet, minthogy kifejezést adjunk azon óhajunknak, vajha az indiai művészi ipar nagy előnyei nálunk kellő méltatásban részesülnének, s ne szoríttatnának háttérbe a japáni termékek iránti egyoldalú előszeretet által. Ismételjük, hogy nem a szolgai utánzást értjük, hanem azt, hogy a beható lelkiismeretes tanulmány sok hasznot meríthet India művészi iparából, mert a mit ez utóbbi tanít, arra igen nagy szüksége van Európa bizarrságokban gazdag művészi iparának.

Uhl Sándor.

Ganesa, indiai istenség szobra

Iparművészeti Múzeum

Végh Gyula: Adatok az Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeum történetéhez.

MAGYAR MŰVESZET

1931. 425, 427 l.

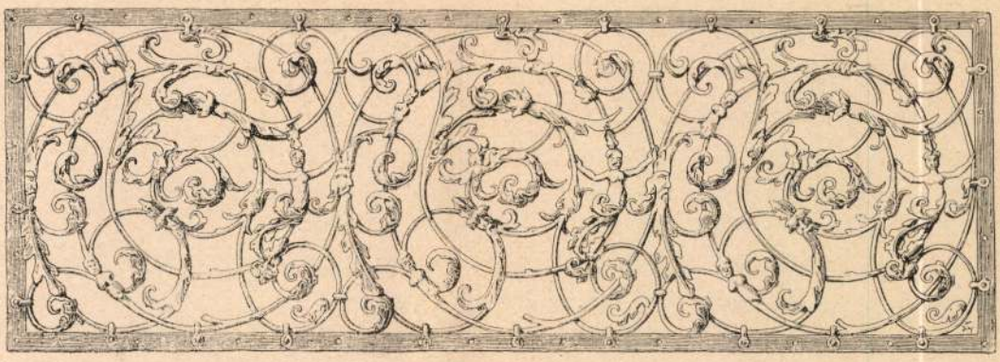

FELSŐ-AUSZTRIAI HAGYMÁS TÁLAK AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUMBAN.

Nyári barangolásom közben Ausseeben nehány ódon, népies díszítésű cseréptálra akadtam, melyeket eléggé jellemzőknek hittem arra, hogy velök iparművészeti múzeumunk gyüjteményét gyarapítsam. E tálak készítési ideje a mult század utolsó évtizedeire esik; felső-ausztriai készítménynek mondják, hol átalán «Zwiebelschüssel» név alatt ismerik őket; hogy miért ez elnevezés, nem volt módomban megtudni, mert fekete vagy okkersárga alapon nyugvó díszítésük sokkal inkább hasonlít a káposztafejhez, mint a hagymához.

Annyi bizonyos, hogy nagyon dekorativ hatásúak, s kereskedőm állítása szerint a míg a régiségárusok minden zögöt-zugot fel nem kutattak, nem volt Felső-Ausztriában tehetősebb parasztház, melynek szobája ilyenekkel ne lett volna díszítve; mellesleg azt is hallám, hogy egyéb mint tál vagy tányér e fajta edényből nem készült.

Iparművészeti múzeumunkra nézve azonban három tálam nem volt ujság; gyüjteményében az egyiknek szakasztott mását találtam, melyről a törzskönyv készítési helyének közelebbi megjelölése nélkül, átalánosságban csak azt mondja, hogy Pozsony vidékéről került oda, holott az enyimek Gmunden vidéki, felső-ausztriai készítménynek mondatnak. Keressük az összefüggést e két hely között, s bármily távol essenek is egymástól, talán könnyebben rátalálunk, mint első pillanatra hinni hajlandók vagyunk.

Köztudomású dolog, hogy régi idők óta, Bécset a hallstatt-ischl-ebensee-i sófőzők látják el konyhasóval, melyet a gmundeni sóbánya-társulat szállít. A regényes felső-ausztriai hegyi vidéken azonban kétségkívül sok költséggel s nehézséggel járt a sónak tengelyen szállítása, mely kereskedelem-ág csak akkor indult igazán virágzásnak, midőn Seeauer Tamás erdőmester (1539—1609) a Traun folyó zuhatagja mellé egy hajócsatornát építve, a Duna és a Traun tava között vízi összeköttetést létesített.

Azóta a sót Ebenseeben dereglyére

Művészi Ipar
1889.

szik, minden különczködést merészelnek, megveszik a korona gyémántjait, melyek árverés utján eladatnak. A királyok csak szegény nép a petroleum e milliardosaihoz, a vasúti fejedelmekhez képest: ezek képezik az aranyos nemességet, mely felé az ötvösség fordúl, mint a mágnes az éjszaki sark felé.

A száz év végével az ötvösök megszerezték vevőikül az egész világot, boltjaik egész utczákat foglalnak el, szerszámaikat gőz hajtja és mégis mit találtak ki a száz éves évforduló alkalmából rendezett tárlatra? ... a XV. Lajos korabeli ötvösséget újjá élesztették, gyémántokból virágokat és csillagokat raknak ki, a gyöngyöket pedig selyemzsinórra fűzik.

Odaadnám cserébe a gyűjtők minden türelmét, a munkások ügyességét, a chemikusok tudományát, a japániak képzelő tehetségét egy új ékszerért, mely 1889-ben kifejezése volna egy önmagával tisztában levő oly művészetnek, oly eszmének, oly formának, oly rajznak, mely nem emlékeztet már látott dologra.

rakják, s az, a legolcsóbb úton, vízen, átrakás nélkül leuszik Bécsig.

A kék orrú, fekete csíkos gmundeni sószállító dereglyéket mi is jól ismerjük itt Budapesten; a pozsonyiak veszik meg azokat, s edényt, szalma széket, almát, káposztát hoznak rajtuk a pesti vásárokra.

A dereglyések azonban főzni szoktak, ép úgy, mint tutajos tótjaink; valószínű tehát, hogy a sok dereglyével együtt egy-egy felső-ausztriai hagymás tál is került Gmunden vidékéről Pozsonyba; sőt valószínűbb mint az, hogy e mintát utánozták volna Pozsony vidékén, mert ez esetben ilyenemű tálak ott gyakoriabbak volnának. E szerint talán nem tévedek, midőn az iparművészeti múzeum hagymás tálát is felső-ausztriai, s nem Pozsony vidéki készítménynek tartom.

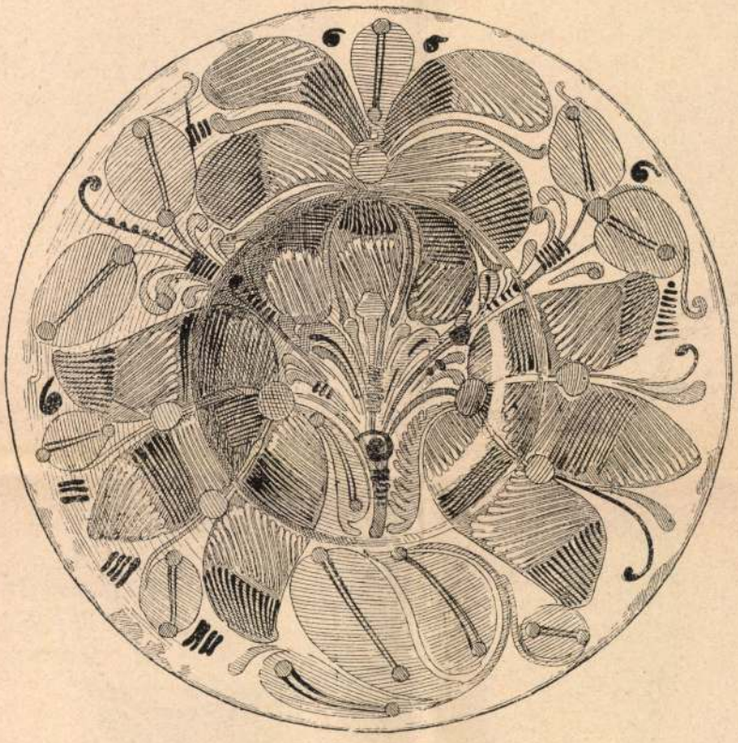

Felső-ausztriai hagymás tál az orsz. m. iparművészeti múzeumban.

Az itt bemutatott két tál közül az elsőnek széles, rézsút álló karimás szegélye van, mély fenékkel. Vörös égetett agyag, melyet belül fehér engobe és átlátszó ón máz borít. Díszítése téglavörös és fehér agyag, zöld és sötétbarna máz, nem ecsettel van festve, hanem valószínűleg papir tölcsérből csurgatott, a mi által domborúságot

nyert, kivált a zöld részeknél, melyek fehér agyaggal alapozvák. A motivum közös szárból hajtó három nagy vörös virág; a középső szemben látható, hétszirmú, a két másik oldalt van ábrázolva s ezek háromszirmú, mind a három vörös, fehér és barna vonalakkal tarkázott. A virágok között kettős levelek és indák vannak. Átm. 0.32. Lelt. sz. 3372.

A második szinte kerekalakú, széles, lapos karimájú, mély fenekű. Szürke égetett agyag, melyet belül vastag sötét barna engobe borít s átlátszó ólom máz. Díszítése piros és fehér agyag s ez utóbbin, néhol világos zöld máz. Két hatszirmú, turbánliliomhoz hasonló, vörös és fehér virágból indul ki, ellenkező irányban egy-egy fodros, strucztollra emlékeztető szár, mely a tál karimájára két-két kisebb virágot s nehány bimbót hajt. A díszítés ecset helyett megfelelő módon — talán papir tölcsérből — csurgatva van. Átm. 0.217. Lelt. sz. 10.000.

Sz. I.

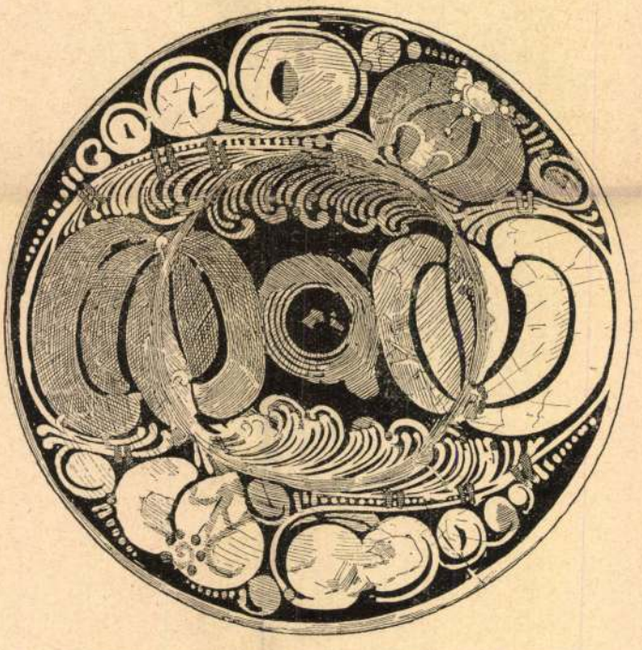

Felső-ausztriai hagymás tál az orsz. m. iparművészeti múzeumban.

A RÉGI VASMŰVESSÉGRŐL

FRAU DR. MAGDA BÁRÁNY : VON DER ALTEN EISENSCHMIEDEKUNST. Der Verfasser beschreibt die neu eröffnete Abteilung der Eisenschmiedearbeiten des Kunstgewerbemuseums, wobei er den Platz der einzelnen Denkmäler innerhalb der internationalen Entwicklung sucht. Diese Denkmäler sind : eine Madonnenstatue um das Jahr 1400, Tor- und Fenstergitter, Firmenschildhalter, Schlösser, Schlüssel und Kerzenleuchter aus dem 15—18. Jahrhundert. Ein bedeutender Teil dieses Materials ist ungarische Arbeit.

MRS. M. BÁRÁNY, PHIL. D. : OLD IRONSMITH'S CRAFT. The author reviews the articles of the recently opened Ironsmith Department of the Hungarian Museum for Applied Arts, and places them into the international developement of this craft. Among the ironsmith relics of the Museum are : a Madonna statuette from the beginning of the XV. century, lattices and iron gates, hammered trade-signs, locks, keys, candlesticks from the XV—XVIII. centuries, mostly Hungarian works.

A napokban egy új osztály nyílott meg az Iparművészeti Múzeumban, a kovácsoltvasmunkák osztálya. Egyesítette magában az eddig raktárban levő s a különböző termekben szétszórtan kiállított anyagot, azt kor szerint csoportosította és igyekezett áttekintést nyujtani a régi iparművészetnek erről a figyelmet érdemlő ágáról. Ezzel az eseménnyel kapcsolatban szeretnénk röviden megemlékezni a régi vasművességről.

Egy elmult korszak kultúrájának megértéséhez és átéléséhez nem elég az illető kultúra kimagasló eseményeit és az egyedülálló geniek alkotta remekműveket megérteni akarni, hanem a korszellem legkisebb művészi és kulturális megnyilatkozásait is legalább figyelembe kell venni. Azért mert a lángész sohasem jellemzi oly mértékben a korát, mint a kisebb tehetségek; ő az ő egyéniségének megközelíthetetlenségében nem a saját korának kikristályosodott produktuma, hanem megelőzi korát és hatalmas erejű genialitásánál fogva korának és nemzetének felette áll. Nem úgy a kisebb jelentőségű kulturális megnyilatkozások, amelyek jobban általánosíthatók s ennélfogva jellemzőbbek. Nem szabad tehát elhanyagolnunk ezeket a csupán mesteremberek kezéből kikerült kovácsoltvasemlékeket sem, mert ezek és sok más művészeti ágba tartozó társaik a korszellem valódi hordozói. S ha nem mint egyéni műalkotásokat tekintjük őket, hanem a saját korukba beleillesztve a nagy összefüggést látjuk, akkor bizonyára éppen úgy megértjük benne a szépet, a karakterisztikusat, mint akármelyik elsőrendű műalkotásban.

A vasművesség technikai részével nem helyénvaló itt foglalkoznunk, annak ellenére, hogy a technika megértése a művészi átélésnek az alapja; minden művészi formát jobban tudunk értékelni akkor, amikor tisztában vagyunk az anyagban rejlő technikai lehetőségekkel és ezen lehetőségek módjaival.

A vasat önálló műtárgyak készítésére régente ritkán használták fel. Az emberi alkotó elme mindig biztosan felismeri az anyagban rejlő ősi törvényszerűséget s a vasból éppen oly ritkán készít szobrot, edényeket vagy bútort, mint amilyen ritkán alkot porcellánból életnagyságú szobrot vagy épületet. Mert az anyagszerűség törvénye ellen való vétség mindig megbosszulja magát, ezt bizonyítják a sok, ilyen irányú kísérletek. Gondoljunk csak a kínai porcellánból készült pagodák sorsára, vagy Libay Sámuelnek ezüst filigrándrótból készült, közel életnagyságú szobraira, amelyek egyike I. Ferenc császárt, másika Napoleont ábrázolja (Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeum). Mindezen kétségtelenül érdekes kísérletekben a technikai tudással való kérkedés jut előtérbe a művészi hatás rovására. A régi vasművesség köréből is van erre példánk az Iparművészeti Múzeumban: egy 1400 körül keletkezett magyar Mária-szobor, kovácsolt vasból és vaslemezekből; egy pillantás e szoborra bizonyítja, hogy mennyire nem alkalmas a kovácsolt vas kerek szobor készítésére vagy valamely érzelem kifejezésére.

Tehát a vasművességnek a régi iparművészetben elsőrendű fontossága az építészettel kapcsolatban volt. Az épület kiegészítő részeként szerepeltek a vasrácsok, vasajtók, ablakrácsok, cégértartók, bútor- és ajtóvasalások, zárak és ajtókopogtatók, amelyekhez úgy az anyagszerűség, mint a célszerűség törvényénél fogva legalkalmasabb a vas volt, mert itt mindenütt biztonságról, védelemről, a hozzáférhetőség meggátlásáról van szó. Kisebb szerepe volt a vasnak önálló emlékek készítésében: sírkereszteket, gyertyatartókat, tűzbakokat, mosdóvagy tömjénfüstölő állványokat ritkábban készítettek belőle.

A vasművesség rövid történeti áttekintését a gótikával kezdjük. Maradtak fenn ugyan elszigetelten egyes emlékek a XIII. század előtti időkből,

Magyar Iparművészet
1931.

de ezeknek felsorolása nem alkalmas egy egységes kép megalkotására.

Gótikus emlékeink között legtöbb a vasrács, az ajtó- és ládavasalás, a zár és ajtókopogtató. A kor vezető művészete az építészet volt, melynek formái a legkisebb iparművészeti emlékekben is visszatükröződtek; természetes, hogy a vasművesség sem vonhatta ki magát az építészet hatása alól. A germán népek nagyobb méretű, gótikus vasráesainál rendszerint a függélyes, szilárdító rudak alkotta közöket ferde szalagokból álló ráesozat tölti ki; melyek felül lándzsahegyszerű csúcsban csengenek ki, a ráes védelmi jellegét kidomborítva. A kisebb méretű, gótikus ráesok tisztára egy gótikus katedrális mérműves ablakainak mintájára vannak megalkotva: csúcsíves árkádsorokkal, rozettákkal, halhólyagos díszszel. Egyszerű, átlós ráesokat találunk a kölni dómban, a strassburgi katedrális keresztelőkútja körül; az átlós és mérműves dísz kombinálva van a magdeburgi dóm egyik sírkápolnájának 1495-ből származó rácsán. A gótikus, német típusú ráesok remeke a halli (Tirol) templomráes, melynek különösen a koronázó része gazdag fantasztikus ágas-bogas formáival. A ráesok mind élénk színekkel voltak befestve, ennek nyoma is látszik a halli ráesozaton.

Magyarországon néhány igen szép példája maradt fenn a gótikus vasráesoknak a Felvidéken, szentségházak ajtajaként. Ilyenek a kassai dóm szentségházának négy kovácsoltvasajtaja gazdag, késő gótikus, mérműves dísszel. Mátyás király idejéből származik, a hollós címer ott van az egyik kapun. Szép a bártfai Szt. Egyed-templom szentségházának három halhólyagos díszű vasajtaja és a pozsonyi dóm szentségházajtaja, mely azonban a jelzés szerint Sigismund Fischer bécsi lakatos munkája. Érdekes a máriafalvi r. k. templom XV. századi szentségházajtaja, melynek szamárhátíves alakja és négy szakaszban elhelyezett, rozettás és ívsoros dísze teljesen a kőépítészet formáit követi.

A germán és román népek művészete között fennálló nagy különbség a vasművesség történetében is lépten-nyomon kifejezésre jut. A germántól eltérő formát mutatnak az olasz gótikus vasrácsok. Ezeknél a szilárdító merőleges rudak alkotta közök ismétlődő lóhere- vagy rozettaidomokkal vannak kitöltve s vasgyűrűk segítségével vannak egymáshoz erősítve. Ilyenek a velencei San Marco-kápolna ráesa 1300-ból, a veronai Scaglier-síremlék ráesa, az egyes rozetták között a családi emblémát képező létrával. Ez utóbbi 1380-ból származik és Bovinio da Campilione műve. Érdekes, hogy Olaszországban már akkor is művészetnek tartották a vasművességet, ezt bizonyítja az, hogy a ráesok gyakran szignálva vannak, így a veronai ráeson kívül az orvietói dóm ráesa 1337-ből és a prátói dóm ráesa 1348-ból magukon viselik készítőjük nevét (Lelli di Senis ill. Giovanni Christoforo).

Nagy számban maradtak fenn gótikus ajtó- és ládavasalások. A láda nehéz deszkafalait össze kellett tartani, ezért volt szükség a szilárdító vaspántokra. Ezeknek az állandó és egyszerű formája már a román korban kialakult: lapos, csigás indákból alkotott ismétlődő pántok ezek, egyes vagy kettős alakban. Az eleinte lapos pántok később plasztikus kidolgozást kaptak, ennek a legklasszikusabb példája a párizsi Notre-Dame XIII. századi ajtóvasalása, melynek bordás felületű, akantuszlevelet utánzó pántjai között madarak és apró állatalakok láthatók. Szép, plasztikus ajtóvasalások vannak még a roueni katedrálison és a liège-i St. Paul-templomon.

A németországi ajtó- és ládavasalás általában lapos, ritka rajta a plasztikus dísz; a hullámzó csigás indák helyett gyakran találunk — különösen a késő gótikában — ágas-bogas, ujjszerűen szétágazó pántokat s minden ágacska végén csipkésen áttört levelek tapadnak az ajtó falaira. Szép, gótikus vasalású ajtók láthatók a nürnbergi Germanisches Nationalmuseumban; különösen érdekes egy késői, 1500 körüli ajtószárny: pántjai naturalisztikus módon faágat utánoznak, melynek szövevényes kis ágai hálószerűen borítják az ajtót.

A zár formája a gótikában rendszerint az egyik végén kiszélesedő pajzsalak, melyet ha ajtózárról volt szó, vízszintesen, ha ládazárról volt szó, merőlegesen, a szélesedő részével lefelé alkalmaztak. A pajzslemez egyszerű, retesze zárt, fedett. Kívül, a kuleslyuk körül «V» alakban hajlított, cikornyás és áttört levelekkel díszes, plasztikus pánt foglalt helyet, mely igen ügyesen a kuleslyuk felé vezette a sötétben keresgélő kezet.

Külön típust képviselnek a francia gótikus zárak. Alapjuk négyszögű, rendesen szakaszokban elhelyezett finom mérműves és árkádsoros díszítéssel, középen gyakran kis baldachinok alatt álló szentek alakjával. A motívumok szóról-szóra a gótikus katedrálisok formakincsét másolják. Gyönyörű példákat láthatunk a párizsi Musée de Clunyben és a Musée des Arts Décoratifsban.

Az ajtófogantyú a zárhoz közel volt elhelyezve. Szögben tört vagy hajlott fogója két alaplemezzel kapcsolódott az ajtóhoz s ezek akár kerek, akár négyszögletes formájúak voltak, mindig gazdag, áttört vagy hólyagos mintával voltak díszítve. Gyönyörű a lőcsei Szent Jakab-templom Szent György-kápolnáját záró vaskapunak oroszlánfejből kinövő, kengyelalakú ajtófogantyúja, valamint a bártfai Szent Egyed-templom hasonló emléke. Az ajtókopogtató az ajtó közepén volt elhelyezve s vagy kengyel- vagy kalapácsalakú volt. A kengyelalakú ajtókopogtató fogója áttört alaplemezhez csatlakozott s kerek rúdból hajlították, mely néha kígyófejben végződött vagy zeg-zugos faágat utánozott. Érdekes, hogy a gótika, a legelvontabb

művészi korszakok egyike mennyire szereti apró részleteiben a természeti formák utánzását. Ágat utánzó ajtókopogtató legszebb példája a kolozsvári Szent Mihály-székesegyház egy 1534-ből származó kápolnaajtajáról került az Iparművészeti Múzeumba.

Ezek volnának az építészettel kapcsolatos gótikus kovácsoltvasmunkák.

A ritkábban előforduló önálló vasemlékek között érdekesek a feldkirchi nagy szentségház (ma szószéknek átalakítva), mely a XVI. század elejéről származik s a kőtabernakulumok mintájára készült, s az antwerpeni híres, Jan Matsys által alkotott kút, szövevényes, gazdag koronázó részével. Egynéhány vasgyertyatartó, fáklyatartó és tűzbak szép példáit láthatjuk az Iparművészeti Múzeum újonnan kiállított anyagában.

A renaissance vasművesség súlypontja Németországra esik. Itt maradtak fenn a legnagyobb számban XVI. és XVII. századi emlékek és ezeknek karaktere a legegységesebb és legjellegzetesebb. Nem mintha Olaszországban nem találnánk néhány művészileg a német felett álló renaissance darabot, így a firenzei Strozzi-palota híres, nemesformájú saroklámpását és fáklyatartóját vagy a Palazzo Riccardi és Palazzo Guadagni hasonló emlékeit; ezek azonban elszigetelten fennmaradó emlékek s nem formálnak oly egységes képet, mint a germán vasművesség termékei. Az olasz renaissance rácsok plasztikai dísze legtöbbnyire bronzból van (pl. a páviai Certosa kapuin) s így nem tartoznak szorosan a tárgyunkhoz. Franciaországban, néhány zárat és ajtókopogtatót kivéve, alig maradt fenn renaissance kovácsoltvasemlék, csak az írott források bizonyítják, hogy e korban is virágzó vasiparuk volt. Miután a magyarországi renaissance emlékek erősen német befolyás alatt állanak, így ennek a karakterét szeretnénk megrajzolni.

A német renaissance vasmunkákból — ellentétben az olasszal — teljesen hiányzik a plasztikitásra való törekvés. A rácsok mind vékony, tömör rudakból vannak alkotva, amelyek cigás indákká hajlítva, lendületes, folyamatos rajzot adnak. Tényleg rajzot, mert a rács teljesen laposan és síkszerűen van kidolgozva, csak a vonalmenet szépségét kiemelve. Nem más ez, mint a késő gótika kalligrafikus vonalfantáziájának továbbélése megegyszerűsödött, szimmetrikusabb formában, melynél az antikból újjáéledt akantuszinda motívumát formálták át a maguk módja szerint. Ez a folyamatos, lapos dekoráció egy technikai újítás, a rudaknak egymáson való átfűzése útján vált lehetségessé. A vonalmenet élénkítésére egy állandóan visszatérő díszítő motívum szerepel a renaissance vasmunkákon: a kerek, tömör vasrudakat helyenként laposra kovácsolják s az így nyert lemezből kivágnak különböző formákat, növényi motívumokat, sisakos profilfejeket, állatalakokat vagy fantasztikus szörnyek silhouette-képeit, amelyekben a germán ősi, fantasztikumra való készség tág teret kap. A XVII. században a lapos silhouettealakok megduzzadnak, plasztikitást kapnak, míg a vékony indák lendületes menete a régi marad. Gyakran szereplő díszítő motívumok még emellett a tömör vasrúdból spirálisan, orsóalakra csavart dísz és kisebb-nagyobb rozetták. A renaissance vasrács is festve volt élénk színekkel; a festett díszítés helye a laposra kovácsolt lemezeken volt. Az Iparművészeti Múzeum egy gyönyörű XVII. századi ablakrácsán jól megfigyelhető ez a késői renaissance festett és plasztikus díszítés. Az itt felsorolt dekoratív motívumok természetesen nem a lakatosmesterek önálló elgondolásai, hanem a kor híres művészeinek, Peter Flötnernek, Virgil Solisnak és Aldegrevernek példaadó metszetei után készültek. S ezek által a metszetek által kap a német renaissance iparművészet oly egységes jelleget.

A vasrácsok, vasajtók, cégértartók és felülvilágító rácsok mind bő alkalmat nyujtottak ezen kalligrafikus művészetnek gyakorlására. Nagy számban fennmaradt emlékek legszebb példája az augsburgi St. Ulrich-templomban lévő Fuggersíremlék vasrácsa, melyet 1588-ban készített Hans Metzger mester. Nürnberg, Augsburg, Rothenburg, Freiburg, München és más német városok régi templomai és házai tele vannak ezzel a jellemző ráccsozattal, mely a XVI—XVII. századon át egyedül uralja a német iparművészet ezt a fajtáját nemcsak Németországban, hanem egész Közép-Európában. Remek példája Ausztriában az innsbrucki Miksa császár síremlékét övező vasrács, mely a prágai Jörg Schmiedhammer műve 1572-ből. Magyarországon különösen a felvidéki városok bővelkednek ilyen emlékekben. A lőcsei Thurzó-ház, a Szent Jakab-templom szentélyrácsa, Eperjes, Bártfa, Kassa renaissance házai az ablakkosarak, cégértartók és rácsok szép példáival szolgálnak. Érdekesek a renaissance cégértartók; rendszerint nyujtott háromszögalakúak, a fent leírt indás dísszel kitöltve; hosszú rúdjukon lógott a cégér s a rúd vége indákból alkotott, felálló kis csokorral volt díszítve. Két szép ilyen cégértartó van az Iparművészeti Múzeum újonnan kiállított anyagában. Németországból importált szokás a kovácsoltvas temetőkeresztek használata is. Ezeknél a középen helyet foglaló kis szekrényke vagy vaslemez körül foglalt helyet a csigásindás díszítés. Ilyen a sopronmegyei sérci temetőből származó kereszt s az Iparművészeti Múzeum egy temetőkeresztje. A kovácsoltvassírkeresztek használata napjainkig fennmaradt, itt említjük egy szép barokk példáját: az 1738-ból származó kassai Klobusiczky-féle keresztet.

Ezen felvidéki emlékeink annyira német szellemüek, hogy fel kell tételeznünk az idetelepedett német vasművesek közvetlen befolyását. A kassai

levéltári anyagban nyoma van a XVI—XVII. században ide telepedett német fegyverkovácsoknak és puskaműveseknek, akik itt polgárjogot nyertek és lakatoscéhbe egyesültek.

Érdekesek a német XVI—XVII. századi zárak. Ezek az emberi alkotó erő olyan hallatlan energia és fantázia pazarlásával vannak megalkotva, hogy még a soha nem látható helyeken, belül a zárszekrénykében s az ezt fedő lapon is vannak művészi kivitelű rozetták és vésett díszek. Nagy, hosszúkás szekrényalakúak ezek a zárak, — mert a komplikált zárószerkezet nem fért el kis helyen — egyik rövid oldalukon háromkarélyos vagy szívalakú végződéssel. A XVI—XVII. században lemezekből kivágott, áttört díszítést mutatnak; a növényi motívumok, emberi és állati alakok silhouettjei vésett rajzzal vannak élénkítve. A német XVIII. századi záraknál ezt az áttört, lemezes díszt domborított barokkformák váltják fel.

A XVI—XVII. századi ajtó- és bútorvasalások egyszerű formája a lapos, lándzsahegy keresztmetszetét utánzó pánt, amelyen vésett díszítés foglalt helyet. Külön csoportot alkotnak a csigás indákat utánzó pántok és a hossznégyszögű keretbe foglalt áttört, növényi díszű vasalások. Kivétel nélkül nagyméretűek ezek, mert hiszen hatalmas méretű ajtókat kellett tartaniok; rendszerint ónozva voltak.

A XVI—XVII. századi ajtókopogtatók formái mind nehezebbek és súlyosabbak lettek. A kengyelalakú fogantyút elborították a plasztikusan megformált akantuszindák, női hermák és egyéb díszítő motívumok, melyeknek finom művészi kiviteléhez a vas anyaga alkalmatlan volt. A soproni múzeum őriz egynéhány magyar renaissance ajtókopogtatót, melyek nehéz formáik miatt az egykorú nürnbergi emlékekhez kapcsolódnak.

A XVIII. századi vasművesség vezető szerepét Franciaország tölti be. Míg a renaissanceban a súlypont a germán népeken volt, a barokkban Franciaországban találjuk meg a klasszikus megfogalmazását a monumentális vasrácsnak és rácsos kapunak, melyek mindinkább kezdenek a vasművesség főfeladatai lenni. Miért van és miben áll Franciaországnak ezen elsőbbsége? Ennek megokolásánál kell néhány sort szentelnünk a vasrács praktikus és művészi jelentőségéről. A rács önmagában véve csak egy geometriai forma: merev vasrudaknak párhuzamos sorakozása, melynek művészi hatása tulajdonképpen egy ellentéten alapszik; a nyugodt, stabilis belső kitöltésnek (a vasrudaknak) és a mozgalmas koronázó résznek hatásos ellentétén. A koronázó rész eredete is a védelmi jellegben van. Azért hogy a vasrács megmászható ne legyen, koronázták már a gótikában is lándzsaszerű, hegyes rudakkal, mely a késő gótikában fantasztikus, szövevényes dísszé válik s ebből származik a barokk rácsok felbontott formagazdagságú koronázó része. A francia XVIII. századi rácsok architektónikus alapgondolaton épülnek fel, melynél a rudak párhuzamos sora játszik elsőrendű szerepet s e köré csoportosulnak a plasztikusan kiképzett virágdíszek, rocaille és kartusformák, csak kísérve, de nem elnyomva a rács struktív, architektónikus jellegét. Ezzel ellentétben a német XVIII. századi rácsoknál a gazdag dekoratív formák tömege elárasztja a tektonikus rudakat és az eredeti rács jelleget háttérbe szorítja. Miután Franciaországban van kiegyensúlyozva a vasrácsnak praktikus és művészi értéke, ezért halad Franciaország a XVIII. századi vasművesség élén.

A nagy francia kastély- és hotelépítkezések bőven ellátták munkával a vasműveseket. A kastély kertjét elől lezáró «grille d'honneur», az erkélyrácsok, lépcsőkorlátok, ablakkosarak jönnek itt elsősorban számításba, s a XV—XVI. században oly nagy szerepet játszó zárak és ajtókopogtatók művészileg jelentőségüket vesztették. Az elgondolás, a terv magasabbrendű művészete itt is a nagy dekoratív művészek feladata volt, míg a secundair jellegű kivitel a lakatosoké. Látjuk, hogy itt már a tervező művész s a kivitelező mesterember határozottan kettéválnak. A régenceekorbeli nagy művészek mintakönyvei, Jean Bérain, Daniel Marot és Francois Blondel munkái, gazdag metszetillusztrációkkal ellátva, elárasztják az egész piacot és pontos leírással szolgálnak egy «grille d'honneur» vagy erkélykorlát művészi és praktikus követelményeiről. A XIV. Lajos korabeli vasművészetnek pompás példája a Chateau de Maison két vaskapuja, melyek ma a Louvreban vannak. Valószínűleg Jean Marot tervei szerint készültek és a kissé nehéz XIV. Lajos korabeli formáknak gazdag tárházát szemléltetik. A legtökéletesebb francia ráesozat a nancy-i Place de Stanislas-t díszíti és XV. Lajos idejéből származik. Készítője Jean Lamour Leszczynski Staniszló lengyel király műlakatosa volt. Ez a Place de Stanislas a barokk térkiképzés szempontjából is nagyon érdekes. A köréje csoportosuló épületek mind egy és ugyanazon építész tervei szerint készültek s a térbe torkolló főútvonalakat zárják el Lamour rácsai. A párhuzamos rudakból alkotott alaprács, felül és alul, könnyed rokokó díszbe megy át, melyek helyenként aranyozva vannak; a közepét is növényi elemekből stilizált, finom ornamentika szakítja meg. Valóban a francia művészet két fő elvének, a «raison»-nak és «grace»-nak, azaz a szimmetria, céltudatosság, célmegfelelés, másrészt a finomság és eleganciának tökéletes harmóniája ez a munka.

Ezzel szemben a XVIII. századi német típusú vasrácsnál — amint már előbb említettük — az architektónikus alapgondolat megvan ugyan, de nem áll egyenes arányban a díszítőelemekkel, melyek túlsúlyban vannak és rendszertelenül árasztják el a párhuzamos rácsszerkezetet.

Tipikusan germán barokk dekoratív forma az, amit «Laub und Bandelwerk»-nek neveznek s amely fellelhető az 1715—45 közötti években Közép-Európának minden iparművészeti emlékén, porcellánon, fajánszon, üvegen, bútoron és vasmunkákon egyaránt s amely az osztrák-magyar Mária Terézia bútoroknak fő díszítő eleme. Szóval leírni nehezen lehet: szalagokból és indákból alkotott szövevényes de szimmetrikus dísz ez, virágokkal, állatalakokkal, váza- és kartusformákkal gazdagon élénkítve. Pompás példája ennek a vasrácsok köréből az augsburgi Heiligenkreuztemplom szentélyrácsa, Ausztriában a gráci dóm szentélyrácsa, a bécsi Belvedere kapuzata s a híres schlosshofi vasrácsok. Mindezek a XVIII. század első feléből származnak.

A XVIII. század közepétől kezdve a «Laub und Bandelwerk» formák helyébe a rocaille-formák kerültek a vasművességben is; ezek eleven, mozgalmas gazdagságukkal megbontják a rács merevségét s az egészet egy organikus, hullámzó felületté változtatják. Jellemző példák a mannheimi Jezsuita-templom rácsa (1755), a salzburgi Peterskirche rácsozata és a német vasművesség legtökéletesebb emléke, a würzburgi Rezidenz rácsai, melyeknek rokokó részét J. G. Oegg készítette 1746-ban Balthazar Neumann tervei nyomán. Ezen a rácsozaton a rokokó formák szabadon csaponganak, helyzetük nem oly megkötött, mint pl. a nancy-i rácsokon s a koronázó rész különösen puha és mozgalmas. Hőver: Das Eisenwerk c. munkájában találóan jellemzi őket «... sie erscheinen wie in einer momentanen Bewegung plötzlich aus den flüssigen Zustand in den festen übergegangen und erstarrt zu sein».

Ennek a felbontott, dekoratív formákkal elárasztott vasrácestípusnak legszebb példája és legvégsőbb konzekvenciája Magyarországon az egri vármegyeház két kovácsoltvaskapuja, melyek 1755—56 táján keletkeztek s melyeknek mindkét oldalán egyformán plasztikusan kiképzett, rocaille-os részletformái között a párhuzamos rácsoknak már semmi nyoma sincsen. Az egri kapuk a kovácsoltvasművességünknek «Spitzenleistung»-ját jelentik úgy technikai, mint művészi téren. Mindazonáltal nem állanak egyedül a magyar vasművesség történetében. A vidéki városaink szebbnél-szebb vasmunkákkal népesültek be a XVIII. században, különösen Pozsony, Eger és Győr, ez a három tipikusan barokk, magyar város. A pozsonyi Esterházy-palota kovácsoltvaskapuja, erkély- és ablakrácsai, az eszterházai rácsok, az egri érseki palota rácsai, a pécsi kanonok-sírokhoz vezető rácsos kapu, a tihanyi apátság oltárrácsozata, a kőszegi XV. és XVI. Lajos korabeli cégértartók mind megannyi hirdetői magas nívójú vasművességünknek.

Az Iparművészeti Múzeum kiállított anyagában természetesen nagyméretű vasrácsok, vaskapuk nincsenek. Csupán két vaskapu felső részét láthatjuk ott, az egyik átlós rácsozatának közepén aranyozott angyalfejjel, a másik rojtos lambrequin-dísszel; mindkettő a XVIII. század első feléből származik, az egyik 1721-es évszámot visel. Vannak ezenkívül barokk és rokokó cégértartók, melyeknek a szimmetrikus kartus- vagy rocaille-alapformája szabadon és kötetlenül van elborítva plasztikus indás-virágos dísszel, s az egésznek valami hihetetlen mozgalmas és gazdag jellege van, amit a ráakasztott cégér még fokozott. Különösen figyelemre méltó egy nagy, kulesot ábrázoló cégér, egy nagyszebeni cégértartó és ablakrácskoronázó dísz. Érdekesek a barokk ablakrácsok, alul kidagadó, konzolalakban hajlított párhuzamos rúdjaikkal és finom takarékossággal, csak a tetejét és keskeny oldalait elborító dísszel. A zár, az ajtókopogtató és fogantyú a XVIII. században egészen tért veszít s a vasművesség most kizárólag építészeti célt szolgál.

Elérkezve a Louis XVI. és empire világába, a vasrácsok a régi, merev szigorúságukba estek vissza. Van egynéhány kiváló emlék e korból is pl. a párizsi École Militaire és a Palais de Justice kapuzata, vagy néhány magyarországi, kőszegi, cégértartó, de ezeknek szépsége csak a felépítésben a formák szigorú zártságában érvényesül, nem a játékos, könnyed, felbontott részletekben, melyeknek a kor ízlése nem kedvezett.

E rövid történeti áttekintés is mutatja azt, hogy a magyar vasművesség négy évszázadon át nemcsak hogy állandóan lépést tartott a külföldi fejlődéssel, hanem új és eredeti felfogású emlékekkel is gazdagította az európai vasművesség történetét.

Dr. BÁRÁNY ISTVÁNNÉ,
Dr. OBERSCHALL MAGDA

Haranghy Jenő: Exlibris.

• KRÓNIKA •

KŐSZEGI BELLA. Egészen fiatalon s mégis nagy űrt hagyva maga után, a magyar grafikai művészetnek egy értékes egyéniségét ragadta el a halál. Már egészen kis korban felfedezték benne azt a kedves, romantikus illusztráló hangulatot, amely azután is ott volt színes ceruzája nyomán minden lapon. Különösen képes ifjúsági könyvein lehetett megérezni ezt a halkan, finoman csobbanó romantikát, amelynek vidám humorába népművészeti zamat is vegyült. Kőszegi Lászlónak, az Iparművészeti Iskola tanárának volt leánya a kis Bella, akinek halála a művészeken kívül az ő fiatal bámulóinak igen nagy táborát is mély szomorúsággal tölti el.

MAGYAR KARÁCSONY, 1931. Öles plakátok, hatalmas újságpropaganda hirdeti, hogy a magyar gazdaság mostohaságában csak kvalitásos magyar árukért adjuk oda pengőinket. A helyes nemzetgazdasági elvnek nevelő értéke van : mindenki ügyel rá, hogy az annyira beeses pengőért magyar portékát s azonfelül még becsületeset is kapjon. De még mindig nem tudja a nagyközönség javarésze, hogy ez a két tulajdonság mennyire együtt található abban, amit az iparművész termel az ő műhelyében. Az ajándékozás eleganciájának életelve : minden ajándékodban, melyet felebarátodnak átnyujtasz, adjál valamit önmagadból is. Az ajándék igazi becsét az ajándékozó személyiségének tükrözése adja. Ez az, ami soha sincs meg a bazári áruban s mindig megvan a művészi kézimunkán. Igen, az égetett agyag, a hímzett szövet, a gondosan kötött könyv, a trébelt ezüst mindig annak a lelkéből is szállít egy foszlányt, aki kiválasztotta. Az, aki karácsonyi iparművészeti vásárainkat látogatja s évről-évre fokozódó színvonalukat figyeli, már rég tudja ezt. Hiszen alkalma van stílusos környezetben halkan, zavartalanul kiválasztani azt, ami az ajándékozottaknak legjobban megfelel. De ugyanesak tudja azt is, hogy amit a nehezen szerzett pengőért vásárol, abban anyagnak, formának, technikai munkának megbízhatósága sűrűsödött össze. Tehát — olcsón is vásárol.

NAPRAFORGÓ-UTCA. Az a kis, modern rendszerű lakóháztelep, mely nemrég készült el a hűvösvölgyi villamos mentén, nemcsak fontos építőesemény, de a szomorú gazdasági viszonyok közt erős életérzésnek is bizonysága. Mindenekelőtt pedig azt mutatja, hogy a vállalkozói tőke már nálunk sem ijed meg az olyasfajta építőfeladatoktól, amilyenek már évtizedek óta életképesek külföldön. A Napraforgó-utcát tehát nyugodtan bemutathatjuk minden iderándulo idegennek : a fiatal s régebbi építészgeneráció legizmosabb tehetségei keltek ott versenyre, hogy egy-egy kisebb lakóházon mutassák be a családi ház legmodernebb típusait. A hazai kritika bizonyára fog ott találni egyet és mást, ami a kezdeti kísérletezés stádiumában magától adódik. A falfestésben nagyobb összhangoltság kellene, a házak elhelyezésében kisebb zsúfoltság. A vegetáció erőteljesebb bevonása a környezetbe szintén kívánatos. Az ablakoknak nem mindig szerencsés elhelyezése, a továbbfejlesztés lehetetlensége az egyes házaknál bizonyára a telkek szűkreszabott volta miatt van. Alaprajzi kifogásokat is lehetne emelni imitt-amott. De mindez amúgy is csak a kezdeti nehézségek következménye. S nem változtat azon, hogy az új lakóháztelep összbenyomása nagyon kellemes. S ami ennél is fontosabb : sok családi ház után vágyakozó polgáresalád fog benne a mai életformáknak megfelelő, egészen alkalmas otthont találni, készen, csinosan, bár nem túlságos olcsón.

IPARMŰVÉSZETI ÖTLETEK. Olyan időben, amilyent ma élünk, a tervezőnek képzelete minden megerőltetésére szüksége van, hogy valami érdekes ötlettel vonja magára vagy alkotására a figyelmet. Különösen vonatkozik ez az apró iparművészeti tárgyakra, melyeknek java része amúgyis inkább luxusszükségletet elégít ki. A német iparművésznők csaknem minden új alkotása valami ízes új ötletnek a friss derűjét vagy megkapó vonását hordozza. Ha azt látjuk, hogy az egyik művésznő, aki terrakotta figurákat éget, a karácsonyi jászol-figurák alakjait mintázza s ha azt látjuk, hogy egy másik művésznő, aki a berlini porcellángyárnak dolgozik, egy ötórai teához való porcellánkészletre a csillagjóslás állatalakjait festi, még hozzá a régi kínai tusrajzok modorában, akkor joggal tűnik fel ez az ötletesség. Az jellemzi éppen a mai amatőröket, hogy csak fűszeres, fnyesiklandozó ötletekkel lehet kissé blazírt érdeklődésüket felkelteni. (N. P.)

ALPÁR IGNÁC SZOBRA. A legméltóbb helyen, a Városligetben levő Vajdahunyad vára előtti térségen áll Alpár Ignácnak, a nagy magyar építőnek új szobra. Mintha nemcsak saját érzéseinek, de Alpár valamennyi régi munkatársának elgondolását fejezné ki a szobor : így alkotta meg Teles Ede a még köztünk élő nagy szellem testi képmását. A régi kőfaragó, a hajdani céhmester nemes attitüdjében, ahogy dacosan emeli fejét az Ég felé, mintha csak a prózai lét felett el akarna siklani s a világ jövőjén tépelődne. Minden jelenvolt érezte a szobornak ünnepélyes kifejezőerejét s mindegyik érezte, mennyire megfelel ez a szimbolum annak az emlékké nemesedett figurának, mely ott él még az ő kortársai lelkében. Az építőmesterek legjobban tudják, mennyire az ő céhüknek, becsületes műhelyerkölcseiknek világát reprezentálta az élő Alpár Ignác. S talán éppen ezért voltak ők azok, akik legtöbbet tettek a szobor felállításáért. Az október tizennyolcadikán rendezett emlékünnepélyen tehát az ő szoborbizottságuk felé fordult minden hálás elismerés. Az Országos Magyar Iparművészeti Társulatot természetesen még ma is a kegyelet melege fűzi egykori elnökéhez és ennek adott kifejezést a Társulat képviseletében megjelent Seenger Béla alelnök, mikor koszorút helyezett a szobor lábaihoz.

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUMBÓL. Végh Gyula főigazgató, aki hosszabb ideig szabadságon volt, újra átvette a múzeum ügyeinek vezetését. Az iparművészet iránt való változatlan érdek-

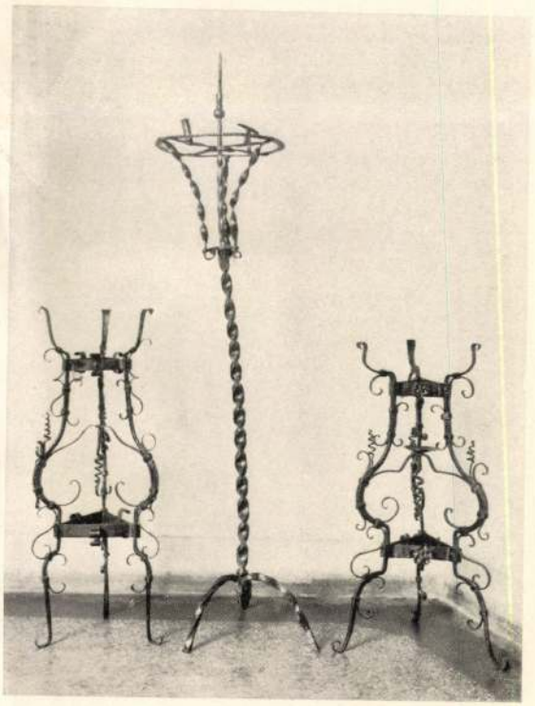

Fent balra: Az O. M. Iparművészeti Múzeum új kovácsoltvasosztálya.
Fent jobbra: Kisebb vasmunkák a XV—XVIII. századból. Lent balra: Mária-szobor, magyar, 1400 körül és osztrák gyertyatartó, XV. sz. Lent jobbra: Két állvány, német, XVII. sz. Templomi gyertyatartó, magyar, XV. sz. — Oben links: Die neueröffnete Schmiedeisenabteilung des Ung. Landes-Kunstgewerbemuseums. Interieur, kleinere Gegenstände des XV—XVIII. Jh. Madonne, ungarisch, um 1400. — The recently opened Ironsmith's Department of the Hungarian Museum for Applied Arts. Hungarian Madonna statuette from 1400, and smaller articles from the XV—XVIII. centuries.

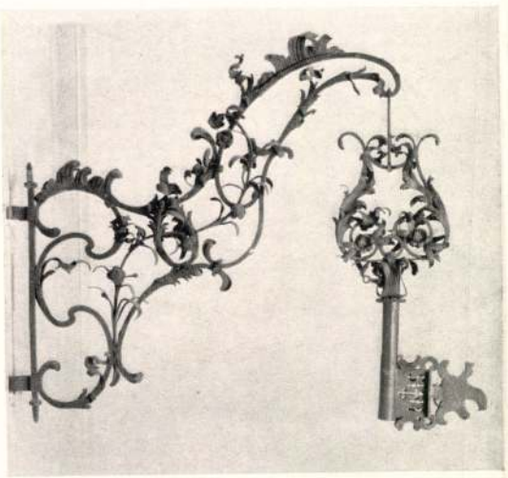

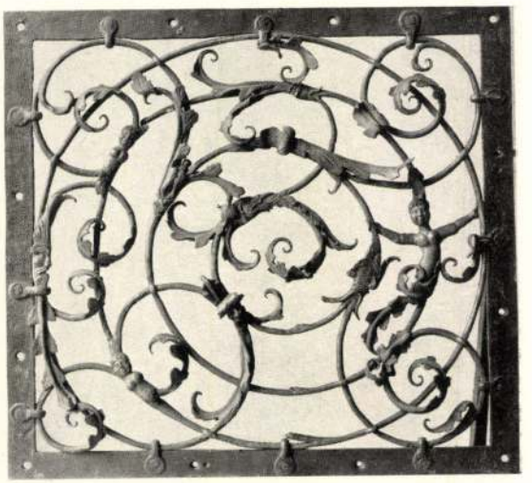

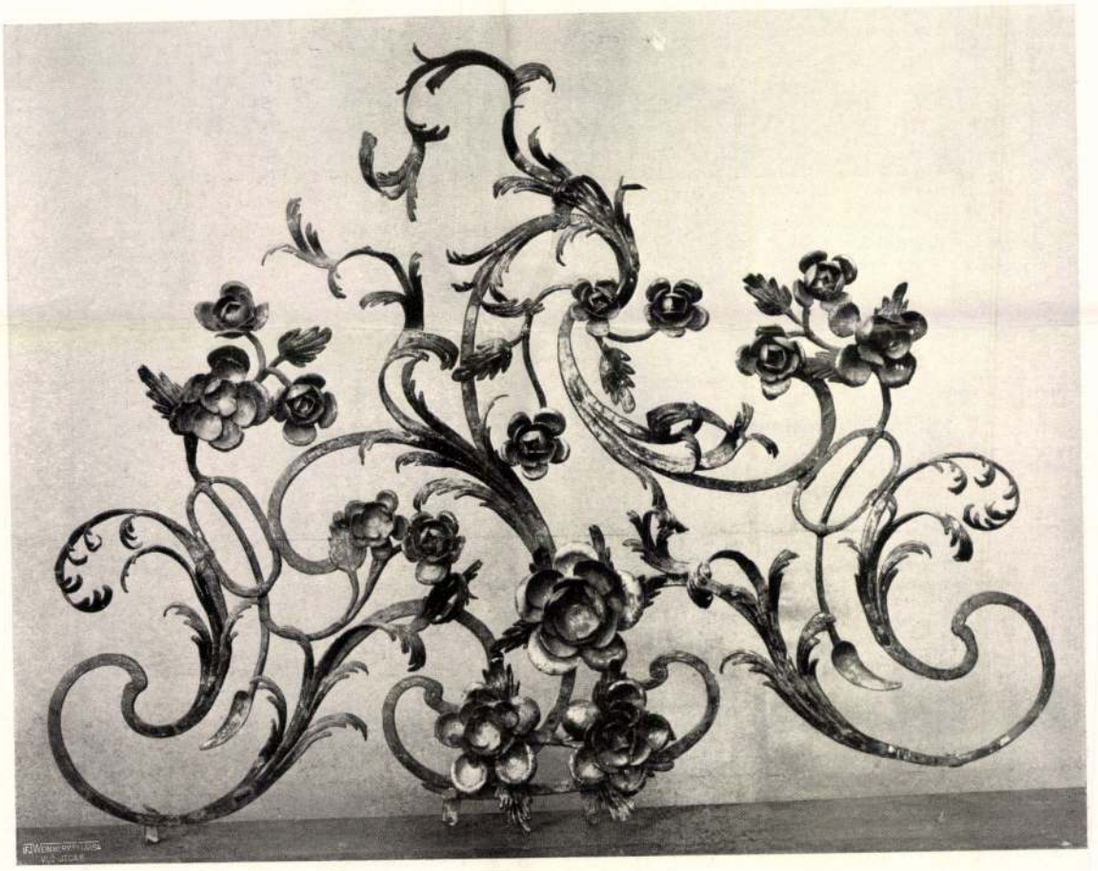

Fent balra: Cégér, magyar. XVIII. sz. Fent jobbra: Vasrács, magyar, XVII. sz. Lent: Ablakkosár koronája, Erdély, XVIII. sz. — Oben links: Firmenschild, Ungarn, XVIII. Jh. Oben rechts: Gitter, Ungarn, XVII. Jh. Unten: Krönung eines Fenstergitters, Siebenbürgen, XVIII. Jh. — Above left: Trade-sign (Hungarian) from the XVIII. century. Above right: Iron-rail's part (Hungarian) from the XVII. century. Below: Top-part of trellis from Transylvania, XVIII. century.

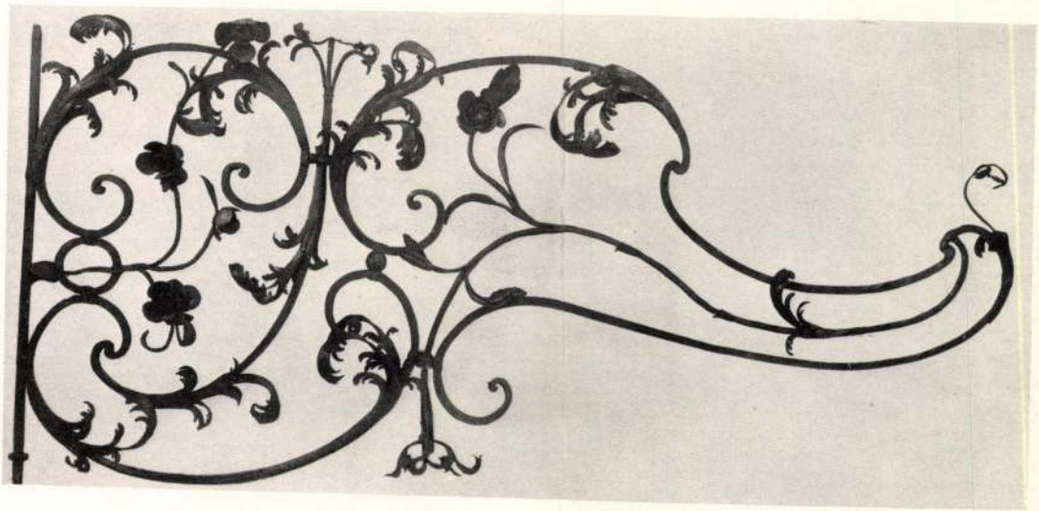

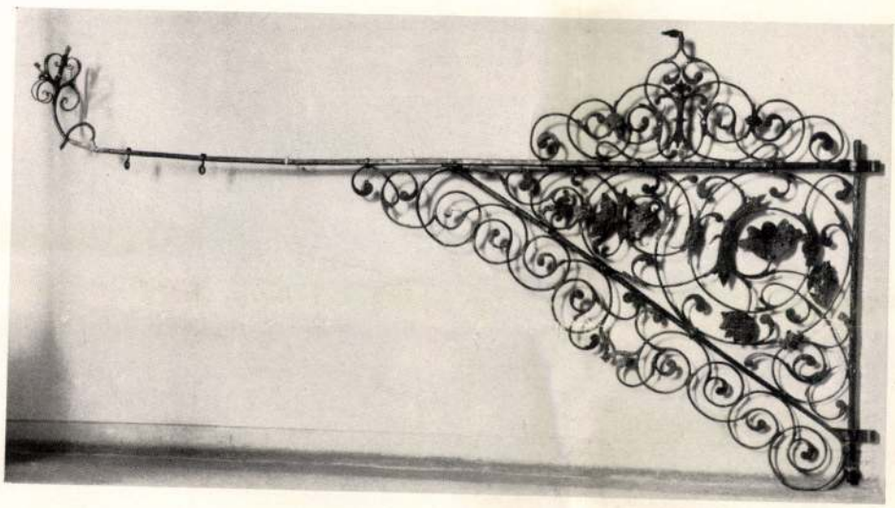

Fent: Cégértartó, Erdély, XVIII. sz. Középütt: Cégértartó, német, XVI. sz. Lent: Lépcsőkorlát, XVIII. sz. közepe. — Oben Firmenschildhalter, Siebenbürgen, XVIII. Jh. In der Mitte: Dasselbe, Deutsch, XVI. Jh. Unten: Ballustrade-Gitter, Mitte des XVIII. Jhs. — Above: Trade-sign holder from Transylvania, XVIII. century. Centre: Trade-sign holder (German), XVI. century. Below: Part of banister, midde of XVIII. century.

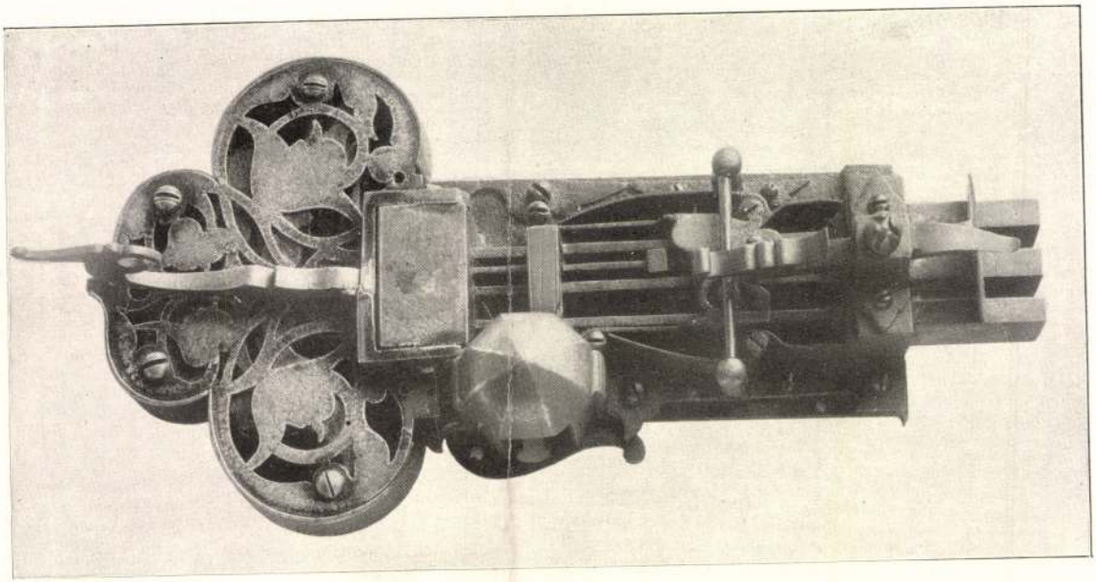

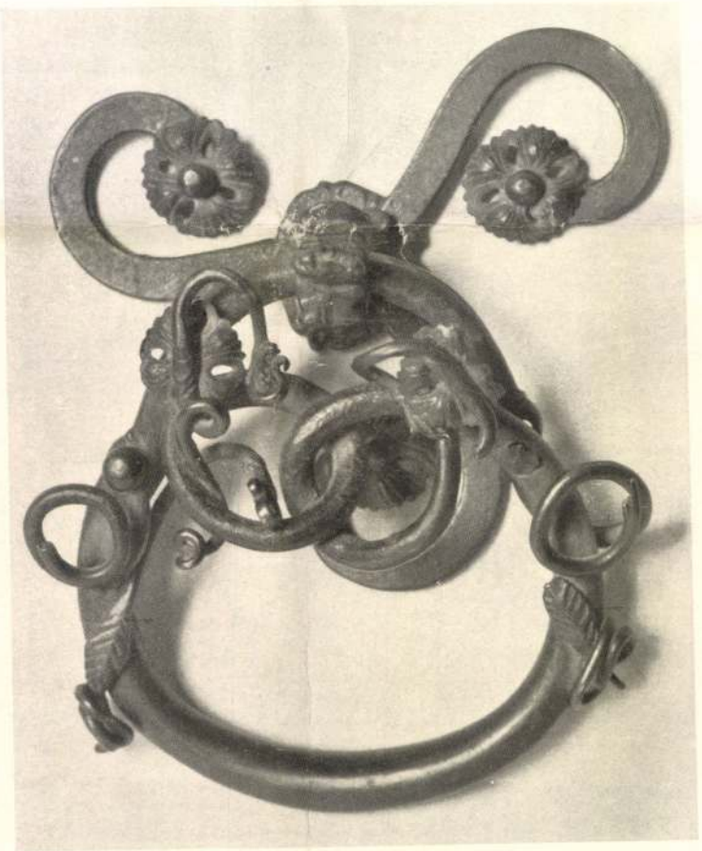

Fent: Szekrényzár, német, XVI. század. Lent:
Ajtókopogtató, Kolozsvár, XVI. század. — Oben: Schrankschloss, Deutsch, XVI. Jh. Unten: Türklopfer, Klausenburg, XVI. Jh. — Above: Cupboard-lock (German), XVI. century. Below: Knocker from Kolozsvár (Transylvania), XVI. century.

világosvörös. Aztán sok száz más apróságra kell rábukkanni a tervezőnek, ami mind abból a két alapvető tényből következik, hogy a filmképet egy optikai lencse rajzolja és egy fényérzékeny vegyület színesíti, illetve tölti meg valőrökkel. Amig ezeket a stílusmeghatározó motivumokat be nem idegezte a tervező, mindig megtörténhetik vele, hogy a valóságban oly szép és nyugodt, folyamatosan szürkés tapétamustrákat a képen fehér alapon rikító fekete pettyezésnek fog látszani, mert nem vette észre, hogy a kékesszürke főtónusban esetleg egy-egy virágrészlet, vagy ornamens elem színében sok volt a vörös. Ez az, amitől a kezdő fotografus megbolondult, midőn a legszebb felhős eget is csak fehér foltnak kapja, vagy ha nagyon siet, kap felhőt, de a zöld táj helyén kap összefüggő fekete síkot. A fotografus még segíthet aztán magán színes, főként sárga szűrőüvegekkel, amiket az objektív elé rakva, elnyeletheti velük a levegő feleslegesen sok kék sugárzását, de ezek a színszűrők egyúttal annyi fényt is nyelnek el, hogy a másodperc kis töredékeivel dolgozó mozgásfotografálást lehetetlenné tennék.

Ezeken gondolkozzanak iparművész kollégáim addig is, amig alkalmuk lesz a praxisban is megpróbálni ezt a jövedelmező mesterséget. Nem tudom, mikor lesz erre alkalom, most nincs. De jó üzlet a film és a jóvátételi bizottság egyelőre még nálunk nem hajtotta az árakat a világparitás fölé, tehát itt lehet filmet csinálni. Reméljük, nem késünk el ezzel is.

TÖRTÉNELMI SZOBÁK ÉS ÚJABB LETÉTEK AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUMBAN

ÍRTA DR. LAYER KÁROLY

Az Orsz. M. Iparművészeti Múzeum fejlődési menetében határponthoz jutott, mikor f. évi október 7-én a régóta tervezett történelmi szobasorozat első interieurjeit mutatta be a nagyközönségnek.

A szobasorozat első alapját a múzeum már egy évvel ezelőtt a régebben tulajdonában lévő kőszegi patika végleges elhelyezésével rakta le s ehhez most két újabb interieur csatlakozik: egy magyar rokokóterem és a sümegi püspöki kastély könyvtárszobája.

Tekintve a rendkívüli drágaságot és az anyagbeszerzés százféle nehézségeit, a múzeum nem könnyű feladatra vállalkozott, de szembeszállt az összes nehézségekkel annak tudatában, hogy igen fontos kultúrmunkát végez, midőn az iparművészet emlékeinek interieurszerű bemutatásával előmozdítja a régmult idők művészi ízlésének jobb megértését és a közönség iparművészeti nevelését.

A most elkészült interieurök közül a sümegi könyvtárszoba méltó párja a kőszegi patikának. Múzeális szempontoknak minden tekintetben megfelelő interieur, mert teljesen egységes és minden változtatás nélkül úgy van a múzeumban felállítva, amint eredeti rendeltetési helyére készült. Ezt a nemcsak részleteiben, de összhatásában is sikerült könyvtárszobát Biró Márton (1696—1762) veszprémi püspök készíttette a zalamegyei sümegi kastély számára. Biró Mártont 1744-ben nevezték ki veszprémi püspöknek; ezért a szoba alighanem 1750 táján készülhetett. A szoba falait egészen elfödi a fényezett diófabútorzat, mely a korai barokízlés formáit tünteti fel. Egyszerű, komoly és nyugodt felületeit az elválasztó pilaszterek felett alkalmazott aranykapitélek és egyszerű vonalas faberakás élénkítik. Különösen figyelemre méltó a szobának igen eredeti és díszes, erőteljes barokkos ornamentikával keretelt színes stukko-mennyezete, melynek középmezejében a tudományokat és művészeteket pártoló Biró Márton püspöknek mellképe látható, előtte párnán nyitott könyv fekszik, köröskörül pedig sorakoznak csillagászati műszerek, a püspök által különösen kedvelt asztronómiának jelvényei.

A könyvtárszoba berendezését néhai Hornig Károly báró, veszprémi püspök ajándékozta a múzeumnak. Az üvegszekrényekben a múzeum ezidőszerint régi és modern könyvkötések változatos sorozatát mutatja be s ezt követni fogja ex

Magyar Iparművészet
1923.

cern és a kivándorlásra buzdult német tőke, de esetleg a francia is fel fogja keresni Pestet, hogy mikor, Isten tudja, de egyszer biztosan. Így csak külföldi tőkével lehet majd magyar filmgyártás, mert a magyar tőke a gyors és sokszázpercentes forgalmi árú- és tőzsdeüzletekben van angazsálva, még ha most szünetel is a legkiadósabb és legrohamosabb üzlet, a valutaspekuláció. Reméljük azonban, hogy a külföldi szolid üzlet észreveszi Pestet, ahol dollárban és frankban olcsón lehet termelni és mert a film kiválóan exportüzlet, nemes valutára lehet átváltani az itt befektetett koronákat.

Tegyük fel tehát, hogy lesz magyar filmgyártás, esetleg a közeljövőben. Iparművészeink jól teszik, ha gondolnak arra és már előre tanulmányozzák ezt az új művészetet, amely sok hasonlóság mellett is belső lényegében különbözik a színpad dekoratív művészetétől.

Mindenekelőtt: a színpadon egy nagyjában állandó képet látunk hosszú ideig, aminek lényeges változtatása, világításokkal és emberek mozgatásával mindig csak a kompozició egységének rovására történhetik. És ezt az állandó képet minden néző más pontról nézi, ami azt jelenti, hogy egy színpadi képnek 500—3000 pontból nézve kell elfogadható egységben látszania. A film jelenetképe éppen ellenkezője ennek. Itt egyetlen nézőpont van, az, amit a felvevőgép objektívje megjelöl és az áttekintett területet pontosan kimetszi és minden nézőre nézve érvényes az objektív kép szöge. Viszont itt a kép csak pillanatokig látható és ugyanaz a helyszín, ha visszatér és más jelenetekben mindig más nézőpontból látszik, az kell tehát, hogy a filmdíszlet több önálló részletet tartalmazzon, amellett, hogy egészében is hiánytalanul fotografálható legyen. A színpadot egyidőben sok helyről sokáig nézik, a filmjelenet színhelyét egyidőben mindenki egy pontból látja, de ez a pont az összes nézőkre nézve egyidőben változik. A filmdíszlet tehát a felvevőgép négy-öt helyzete szerint megkomponált önálló képből áll, amik a gépnek egy generális felállításában összefüggő képet adnak. Ami a felvevőgép előre elhatározott helyzeteiben nem látszik, amit a képszög lemetsz, az nem épül meg, az nincs és emiatt a filmdíszlet az emberi szem számára mindig összefüggéstelen részletek halmazának tűnik fel. A tervező tanuljon meg a felvevőgép szemével látni, ez az első parancsolat.

De nemcsak tért és vonalat látni kénytelen a tervező ezzel a műszemmel, hanem a színt is a gép szerint lássa, amidőn a szem recehártyáját a fényérzékeny filmemulzió helyettesítse. A film brómezüst emulziója rendkívül fényérzékeny, de annál kevésbé érzékeny a színértékek iránt. A fénysugarak kémiai hatása (aktinitása) színek szerint igen különböző. A két pólus a vörös és a kék. A vörös alig hat, a kék annál mohóbban csapja ki az emulzióból a fémezüstöt. Ami a két pólus közt van, az körülbelül aszerint artinikus, amint a spektrumban a vöröshöz vagy a kékhez áll közelebb. A meleg sárga alig dolgozik jobban a vörösnél, a meleg zöld mentől sárgásabb, annál artinikusabb, a hideg sárga és a hideg zöld gyorsabban, az ibolya pedig a kék jelenléte arányában egyre gyorsabban dolgozik. Ettől van aztán, hogy például egy vörös huszárnadrág és egy sötétkék attila, aminek tónusértéke körülbelül egyenlő, színértéke pedig olyan, hogy a vörös látszik sokkal élénkebbnek, a filmképen éppen fordítva jelentkezik: a sötétkék világosszürke lesz, a vörös pedig fekete.

Íme, a filmdíszlet és filmkosztüm, sőt a filmmaszk és filmvilágítás tervezőjének második parancsolata. Ez az utóbbi a nehezebb. Nagyon ismerni kell a felhasznált színek artinitását és a valőrök változásait a különböző lámpák világításában, amihez a szem egész különös tréningje szükséges. Nem segít itt az, amire rögtön gondolnánk, hogy hát fessük a díszletet, kosztümöt, azért fehér és feketében. Lehetetlen kiadni a valőröknek azt a millió árnyalatát a fekete-fehér-szürke skálában, amit a fotografia vissza tud adni és hogy a fotografia valőrgazdagságát kihasználhassuk, mi kénytelenek vagyunk a fotografálandó tárgyon különböző színekkel dolgozni. Ravasz ember persze már eleve a hideg színekhez pártol és igaza lesz, mert vöröses színek csak redukált, háttérbe utasított árnyékos dolgokon célszerűek, tiszta vörös pláne csak ott, ahol a képen melegebb feketét akarunk kapni.

És most gondolni fog a tervező arra, hogy a diszlet ne ordítsa túl a színészt, tehát tónusában lehetőleg sötét legyen, persze a képen, mert a valóságban esetleg

librisek, iparművészeti mintarajzok, metszetek és béléspapirok kiállítása.

A most ismertetett könyvtárszoba és a kőszegi patika közötti rokokószobának mennyezete ugyancsak a sümegi püspöki kastély egyik mennyezetének másolata és rokokó elemekkel vegyes, jellegzetes Louis XIV. korabeli formákat tüntet fel. Benne a múzeumnak rokokó bútorait helyezték el. Ezekben a bútorokban sajátságos válfaját látjuk a rokokó ízlésnek, mely a finom és intim hatásokra törekvő francia rokokótól nagyban különbözik; a tengerentúli fák helyett hazai tölgy- és diófát használtak fel s az intarziát sokszor erőteljesebb faragott díszítmények helyettesítik. A baroknak és rokokónak hazánkban kifejlődött ezt a sajátos keveredését Mária Terézia-stilusnak nevezzük.

Ennek a teremnek stílszerű berendezése nagy akadályokba ütközött, mert ezt a feladatot az ezidőszerint rendelkezésre álló és nem egészen összeillő bútorzattal és egyéb berendezési tárgyakkal kellett megoldani. Ezért a múzeum sem tekinti még befejezettnek ennek a teremnek berendezését és gondja lesz rá, hogy a hiányokat mielőbb pótolja s az egyes, nem egészen megfelelő darabokat jellemzőbbekkel cserélje fel.

Ezekkel az interieurökkel a történelmi szobasorozat alapja meg van vetve. A felállítás csak úgy vált lehetővé, hogy a múzeum két évvel ezelőtt a tulajdonában volt egyes másodpéldányokat és selejtesebb műtárgyakat a vallás- és közoktatásügyi minisztérium engedélyével aukción értékesíthette. E tárgyak eladásából befolyt körülbelül hatszázezer korona ellenértékének kell tekintenünk a múzeumi szobasorozat három első interieurjét. A szobasorozat további kiépítése attól függ, hogy miként alakul majd az intézet anyagi helyzete. Addig is, míg a múzeum a sorozat felállítását folytathatja, a sümegi könyvtárhoz csatlakozó nagy teremben új rendezésben állította fel a XVI. és a XVII. századi bútorait. A közönség tájékoztatása és oktatása céljából a kiállított tárgyakat ellátták magyarázó felirattal.

Örvendetes, hogy a múzeumban folyó munkát műbarátaink és gyűjtőink meleg érdeklődéssel kísérik és támogatják. Ennek köszöni a múzeum, hogy gyűjteményét legutóbb két jelentékeny letéttel egészíthette ki.

A magyar terem változatos anyagába kitünően illeszkedik az a 61 darab, jórészben ötvöstárgyból álló gyűjtemény, melyet Ernst Lajos engedett át letétként a múzeumnak. Ernst Lajos a gyűjtés terén mindenekelőtt a tárgyak hazai vonatkozására helyezi a fősúlyt; kollekciójában számos olyan műtárgy van, mely a magyar ötvösség legjobb emlékei közé sorozható.

Az Ernst-féle letét darabjai közül külön fejezet illeti meg a Rákóczi-kupát. Ez a történelmi vonatkozásainál fogva is nevezetes tárgy a XVII. századi magyar ötvösségnek egyik remeke, amiért csodálatos, hogy ezideig csak kevesen ismerték s a szakirodalom vele egyáltalában még nem foglalkozott. A kupa összeállítását tekintve különleges darab és szembeötlő, hogy mestere a pompát kedvelő fejedelem ízléséhez kívánt alkalmazkodni. Magva egy tizenkétoldalas, köszörült díszítésű üvegpohár, melyet az ötvösmester ügyes foglalással kupává alakított. Az üveg köszörült díszítményeinek a kor stílusától eltérő, népies jellege — amelyhez hasonló díszítményeket leginkább az egykorú bábsütőformáinkon találunk — arra utalnak, hogy ez a pohár kétségtelenül magyar eredetű.

Az az ötvösmunka, mely a most említett pohárnak tulajdonképpen foglalatát alkotja, a XVII. század második felét jellemző barok ízlés formáit tünteti fel. A kupa talpát és fedelét övező egy-egy domború sávban trébelt és zománcdíszítésű, nagy alakú, tulipánokhoz hasonló, virágokkal borított mezők ornamentikája hasonló az egykorú erdélyi ötvösmesterek ilyen munkáin található díszítményekkel.

A zománcozás sajátos technikája is arra vall, hogy készítője valamelyik erdélyi műhelyben sajátította el az ötvösmesterséget. A kupa fedelének belsejében alkalmazott kerek lemezen látható vésett Rákóczi-címernek körirata a következő: FRANCISCUS DEI GRA PRINC RAKOCZI COM DE SAARDUX MUNK ET MAKOV DOM PER DE SAROSPTOK REG ECSOM. A kupának a XVII. század második felére utaló stílusa, az egykorú felirat által támogatva kétségtelenül bizonyítják, hogy ez I. Rákóczi Ferenc erdélyi fejedelem tulajdona volt. Miután a kupának sem hitelesítő bélyege, sem pedig mesterjegye nincsen, arra lehet következtetni, hogy ezt a fejedelem udvari ötvösmestere készítette.

Az Ernst-letét többi darabjai közül különös figyelmet érdemelnek még egy aranyozott ezüstből való hatszögletes tányér, Bánffy Dénes és Bornemissza Anna címerével, Apaffy Miklós és Bethlen Miklós serlegei, a selmecbányai bányászserleg, egy XVI. századi ezüstkupa I. Lipót király és fia, József domború mellképeivel és az aranyozott ezüstből készült igen szép trébeltdíszítésű Széchenyi-tálca.

A múzeum bútorgyűjteményét örvendetesen gazdagítja az a letét, melyet Procopius Béla követségi tanácsos bocsátott a múzeum rendelkezésére. A kitünő műérzékkel megválogatott darabok túlnyomóan olasz és svájci bútorok: egy bolognai és egy perugiai reneszansz ebédlőszekrény, két cinquecento-cassone, néhány bolognai asztal, egy svájci, ú. n. Vindelladeszekrény, olasz és graubündeni reneszansz-székek. Mindezek a múzeum gyűjteményében ezideig teljesen hiányzottak.

Miután ezidőszerint jelentékenyebb műtárgyak vásárlására állami eszközök nem állanak rendelkezésre, műértő közönségünknek ebben az áldozatkészséges megértő támogatásában látjuk a múzeum gyarapodásának és fejlődésének biztosítékát.

AZ ORSZ. M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT TÉLI KIÁLLÍTÁSA

ÍRTA ANDOCSY GYÖRGY

A Társulat 1896. év, azaz az Iparművészeti Múzeumban való elhelyezkedése óta nagyobbszabású téli kiállításokat rendezett, amelyek — mint ismeretes — számottevő eseményei voltak művészeti életünknek. Különösen a lakásművészet minden ágára voltak nagyjelentőségűek e kiállítások, mert ezeken ismerhette meg a közönség jeles tervezőink és mestereink tudását és képességeit. Hasznát látták e kiállításoknak nemcsak a művészek és iparosok, hanem a közönség is, mert a szigorúan elbírált és gondosan elrendezett intériörökből bőséges okulást meríthetett és fejleszthette ízlését. E kiállítások sorozata 1912-ben megszakadt. Az Iparművészeti Múzeum ugyanis féltette pótolhatatlan műkincseit és ezért többé nem engedte meg a gyúlékony anyagokból készült ideiglenes szobafülkéknek beépítését. A Társulat pedig minden igyekezete ellenére nem tudott más megfelelő helyiségekre szert tenni s ezért kénytelen volt lemondani kiállításainak rendezéséről, a magyar bútorművesség és az általános ízléskultúra nagy kárára. Az azóta karácsony táján rendezett kisebbarányú tárlatok vásárjellegűek voltak, mert csak apróbb ajándéktárgyak bemutatására szorítkozhattak, a lakásművészet pedig szóhoz nem jutott. A Lipótvárosi Kaszinó jóvoltából végre ezidén a Társulat ismét — bár csak ideiglenesen — hajlékot kapott kiállítása számára. A Kaszinónak a Városligeti fasor végén (most Vilma királynő-út 46-48. sz.) levő villaszerű épületében, melyet a Kaszinó csak nyáron használ, rendezték a hosszú szünet után a Társulat téli kiállítását, melynek 13 művészi intériört magában foglaló első sorozata december hó 12-én nyilt meg s január hó végéig lesz látható.

A régebbi lakásművészeti kiállításainak anyagát a Társulat rendszerint már legalább egy évvel a kiállítás előtt biztosította azzal, hogy a kiváló tervezőktől rajzokat szerzett be, vagy elbírálta a kiállításra jelentkezők terveit és csak azoknak adott helyet a kiállításon, akiknek terveit az illetékes bírálóbizottság elfogadta. Ettől a bevált, jó rendszertől ezúttal el kellett térnie a Társulatnak, mert csak a nyár végén kapta meg a Lipótvárosi Kaszinó vezetőségének végleges hozzájárulását a kiállítási helyiség átengedéséhez s így nem volt már idő arra, hogy új tervek és ezek nyomán új szobaberendezések elkészülhessenek a kiállításra, melyet mindenképpen télen kellett megtartania, hacsak arról lemondani nem akart. Ezért a legkiválóbb bútorgyárakban és műhelyekben készen volt, illetőleg már készülőfélben levő szobaberendezésekre számíthatott csupán és sikerült is olyan jó anyagot összegyűjtenie, melyet bátran bocsáthatott a maga cégére alatt a közönség elé. Sőt a helyzet úgy alakult, hogy a kiállításra kívánkozó műveket nem is lehetett egy kiállítás keretében mind elhelyezni, ezért a Társulat két csoportra osztotta anyagát. Az első az, amelyről most szólunk, míg a második csoport kiállítása csak március hó folyamán fog megnyílni.

Java részét a kiállításnak a lakásművészet foglalja el, mely a Kaszinó felülvilágított nagy üvegcsarnokán kívül az épület egész földszintjének tágas termeit tölti meg, míg a nagycsarnok vitrináiban az iparművészet sokféle apró tárgyait és a kisplasztika alkotásait mutatják be.

Nem akarunk ez alkalommal bírálatot írni. Hiszen

FRANCIA ÉS ANGOL BÚTOROK AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUMBAN

MUZEÁLIS PROBLÉMÁK

Az Iparművészeti Múzeum csarnokának földszinti oldalfolyosóján még a háború előtt való boldog időkben tervbevett „történelmi szobasorozat" felállításának első kísérlete gyanánt néhány interieurszerű fülke állott. Favázakra feszített, tapétával bevont vászonfalak választották el egymástól őket. Porlepte vászonmennyezetek alatt itt volt kiállítva ideiglenesen a kőszegi patika, mely már 1921-ben átköltözött eredeti helyiségének megfelelő stukko-bolthajtás alá az emeletre, hol nemsokára a még kiállítva nem volt sümegi könyvtár és fehérterem sorakozott melléje. Ugyancsak az emeleten talált helyet a külföldi bútorgyüjtemény ama része is, mely országok és stílusok szerint való interieurszerű felállításra elég gazdag nem volt.

Csak a XVIII. század francia és angol bútorai maradtak a földszinti oldalfolyosón — jobb időket várva. Felállításuk kérdése a múzeum vezetőségének sok gondot okozott. A múzeum éppen a francia ébénistek és az angol cabinet-makerek minden idők legfinomultabb ízlésű alkotásaiból néhány egészen kiváló darabot tudott megszerezni akkor, amikor ezeknek megvásárlását elérhető áruk és a múzeum rendelkezésére bocsátott bőséges anyagi eszközök még megengedték. Ma már a gazdag gyüjtők is csak nehezen juthatnának olyan értékes bútorokhoz és berendezésekhez, mint a Régence-korabeli faburkolat és ajtó, a XV. Lajos korának raffinált ízlését dícsérő, „Lené" névvel jelzett kanapé, a bronzveretű kis marqueterie-berakású női íróasztalka, a chaiselongue-ok, karosszékek, az ú. n. Cartel-óra, a XVI. Lajos korabeli berakott fiókosszekrény (P. Roussel-től), az egyszerűségében nemes szekrény, a kecses Louis XVI. kanapék, fauteuilek, bronz-applique-ok stb., úgymint a Sheraton, Chippendale és Adam stílusát kitünően képviselő rendkívül finom angol bútorok.

És mégis kevés múzeumlátogató élvezhette a múzeum ezen kincseinek szépségeit, kevesen szereztek tudomást létezésükről. Mert a szép bútorok a szűk, elégtelenül világított, nehezen hozzáférhető „interieur"-ökben sehogyan sem érvényesülhettek. A kiállításokon, mintavásárokon látható ideiglenes fülkékre emlékeztető földszinti helyiségek ugyanis nem feleltek meg a muzeális felállítás követelményeinek. Ezenfelül az a hibájuk is volt, hogy megbontották a nagyméretű oldalfolyosó architektonikus hatását, eldarabolták, obstruálták az oldalterem legjobb világítású részét, míg az udvarcsarnokból tekintve a pillérek között való ívnyílások szervetlen átmetszésével hol sötét barlangok, hol meg a szemet nyugtalanító ablakrészek rontották az összhatást.

Az utóbbi zavaró körülménynek következménye volt, hogy kiállítások alkalmával a pillérek között való nyílásokat az udvarcsarnok felől ideiglenes vászonfalakkal kellett elzárni, hogy ezáltal némileg nyugodt háttér keletkezzék. Ezzel azonban az oldalfolyosó interieurjei elvesztették az ud-

Magyar Művészet
1931.

PARIS BORDONE: FÉRFI ARCKÉP
Müncheni képtár

TIZIAN: TIZIAN LEÁNYA, LAVINIA
Drezdai képtár

divatjamult felfogással állunk szemben. A báró Herzog-gyüjteménybeli [2] Fiatal asszony képe sokkal pontosabban tájékoztat korának ízléséről. Az ábrázolt fiatal hölgy létére sem adja többé oly fesztelenül magát, nyugodtan áll, súlyt vet a repraesentatív testtartásra. Amennyire az csak lehetséges, el kell nyomni az egyéni jegyeket, és ünnepélyes, személytelen pózban kell portrait-t állni. Szinte semmit sem tudunk meg a szfinkszerűen ránktekintő fiatal hölgy pszichéjéről. Hogy a két felfogás közül melyik a régiesebb, ezt nemcsak az mutatja, hogy az összes egykorú portraitfestők, mint például Bronzino, is ezt az eszményt követik, amely teljesen összhangban áll a kor megváltozott ízlésével. A hasonló ruházat felhasználásának különbsége is jól mutatja ezt. Repraesentatív, szinte ünnepélyes jellege Bordone képén teljesen megfelel az ábrázolt hölgy tartásának, egész attitudjének, míg ellenben Tizian, amennyire csak lehetséges, megfosztja a ruhát súlyos ünnepélyes jellegétől, (már azáltal is, hogy nem szemközt, hanem oldalnézetben ábrázolja) mert ő a fiatal asszonyt fiatalságának minden egyéni bájával akarja ábrázolni és nem mint nagyvilági hölgyet, aki a divat legújabb követelményének is aláveti magát.

Ez a szembeállítás nemcsak két generációt, hanem két merőben eltérő művészegyéniséget körvonaloz számunkra, rávilágítva mindegyikük egyéni sajátságaira. Jelen munkánk célja éppen az volt, hogy megmutassa az egyik művész kifejlődését a másik, hatalmasabb egyéniség lebilincselő hatása alól.

Dr. KARL OETTINGER
(Bécs)

[2] A képet Ludwig Baldass *(Magyar Művészet,* 1927. 4-ik szám, 178. oldal.), legújabban Venturi is (Storia dell' arte 9. III. pag. 1015, 1017.) Bordone műveként közölte.

varcsarnokból kölcsönzött világításukat, úgyhogy a kiállítások ideje alatt — vagyis az év legnagyobb részében — egészen el kellett zárni a látogatók elől a különben is sötét, nehezen őrizhető helyiségeket. Így bizonyosodott be, hogy a magábanvéve helyes tétel, mely szerint bútorok és berendezések csakis a stílusuknak megfelelő interieurben jutnak igazán érvényre, a kivitelben nagy s gyakran leküzdhetetlen akadályokba ütközik. Éppen ezt a stílszerű milieut vajmi nehéz, sőt lehetetlen megteremteni ott, ahol — mint a mi múzeumunknál — az épület nem ily korszerű interieurök beépítésére volt szánva s ahol a termek méretei, világítása, az ablakok elhelyezése és alakja, valamint a belső architektonikus díszítése a bútorokhoz és berendezésekhez szabott helyiségek utólagos beillesztését megoldhatatlan problémává teszik. Egészen más a helyzet az olyan új múzeumépületeknél, melyeknél a tervező építész már eleve tekintettel volt a helyiségeknek a bennük elhelyezendő bútorok stílusával egyező korszerűségére (pl. a müncheni Nationalmuseumban), vagy ott, ahol múzeummá adaptált régi épületek bizonyos stílusok bemutatását legmegfelelőbb „eredeti" belső architekturájukkal megkönnyítik (a palazzo Davanzati Firenzében, a Cluny, a Schlossmuseum Berlinben stb.). Ez utóbbiaknál persze megint az a baj, hogy csak az épület korának megfelelő stílusú berendezés találhat bennük egészen homogen környezetre.

Attól a gondolattól áthatva, hogy az Iparművészeti Múzeum szép külföldi bútorai számára megfelelő korszerű környezetet teremtsünk, úgy Radisics, mint kartársaim és én magam is elkeseredett és kitartó harcot vívtunk a múzeumépület ellenszegülésével. A szép Régence-faburkolat — múzeumunk egyik büszkesége — sokat vándorolt. Eleinte a mostani Esterházy-teremben volt a falakon elosztva; a terem akkor a „francia terem" nevét viselte. De a túlmagas, túlnagy ablakos és mégis sötét terem minden volt, csak francia nem, dacára a boiserienak és faragott ajtónak, dacára a beléje állított francia Louis XV. és Louis XVI. bútornak, a vitrinekben elhelyezett francia szöveteknek, legyezőknek, szelencéknek, apróságoknak. Azután múzeumunk egy bőkezű mecénásának jóvoltából a földszinten, az angol szobákhoz csatlakozva, afféle interieur-félét állítottunk fel, papírral bevont vászonfalakkal, vászon mennyezettel, tüllel maszkírozva az ablakok stílustalanságát, a faburkolatok méreteihez alkalmazkodva és kizárólag francia Régence- és Louis XV. bútort helyezve beléje. Jóakarónk egy trianoni márványkandalló hű másával is kiegészítette gyüjteményünket, hogy még interieurszerűbben hasson.

Az eredmény lesújtó volt. Sikerült ugyan kirekesztenünk a Lechner-féle koncepciónak a XVIII-ik század ízlésével össze nem férő stílusát, de amit nyertünk, az megint nem volt francia interieur, hanem újfajta modern épületbe szervetlenül belekényszerített ideiglenes tákolmány. A Lechner épülettagozása, tér- és világosság hatása, maureszk díszítése helyett most vászon spanyolfalak, a tiszta, áttekinthető terem helyett zeg-zugos, porfogó, félhomályba merült sátrak keletkeztek, melyekben szomorúan és szégyenkezve húzták meg magukat a szépséges otthonukból száműzött francia bútorok.

De a sok kísérletezésnek megvolt az eredménye: beláttuk, hogy az Iparművészeti Múzeum épületében, XVIII-ik század stílusú francia interieurt létesíteni nem lehet. Nem lehet azért, mert akármit csinálunk is, az épület tökéletes átépítése nélkül sohasem fogunk benne olyan helyiséget teremthetni, mely csak távolról is hasonlítana egy francia „hôtel" belsejéhez. Ilyen átalakítást pedig még a szép bútorgyüjteményünk sem tenne indokolttá vagy megbocsáthatóvá, eltekintve attól, hogy az efféle beruházásokra ma anyagi eszközökkel sem rendelkezünk. A vászonfal, a velum-mennyezet, a tüll-ablak pedig nem interieur, csak színházi kulissza, kiállítási trükk, szemfényvesztés,

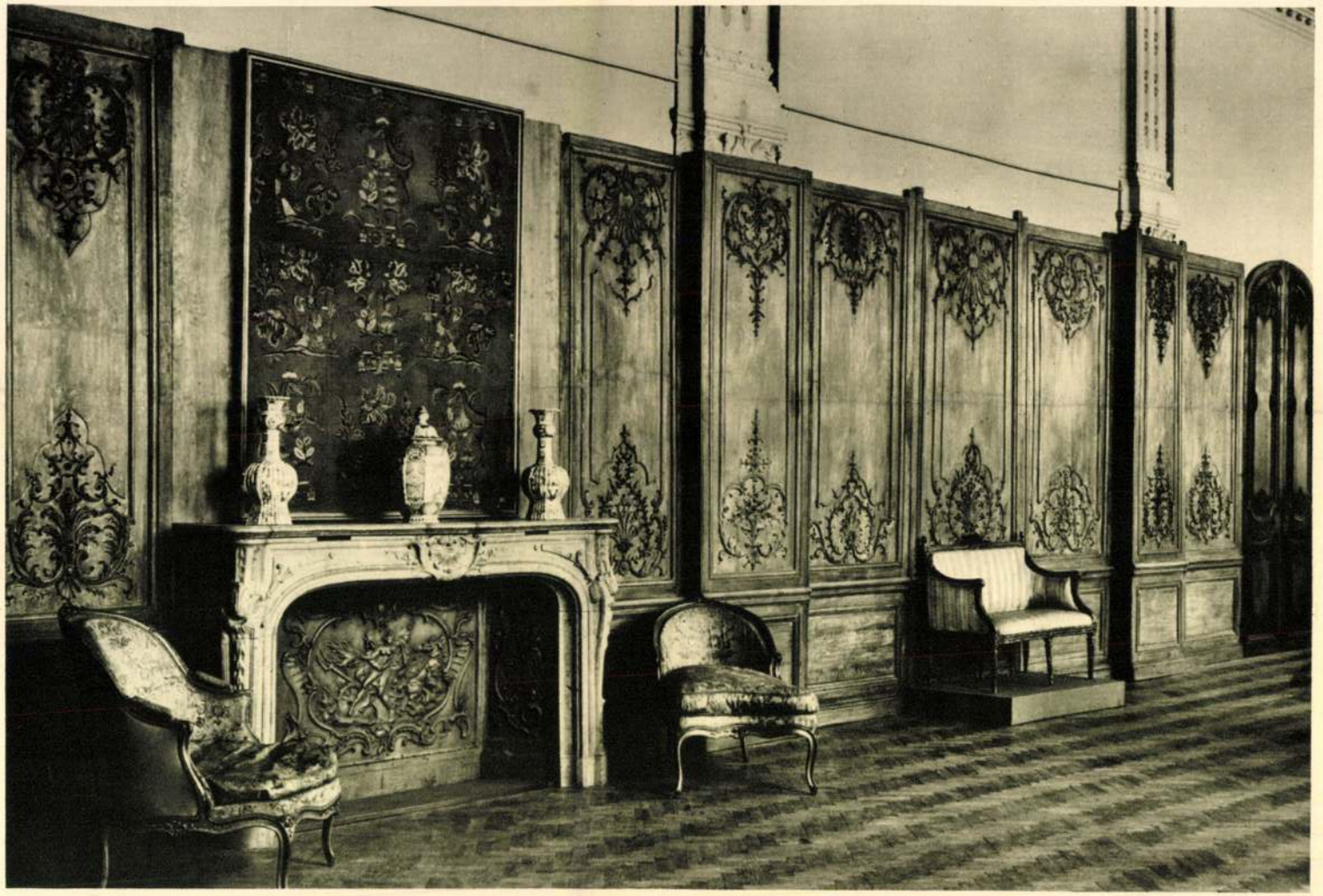

AZ ORSZ. M. IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM FÖLDSZINTI JOBBOLDALI FOLYOSÓJA

melyet már a magasabb szintű kiállítások is elkerülni és szolíd építőanyaggal pótolni igyekeznek.

Így tehát le kellett mondanunk a szobasorozat keretében létesítendő francia interieurök kecsegtető tervéről. Ezt a lemondást pedig csak egy lépés választotta el a már meglévő (angol) interieurök megszüntetésétől. Ha következetesek akarunk lenni, vissza kellett térni a másik múzeális módszerhez, mely mindenekfölött maguknak az egyes műtárgyaknak lehetőleg előnyös szemléltetését célozza és az adott körülmények figyelembevételével eltekint attól, hogy a saját milieujükben mutassa be őket. Más az, ha a ragyogóhímes exotikus pillangókat forró hazájuk tarka csudavirágain ringatózva, életük saját keretében figyelhetjük meg, más, ha üvegfedelű dobozokba sorakoztatva, fajok, rendek, variansok szerint elrendezve és megcédulázva tanulmányozhatjuk szépen kipreparált tetemeiket. Persze, hogy az előbbi módszer a szebb és a természetesebb. De hát nem lehet minden példányt a saját környezetében élve bemutatni más éghajlatok alatt és az összehasonlítás, a megismerés szempontjából és úgy is, mint az elérhetetlen pótlékának, a másik, a skatulya-módszernek is megvannak az előnyei.

Félre tehát a spanyolfalakkal és az ál-interieurökkel.

Az oldalfolyosóról eltűntek a sötét fülkék. Teljes, nagyméretű egységében bontakozik ki ismét Lechner eredeti gondolata: tér, világosság, arányosság. Igaz, hogy az oszlopközöket el kellett zárni, hogy nyugodt falfelületeket kapjunk; ez azonban a csarnoknak sem ártott, sőt régtől fogva érzett kívánalmat elégít ki. És a közfalak csak vászonból vannak, könnyen eltávolíthatók, ideiglenesek — mi nem ideiglenes egy múzeumban?

És az oldalfolyosón, a múzeum egyik legszebb részében, jól áttekinthető, jól tanulmányozható módon, hangsúlyozottan ideiglenes felállításban helyet talált a Régence-faburkolat, a francia és angol bútor. A múzeum régi látogatói közül sokan meglepetéssel fogják látni, milyen kiváló értékes darabok vannak közöttük, melyeket talán eddig nem is láttak, pedig ki voltak állítva.

A bútorgyüjtemény felállítása természetesen nem tökéletes — ezt senki sem vitatja. Sok hiánya csak most tűnik fel. De a kiegészítésnek, átrendezésnek lehetőségét most nem gátolja a megmerevedett „végleges" felállítás. Hiszem, hogy a francia és angol bútor új felállítása, mellyel a múzeum teljes átrendezése befejezést nyert, a gyüjtemény tanulságos és gyönyörködtető szemléltetése szempontjából haladást jelent.

VÉGH GYULA

KÖZÉPRAJNAI MESTER: PARADICSOMI KERT. 1420 körül
Frankfurt a. M. Museum. Balló Ede tanulmánya nyomán

STEPHAN LOCHNER (1400 körül—1451): A MADONNA A RÓZSALUGASBAN
Köln, Wallraf—Richartz-múzeum

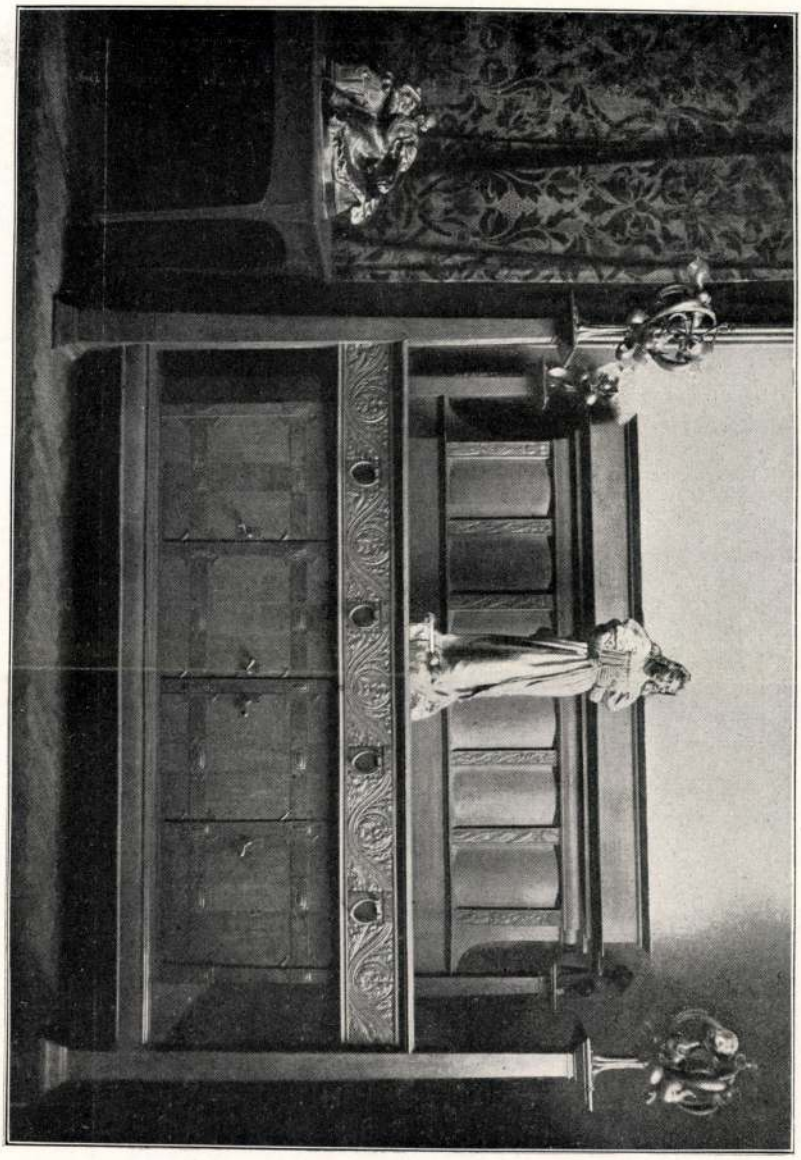

Angol polgárszék 1900-ból.
O. M. Iparművészeti Múzeumban.

Magyar Iparművészet
1917. 165. l.

Iparmüvészeti Múzeum.

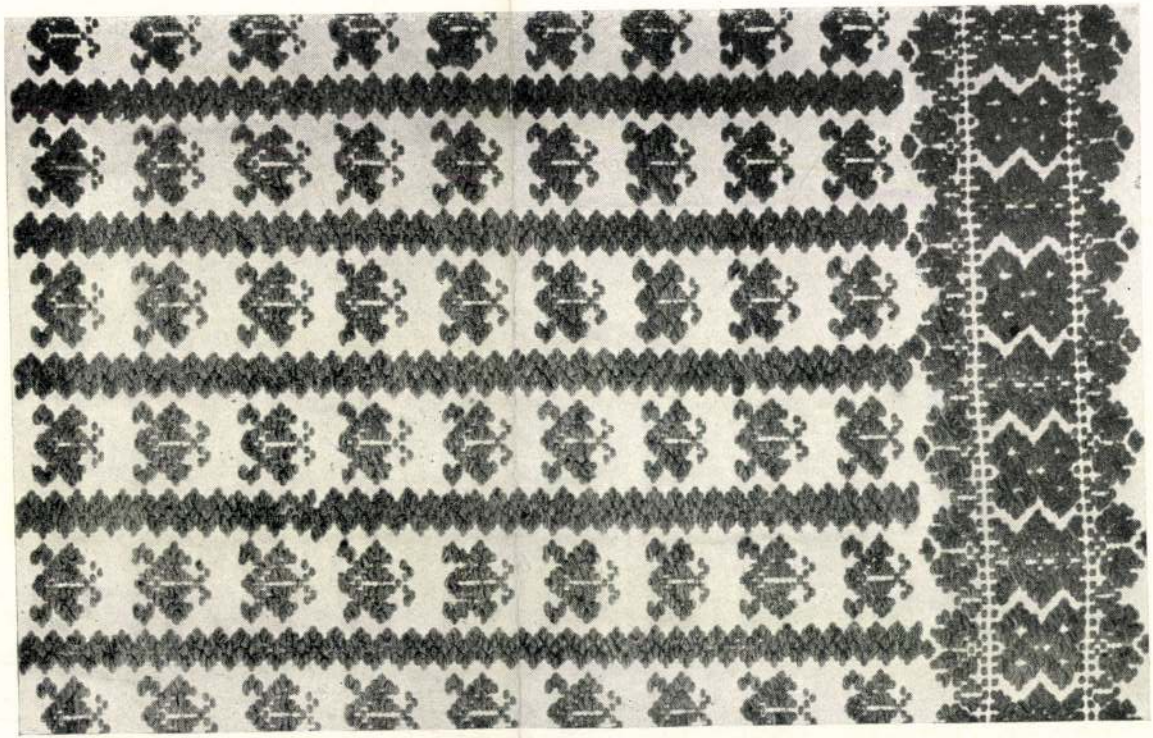

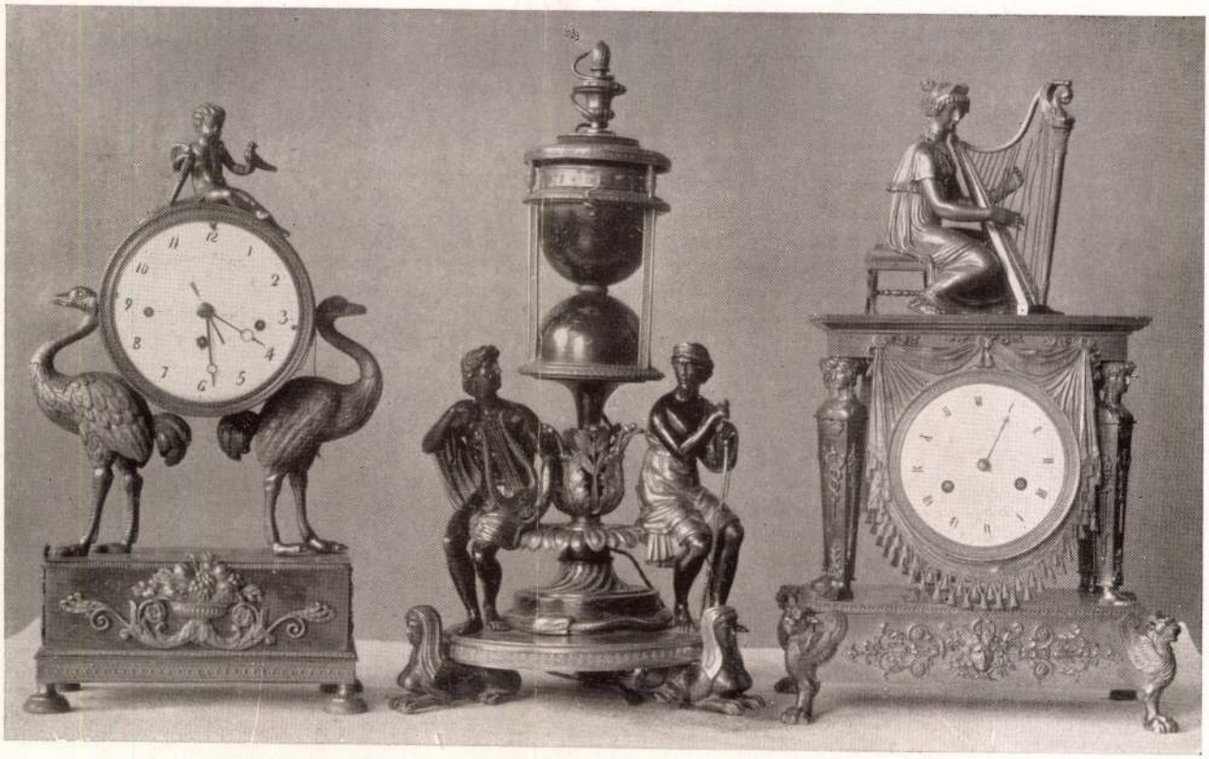

1 2 3

4 5 6

Az Iparművészeti Múzeum órakiállításából. ✦ Aus der Uhrenausstellung des Kunstgewerbemuseums.
Exposition des pendules et montres au Musée des Arts Décoratifs.

1—3. Bécsi állóórák. XIX. sz. eleje. 4. és 6. Nagyszebeni órák. A 4. 1780 körül, a 6. a XVII. sz. elejéről való. 5. Állóóra, francia, 1790 körül.
1—3. Wiener Stehuhren. Anfang d. XIX. Jahrh. 4. u. 6. Nagyszebener (Hermanstädter) Uhren. No. 4. um 1780, No. 6. Aus d. XVII. Jahrh.
No. 5. Französische Stehuhr um 1790. ✦ 1—3. Pendules, Vienne, commencement du XIXe siècle. 4. et 6. Pendules (Transylvanie, Nagyszeben).
4. 1780. 6. du XVIIe siècle. 5. Pendule, France, du commencement du XVIIe siècle.

Az Iparművészeti Múzeum órakiállításából. Konzolasztalon álló óra. Páris. 1780 körül.
Aus der Uhrenausstellung des Kunstgewerbe Museums. Pariser Stehuhr mit Konsoltischchen. Um 1780.
Exposition des pendules et montres au Musée des Arts Décoratifs. Pendule parisienne et console. Vers 1780.

Magyar Iparművészet
1925.

AZ O. M. IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ÉS ISKOLA KÖNYVTÁRA

IRTA SZŐNYI LÁSZLÓ DR.

AZ O. M. IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ÉS ISKOLA KÖNYVTÁRA

A KÖNYVTÁR. Abból a kulturális munkából, amelyet a múzeum, az iskola és a társulat végez s az eredményekből, melyeket a magyar iparművészet általuk elért, bőven veszi ki részét a könyvtár is, világos bizonyságául annak, hogy a közönség érdekeit tartva szem előtt feladatát, rendeltetését mindenkor lelkiismeretesen teljesíteni igyekszik.

Könyvtárunk számos esetben kezdő iskolája az iparművészeti pályára készülő fiatalságnak, állandó tartózkodási helye a tanulni vágyó iskolai növendékeknek, kik tanulmányaik végeztével is fenntartják az összeköttetést a könyvtárral, hogy ismereteiket, tudásukat bővítsék s segédeszközöket nyerjenek feladataik megoldásához. De látogatóink nemcsak az iskola növendékeiből kerülnek ki, hanem, mint az ezen lapban évenkint megjelenő kimutatásból kitünik, az érdeklődés hazánkban egyedülálló szakkönyvtárunk iránt a közönség szélesebb körében is évről-évre mélyebb gyökeret ver nemcsak a fővárosban, hanem a vidéken is.

Könyvtári statisztikánk szerint tíz év alatt nyolcvanezer látogató vette igénybe a könyvtárat s ez a szám egy szakkönyvtárnál tekintélyesnek mondható s a közönség mindinkább fokozódó érdeklődését igazolja az iparművészet irodalmi termékei iránt.

A könyvtár céljának, rendeltetésének megfelelően, mint szakkönyvtár főleg az iparművészet körébe vágó művekkel gyarapszik ugyan, de tekintettel vagyunk az iparművészettel rokon ágak fontosabb irodalmi termékeire is. A könyvtár jelenleg 9013 kötetben 4761 művet foglal magában. A könyvanyagról a katalógus ad kimerítő útbaigazítást. A külföld elsőrangú iparművészeti könyvtárainak tanulmányozása alapján s közönségünk igényeinek szemmel tartásával készült katalógusban a látogató 17 szakcsoportban és 78 alcsoportban stílusok, technikák, népek szerint tárgyalva találja a könyvanyagot, az idegennyelvű címek lefordításával, a mű rövid tartalmával, a századok megjelölésével, melyek az illető műben tárgyaltatnak, a táblák és ábrák feltüntetésével, kimerítő név- és rendszómutatóval és tárgymutatóval. Unikumokkal könyvtárunk nem dicsekedhetik ugyan, de a ritkább, a könyvárúsi forgalomba nem került művek egész sora jutott főleg ajándékozás útján a könyvtárba. Ezek között kiemelendők elsősorban a kollekciók, mint Spitzer, Rothschild, Hoentschel, Yerkes műgyüjteményei, Pierpont Morgan miniatür-kollekciója stb. Részint ritkaságuk, részint a belső és külső díszítés tekintetében figyelemreméltó művek: Heinburger J. Pannoniens Bewohner in ihren volksthümlichen Trachten. Wien, 1820. Az ehhez tartozó atlasz 1816-ból való. — Szigeti Sámuel, magyar ötvös, eredeti tervrajzai a XVIII. század végéről és a XIX. század elejéről. — Kesler Sámuel. Patronenbuch. 1745-ből. — Szerelmey Miklós. Magyar hajdan és jelen. Pest, 1847. — Myskovszky Viktor. Bártfa műemlékei. Kézi rajzok. — Allgemeine Moden-Zeitung 1838–45. — New Modelbuch. Frankfurt a/M., 1583. Yciar Vizcayno J. Libro subtilissimo. Caragoca, 1564. Walter Crane képeskönyvei. Kínai és japán képeskönyvek. Flavigny. Livre d'heures (Trefort ajándéka). La céramique dans l'art Musulman stb.

A FÉNYKÉPGYÜJTEMÉNY. A könyvanyagon kívül egy igen becses, kb. 26.000 drbot magában foglaló fotográfiai gyüjtemény áll a látogatók rendelkezésére. A fényképek kiállítások, utazások alkalmával készültek azzal a célzattal, hogy a bel- és külföldön, nyilvános és magángyüjteményekben szétszórt magyar emlékek képei meglegyenek. Igen soknak a képe másutt nincs is meg, csak nálunk. A 400 tokban elhelyezett fényképek a könyvekhez hasonlóan szakok szerint vannak csoportosítva a következőképpen: C = Építészet, D = Szobrászat, E = Festészet, F = Ornamentika, G = Grafika, H = Textil, J = Agyagipar, K = Üveg, zománc és mozaik, L = Faipar, elefántcsont, legyezők és hangszerek, M = Könyvkötészet és bőripar, N = Fémművesség, O = Címerek, érmek és vésnöki munkák. Ezen általános beosztáson belül a részletezés 37 alszakban és 340 csoportban tárgyak, stílusok, technikák, népek szerint történt. A magyar anyag itt épp úgy mint a könyveknél külön ki van emelve. Az így csoportosított fényképek elsőrangú anyagot nyujtanak a tanulmányozóknak, mert valamennyi egy-egy művészi becscsel bíró műtárggyal ismertet meg. Fényképgyüjteményünk tetemes része a múzeumban rendezett kiállítások nevezetesebb darabjairól készült. Minthogy a kiállítások után a nagy fáradsággal összegyüjtött anyag tulajdonosaikhoz került vissza s a kiállításokból származó tanulságot csak a közvetlen szemlélő vonhatja le, a múzeum gondoskodott róla, hogy a kiállításoknak állandó nyoma maradjon s tanulságait az utókor számára megmentse fényképfelvételek által. A fiatalabb nemzedék pl. az

Magyar Iparművészet
1916.

vészet sem maguknak az alkotóknak, sem a műértő publikumnak igényeit tartósan kielégíteni nem képes. Egyre több zúgolódás hangzik fel a militarisztikus tendenciáknak szolgáló álművészet és a napnap után felburjánzó háborús regényirodalom ellen. A kritika, még halkan, de már észrevehetőleg felemeli szavát az ízlés mesterséges elposványosítása ellen és a legújabb időkben csakugyan sok jel arra vall, hogy a művészet lassanként kezd felszabadulni a háborús nyomás alól és önálló utakra lép, mielőtt a politikai és diplomáciai látóhatáron még a leghalványabb békesugár is derengene.

Nyomdajegy az O. M. Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből.

Druckereizeichen aus der Sammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums.

Abban a pillanatban, amidőn a művészet a háborús zsarnokság alól emancipálja magát, már békeközvetítői jogokat is nyer. Erre a szerepre utalják mindenekelőtt önfenntartási érdekei, mert semmiféle tendenciózus művészet sem jelent olyfokú életveszélyt a művészi fejlődésre nézve, mint a háborús művészet. Ez persze nem jelenti azt, hogy a művészet tárgyai között ne szerepelhetne a háború, vagy hogy háborús élmény ne lehetne éppoly tárgya komoly művészi produkciónak, mint bármely más, hanem csak azt, hogy a háború folyamán és annak közvetlen hatása alatt keletkezett művészi — nevezetesen iparművészi — termék oly fokban befolyásolt, sokszor oly kevéssé őszinte, hogy éppúgy megtévesztheti a szemlélőt tárgyának esztétikai értékét illetőleg, mint ahogy pl. valamely cenzúrázott háborús vezércikk hagyja kétségben a történetírót a cikk tartalmának történeti értéke és megbízhatósága tekintetében. És jelenti legfőképpen azt, hogy a művészet életének külső feltételeit semmi sem béníthatja meg jobban, mint a kedélyek háborús izgalma, mely a fantáziának is gátat vet, a technikai lehetőségeket is csökkenti.

Kétségtelen, hogy a háború által felzaklatott emberi indulatok egy része pszichikailag hasznosítható lesz a jövő művészete számára. A lehiggadt emberi szenvedélyek, melyek az elmult békés évtizedeken át hűvös spekulációkban, fölényes stoicizmusban pihentették energiáikat, most háború okozta eruptív mámorukból fokozatosan kijózanodva, tudatára ébrednek a soká rejtve volt erőknek, melyek aztán még jó ideig fogják a nemesebb érzéseket is mozgásban tarthatni.

A MŰVÉSZET MINT BÉKEKÖZVETÍTŐ

Ámde az indulatok e fokozatos nemesbedése semmi esetre sem várható a katonai szellemtől, avagy a diplomaták és politikusok akcióitól, holott a békéhez, amely egyszer bizonnyal véget vet majd ennek a háborúnak is, a kimerültség egyéb nyilvánulásai mellett szükség lesz a szélső emberi szenvedélyek háborús izgalmainak elhalkulására is, amit semmi sem közvetíthet oly hatásosan, mint a művészet.

A művészetnek békeközvetítő szerepe mellett nem kis szerep jut ezen a téren maguknak a művészeknek is. Ha igaz az, amit kósza hírek mondanak, hogy ellenséges országokban hadifogságban tartózkodó művészek az ellenséges országok kormányai részéről művészi megbízásokat nyernek, úgy ez félreismerhetetlen dokumentálása annak, hogy a művészi egyéniséget nem tekintik sehol sem ellenséges katonának, hogy a művészek birodalma az a terület, ahol az ellenséges érzelmek és érdekek tusája megszűnik, ahol nem kutatják a nemzeti provenienciát, csak a művészi alkotóképességet és ahol felszabadulunk a politikai szempontok és értékmérések nyomása alól.

Bármily szórványosak legyenek is ezek a tünetek, az általános nagy vérengzés közepette úgy hatnak, mint békés oázisok, melyek a háborúban kifáradt kedélynek utat mutatnak a békés fejlődés és nyugalmas boldogság felé.

Vignetta az O. M. Iparművészeti Múzeum gyüjteményéből.

Vignette aus der Sammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums.

1882. évi könyvkiállítást vagy az 1884. évi ötvösműkiállítást csak hírből ismerné, ha nem készültek volna a kiállított jellegzetesebb darabokról fényképek, melyek bár távolról sem pótolják az eredetit, mégis mélyreható tanulságokat rejtenek magukban. De nemcsak a kiállítások alkalmával szaporodik gyüjteményünk, hanem a múzeum mindannyiszor gondoskodik legalább fényképfelvételről, mikor az eredeti műtárgyat nincs módjában megszerezni.

Vignetta az O. M. Iparművészeti Múzeum gyüjteményéből.

Vignette aus der Sammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums.

G) A grafikai gyüjtemény. Túllépnők ezen cikk keretét, ha a gyüjtemény egészére csak futólagosan is kiterjeszkednénk. A könyvtár ismertetéséről lévén szó, a könyv külső és belső díszítését feltüntető grafikai szakot óhajtjuk röviden ismertetni, annál inkább, mert a múzeumi gyüjtemények ismertetését tárgyaló cikksorozatban a grafika még nem került tárgyalásra. A grafikus előtt ezen szakban egy egész kincsesbánya nyílik meg, mely bő kiaknázásra kínálkozik. Az 1882-ik évi könyvkiállítás alkalmával készült Corvin-kódexek címlapjain, miniatürökön, íráson, kódexlapokon, iniciáléken kívül, melyek a rég lezajlott nagyhatású kiállítást, bár nagyon is redukálva, ismét lelki szemeink elé varázsolják, az előzékpapirok, ex-librisek, könyvdíszek, vignetták, meghívók, céghirdetőtáblák, plakátok, játékkártyák bő és tanulságos anyagot nyujtanak a tanulmányozásra. A könyvdíszítésnek mindenkorra remekei maradnak a Vespasiano, Attavante és Gherardo híres miniatorok műhelyéből kikerült Corvin-kódexek, melyeknek mindegyikéből vannak jelesebb példányok gyüjteményünkben fényképben. A rendkívüli fénynyel és műízléssel kiállított kéziratok fődíszei a címlapok, melyek gazdag változatokban lombozatos díszítéseket, miniatüröket, géniuszokat, madarakat, gyümölcsöket, virágokat, medaillonokat, épitészeti motívumokat stb. tüntetnek fel Mátyás címerével. A címlapokon kívül becses anyagot nyujtanak néhány kódex belső illusztrációi és a díszesebben kiállított kódexek utolsó lapjának arabeszk díszítésü emblémája, mely a könyv tartalmát foglalja magában. Igen tanulságos a fényképeknek az a csoportja, amely a magyarország régi nyomtatványok díszítését tünteti fel. Ez az anyag a hazai nyomdászat történetébe, technikai fejlődésébe enged bepillantást. Megismerkedünk a budai, brassói, sárvári, kolozsvári, debreczeni, váradi, gyulafehérvári, szebeni, pápai bártfai, nagyszombati, pozsonyi, németujvári, kassai, lőcsei, sárospataki stb. nyomda termékeinek különböző időből való címlapjainak díszítésével, betütípusaival, fejléceivel, vignettáival, nyomdacímereivel s ezáltal bő anyagot nyerünk az összehasonlításra, a hazai nyomdászat fejlődésmenetére, a különféle irányok, ízlések megismerésére abból az időből, mikor a kézifestés helyébe a gépi munka lép. A címlapok ábrázolásai legtöbbször a könyv tartalmával vannak vonatkozásban. A vonalas díszen kívül sűrűn találkozunk alakokkal, jelenetekkel. Amilyen változatosságot találunk a címlapok ábrázolásaiban, épp oly nagy variációkban jelennek meg az iniciálék, betük, fejlécek, vignetták és nyomdacímerek. A metszeteknek nagy része itthon készült, készítőik többnyire mesteremberek, kik külön foglalkozásként űzték a metszést.

Amennyi inspirációt a grafikusok találnak a könyv belső díszítését tartalmazó G jelzésű tokokban, épp oly haszonnal szemlélhetik a könyvkötők a könyvkötészetet magában foglaló M szakjellel ellátott fényképcsoportot. Nagyjában a könyvkötészet története tárul a néző szeme elé, ha ezt az anyagot tanulmányozza. A könyvkötészet első korszakának, a bizancinak, elefántcsontmetszetekkel, ötvösmunkákkal és drágakövekkel díszített darabjaitól a modern könyvkötészet jelesebb példányáig gazdag anyag áll a kutató rendelkezésére. Különösen a magyar anyag, mely a magyar könyvkötészet multját állítja elénk, érdemel behatóbb figyelmet. A magyar városok közül a mult századokban a könyvkötői ipar terén Kolozsvár, Gyulafehérvár, Debreczen, Nagyvárad, Sárospatak, Nagyszombat és Pozsony szereztek érdemeket. A könyvtáblák díszítése tekintetében általában két irány uralkodott Európában s így hazánkban is:

Vignetta az O. M. Iparművészeti Múzeum gyüjteményéből.

Vignette aus der Sammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums.

AZ IPAR-
MŰVÉSZETI
MÚZEUM
GYŰJTE-
MÉNYE

Japán sablonok az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből.

Japanische Schablonen aus der Sammlung des ungarischen Landeskunstgewerbemuseums.

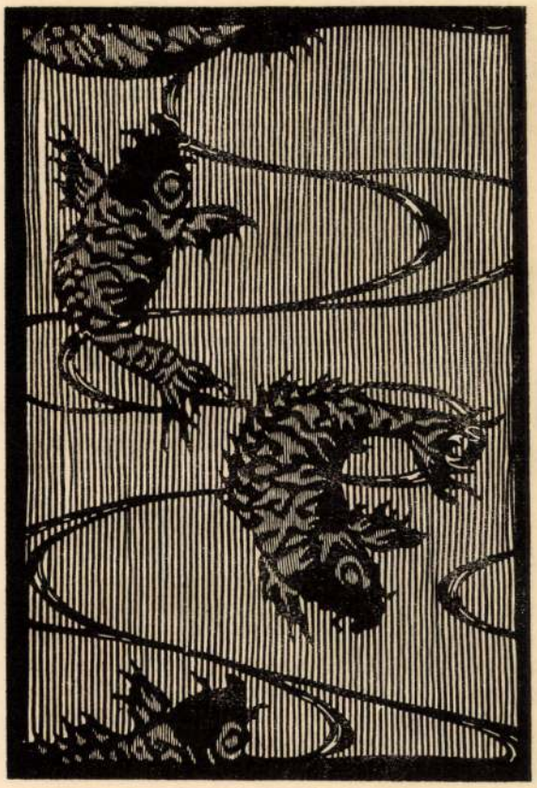

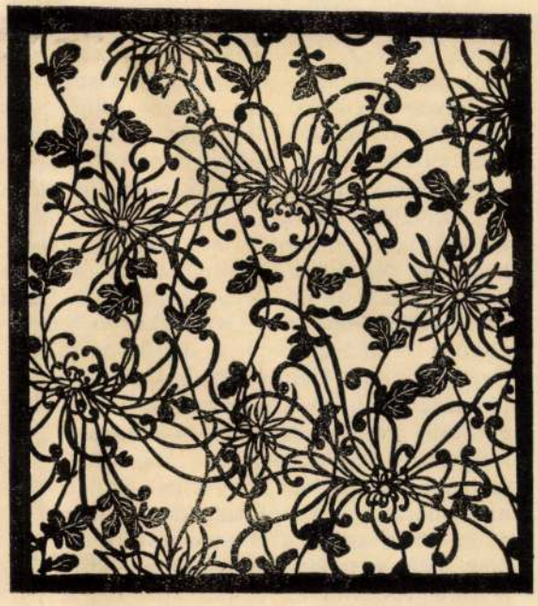

Japán sablonok az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből.

Japanische Schablonen aus der Sammlung des ungarischen Landeskunstgewerbemuseums.

AZ O. M. IPAR-
MŰVÉSZETI
MÚZEUM ÉS
ISKOLA
KÖNYVTÁRA

Vágó Dezsőné silhouettje az O. M. Iparművészeti Társulat karácsonyi vásárából. M. Vágó: Silhouette.

a katholikus és a protestáns, más szóval a fényesen kiállított és az egyszerű. A katholikus városokban az előbbivel, a protestáns városokban az utóbbi iránnyal találkozunk. Valamennyi kötésnél azonban konstatálhatjuk, hogy mennél régibb, annál tökéletesebb. Ennek okát az idegen, többnyire német, iparhagyomány gyöngülésében kereshetjük s abban, hogy a reformáció befejezése után a könyvnek megbecsültetése is alábbszállott.

A grafikai szaknak egy jelentékeny alcsoportját képezi a kb. 4000 drb.-ból álló ex-libris-gyüjteményünk. A gyüjtés terén természetesen csak bizonyos határig mehetünk, a fősúlyt nem az anyag mennyiségére, hanem minőségére fektetjük. Nemcsak a külföldön, hanem nálunk is az ex-libris iránt megnyilatkozó érdeklődés óriási módon fokozódott az utóbbi években. A külföldön egyesületek, folyóiratok alakultak, kiállításokat rendeznek az ex-libris gyüjtői, kedvelői. Nálunk az Iparművészeti Múzeum rendezte az első ex-libris-kiállítást 1903-ban, ezt követte 1906-ban a Gyermekvédő liga kiállítása a múzeumban s 1913-ban a Szent György Céh ex-libris-kiállítása. Mindezen kiállítások impulzust adtak az ex-libris iránti érdeklődés fokozására, megkedveltetésére. Gordon Craig, a legjobb angol ex-librisek tervezőinek egyike, az ex-libris kellékeiről azt mondja, hogy az ex-libris legyen szerény egyszerű kis dísz, mely a tulajdonjogot juttassa kifejezésre. Eszerint az ex-librisnek kettős célja van, díszítse és jelezze a tulajdonjogot. A tulajdonjog jelzésére legalkalmasabbnak mutatkozott a címer, mely nemcsak a multban, hanem most is igen kedvelt motívumul szolgál, mert legpregnánsabban fejezi ki a tulajdonjogot. A címeres ex-librisek mellett kedvelik azokat a motívumokat, melyek a tulajdonos foglalkozására, kedvteléseire vonatkoznak, emblémákat, allegóriákat, devizeket stb. Ex-librisek tervezésével már a multban a festő- és grafikusművészek jelesebbjei foglalkoztak, mint Albrecht Dürer, Jost Amman, Lucas Cranach, Hans Sebald Behám s mások s kedvenc foglalkozását képezi ma is a neves művészek egész sorozatának. Walter Crane, Gordon Craig, Beardsley, Bayros, Rassenfosse, Petersen, Simdström, Orlik, Ade, W. Geiger, Gradl, Sattler, Volkert, Bottlik, Hegedűs, Udvary, Vesztróczy stb. foglalkoztak és foglalkoznak ex-librisek tervezésével. Az egyes korok, az egyes művészek fölfogása, művészi iránya, ízlése mind visszatükröződik az ex-libriseken. Gyüjteményünkben az ex-libris-rajzolók kiválóbbjai vannak képviselve és országok s tervezők szerint csoportosítva. Az ex-libriseken nyomon követhetjük a grafikai technikák fejlődését is. A legrégibb ex-librisek technikája a fametszet, ezt követik a rézmetszet, a rézkarc, acél-, linoleummetszet, a kőrajz, üvegkarc, fényképészeti eljárások.

A grafikai csoportnak említésreméltó alcsoportját képezi a közel 700 darabból álló, legnagyobbrészt régi, különböző mintájú, különböző technikával készült előzékpapir-gyüjteményünk. Az előzékpapirok fellépése a XVII. század közepére esik. Kezdetben mintájuk és kiállításuk primitív, egyszínű volt. Készítőik maguk a könyvkötők voltak s kézzel, fésűvel, kefével állították elő azokat. Ezek az úgynevezett felhőspapirok. A vászonnyomás és a papirostapéták fejlődésével gazdagabb változatban lépnek fel az előzékpapirok s a felhős mintájút csak egyszerűbb könyveknél használták, de már nem egy, hanem több színben. Ezekhez csatlakozott a márványpapiros, mely a márvány és gránit mintáit utánozta, sokszor fantasztikus képeket is tüntettek fel.

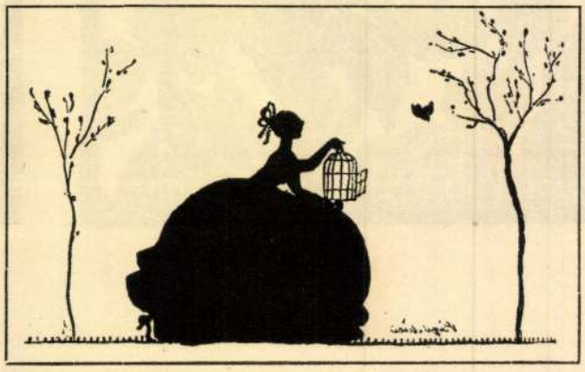

Vágó Dezsőné silhouettje az O. M. Iparművészeti Társulat karácsonyi vásárából. M. Vágó: Silhouette.

AZ O. M. IPAR-MŰVÉSZETI MÚZEUM ÉS ISKOLA KÖNYVTÁRA

A XIX. század elején az empire-rel nagy változás áll be az ízlés rovására, mely csak a hatvanas években ér véget, amikor a régi stílusminták új életre támadtak. A síkmintáknak a gót és a reneszánsz szövetek szolgáltak alapul, ezeket vették mintául, ezeket utánozták. Ezek a brokátpapirosok, melyek a harmonikus színezés és a kivitel finomsága által tüntek ki. De a túlhajtásnak ezen a téren is megvoltak a hátrányos következményei. A célnak meg nem felelő, többnyire színtelen minták kezdik teljesen nélkülözni az előzékpapirok jellegét. Az újabb időben ismét új, egészségesebb irány kezd tért hódítani. Nevezetes művészek foglalkoznak az előzékpapirok tervezésével s mintát nyujtanak a célnak megfelelő előzékpapirok készítésére pl. Otto Hupp, Walter Crane stb. A jól tervezett előzékpapirok kellékei: 1. hogy díszítsen; 2. átmenetet képezzen a könyv külső kiállításától a belső kiállításhoz; 3. hogy a könyvet, miután azon a helyen, ahol az előzékpapiros alkalmaztatik, leginkább van kitéve a bepiszkolódásnak, védje. Az első cél, vagyis a díszítés azáltal érhető el, ha a minták jól vannak megválasztva, a szemnek kellemes vonalakat tüntetnek fel s a könyv formájához alkalmazkodnak; ha a színezés nem kirívó, mert az előzékpapirosnak alkalmazkodnia kell a könyv fedeléhez és a könyv belsejéhez. A második cél pedig megkívánja, hogy az előzékpapiros harmonikus legyen a könyvfedél színével és alakjával, valamint a könyv fehér lapjával és fekete betüivel. A harmadik célt eléri anyagának erőssége és simasága, valamint sötétebb és nem egyenletes színezés által. Mindezek érvényesülnek újabban a tervezők legtöbbjénél s így ezen a téren is a legjobb reményekkel nézhetünk a jövő elé.

Vágó Dezsőné silhouettje az O. M. Iparművészeti Társulat karácsonyi vásárából. M. Vágó: Silhouette.

A könyvtár gyüjteményeihez tartozik a 300 darabot kitevő, elsőrangú mesterektől tervezett plakátgyüjtemény. Az Iparművészeti Múzeum 1897. évi tavaszi nemzetközi kiállításán a külföldi jelesebb plakátok mellett magyar plakátok is képviselve voltak, de ezek minőség és mennyiség dolgában messze mögötte maradtak a külföldieknek. Az azóta lefolyt idő alatt ezen a téren örvendetes javulás állott be, különösen mióta nevezetesebb művészeink is terveznek plakátokat s szem előtt tartják a külföld jó mintáit. A plakát, mely az üzleti reklámon kívül a közönség ízlésének nemesítését is hivatva van előmozdítani, bizonyos kellékekkel kell hogy fel legyen ruházva, hogy célját, rendeltetését elérje, s ezeket a tervezőnek is szem előtt kell tartani. A plakátnak nagynak, kevés és élénk színűnek kell lennie, hogy messziről feltünő legyen. Nem szabad apró alakokkal túlhalmozni; az írásnak, mint a plakát főrészének, messziről olvashatónak s lehetőleg rövidnek s végül hatásosnak, szépnek kell lennie, hogy gyönyörködtesse a közönséget, hogy azt önkéntelenül hívja fel az olvasásra, beszéljen a közönséghez. Mindezen kellékeket megtaláljuk plakátgyüjteményünkben, melyben a plakátművészet kiválóbb mesterei vannak képviselve s nemzetek szerint csoportosítva. A franciák közül Jules Chéret, Georges de Feure, Albert Guillaume, Henri de Toulouse Lautrec, Georges Meunier, Alexander Jules Grün, Eugène Grasset, Theophile Steinlen, Alphons Moucha; a németek közül Otto Fischer, Emil Orlik, Thomas Theodor Heine, Hans Unger, Julius Diez, Franz Stuck; a belgák közül Emile Berchmans, G. M. Stevens, Privat-Livemont, Victor Mignot, Armand Rassenfosse; az angolok közül Dudley Hardy, Greiffenhagen, John Hassal, Bushel; az osztrákok közül Heinrich Lefler, Kolo Moser, H. Schliessmann; az olaszok közül

Vágó Dezsőné silhouettje az O. M. Iparművészeti Társulat karácsonyi vásárából. M. Vágó: Silhouette.

AZ O. M. IPAR-
MŰVÉSZETI
MÚZEUM ÉS
ISKOLA
KÖNYVTÁRA

Angol sablonok az Iparművészeti Múzeum gyüjteményéből. Hugo W. Kochtól.

Englische Schablonen aus der Sammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums.

Duilio Cambellotti; az amerikaiak közül Louis J. Rhead; a magyarok közül Faragó József, Kriesch Aladár, Rippl Rónai József, Vaszary János, Dudits Andor, Pap Henrik, Vesztróczy Manó, Horti Pál, Honti Nándor, Hegedűs László, Helbing Ferenc, Biró Mihály szerepelnek gyüjteményünkben. Mind olyan művészek, kiknek java működésével más téren találkozunk.

Egyéb gyüjtemények. A könyvtár gyüjteményeinek egy figyelemreméltó csoportjában vannak a japán papirsablonok és az eredeti kézirajzok. Japán sablongyüjteményünk a budai Goldberger cég révén került a könyvtárba. A japán türelemnek és kézügyességnek ezen utánozhatatlan termékei a legváltozatosabb formákat tüntetik fel. A geometriai motivumokon és a stilizált virágokon kívül a naturalisztikusan kezelt virágokat és állatokat vagy ezeknek részeit alkalmazták síkdíszítésül a legfinomabb kivitelben. Különös komplikáltságot mutatnak azok a minták, melyeknél többféle sablont alkalmaztak. Hogy a vékony, finoman kivágott mintákat merevebbé tegyék, hajszálhálót alkalmaztak hátterül. Ezeket a sablonokat szövetek festésére használták. A mintát a papirosba éles eszköz, kés segítségével vágták ki. Előállításuk módja egyébként egyezik a fametszetek technikájával.

Kézirajzgyüjteményünk jelesebb külföldi és hazai művészek által rajzolt és részben festett különféle iparművészeti tárgyak és tervezetek ábrázolását mutatja be. A külföldi művészek közül szerepel Walter Crane, Hugo W. Koch, az 1898-ik évi angol nemzeti versenyen „National Competition" díjjal kitüntetett növendékeinek egy része különböző iparművészeti tervekkel és rajzokkal. Ezeken kívül van egy kollekciónk gyönyörűen kolorizált, külföldi mesterektől származó eredeti iniciálékból és japán kézirajzokból.

A hazai művészek közül képviselve van gyüjteményünkben egy képsorozattal Krieger Béla, kinek kiváló tervezői képességét az iparművészet több ága terén a külföld is elismerte és méltányolta. Kívüle szerepelnek még Myskovszky Victor, Richter A., Ágotha, Horti Pál, Nagy Lázár, Uhl Sándor, Abt Sándor, Benczur Gyula, Feszty Árpád, Dörre Tivadar, Háry Gyula, Tornai Gyula, Székely Árpád, Vágó Pál, Rákóczy Á. és Stefanus. A két utóbbi finoman rajzolt és festett címerekkel tünik ki.

A könyvtár gyüjteményeihez tartozik végül még kb. 500 eredeti, többnyire magyar vonatkozású fénykép negativája és 820 vetítésre szolgáló diapozitiva.

*

A könyvtári anyag labirintusában a látogató a tárgymutatók segítségével könnyen eligazodhatik. A könyvtár sohasem ragaszkodott a paragrafusok holt betüihez, mindig és mindenben a közönség érdekei lebegtek szeme előtt, s elvül vallotta és vallja, hogy senki a könyvtárat el ne hagyja, legyen bármily speciális teljesíthető kívánsága, míg az kielégítést nem nyert.

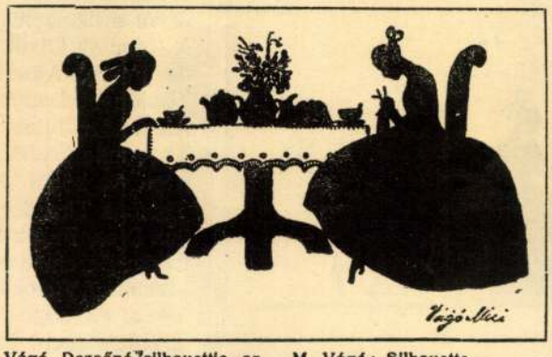

Vágó Dezsőné Silhouettje az O. M. Iparművészeti Társulat karácsonyi vásárából.

M. Vágó: Silhouette.

Iparmüveszeti Müzeum

Orsz. Magy. Iparmüveszeti Müzeum

kehelykiállitása (VII. 123.

Mur. és Kt. Estesto

Nézzük sorba a mult vasárnap e kiváló eseményeit.

I. Az iparmuzeum.

Korunkban az ipar az államok jólétének leggazdagabb forrása. A gazdag iparu Franczia ország kifizethette az 5 milliárdnyi hadisarczot a nélkül, hogy hitele csak egy pillanatra is megrendült volna, a nélkül, hogy az államháztartásban zavart idézett volna elő. Magyarországban az eget nézzük, honnan minden várunk: az esőt, mert földmivelő ország vagyunk, a hol a rosz termést az ipar előnyei nem tudják pótolni. Hogy iparos állam lehessünk, ahhoz a többi közt nagy gyárakra is volna szükségünk, ezek fölállitására pedig milliók és milliók kellenének, nem is emlitve, hogy az osztrák tartományokban a befektetett költségek fölött már tiszta nyereségre dolgozó gyárak működnek, melyek hazánkból minden vám nélkül viszik át a nyers anyagot, s minden vám nélkül hozzák vissza a gyártmányt. Eladjuk a gyapjut és jó drágán ismét visszaváltjuk posztó alakjában.

Iparunk pang, iparosaink átalában csak mesteremberek. Első dolog tehát, hogy a kézi ipart fejleszszük, mely ha virágzik, megalkothatja a gyáripart. De hogyan versenyezhetne a mi iparunk a nyugat e nemü czikkeivel! A vasutak egész könnyüséggel szállitják hozzánk, s boltjaink kirakatai mind a külföld nagyfejlettségü iparából pompáznak. És mégis a versenyképességet kell előteremteni. Ugy képezni az iparost, hogy ne csak a százados formák szerint dolgozzék, hanem igyekezzék kielégiteni az izlést is, a csinos és találékony előállitás által. Ez az iparos szakoktatás föladata, melynek az első ösztönt kell kifejleszteni. Az iparmuzeum föladata pedig az, hogy a fogékony ösztönnek kiváló mintadarabokat mutasson be, hogy minden iparos, ki ennek gyüjteményeit végig tekinti, azok közt a saját szakmájába tartozó tárgyak legszebb példányait találja föl. Az iparmuzeum másik föladata bizonyos nemzeties eredetiség által is hatni az iparczikkek készitésére. Az indiai és perzsa szövetek a franczia lyoni selyemgyárak mellett is mért oly keresettek? Mert a szinek és alakzatok összeállitásában eredeti sajátosság van. Az iparmuzeumnak tehát arra is hatni kell, hogy az ipar styljébe eredetiséget vegyitsen, mert az ily eredetiség teszi versenyképessé más, hasonló czikkek fölött. Tudjuk, hogy vannak egész vidékek, hol bizonyos szinü, bizonyos régóta divatos virágzatu szöveteket használnak. Ha egy magyar iparos ezeket utánozza, azon a vidéken kiszorithatja a csehországi szöveteket, ha pedig a finomabb kelmékbe, szőnyegekbe és selyembe is át tudja azokat vinni, az átalános piaczokon is meg lesz eredeti jellege kelméinek. A bécsi közkiállitáson Ország iparczikkeinek eredeti alakzata, szinei, formái nem kis föltünést okoztak. Valami ilyenre van nekünk is szükségünk.

Az iparmuzeumban együtt lesznek a minták, tanulmányozza azokat az értelmes iparos. Az igaz, hogy ez a gyüjtemény csak a fővárosban lesz, de a főváros ipari tevékenysége, összeköttetése legjobban képes tömeges föllépése által a jótékony hatás előidézésére, aztán a főváros és az ország egyéb részei közt oly nagy az összeköttetés, hogy a mi itt van, voltaképen az egész államé.

Ezek az átalános eszmék, melyek az iparmuzeumokat létesitették. Nem oly régi eszmék, de máris több nagy város állitott iparmuzeumot, mióta a londoni első kiállitás kitüntette az ipar hatalmát. Már van Bécsnek is, s pár év előtt felbuzgott nálunk szintén az akarat, hogy létesitsünk ilyet Budapesten. Maga a bécsi közkiállitás közeledte gyors tevékenységre intett, mert kiváló tárgyak vásárlására nem várhattunk jobb alkalmat, mint ezt. Az eszme az országos iparegyesületben pendült meg, ha nem csalódunk, 1871-ben; aztán foglalkozott azzal a képzőművészetek társasága is, oly formán, hogy vállvetve állitsanak külön épületet. Másrészt hatalmas ösztönzőül szolgált azon nagy gyüjtemény, melyet Xántus János a kormány megbizásából Ázsiában gyüjtött, mely a nemzeti muzeumban volt elhelyezve, de nagy részben az ipar körébe tartozott.

Az eszmét nem érte az a sok jó gondolatnak közös sorsa, hogy első föllobbanása után kialudt. Országos bizottság alakult az ügyért buzgó férfiakból, kik aztán minden körbe elvitték magukkal az eszmét, s népszerüsitették azt. Mikor pedig gr. Zichy József kereskedelmi és iparügyi miniszter a törvényhozásnál 50,000 frtot szavazott meg a bécsi kiállitásról vásárlandó tárgyakra, akkor egyszerre a terv oly határozott életképességet nyert, hogy most már szivesen foglalkozott vele az is, ki addig csak szép eszmének tartotta, de megvalósulásához nem sok reménységet kötött.

Az országos bizottság nagy tapintattal működött s bécsi vásárlásainál a külföldiek rokonszenvét is annyira megnyerte az ügynek, hogy azok tetemes árleszállitással adták oda a kiszemelt tárgyakat, sőt többen jelentékeny adományokat is tettek. Hazai nagyiparosaink szintén sokat ajándékoztak, ugy hogy e pillanatban 117,000 frtnyi értékü az iparmuzeum gyüjteménye. Pedig abból az 50,000 frtból fedezték a csomagolási és szállitási költségeket is, és vásároltak a kiállitásból annyi csinos szekrényt, hogy e tekintetben évekig sem kell gondoskodni.

Már oly örvendetes stádiumba jutott az iparmuzeum, hogy külön muzeum épitéséről is kezdtek gondolkozni, s a főváros telket adott ingyen. De a közbejött pénzválság és egyéb sanyaruságok miatt e tervről le kellett mondani egyelőre, s a gyüjteményeket a nemzeti muzeum előcsarnokában (mely két nagy teremből áll) rendezték el ideiglenesen. Itt mutatták be ápr. 19-én délután egész ünnepélyességgel, s most vasárnap délelőtt és szerdán délután mindig nyitva van.

A megnyitási ünnepély nagy közönség előtt történt, a muzeum disztermében, hol előbb hat vasárnapon át ugyancsak az iparmuzeum javára fölolvasásokat tartottak. A miniszterek közül megjelentek: gr. Zichy, Trefort és Bartal, s kivülök az országgyülés két házának elnökei, a városi hatóság és egyesületek képviselői, stb.

Keleti Károly, az orsz. statisztikai osztály főnöke és az iparmuzeum bizottságának elnöke szólt először, röviden előadva a iparmuzeum fontosságát és létrejöttének történetét, továbbá a bizottság eljárását.

Aztán Bartal György kereskedelmi és iparügyi miniszter szólt, megigérve, hogy az intézet meleg pártfogója lesz, s ugy üdvözölve az eddigi eredményeket, mint a társadalmi működés gazdag termését. Hivatkozott a közönség meleg támogatására, s megemlitette azt is, hogy főuraink birtokában tömérdek oly iparmükincs van, melyet ha néha-néha közszemlére engednek át, hálára kötelezik vele az országot, kivált az iparosokat, kik mintaművek látásán képezhetik legjobban magukat. A miniszter egyszersmind köszönetet nyilvánitott mindazoknak, kik e muzeum létre jöttében, oly sikeres buzgóságot fejtettek ki: elődjének, gr. Zichy miniszternek, Pulszky Ferencznek, ki annyit tett ez intézetért s fiát: Károlyt annak rendezésére átengedé, a bizottságnak és elnökének, az iparegyletnek és képzőművészeti társulatnak, Xántus és Römer Flórisnak, kiknek gyüjteménye annyira gazdagitá a muzeum szekrényeit, az ajándékozóknak és az annyi érdekeltséget tanusitó közönségnek, melegen ohajtva, hogy az uj muzeum virágozzék s teljesitse a reményt, melyet közhasznuságához méltán kötöttek.

Most e beszédekre a közönség hangos éljenzése válaszolt. Aztán szétoszlottak az előcsarnok termeibe, hol Pulszky Ferencz mutogatta meg a tárgyakat.

Ez a mi iparmuzeumi gyüjteményünk nem részesülhetett még oly tömeges ajándékokban, mint a bécsi, hol a fejedelmi család tagjai, főurak, bankárok, sőt magyar urak is tömegesen állitották ki családi gyüjteményeiket. A mi nálunk van, az mind az iparmuzeum saját szerzeménye. Leggazdagabb az üvegnemüek, a terracotta, fayence (edény) és porczellán gyüjteménye, továbbá az agyag, a finomabb fém, a lakk, az email, arany és ezüst, fa- és csontfaragás, szövés-fonás és papir átalában derekasan, egyik-másik pedig, mint például az utóbbi, elég gazdagon rendezett gyüjteménynek mondható. Hiányzanak azonban a jelmezek, butorok, a különféle iparművészeti styleket föltüntető gypsz-öntvények, a graphikus művészet számos nemei, fegyverek és más iparágak. A házi iparból is csak a szövés-fonás s áz agyagipar van, még pedig fölötte gazdagon képviselve.

A két nagy csarnokot, s annak minden fülkéjét megtöltik a műipar tárgyai. Már a küszöbnél ott áll Schlick vasöntődéjéből egy egészen vasból készült diszes lépcsőház, apró oszlopzatokkal. Aztán nyomról-nyomra következnek a többi diszes szekrények, melyekben képviselve van máris az ipar az oceán szigetlakóinak primitiv, olykor mégis elmés kézi müveitől kezdve egészen a gobelinek szövéseig, mely már a festészet müvészetéig hat. A gyüjtemény kiegészitésére föl van használva a hg Widgensteintól a nemzeti muzeum számára vásárolt antikok gyüjteménye is. Az egyes adakozók közül legjelentékenyebbek: az Egger testvérek, Goldschmidt opál-bányatulajdonos, az Alter és Kiss czég szövetekkel, Fischer és Zsolnay (pécsi) porczellángyárosok, Mannschön és Haas szőnyegkereskedők; továbbá külföldről a Villroi és Boch czég.

Legelőször üveggyártmányokkal találkozunk, angol és csehországi gyárakból, melyek kristálytisztasága és alakzati szépsége azonnal föltünik. Aztán a Salviati-féle olasz gyár antik utánzatai következnek, ezek mellett a Widgenstein-gyüjtemény görög antik edényei. Majd faragványok, a vésők különféle művei Japánból, Khinából, Olaszországból; aztán cserépedények, fayence-k, porczellánok, melyek közt képviselve van Khina, Japán, Sevres, Portland, Herend stb. A bőriparból is jelentékeny gyüjtemény van, mindjárt a tükör-nemüek és mozaik-müvek közt. Ez utóbbi kiváló darabja a Salviati gyárból Leonardo Da Vinci arczképe. Csak rövid pillantást vethettünk a kiváncsi tömeg közt az emailok, fénymázos müvek, könyvkötői disztárgyak, régi agyagmüvek, és Zsolnay eredeti alaku edényeinek, a szalma és fonás ipargyüjteményeire. Aztán a második terembe jutunk, hol a 13-ik századtól kezdve napjainkig terjedő spanyol, franczia, hollandbeli házi iparmüveket látunk, körösközül pedig a hazánkbeli házi ipar termékeit. Az ötvösmüveknek is van már egy kis gyüjteménye. Itt vannak a pompás franczia selyemszövetek, nagy szőnyegek, indiai szövetek és himzések, skófium-varrások, régi egyházi öltönyök, mind a himzés remekei s még sok kiváló tárgy, melyek megismertetése hosszabb időt és tért venne igénybe.

Annyi bizonyos, hogy ily intézet aránylag ily rövid idő alatt ennyi eredményt még nem mutatott föl.

Adalékok a magyar szinészet történetéhez.

II.

Sikertelen kisérletek. — Egy műkedvelői előadás 1789-ben.

A szinészet ügyének műkedvelői uton meginditására a példát Erdély szolgáltatta, a hol, mint az adatok szólanak, gr. Bánffy Györgyné házánál tartatott meg az első magyar műkedvelői előadás Kolozsvárt, 1765. Fájdalom, minden további eredmény nélkül, a mennyiben majdnem 20 évnek kellett elmulnia, mig egy második ilyen elkövetkezett.

Pesten látjuk e másodikat, a német szinészetnek már akkor egyik elsőrendü városában, 1784-ben. A nem rég napvilágra került adatok szerint, ugy látszik, gr. Ráday Gedeoné volt az eszme, övé az érdem, hogy e kisérletet megtette. Egy előttem fekvő jegyzet szerint „Gyarmathy Sámuel, később orvos és tanár († 1830) volt a sugó ez előadásnál; s ugy látszik, a tagok összekeritésében is ő a főmunkás tag. Waltron szerepére ő szerzett egy magyar fiatal embert, valamint a városi szintársulat igazgatójának német feleségét is ő tanitotta be a Waltronné szerepére s az „akczióra.“

Megtörtént s elmult a nélkül, hogy mélyebb nyomokat hagyott volna maga után; de érdeme, hogy a testvér főváros népének megmutatá, hogy magyarul is lehetne ilyesmit próbálni.

A harmadik példával a Szepesség közepén, Lőcsén, találkozunk 1789-ben. Ezt illetőleg leghelyesbnek látom, ha, magam előadása helyett, azt a tudósitót szólaltatom meg, a ki erről a magyar olvasó közönséget értesitette. Találtatik e jelentés az 1789-ki Magyar Kurir[1] 54. számában, a 776-dik lapon, következőképen:

sok körül-belül levő nemesi renden kivül még a Kassai kerületbeli comissarius Szent-Iványi ur ő Excellentiája, a Szepes vármegyebeli szepesváraljai püspök méltóságos gróf Révay ur ő Nagysága a Cáptalannal együtt jelen lenni méltóztattanak, melyet egy német comedia is meg nem nyerhetett. Oly jelesen mene pedig véghez ezen magyar comédia, hogy mindenektől az örömkiáltást jelentő tapsolás nagy harsogással hallatott, a honnan következett az is, hogy másodszor is pünkösd után való nap, sok idegen uraknak jelenlétekben producaltatnék.

Hogy pedig azt is megtudhassa az Ur, micsoda játékot játszottanak és az azért esett fizetést mire forditották: ime, egy, azt megtanitó jelentést is nyomtatásban levelembe zárva küldök.

A komediát jelentő nyomtatás szóról szóra ez:

SZOMORU JÁTÉK.

CONSTÁNTINUS

vagy:

Konstantinusnak Leo Római Tsászár Artemiussal a Romanus fiával való eltsenréléséről.[2]

Beszélgető Személyek.

Konstantinus, Artemius Neve alatt . . . I. A.
Romanus, az Ország Gondviselője . . . . O. I.
Fókás, Fő-hadi-vezér . . . . . D. F.
Mauriczius, a Tanáts Eleje . . . . . P. I.
Basilius, Konstantinus Nevelője . . . . K. I.
Artemius, Romanus Fija, mindazáltal Konstantinus Neve alatt . . . . . V. S.
Leontzius, az Udvarhoz tartozó vitézeknek Tisztviselője . . . . . V. I.

Ezt a játékot ezen Lőtse Királyi Városában az itt mulatozó Nemes Magyar Ifjuság ezen T. N. Szepes Vármegye Fő-Urainak javaslásokra, a mostan folyó Junius Hónapnak 7. napján öt Képezésekben fogja Anyai Nyelvén ismét felállitani, és a Bemenetel-pénz mostan is az Ellenségtől elpusztittatott nyomorult Banátosi Felebarátinak felsegélésekre forditani.

Az elsőbb Helyekért esni szokott fizetést bizza a T. Uraság meghatározhatatlan szives indulatjokra.

Az alsóbb Helyeknek pedig ára . . . 10 kr.

A Játék kezdődik estvél 5 órakor.

Ezen komediát azért kivánom az Urnak tudtára adni, hogy az Ur által a magyar nemzetnek örömére ezen hir hallása kitrombitáltassék, és tudják meg, hogy nemcsak a német, franczia, olasz és anglus, hanem a magyar is tud, ha akar, valamit.“

— Eddig az érdekes hirlapi tudósitás, melyben mig egy részt sajnálva nélkülözzük a szereplő ifju magyarok egész nevét, e bátor argonautákét[3], a kik megmutatták, hogy a magyar is tud, ha akar, valamit, s utat nyitottak azok előtt, a kik majd eljövendők, hogy tüzetesen esküdjenek a magyar Thalia papjaivá, másrészt örömmel lep meg az a világos látás, mely a magyar szinészet czélját oly szépen állapitja meg, mely szerint az, eltérőleg a „német comediások“ kenyérkeresetétől, abban határozódik, hogy „a magyar nemzeti nyelvnek legyen diszre emelője a németek között,“ tehát a nemzetiségnek legyen őrzője, fentartója azon mindent elsöprő német irányzattal szemben, melylyel József császár intézkedései boritották el Magyarországot.

Szeliden fejezte ugyan ki magát az iró: de a jobbak elértették, mit rejtsenek, hová czélozzanak a szavak, s igyekeztek az eszmét tovább adni. A lángbuzgalmu Péczely „Mindenes Gyüjtemény“-ének 2-dik negyedében a 68. lapon[4] nem is kételkedett buzditólag emlékezni meg a „lőcsei eseményről“, s ekképen ir okt. 14. kelt levelében:

— „Örömmel értettük, hogy Szepesben s más vármegyékben is némely nemes ifjak magyar komédiákat játszanak. Ennél nincs egy-egy jobb eszköz nyelvünk gyarapitására s a jó izlésnek terjesztésére. . . Kivánni lehetne, hogy a nagy városokban komédiaszinek épittetnének, a hol szülelett nyelvünkön lennének komédiák. Igy holmi csapongó olaszok s más országkerülő idegenek (nem merte mondani, hogy német komédiások) nem jőnének be, hogy nemzetünknek s nyelvünknek boszantására, holmi alávaló komédiáknak játszásokkal kicsalják pénzünket.“

És mintha érzené sulyát azon lehető ellenvetésnek, hogy nincsenek magyar nyelvü drámák, siet kijelenteni biztató megnyugtatásul:

— „De ha ez még messze vagyon is: legalább azok a nemes ifjak, a kik mind az oskolákban, mind kivül ilyen mulatságokkal fogják tölteni idejeket, ne gondolják, hogy a válogatott és remek munkákban szükséget lássanak. Egy munkás hazafi Pápán leforditotta s versekbe foglalta Lessingnek nevezetesebb darabjait, azokon kivül Johanna Grajat s másokat is. Egyebütt is vannak sokan, a kik részszerint eredeti, részszerint forditott vig- és szomorujátékokat nyomtattatnak. Itt Komáromban sajtó alatt vagynak Merop, Tankréd és Alzir. Ezek három remek munkák, melyeket forditott Pétzeli József,“ stb.

Ime egy szerencsés ötlet, sugalva a hazafiság által, melyet megvalósit a nemzetiség érzelme, szárnyára vesz a hir; mely lángra gyujtja a sziveket, eszméket hoz forgalomba, melyek nem sokára betörnek az idegen elem nyomása alól fölszabadult ország házába is . . .

Valóban nem csoda, ha még el sem mult egy év, s már megtörtént az apokatastasis, és Pethő-, Soos-, Horváth- s Baranyaiban életre költek Ferenczi György és társainak csontjai, hogy az általok képviselt eszme soha többé meg ne haljon.

Szilágyi István.

A mult vasárnap történetéből.

A lefolyt hétnek volt egy napja a fővárosban, mely a társadalmi tevékenység, egyesek ügybuzgósága ünnepévé lett, és több fakadozó eszmét a gyümölcsözéshez vezető virágzásban mutatott be. A mult vasárnap, április 19-ike volt ez, mikor a közügyek iránt érdeklődő figyelem egész zaklatottsággal vétetett igénybe. A közmüvelődés ügyeinek nevezetes eseményei csoportosultak össze e napra, s a főváros emelkedésének szellemi tevékenysége jött nagy lüktetésbe.

Három nevezetes közintézet ügye érlelődött meg e nap, az iparmuzeumé, a képzőművészetek „műcsarnoká“ és a népszinházé.

[1] Faludi Ferencz műve 1754-ből.

[2] A lőcseiek talán ki tudnák fürkészni e nevek tulajdonosait. Bár tennék meg; megérdemlenék, hogy ismerjük őket szinről szinre.

[3] Mindenes Gyüjtemény. II. Negyed. Révkomáromban, 1789.

*

A MŰBARÁT

MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

SZERKESZTI

ELEK ARTÚR

II. ÉVFOLYAM
1922

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZV.-TÁRS. NYOMÁSA
1922

TARTALOMJEGYZÉK

Értekezések, tanulmányok.

Oldal

ÉBER LÁSZLÓ: Magyarország Árpádkori művészete 73, 97, 121, 161
ELEK ARTÚR: Rudnay Gyula 12
— Csorba Géza ... 148
— Kmetty János ... 109
— Beck Ö. Fülöp szobrai ... 226
FARKAS ZOLTÁN: Vaszary János ... 1
— Nagy Balogh János művészete ... 139
HEVESY IVÁN: A szobrászat legújabb vívmányai ... 60
HOFFMANN EDITH dr: Néhány korabeli bírálat Barabás Miklósról ... 234
KMETTY J.: Önmagamról ... 112
LYKA KÁROLY: A táblabírókor gyüjtői és mecénásai ... 5
MELLER SIMON: Vedres Márk újabb szobrai ... 85
PETROVICS ELEK: Ferenczy Károlyról ... 25
— A Szépművészeti Múzeum új Altdorfer-képe ... 186
RÉTI ISTVÁN: Nagybánya 193, 214
RÓZSAFFY DEZSŐ: Emlékezés Ferenczyre és Nagybányára ... 40
— Hollósy Simon és iskolája 169
SCHOEN ARNOLD: Petrich András ... 53
SCHUBRING PÁL: Dürer Albert utazásai ... 199
VASZARY JÁNOS: Természetlátás és képszerűség ... 30
VÉGH GYULA: Az Iparművészeti Múzeum új termei ... 210
YBL ERVIN: Brunelleschi és Giovanni Pisano ... 145
A Szépművészeti Múzeum olasz freskói ... 17
Bode emlékezései ... 240

Szemle.

Múzeumok és gyüjtemények.

Wölflin az »elraktározó« múzeumok ellen ... 18
A velencei akadémia új szerzeményei ... 19
A Widener-gyüjtemény ... 19
Egy művész fejedelmi adományai francia múzeumoknak 19
A Stranszky-gyüjtemény gyarapodása ... 19
Musée-Henner ... 19
Kerámikai múzeum ... 19
»Israels-terem« ... 19
A Kronprinzenpalais Corinth-termének gyarapodása ... 20
Az »új művészet« az európai múzeumokban ... 20
Piero della Francesca a berlini Kaiser Friedrich-múzeumban ... 45
A Holford-gyüjtemény ... 45
Modern képtár Prágában ... 45
Alexo Fernandez Aleman egy műve a drezdai képtárban 45
A bécsi »Österreichische Galerie« gyarapodása ... 45
Hildebrand-szobor Lipcsében 45
A Louvre 1921-ben ... 65
Antik vázák és bronzok a brooklyni múzeumban ... 65
A Prado új Herrera-képe ... 65
A Folkwang-múzeum ... 65
Új múzeum Hamburgban ... 65
Fra Angelico a cambridgei Fogg-múzeumban ... 66
A chemnitzi múzeum gyarapodása ... 66
Cranach fölfedezett ifjúkori műve ... 66
A müncheni képtárak gyarapodása ... 89
Velazquez a bostoni múzeumban ... 89
A stuttgarti képtár új rendezése ... 89
A Folkwang-múzeum ... 89
A Szépművészeti Múzeum újabban szerzett rajzai ... 116
Új Andrea di Giovanni-kép Rhode-Islandben ... 116
Amerikai múzeumok újabb szerzeményei ... 116
A lengyel múzeumok újjáéledése ... 116
Páris legújabb múzeuma ... 116
A brüsszeli múzeum új szerzeményei ... 116
A Wolfner-gyüjtemény ... 153
Új múzeum Nymwegenben ... 153
A Prado új termei ... 153
A Schack-galéria újrarendezése ... 153
A barcelonai városi múzeum új szerzeményei ... 153
A Metropolitan múzeum gyarapodása ... 154
A Prado-galéria új igazgatója 154
A zürichi városi könyvtár ... 154
A Szépművészeti Múzeum újabb gyarapodása ... 180
Olasz freskóciklus a Szépművészeti Múzeumban ... 180
A Metropolitan-múzeum új szerzeményei ... 180
Toulouse-Lautrec-múzeum ... 181
A berni múzeum ... 181
A hamburgi Wedell-gyüjtemény ... 181
A modern művészet új hajléka Bécsben ... 203
Orosz múzeumok ... 203
A velencei Correr-múzeum ... 203
Erdélyi múzeumok ... 243
A zürichi múzeum új szerzeményei ... 243
A Folkwang-múzeum ... 243
Zsidó régiségek múzeuma ... 243
Egy eddig ismeretlen Botticelli festmény ... 45
Egy Tizian-lelet (?) ... 45
Újabb ásatások Sziriában ... 46

Leletek és ásatások.

Oldal

Mino da Fiesole ismeretlen szobra ... 66
Egy ó-babilóniai város kiásatása ... 66
Egy régi festmény Soestban 66
Leletek Athénben ... 89
Mantegna ismeretlen freskói 158
Melozzo da Forli egy új angyali üdvözlete ... 158
Krőzusz érmei ... 158
Egy értékes ókori relief-lelet a Sunion-foknál ... 181
Fölfedezett Grünewald-kép ... 207
Egy ismeretlen Murillo-festmény ... 207
Az athéni relief-leletek ... 243

Hírek.

A magyar művészet Velenczében ... 20
Új Dürer-festmény ... 20
Turner grafikai művészete ... 20
Új adalékok Poussin köréhez 20
Bode könyvtára ... 21
Egy megkerült Rembrandt-festmény ... 21
Amerikába került Rembrandt- és Hals-képek ... 21
Halálozások ... 21
Flaubert-szobor ... 21
A lipcsei múzeum ... 21
Új művészeti kiállítások ... 21
Régiség-kiállítás Hamburgban 22
Meisseni porcellán-pénzek ... 22
A veneziai magyar kiállítás ... 46
Egy francia művészettörténész halála ... 46
Goya egy ismeretlen ifjúkori képe ... 46
Gainsborough »Blue Lady«-je 46
Egy új Pieter de Hooch ... 46
A Le Nain-testvérek egy ismeretlen műve ... 46
Tintoretto ismeretlen festményei ... 46
Megkerült az innsbrucki van Dyck-festmény ... 47
Konrad Lange utóda ... 47
Művészakadémia Zágrábban ... 47
Osztrák műkincsek vándorútja Amerikába ... 47
Sinding meghalt ... 47
Fotográfiai nagyitás és képmeghatározás ... 47
A berlini »görög istennő« ... 47
Egy hamisitási történet ... 47
Schadow 60 éves ... 48
Egy új Mahler-plakett ... 48
Értékes kéziratok ellopása ... 48
17 millió korona egy illuminált kéziratért ... 48
Egy magyar éremszobrász sikere Münchenben ... 66
Durand-Ruel ... 66
A velencei nemzetközi kiállítás ... 67
Léon Heuzey meghalt ... 67

Oldal

Van Gogh műveinek katalogizálása ... 67
Az »Oude Kunst« megszünt ... 67
Dürer Krisztus-képe New-Yorkban ... 67
XI. Pius pápa mint műtörténész ... 67
Egy eltünt és megtalált Correggio-festmény ... 68
Bécsi magángyüjtemények látogatása ... 68
Squindo ... 68
Központi iroda a képzőművészetek számára ... 68
Bredius kivándorol Hollandiából ... 68
Egy híres bécsi gyüjtő halála 68
Két fölfedezett Hals-festmény 68
Halálozások ... 69
Ellopott Teniers-kép ... 69
Elloptak egy Vautier-képet ... 69
Özv. gróf Ladányi-Niczky Andrásné † ... 91
Hildebrand utolsó műve ... 91
Fölfedezett Tiepolo-festmény 91
Nagy művészettörténeti kiállítás a Palazzo Pittiben ... 91
Belgium igényei osztrák műkincsekre ... 91
Dürer müncheni apostol-képei 92
Hollandiából kivándorolnak a gyüjtők ... 92
A »megtért« Archipenko ... 92
Halálozások ... 92
Képlopás ... 92
Háborús gyülölet és művészet 92
Fotografiai nagyítás és képmeghatározás ... 92
A Szinyei-Társaság ösztöndíjpályázata ... 93
Kártérítési pör egy szakvélemény miatt ... 93
Eltünt Klinger-rajzok ... 93
A legrégibb angol kerámia ... 93
Friedländer lett Bode utóda 93
Egy XVIII. századbeli templom ujjáépítése ... 93
A veneziai kiállítás ügye ... 93
Az olasz seicento és settecento kiállítása Firenzében ... 118
Baskircev Mária hagyatéka ... 119
Lyka Károly ünneplése ... 119
Tommaso Vincidore ... 119
A reimsi székesegyház rastaurálása ... 119
Modern francia mesterek a velencei kiállításon ... 119
Egy Franciaországba visszakerült Watteau-rajz ... 119
Kavarodás egy Géricault-kép körül ... 119
Megkerült Houdon-szobor ... 119
Visszakerültek az Oroszországba hurcolt lengyel műkincsek ... 155
Pietro Fragiacomo ... 155
A Louvre-beli Szent Anna harmadmagával ... 156
Raffaellói faliszőnyegek Urbinóban ... 156
A római olasz archeológiai intézet ... 156
Az olasz király ajándéka az olasz múzeumoknak ... 156

Oldal

Tizenötmillió dollár értékű ajándék ... 156
A veneziai kiállítás olasz osztálya ... 156
Joh. Christ. Ludw. Lücke ismeretlen szobrai ... 156
Képlopás ... 157
Michelangelo egy ismeretlen szobra ... 157
Német archeológiai intézetek 157
Picasso »megtérése« ... 157
A nápolyi Marées-freskók ... 157
Egy híres óragyüjtő halála ... 157
Pieter Poort mint festő ... 157
Kétszázezer dollár egy Marc Twain-kiadásért ... 157
A berlini állami könyvtár kéziratkiadványai ... 157
Harmincezer font két vázáért 157
Törvény közgyüjteményeink autonómiájáról ... 181
Petrik Albert emlékére ... 182
Egy Munkácsy-kép viszontagságai ... 181
Benczúr Gyula Velazquez-képe 183
Gyászrovat ... 183
A Chillingworth-aukció ... 183
Tizenkét új Rembrandt-festmény ... 183
Elárverezik az Albertina metszeteit ... 184
Amerikai művészeti centrum 184
A német művészet Franciaországban ... 184
A gyüjteményegyetem tanácsa 205
Antonio Canova emléke ... 206
Puvis de Chavannes szobra ... 206
Stefano Bardini ... 206
Raffael Giuliano-portréja ... 206
Léon Bonnat hagyatéka ... 206
Gyászrovat ... 207
Az Eremitage képeinek áruba bocsátása ... 207
Ellopott Robbia-szobor ... 207
Egy ismeretlen Goethe-portré 207
Eltünt képgyüjtemény ... 207
A versaillesi kastély veszedelme ... 207
Életveszélyes régiség ... 207
Képhamisítógyár Párisban ... 207
Amerikába került Rembrandt-festmény ... 207
Levél az amerikai művészeti oktatásról ... 243
Giovanni da Bologna feszülete 245
Jan van Eyck Incehall-Madonnája ... 245
Az Áricciai istennő-szobor ... 245
Gyászrovat ... 245
Egy megkerült Skriewszky-festmény ... 245

Kiállítások.

A Nemzeti Szalon téli tárlata 22
Az Ernst-múzeum XVIII. csoportkiállítása ... 22
Zombory Lajos gyüjteményes kiállítása ... 23
Maurice Denis új munkái ... 23
Magnasco-kiállítás ... 23
Liebermann grafikája ... 23
Ferenczy Károly emlékkiállítása ... 48

Oldal

Balatoni kiállítás ... 48
Kmetty János és Csorba Géza 49
A Helikon első kiállítása ... 49
Az Ernst-múzeum XIX. csoportkiállítása ... 49
Festett intérieurök kiállítása 50
A Belvedere kiállításai ... 69
A Kéve kiállítása ... 70
Aggházy Gyula, Ujházy Ferenc, Róna József ... 70
Az Ernst-múzeum XVIII. aukciói kiállítása ... 70
Modigliani-kiállítás ... 71
Franz Marc-kiállítás Berlinben ... 71
Klinger-kiállítás ... 71
Litográfia-kiállítás ... 71
Nagy Balogh János ... 89
A képzőművészeti főiskola ifjúsági kiállítása ... 89
A Nemzeti Szalon kiállításai 90
Az akt a magyar művészet utolsó félszázadában ... 90
Walleshausen Zsigmond és Gádor István ... 90
Hatvany Ferenc ... 90
Magyar művészek kiállítása külföldön ... 90
Párisi kiállítások ... 91
A Műcsarnok jubileumi kiállítása ... 117
Czigány Dezső, Márffy Ödön, Vedres Márk ... 117
Kádár Béla és Cser Károly ... 117
A Nemzeti Szalon tavaszi tárlata ... 117
Német grafikusok ... 118
A párisi Salon-ok ... 118
Amerikai múzeumok kiállításai ... 118
Keletázsiai kiállítás Bécsben 118
A régi Buda és Pest könyvekben és képekben ... 118
Az utolsó kiállítások ... 154
Hende Vince új szines ablakai 154
A müncheni »Glaspalast« ... 155
A drezdai kastély porcellánjainak kiállítása ... 155
A Kaiser-Friedrich múzeum-egyesület jubiláris kiállítása 155
Prud'hon évfordulója ... 155
Expresszionisták kiállítása Lipcsében ... 155
Pierre Gusman a fametszéről 155
Gyüjtők kiállítása Madridban 155
Gulácsy Lajos ... 184
A Nemzeti Szalon csoportkiállítása ... 184
Tehetséges gyermekek rajzai 184
»Magyar tájak« ... 204
Az Iparművészeti Múzeum új intérieurjei ... 204
A Műcsarnok őszi tárlata ... 204
Scheiber Hugó ... 204
Az Ernst-múzeum két csoportkiállítása ... 204
Jaritz Józsa ... 205
Boromisza Tibor és Medgyessy Ferenc ... 205
Réth Alfréd ... 205
Magyar rézkarcok ... 205
A Szinyei-Társaság kiállítása 246
Derkovits Gyula ... 246
Külföldi grafikusok ... 246

Oldal

Az Ernst-múzeum XXII. csoportkiállítása ... 246
Egry József ... 247
Magyar Rézkarcnyomó-Műhely ... 247
A Helikon gyüjteménye ... 247
Czóbel Béla kiállítása ... 248
A párisi Salon d'Automne ... 248

Művészeti irodalom.

Basch-Bordone Gyula: Handbuch der Konservierung und Restaurierung aller Gemälde ... 23
Fehér Kálmán: A gótika kulcsa. — F. Z. ... 50
Munkácsy Mihály: Emlékeim. — F. Z. ... 50
Max Doerner: Malmaterial und seine Verwendung im Bilde ... 51
Lyka Károly: A táblabiróvilág művészete. — F. Z. ... 71
A Szinyei-Emlékkönyv. — Farkas Zoltán ... 94
Franz Roh: Holländische Malerei. — R. N. ... 96
Szinyei Merse Pál öntudatossága. (Válasz) — Lázár Béla 120
Még egyszer »A gótika kulcsáról«. — Farkas Zoltán 158
Az »Ezer Buddha« művészeti kincsei ... 159
Falconet levelezése II. Katalin cárnővel ... 159
»Az Érem« ... 159
Művészies háziipar ... 207

Bibliográfia 23, 51, 96, 160, 208, 248

Bibliofilia ... 72, 248

Egyesületek.

A Szinyei-Társaság májusi ülése ... 120
A mű-, régiség- és keleti szőnyegkereskedők országos egyesülete ... 120

Képek.

Archipenko: Torzó ... 61
— Medranói táncosnő ... 63
Altdorfer: Keresztrefeszítés 185
— Krisztus a keresztfán ... 187
— Krisztus a keresztfán ... 188
— Mária megjelenik Szt. Jánosnak ... 189
— A csodatevő gyógyforrás 191
— Szt. Flórián vértanusága 191
Barlach: Parasztasszony ... 65
Beck Ö. Fülöp: A hős megdicsőülése ... 227
— Afrodite ... 229
— Afrodite ... 229
— Afrodite ... 231
— Botond ... 233
— Női fej ... 234
— Gyermekarckép ... 235
— A művész önarcképe ... 236
— Chorin Ferenc mellszobra 237
— Lantpengető ... 238

Oldal

Belling: Hármashangzat ... 66
Brunelleschi: Ábrahám áldozata ... 145
Csáky: Kompozició ... 67
Csorba Géza: Sappho ... 148
— Női maszk ... 149
— Homeros ... 150
— Madách ... 150
— Oroszlánfejű nő ... 151
— Ady Endre ... 152
— Oedipus ... 152
Feldebrő (Heves m.): Káin ... 162
Ferenczy Károly: Önarckép 25
— Tanulmány az »Archaeologiá«-hoz ... 27
— Vázlat egy »Madárdal«-hoz 28
— Tanulmány ... 29
— Lovak ... 30
— Alvó fiú ... 31
— Kompozició-vázlat a tervezett újabb »Pietá«-hoz 32, 33, 34, 35, 37
Gyulafehérvár: A székesegyház déli kapuja ... 127
— A székesegyház déli kapujának részlete ... 128
— A székesegyház északi apsidioljának párkánya ... 129
— Márk apostol ... 130
— A székesegyház északi oldalfalába eresztett dombormű ... 132
Hollósy nagybányai iskolája 1899-ben ... 169
Horpács (Sopron m.): A XIII. századi templom kapuja ... 104
Iparművészeti Múzeum: A sümegi püspöki könyvtár 209
— A kőszegi patika ... 211
— A Mária Terézia stilusú terem ... 213
Ják (Vas m.): A templom nyugati főkapuja ... 101
— A templom főszentélyének szobrai ... 102
— A templom déli oldalkapuja ... 103
— Szent György ... 163
— Falfestmény a déli torony déli falán ... 164
Jaritz Józsa: Női akt ... 41
— Önarckép ... 42
— Cigánylány ... 43
Karcsai templom: 1. A nyugati homlokzat vakárkádos sarka ... 79
— 2. A nyugati vak árkádos homlokzat ... 80
— 3. A kórus alatti déli pillér fejezete ... 81
Kisbény (Esztergom m.): Emberalakú oszlopfő ... 123
— A templom déli homlokzata ... 124
Kmetty János: Női arckép ... 106
— Kettős akt. Tanulmány a »Koncert«-hez ... 107
— Vázlat a »Koncert«-hez ... 108
— Kompozició ... 109
— Kalapos önarckép ... 110
— Nevető önarckép ... 111
— Mennybemenetel ... 112
Lébényi templom: 1. A templom délkeletről ... 97

Oldal

Lébényi templom: 2. A déli kapu jobboldali oszlopfejének szobrászati dísze ... 99
— 3. A déli kapu ... 100
Lehmbruck: Térdeplő nő ... 60
Mantegna: Krisztus sirbatétele 186
Mantegna műhelye: Kr. sirbatétele ... 186
— Levétel a keresztről ... 187
Nagy Balogh János: Kubikosok ... 135
— A művész édesanyja ... 136
— Önarckép ... 137
— Virágcsendélet ... 138
— Konyhai csendélet ... 140
— Intérieur ... 141
— Önarckép ... 142
— Önarckép ... 143
— Zsákhordó munkások ... 144
Ócsa (Pest m.): A templom nyugati homlokzata ... 125
— A templom déli homlokzata ... 125
— Részlet a templom belsejéből ... 126
— Az ítélet napja ... 167
— Szentek ... 168
Pécs. A székesegyház kődomborművei: 1. Sámson története ... 73
— 2. Ádám és Éva ... 74
— 3. A három királyok hódolása ... 75
— 4. Szt. Dávid ... 77
— 5. Heródes és a három napkeleti bölcs ... 78
Petrich András: Szegedi népviselet ... 53
— Buda-Pest, 1819 ... 55
— A vén szeladon esküvője 56
— Alpesi táj. 1809 ... 56
— Alpesi táj. 1806 ... 57
— Hölzel a varázsfuvolában 59
Pisano: A három királyok hódolása ... 146
Rudnay Gyula: Felvidéki vásár 12
— Táncolók ... 13
— Mária üdvözlése ... 14
— Tinódy Sebestyén ... 15
— Angyali üdvözlet ... 16
Süvete (Gömör m.): Falfestmény ... 165
— Falfestmény ... 166
Vaszary János: Önarckép ... 1
— Salome ... 2
— Crescendo ... 3
— Cinerária csöndélet ... 5
— Ülő albánok ... 6
— Vadászat ... 7
— Pietà ... 9
— Fehér aktok ... 11
Vedres Márk szobrai: Szégyenlős nő ... 82
— Lovas ... 83
— Szandálját kötő nő. (Oldalnézet) ... 84
— Szandálját kötő nő. (Elülnézet) ... 85
— A vándor ... 86
— A fürdőből kilépő nő ... 87
— Leányakt ... 87
— Szent Márton ... 88
Zsámbéki templom ... 121
— Déli árkádsor ... 122

IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM: A SÜMEGI PÜSPÖKI KÖNYVTÁR.

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ÚJ TERMEI

»A GYÜJTEMÉNY elrendezése akkor fogja végleges alakját felölteni, amikor palotánk rákosutcai szárnya és az udvari szárny kiépül, a múzeum elfoglalta az első emelet összes helyiségeit körüskörül, összefüggő egészet kapván gyüjteménye részére, és ha majd elkészül tervbe vett alkotásával, mely álmaink beteljesedését jelenti: a történeti szobasorozattal. ... Létesítéséhez ma már nem kell egyéb, mint idő. Mert ami szemeink előtt lebeg, az egy sora az intérieuröknek, mely a látogató elé varázsolja a lakásművészet magyar alakulását a XVI. század elejétől fogva a XIX. század elejéig. ... Az előmunkálatok nagyján már túl vagyunk. Raktárunkban egyre-másra gyűlnek a stukkomennyezetek, mindmegannyi jórészt ismeretlen, jórészt pedig eddig kellő figyelemre nem méltatott emlékei a hajdani fénynek. Itt várja a mindnyájunk által hőn óhajtott békét, hogy felállítható legyen a kolozsvári ferencrendiek gyönyörű gótikus helyiségének hű mása, mely a sorozatot megnyitni hivatva van. Hiszem és remélem, hogy e szobasorozat lesz az Iparművészeti Múzeum legérdekesebb, legtanulságosabb látványossága.«

Így irt Radisics Jenő 1916-ban. Álmainak beteljesülését nem érhette meg. De végső akaratát mi, örökének gondozói, hiven teljesítjük. Be nem várva a múzeum épületének ma már ad graecas calendas elhalasztott kiépítését, megalkudva a kényszerhelyzettel, megkezdtük a történeti szobasorozat felállítását.

És amint egymásután boltozódnak a stukkós mennyezetek, amint a bútorok, berendezési tárgyak, drágaságok a hozzájuk illő keretekbe foglalva összekerülnek, mindenki, aki az átalakulást figyelemmel szemléli, be fogja látni, mennyire igaza volt Radisicsnak. Amikor vásárolni, a gyüjteményeket gyarapítani alig lehet, leghálásabb feladatunk végre hozzáférhetővé, tanulságossá és élvezetessé tenni a közönség számára azt a sok kincset, melyet elődeink összegyüjtöttek. A történeti szobasorozatnak pedig kétszeres, fájdalmas érdekességet kölcsönöz az a körülmény, hogy a még felállításra váró intérieurök eredetiének nagy része nem Magyarország többé. Ám lássák a felnövő generációk, ám lássák a külföldiek, milyen volt a régi Magyarország?

Igaz, hogy a jelenlegi gazdasági viszonyok mellett a múzeumberendezés nem könnyű feladat. Azelőtt palotákat lehetett volna emelni azért, amibe most csekély belső átalakítások kerülnek. A történeti szobasorozat kiépítésére még a háború előtt előirányzott állami dotáció elégtelen lett volna a cél megvalósításához. De lelkes múzeumbarátok nagylelkű adományai s a kiselejtezett gyüjteményanyag eladási árának egy része, melyet az átalakítási munkák költségeire felhasználhattunk, lehetővé tették három új helyiség berendezését. Ezek közül kettő már a történeti sorozatba beilleszkedő intérieur, míg a harmadik a múzeum külföldi bútorgyüjteményének egy részét foglalja magában ideiglenes felállításban addig, amíg ezeknek a bútoroknak is megfelelő intérieurökben jut jobb hely.

A két új intérieurt, mely a kőszegi gyógyszertár mellé sorakozik, közönségünk eddig még részleteiben sem ismerte. A sümegi püspöki kastély könyvtár- és irodahelyiségeinek stukkomennyezeteit ugyanis a múzeum még a háború előtt lemásoltatta, a könyvtár berendezését pedig, a szép ajtót, az üveges szekrényeket és az asztalt, báró Hornig Károly veszprémi püspök a múzeumnak ajándékozta. A mennyezet és a nagyon rossz állapotban levő bútor a múzeum raktárában hevert s várta a karbahozást.

A sümegi püspöki kastélyt Bíró Márton veszprémi püspök építette és díszítette a XVIII-ik század közepén. A harcias szellemű püspök, kinek a protestánsok ellen intézett támadásai magát Nagy Frigyest a pápához intézett tiltakozásra késztette, a tudománynak és a művészetnek lelkes pártfogója volt, amint ezt az egyházi fejedelmeknél akkoriban a jó hagyományok megkövetelték. Nagyszabású tervei voltak: újból fel akarta építeni Sümeg várát, mely a veszprémi püspököknek a XVI. század óta rezidenciájuk volt, a török időkben pedig a Dunántúl végvára, hol sokáig őrizték az ország kincseit, a nagyváradi Szent László ereklyéket stb.[1]

A várat 1712-ben egy augusztusi zivatar alkalmával, villámcsapást adva okul, Heister utasítására felgyujtották s azóta romban hevert Somlyó, Tátika, Szigliget és Csobánc várával együtt. Bíró püspök

[1] Az alábbi adatokat Darnay Kálmánnak, a sümegi Darnay-múzeum igazgatójának szivességéből közölhetjük legközelebb megjelenendő történeti munkájának kézirata nyomán.

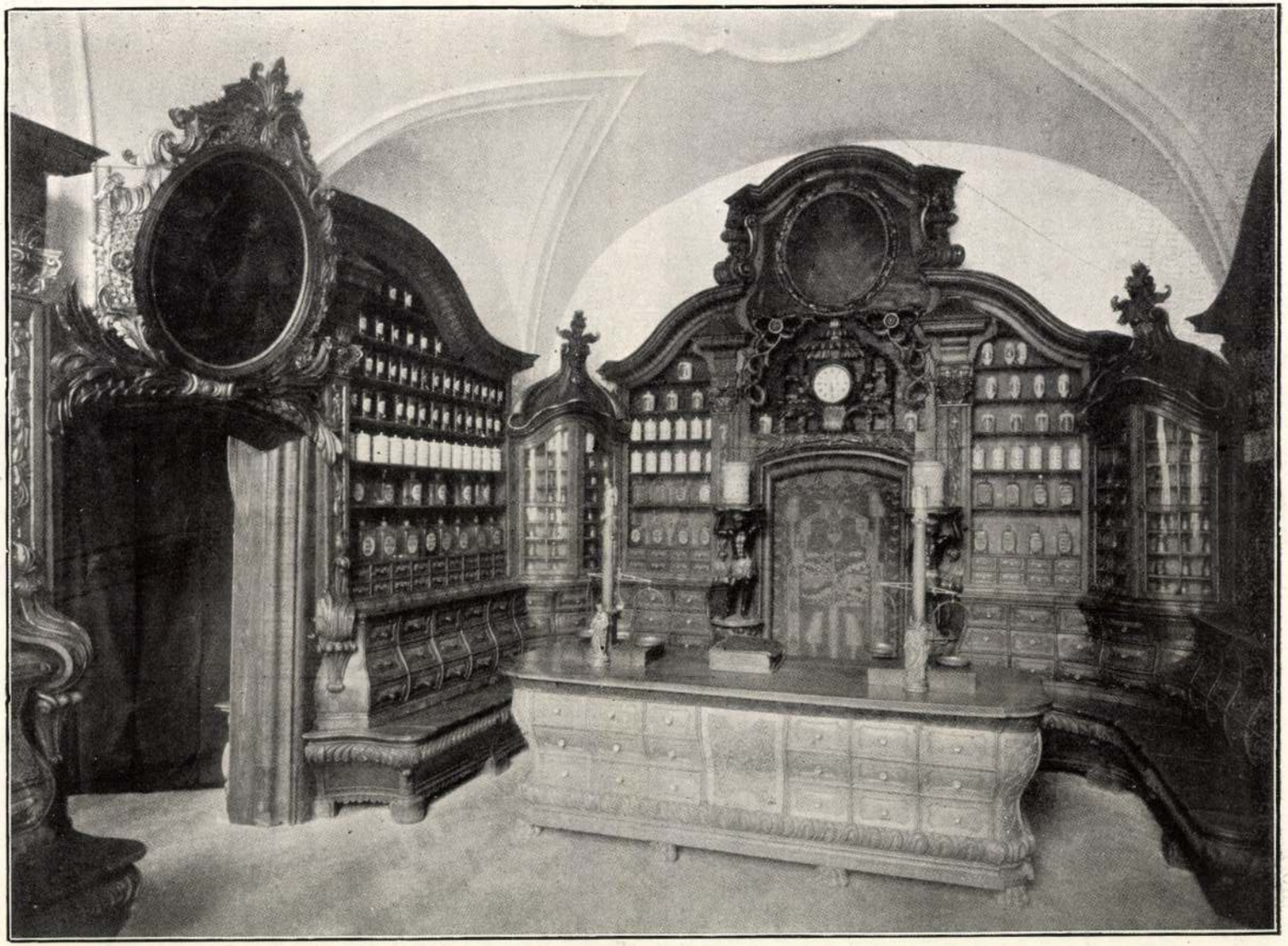

IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM: A KŐSZEGI PATIKA.

1747-ben kérvényt nyujtott be Mária Teréziához, hogy a vár felépitését engedje meg, s a királynő hajlott is kancellárjának, a veszprémi püspöknek kérésére, de tanácsadói húzták-halasztották a dolgot és csak 1751-ben érkezett le Bécsből a várva-várt engedély. Ekkor azonban Bíró Márton már más vállalkozásba fogott. Reinthal Sever ferencrendi atya tanácsára és az ő irányitása mellett kastéllyá alakittatta át a sümegi várhegy tövében 1652-ben épült ferencrendi kolostort, hol a veszprémi püspökök a vár elpusztulása óta laktak. A kastély loggiás terme volt a legnagyobb terem a megyében; itt tartották a megyegyűléseket is 1835-ig, amikor Kopácsy püspök három kisebb termet készittetett belőle. Falait Maulpertschnek a Sümeg szomszédságában levő várakat ábrázoló freskói diszitették, mignem 1877-ben ezek is eltűntek a vandál renoválók keze alatt.

Most az Iparművészeti Múzeumban látható a sümegi püspöki kastély két helyiségének, a könyvtárnak és az irodának mása. Mindkettő kis méreteiben is jellegzetes példája a barokk stilus belső architektúrájának, amely Wölfflin szerint, ellentétben a renaissance-szal, nem többé a kiegyenlitettségnek, hanem a keletkezés nyugtalanságának, a változó állapotok feszültségének kifejezője. Csupa mozgás, festői hatás, színekkel, fénnyel való játszás, mely különösen a könyvtár színes és dúsan aranyozott mennyezetén észlelhető. Egyébként a nálunk még a XVIII. század derekán is divó barokk eléggé távol áll a Louis XIV. és Louis XV. sokkalta kecsesebb formáitól és inkább a pazarabb dekorációt kedvelő olasz és német (osztrák) stilushoz közeledik. Igy keletkezik az ú. n. Mária Terézia stilus, mely hazánkban valamennyi fennmaradt régi berendezés között talán az egy Biedermeier kivételével, a legszámosabb és a magyar iparművészetre leginkább jellemző alkotásokat hagyta az utókorra.

A könyvtár berendezése — eltérőleg a mennyezetdiszitéstől — még nyugodt formákat mutat. A beépitett, diszkrét berakással diszitett üvegszekrények csupán a lekerekitett sarkokon tüntetnek fel hajlitott vonalakat, egyébként csak az erősen tagolt párkányok és a pillérek aranyozott oszlopfejei árulják el keletkezésük korának izlését. A múzeum az üvegszekrényekben helyezte el könyvkötésgyüjteményét, melyet más helyen fogunk bővebben ismertetni.

A másik intérieur — a sümegi irodahelyiség — eredeti mintájának csak méreteit és mennyezetét reprodukálja. Berendezése, eltekintve a sümegi püspöki kastélyból származó szép ajtótól, Mária Terézia stilusú magyar és osztrák bútorzatból áll. Említést érdemel egy szép üvegesszekrény, egy nagyszebeni ülőkészlet hollandi és angol bútorokra emlékeztető formáival, egy tömör diófából faragott ruhaszekrény, egy csillár, néhány tükör stb. Biró Márton püspök egykorú arcképét Darnay Kálmán úr volt szives a múzeumnak letétként átengedni, úgy mint a püspöknek pásztorbotját is. A fehér falú terem berendezése még kiegészitésre vár, különösen hiányzik a kályha, úgyszintén a lakályossághoz nélkülözhetetlen szőnyeg.

Az intérieurökhöz csatlakozik a terem, mely a múzeum renaissance- és barokkkori külföldi bútor, goblin-, ötvösségi és bronzgyüjteményét foglalja magában. Itt láthatók a múzeum bútorgyüjteményének kiváló darabjai mellett az üvegfestmények, az evőeszköz- és kulcsgyüjtemény (Glück Frigyes ajándéka), plakettek stb. A falakat a Szépművészeti Múzeumból kikölcsönzött képek élénkitik gazdag velencei keretekben.

Az új berendezéssel az Iparművészeti Múzeum emeleti helyiségei beteltek s egyelőre nincs kilátás, hogy a múzeum terjeszkedhessék. Az emelet többi termeit az iparművészeti iskola és a könyvtár foglalják el, úgy hogy addig, amig ezek számára más hely nem kerül, vagy a múzeum hiányzó szárnya kiépithető nem lesz, további intérieurök felállitására gondolni sem lehet.

Pedig a múzeum gyüjteményanyaga, mely újabban is számos értékes letéttel gyarapodott, még egyre várja a megfelelő felállitást Olasz, francia és angol bútoraink, a Régence, Louis XVI., empire- és Biedermeier-bútor, az elefántcsontfaragás, a vasművesség és főleg a gazdag textilgyüjtemény mind helyet kiván magának, olyan múzeális elrendezést, amilyenre a még rendelkezésre álló földszinti körfolyosón lehetőség nem kinálkozik.

De tudjuk, hogy más múzeumaink is nehéz helyzetben vannak a megoldatlan helykérdés miatt. Tudjuk azt is, hogy jelenleg épitkezésekbe kezdeni nem lehetséges. Igy hát türelmesen várnunk kell a jobb időkre, amikor az évtizedek óta megérlelt és előkészitett tervek megvalósithatók lesznek. Bizunk benne, hogy közönségünk kipróbált áldozatkészsége nem fog cserben hagyni ezután sem és hogy a nemzeti gyüjteményeink most kialakuló új szervezete meg fogja találni a módját annak, hogy a megkezdett munka befejezéséhez, az Iparművészeti Múzeum gyüjteményeinek megfelelő kiegészitéséhez és felállitásához szükséges helyet és anyagi eszközöket előteremtse. Végh Gyula.

ÖTVEN ÉV

Fél évszázad sűrű-eseményes fátyolán át, a mából hőskornak látjuk az éveket és legendásnak a távoli alakokat, akik az akkori primitív eszközökkel, de annál nagyobb lelki sajátságokkal harcolták ki a magyar iparművészet alapjait. Csodálatos tudatossággal, tervszerűséggel raktak téglára téglát, közben küzködtek kedveketszegő, tékozló szegénységgel és ostromolták a nagyközönség részvétlenségét. Kevesen voltak ezek az úttörők, de nyomukban zárt sorokban vonultak fel a torlódó nemzedékek, hogy pár év alatt a magyar művelődés új réteggel, új kincsekkel gazdagodjék.

Nem véletlen — talán éppen szükségszerű — volt az, hogy a modern polgárosodás iparművészetét akkor palántálták el a magyar földben, mikor a régi és kilobbanó hagyományokat még meg lehetett menteni. A biztos alapokon járó utódok a népművészet gyémántmezőiről gyüjtögették azokat a drágaköveket, melyek a modern foglalatban elkápráztatták nyugatot. A külföldi kiállítások sikere abból a szerencsés találkozásból pattant ki, melyben a kiváló pedagógusok és kiváló művészetpolitikusok hatása találkozott. Az iskola készültséget, mesterségbeli tudást adott a növendékeknek, a jövő iparművészeinek, az Iparművészeti Múzeum eléjük tárta a mult tanulságait, az Iparművészeti Társulat átvezette őket a gyakorlati életbe, megszervezte és közös célok felé irányította az erőket és a három testvérintézmény közös szolgái voltak ezek a hasábok.

A nagy zivatarok, dúlások és veszteségek, miket együtt szenvedtünk, egy fedél alatt éltünk át, sohasem zavarták meg a testvéri jóviszonyt. Mindig eleven volt az a közös tudat, az összetartó közös célnak az a tudata, mely a nagy megpróbáltatásokban csak tömörebbé vált, edződött.

A közös élmények, a közös munka szeretetének minden melegével, az elismerés, megbecsülés minden odahajló jóérzésével üdvözöljük az ötven éves Iparművészeti Iskolát jubiláris ünnepén. Úgy érezzük, hogy ez a mi családi ünnepünk az egész magyar művelődéséletnek olyan fontos és szép pirosbetűs ünnepe, melyen nem szükséges és nem szabad eltitkolni azt a meghatottságunkat, amivel a jövő érdekében új, szép harcokat, nagy tetteket adó erőket és multból növő sikereket kívánunk közös sorsunk útjára.

• EGY MAGYAR KIÁLLÍTÁS •

Írta: KERTÉSZ K. RÓBERT h. államtitkár

(AZ UJ NEMZEDÉK 1930 NOV. 30-I SZÁMÁNAK VEZÉRCIKKE.)

Ez a rovat a politika fóruma, szokatlan tehát, ha nem politikáról esik ma benne szó.

De azt hiszem, hogy az a kiállítás, ahova most a magyar közönséget elkalauzolom, olyan értékeket tár föl, amelyekre e lap vezérrovatában kell a figyelmet fölhívni.

Az ötven év óta fennálló Országos Magyar Kir. Iparművészeti Iskola kiállításáról esik itt most szó. Félszázad óta áll fönt ez a magyar intézet és ebből az alkalomból gyönyörű csokorba kötve rakja sorba munkásságának magyar színű termését.

Abban az epochális időben keletkezett az iskola, midőn a magyar kultúrintézmények oly ragyogó lendületet vettek. A 19. század második felében keletkezett műegyetemünk, az Országos Színművészeti Akadémia, az Országos Képtár, a mai Szépművészeti Múzeum őse, 1871-ben alapíttatott a Képzőművészeti Főiskola, reá egy évre a Zeneművészeti Főiskola, a kolozsvári, most szegedi tudományegyetem és az Iparművészeti Múzeum. 1880. évben pedig megszületett az Országos Magyar Kir. Iparművészeti Iskola.

A boldog, nagy Magyarország két kézzel rakta fölfelé ezekben az időkben a magyar kultúra bástyatornyait.

A Trefort Ágoston alapította, kis «Műfaragászati tanműhely»-ből félszázad alatt virágzó intézmény fejlődött ki. Nagyon megérthetjük ezt a gyors nekilendülést, ha arra gondolunk, hogy talán Európaszerte minálunk kínálkozott legtermékenyebb fejlődést ígérő melegágy az iparművészet számára. Hiszen sehol annyi érdekes egyéni motívum nem akad e sokrétű művészeti ág számára, mint hazánkban, a magyar lélekben. A messze, keleti őshazából hozott csodálatosan szép vonalak, formák, színek, gondolatok raja kínálja itt magát a művészkézbe vett anyag számára. Talán nincs még egy nép, amely oly megható tanujelét adná a szép iránti rajongásának mint éppen a magyar.

Gondoljunk csak a cifra szűrökre, a színes bekecsekre, bundákra, a magyar szőttesekre, a pásztoremberek faragott botjaira, a magyar menyasszony tulipános ládájára . . . A magyar nép gyermekének lelkébe bele van vetve a színes szépség iránt való szeretet. Ezt az ősi szépség iránt való vágyakozást szöktette virágba a magyar iparművészet és annak oktatója, az Országos M. Kir. Iparművészeti Iskola. A régi, nagymultú, remekbedolgozó magyar céhmesterek utódai az iskola kitűnő tanárai. Művészetté emelve tanítják azt az ősinek mondható örökséget, melynek ihlete remekművek alkotására erősítette a nagy magyar ötvösművészeket, oltárfaragókat.

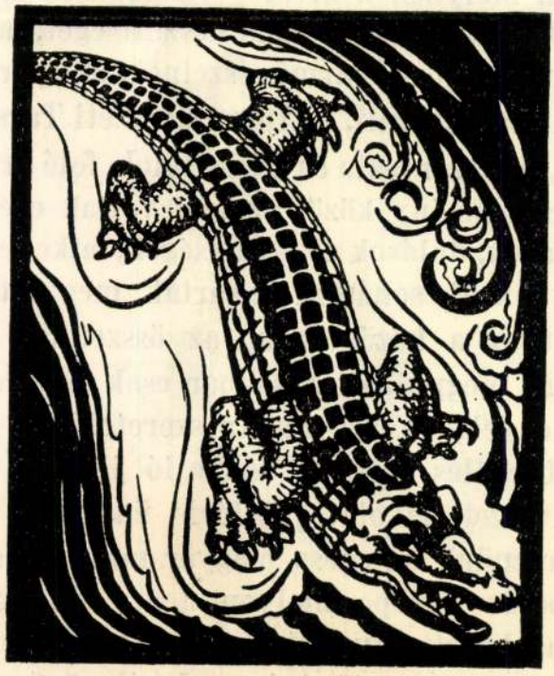

Az Országos Magyar Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításáról. Állattanulmányok utáni tervezés. Tanár: Haranghy Jenő.

Az iparművészet nehéz, igen komoly fajtája a művészetnek. A művészi adottságon, ihleten és készségen felül nagy küzdelmet kell vívnia a holt anyaggal. Itt a művészi elgondolás nehéz munka révén egészül ki alkotássá. Az iparművészetnek, mivel az gyakorlati rendeltetést is szolgál, nemcsupán a gyönyörködtetés a célja. Ma már mindinkább azt lehet mondani, az iparművészetnek az a hivatása, hogy még a hétköznapi használat gyakorlati tárgyainak is művészi megjelenését biztosítson és így az életet szebbé, virágosabbá tegye. Nagyon is ráfér ez a mai életre, amelyben megvan a hajlandóság arra, hogy mind dísztelenebbé, szürkébbé fakuljon.

Az iparművészet felelős művészet is, mert alkotásai néha jelentős értéket képviselnek a felhasznált anyagok drágaságánál fogva is, — gyakran pedig az iparművészeti alkotás mineműsége eldöntheti annak az üzemnek a sorsát, amelynek szolgálatában létesült.

Az iparművészet az építészet mellett az a fajtája a művészetnek, amelynek gyökerei mélyen bocsátkoznak bele a gazdasági élet erőtadó talajába is. Az iparművészet ipari és kereskedelmi vonatkozásánál fogva egyik igen jelentős eszköze lehet a gazdasági életnek és a magyar kivitelnek. A teljesen egyéni magyar ízlés iparművészeti termékei számára az egész világpiacot meg kell szereznünk. A magyar iparművészet a nemzeti meggazdagodás egyik legfontosabb eszközévé fejleszthető.

A magyar közönségnek, minden magyar kultúrembernek föl kell tehát figyelni arra a pompás kiállításra, mely most az Iparművészeti Múzeum udvarának egész területét betölti. Az egész kultúrmagyarságnak meg kell tekintenie ezt a gazdag, tanulságos kiállítást, éppúgy meg kell előtte az elismerés zászlóját hajtani, mint mindenütt sikeresen előretörő képzőművészetünk előtt.

Az ősi kultúrájú japáni nép nem von elválasztó határt a grand art és az art appliquée vagy az art decorative között, ami érthető is, mert hiszen a magas iparművészet meleg lelket önt a holt anyag minden fajtájába. Európaszerte is ez volt lényegében a helyzet a művészettörténet nagy korszakaiban és tulajdonképpen csak a céhrendszernek sajnálatos elmulása óta alakultak ki a különböző iparművészeti iskolatípusok, hogy pótolják a mester közvetlen tanítását, példaadását és a valóságos élettel legszorosabb kapcsolatú műhelyi gyakorlatot.

Aki csak végigjárja az Országos Magyar Kir. Iparművészeti Iskola kiállításának dús termeit, büszkén fogja megállapíthatni, hogy az ifjú magyar iparművész-generáció műötvösei, díszítőszobrászai, grafikusai, festői, bútortervezői, textilművesei és keramikusai a magyar ihlet sugallatára megtalálták azt az ösvényt, amely érczbe, kőbe, fába, színbe, szövetbe bele tudja vinni a magyar művészeti gondolatot, úgyhogy abban benne él a ma modernsége, de megérzik benne az a teljesen különleges nemzeti zamat is, amely elkülönbözteti alkotásukat minden más nemzet fiának alkotásától, külön ékes és magas polcra helyezi azokat.

Aki ezt a kiállítást megtekinti, az meg fog hódolni a végtelenül nehéz időkben teljesített művészi magyar munka előtt.

Az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola jubiláris kiállítása a munkás és eredményes multnak munka által való glorifikálását jelenti és biztos záloga az iskola és ezzel együtt a magyar iparművészet jövendőbeli virágzásának.

Azért szeretném elkalauzolni az egész magyar kultúrközönséget az ifjú magyar iparművészek alkotásai közé, hogy a mostani nehéz napokban mindenki bizalommal érezze meg, hogy az ilyen magyar munka az ékesmívű kules a jobb jövőhöz!

Az Országos Magyar Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításáról.
Állattanulmányok utáni tervezés. Tanár: Haranghy Jenő.

• AZ ORSZ. M. KIR. •
• IPARMŰVÉSZETI ISKOLA ÖTVEN ÉVE •

Magyar iparművészeti iskola szükségességét alkotmányos életünk első közoktatásügyi minisztere, Eötvös József báró hangsúlyozza mindenek előtt. Ő, az európai látókörű államférfi, ütközik meg először iparművészeti szegénységünkön s programmjába veszi oly művészi intézet alapítását, amely hivatva lenne a magyar lelkekben szunnyadó művészi teremtő erőket kimüvelni; a magyar népművészet csodás gazdagságú formakincsét megnemesítve újjáteremteni; a régi, évszázadokon át virágzott s Európa-szerte megcsodált magyar iparművészet tradicióit kultiválni s művészi iparunkat Nyugat importjától függetleníteni.

Ez életrevaló gondolat megvalósítója Trefort Ágoston közoktatásügyi miniszter, aki most ötven éve, 1880 november hó 14-én személyesen nyitotta meg az Országos Képzőművészeti Társulat Sugár-úti (ma Andrássy-úti) bérházának földszintjén a mindössze két előadó helyiségből álló Orsz. Magy. Kir. Iparművészeti Iskola egyetlen szakosztályát: a «műfaragászati tanműhely»-et s e szerény kezdettel egy gyönyörűséges lombozatba boruló gyümölcsöző intézménynek megteremtője lett.

Az új iskola első igazgatója Keleti Gusztáv; első szervezetének megalkotója a kitűnő Rauscher Lajos; első tanára a neves szobrászművész id. Mátrai Lajos.

Az első három év eredményei — ideiglenes helyiségekben, kölcsön vett felszereléssel, igen szerény állami támogatással, de lelkes és szakképzett tanerők irányításával, kipróbált és a gyakorlati kiképzés céljainak is megfelelő tanmenettel, jól átgondolt szervezettel — igazolták a magyar iparművészeti iskola életrevalóságát. A kezdet nehézségei után, fejlődésének második ciklusában (1883—1896) fokozatos izmosodásának adta bizonyságát azzal, hogy egymás után nyitotta meg mintázó, ötvös-vésnöki, fametsző, díszítő festő, rézmetsző, kisplasztikai, díszítő szobrászati, zománcozó szakosztályait s ezáltal az iparművészet csaknem valamennyi ágazatában teljes kiképzést nyujthatott.

Alig ötéves az iskola s a budapesti országos kiállításon (1885) már olyan gyüjteménnyel mutatkozik be a nyilvánosság előtt, hogy nemcsak a hazai, hanem a külföldi szakemberek is elismeréssel nyilatkoznak működéséről. Pedig a kívülállóknak sejtelmük sincs, hogy mennyi belső akadály áll a legjobban kigondolt terv megvalósításának útjában! A szakosztályok a városnak két, három, majd négy különböző részén, célszerűtlen, sötét, szűk bérlakásokban szoronganak. Nyolc év alatt nyolcszor hurcolkodik az iskola. De zaklatott sorsában se mutat ingadozást vagy visszaesést.

Új, önálló, célszerű és jól berendezett iskolaépület emelése immár elodázhatatlan. Csáky Albin gróf kultuszminiszter, aki az iskolát több ízben is meglátogatta s személyesen győződött meg az elhelyezés bajairól, az Üllői-út, Rákos- és Kinizsi-utcák által határolt telken kijelöli az iparművészeti múzeum és iskola közös épületének helyét, ahol a céljánál fogva egymásra utalt két testvérintézet nagy nemzetgazdasági fontossággal bíró művészi iparunk fejlesztésére nyugodtan munkálkodhat.

Az iparművészet mai monumentális palotáját 1896. évi október hó 26-án felavatják. Ezzel az iparművészeti iskola történetében az újjászületésnek és a belső reformoknak kora kezdődik.

1896 nyarán elbúcsúzik az iskola első igazgatójától, Keleti Gusztávtól, akinek szervező és irányító ereje a megalapítás, majd a fokozatos fejlődés és izmosodás éveiben, lelkesedést, művészi finomságot, éles judiciumot, lelkes

Az Országos Magyar Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításáról. Állattanulmányok utáni tervezés. Tanár: Haranghy Jenő.

odaadást vitt bele a tanári kar törekvéseibe s helyes irányt tudott mutatni újraéledő iparművészetünk számára. Még az ő irányításával rendezi az iskola a millenniumi országos kiállításon közfeltűnést keltő és gazdag tárlatát.

A magyar iparművészeti törekvéseknek e csöndben munkálkodó, de szétszakadozottan s valósággal eldugottan működő iskolája a millennáris kiállításon a legszélesebb körökben is ismertté vált s Fittler Kamill igazgatása alatt második félévtizedes — az elsőhöz minden tekintetben méltó, sőt kihatásaiban még szebb és gyümölcsözőbb — korszakát éli új hajlékában, amely térség, berendezés és felszerelés tekintetében az akkori kívánalmaknak tökéletesen megfelelt.

Szomszédságában a Múzeum gyüjtögette és óvta a mult patinás iparművészeti emlékeit; az Iskola előkészítette a jövőt s a Társulat a kettőt áthidalta a jelen új igényeinek szolgálatával.

A fejlődés a haladó kor irányzatának megfelelő, új szakosztályok és esti tanfolyamok alapításával kezdődik; ezt követi a tanmenet gyökeres reformja, amely a nagy nyugati népek művészi reformmozgalmait s a hazai formakincset egyképpen figyelemre méltató átszervezéssel az eddigi imitatív tevékenység helyébe az iparművészeti tervezők nevelését állítja.

Ez új alapelvek alkalmazása az 1900. évi párizsi világkiállításon kiváló sikerrel érvényesült, amidőn ott Magyarország először jelenhetett meg mint önálló állam s az egész művelt világból összetoborzott bírálóbizottság aranyérmet ítélt az iskolának, elismervén, hogy a magyar iparművészeti iskola a legelőkelőbb külföldi hasonnemű intézetekkel egyenlő rangban van. Itthon pedig több mint 100.000 látogató s maga I. Ferenc József király, a királyi család több tagjával, Széll Kálmán miniszterelnök s a kormány tagjai adóztak elismeréssel a Múzeum csarnokában bemutatott párizsi kollekcióért.

Sajnos, a hazai kereskedelemnek, iparnak s ezekkel együtt valamennyi művészeti ágnak a millenniumi év után kezdődő pangása nem nyujtott lehetőségeket új és nagy feladatok megoldására; a külföldi tervezők, előmunkások további beözönlése pedig még keservesebbé tette a magyar iparművészifjúság helyzetét. Pedig ennek az ifjúságnak értékeit a külföldi vállalatok is ismerték és méltányolták azzal, hogy a külföldi nehéz munkásviszonyok ellenére is szép számban foglalkoztattak magyar iparművészeket. Ezzel új színt, új jellegzetességeket vittek termelésükbe, míg itthon utcáink, középületeink, forgalmi stb. berendezkedésünk képe teljesen szürke nemzetközivé lett.

E sajnálatos részvétlenségnek azonban nem volt szabad az iskola levegőjét megfertőznie! Előbb a vidéki centrumokban (Szeged, Miskolc, Pécs) hordozza körül az iskola legújabb termelésének javát, majd ismét nemzetközi fórum elé lép s a torinói (1902) modern iparművészeti kiállításról is aranyérmet hoz haza.

A negyedszázados fennállást (1905 okt.) nagyszabású kiállítással ünneplik ... Huszonöt év előtt a fafaragászati műhelyben egy vezető tanár néhány bátortalan kezdővel indul el; az első jubileumon már hét szakosztály, 21 tanár és közel 400 növendék ünnepel. Már nem másolnak; lerázták a stíluskényszerek békóit. Modernség, magyarosság s a magyar népies művészet komoly tanulmányozásának hatása látszik minden tárgyon. Igy érthető meg az 1906-iki milánói kiállításon a legilletékesebb fórumok részéről elhangzott amaz ítélet, hogy az európai iparművészeti oktatásban a belga és a magyar művészi oktatás vezet! Pedig rövid pár heti időközben két kiállítást is kellett Milánóban rendezni. Az első kiállítást ugyanis az aug. 3-iki tűzvész az olasz iparművészeti kiállítással együtt teljesen megsemmisítette. Évek lelkiismeretes munkájával készült s legtehetségesebb tanítványaink féltve őrzött, unikumszámba menő művei hamvadtak ott. Ennek ellenére is Milánóból a Grand Prix-t, rá két évre Londonból kitüntető oklevelet hoz haza az iskola, igazolván szakosztályainak termékenységét.

A szigorúan vett iskolai oktatás keretein kívül nagyarányú művészeti, népnevelői és közgazdasági szempontból egyaránt messze kiható vállalkozása volt az iparművészeti iskolának a csipkekészítő tanfolyam, majd a háziipari osztály létesítése s a gödöllői szőnyegszövő-telep megnyitása.

A harmadik decennium végén (1900) létesül végre a grafikai és textilművészeti szakosztály is s ezzel a szakosztályok száma teljessé vált.

Nagy vesztesége ugyanez évben az iskolának Fittler Kamill igazgató halála! Közel

Az Országos Magyar Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításáról. Állattanulmányok utáni tervezés. Tanár: Haranghy Jenő.

másfél évtizedes igazgatása alatt az iskola belső életében annyi értéket, messze jövőbe látó programmot és energiát halmozott föl, hogy ezek lángkévéi az utána következő két évtizeden át, még az 50 éves jubileumát ünneplő intézetet is besugározzák.

Az 1910—14-es évek Czakó Elemér dr. nevéhez fűződnek. A nagyarányú fejlődés, az új szervezeti szabályzat életbelépte, a Díszítő Művészet megindítása, tanulmányi utak rendezése az oktatás egész vonalán a gyorsabb ütemű felfrissülés és a gyakorlati életbe való belekapcsolódás stb. jellemzi e rövid, de mégis zárt, tökéletes, befejezett nehány esztendőt, amelynek legkimagaslóbb eseménye a drezdai rajz- és művészeti oktatással kapcsolatos magyar kiállítás. A párisi (1900) kiállítás óta — nemzetközi viszonylatban — ekkora sikert nem aratott a magyar iparművészeti iskola.

E nagystílű építőmunkásságba süvített bele 1914. nyarán a világháború pusztító orkánja...

A háborús és forradalmi évek az iskola képét is megváltoztatták. Tanárok, tisztviselők és növendékek kórházat rendeznek be, rokkantakat oktatnak kenyeretadó mesterségre, kertműveléssel szereznek részükre eleséget. Közben újabb csoportok vonulnak be az iskolapadokból... Az itthonmaradottak San-Francisco-ba, Stockholm-ba és Szófia-ba küldenek érdemes kollekciókat; a koronázási ünnepségekre pedig elkészítik Budavára szinte varázslatos történeti és művészeti kiképzését; újabb szakosztályokat nyitnak meg, ezúttal már leánynövendékek számára is.

Mindeme küzködve alkotó munkát teljesen összezilálta 1918. őszén a kül- és belpolitikai események nyomán támadt izgalmas hangulat, majd a forradalmi kormány megalakulásával kezdődő reformok, végül 1919 márciusában a proletárdiktatúra kitörése.

E nehéz és válságos időkben előbb Nádler Róbert, majd Gróh István vezette az intézetet. Ez utóbbi alatt megy végbe az iskola nagy újjászervezése (1924), a milánó—monzai páratlan sikerű bemutatkozás: aranyérem.

A legutolsó évek eredményeit a budapesti iparművészeti és iparrajzoktatási országos kiállítás (1926), a berni, bázeli, st.-galleni, genfi, londoni, monzai, barcelonai, amerikai és japán-országi kiállítások hivatottak igazolni.

Az új szervezeti szabályzat óta előbb Simay Imre, majd (1927-től) Helbing Ferenc vezeti az intézetet az igazgató-tanáccsal egyetemben a tanári és tisztviselői kar minden erejét kiaknázó s a napról-napra felötlő újabb és újabb nehézségek ellenére is alkotni akaró ambícióval és ügyszeretettel.

Az ötven éves határkőnél jubiláris kiállítást nyit meg az iskola, igazolni kívánván, hogy kegyelettel ápolja a Mult tradícióit, bölcsen értékeli a Jelent s megérti a Jövő terveit és vágyait.

DR. KOVÁCS JÁNOS

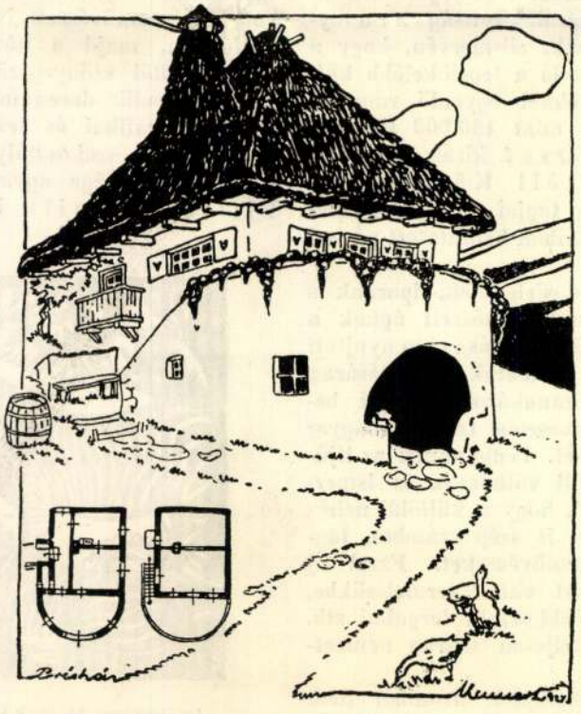

Az Országos Magyar Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításáról. »Magyar Otthon«. Tanár: Weigand Ede.

• A MAGYAR IPARMŰVÉSZET •
• JUBILEUMA •

Megalapításának ötvenedik évfordulóját ünnepli az Országos Magyar Iparművészeti Iskola. De az ötvenedik évforduló nem pusztán egy iskola ünnepét jelenti, hanem az egész magyar iparművészetét.

Ötven évvel ezelőtt — 1880-ban — hol volt a magyar iparművészet? Valójában a fogalma is ismeretlen volt itthon, aminthogy a külföldön is csak nem sokkal előbb csinálták meg a szót és alakították hozzá a fogalmat. Voltak kitünő iparosaink, akik ha összeszedték magukat «remekbe» tudtak dolgozni. Voltak művészi érzésű asztalosaink, lakatosaink, szűr- és díszmagyar-szabóink, ötvöseink, kik a mesterségüket mint mesterséget tanulták itthoni műhelyekben, majd pedig vándorútjaikon külföldi műhelyekben. A külföld nélkülözhetetlen volt akkoriban azok számára, akik nálunk művészettel, vagy a vele rokon iparokkal foglalkoztak. S a külföldön lehetett is sok jót tanulni; csakhogy abból itthon ritkán lett egyéb, mint idegen művészet. Egy-egy nemzet kultúrája csak úgy alakulhat egyénivé, ha önmagából fejlődik. Ahhoz pedig a hazai talajon és környezeten túl az itthon való iskolázás szükséges.

Ennek az elvi igazságnak fölismerését követte előbb az első magyar festőművészeti iskola, majd az iparművészet tanítására szolgáló intézet létesítése. Az Iparművészeti Iskola története, fejlődésének menete, annak fokai érdekesen mutatják megszervezőinek bizonytalanságát és a főcél körüli tájékozatlanságát. Az intézet életének három első esztendejében csak szobrászatot tanítottak egyetlen szakosztályában, a „műfaragászati tanműhely"-ben. Hosszú évtizedeknek kellett eltelniök, mire az iparművésznek készülő ifjúság egyéb hajlandóságainak megnevelésére is módot adott az iskola.

Ebben is, mint sok más problémájában, sőt az egész sorsában részese és egyik szenvedője volt annak az európai nagy vajudásnak, melyen az iparművészeti oktatás máig sincs egészen túl.

Az Országos Magyar Iparművészeti Iskola jubileumi kiállítása. Tanár: Helbing Ferenc.

Máig is megtétetlen az a végtelenül fontos lépés, mely az elméletből a gyakorlatba, az iskolából az életbe visz. A németek, az egyetemes kultúra minden intézményének nagyszerű megszervezői, ebben az irányban épp annyira kisérletezők mai nap is, mint más nemzetek. Újabbnál újabb reformtervekkel keresik a probléma megoldását. Mennyi időbe telt, míg az iparművészeti oktatásban megvalósult a műhelyszerű gyakorlatozás elve!

A mi jubiláló iskolánkban is csak fokról-fokra bontakozott ki elméleti, tehát elvont jellegéből az oktatás. Az intézet első tanárai más területről kerültek az iparművészet birodalmába és jókora idő elmúlt, amire otthonossá lettek új feladatkörükben. Az iparművészet feladatait valójában ők sohasem is látták tiszta szemmel: az iskola első igazi iparművésztanárai a volt tanítványok lettek. Igy alakult ki az iparművészeti oktatás hagyománya magában az iskolában, egyrészt önmagából, másrészt a külföldi tapasztalatok felhasználásával. S hogy mit jelentett az iskola fejlődése, azt megmutatta vele párhuzamosan fejlődő iparművészetünk. Megmutatta számos itthoni és külföldi erőpróbáján, sok diadalmas kiállításon, melyen egymást váltották fel az újabb nemzedékek, és az iparművészet minden ágában derékségüknek adták példáját. Elmondható, hogy a magyar iparművészet a maga egészében az Iparművészeti Iskola teremtménye. Az ötven esztendő egykori tanítványainak névsorában nemcsak minden iparművészünk szerepel, de számos kitünő festőnknek és szobrászunknak a neve is előfordul. Mert külön jelentősége az Iparművészeti Iskolának, hogy benne a nagy művészetre is elindítást kaphattak a fiatalok, sőt szobrászatunknak körülbelül negyven éven át ő volt az egyetlen iskolája és hogy belőle került ki úgyszólva minden régebbi szobrászunk, köztük a legjobbak is.

A beteljesült ötven esztendőnek emlékét most nagyszabású kiállítással üli meg az iskola. A kiállítás a mát mutatja s benne az intézetnek példákban, alkotásokban láthatóvá vált oktatási módszereit. Nagyszabású voltával és a benne bemutatóra került

példák számával, meg minőségével ez a kiállítás nemesak az iskolának, hanem — mint már előljáróban mondottuk — az egész magyar iparművészetnek is ünnepe.

Az Iparművészeti Múzeum nagy üvegestetejű csarnoka és a belőle kiágazó helyiségek a kiállítás színhelye. Hajdan, virágzó korában, az Iparművészeti Társulat rendezte ott érdekes kiállításait, melyeken egy-egy művészre bízva a helyiség interieurszerű kialakítását, egy-egy esztendő java iparművészeti termését mutatta be. Az iskolának ez a jubiláris kiállítása azonban koncepcióra túltesz minden elődjén. Persze a gazdagság hatását, mint amazok, nem tudja kelteni. Messze mögöttünk ama bő esztendők. De az iskola kiállításának külön érdekességét és erkölcsi értékét éppen az a küzdelem adja meg, amelybe megvalósítása került. Küzdelem a negativummal, az anyagi hiánnyal, a nélkülözéssel. A kiállításban gyönyörködő szem nem rögtön fedezi fel, de végre is észreveszi, hogy a nemes anyagok szinte teljesen hiányoznak róla. Az ötvösnövendékeknek nem jutott módjuk arra, hogy arannyal, vagy bár csak ezüsttel is dolgozzanak s a szobrok is túlnyomórészt gipszöntvények. A tanároknak, a volt és mai növendékeknek, azonfelül derék művésziparosoknak áldozókészsége, ingyen munkája és ingyen felajánlott anyaga tette lehetővé ezt a kiállítást. Nem annyira anyagi erőkkel épült meg ez a kiállítás, mint lelki erőkkel s ami megteremtette, ami részeit egybefoglalta, az a lelkesség volt.

A nézőével fordított sorrendben kezdjük meg sétánkat a kiállításon, hogy előbb az iskola belső mechanizmusából lássunk meg annyit, amennyi megláthatő. A közönséget a kiállításnak az a része bizonyára kevésbé érdekli, mert hiszen ott készületekről van szó, folyamatokról, nem befejezett eredményekről. Az első lépés, amelyre az intézet minden növendékét megtanítják, a természet után való rajzolás és festés. Az eközben megragadott természeti elemek szolgálnak az ékítményes tervezés anyagául. A természetlátásnak és a természetstilizálásnak módjaira ezidőszerint két fiatal művész, mind a kettő az iskola volt tanítványa, oktatja a növendékeket: Haranghy Jenő és Leszkovszky György. Míg még nemrégen is csak egyirányú volt a stilizálás tanítása: a történeti stílusok keretében elhelyezkedő, most a legújabb stílus-törekvések keretében is terveztetnek az ifjakkal. Haranghy dolgoztatja fel velök a régi stíluselemeket, Leszkovszky a moderneket. Nagy és fontos újítás ez az iskola irányában, újabb lépés az élettel való kontaktus felé s jelentőséget az ád neki, hogy nemesak az oktatás előkészítő fokain érvényesül, hanem kevés kivétellel végig az oktatás egész menetén, csaknem valamennyi szakosztályon keresztül.

Az izlés átmeneti korszakaiban mindig nagy probléma volt az oktatás irányának meghatározása. Mai nap sokszorosan nagy probléma, mert soha a mult és a jelen törekvései között olyan radikális nem volt a különbözőség. Sajnálatos módon harci jelszavakban és harcias indulatokban jut kifejezésre ez a különbözőség, akárha politikai küzdelemről volna szó. Az eddigihez való konok ragaszkodás legfeljebb azzal az eredménnyel járna, hogy a fiatalok, akik vérmérsékletüknél fogva az újhoz húznak, elidegenednének tanítóiktól és iskolájuktól. Böles megfontolás sugallta azért az intézet vezetőinek azt az elhatározását, hogy az oktatás menetében korunk még kevésbé kialakult stílustörekvéseinek is helyet juttassanak. Meg kell várni, hogy milyen eredményre visz majd ez a törekvés azokon a szakokon is, amelyeken ma még nem látszik nyoma. Külföldi szakiskolákon, különösen a németországiakon és az osztrákokon már minden multbelit kiszorító módon érvényesül az oktatásnak modern iránya. Nem tudni, hogy helyesen-e, mert a mult elvégre is óriási és kimeríthetetlen motivum- és tanulságbánya s ismerete nélkül a jelen csak szegényebb, nem gazdagabb.

A valóság motivumait bizonyos geometriai rendszer szerint alakító tervezés, vagyis az ékítményes gondolkodás mindig is alapja lesz az iparművészetnek. Érthető azért, hogy ennek a stádiumnak akkora szerepe jut az oktatásban. Viszont az ornamentumtermelő képzelet felfrissüléséhez, ahhoz, hogy újabbnál-újabb változatokat tudjon fejleszteni, nélkülözhetetlen a természetnek meg-megújuló, sőt valójában sohasem is szünetelő tanulmányozása. Erre való az emberi alakkal való állandó foglalkoztatása a növendékeknek. Az alakrajz a legfelsőbb fokozatig végigkíséri iskoláztatásának idején a növendéket. Simay Imre és Udvary Géza a tanítói. Újabban az állati alak ornamentumos tekintetben oly fontos rajzoltatása is helyet kapott a tanítási tervben. Ezt a munkát Haranghy Jenő irányítja, aki valóságos specialistája az állatábrázolásnak.

Az Országos Magyar Iparművészeti Iskola jubileumi kiállítása. Tanár: Helbing Ferenc.

Az elsorolt tanulmányokkal készül magasabbrendű feladataira az Iparművészeti Iskola növendéke. A magasabbrendű feladat: az önálló tervezés és a kész tervezetnek a maga megfelelő anyagában való megvalósítása. Ettől fogva kiki a maga hajlandósága szerint helyezkedik el a különböző szakokon. Ezeknek a szakosztályoknak működését mutatja be eredményeiben, többé-kevésbé készre érlelt

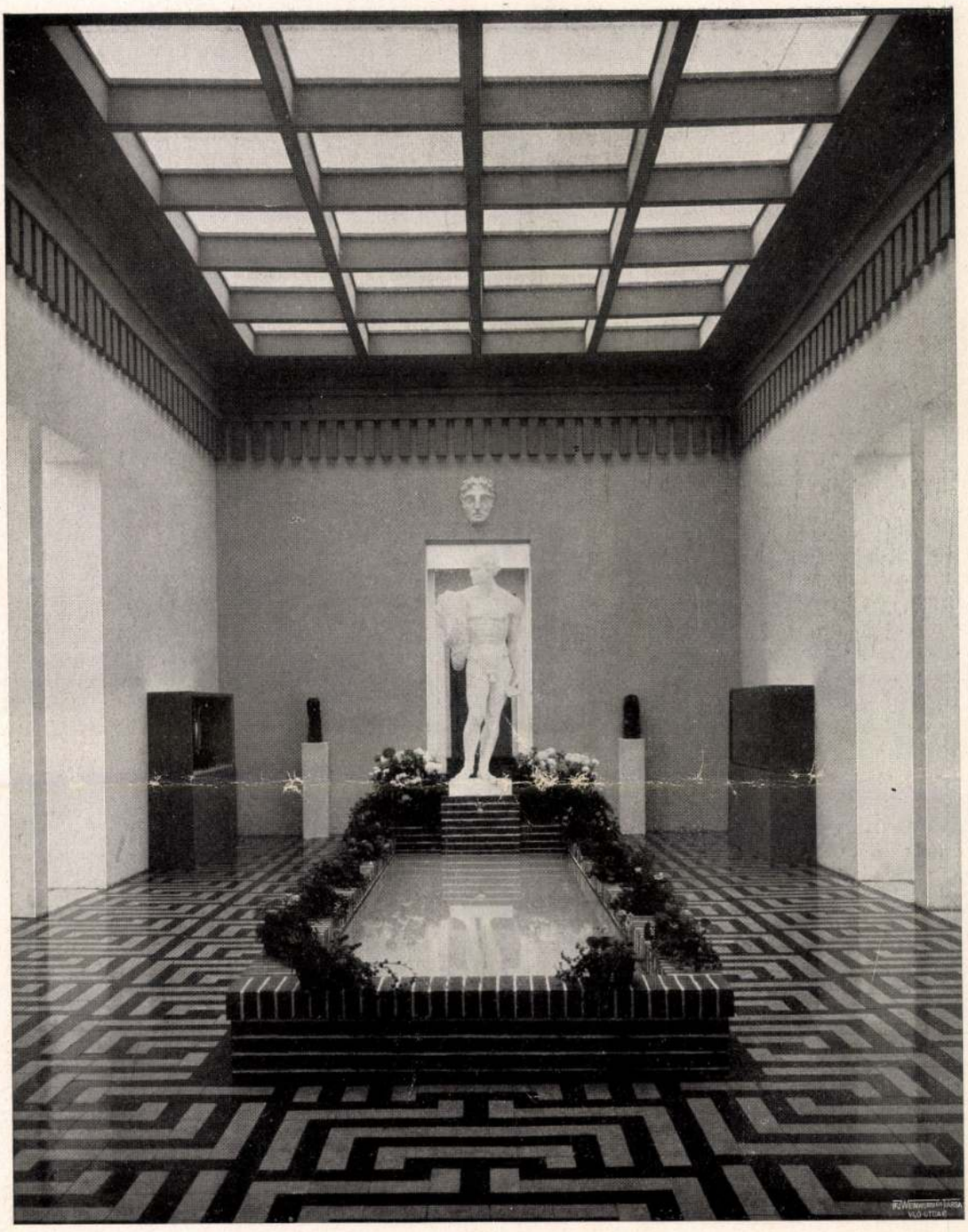

Részlet az Országos Magyar Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításáról. Nagyterem. A kiállítás tervezetét Györgyi Dénes építész tanár készítette Kaesz Gyula, Szablya-Frischauf Ferenc és Weichinger Károly tanárok közreműködésével. — Teil der Jubiläumsausstellung der Ungarischen Kunstgewerbeschule. Repräsentationssaal. Entworfen von Prof. Architekt Dénes Györgyi, unter Mitwirkung der Professoren Gyula Kaesz, Ferenc Szablya-Frischauf und Károly Weichinger. — The Representativ Hall at the Exhibition of the School for Arts and Crafts at its fifteeth Jubilee. The Exhibition is planned by D. Györgyi, with the aid of Gyula Kaesz, Ferenc F. Szablya and Károly Weichinger.

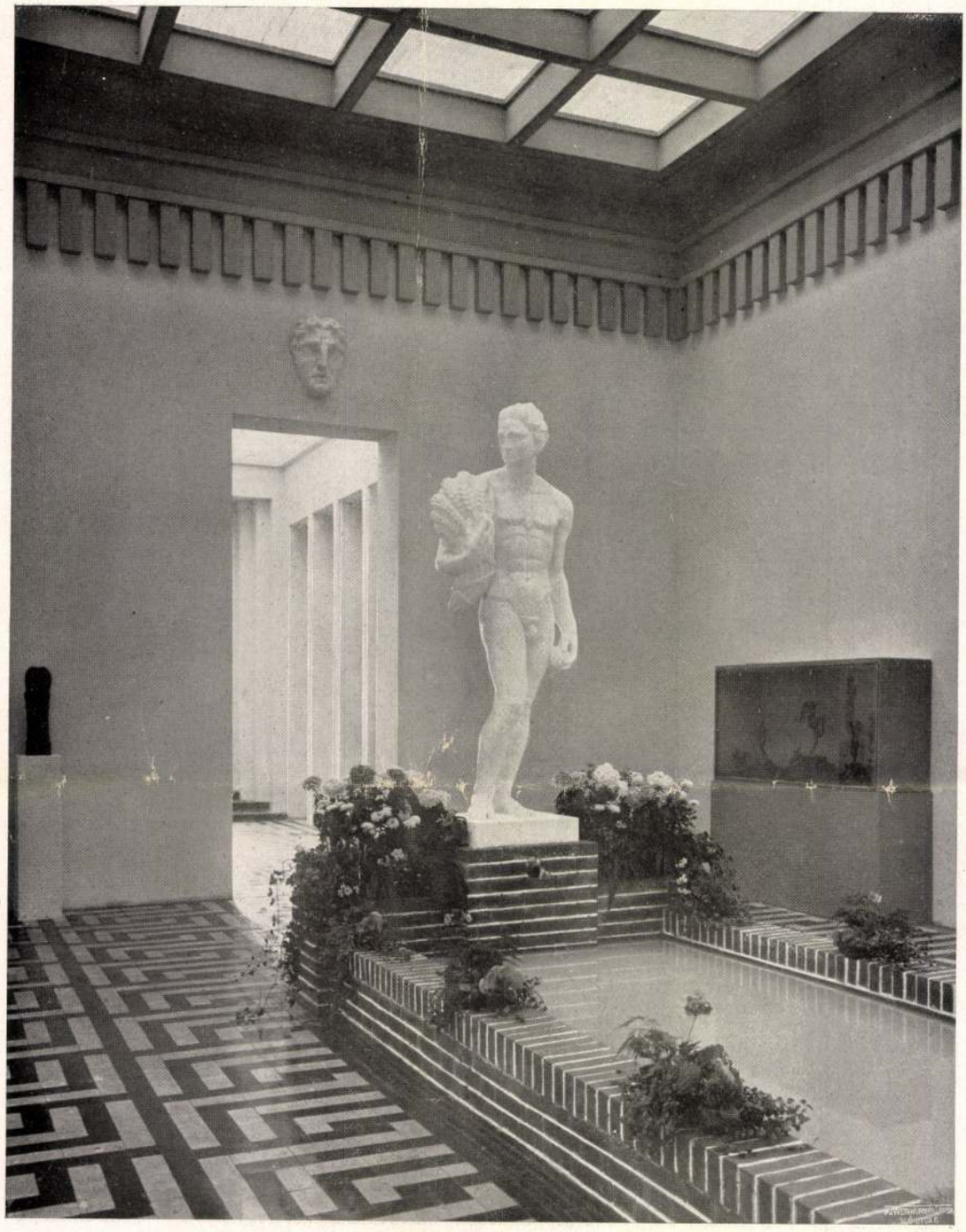

Részlet az Orsz. Magyar Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításáról. — Teil der Jubiläumsausstellung der Ungarischen Kunstgewerbeschule. — A part of the Exhibition of the School for Arts and Crafts at its fifteeth Jubilee.

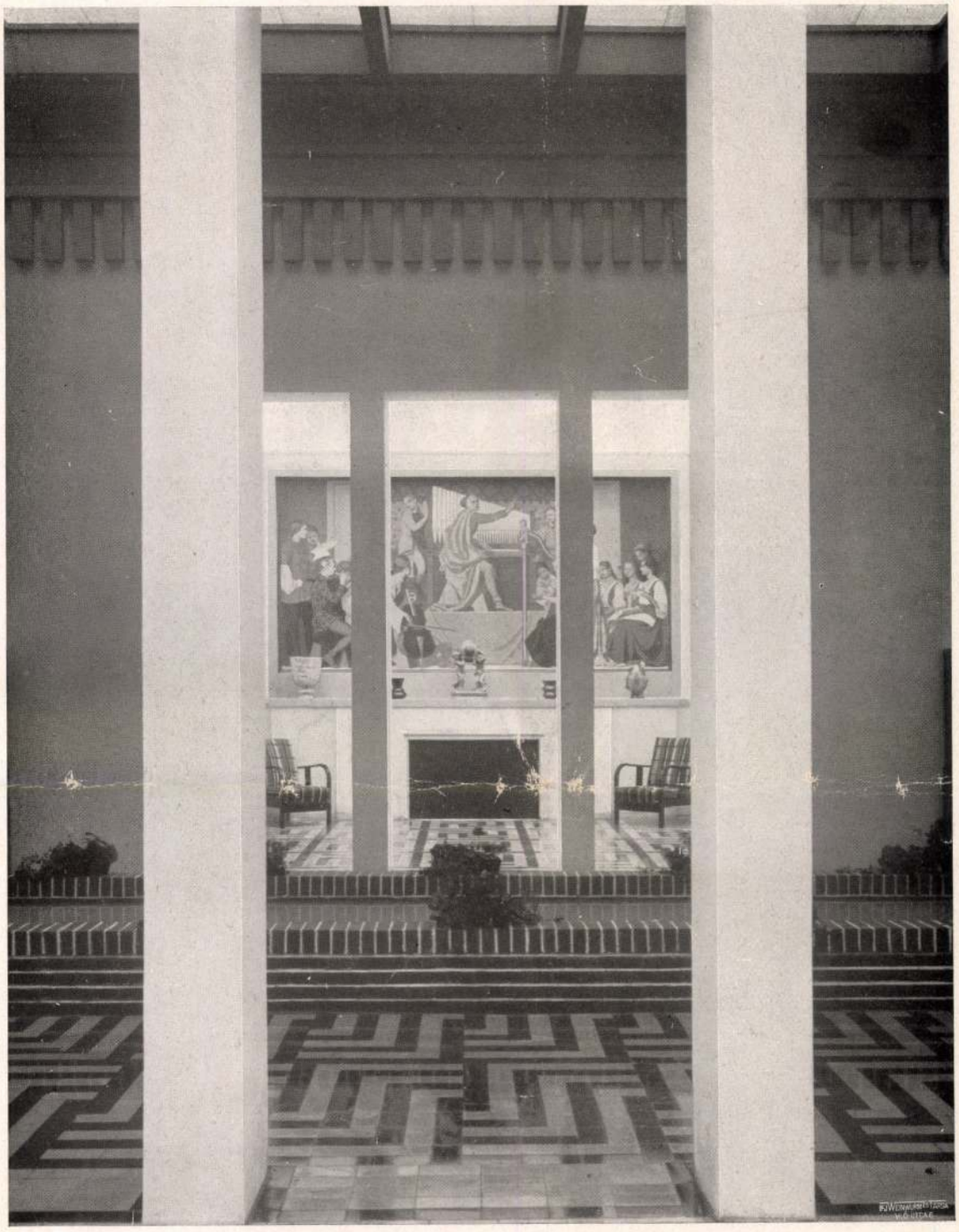

Részlet az Orsz. Magyar Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításáról. — Teil der Jubiläumsausstellung der Ungarischen Kunstgewerbeschule. — A part of the Exhibition of the School for Arts and Crafts at its fifteeth Jubilee.

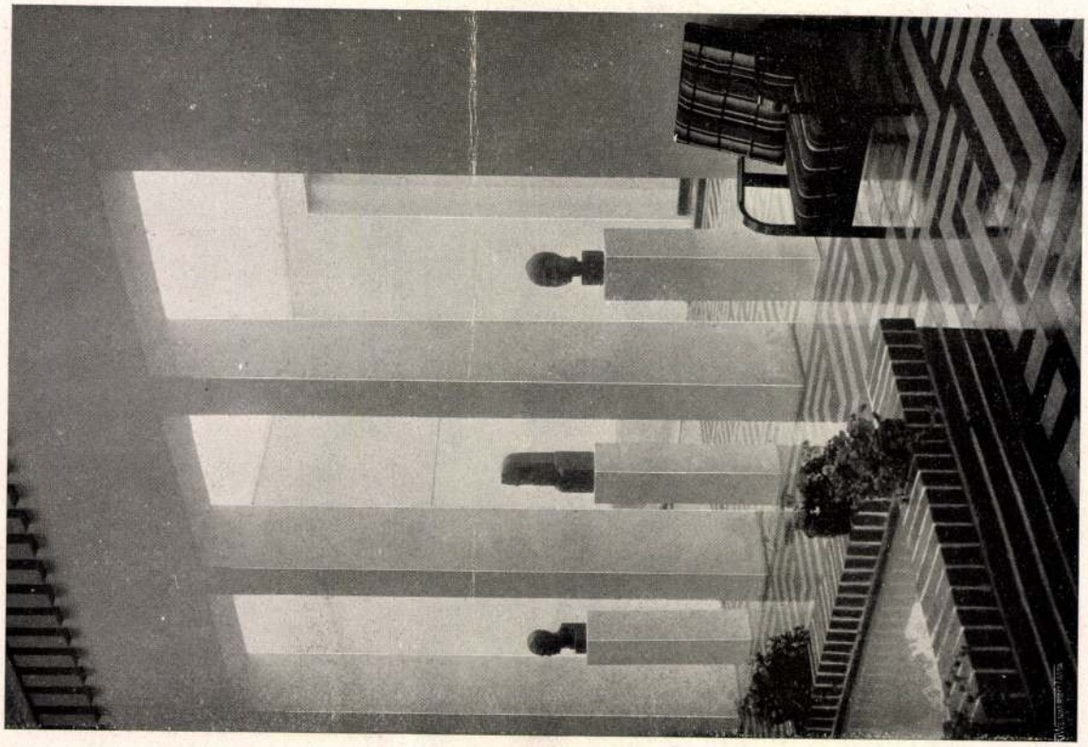

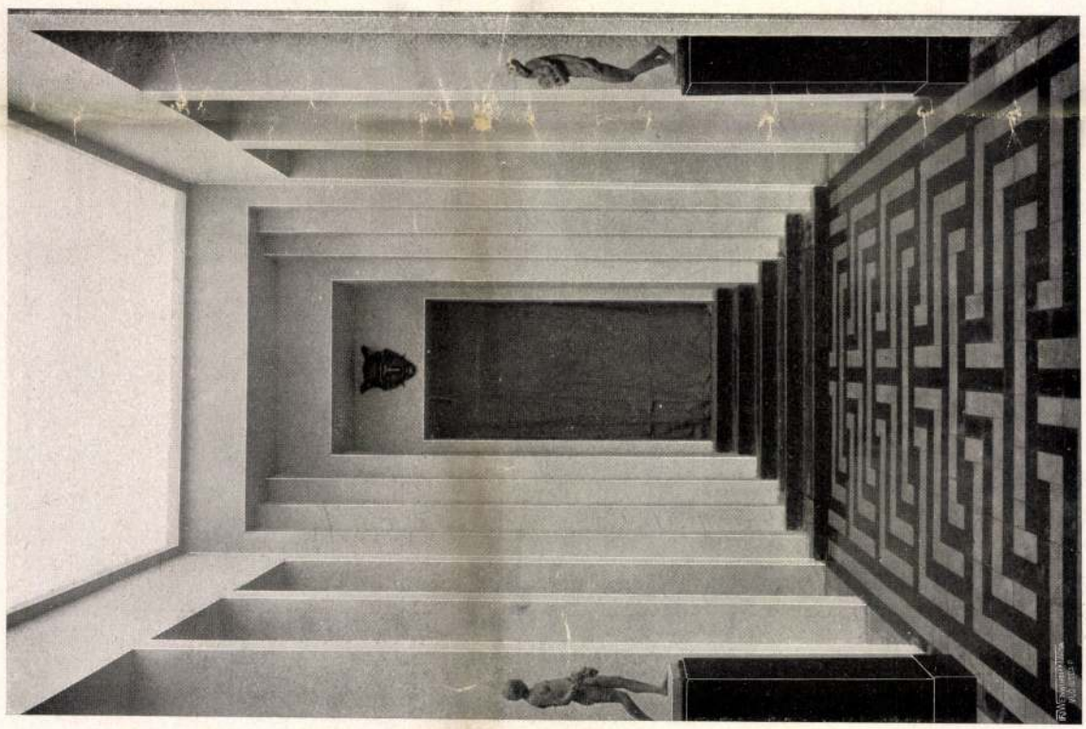

Részletek az Orsz. Magyar Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításáról. — Teile der Jubiläumsausstellung der Ungarischen Kunstgewerbeschule. — Parts from the Exhibition of the School for Arts and Crafts at its fifteeth Jubilee.

• A NAGYKÖZÖNSÉG MINT KIS MECÉNÁS •

A művész és mecénás elválaszthatatlan egység a kor sajátos lelkületében. A történetírás elhanyagolta a mecénások szerepét. A történelmi átalakulás folyamán a közönség lett mecénássá. A művész szabadsága számára mind a két mecénás pártfogása a maga értelmében jelent megkötést. A közönségnek mint mecénásnak feladata az általános műveltség emelése. A legújabbkori demokrácia közönségének az iparművészet különösen kezeügyébe esik, a népművészettel és a háziiparral való kapcsolatokon kívül a nemes dilettantizmuson át is. Az iparművészetnek ez az ereje az, ami jövőt építő termékenységet kelthet.

A művészet fejlődésének hömpölygő folyamát lényegében két forrás táplálja: a művész, aki alkot, és közönsége, amelynek alkot. E két forrás egyazon eredési helye a korszellem, amelyben élnek s amelyből merítenek. Bőséges áradásuk hullámokat ver s szüli a művészet hősi korszakait. Néha elsekélyesedik és ilyenkor nagy tettekre nem képes: feléli a hagyományokat. A két ág ideig-óráig el is szakadhat egymástól (mint ma is), de egymásrautaltságuk szükségképpen ismét egyesíti őket.

A művész és a mecénás elválaszthatatlan egymástól és meg nem érthető egymás nélkül. A középkori katedrálisok építőjét nem állíthatom Lorenzo Medici oldala mellé, de Michelangelót sem a középkor kőbe faragott tantételes világába. A művész és közönsége az a két tényező, melyek kölesönhatásának eredője maga a művészeti stílus.

A mecénás szerepe kevéssé méltatott tényező a művészetek fejlődésében, pedig a szellemtörténeti szempontok eléggé megindokolnák azt a vállalkozást, mely az eddigi művészettörténetek vagy talán művészek története után (célzok ezzel az uralgó életrajzos munkákra) megírná a művészet közönségének történetét is. S hogy ez a kívánság ellentmondásnak ne lássék, a művész és mecénás elválaszthatatlanságáról, megjegyzem, hogy itt sem életrajzszerű, hanem összefoglaló munkára gondolok.

Vegyük egyszer szemügyre ezt a második tényezőt, a közönséget, a mecénást.

Mecénás alatt általában a művészet támogatására áldozó, lelkes műbarátot szokták érteni. Már ez a meghatározás magába foglalja a mecénás fogalmának tágkörű voltát, hiszen az áldozatkészség mértéke, anyagi vagy szellemi természete, megnyilvánulási módja és célja nagyon széles határok között mozog, nem is szólva azokról a rétegeződésbeli eltolódásokról, melyeket a mecénás fogalmát illetőleg az elmult időben, de ma is észlelhetünk. Ha tekintetbe vesszük azokat a fentebb vázolt szempontokat, melyeket a közönségnek a művészetekben való közreműködéséről mondottunk, azt hiszem, igazságtalanok lennénk, ha Caius Cilnius Maecenas késői utódai közül csak az olasz Mediciket, II. Gyulákat, a francia Louiskat, Francoiskat, a német Maximilianokat, Ludwigokat, a magyar Mátyásokat, Esterházykat stb. kebeleznénk be a művészet irányító tényezői közé. Ebből az egyoldalú szempontból nézve a kérdést, például a csaknem kizárólag polgári és patriciusi osztály által létrehozott XV—XVI. századi német renaissance s holland barokk festészet szelleme és forrása örök rejtély volna számunkra. S hogy még ezen a ponton sem állhatunk meg, alább látni fogjuk.

A mecénásoknak ilyen osztályszerű rétegeződése mellett tevékenységük célja és eredete is sokféle színeződést mutat. Feltéve mindenütt a művészi szép iránt benső vonzódást, mint alaptényezőt, sok egyéb indíték is közrejátszik benne. Nerónál a beteges tékozlás is, a renaissance hercegeinél a hatalmi versengés, a Napkirálynál az önistenítés, az ellenreformációt irányító mecénásegyháznál a lelkek visszatérítésének szándéka Szent Péter hajójába: például sok mindent megmagyaráz. Hogy Mátyás mecénási tevékenységébe a politika is belejátszott, Bonfininél olvassuk, ahol a király maga figyelmébe ajánlja a keresztény fejedelmeknek a tudomány és művészet pártfogolását, hogy udvaruk fényével tekintélyt szerezzenek maguknak a pogány előtt. (Ismeretes, hogy a szultán gőgös üzenetét hozó török követek a visegrádi palota pompájának láttára a nagy Rex elé jutva, beszéd helyett hebegni kezdtek.) A XVI. és XVII. században az ötvösművek soha nem tapasztalt gyüjtési lázát hazánkban (főleg a Felvidéken és Erdélyben) a művészet szeretete és fajunk ősi fényűző hajlama azokban a zavaros időkben egymagában nem magyarázza eléggé. A billikomok, kupák, talpas poharak, kettős serlegek, csészék és ékszerek, melyeket a főurak, nemesek és tehetős polgárok egyforma buzgósággal gyüjtöttek, nem csupán díszül, hanem valósággal tartaléktőkék gyanánt is szolgáltak, mert megszorult tulajdonosaik helyzetén elzálogosításuk, vagy készpénzen történt eladásuk által sokszor segítettek.

• AZ ÖTVENÉVES •
• IPARMŰVÉSZETI ISKOLA •

Ősszel félszázados jubileumi ünnepséget tart az iskola. Műfaragászatból hét szakosztály és művészképző bontakozik ki. Háborús megpróbáltatások és a jövő munkája.

Az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola az idén ősszel ünnepli fennállásának ötvenedik évfordulóját. A tanműhely, mely félszázad előtt szerény keretek között indult meg, idők folyamán nagy intézetté fejlődött. Erről a fejlődésről fogunk a nyilvánosság előtt beszámolni egy nagyszabású kiállítás keretében. Be fogjuk mutatni iskolánk jelen állapotát, működését, oktatásmódját és eredményeit — amennyire ezt mostoha pénzügyi helyzetünk engedi — méltó keretek között az Iparművészeti Múzeum nagyesarnokában.

Az Országos Magyar Iparművészeti Iskola az elmult félszázad alatt híven teljesítette feladatát. Sok jeles iparművész került ki falai közül, akik művészi ízlést és kvalitást vittek a magyar műiparba és hírt, diesőséget szereztek maguknak és a magyar névnek a haza határain túl is.

Az Iparművészeti Iskolát 1880-ban alapította Trefort Ágoston akkori közoktatásügyi miniszter s ezzel a ténnyel lefektette a mai iparművészet alapját. Működését az iskola egy műfaragászati tanfolyammal kezdte és csak fokozatosan kapcsolódtak hozzá a többi szakosztályok. Ma már hét szakosztályból áll. Építő iparművészeti, díszítő festészeti, díszítőszobrászati, grafikai, ötvös- és zománcozó-, textil- és kerámiai szakosztályból. Az Iparművészeti Iskola a mai szervezetében két részre tagozódik: egy négyéves iparművészeti és egy kétéves művészképző tanfolyamra. Az iparművészeti szaktanfolyam sikerrel végzett rendes tanítványai a IV. év végén végbizonyítványt kapnak, amely katonai szolgálatban jogot ad karpaszomány viselésére; az ipari életben pedig munkakönyv váltására és hathavi műhelygyakorlat igazolása után a tanult szakmával rokon iparágak önálló űzésére, iparigazolvány váltására, továbbá iparostanonciskolákban és tanonctanfolyamokon a megfelelő szakon ipari szakrajz és szaktárgyak tanítására. A művészképző szaktanfolyamra az alsó négy évfolyamot kiváló eredménnyel végzett tanítványok vétetnek fel, akik a VI. év végén iparostanonciskolai rajztanítói pályára képesítő szakoklevelet nyernek.

Kürtös magyar. Pál rajza. Iparművészeti Iskola.

Az Iparművészeti Iskola legnagyobb fellendülést az 1901—1915. években mutatott, amikor — úgy mint ma — új eszmék és új formanyelvre, stílusra való törekvések hevítették a művészetet. Akkor a nagy, gazdag Magyarország virágzó pénzügyi helyzete is kedvezett ennek a fellendülésnek. A felfelé való törekvésnek a világháború vetett véget. Az állam, a társadalom anyagi és fizikai ereje a nagy küzdelem szolgálatában kimerült. Kulturális célokra már alig jutott valami. A háború után jött a forradalom, a bolsevizmus szomorú korszaka, mely alkotni nem, csak rombolni tudott. Iskolánk anyagi ereje letört, fölszerelése, berendezése tönkrement, pótlására nem volt mód, a műhelyoktatás anyagok hiányában alig működött és csak a tanári kar példátlan kitartása, lelkes munkálkodása mentette meg intézetünket a teljes lezülléstől.

A szörnyű idők elmúltak, de a gazdasági és pénzügyi nehézségek megmaradtak és dacára ennek — bár felére redukált költségvetéssel — intézetünk lassan, de mégis visszanyerte régi képét. Fokozott lelkesedéssel és szorgalommal folyt a munka és ma már mondhatjuk, hogy sikerült ismét a régi színvonalat elérni.

Azt hisszük, hogy majd a jubiláris kiállításunk be fogja bizonyítani iskolánk életrevalóságát és alkalmat nyujt arra, hogy a nyilvánosság előtt áttekinthető képet adhatunk iskolánk működéséről, az oktatás színvonaláról és kész eredményeinek értékéről.

HELBING FERENC

Magyar Iparművészet
1930. 3-4. f.

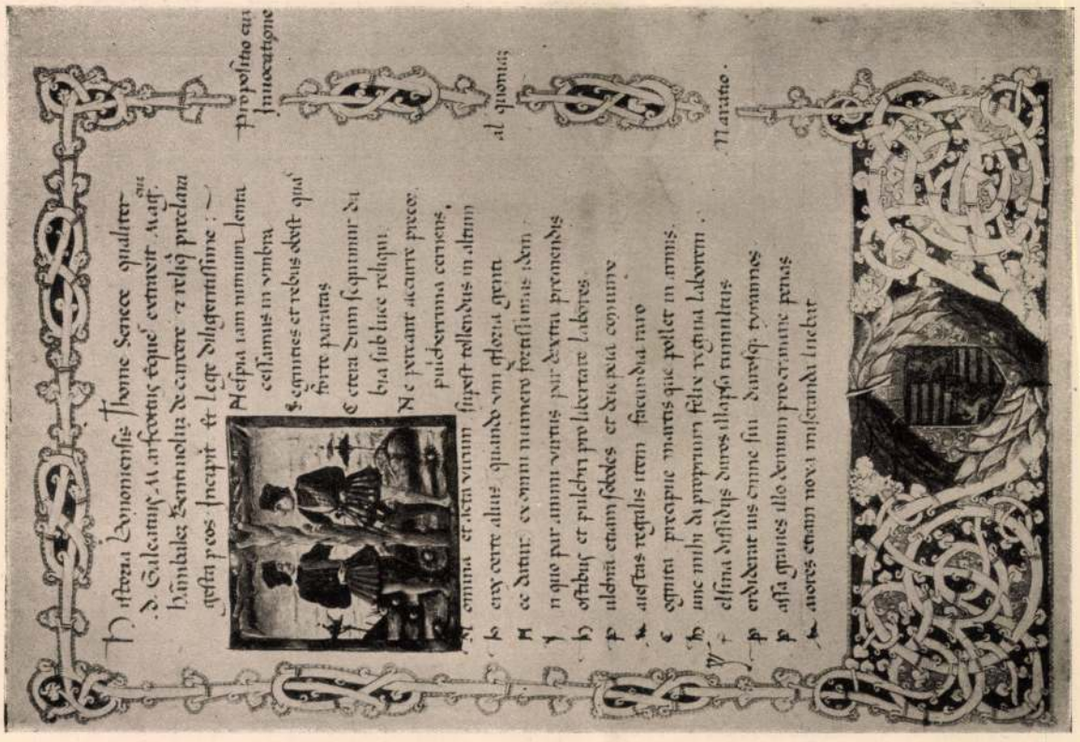

Az O. M. Iparművészeti Múzeum fényképgyűjteményéből. 4. Marcianii Capellae de nuptiis Philologiae et Mercurii című Corvin-kodex. A XV. századból. A velencei sz. Márk könyvtáré. — 5. Historia Bononiensis című Corvin-kodex. XV. század. Hártyakézirat Mátyás címerével. A müncheni udv. államkönyvtáré.

Aus der Photographiensammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums. 4. Manuskript aus dem XV. Jahrh. — 5. Manuskript mit dem Wappen des Königs Mathias v. Ungarn. XV. Jahrhundert. Beide ursprünglich im Besitze des Königs Mathias Corvinus v. Ungarn.

Magyar Iparművészet 1916.

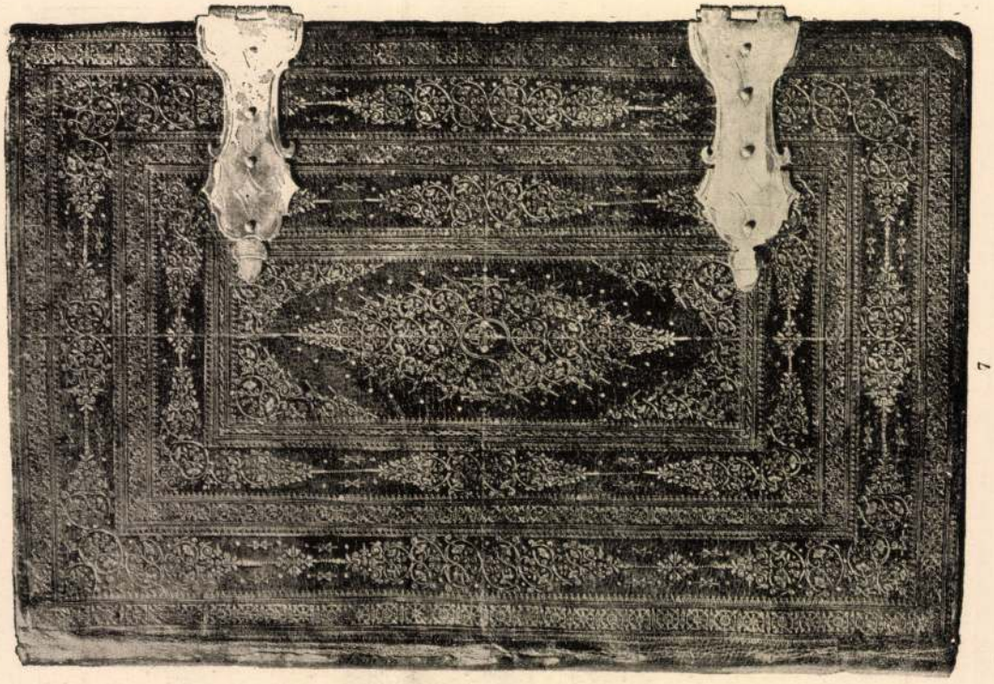

7

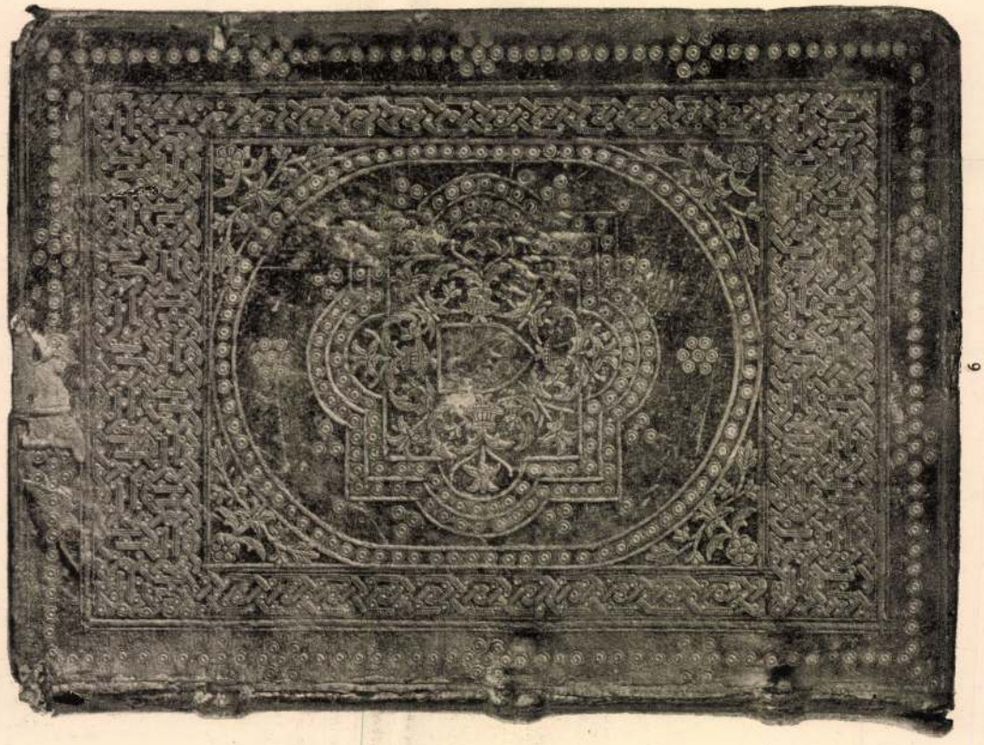

6

Az O. M. Iparművészeti Múzeum fényképgyűjteményéből. Régi magyar könyvtáblák. 6. Káldi György: Az Vasarnapokra-Való Predikatzioknak első resze. Pozsony 1631. Marokin-kötés. Budapesti Egyet. Könyvtár tulajdona. — 7. Cornelii Taciti Annalium et Historiarum Libri. XV. sz. A marosvásárhelyi gr. Teleki-könyvtáré.

6—7. Aus der Photographiensammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums. Alte ungarische Buchdeckel aus dem XVII. und XV. Jahrhundert.

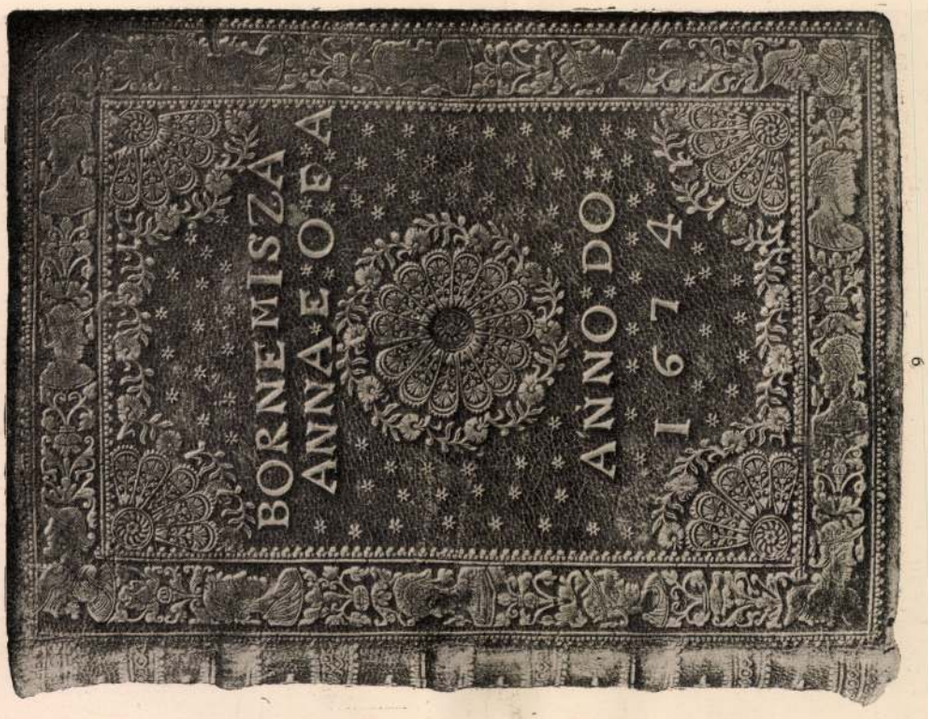

9

8

Az O. M. Iparművészeti Múzeum fényképgyűjteményéből. 8. M. F. Wendelinus: A Keresztyen Isteni Tudomanyról Irott Ket Könyvei. Kolozsvár 1674. Erdélyi Múzeum tulajdona. — 9. XVI. századbeli kézirat. Velencei kötés. A Nemzeti Múzeum tulajdona.

Aus der Photographiensammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums. 8. Ungarischer Buchdeckel v. 1674. — 9. Venetianer Buchdeckel.

AZ IPAR-
MŰVÉSZETI
MÚZEUM
GYŰJTE-
MÉNYE

10

Az O. M. Iparművészeti Múzeum fényképgyűjteményéből. 10. Könyvborítók aranyozott ezüstből, XVI—XVII. sz. magyar munka, eredetileg a Bánffy grófok kincstárában volt, onnan került a Nemzeti Múzeumban levő Jankovich Miklós gyűjteménybe.

Aus der Photographiensammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums. 10. Buchdeckel aus vergoldetem Silber. Ungarische Arbeit aus dem XVI—XVII. Jahrh.

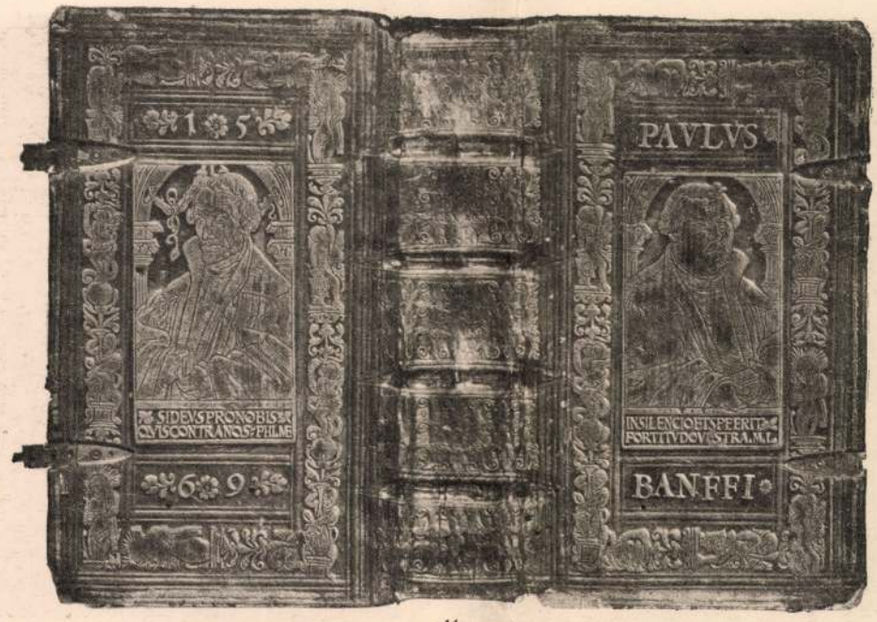

11

12

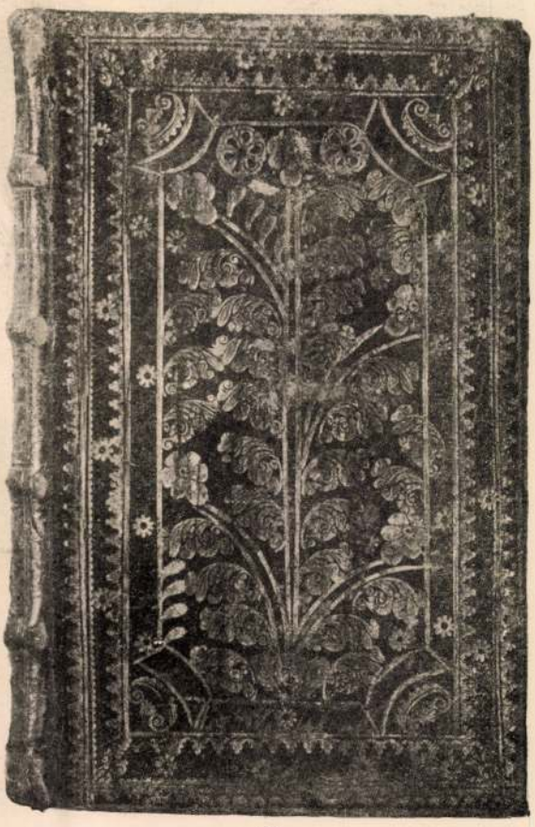

13

Az O. M. Iparművészeti Múzeum fényképgyűjteményéből. Régi magyar bőrkötések. 11. XVI. századbeli magyar könyvtábla. — 12. Dengelegi Péter: Roevid Anatomia. Gyulafejérvár 1630. A kötés a XVIII. század elején készült. — 13. Nógrádi Mátyás: Lelki Próbakő. Debrecen 1651. A sárospataki ref. főiskoláé.

Aus der Photographiensammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums. Alte ungarische Buchdeckel. — 11. XVI. Jahrhundert. — 12—13. Anfang des XVIII. Jahrhunderts.

AZ IPAR-
MŰVÉSZETI
MÚZEUM
GYŰJTE-
MÉNYE

14

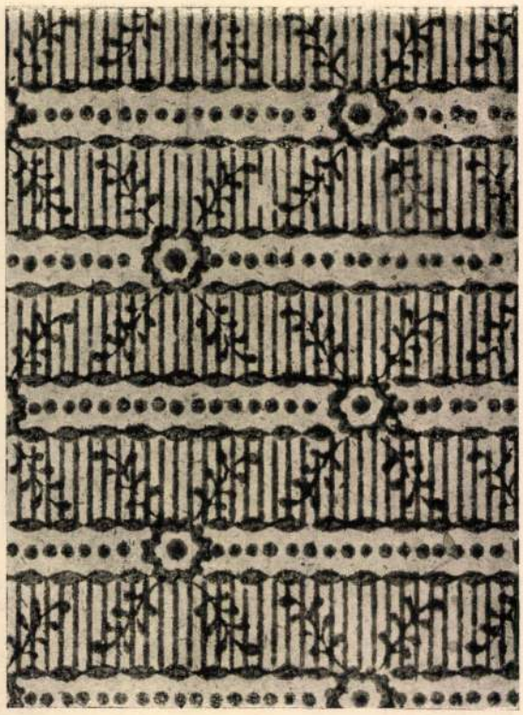

15

16

17

14—17. Szemelvények az Iparművészeti Múzeum régi előzékpapiros-gyűjteményéből.

14—17. Aus der Vorsatzpapiersammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums.

19

THEOPHILE STEINLEN. JOHN HASSALL

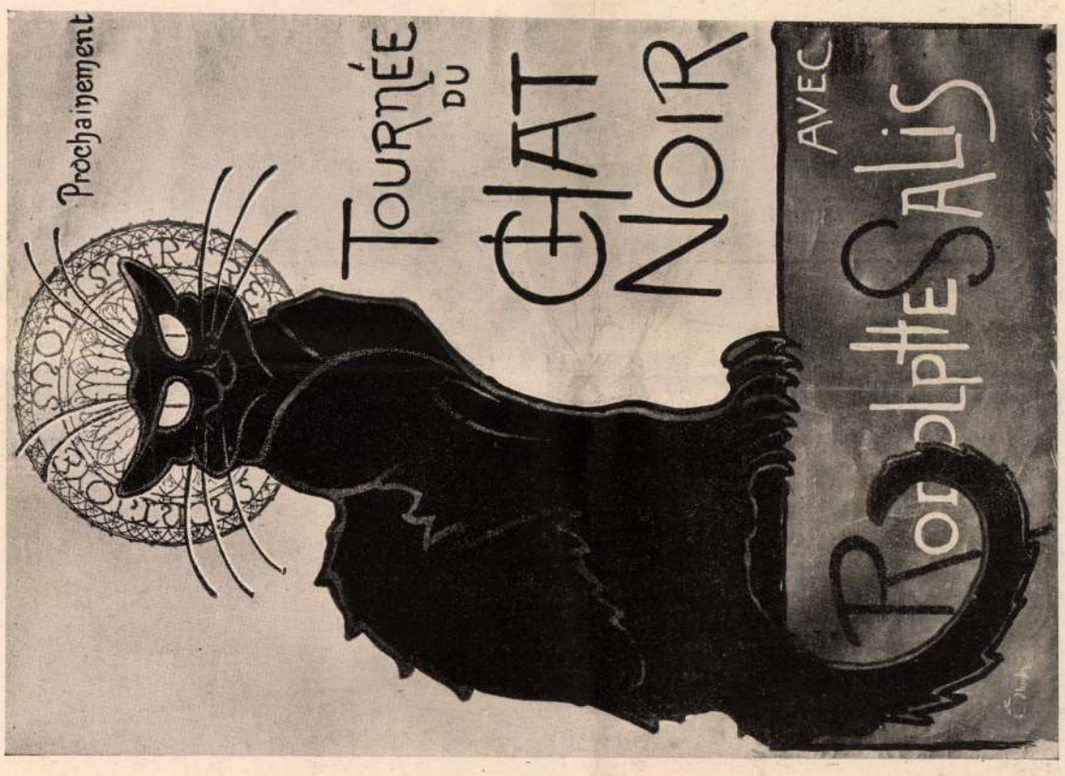

18

Szemelvények az O. M. Iparművészeti Múzeum plakátgyüjteményéből. 18. Theophile Steinlen. — 19. John Hassall.

Aus der Plakatensammlung des ungarischen Landeskunstgewerbemuseums. 18. Th. Steinlen. — 19. J. Hassall.

AKSZELI
GALLÉN-
KALLELA

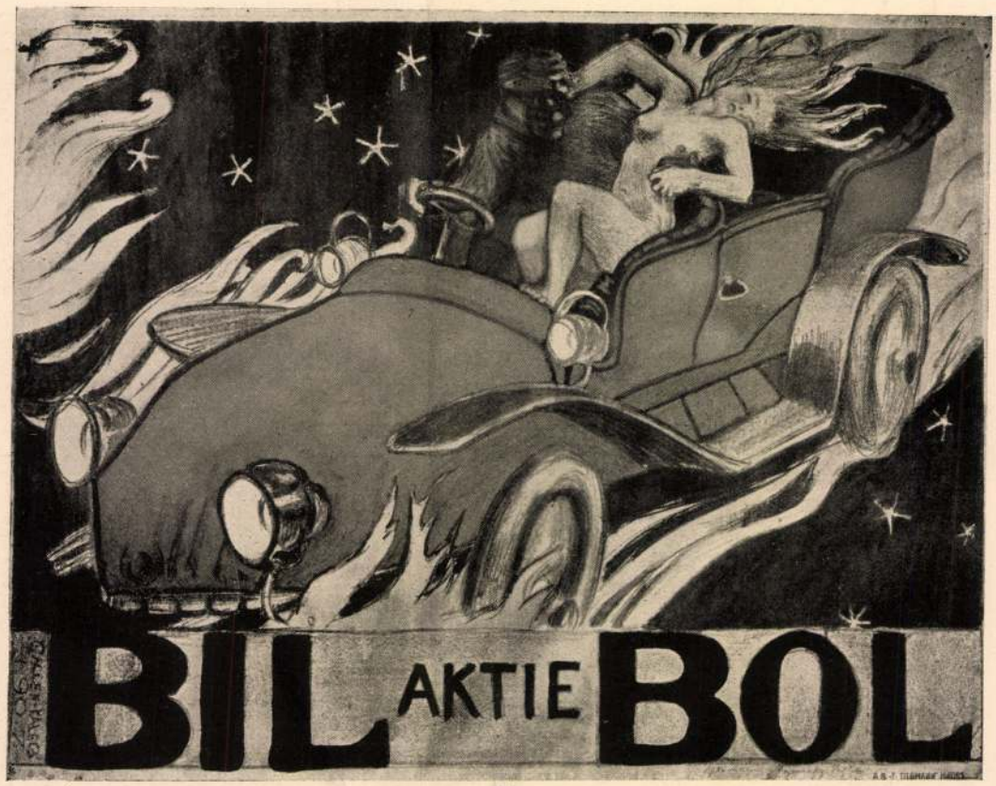

20

21

18 Szemelvények az O. M. Iparművészeti Múzeum plakátgyüjteményéből. 20—21. Akszeli Gallén-Kallela.

Aus der Plakatensammlung des ungarischen Landeskunstgewerbemuseums. 20—21. Akszeli Gallén-Kallela.

Mit csináljunk a szorgalmasan gyüjtött fémhulladékokkal?

(Levél a szerkesztőhöz.) Igen tisztelt Szerkesztő Ur! Hónapokkal ezelőtt a főváros utcáin plakátok jelentek meg, amelyeken felhívták a közönséget arra, hogy gyüjtse a vashulladékokat. Országszerte vasnapokat tartanak, ami nagyon helyes, hiszen nemzetgazdasági szempontból tagadhatatlanul nagy jelentősége van annak, ha a háztartásokban az idők folyamán összegyült fémhulladékokat nem dobják a szemétbe, hanem összegyüjtik és további felhasználásra beszolgáltatják. Legutóbb a Filmhíradóban láttam, hogy vidéken cserkészek hogyan gyüjtik össze a fémhulladékokat. Abban a házban, ahol én lakom, minden háziasszony, a plakátok felhívása és az ujságokban megjelent közlemények hatása alatt elkezdte gyüjteni a fémhulladékokat, most azonban már kezd kellemetlenné válni, hogy azok elviteléről semmiféle gondoskodás nem történik.

Őszintén bevallom, nem is tudom, mit csináljak az üres konzervdobozokkal és egyéb fémhulladékkal, amelyet hónapok óta gyüjtök. Nézetem szerint helyes lenne, ha addig is, amíg a cserkészek, vagy más szervezet elszállítja ezeket az összegyüjtött fémhulladékokat, minden ház udvarán a házmester egy nagyobb ládát állítana fel és a lakók a fémhulladékokat ebbe a ládába öntenék. Különösen kisebb lakásban, ahol nincs felesleges hely az ilyen fémhulladékok elhelyezésére, nagy könnyebbséget okozna a házi központi gyüjtőhelyek létesítése. Teljes tisztelettel: *Egy budapesti háziasszony.*

A legnagyobb idegennyelvű kolónia Berlinben a magyaroké

Berlin, augusztus 7
(NST)

A németbirodalmi fővárosban mintegy *háromezer magyar* él állandóan, akik Berlint második hazájuknak tekintik és *a legnagyobb idegennyelvű kolóniát* alkotják. A berlini magyar főiskolai hallgatók szövetsége már csaknem *száz éve áll fenn*, még 1842-ben alapították. 1917-ben magyar intézet létesült Berlinben, de ezenkívül is számos kisebb magyar egyesület működik Berlinben és a magyaroknak *külön vendéglőik* is vannak.

A berlini egyetem közvetlen közelében van a *Collegium Hungaricum*, ahol a tanulmányaikat folytató hallgatókon kívül körülbelül *negyven magyar tudós* lakik. Kertjében emléktáblát emeltek a berlini magyarok, mint a tábla felirata hirdeti: »A világháború Berlinben nyugvó magyar hősi halottai emlékének«.

A berliniek is tudatában vannak, hogy ez a felirat mit jelent és *sohasem feledkeztek meg a német-magyar fegyverbarátságról.* A magyaroknak minden joguk megvan Berlinben, amit csak egy állam vendégeinek nyujthat. Van saját ifjúsági szervezetük, nemzeti frontjuk, házuk, szociális és gazdasági intézményeik, saját hírlapjuk, sőt iskolájuk is, ahol magyar anyanyelvükön tanulhatnak.

A Szent István esti futballkupa

Csütörtökön, augusztus 8-án:
Gamma—Törekvés
Szombaton, augusztus 10-én:
Elektromos—Újpest
(mindkettő este negyed 9 órakor az Elektromosok latorcautcai pályáján)
Jegyei elővételben olcsóbban a Pest—Magyarország kiadójában kaphatók.

HALDOKLIK A HÍRES SZEGEDI RÓZSA

Szeged, augusztus 7
(A Pest szegedi tudósítójától)

Haldoklik a szegedi rózsa... Nemrégiben még egész Európa ismerte és kereste, vele udvaroltak a bécsi gavallérok, hajnalonként egész rózsavonatok indultak útnak, később repülőgép szállította Ausztriába, Stockholmba a szegedi rózsát és *lassanként úgy kezdték ismerni Szegedet, mint a »rózsák városát«.* Ma már csak a Móra-park, az újszegedi liget pompázatos rózsatengerei és a Marosszög egyes kertjei emlékeztetnek erre a különleges és gyönyörüen ívelő virágkultúrára, amely nemcsak új hírt szerzett az alföldi városnak, de amely hosszú évtizedeken át *igen tekintélyes jövedelemhez juttatta Szegedet.* Már meg is lehetne szövegezni a szegedi rózsa gyászjelentését: *élt 60 évet, elpusztította a virág iránt érzéketlen világ...*

A kertészet ősi foglalkozás a Tisza—Maros szögében és különösen a szegedi kertészek faiskolái kaptak gyorsan szárnyra. A faiskolák mesterei jöttek rá vagy hatvan év előtt, hogy

a Maros homokja különösen alkalmas kifinomult rózsatermelésre.

Néhány fiatal kertész összeállt és megkezdte a rózsaültetést, amelyből néhány év alatt kialakultak az újszegedi rózsatengerek. *Zsembery* Károly, *Szögi* József, *Horváth* István és József, *Szabó* István munkájából hamarosan kialakult *Európa legszebb és legillatosabb hosszúszárú rózsája, amelyért szinte kapkodtak az európai piacokon.*

Amikor a bécsi gavallérok szegedi rózsával udvaroltak

— A legkitünőbb talajon létesítettük a faiskolákat — mondja a rózsakertészek hosszú ideig volt elnöke, *Zsembery* Károly. — Lassan rájöttünk arra, hogy ez az áldott talaj *más növények számára is kitünően alkalmas.* A marosszögi hordalék az Alföld egyik legjobb termőtalaja. Igy jutottunk el a gyönyörű szegedi rózsákig.

Amikor már megszervezték a magyar piacot, *kiterjesztették működésüket Ausztriára.* A monarchia idején vámmentesen lehetett Bécsbe virágot szállítani és a bécsi kereskedők szívesen vették a harmatos, pompás illatú szegedi rózsát. Rövidesen ajánlatot tettek a szegedi kertészek nagyobb tömeg szállításra. Igy történt azután, hogy

a század végén már többszáz holdon termeltek a szegedi határban rózsát

és *kitermelték azt a faját, amely a legszebben virult és a legjobban volt szállítható. Különösen* büszkék voltak a szegedi virágok *hosszú szárára és különleges illatára.* Egy-egy hajnalon, amikor megkezdték a rózsák szedését, *valóságos illatfelhő úszott a marosszögi kertek fölött.* Minden évben növekedett a rózsakertek száma és szinte már össze sem lehetett számolni, hogy hány rózsató virul az újszegedi kertekben. Mindig volt elegendő virág, százezerszámra. Voltak idők, amikor *kétszázezernél is több volt a szállítás.* Egyre több és több rózsa került a bécsi piacra, a 90-es években már a bécsi kereslet legnagyobb részét Szeged látta el, s ma is nosztalgikusan emlékeznek a szegedi rózsakertészek azokra az évekre, amikor a bécsi gavallérok szegedi rózsával udvaroltak.

Egészen külön rendszer alakult ki a harmatos rózsák szállítására, mert ekkor már

Németország is szívesen vásárolt szegedi virágot.

Először expresszesomagokban küldték a rózsát: hajnalban leszedték a virágot a kertben és azon harmatosan feladták, *délutánra már Bécsben volt a rózsaküldemény* és úgy érkezett meg oda, ahogyan hajnalban Szegeden leszedték a tőről. *Később már jég közé rakva szállították a virágot, majd egész vagónokat béreltek ki.* A háború után egy ideig repülőgépen szállították a rózsáskosarakat és *ekkor már Stockholmba is eljutottak a szegedi virágok.*

Ugylátszott, hogy Szeged rövidesen a rózsák városa lesz, nemcsak a messzeföldön híres nyilvános kertek illatoznak soktízezer rózsától, de egyre jobban növekszenek a kertészek iskolái is. Voltak kertészek, akik 10—15 holdon csak rózsát termeltek, főként a híres *Maréchal Niel*-t és *Georges Dickson*-fajtát. A környékbeli falvak népe 1910 körül már nagyrészben a rózsakertészetből élt. Nyarankint ott dolgoztak a Marosszögben és ha eltanulták a művészetet, *maguk is megalakították a maguk rózsa-exportját.*

A német piac megnyitása menthetné csak meg a szegedi rózsát

Aztán következett a hanyatlás és ma már a haldoklás. Az összeomlás elvette a piacot a szegedi rózsától is, *nem lehetett többé nagy tételekben Bécsbe szállítani,* hiszen mázsánként 650 aranykorona volt a vám, de meg aztán ezekben az időkben nem is gondoltak többé az emberek rózsára...

A külföldi szállítás egyszerre megszünt, tizenöt év előtt még egyszer megpróbálták a szegedi kertészek visszahódítani az érdeklődést, szövetkezetbe tömörültek és elsősorban a budapesti piacot szervezték meg.

Állandó irodát tartottak Budapesten, árusították nagyban és kicsinyben. Sikerült is visszaállítani a szegedi rózsa divatját. Nem volt nehéz feladat, hiszen a szakértők is elismerték, hogy *sehol Európában olyan korai időpontban olyan szépszínű, illatos, hosszúszárú rózsát nem lehet termelni, mint a szegedi kertekben.* A szövetkezet két év előtt mégis megszünt. A kertészek abban jelölik meg a hanyatlás és most már a haldoklás okát, hogy először a főváros eltiltotta az utcai árusítást, majd másik súlyos nehézséget jelentett, hogy *megtiltották a rózsa autón való szállítását,* holott az autón való fuvarozás sokkal jobban megfelelt a virágszállítás követelményeinek.

Sokkal gyorsabb, azonfelül olcsóbb volt és a friss virágküldemények nem voltak a menetrendhez kötve, azonnyomban, hogy leszedték a friss virágot, már indították is a teherautót Pestre és három óra mulva már ott volt a vásárcsarnokban az érintetlen ép virág. Ma már csak néhány keménykötésü kertész próbálkozik még, akik nem hajlandók feladni az öreg szegedi kertészek munkáját. Néhányan összeállnak, felváltva viszik Pestre a rózsaszállítmányt és valaki közülük személyesen árulja.

Sajnos, odáig romlottak a szegedi rózsaviszonyok, hogy jobbára önálló rózsakertek, amelyek kizárólag rózsát termelnének, mint husz-harminc év előtt, már nem igen vannak, *a kertészek most már kénytelenek mellékfoglalkozásnak tekinteni a rózsatermelést,* holott nemrégen még százezreket hozott Szegedre a virág. A szegedi rózsa ma éppen olyan, mint a századfordulón, minőségileg ma is verhetetlen, ezt látja mindenki, aki egy-egy hajnalon végignéz a megmaradt szegedi kerteken. Csak éppen mennyiség nincs, mert nincs külföldi piac.

— A legfontosabb volna a német piac megszervezése

— mondják a szegedi kertészek. — Ha visszakapnánk a bécsi piacot, *megnyilna vele az egész német piac is* és ezzel soha nem látott fejlődés előtt állana a szegedi rózsatermelés, megint többszázezer rózsát küldhetnénk külföldre. Óriási lehetőségek nyilnának, világcikk lehetne a szegedi rózsa, amely ma is éppen olyan harmatos, sokszínű, illatos, mint amikor a bécsi gavallérok udvaroltak vele, vagy amikor repülőgépen szállítottuk Európának... Talán még van mód rá, mielőtt végleg koporsóba kerülne ez a szép szegedi virág...

A szegedi rózsa várja a külföldi gavallérokat és a határsorompók megnyílását. Amíg ez be nem következik, addig csak a Móra-kert és az újszegedi liget pompázó rózsatengerei emlékeztetnek arra, hogy Szeged a rózsák városa lehetett volna, mert itt terem a legillatosabb alföldi virág, a haldokló szegedi rózsa.

Olcsóbb a paradicsom és a zöldpaprika

Emelkedett a dinnyefelhozatal

Ma a vagónáru került túlsúlyba a vásártelepen, szekéren és tehergépkocsival kevesebb, hajóval több áru futott be. A forgalom hajnalban és reggel élénk volt. Leginkább a zöldpaprikát és a paradicsomot keresték, miután mindkét cikk ára csökkent. A paradicsom árszintje minőség szerint alakult. A jól beérett almaparadicsom zöme 18—24 fillérjével került forgalomba nagyban, az egyéb minőséget 12—20 fillérért árusították. Az almaparadicsom népszerű cikk, miután a főváros közönségének széles rétegei nyersen is fogyasztják. A vékonyhéjú zöldpaprikát a konzervgyárak salátának vásárolják 25—30 fillérjével, a húsos zöld és fehér 40—50, a kecskeszarvú 35—40, a bajai üvegbevaló fehér 40—50, a hegyes erős 25—30, a paradicsompaprika 40—60 filler kilónként. A fejeskáposztát 7—14, a kelkáposztát 6—12 pengőért kínálták mázsánként. Az uborka minőség szerint 5—22 fillérjével kerül forgalomba, a kifejteni való alföldi zöldbabot 32—40 fillérért kínálták nagyban. A csemegetengeri ára 100 csövenként 4—7.50 pengőig olcsóbbodott. A paraj, a sóska, a vegyes zöldség, a kalarábé és a karfiol ára nem változott.

A *gyümölcspiacon* a sárgadinnye jelentős tételekben jön a vidékről és a környékről. Az apró vegyes dinnye és a zentai fajú ára 18—25 fillérig olcsóbbodott nagyban, a szép turkesztáni és a Togo 35—45, az ananász 40—75 filér a lerakatokban. Görögdinnye kevesebb jött, ára minőség szerint 30—50 fillér a lerakatokban. A kajszibarackot 24—100, az őszit 60—180, a ringlót 30—70 fillérért árusították. A vörösszilva 18—26 fillérig olcsóbbodott. A málna, alma és a körte ára nem változott.

A *baromfipiacon* az élő tyúk 170—180, a rántani és a sütnivaló csirke 190—240 fillér kilónként. A vágottpiacon a csirkét 280—330, a hűtőházi csirkét 250—260, a hízott rucát 170—230, a hízott ludat 170—240 fillérért árusították.

A *tojáspiacon* a friss ládaáru 170—185, a friss lámpázott tojás 190 fillér volt kilónkint, nagyban.

Svájci evangélikus kiadványsorozat betiltása Németországban

Berlin, augusztus 7
(NST)

A birodalmi hivatalos lap közli, hogy a birodalom területén visszavonásig betiltották a »Kriegszeit und Gotteswortprädikten« (Háborús idők és Isten szavának prédikációi) című kiadványsorozat terjesztését. A kiadványsorozat *Svájcban* jelenik meg, a bázeli evangélikus könyvkereskedésnél.

Monumentális színes filmcsoda!
JESSE JAMES
A NÉP BÁLVÁNYA
Fősz.: **TYRONE POWER, NANCY KELLY**
CAPITOL

SPORT

Kelen még vasárnap is Finnországban fut

Kelen János mult csütörtöki helsinki pompás futása után sok meghívást kapott Finnországba is, Svédországba is. Az egyik hír szerint ma futott volna Göteborgban. Ennek a tervnek azonban ellentmond az a távirat, amelyet tegnap kapott az Atlétikai Szövetség a finn szövetségtől. A finnek Kelennek augusztus 11-ére Kouvolába kértek startengedélyt 5000, vagy 10.000 méteres futásra. A MASz táviratilag megadta az engedélyt azzal, hogy a verseny után Kelennek haza kell jönnie, hogy indulhasson a Szent István hetében rendezendő magyar bajnoki viadalon.

Korábban kezdik a további Szent István Kupamérkőzéseket

A *Szent István esti futballkupa* első mérkőzése a Kispest—WMFC között *éppen 10 órakor* végződött, úgy hogy a nézőközönség *már nem tudott kapuzárás előtt hazaérni.* Az Elektromosok most a résztvevő csapatokkal együtt úgy határoztak, hogy *a további mérkőzéseket már korábban, pontban 8 órakor kezdik el,* hogy a közellakók még kapuzárás előtt hazaérhessenek. A csütörtöki *Gamma—Törekvés mérkőzés tehát már este 8 órakor kezdődik,* a kölyökcsapatok pedig már 7 órakor kezdenek játszani. A Gamma—Törekvés mérkőzés bírája *Rónai.*

400 méteres rekordkísérletek a vízipóló döntő előtt

Vasárnap dől el a *vízipólóbajnokság* sorsa a *MAC—BSE* mérkőzésén a Margitszigeten. A mérkőzést azonban *nem egyedül* rendezik, hanem az kapcsolatos a *MAC nagyszabású úszóversenyével,* amely délután már 6 órakor kezdődik.

Az úszóverseny érdekességei: *Eleméri, Kőrösi, Gróf* Ödön és *Végházi* mérkőzése 100 méteren és *három 400 méteres rekordkísérlet,* ezek közül *Angyal* és *Fábián* mellúszásban. *Galambos* és *Eleméri* (!) hátúszásban, a hölgyek közül pedig *Szigethy-Warga* Emőke, *Felhős* Magda, *Hetényi* Magda és *Salgó* Lili szintén mellúszásban próbálnak rekordot javítani.

A vízipólódöntőt *Keserű III.* vezeti.

Vitorlázás a Wannseen és a Balatonon

A *magyar válogatott vitorlázó csapat* a három nemzet mérkőzésén a németek és olaszok után a *harmadik helyen* áll a wannseei második szakasz után. A Magyar Vitorlás Yachtszövetség által kitűzött *Mátyás Kupa* sorsa azonban csak később fog eldőlni, a szeptemberben Triesztben megrendezendő harmadik szakaszban. Válogatottaink egyébként résztvettek az Otto Protzen-díjban is, amelyért 33 hajó indult, köztük németek és olaszok. A pontversenyben *Heinrich* Tibor csak holtverseny után végzett *második helyen,* míg Kovács Béla *ötödik* lett.

A *Balatonon* a MAC rendezett *Révfülöpön* vitorlás versenyeket, amelynek győztesei: dr. *Tuss* Miklós, *Deér* Józsefné, *Jankovits* István, *Schömer* Ervin, *Szénássy* József, helyezettjei Bodonyi László, Ugron Gábor, Dabasi-Halász Ervin, dr. Ember Károly, Tóth Kálmán, dr. Kovács László és Nagy Sándor.

Labdarúgó seregszemle a Hungária-úton

Dr. Gidófalvy Pál, az MLSz miniszteri biztosa elrendelte, hogy vasárnap délután minden budapesti labdarúgónak, intézőnek, bírónak és trénernek meg kell jelennie a hungáriaúti pályán, ahol ismertetni fogja azokat az irányelveket, amelyek érvényesek lesznek a jövőben a labdarúgásban. Azok a játékosok, intézők, bírók és trénerek, akik a seregszemlén nem jelennek meg, az őszi időben nem működhetnek. A belépésnél ezért mindenkinek az igazolványát lebélyegzik.

Új, életképes Iparművészeti Főiskolát sürgetnek a művészszervezetek és az iparvállalatok

Képzőművészeti körökben érdeklődéssel beszéltek az elmult napokban arról a tervről, hogy a szobrászok és kerámikusok akciót indítottak *kerámiai művészeti szakiskolának* a létesítése érdekében. Érdeklődtünk a dolog után és sikerült megállapítanunk, hogy a hír ebben a formájában nem fedi egészen a valóságot, de viszont *a kerámiai szakiskola létesítésénél is érdekesebb célt szorgalmaz az iparművészek csoportja és pedig azt,* hogy

a jelenleg középfokú tanintézet jellegével felruházott Iparművészeti Iskolát szervezzék át főiskolai jellegű Iparművészeti Akadémiává.

A mozgalom ebben a formájában sem egészen újkeletű, sőt azt lehetne mondani, hogy a kívánság *csak felújult* a művészeti és ipari körök részéről. Már *hat esztendővel ezelőtt* beadvánnyal fordult a kultuszminisztériumhoz a *Magyar Iparművészek Országos Egyesülete* és az Iparművészeti Iskola *átszervezését* kérte.

Az átszervezés indokai

A kérelmet több fontos szempontal indokolták az iparművészek és érveik között legfontosabbak a következők voltak:

1. Az iskola, mint tanszervezet, *kiélte magát, áthaladt felette az idő,* éppen ezért reformálásra szorul.

2. Felszerelése sem felel meg a változott idők követelményeinek és a reorganizálás etekintetben is szükséges.

3. Az iskola hovatartozandósága kérdésében is végleges döntést tartottak szükségesnek, ugyanis az intézet az iparügyi minisztérium és a kultuszminisztérium hatáskörébe egyaránt tartozik.

4. Az egyes szakosztályok élére olyan vezető férfiakat kell állítani, *akik az iparművészeti ággal összefüggő ipari szakma életét jól ismerik,* mert ennek hiányában az iparvállalatok nem alkalmazzák az iparművészeti iskolát végzett növendékeket, s így *fiatal művészek több esztendei tanulás és gyakorlat után sem tudnak mihez kezdeni* a képzettségükkel.

Az iparművészek beadványa alapján

némi átalakítások történtek is az iparművészeti iskoláknál, a tanulmányi időt négy esztendőről hat évre emelték fel,

rendszeresítették az *állami oklevél* kiadását. Az iparművész-érdekeltségek azonban arra az álláspontra helyezkednek, hogy *ami eddig történt, az voltaképpen csak injekciózás volt,* amely az iparművészeti iskolát *nem tette élő intézménnyé* és hogy éppen ezért az intézményt *teljesen reorganizálni kell.*

Csak érettségivel!

A most megindult akció kívánságai között *első helyen* az szerepel, hogy az iparművészeti akadémiára *csak érettségi bizonyítvánnyal lehessen jutni, ami a művészeti tanintézet főiskolai jellegét önmagában is biztosítaná.* A további követelmények pontjai között szerepel, hogy az iparművészeti főiskola *szakosztályait* akként kell reorganizálni, hogy a *növendékek művészeti tanulmányaikat az élettel kontaktusban sajátíthassák el.* Ez már azért is szükséges, mert az *iparművészet nem úgynevezett l'art pour l'art-művészet, hanem gyakorlati művészet, amelynek nemzetgazdasági jelentősége van,* ugyanis hivatott arra, hogy az ipari produkciónak minden ágazatában tökéletesebbé, szebbé és jobbá tegye a termelést!

Az iparművész-szervezetek vezetői éppen ezért szükségesnek tartják azt is, hogy

az új főiskola növendékeinek minden esztendőben két hónapot a művészeti szakukkal vonatkozásban álló gyárüzemben kelljen tölteniök.

Viszont feleslegesnek tartják, hogy az új iparművészeti főiskolán önálló tárgyként kerüljön előadásra a *szobrászat* és a *festészet,* mert kizárólag erre a célra szolgál a *Képzőművészeti Főiskola,* viszont ez a két művészeti tárgy csak *kiegészítő segédtudománya* az iparművészetnek s így legfeljebb mint segédtantárgy kívánatos a főiskola tanrendjében.

Milyen szakok legyenek?

Ennek alapján azt kívánják, hogy az eddigi hét szak közül csak a következő öt iparművészeti szak maradjon meg:

1. Építő-iparművészet.
2. Grafika.
3. Ötvösség.
4. Kerámia.
5. Textil.

Ellenben a *korszerüsítés* szempontjából feltétlenül szükségesnek tartják *az alábbi, új, iparművészeti tanulmányi szakosztályok* megnyitását:

1. Szcenikai, tehát *színpadtechnikai* művészképzés. (Díszlettervezés, stb.).
2. *Fotóművészet* és ágazatai; főképpen és elsősorban *filmfényképezés.*
3. *Üvegművészeti szak.* (Ez utóbbi hiányát legjobban bizonyítja, hogy *a nagy és széles művészeti kulturájú Magyarországon egyetlen üvegművészünk sincs, Báthory* Júlia kivételével, aki viszont Münchenben végezte az üvegtechnikai szakot, majd pedig nyolcévig *Párisban* dolgozott).

Az ipari érdek

Az iparművész-szervezetek mozgalmának kívánságait az *1938-ban* tartott, első, országos *iparművész-kongresszus* is sürgette. A mozgalom vezetői a jobb sorsra érdemes, nehezen érvényesülő iparművész-réteg *kálváriájából* vonták le a követelményt, hogy

a modernizált, új Iparművészeti Főiskola olyan életképes, reális művészeket neveljen,

akiket a gyárakban, mint iparművészvezetőembereket, foglalkoztatni tudnak, ahogyan az hosszú évek óta Németországban és Franciaországban történik. Ez nemcsak az egyéneknek, hanem *az ipari termelésünknek* is érdeke.

Kenessey Péter

SPORT EGY MONDATBAN

BOLDIZSÁR augusztus 15-ikétől kezdve megszűnt a Kispest kapusa lenni és bárhová szerződhetik.

—•—

KÉT ATLÉTIKAI BAJNOKSÁGOT rendez vasárnap a MASz a Margitszigeten: a 3000 méteres akadályfutást és a 10 km-es gyaloglást.

—•—

AZ MTK-ban fog játszani Turai, Titkos, Vidor, Solti, Megyeri, Gombkötő és Müller.

—•—

Az OSZTÁLYOZÓ MÉRKŐZÉSEK BÍRÓI: Győrött a MÁVAG—Sopron mérkőzést Tihaméri, Diósgyőrött a debreceni Vasutas—Beszkár mérkőzést Vass Antal vezeti.

LÓSPORT

Para Yokk könnyen győzött a Nagycenki díjban

Szép közönségsikere volt az Úrlovasok Szövetkezete mitingzáró napjának

Az *Urlovasok Szövetkezete* keddi mitingzáró napján, a hétköznap ellenére is szépszámú közönség jelent meg a megyeri versenypályán. A fogadók ez alkalommal is számításukra jutottak: egy-két versenyszám kivételével általában minden futamban tekintélyes számú mezőny állt a starthoz.

ARISZTID ÉS FÉK ELKERÜLIK AZ AKADÁLYT

A Hoffmann Lipót emlékversenyben szokatlan dolog történt. A versenyben *három* résztvevő indult: *Diva* (Hatscher), *Fék* (Mészáros Endre) és *Arisztid* (Szele). A fogadások *Diva* és *Fék* között oszlottak meg: *mindkettőt parival kínálták a ringben.* A három résztvevő a táv első részét meglehetős lassú iramban tette meg. A negyedik ugrás után, az elől haladó *Diva* és *Arisztid* kissé nekiiramodtak, *Fék* vagy 3—4 hosszal mögöttük haladt.

A tribünugrás után *Féket* lovasa a belső korlátnál iparkodott a vezetők mellé hajtani el is érte őket, ezzel szemben hogy-hogy nem, *a három egymás mellett haladó ló közül ketten, Arisztid és Fék ugrás helyett szép simán elfutottak a fordulóban levő akadály mellett...* Ezekután Diva természetesen számtalan hosszal nyert. *Féket* lovasa gyorsan megfordította és az akadályt átugorva befutott másodiknak, míg *Arisztid* zsokéja, *Szele,* az utánalovaglás helyett a istállóba ügetett lovával. Úgy látszik, nem kellett neki a 300 pengős harmadik díj.

BON-PAS SÉTÁL A GÁTVERSENYBEN

A *Kassai-díj* gátversenyben az erősen fogadott *Bon-Pas* (Horák) egész úton végig vezetve, könnyen 2½ hosszal nyert *Albula* (Szentgyörgyi) és *Balance* (Hatscher) ellen. Sok gondjuk nem volt itt a favoritjátékosoknak a győzelemért. Ha csak az nem, hogy *az aggályos lábú Bon-Pas nem sántul-e le verseny közben.*

PARA YOKK FELTARTVA NYER

A *Nagycenki*-díjat, mint előrelátható volt, *Para Yokk* (Rózsa) könnyen nyerte. *Nemeskéri-Kiss* Géza kétévese a bírói ítélet szerint *6 hosszal* érte el elsőnek a célvonalat *Issekutz* Gyula *Fecsegője* előtt. Azt hisszük *Para Yokk* a kétévesek klasszikus versenyeiben is megállná helyét. *Erről, sajnos, nem igen fogunk tudni meggyőződni, tekintve, hogy a kitűnő kétévest az előzetes nevezést megkívánó klasszikus versenyszámokra unnakideién nem jelentették be.* Dehát remélhetőleg a *Németh*-istálló kitűnő vezetői azért megtalálják a módját, hogy a *Para Yokk*-nak a tegnapinál érdemesebb versenyeket is találjanak.

A szeszélyes Fortuna istenasszony az utolsó *három* futamban meglehetősen elpártolt a fogadóktól: *egyik versenyszámban sem győzött elsősorban játszott favorit.* A *Luczenbacher*-emlékversenyt a 3:1-hez startolt *Lehet,* a *Kétévesek* hendikepjét a 4-gyel jegyzett *Csibike,* a *Gödi* hendikepet pedig ugyancsak 4:1-hez fogadott *Cado* nyerte meg. A *Luczenbacher*-emlékversenyben és a *Gödi* hendikepben legalább helyre érkeztek a favoritkedvencek. Az elsőben *Barika* 3-ik, az utolsóban pedig *Barázda* 2-ik lett, a *Kétévesek* hendikepjében azonban az elsősorban fogadott *Gordonka roszszul indult el a starttól* és csak 5-ik tudott lenni, — szomorú bánatára a városi bukmékerirodák játékosainak, tekintve, hogy *Gordonka* vasárnapi futása után kevés olyan halmozás akadt, melyben a szépnevű állat valamilyen formában ne szerepelt volna.

— Hajójárat nyílt meg Révkörtvélyes és Doborgazsziget között. A MFTR közli, hogy a visszacsatolt felvidéki területen fekvő Révkörtvélyes hajóállomás és a Duna jobbpartján az öreg Dunaág melletti Doborgazsziget község között — közbeeső állomás érintése nélkül — személy- és korlátozott poggyászforgalomra napi két odavissza menettel e hó 4-én motoros hajó [illegible] meg.

Iparmüvészeti Iskola, Szentiványi Gyula

Kir. Trefort Ágoston szerverte

Orsz. Magy. 1880. ~~alakult~~ Budapesten. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~iskolai jelleggel bir.~~ Mintázó, ötvös, fa-metszó, ~~festészeti~~ festő és rézmetsző osztályai voltak. 1896. az intézet az iparmüvészeti mizeum épületébe költözött. Ujabban önálló iparmüvészeti tervezők képzésére helyezik a sulyt. Tanulmányi idő 5 év, az utolsó két év fő iskolai jelleggel bir.

Jam

Részletek az Orsz. Magyar Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításáról. — Teile der Jubiläumsausstellung der Ungarischen Kunstgewerbeschule. — Parts of the Exhibition of the Hungarian School for Arts and Crafts at its fifteeth Jubilee.

Az Orsz. Magyar Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításáról. Fent: Dolgozószoba típus-bútorokkal, tervezték Szablya-F. F. tanár lakásművészeti osztályán. Lent: Egyszobás kislakás, tervezték Kaesz Gyula bútortervező osztályán. — Aus der Jubiläumsausstellung der Ungarischen Kunstgewerbeschule. Oben: Arbeitszimmer, geplant auf der Fachklasse des Prof. F. Szablya-Frischauf. Unten: Raum einer Kleinwohnung, geplant auf der Fachklasse des Prof. Gyula Kaesz. — From the Exhibition of the School for Arts and Crafts at its fifteeth Jubilee. Above: Living Room designed at the Special Class for Artistic Interiors. Prof. F. F. Szablya. Below: One Room-Lodging, designed at the Special Class for Furniture Drawing. Prof: Gy. Kaesz.

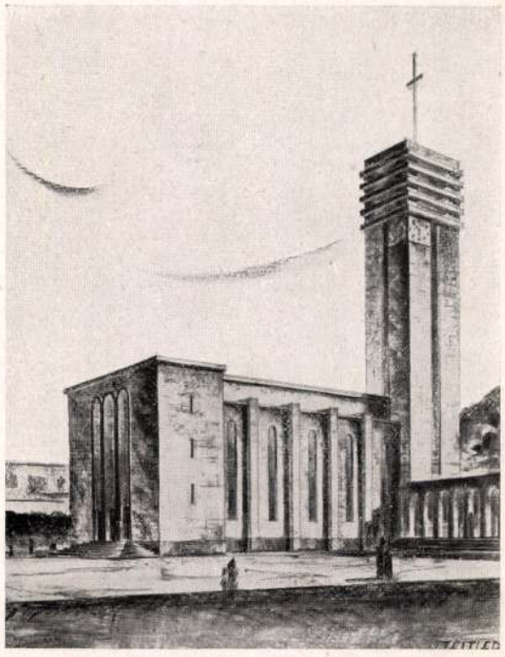

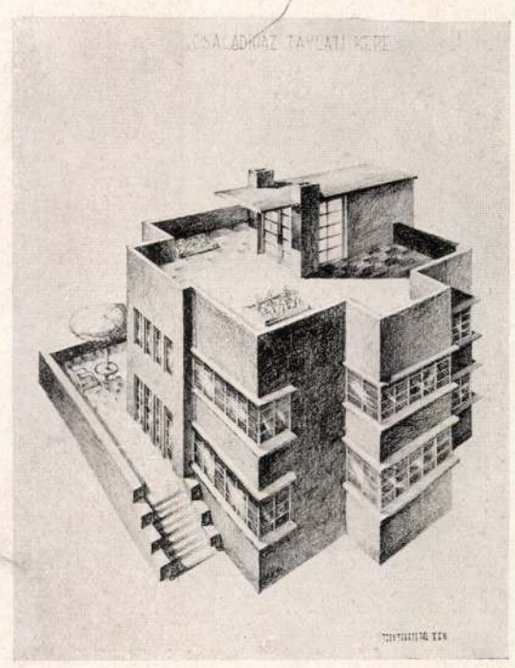

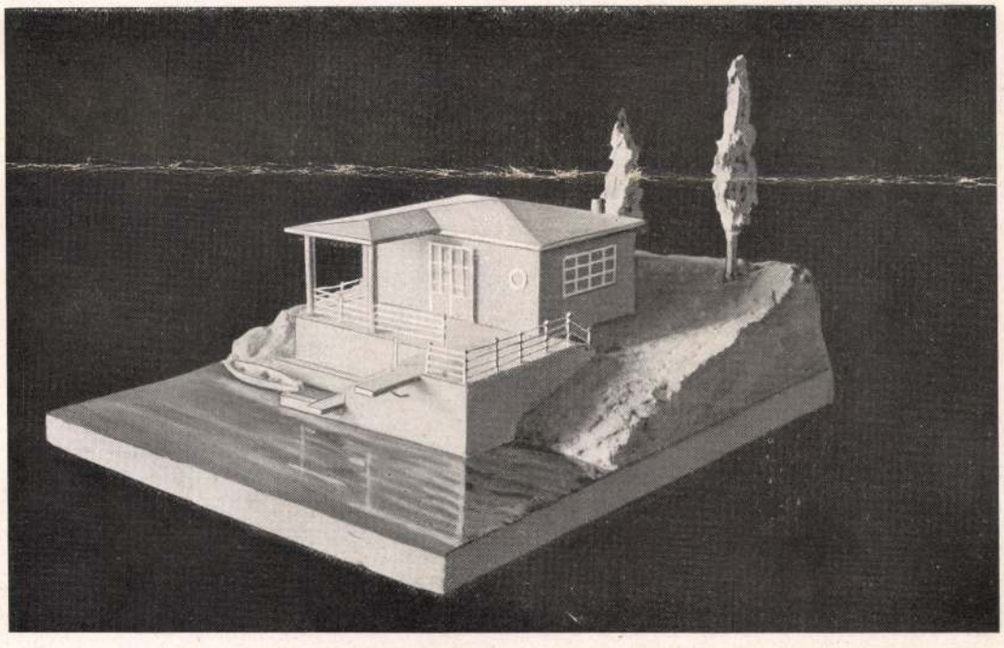

Az Orsz. Magyar Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításáról. Fent: Tervek, készültek Györgyi Dénes tanár építészeti osztályán. Lent: Modell, tervezték és készítették Weichinger Károly tanár építészeti osztályán. — Aus der Ausstellung der Ungarischen Kunstgewerbeschule. Oben: Pläne aus der Fachklasse des Prof. Architekt D. Györgyi. Unten: Modell, geplant und verfertigt auf der Fachklasse für Architektur des Prof. K. Weichinger. — From the Exhibition of the School for Arts and Crafts at its fifteeth Jubilee. Above: Designs from the Special Class for Architectural Composition. Prof. D. Györgyi. Modell, made at the Special Class for Architectural Composition. Prof. K. Weichinger.

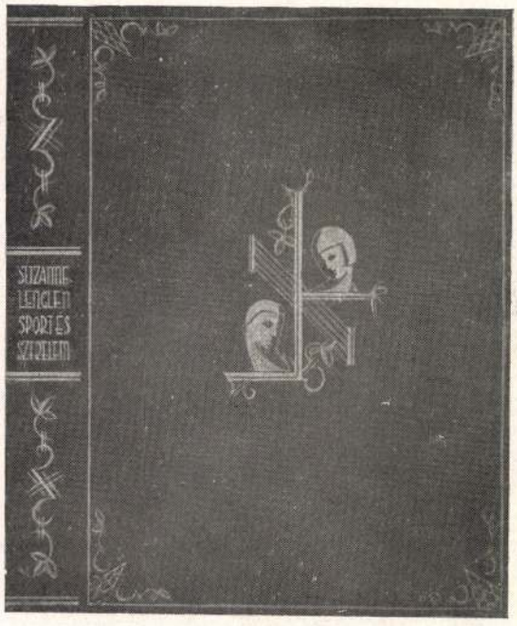

Az Orsz. Magyar Iparmüvészeti Iskola jubileumi kiállításáról. Készültek Helbing Ferenc tanár grafikai szakosztályán. — Aus der Jubiläumsausstellung der Kunstgewerbeschule. Graphische Fachklasse. Professor Ferenc Helbing. — From the Exhibition of the School for Arts and Crafts at its fifteeth Jubilee. Special Class for Graphic. Prof. Ferenc Helbing.

Az Orsz. Magyar Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításáról. Fent: Figurális tervezés, tanár Udvary Géza. Lent: Falfestmények, készítették Sándor Béla tanár díszítőfestészeti szakosztályán. — Aus der Jubiläumsausstellung der Kunstgewerbeschule. Oben: Figurales Entwerfen. Prof. Géza Udvary. Unten: Wandgemälde, verfertigt auf der Fachklasse für dekorative Malerei. Prof. Béla Sándor. — From the Exhibition of the School for Arts and Crafts at its fifteeth Jubilee. Above: Special Class for Figure Composition. Prof. G. Udvary. Below: Mural Painting, made at Special Class for Decorative Painting. Prof. Béla Sándor.

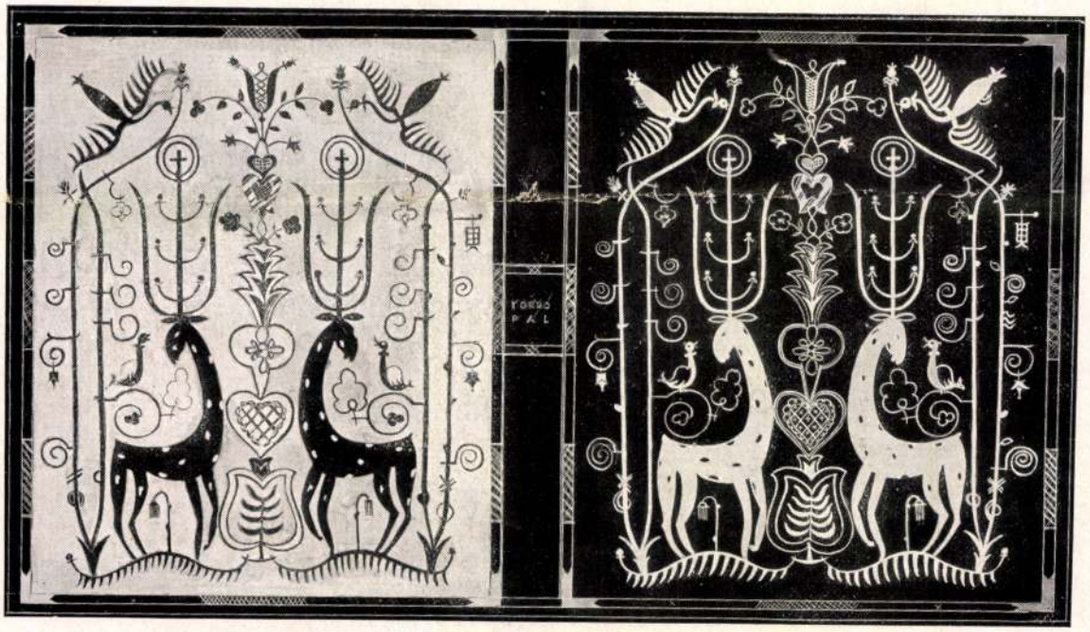

Az Orsz. Magyar Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításáról. Fent: Falfestmény terve, készítették Stein János tanár díszítőfestészeti szakosztályán. Lent: Ékítményes tervezés, tanár Leszkovszky György. — Aus der Jubiläumsausstellung der Kunstgewerbeschule. Oben: Entwurf für ein Wandgemälde, verfertigt auf der Fachklasse für dekorative Malerei. Prof. János Stein. Unten: Ornamentales Entwerfen. Prof. Gy. Leszkovszky. — From the Exhibition of the School for Arts and Crafts at its fifteeth Jubilee. Above: Design to a Mural Painting, made at the Special Class for Decorative Painting. Below: Special Class for Ornamental Composition. Prof. Gy. Leszkovszky.

Az Orsz. Magyar Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításáról. Fent: Nőiruhatervek. Lent: Faliszőnyeg, készítették Muhits Sándor tanár textilszakosztályán. — Aus der Jubiläumsausstellung der Kunstgewerbeschule. Oben: Entwerfen von Damentoiletten. Unten: Wandbehang. Verfertigt auf der Fachklasse für textile Kunst. Prof. Sándor Muhits. — From the Exhibition of the School for Arts and Crafts at its fifteeth Jubilee. Above: Fashion Drawings. Below: Wall Hanging, made at the Special Class for Texteels. Prof. S. Muhits.

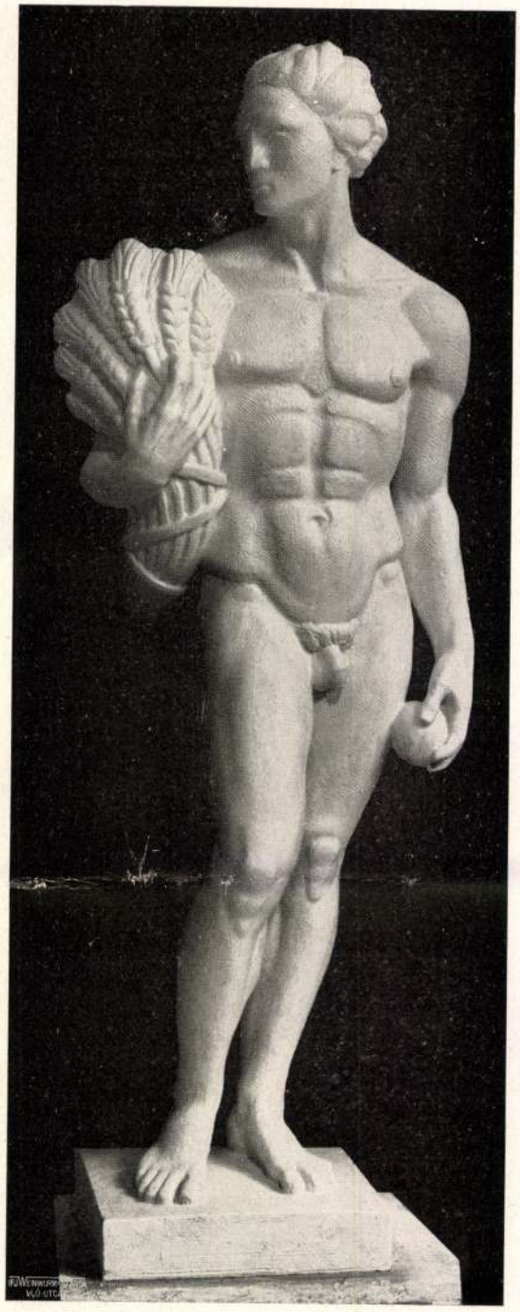

Az Orsz. Magyar Iparmûvészeti Iskola jubileumi kiállításáról. Szobrok. Készitették a díszitőszobrászati szakosztályon, tanár Simay Imre. — Aus der Jubiläumsausstellung der Kunstgewerbeschule. Statuen, verfertigt auf der Fachklasse für dekorative Plastik. Prof. Imre Simay. — From the Exhibition of the School for Arts and Crafts at its fifteeth Jubilee. Statues, made at the Special Class for Sculpture.

Az Orsz. Magyar Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításáról. Díszkutak, készítették a kerámikai szakosztályon, tanár Orbán Antal. — Aus der Jubiläumsausstellung der Kunstgewerbeschule. Prachtbrunnen, verfertigt auf der Fachklasse für Keramik. Prof. Antal Orbán. — From the Exhibition of the School for Arts and Crafts at its fifteeth Jubilee. Fountains, made at the Special Class for Ceramics. Prof. A. Orbán.

Az Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításáról. Ötvösszakosztály, tanár Csajka István. — Aus der Jubiläumsausstellung der Kunstgewerbeschule. Fachklasse für Goldschmiedekunst. Professor István Csajka. — From the Exhibition of the Hungarian School for Arts and Crafts at its fifteeth Jubilee. Special Class for Goldsmiths. Prof. I. Csajka.

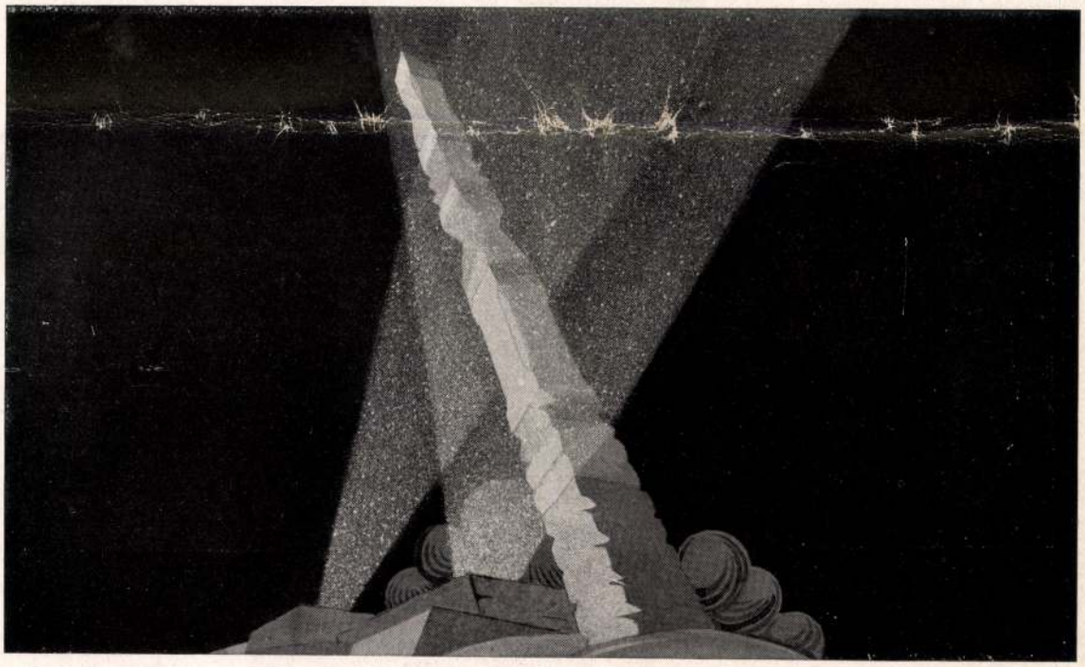

Az Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításáról. Színpadtechnikai ismeretek, tanár Kürthy György. — Aus der Jubiläumsausstellung der Kunstgewerbeschule. Bühnentechnische Kenntnisse. Professor György Kürthy. — From the Exhibition of the School for Arts and Crafts. Studies for Scenical Technology. Prof. G. Kürthy

Az Orsz. Magyar Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításáról. Fent: Érmészeti osztály, tanár Reményi József. Lent balra: Díszítőszobrászati szakosztály, tanár Mátrai Lajos. Lent jobbról: Kisplasztikai osztály, tanár Lux Elek. — Aus der Jubiläumsausstellung der Kunstgewerbeschule. Oben: Fachklasse für Medailleure. Prof. József Reményi. Unten links: Fachklasse für dekorative Plastik. Prof. L. Mátrai. Unten rechts: Fachklasse für Kleinplastik. Prof. E. Lux. — From the Exhibition of the School for Arts and Crafts at its fifteeth Jubilee. Above: Class for Medallists. Prof. J. Reményi. Below, left: Special Class for Sculpture. Prof. L. Mátrai. Right: Special Class for Smaller Plastic. Prof. E. Lux.

művészeti tárgyak alakjában a kiállítás nagyobbik része. S ez a rész már igazi kiállítás, melynek az iskolával való összefüggését alig árulja el valami jel. Az oktatás eredményességének jól sikerült próbája, hogy ennyire felkészült növendékeket tud az életbe kiküldeni.

Ezzel el is érkeztünk a tulajdonképeni kiállításhoz s most már azt a sorrendet követhetjük szemlélődő útunkon, melyet a kiállítás megtervezői megszabtak. Az Iparművészeti Múzeum nagy üvegtetős csarnoka úgyszólva eltűnt, a beépítések falaikkal és mennyezeteikkel egészen új világot teremtettek a helyén. Keskeny ajtónyíláson visz az út a kiállításba. Ünnepi külsejű helyiségek fogadják ott a nézőt: a négyzetalaprajzú előtér, a belőle nyíló hatalmas ünnepi csarnok s tőle jobb- és balkéz felé kisebb méretű, de nem kevésbé ünnepi hatású helyiségek. Mindezek a fehér falú és valójában dísz nélküli termek, melyek csak arányaikkal ragadják meg a képzeletet, a szobrászati szakosztály munkáinak szolgálnak kiállító helyéül. Ami bennük díszítő szobrászat, az Mátrai Lajos tanítványainak munkája, az önálló plasztikai alkotások Simay Imre tanítványaié. Az építészi környezetet Györgyi Dénes tervezte Kaesz, Szablya és Weichinger tanárok közreműködésével. Az ő elképzelése a grandiózus ünnepi csarnok is, benne a puritáni egyszerűségével is megkapó vízmedence, továbbá a mennyezetnek kazettaszerű érdekes megoldása, mely dekoratív hatása mellett a jó megvilágítás követelményeinek is teljes mértékben megfelel. Györgyi Dénes személye, munkája és lelkesedése különben is legfontosabb tényezője volt ennek a kiállításnak. Nélküle, önfeláldozó fáradozása nélkül meg sem valósulhatott volna. A vállalatok és iparosok adakozó kedvű csoportjának megszervezése elsősorban az ő érdeme.

Simay tanár tanítványainak nagyplasztikai alkotásai mellett az ünnepi csarnokban kaptak helyet Lux Elek tanítványainak kisplasztikai munkái. És ebben a helyiségben láthatók Csajka István ötvöstanítványainak készítményei is. Megállapítható általuk, hogy az iskola ötvösművészeti szakosztálya új virágzás előtt áll. Az ifjak a legújabbfajta külföldi törekvések irányát követik és messze eltávolodtak a történeti stílusoknak még olyan mértékű felhasználásától is, mint amilyet Zutt Richárd képviselt régebben az iskolában.

A nagy ünnepi csarnokot, részint interieurszerűen alakított és berendezett kisebb helyiségek veszik körül. Bennök helyezkedett el az építészeti és bútortervező, a díszítő festészeti és szobrászati szakosztálynak egy része. Kaesz Gyula bútorműves tanítványai tetszetős és igen ügyesen elkészített miniatür szobaberendezéseket mutatnak be, Szablya-Frischauf Ferenc tanítványai lakásművészeti tervezeteket. A két szoba között harmadikul helyezkedik el az a fülkeszerű helyiség, melyben Stein János tanár növendékei mutatják be komponáló festői készségüket egy nagyméretű falfestményen. Ugyanitt gyüjtötte össze tanítványainak munkáit az intézet legifjabb szakosztályának, az éremtervező- és mintázó-szaknak tanára, Reményi József. A negyedik és hatodik kis teremben Weichinger Károly, Wiegand Ede, Gyalus László és Györgyi Dénes tanítványainak építészeti szakrajzai és önálló tervei függenek.

Új ága az iparművészeti oktatásnak idegenben is, nálunk is a színpadi művészet. Az ezzel foglalkozó ifjak munkái — kicsiny méretű színpadi képek és interieurök, szinte gyermekjátékok — egy megvilágításánál fogva különösen hatásos folyosószerű helyiségben kerültek kiállításra. Kürthy György, ifj. Oláh Gusztáv és Tamássy Miklós a vezetői ennek a tanszaknak.

Keskeny benyíló a folytatása az ünnepi csarnoknak. A benyílóban kétoldalt ötletes elhelyezésben kisplasztikai munkák szolgálnak egyben kiállítási tárgyakul és a helyiség dekorációjául. A benyílóból jobb- és balkéz felé egy-egy nagyobb szobába jutunk, mindenikben egy-egy polgári lakás berendezése. Az egyik egyetlen szoba létére is teljes lakás, mert ötletes megoldással nappali és hálószobának egyformán használható. Ezt a stílusirányára teljesen modern interieurt Kaesz Gyula tanítványai tervezték. Nagyobb igények kielégítésére készült a szomszédos dolgozó-szoba. Ezt Szablya-Frischauf Ferenc tanítványai tervezték és érlelték meg kivitelre. A legújabbkor tendenciái itt mérsékeltebben érvényesülnek, de például a »typus-bútor« beillesztése a megtervezett környezetbe, ugyanesak modern ötlet.

Érdeklődve néztünk körül a textilművészeti szakosztály nyoleszögletűre tervezett termében. Ennek a szakosztálynak új tanára van, a sokoldalú és minden anyagban és eljárásban hamar otthonos Muhits Sándor. Személyének hatása a tervezetek lendületességében, az ötletek merészségében mutatkozik. Muhitsnak népies elemekkel teljes képzelete sem maradt hatástalanul a fiatalokra. Ez az osztály kevésbé »modern« más szakosztályokhoz képest, de talán gazdagabb náluk eredetiségre. Feltünően hiányzik azonban belőle a textilművészet ősanyaga és ősterméke, a szövöttes.

A múzeumi földszint felemelt hátsó traktusában két helyiséget is megtölt anyagával a grafikai szakosztály kiállítása. Ezt a szakosztályt megszervezése óta Helbing Ferenc, az intézet jelenlegi igazgatója vezeti s mint a multban, a jelenben is egyik dísze ez az osztály az iskolának. Sok tehetséges grafikusunk került ki belőle az életbe s a maiak között is sok a tehetséges. Ebben azonban a véletlennek is része lehet. Ami nem véletlen, az a tanítás módszeres és amellett a növendékek egyéniségéhez alkalmazkodó menete. Egyéb szakosztályokban is, itt is érdekes megfigyelni a tanárban a művész viszonyát az új korstílusért rajongó növendékhez. Helbing Ferenc, mint művész, a

mult korstílusaiban nevelkedett és bennök otthonossá lett tervező. Növendékei mégis szabadon követhetik vezetése alatt az új kornak hangjait, melyek annyira különböznek a régmultéitól. Tanítójuk nemesak megtűri ilyen hajlandóságukat, de a kiállításon szemmel követhető szeretettel kíséri őket útjukon. Úgy gondoljuk, ilyen lehet az ideális tanító: ellátja tanítványait minden szükséges útravalóval s mikor a maguk útján elindultak, amely néha annyira más, mint mesterüké, akkor sem veszi le róluk gondozó szemét. Ilyen tanító Helbing és ilyen az iskola többi tanára is.

A grafikai kiállítás két terme közé ékelődött be a keramikai szakosztály kiállítása. Szétszórt darabjaival már előbb is találkoztunk, mint a különböző termekben elhelyezett izléses dekoratív tárgyakkal. Orbán Antal vezetése alatt ez a szakosztály is elevenen működik.

Nagyon érdekes és talán legértékesebb része a kiállításnak az a méretre aránylag kiesiny helyiség, melyben az iparművészet különböző technikái közös munkában fogtak össze egységesen kigondolt tervnek a megvalósítására. Kiesiny kápolnát építettek és rendeztek be. Az ilyen kumulatív feladatok különösen tanulságosak a fiatalokra nézve, mert a maguk aránylag szűk köréből tágabb világba kapnak általuk kitekintést, és fogalmat szereznek arról, hogyan kell a különböző művészeknek egymást egymásnak kölcsönösen alárendelve, a közös cél érdekében egybeműködniök. Egyszerű hatású a kiesiny kápolna, mert szegény az iskola és messze ki kell térnie minden elől, ami költséget okozhat. De az a kevés, amivel berendezték és feldiszítették, mind nemes izlésű és előkelő összhatású.

Az eszközök fogyatékossága az oka annak is, hogy az intézet egyik fontos és régi szakosztálya, a diszítő festői, inkább csak terveken és kartonokon mutathatja be növendékeinek felkészültségét. Sándor Béla és Stein János a vezetői ennek a szakosztálynak s bizonyosan nekik fáj leginkább, hogy valóságos falakon, a diszítő festés sokféle eljárásának keretében nem foglalkoztathatták tanítványaikat. A diszítő festés általában nehéz korszakát éli mostanában, mikor a monumentális épités szünetel és ki tudja, mikor indul meg újra?

Ime rövid sétánk eredménye. Végigmentünk azon, amiből a magyar iparművészet jövője lesz egykor s amit láttunk, biztató és jó reménységet keltő. A maga nehéz ötven esztendejére büszke lehet az Iparművészeti Iskola is, a magyar művészeti kultúra is.

ELEK ARTÚR

Az Orsz. Magy. Iparművészeti Iskola jubileumi kiállítása.
Tanár: Helbing Ferenc.

Iparművészeti Iskola Évkönyve
1880–1941. Bp. 1942

AZ ORSZ. MAGY. KIR. IPARMŰVÉSZETI ISKOLA 1936/37.—1940/41. TANÉVEINEK TÖRTÉNETE.

1 példány az anyagban továbbítással

Az iskola eddig kiadott Évkönyvei az 1935/36. tanévig bezárólag tartó időszakot ölelik fel. A most közrebocsátott kötet az 1936/37—1940/41. quinquennalisé, amely öt év közül az 1939/40-ik tanév intézetünk fönnállásának *hatvanadik tanéve* volt. Ez az intézmények életében is jelentős évforduló arra indította és kötelezte az iskolát, hogy egyrészt a nagy nyilvánosság előtt önálló kiállítás keretében adjon számot működéséről, kulturális és művészeti színvonaláról, másrészt pedig a kibocsátandó Évkönyvben részletesen ismertesse az iskola létrejöttének, fejlődésének történetét, szervezetének jelenlegi állapotát, amely a tanítás rendszerében, a szakosztályok és a tanműhelyek működésében tükröződik vissza.

A jubiláris 1939/40. tanévben világrengető történelmi események zajában nyitottuk meg az Alma Mater kapuit. Körülöttünk a halál ül szörnyű orgiát, a fegyverek nemzeteket és kultúrákat pusztítanak és döntenek romba; mi is elkomorult lélekkel és aggódó tekintettel fürkésszük a vészterhes láthatárt, melynek hatása- és következésképen — nehéz szívvel bár — a kiállítás megrendezésének és az azzal szervesen összefüggő Évkönyv kibocsátásának elhalasztása mellett kellett dönteni. Tehát ezek a körülmények és tények magyarázzák és indokolják, hogy a jubiláris kiállítás és az Évkönyv kissé megkésetten, a nehéz időkhöz méltó és illő formában bocsátja az iskolát a hivatalos és szakkörök, valamint a nagy nyilvánosság jóindulatú és tárgyilagos megítélése alá.

*

Az imént elmondottak közvetlen okát és magyarázatát adják annak is, hogy jelen Évkönyvünk szoros értelemben véve csak az utolsó öt évről nyujt részletes és összefoglaló jelentést. Az iskola fölállításának, fejlődésének hű képét és történetét adják korábbi értesítőink és Évkönyveink, amelyek közül kimagaslik az intézet fönnállásának *ötvenedik* évfordulója alkalmából kiadott jubiláris szám, amely pompás és gazdag formában az iskola félszázados történetének színes compendiuma.

A háborús gazdálkodás parancsolta, kötelességszerű takarékossági szempontok korlátokat szabnak, illetőleg nem engedik meg, hogy az iskola fölállításának és fejlődésének az 1880—1936. évekre vonatkozó történetét, adatait ezeken a hasábokon kimerítő részletességgel ismertethessük. Az áttekinthetőség és a teljesség érdekében azonban még sem mellőzhetjük legalább a legjelentősebb és legfontosabb mozzanatok felemlítését. Idézzük fel tehát az Iparművészeti Iskola elmult, eléggé mozgalmas és változatos korszakait, még mielőtt föladatunk tulajdonképeni tárgyára, az 1936/37—1940/41. tanévek krónikájának ismertetésére térhetnénk.

Az első független felelős magyar minisztérium kultuszminisztere: báró Eötvös Józsefhez vezetnek vissza a kegyeletes emlékezés szálai. Az európai műveltségű, kiváló kultúrpolitikus mély szomorúsággal állapítja meg iparművészeti elmaradottságunkat, amikor egyik munkája illusztrációjának elkészítésére nem talál megfelelő magyar művészt, s így a föladatot idegenben: Stuttgartban kénytelen elkészíttetni. Ezzel kapcsolatban nagy gyakorlati érzékkel mutat rá egy magyar *iparművészeti iskola* fölállításának szükségszerűségére, annak közvetlen és várható kedvező következményeire. A szabadságharc bukása és az utána bekövetkezett nyomasztó politikai és pénzügyi körülmények természetszerűleg nem voltak alkalmasak a felvetett idea megvalósítására. Ennek valóraváltása a magyar kultúrpolitika egy másik ihletett szellemóriása: *Trefort Ágoston* közoktatásügyi miniszter áldott emlékű nevéhez fűződik, aki 1880. november 14-én személyesen nyitotta meg az Orsz. Magy. Kir. Mintarajz-

iskolával és Rajztanárképzővel kapcsolatos *Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola* egyetlen szakosztályát: a „műfaragászati tanműhelyt", — s ezzel megvetette alapját az intézet jövőjének és további fejlődésének. Az igazgatást a Mintarajziskola direktora, Keleti Gusztáv vette át, az „artisztikus vezetés" pedig Rauscher Lajos építészre hárult, aki az új intézmény első *Szervezeti szabályzatát* is elkészítette, az új iskola egyetlen kinevezett tanára pedig: Mátrai-Muderlak Lajos szobrászművész lett. A többi előadó tanár a Mintarajziskola tagjaiból került ki; az iskolának első három éve alatt az Orsz. Képzőművészeti Társulat Sugár- (ma Andrássy-) úti bérháza nyujtott ideiglenes hajlékot, ahol mindössze három helyiségben talált elhelyezést. Ilyen szerény keretek között indult meg az iparművészeti oktatás hazánkban!

I. Az 1883—1896 közti időszakot a fokozatos fejlődés jellemzi. Az 1883/84. tanévben négy (mintázási, műfaragászati, ötvösművésznöki és fametszészeti) „szakosztályt" találunk; 1884/85-ben további új (díszítő festészeti és rézmetszészeti), úgynevezett „szakosztályokkal" bővül az iskola. Az ugyanezen tanév nyarán rendezett *Budapesti Országos Kiállításon* már résztvesz az iskola és első nyilvános bemutatkozása általános feltűnést kelt nemcsak a hazai művelt közönség, hanem a külföldi szakkörök előtt is. Trefort Ágoston mind a maga, mind pedig történelmi nevű elődje: báró Eötvös József helyes elgondolásának igazolását állapította meg az iskolában folyó serény, lelkes alkotó munkából, amikor az első ízben megrendezett *évvégi bemutatót* személyesen megtekintette.

Az 1887/88. tanévtől kezdve az addig hároméves tanulmányi idő öt évre emeltetett fel. Az iskola vezetőségének ezekben az időkben különös gondot okozott, hogy *hat szakosztálya négy különböző épületben volt.* Ugyanennek a tanévnek történetéhez tartozik, hogy a 6051/1888. sz. kormányrendelettel jogszabályerejű intézkedés biztosította a végzett növendékek részére az *egyéves önkéntesség* kedvezményét. Az előzőkben már utalás történt arra nézve, hogy az iskola szakszerű működését hátrányosan érintette az önálló, a kor követelményeit kielégítő *épület hiánya.* A következő évek e tekintetben is kedvező megoldást hoznak. Csáky Albin gróf kultuszminiszter ugyanis, aki az intézet törekvései és célkitűzései iránt meleg rokonszenvet és megértést mutatott, sőt az intézetet többízben megjelenésével is kitüntette, az 1890-ben tartott költségvetési expozéjában határozott állást foglalt, hogy az iparművészeti iskola és múzeum — mint rendeltetésüknél és céljuknál fogva egymást kiegészítő, egymásra utalt intézmények — egy külön e célra emelendő épületben nyerjenek végleges és méltó otthont. A pályatervek közül Lechner és Pártos együttes terve nyerte el a megbízást, s ennek alapján 1895 tavaszán megindult a szorgos építkezés a Rákos-utca, Üllői-út és Kinizsi-utca által határolt 1552 négyszögölnyi telken.

Az 1896/97. tanévben már saját helyiségeiben kezdheti meg az iskola kulturális működését. Az új épület 1896. október 26.-án rendezett felavatási ünnepélye fokozott jelentőséget és díszt kapott azáltal, hogy *I. Ferenc József királyunk,* az országgyűlés tagjainak, a társadalmi, a művészi és műipari körök, valamint a nagyközönség részvétele mellett megjelenésével tüntette ki.

II. Az 1896—1910-et felölelő másfél évtizedes időszak az iskola *belső reformjainak jegyében telik el.* A millenniumi országos kiállítás újabb elismerést hozott az intézetnek. Az iskola tágabb keretei most már lehetővé teszik, hogy az intézet vezetői új szakosztályokat szervezzenek. E vonatkozásban leginkább érzett szükséglet a *lakberendező szakosztály* volt.

Az 1900. évi *párisi világkiállításon* az iskola növendékmunkái olyan sikereket aratnak, hogy a nemzetközi bíráló-bizottság *aranyéremmel* tünteti ki az iskolát. A nagy siker és a hazai társadalom közkívánságának hatása alatt a párisi kiállítás anyaga az Iparművészeti Múzeumban is bemutatásra került. Jogos és érthető büszkeséggel tartják nyilván Évkönyveink e kiállítással kapcsolatban, hogy a Király Őfelsége, a királyi család több tagja és a közélet kimagasló egyéniségei érdeklődésükkel juttatták kifejezésre az iskola iránti elismerésüket.

A további években a szegedi, majd a turini kiállítások lesznek az állandóan felfelé ívelő fejlődés útjelzői.

Ezekben az időkben (1904) nyeri el a közoktatásügyi minisztérium jóváhagyását a változó viszonyoknak megfelelő új *Szervezeti és szolgálati szabályzat.* Ez a szabályzat jelentős újításokat vitt bele az iskola tantervébe. Az iskolába való felvételt hat napig tartó sikeres vizsgához köti, a gyakorlati kiképzés érdekében kötelezővé teszi a *nyári szünidei műhelygyakorlatok* végzését; évvégi és szakbeli képesítő vizsgákat rendel el; szabályozza az esti tanfolyam kérdését, stb.

1906-ban *Milano* újabb sikerek színtere. Az iskola e kiállításról hazahozott Grand Prix-vel növeli az immár hagyományos sikersorozatot.

III. Az iparművészeti iskola történetében a *nagyarányú fejlődés korszakát* az 1910—14-es évek jelzik.

Az igazgatói széket ebben az időben Czakó Elemér dr. tölti be; igazgatói működését a hazai iparművészeti oktatás krónikájának lapjai aranybetűkkel jegyzik fel. Czakó Elemér dr.-t széles

látókör, biztos művészi ítélőképesség, hatalmasan kifejlett szervezőtehetség jellemzi, aki a művelt külföldön végzett tanulmányútjainak gazdag és értékes tapasztalatait mind-mind a hazai iparművészeti oktatás szolgálatába állítja.

Dinamikus erővel, az elhivatottak buzgóságával szervezi meg a magyar iparművészeti oktatást. Joggal és tárgyi meghatározásként kell leszögezni, hogy a hazai iparművészeti oktatás megteremtése a szónak, a fogalomnak mai értelmében az ő nevéhez és igazgatói működéséhez fűződik. Rá kell tehát itt mutatnunk arra, hogy az iparművészeti iskola szervezete, illetőleg az iparművészeti oktatás tanrendileg és módszerbelileg ekkor vesz fel egységes jelleget, úgyhogy az iskola működését e tények szemszögéből ettől az időtől kezdve kell bírálni és megítélni.

Első reformintézkedéseivel megszervezi a *grafikai* és a *textilművészeti* szakosztályokat.

Az eddigi kétéves előkészítő és hároméves szakkiképzést a *hároméves középiskolai és kétéves főiskolai tanfolyam* rendszere váltja fel. A középiskolai tagozat Végbizonyítvánnyal, a főiskolai pedig Szakoklevéllel záródik. A szakoktatásban jelentős szerepet kap az intenzívebb *műhelygyakorlat*, amelyet az egyes szakosztályok keretén belül működő tanműhelyekben végeznek a növendékek. A tantervbe beillesztetik az irodalomtörténet, a népművészet, a neveléstan, valamint a társadalmi és gazdasági ismeretek tanítása. Ennek a korszaknak kiemelkedő eseménye a *drezdai rajz és iparművészeti* oktatási kongresszussal kapcsolatos kiállítás. Ez a kiállítás általános elismerést szerzett nemcsak az iskolának, hanem az egész magyar művészeti oktatásnak is. Ennek a nagyarányú fejlődésnek a korszakát a világháború kitörése zárja le.

IV. A háborús és a forradalmi évek (1914—1919) a nehéz és gondterhes idők jellegét viselik magukon. A tantermekben és tanműhelyekben szembeötlően megcsappan a létszám; tanár és növendék a becsület mezején tesz hitet és tanúságot hazaszeretetéről. A szakosztályok munkája csaknem kivétel nélkül a háború jegyében folyik. Az iskola tantermeinek egy részében a KÉVE művészegyesület segítségével 100 ágyas hadikórházat rendez be és tart fenn. A vesztett háború után a forradalom, a kommunizmus, az idegen megszállás és az ezekkel járó gazdasági leromlás, nemkülönben az ország területének majd egynegyedére való összezsugorodása természetszerűleg nem marad hatástalan az iparművészeti iskola életére sem.

V. A proletárdiktatúra bukása után alkotmányos életünk helyreállításával az iskolaélet is visszatér megszokott keretei közé. A iskola gazdasági jelentőségét a reális pályák iránt érdeklődő ifjúság széles rétegei ismerik fel és a növendékek száma jelentős méretekben növekedett. Az 1923-ban rendezett *milano—monza*-i nemzetközi iparművészeti kiállítás újabb sikereknek a színhelye. A kiosztásra került három aranyérem egyike az alkotó magyar géniusz világviszonylatban történt elismerése, az ugyancsak kitüntetett franciák és olaszok mellett.

Az 1924. év jelentős esemény időpontja. Új *Szervezeti szabályzatunk* ugyanis ekkor nyeri el a Kormányzó Úr Ő Főméltósága magas jóváhagyását. Az új szabályzat értelmében az életfogytiglan kinevezett igazgató helyett két-két évre választott igazgató veszi át az intézet felelős vezetését, aki az iskola bizonyos ügyeit az igazgatótanáccsal együtt irányítja. A tanulmányi idő

ugyanettől az időtől kezdődően hat évre emeltetett fel.

Az iskola a mult idők hagyományaihoz és sikereihez méltón állandó résztvevője a hazai és a külföldi (Bern, Basel, St. Gallen, Genf, London, Róma, Barcelona, stb.) kiállításoknak.

Kimagasló és rendkívüli siker koronázza az iskola fönnállásának *ötvenedik* évfordulója alkalmából rendezett 1930. évi jubiláris kiállítást, amely erős bizonyíték és hitvallás volt a mellett, hogy az iparművészeti iskola rendeltetésének, kultúrmissziójának magaslatán áll, s betölti, valóra váltja mindazokat a reményeket és várakozásokat, amelyeket létrehívói: báró Eötvös József és Trefort Ágoston látnoki hittel az iskola működéséhez fűztek.

VI. Az 1930—36-ig terjedő időszak változatlanul fönntartotta és biztosította a mult hagyományait. 1931-ben a kultuszminiszter megszűntette az önkormányzatot s Helbing Ferenc választott igazgatót bízta meg az iskola vezetésével.

A *padovai* (1931) nemzetközi egyházművészeti, a milanói és római (1935) nemzetközi iparművészeti kiállítások sikerei töretlen vonalú fejlődésnek bizonyítékai.

Az 1932/33. tanévben a tanulmányi idő újabb szabályozást nyert, amennyiben *négyéves iparművészeti* és *kétéves művészképző* tanfolyamra szerveztetett át.

Az iskola 1936/37.—1940/41. tanéveinek eseményei.

I. Személyi ügyek.

Igazgató változás. Az 1936/37. tanév az igazgató személyében beállott változással kezdődik. *Helbing Ferenc* kormányfőtanácsos, az iskola igazgatója ebben a tanévben töltötte ki szolgálati idejét, s így a fönnálló törvényes rendelkezések értelmében a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr 1936. július végével nyugállományba helyezte.

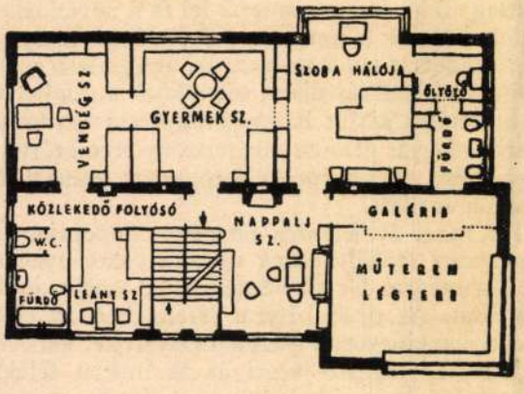

EMELET

Helbing Ferenc negyedszázados tanári és 9 éves igazgatói működés után távozott az igazgatói székből, amelyet annyi elhívatottsággal, ügyszeretettel töltött be tanártársai és az iparművészeti közvélemény osztatlan megelégedésére. Tanári működését és hatását e szűkreszabott keretek közt megfelelően méltatni nem lehet. Kötelességszerűen és elfogulatlanul meg kell azonban állapítani, hogy nincs és nem volt nálunk hozzá hasonlóan sokoldalú grafikus, aki a grafikának minden ágát annyira uralná, mint ő. Iskolánkban a kereskedelmi grafikai szakoktatást olyan tökéletességre emelte, amelylyel klasszikus példáját szolgáltatta ennek a szélestávlatú, nagyarányú képességeket követelő művészeti ágazat tanításának. Tanári működésének hatását a grafikus művésztársadalom nagy tábora tanúsítja és hirdeti. Az iskola tanári kara mindig a legnagyobb kartársi szeretettel és elismeréssel fog emlékezni arra a közel háromévtizedre terjedő tanári és kilencéves igazgatói működésre, melyet Helbing Ferenc az iparművészeti oktatásnak szentelt.

A távozó igazgató helyét *Szablya-Frischauf Ferenc* m. kir. kormányfőtanácsos, a belső építészet és lakásberendezés professzora foglalta el mint megbízott igazgató, akit a következő évben a Kormányzó Úr Ő Főméltósága 1937. július 1-én kelt legmagasabb elhatározásával az V. fizetési osztályba igazgatóvá nevezett ki.

*

A Kormányzó Úr Ő Főméltósága 1936. május hó 23-án kelt legfelsőbb elhatározásával *Szablya-Frischauf Ferenc* m. kir. kormányfőtanácsos, a lakásművészeti tervezések tanárának az Orsz. Magy. Iparművészeti Társulat 50 éves fennállása alkalmából „a Társulat érdekében kifejtett érdemei elismeréséül" a Magyar Érdemrend középkeresztjét adományozta; a Társulat jubiláris kiállítása alkalmából pedig „az építő iparművészet terén hosszú időn át kifejtett eredményes tevékenysége, valamint a magyar iparművészet általános vonatkozásait is illető érdemei alapján" az állami aranyéremmel tüntettetett ki.

A magyar királyi kormány 1936 nyarán a genfi új népszövetségi palotának díszes várószalont ajándékozott, amelyet a kormány megbízása alapján *Szablya-Frischauf Ferenc* tervezett; a szalonnak hatalmas bel- és külföldi sajtósikere volt.

*

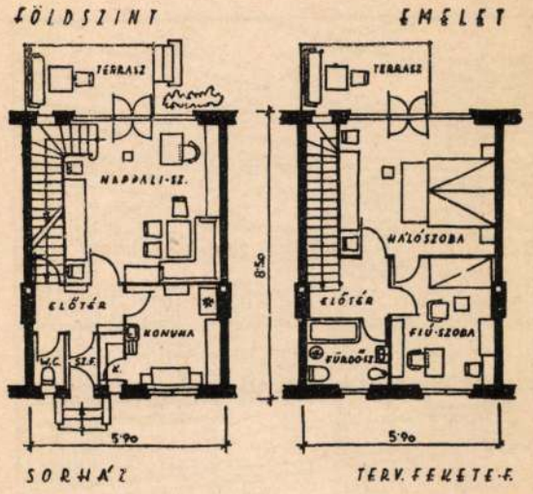

Az 1936/37. tanév végén őszinte sajnálattal búcsúzott az intézet a tanári kar két nagyrabecsült tagjától: *Sándor Béla* a díszítő festőszakosztály és *Mátrai Lajos* a díszítő szobrászszakosztály vezető tanárától.

Sándor Béla festőtanár az 1899/1900. tanév kezdetén nyert meghívást az iskola tanári kollegiumába, amelynek közel négyévtizeden át egyik köztiszteletben és nagy szeretetben álló, eredményes működésű tagja volt. A díszítő festő-szakosztály élén folytatott tanári munkásságával nagyban hozzájárult azoknak az eredményeknek az eléréséhez, amelyeket az iskola Évkönyvei megörökítenek.

Mátrai Lajos szobrásztanár az 1900/01. tanévtől kezdve volt tagja az iskola tanári karának; 37 éves tanári működését elvitathatatlan érdemekkel tette maradandó értékűvé. Fáradhatatlan buzgalommal és nagyszerű pedagógiai tulajdonságaival hathatósan mozdította elő a magyar szobrász-iparművész növendékek szakszerű kiképzésének ügyét.

E helyütt őszinte örömmel említjük meg, hogy az iskola igazgatójának előterjesztésére a Kormányzó Úr Ő Főméltósága legfelsőbb elhatározásával mindkét tanárnak a Magyar Érdemrend tiszti keresztjét adományozta a hazai iparművészeti oktatás terén szerzett érdemeik elismeréséül.

Szuchy Ferenc okl. keramikus iparművész a keramikai szakosztályhoz főfoglalkozású tiszteletdíjas szakoktatói megbízatást nyert.

Györgyi Dénes műépítész, r. tanárunk a m. kir. kormánytól megbízást kapott az 1937. évi párisi világkiállítás magyar pavillonjának megtervezésére és a kiállítás megrendezésére. Párisban a magyar pavillon a nemzetközi Jury ítélete alapján a kiállítás 180 pavillonja között a 10 legnagyobb pontszámot kapott kitüntetéses első épületek közé került s ennek elismeréséül művészi munkásságát 2 Grand Prix-vel tüntették ki. Ugyanezen tanév folyamán a Kormányzó Úr Ő Főméltósága a m. kir. kormányfőtanácsosi címet adományozta kiváló művészi munkásságának ismeréséül.

*

Az 1937/38. tanév a szakosztályok vezetésében elrendelt személyi változásokkal indul meg. Mátrai Lajos nyugalombavonulásával új szaktanárt kapott a díszítő szobrászati szakosztály I—II. évfolyama *Ohmann Béla* személyében, aki tanulmányait annakidején az Iparművészeti Iskolában végezte, s hosszú és eredményekben gazdag művészi működéssel tért vissza az intézethez ; Helbing Ferenc nyugalombavonulása folytán a grafikai szakosztály — az iskola legnépesebb szakosztályának — élére: *Haranghy Jenő* rendes tanár, a díszítő festő-szakosztály élére pedig *Leszkovszky György* rendes tanár került.

A vallás- és közokt. miniszter úr *dr. Kampis Antal*t 1938. február hó 8-án a „művészet-" és „művelődéstörténet" rendes tanárává nevezte ki.

*

Az 1938/39. tanév személyi ügyeinek ismertetése során örömmel számolunk be arról, hogy az 1938. júliusi általános kinevezések alkalmával az iskolának egy régi státusgondja, sérelme nyert intézményes orvoslást. A gyakorlati oktatás eredményességét és sikerességét a szaktanárok mellett működő segédtanszemélyzet: a szak-

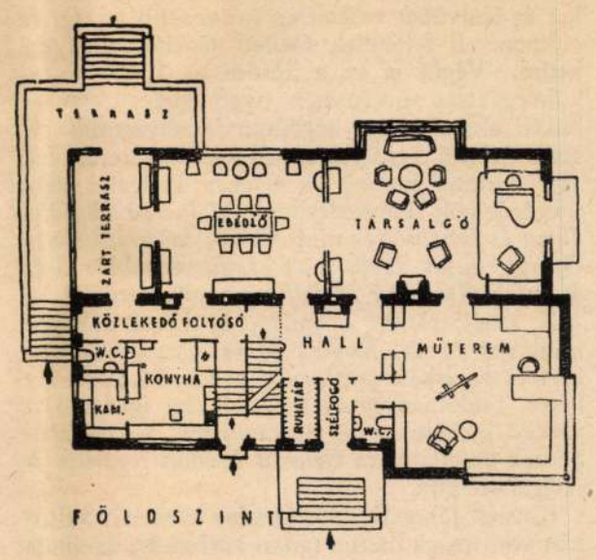

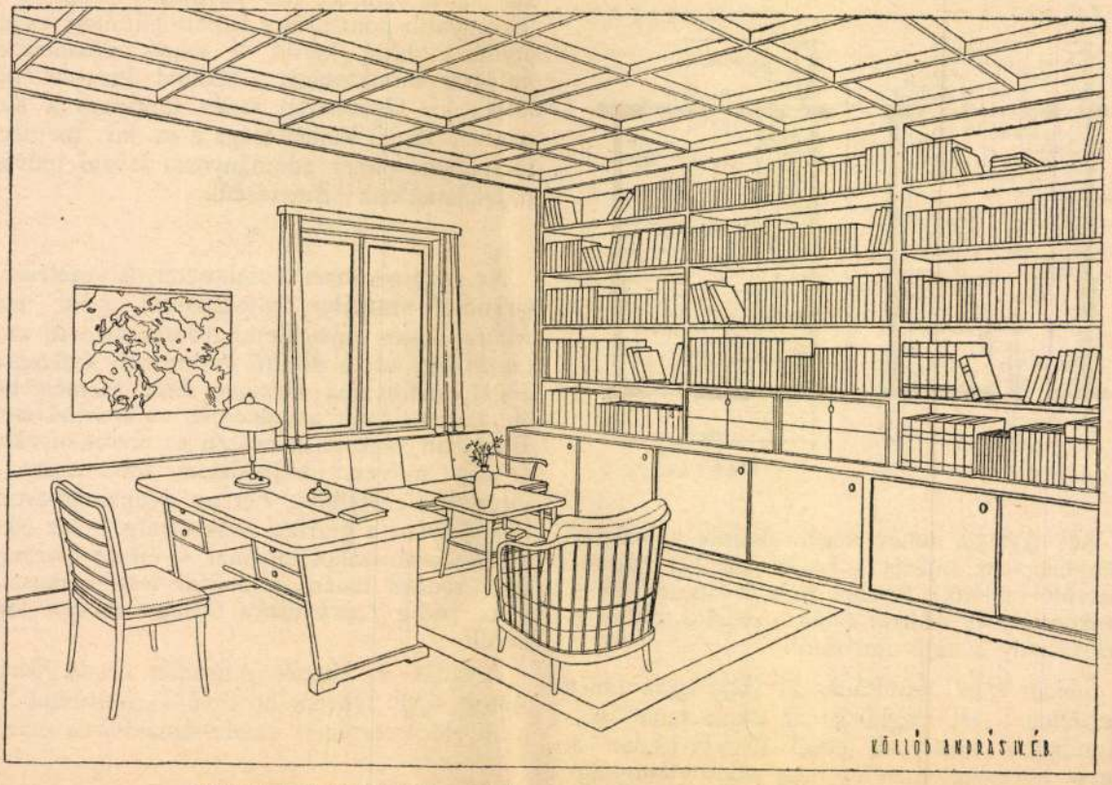

KÖNYVTÁRSZOBA TERVE. KÉSZÜLT KAESZ GYULA TANÁR OSZTÁLYÁN.

oktatók és a művezetők biztosítják. Ennek az értékes segédtanszemélyzeti karnak mindezideig mégsem volt költségvetésileg rendszeresített státusa! Nem kell bővebben indokolni, hogy ennek a visszás és tarthatatlan helyzetnek természetszerűleg káros hatásai is voltak, mert nagyszerűen bevált szakoktatók voltak kénytelenek reményüket és kedvüket vesztetten kedvezőbb anyagi és előmeneteli feltételek mellett máshol elhelyezkedni. Végül is ez a kérdés az 1938/39. évi költségvetési törvényben nyert kielégítő megoldást azáltal, hogy segédtanszemélyzetünk részére fizetési osztályba sorolt állások vétettek fel. Így jutottak hosszú és értékes szolgálat után megérdemelt kinevezéshez: *Molnárné Botfalvi Ilona* és *Bartus Irén* mint textil-, valamint *Batta György* mint ötvös-szakoktató, továbbá *Sehr József* és *Grossauer Rudolf* mint művezetők.

E tanév elején a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr *dr. Kovács János* igazgatósági titkárt és az iskola gondnokát a Kir. M. Pázmány Péter Tudományegyetem gazdasági igazgatóságához, helyére pedig ugyanennek a szolgálati körnek az ellátására *General Miklós*t rendelte át szolgálattételre.

Kovács János dr. áthelyezése személyi változást vont maga után a tanári karban is; az általa éveken eredményesen előadott „egyházművészet" c. kollegium tanításával *dr. Décsey Géza* pestszenterzsébeti róm. kath. plébánost, a „kereskedelmi és jogi ismeretek" előadásával pedig *Krocsák Emil* főfoglalkozású tiszteletdíjas tanárt bízta meg a vallás- és közoktatási miniszter úr.

A személyi hirek krónikájában számolunk be az 1938. őszén hatalmas sikerrel megrendezett Első Magyar Országos Iparművészeti Tárlat kiállításáról. A kiállítás magyar művészi kultúresemény volt, amelynek sikereiből egyénileg is részt kérnek tanári karunk tagjai.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr az Orsz. Irod. és Műv. Tanács javaslatára az állami iparművészeti nagy éremmel tünteti ki *Ohmann Béla* r. tanárt; elismerő oklevélben részesíti *Minár Pál* okl. építő iparművészt, esti tanfolyamunk előadóját. A Magyar Iparművészek Országos Egyesületének szakezüstérmét pedig *Bartus Irén* szakoktatónk nyeri el.

A magyar iparművészeti élet impozáns sikerű tárlatával kapcsolatban rendeztetett meg az Iparművészeti Kongresszus is, amelynek munkájából intézetünk tagjai szintén oroszlánrészt vállaltak. *Igazgatónk* az „Állami és közhatósági vásárlások", majd pedig „Az iparművészeti magániskolák állami ellenőrzés alá helyezése

és a zugiskolák megszüntetése" címen tartott a Kongresszus nagy tetszésétől kísért előadást; *Zrinszky József* okl. építő iparművész, tanársegéd és *Minár Pál* okl. építő iparművész, előadó szintén önálló előadással szerepeltek. A tanári kar több tagja az egyes bizottságokban fejtett ki igen jelentős munkásságot. Nagy örömünkre szolgált, hogy a kongresszus hivatalosan határozatban is állást foglalt a köztudatban főiskolaként élő intézetünknek tényleges főiskolai jelleggel való felruházása, valamint okleveleink képesítő- és minősítő erejének kibővítése érdekében.

De az ország határain túl is fölvonulnak intézetünk tagjai a magyar iparművészeti kultúra és iskolánk reprezentálására. A berlini nemzetközi kézművesipari kiállításon *Weichinger Károly* r. tanár építészeti nagydíjat, iskolánk pedig elismerő oklevelet kap.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter *Szablya-Frischauf Ferenc* m. kir. kormányfőtanácsos, igazgatót a külföldi magyar intézetekről és a magas műveltség célját szolgáló ösztöndíjakról szóló 1927 : XIII. t.-c. alapján az Orsz. Ösztöndíjtanács tagjává nevezte ki az 1939/44. évkörre. Ezzel kapcsolatban említjük meg, az iskolának törekvése, hogy az intézet mindenkori igazgatóján kívül megfelelő számú tanárunk kinevezésével megfelelő képviseletet kaphassunk a Tanácsban, épúgy mint más intézetek.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr őnagyméltósága a jelen tanév végével nyugállományba helyezte a korhatárt betöltő *Stein János festőművész*-tanárt. Stein János professzor, mint az „alakrajz" és az „emberbonctan" tanára másfélévtizedet meghaladó időn át tanította, oktatta lelkesedéssel és tárgyszeretettel az iparművésznövendékek jónéhány generációját. Elmondhatjuk működéséről, hogy a művészi és tanári elhivatottságnak követésre méltó példáját, eszményét nyujtotta.

De búcsúznunk kellett *Krocsák Emil*, a geometriai és a jogi ismeretek előadó tanárától is, akinek kiváló képességeire igényt tartott az Orsz. M. Kir. Képzőművészeti Főiskola, ahová az 1939/40. tanévtől kezdve rendes katedrális kinevezése köti. Krocsák Emil itteni működésével kellemes és értékes emlékeket, eredményeket hagyott hátra.

Dr. Kampis Antal r. tanárt a Kir. M. Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészeti kara a szokásos habilitációs cselekmények megállása után 1939. június havában a „Középkori művészet Közép-Európában" c. tárgykörből magántanárrá képesítette s ezt a vallás- és közokt. miniszter úr jóváhagyta.

*

Az 1939/40. *tanév* kezdetén a vallás- és közokt. miniszter úr *Tancsik Mihály* okl. iparművész,

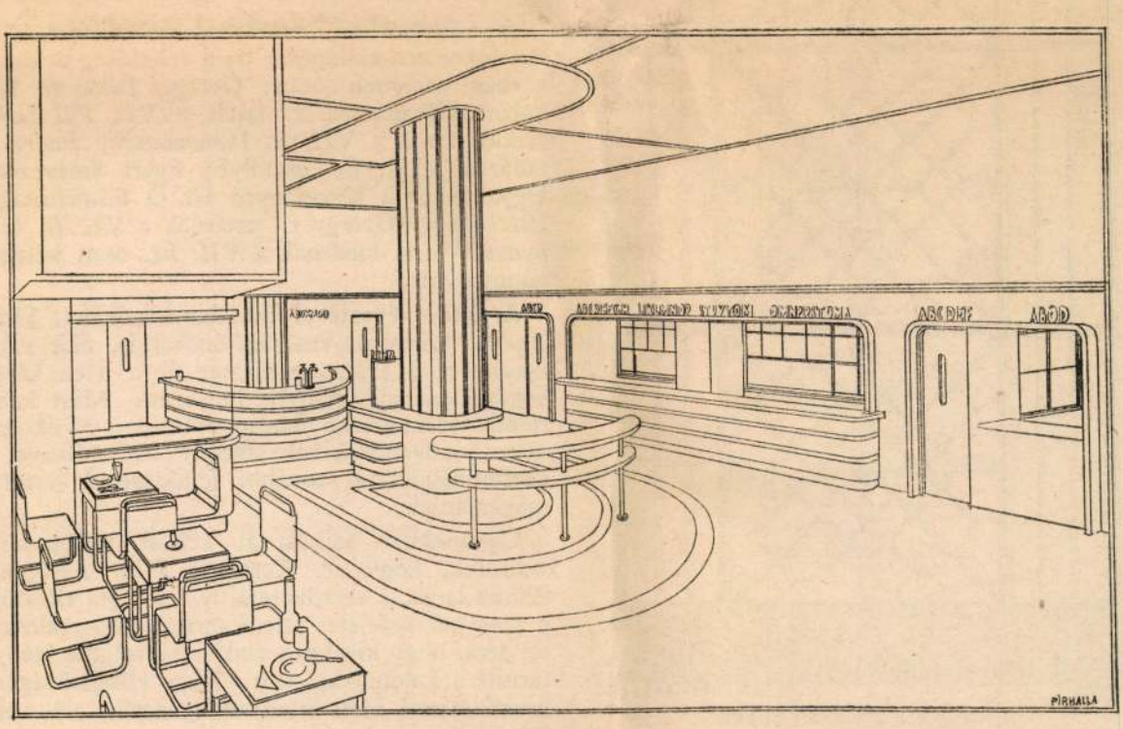

AUTOMATA BUFFET. KÉSZÜLT SZABLYA-FRISCHAUF FERENC TANÁR OSZTÁLYÁN.

segédtanárt és *Antal Dezső* okl. műépítész, előadótanárt rendes tanárrá, továbbá *Sárkány Lóránt* okl. középiskolai és *Zrinszky József* okl. építő iparművész, tanársegédet segédtanárrá nevezte ki a IX. fizetési osztályba. *Molnár Béla* okl. iparművész, tanársegéd segédtanári hatáskörrel és *Minár Pál* okl. építő iparművész előadói minőségben főfoglalkozású tiszteletdíjasi megbízást kapott.

A személyi változások ismertetése során meg kell említenünk, hogy *Csetényi Antal* okl. iparművész, a díszítő festőszakosztály szakoktatója tiszteletdíjasi állásáról lemondott. Itteni működéséről és képességeiről a legteljesebb elismerés hangján kell megemlékeznünk. Csetényi Antal helyét *Nyiri László* okl. iparművész foglalta el, aki iskolánkban végzett tanulmányai és az életben elért eredményei alapján a megbizatásra leginkább találtatott megfelelőnek.

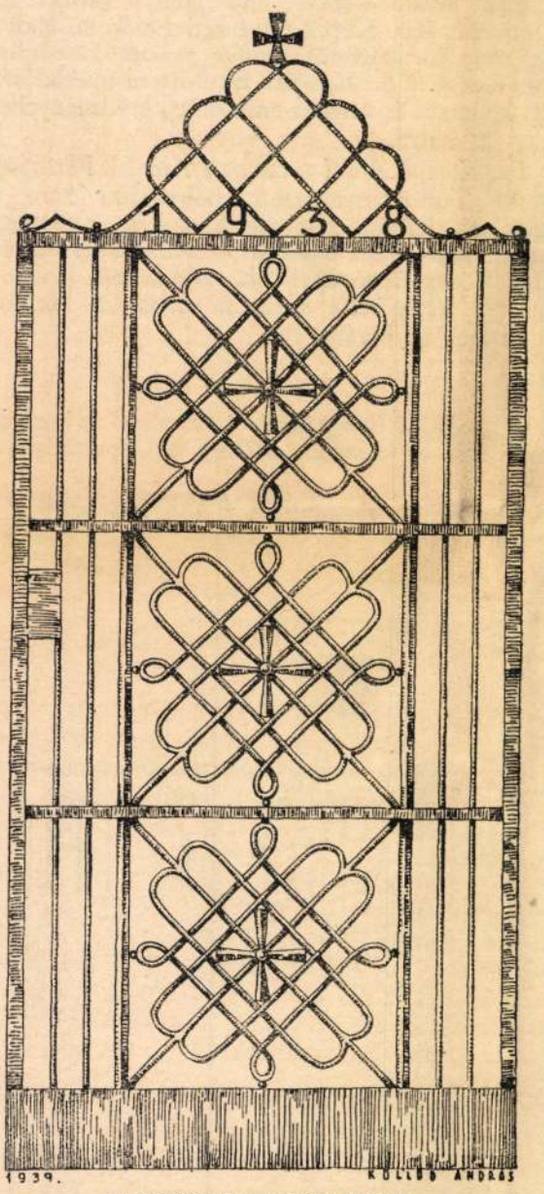

KOVÁCSOLT VASKAPU TERVE.
KÉSZÜLT: GYÖRGYI DÉNES TANÁR OSZTÁLYÁN.

Krocsák Emil tanárnak a mult tanév végével történt távozása folytán a vallás- és közokt. miniszter úr a geometrikus tárgyak tanítására *Molnár László* okl. középiskolai rajztanárnak, a kereskedelmi és jogi ismeretek előadására pedig *General Miklós* titkárnak adott megbízást.

A textilkémiai technológia előadására *dr. Keresztes Tibor* felsőipariskolai r. tanárt sikerült megnyernünk, aki ennek a tudományágnak európai hírű tudósa.

Simay Imre Károly szobrász-professzort, tekintettel arra, hogy a korhatárt betöltötte, 1940. január hó 1.-évél a vallás- és közokt. miniszter úr nyugállományba helyezte, egyidejüleg hozzájárult ahhoz, hogy Simay Imre Károly a tanév végéig, mint tiszteletdíjas tanár működjék.

Simay Imre három évtizeden át rendkívüli hatással és a legszebb eredménnyel folytatott tanári és művészi munkásság után vonult nyugalomba. Személye, tanári és művészi működése nemcsak iskolánknak jelentett értéket, hanem az egész magyar művészi életnek és társadalomnak is.

Az előbbiekben ismertetett nyugdíjazás folytán fokozatos előlépésre nyilt lehetőség a tanári karban, melynek során: *Györgyi Dénes* m. kir. kormányfőtanácsos, r. tanár a VI., *Pál Lajos* rendes tanár a VII. és *Domanovszky Endre* r. tanár a VIII. fiz. osztályba nyert kinevezést Ugyanekkor a Kormányzó Úr Ő Főméltósága *Leszkovszky György* r. tanárnak a VI. és *Ohmann Béla* r. tanárnak a VII. fiz. oszt. jellegét adományozta.

A tanév végeztével búcsúznunk kellett *Stern Anna* kézimunka-szaktanítónőtől is, akit saját kérelmére a kultuszminiszter úr a jelen tanév végével nyugállományba helyezett. Mint kézimunka-szaktanárnő három évtizeden át oktatta szerető növendékeinek százait. Működésével a kézimunkaoktatás további fejlődésének vetette meg alapjait.

Ugyanekkor sajnálattal kellett tudomásulvennünk, hogy *dr. Keresztes Tibor* felsőipari iskolai tanár, a textilkémiai technológia előadója e tanévvel befejezte itteni működését, tekintettel arra, hogy kivételes szakképzettségére igényt tartott a katonai kincstár. Nagy elfoglaltságára hivatkozással kérte itteni megbizatása alól való fölmentését.

De búcsúznunk kellett a tantervünkben oly nagyfontosságú „egyházművészet" című kollegiumnak két éven át volt előadó-tanárától: *dr. Décsey Géza* pestszenterzsébeti római katholikus plébánostól is, akinek e hatalmas gyárváros olyan óriási pasztorialis munkát ad, hogy a további megbízatást a következő tanévtől kezdődően képtelen vállalni.

Dr. Horn Béla klinikai tanársegéd, az egészségtan tanára is kénytelen volt e tanév végével előadói és iskolaorvosi tisztségéről lemondani, mert klinikai elfoglaltsága rendkívüli módon leköti. Mindenki őszinte sajnálattal vett tudomást távozásáról, mert itteni szereplésével és működésével csak barátokat, tisztelőket szerzett rendkívül rokonszenves személyének.

*

Az 1940/41. *tanévben* a vallás- és közokt. miniszter úr dr. Keresztes Tibor utódjául *Mitterdorfer Ottó* tanárt, az Orsz. Árkormánybiztosság szakértőjét bízta meg a textilkémia előadásával.

Az egyházművészet előadását ezután tanári karunk egyik értékes fiatal tagja: *Molnár László* okl. középiskolai rajztanár látja el.

Az egészségtan előadótanári és iskolaorvosi tisztjének ellátására pedig *dr. Orz János* belklinikai orvos nyert megbízatást.

Az 1941. január 1.-i kinevezések során a Kormányzó Úr Ő Főméltósága *dr. Kampis Antal* egyetemi magántanárnak a VIII. fizetési osztály jellegét adományozta, *Ohmann Béla* r. tanár a VII., *Divéky József* festőművész a VIII. fizetési osztályba rendes tanárrá, *Molnár Béla* főfoglalkozású tiszteletdíjas segédtanár a IX. fizetési osztályba segédtanárrá, *vitéz Kajdy Emil* szakoktató pedig a VIII. fizetési osztályba szakoktató-tanárrá neveztetett ki. *Nyiri László* tiszteletdíjas szakoktató főfoglalkozású tiszteletdíjas szakoktatóvá, *Kővári Ferenc* I. oszt. altiszt szakaltisztté lépett elő.

A vallás- és közokt. miniszter úr 1941. április hó 15.-től kezdődőleg megbízást adott *Jakó Géza* nyug. székesfővárosi iparrajziskolai tanárnak az „agyagipari kémia és technológia" c. kollegium tanítására; Jakó Géza tanár személyében az említett tárgykör európai hírű tudósát sikerült az iskola részére megnyernünk.

II.

Ujitások a tantervben; az épület belső-átrendezése.

Az 1936/37—1940/41. tanévek az iskolában szükséges, tovább már nem halasztható reformok terv- és célszerű előkészítésének, illetőleg

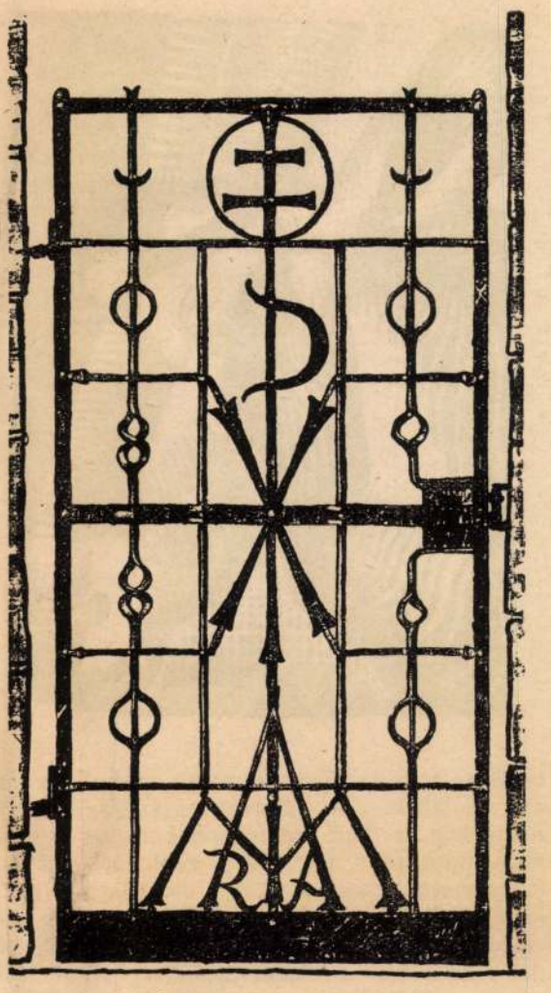

KOVÁCSOLT VASKAPU TERVE.
KÉSZÜLT: GYÖRGYI DÉNES TANÁR OSZTÁLYÁN.

megvalósításának jegyében folynak le; erőteljes intézkedések történnek régi keletű bajok orvoslására és a mutatkozó hiányok pótlására.

Ennek tervszerű végrehajtása során mélyreható módosítás áll elő tantervünkben, amennyiben az összes szakosztályokban az első 2 évfolyam szakoktatása teljes egészében a *gyakorlati kiképzés* részére köttetett le. A heti *44* órás tanulmányi időnek több mint a felét a szakoktatás képezi. Iskolánk egész tanmenetében a művészeti oktatás mellett fokozott hangsúlyt kapott az ipari kiképzés. A műhelyoktatás terén megindított egészséges irányzat az alapképzésből kizárja a tervezést. Az a jelszó, hogy a tanítás „*a műhelyen át a művészetig*" szellemében történjék: iskolánkban céltudatosan és a rendelkezésre álló anyagi eszközök arányában meg is valósíttatott. A 61 év előtti fafaragászati tanműhely helyett ma 7 teljesen kiépített szak-

osztály, 7 korszerűen felszerelt tanműhely van az iskolában. A reform-intézkedések folyómányakép *az ipari szakismeretek* alapos és teljes elsajátítása után részesül a növendék *művészi kiképzésben*. Ezzel az a régi megállapítás nyert kielégítést, hogy csak az a művész tud kivitelezésre alkalmas jó tervet készíteni, aki hiánytalanul rendelkezik a feladat mesterségbeli részével s az anyag által támasztott követelményekkel is tisztában van. Az iskolának e kifejlesztését a haladó élet, a külföldi iparművészeti iskolák nagyarányú fejlődése s az a kultúrmisszió tette szükségessé, amelyet a magyar Iparművészeti Iskola a művészneveléshen betölt s amellyel a nemzetközi külföldi bemutatkozásokon is annyi dicsőséggel képviselte a magyar értékeket. Az ezzel kapcsolatos igazgatói programm legnehezebb részét a szakosztályok és a tanműhelyek, általában az egész épület célszerűtlen beosztásának tervszerű átrendezése képezte.

A szakosztályok és a tanműhelyek célszerűtlen, sőt káros elhelyezésére szolgáljon tájékoztatóul a következő helyzetkép:

A grafikai szakosztályt a nyomdai tanműhelytől 2 emeletnyi távolság választotta el; a nyomda drága gépeivel évtizedeken keresztül nedves és sötét pincében működött, kitéve a gépeket és felszereléseket a lassú, de biztos pusztulásnak. A kerámikai szakosztálytól a hozzátartozó tanműhely 3 emeletnyi, a szobrász-szakosztálytól a gipszöntőde 2, a bronzöntőde pedig 3 emeletnyi távolságra volt, sőt az együvé tartozó szakosztályok is egymástól távol, az épület különböző részeiben voltak elhelyezve.

Ezeknek a súlyosan káros állapotoknak a megszüntetésénél vezérelvül szolgált az a szempont: mindaddig, amíg minden szakosztállyal nem áll közvetlenül kapcsolatban a hozzátartozó gyakorlati tanműhely s amíg az elméleti és művészeti oktatást nem követi nyomon a gondolat műhelyi kivitele arra alkalmas technikai eszközökkel és gépekkel, addig a növendékek ipari oktatása hiányos, sőt tökéletlen marad s nem lehet alapja annak a magasabb művészi képzésnek, amely minden iparművészeti képzésnek ideálja.

Ezeknek a nagyarányú programmoknak gyakorlati megvalósítása természetszerűleg hatalmas anyagi áldozatokat igényelt. Az iskola mindenkor mélységes hálával eltelve gondol arra a hathatós támogatásra, mellyel felettes kormányhatóságunk: dr. Hóman Bálint kultuszminiszter úr Ő Nagyméltósága, valamint a felettes ügyosztály vezetői: dr. vitéz Haász Aladár min. osztályfőnök és dr. Say Géza min. osztálytanácsos urak részesítették az intézet igazgatójának ezirányú előterjesztéseit és törekvéseit.

*

Az 1938/39. költségvetési évben az épület belső-átrendezési céljaira jelentős összegű *rendkívüli hitelt* kaptunk. A nyár folyamán teljes erővel indult meg a nagy átrendezés, melyet az igazgató, lemondva nyári szabadságáról, Weichinger Károly tanár fáradhatatlan és értékes közreműködésével személyesen irányított. Egész szakosztályok cseréltek helyet, közfalak tűntek el és újakat húztak. A tantermek falairól méterekre lógtak alá a villanyvezetékek, amelyek állandó üzem- és világítási zavarokat és veszélyeket idéztek elő, ezek helyett most az előírásnak megfelelően ólomcsövekbe fektetett új vezetékeket süllyesztettek falba, a teljesítmény szempontjából tökéletlen világítótestek helyébe pedig korszerű, nagyteljesítményű, mégis takarékos lámpák kerültek. Az átrendezés kapcsán műterem és tanműhely egymás mellett, jól világított termekben, szerves közelségben nyert elhelyezést. Kifestett tantermek, ragyogó és üde tisztaság fogadták az 1938/39. tanév megnyitását.

A kultuszkormány az intézet érdekei és célkitűzései iránt tanusított jóindulatával az 1939/40. évben is lehetővé tette az elmult tanévben megkezdett nagyarányú belső-átrendezési munkák folytatását azáltal, hogy az 1939/40. évi másféléves költégvetésben további rendkívüli hitelt biztosított részünkre. E nyár folyamán is

többezer pengős költséggel modernizálhattuk a textil, az ötvös és egyéb szakosztályaink fölszerelését megadva ezzel az elméleti és gyakorlati oktatás eredményességének feltételeit. A textilszakosztály teljesen új, a kor követelményeinek mindenben megfelelő textilkémiai laboratóriumot, gőzölő-kazánt és külön festékszóró-tanműhelyt kapott; az ötvösszakosztályra új munkaasztalok kerültek, amelyek minden növendék részére külön gázcsapokkal vannak felszerelve, a szakosztály alapfelszerelése tovább bővült homokszóró-készülékkel és vegyi fülkével.

Az átrendezés programmjának során az iskola igazgatója egy *népművészeti gyüjteménytárt* állított föl, amely a II. emelet egyik helyiségében nyert elhelyezést, s várja további kiépítését, amely természetesen most is folyamatban van. Ez a gyüjteménytár az iparművészeti oktatásnak igen jelentős és értékes eszköze, kiegészítője lesz.

Az 1940/41. tanév tervszerű és átgondolt gazdálkodása következtében a textilszakosztály újabb jelentős anyagi áldozatokkal beszerzett universal-hímzőgéppel, universal-varrógéppel, sablonozó-készülékkel gyarapodott; a keramikai szakosztály 2 újonnan épített égetőkemencével, kompresszorral hajtott agyagőrlőgéppel szereltetett fel. Az ötvösszakosztály szintén többezer pengős beszerzéssel gazdagodott, melyek közül egy légsűrítő-készülék és egy elektromos zománcozó-kemence igen kedvezően és hatékonyan egészíti ki a szakosztály korszerű felszerelését.

Az elméleti és gyakorlati oktatás eredményesebbé tétele érdekében minden szakosztályon *anyagmintagyüjtemény* szereztetett be.

Itt számolunk be arról is, hogy az egyes szakosztályokon az előadások anyagából *jegyzetek* készülnek, amelyek a növendékek tanulásának komolyságát nagyban fokozzák, amire a növendékek annál is inkább kényszerítve vannak, mert a reformok az eddigi *vizsgáztatási rendszert* is mélyrehatóan megváltoztatták. Az igazgató már az 1936/37. tanévtől kezdődően elrendelte, hogy *az évvégi kollokviumok, vizsgafeladatok* minden tárgyra különkülön kijelölt *háromtagú vizsgabizottságok előtt* tartassanak. Ez az újítás kedvezően és jelentékenyen fokozta a növendékek tanulásának, készülésének alaposságát.

Ugyanitt örömmel említjük meg, hogy az 1941. évi költségvetés is újabb lehetőségeket biztosít a magyar iparművészeti oktatás további korszerű kiépítése, tökéletesítése felé. A törvényhozás u. i. erre az évre újabb rendkívüli hitelt engedélyezett tanműhelyeink alapfelszerelésének kiegészítésére és az elavult fűtőtestek kicserélésére. Az átfogó programmnak ez a része a folyó nagy szűnidő alatt fog testet ölteni.

*

Az iskolának, általában az egyetemes iparművészeti társadalomnak régi törekvése, hogy az intézet *főiskolai* jelleget és szervezetet kapjon. Az előző oldalakon már említettük, hogy az 1938. év őszén rendezett Iparművész Kongresszus egyhangúlag foglalt állást e tekintetben. De ezt megelőzően az iskola igazgatója már 1938 tavaszán emlékirattal fordult a kultuszkormányhoz az intézetnek *főiskolává* való átszervezése iránt s elkészítette az Orsz. M. Kir. Iparművészeti Főiskola szervezeti és tanulmányi szabályzatát is. Rámutatott emlékiratában azokra a jelentős érdekekre és szempontokra, amelyek e kérdés kedvező és végleges megoldását indokolják. Ettől az időtől kezdve is mind a mai napig a kérdés ütőerén tartja az ujját az iskola igazgatója s megragad minden alkalmat az iparművészek társadalmát oly közelről és mélyen érintő kérdés napirenden tartására. Itt utalunk arra, hogy a társintézmények közül csak az iparművészeti iskola nem rendelkezik még főiskolai jelleggel.

Annál inkább keltett kínos feltűnést, amikor 1940 nyarán az iskola néhány volt növendéke támadó szellemű röpiratban foglalkozott az intézet tanítási módszerével, szervezeti kérdéseivel. Nem akarunk ennek az akciónak jelentőséget adni azzal, hogy bővebben foglalkozzunk vele, e helyett inkább ismertetjük a legilletékesebb helynek ebben a kérdésben a Magyar Távirati Iroda útján közölt nyilatkozatát, amely szóról-szóra a következőket mondja:

„Az Iparművészeti Iskola teljes tudatában van annak, hogy általában véve az iparművészet, vala-

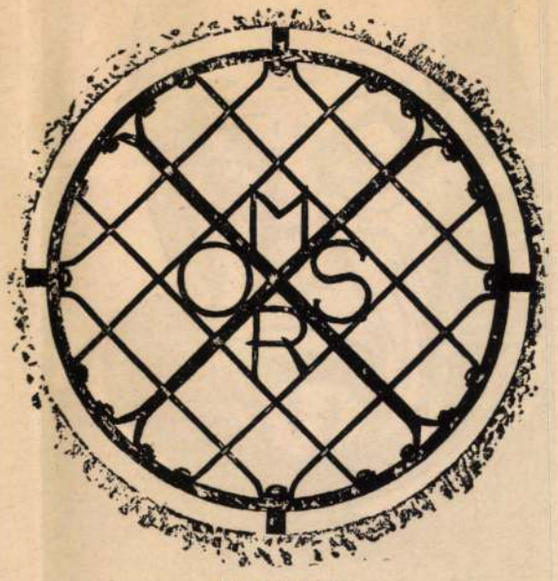

ABLAKRÁCS.
KÉSZÜLT: GYÖRGYI DÉNES TANÁR OSZTÁLYÁN.

mint a korszerű iparművészeti nevelés szempontjából milyen feladatokat kell betöltenie. Mind az Iparművészeti Iskola igazgatója, mind egész tanári kara hivatása magaslatán áll és leghivatottabb arra, hogy az Intézetben a leszűrt tapasztalatok alapján az új magyar iparművésznemzedéket úgy vezesse, hogy mindig kellő arányt tartson az elmélet és a gyakorlat terén. Az intézet sohasem zárkózott el a korszerű reformok megvalósítása elől és felelősségének teljes átérzésével igyekszik ebben az irányban is mindig a kor színvonalán maradni, szem előtt tartva a különleges magyar érdekeket és viszonyokat. Jelenleg is folyamatban vannak olyan tervek, amelyek az intézet működését még jobban hozzáillesztik majd a ma követelményeihez, e reformok átgondolására és megvalósítására azonban elsősorban az iskola illetékes és nem tesznek jó szolgálatot a magyar iparművészet ügyének azok, akik ilyen röpiratháborúval zavarják a magyar iparművészek összességének érdekében tervbevett, tisztán elvi alapokra helyezett nagyobbszabású elgondolások nyugodt keresztülvitelét.

A különböző szervezetekbe tömörült iparművészeknek mindig megadatik a lehetőség, hogy életbevágó problémáikhoz hozzászólhassanak; ennek azonban nem az a módja, amelyet ez a röpirat olyan szerencsétlenül választott."

*

Ösztöndíjak; tanulmányi segélyek; kitüntető érmek.

Minden iskola tanításának sikeres kiegészítői és támogatói az ösztöndíjak és tanulmányi segélyek. Korábbi Évkönyveink e tekintetben állandóan panasz tárgyává teszik, hogy intézetünk ilyen vonatkozásban igen hátrányos körülmények között van.

Történetünk utolsó öt éve ebben a tekintetben nagyon örvendetes fejlődésről számolhat be, amennyiben a külföldi ösztöndíjon és a székesfővárosi iparművészeti ösztöndíjon kívül említettek mind-mind újkeletűek.

1. *Külföldi ösztöndíjak.* Az 1927: XIII. t.-c. magyar művészek és egyéb szakemberek magasabb kiképzésének előmozdítására állami ösztöndíjat létesített. Az állam az ösztöndíjat elsősorban a külföld legfőbb és legkiválóbb művelődési központjaiban szervezett magyar intézetek: a Collegium Hungaricumok keretében adja. Ezek az állami külföldi ösztöndíjak természetszerűleg hathatósan egészítik ki az itthon végzett tanulmányokat.

Növendékeink közül az 1939/40. tanévben Szakál Ernő díszítő szobrásznövendék a római Collegium Hungaricumba, az 1940/41. tanévben pedig Molnár Elek keramikusnövendék Faenzába nyert kiküldetést.

2. A vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr kiváló és tehetséges növendékeink részére az 1938/39. tanévtől kezdődőleg egyenként 200—200 pengős *Horthy Miklós-ösztöndíjra* hirdetett pályázatot. A kultuszminiszter úr az 1938/39. tanévben: Köllöd András, Mezei István, Nagy Pál és Pédery Dorottya, az 1939/40. tanévben: Köllöd András, Pédery Dorottya, Fekete József, Füle Mihály, Nyitrai Lajos és Szücs Erzsébet, az 1940/41. tanévben pedig: Pédery Dorottya, Fekete József, Füle Mihály, Nyitrai Lajos, Szücs Erzsébet, Tarján Zoltán és Tóth Olga növendékeket részesítette a Horthy Miklós-ösztöndíjban.

3. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr minden tanévben 650 pengő *tanulmányi segélyt* bocsátott az iskola igazgatójának rendelkezésére szegénysorsú, kiváló előmenetelű növendékek támogatása céljából. A tanári kar javaslatára adományozott 50, 40, 30 és 25 pengős tanulmányi segélyek a tényleg legkiválóbb és legszegényebb növendékek anyagi gondjain enyhítettek.

4. Tanulmányi szabályzatunk kötelezően előírja, hogy növendékeink abból a célból, hogy iskolai tanulmányuk befejezése után gyakorlatilag is minél képzettebbek legyenek, kötelesek a nyári szünidőben 6 héten keresztül valamely gyárban vagy műhelyben választott szakmájukkal gyakorlatilag foglalkozni.

Ennek a rendelkezésnek a szellemében kerámikus növendékeink közül minden nyári szünidőben három növendéket küld ki ösztöndíjjal a vallás- és közoktatásügyi minisztérium *a herendi porcellángyárba*. A kultuszminisztérium a növendékek utazási és ellátási költségeinek fedezésére az elmult tanévekben egyenként 160—160 pengőt bocsátott rendelkezésünkre. Növendékeink elméleti és gyakorlati ismereteikben megizmosodva hagyják el a meleg vendégszeretetet, gazdag tanulási lehetőséget nyujtó herendi porcellángyárat.

5. *Budapest székesfőváros tanácsa* 1927. évi 181.945/IX. sz. határozatával az Orsz. M. Kir. Iparművészeti Iskola növendékei részére évenként kiosztandó 600 pengős iparművészeti ösztöndíjat alapított. Az ösztöndíjat a Székesfővárosi Ösztöndíjbizottság javaslatára a bemutatott tanulmányi pályázatok alapján székesfővárosunk polgármestere ítéli oda. Az erkölcsi elismerésen felül igen jelentős összegű ösztöndíjra a bírálóbizottság az 1936/37. tanévben: Kiss László szobrász, az 1937/38. tanévben: Juharos István festő, az 1938/39. tanévben: Molnár Elek kerámikus, az 1939/40. tanévben: Köpeczi Bócz István grafikus, végül pedig az 1940/41. tanévben Sajó Gyula építő iparművésznövendékeket találta érdemesnek.

6. Intézetünk kulturális hivatása iránt mindig kitüntető megértést tanusított a *Magy. kir. Postavezérigazgatóság*, de kiváltkép ennek a nagyszerű intézménynek jelenlegi vezetője: dr. Kuzmich Gábor vezérigazgató úr, aki az 1938/39. tanévtől kezdődőleg évi 300 pengő ösztöndíjat ajánlott fel postabélyegterv-rajzolásban képzett művészek nevelésének ösztönzésére. Grafikus-növendékeink részéről évről-évre beérkezett és elbírált pályamunkák a pályázók meglepő művészi képességéről tettek tanúbizonyságot. Az előkelő és hivatott bíráló bizottság a legteljesebb elismeréssel nyilatkozott intézetünk, közelebbről pedig a grafikai szakosztály vezető tanárának: Haranghy Jenő professzor munkásságáról. Ezzel kapcsolatban örömmel egészítjük ki beszámolónkat azzal, hogy a bírálóbizottság egyik lelkes tagja: Neuhold Kornél m. kir. kormányfőtanácsos úr, a Magyar Bélyeggyüjtők Orsz. Egyesületének ügyvezető elnöke az 1939/40. tanévben 50 pengő külön jutalmat ajánlott fel.

7. Az *Orsz. Magy. Iparművészeti Társulat* — nemes tradícióinak szellemében — szintén áldozatos részt vesz abból a magasztos szerepből, amely diákszociális problémáink enyhítését szolgálja. Az 1940/41. tanévtől kezdődőleg *évenként 2, egyenként 120—120 pengős ösztöndíjat* adományoz két művészképzős hallgatónknak, hogy lehetővé tegye és előmozdítsa művészi tanulmányaik

folytatását. Ez az ösztöndíj biztosította a lehetőséget, hogy az 1940/41. tanévben Musti Viktor és Sajó Gyula növendékek tovább folytathatták tanulmányaikat.

Ugyanitt örömmel számolunk be arról is, hogy a Társulat az előbb említett, állandósított ösztöndíjon felül további áldozatkészségéről tett tanúbizonyságot, amikor az 1940/41. tanévben textilszakosztályunk növendékei részére a halasi csipkekultúra jelentőségének kiemelésére 130 pengő pályadíjat adományozott.

Ugyancsak a *Társulat* nagylelkűségét és áldozatkészségét igazolja az a határozata is, amely szerint kitüntetéssel végzett növendékeink — számra való tekintet nélkül — három éven keresztül *tagdíj fizetése nélkül* élvezik és részesei mindazoknak a jogoknak és előnyöknek, amelyek a tagsággal együttjárnak.

8. A *Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara* minden évben három, egyenként 80—80 pengő ösztöndíjat adományozott intézetünk kereskedő és iparoscsaládból származó, jóelőmenetelű növendékeinek. Az ösztöndíjakat tanévzáró ünnepélyeink alkalmával ünnepélyes beszéd kíséretében a Kamara képviselője osztotta ki az arra érdemesnek talált növendékek között.

9. Hálásan jelentjük, hogy *Szablya János* m. kir. kormányfőtanácsos úr, az Orsz. Magy. Iparművészeti Társulat ügyv. alelnöke az 1940/41.

tanév végén 100 pengő jutalomdíjat ajánlott fel egyik kiváló, szegénysorsú növendékünk támogatására.

10. Örömmel jegyezzük fel krónikánk hasábjain, hogy a *Magyar Divatcsarnok R. T.* igazgatósága az 1940/41. tanév folyamán 1725 pengő tanulmányi segélyt ajánlott fel, hogy ebből az összegből erdélyi származású, szegénysorsú és jóelőmenetelű növendékeinket támogassuk. Az adományozó levél a tanulmányi segélyt az előbbi feltételek mellett olyan növendékek részére kívánja juttatni, „akik akár iskolai tanulmányaikban, akár autodidaktikus úton a női ruha, illetve a magyar női-ruha tervezéssel foglalkoznak". Az adománykikötések figyelembevételével a jelen tanév végén 500 pengő került kiosztásra, a fennmaradó összeget a jövő tanévben kívánjuk kiosztani.

11. A *Magyar Iparművészek Országos Egyesülete* 1938. évi rendes közgyűlésén *érmet* alapított a tanulmányait legkiválóbb eredménnyel végzett növendék kitüntetésére. A kitüntető érmet az 1938/39. tanévben: Molnár Elek, az 1939/40. tanévben: Vörös Tibor, és az 1940/41. tanévben: Nagy Zoltán növendékek nyerték el.

12. A tanári kar az igazgató javaslatára az 1936—37. tanévben elhatározta, hogy a növendékek előmenetelének ösztönzésére minden tanév végén a legkiválóbb eredménnyel végzett növendéket *iskolaéremmel* tünteti ki. Az iskolaérmet nagy és elmélyült tárgyszeretettel, abszolút művészi elgondolásban Reményi József szobrásztanár, az

érmészeti osztály vezető tanára készítette el. Az iskolai érem az 1936/37. tanévben Kiss László, az 1937/38. tanévben Juharos István, az 1938/39. tanévben Szakál Ernő, az 1939/40. tanévben Sajó Gyula, az 1940/41. tanévben pedig Nagy Zoltán növendékek kiváló előmenetelét és szorgalmát jutalmazta.

13. Szerény anyagi teherbírásának megfelelően támogatja szegénysorsú növendékeinket a tanári hozzájárulásokból, önkéntes adakozásokból létesült *Diáksegélyalap*, amely 10—30 pengős segélyekkel enyhíti a mindennapi élet gondjaival küszködő, nehéz anyagi körülmények közt lévő tanítványokat. Az 1936/37.—1940/41. tanévek alatt kiosztott segélyek összege: 1025 pengőt tesz ki.

*

Diákasztal. Növendékeink létfenntartásának problémáiban elsőrendű és áldozatos szerepet tölt be az 1910-ben létesített Diákasztal. Ez a nagyjelentőségű diákszociális intézményünk a trianoni összeomlás után elvesztette az addig élvezett évi 4000 aranykorona államsegélyt, úgyhogy azóta tanári és társadalmi úton befolyt adományokból, valamint a növendékek által befizetett hozzájárulási díjakból tartjuk fenn ezt a nélkülözhetetlen intézményt.

Az iskolában az utolsó évek során végrehajtott reformok a Diákasztal életében is mélyreható változásokat idéztek elő. A Diákasztal kedvezményes étkeztetési akcióját u. i. évtizedeken keresztül túlnyomórészt azok a tehetősebb növendékek vették igénybe, akik a kedvezményes félárat meg tudták fizetni, ellenben teljesen kirekedtek azok a súlyos anyagi körülmények közt élő növendékek, akik még ezt az összeget sem bírták előteremteni. A megejtett számítások során kiderült, hogy a kedvezőbb anyagi viszonyokkal rendelkező növendékek ebédjére fejenként 75—80 pengőt fizet rá a Diákasztal minden tanév folyamán.

Az igazgató intézkedésére az 1938/39. tanévtől kezdődőleg a tehetősebb növendékek csak az ebéd árának megtérítése mellett vehetik igénybe a Diákasztal szolgáltatását, amely — a vállalkozóval kötött előnyös szerződés folytán — a napi forgalmi árnál még mindig olcsóbban ad kifogástalan, tápláló és ízletes ebédet. A Diákasztal az idézett reformintézkedés következtében az említett időponttól kezdve napi 22—25 teljesen ingyenes és 6—10 féldíjas ebédet juttat szegénysorsú, kiváló előmenetelű növendékeinknek; az ilykép kiszolgáltatott ebédek átlagos pénzbeli értéke évenként: 6200—6800 pengő között mozog.

*

Kedves kötelességünknek teszünk eleget, amikor megemlítjük, hogy *Mátrai Lajos* nyug. szobrásztanárunk kari könyvtárunkat 74 drb. nagyértékű magyar, német és francianyelvű szakkönyvvel ajándékozta meg az 1939/40. tanév folyamán. A könyvek forgalmi értékét és így az ajándékozás összegszerűségét alig lehet felbecsülni, tekintettel arra, hogy azok egynémelyike ritkaságszámba megy, amely már csak könyvtárak és könyvgyüjtők féltett értékei között lelhető fel.

*

Beszámolónk elején ismertettük, milyen indokok kényszerítették az Iskolát arra, hogy 60 éves fennállása alkalmából tervezett kiállítását egy évvel később rendezze meg; ezt kiegészítőleg még megemlítjük, hogy az eredeti tervek szerint az Orsz. Magy. Iparművészeti Társulat állandó kiállítási termében óhajtottunk nyilvános számadásunknak eleget tenni. Sajnos, időközben a legfontosabb installációs anyagok túlnyomó része hatósági zárlat alá vétetett, másik része pedig annyira megdrágult, hogy csak igen súlyos és aránytalan anyagi áldozat árán lehetett volna megszerezni. Ezekre a nyomatékos körülményekre, főleg pedig arra való tekintettel, hogy tanműhelyeinket a szakértőknek és a nagy nyilvánosságnak bemutathassuk, a tanári kar úgy határozott, hogy az iskola helyiségeiben rendezi meg a kiállítást, melynek keretében a tanműhelyek, laboratóriumok és öntődék bemutatásával teljes átfogó képet nyujt az intézetben történő művészeti oktatásról.

Az 1941. június 17-től június 29-ig hirdetett kiállítás a magyar kulturális és művészeti élet kimagasló eseményévé vált. A kiállítást Hóman Bálint m. kir. titkos tanácsos, vallás- és közok. miniszter úr képviseletében dr. Fáy István kultuszállamtitkár úr nyitotta meg június 17.-én ünnepélyes keretek között a hivatalos és a szakkörök, valamint a sajtó és művészeti társadalom előkelőségeinek hatalmas részvétele mellett, akiknek soraiban megjelent Wlassics Gyula báró dr. államtitkár, Say Géza dr. miniszteri osztálytanácsos a felettes ügyosztály részéről, Ugron Gábor dr. volt belügyminiszter, az Irodalmi és Művészeti Tanács elnöke, Tihamér Lajos dr. miniszteri tanácsos, az Irodalmi és Művészeti tanács ü. v. igazgatója, Szablya János m. kir. kormányfőtanácsos, az Orsz. M. Iparművészeti Társulat ü. v. alelnöke, Hültl Dezső, Kotsis Iván műegy. r. tanárok és még igen sokan mások.

A kultuszminiszter képviselőjét Szablya-Frischauf Ferenc m. kir. kormányfőtanácsos, az iskola igazgatója üdvözölte, melyre Fáy István államtitkár válaszolt. A megnyitó aktus után dr. Fáy István államtitkár és a vendégek az intézet igazgatójának, illetve tanári karának

vezetése mellett megtekintették a kiállítást, a tanműhelyeket és elragadtatással szemlélték a fiatal magyar tehetségek pompás munkáját, amely a tanári kar vezetése mellett mind művészeti, mind ipari szempontból csúcsteljesítményt jelent és nemzetközi viszonylatban is megkülönböztetett pozíciót foglalhat el.

Dr. Fáy István államtitkár, valamint a megjelent előkelőségek nagy része távozáskor melegen gratulált az intézet igazgatójának és tanári karának, örömének adott kifejezést a felett, hogy a mai nehéz időkben az iskola ilyen lelkes munkát végez a nemzet javára.

Korlátozott kereteink miatt sajnálattal kell lemondanunk arról, hogy a kiállítás hatalmas sajtósikereiből szemelvényeket idézhessünk.

A kiállításnak külön érdekessége és nagy sikere volt az, hogy a kiállítás tartama alatt tanári vezetés és előadás mellett tanműhelyeinket és laboratóriumainkat naponként bemutattuk a nagyközönségnek, gyakorlati bizonyságául annak, hogy az iskola nem zárkózik a papir- és a ceruza-tervezés világába, hanem a legelevenebb és a legközvetlenebb kapcsolatot tartja fenn a mindennapi élet követelményeivel.

A kiállítást többezer érdeklődő tekintette meg, úgyhogy a sokoldalról megnyilatkozott óhajnak tett eleget az iskola igazgatója, amikor a kiállítás időtartamát július hó 8-ig meghosszabbította.

Iparművészeti Iskola

1937–1941.

63

A kiállítást megjelenésével tüntette ki: dr. vitéz József Ferenc kir. herceg Ő Fensége, Anna királyi hercegasszony, valamint dr. Hóman Bálint kultuszminiszter és dr. Varga József ipar- és kereskedelmi miniszter feleségük társaságában, továbbá dr. Stolpa Károly államtitkár, Velics Lajos min. osztályfőnök, dr. vitéz Haász Aladár miniszteri osztályfőnök, dr. Terbócz Miklós miniszteri tanácsos, a kultuszminiszter személyi titkára, Kratochwil Károly ny. altábornagy, Kruchina Károly dr. ny. államtitkár, Gyulay Ákos min. tanácsos, Gaul Károly min. tanácsos, stb., stb.

Végül kedves kötelességünket teljesítjük, amikor a legteljesebb hálaérzet hangján jelentjük be, hogy az iskola ezt az anyagában rendkívül érdekes és a kiállítás elveivel nagyon tanulságos kiállítást a mai nehéz időkben megteremthette, a legnagyobb része van annak a szeretetnek és megértésnek, amellyel dr. Hóman Bálint kultuszminiszter Ő Nagyméltósága és munkatársai, a kultuszminisztérium művészeti ügyosztályának vezetői: dr. vitéz Haász Aladár miniszteri osztályfőnök és dr. Say Géza min. osztálytanácsos, az iskola igazgatóját és tanári karát nemcsak a kiállítás megszervezése körül, hanem abban a törekvésében is támogatták, hogy hazánknak ezt a maga nemében egyetlen intézményét a legnagyobb erőfeszítések árán is a kor igényeinek megfelelő és az európai versenyben helyét nemcsak megálló, hanem a hasonló intézmények közül mindenben kiváló intézetté fejlesszék.

Úgy érezzük, örömmel és jogos büszkeséggel állapíthatjuk meg, hogy az iskola igazgatóinak és tanárainak hosszú sora lelkes ügybuzgósággal, az elhivatottak hevével, tudásuknak és képességeiknek teljes szolgálatba állításával lánggá szította fel a 60 évvel ezelőtt élesztett parazsat s reméljük, hogy ennek a lángnak fénye mielőbb be fogja ragyogni az újból integer, az újból nagy Magyarország égboltját.

Az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola
kitüntető érme.

Készítette: Reményi József szobrászművész, az érmészet tanára.

Az Iparművészeti Múzeum új szerzeményei.
Apollo. Meisseni porcellán, 1745 körüli időből. Kändler mintája. — Neue Erwerbungen des Kunstgewerbemuseums. Apollo. Meissener Porzellan ungefähr aus dem Jahre 1745. Modell Kändler. — New acquaintances of the Museum for Applied Art. Apollo. Meissen china from about the year 1745. Model by Kändler.

MAGYAR IPARMŰVÉSZET
1934. 3–4. sz.

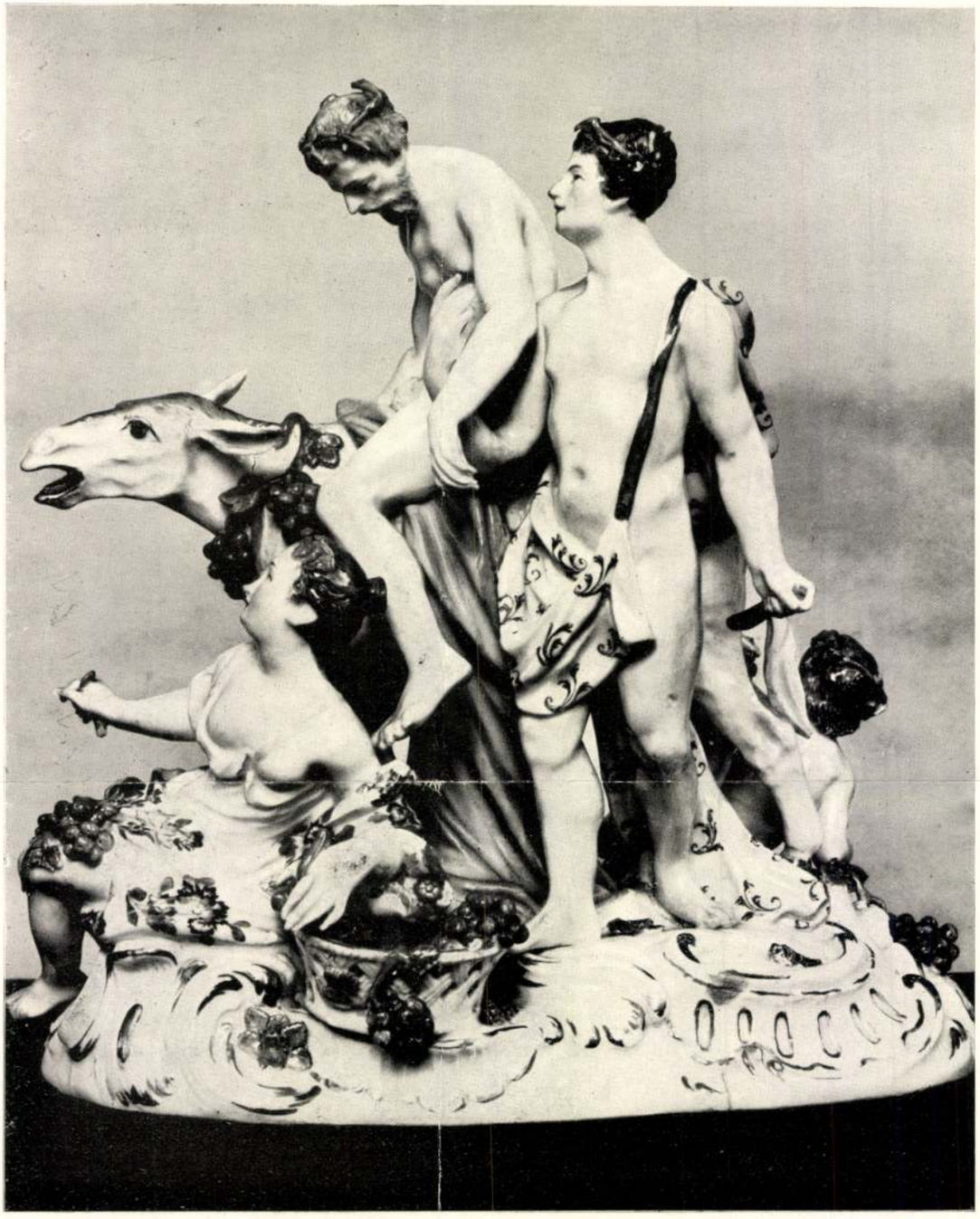

Az Iparművészeti Múzeum új szerzeményei. Részeg szilén. Meisseni porcellán. XVIII. század közepe. Friedrich Elias Meyer mintája. — Neue Erwerbungen des Kunstgewerbemuseums. Angeheiterter Silene. Meissener Porzellan. Mitte des 18. Jh. Modell F. E. Meyer. — New acquaintances of the Museum for Applied Art. Drunken silen. Meissen china. Model by Meyer from the middle of the 18th century.

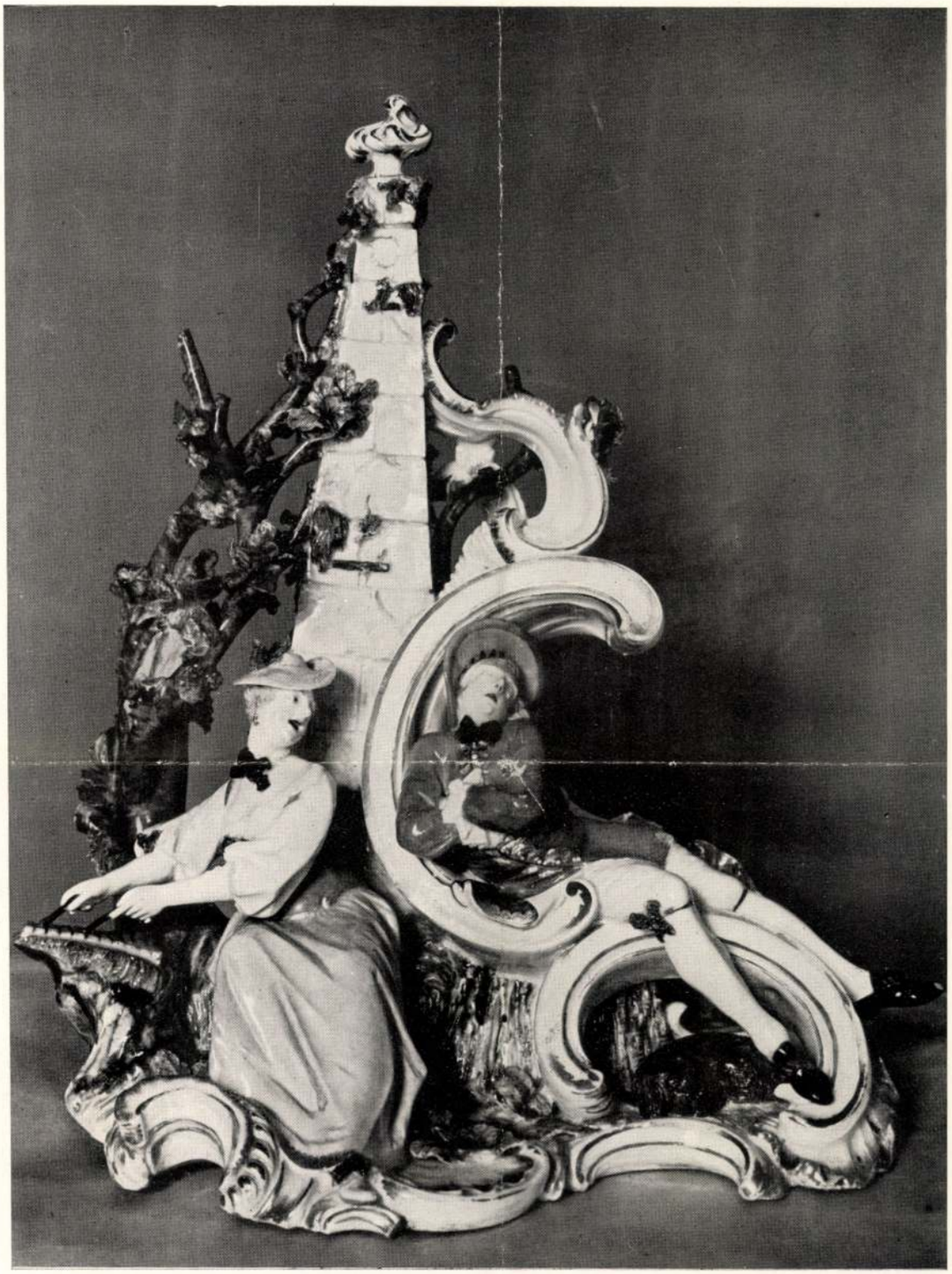

Az Iparművészeti Múzeum új szerzeményei. A megzavart alvó. Nymphenburgi porcellán 1760—64-ből. Franz Anton Bustelli mintája. — Neue Erwerbungen des Kunstgewerbemuseums. Der gestörte Schläfer. Nymphenburger Porzellan aus dem Jahre 1760—64. Modell F. A. Bustelli. — New acquaintances of the Museum for Applied Art. The disturbed sleeper. Nymphenburg china from the years 1760—64. Model by F. A. Bustelli.

Iparművészeti Múzeum

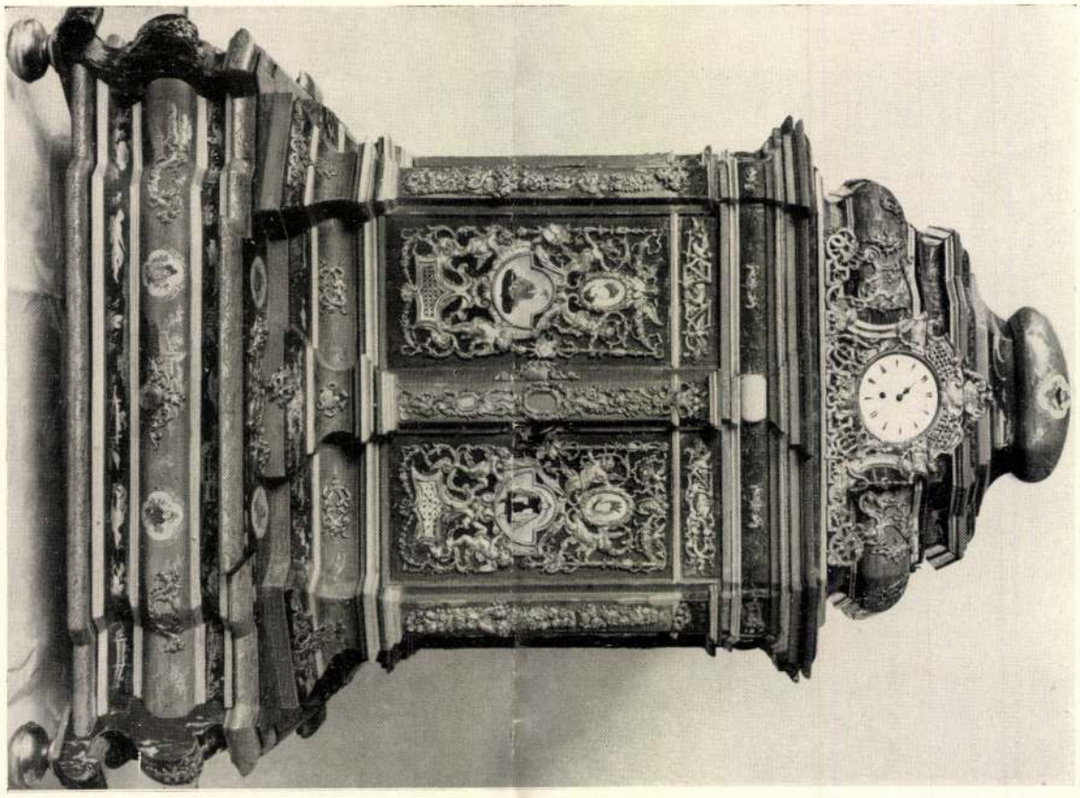

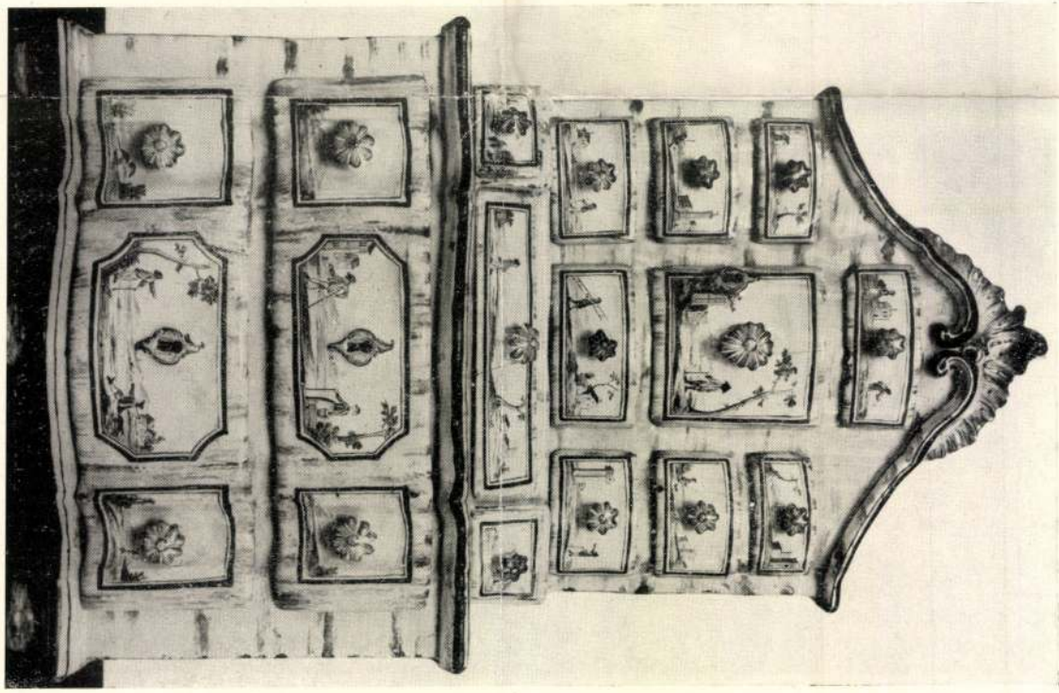

Az Iparművészeti Múzeum új szerzeményei.
Fent: Lakkozott faborítású díszszekrényke. Bécs, 1740 körül. Lent: Tabernakulum idomú szekrényke. Tatai fajansz, 1781-ből. — Neue Erwerbungen des Kunstgewerbemseums. Oben: Schmuckkästchen mit lackierter Holztäfelung. Wien. Ungefähr aus dem Jahre 1740. Unten: Kästchen in der Form eines Tabernakels. Tataer Fayence aus dem Jahre 1781. — New acquaintances of the Museum for Applied Art. Above: Lacquered, wood covered ornament case from about 1740. Below: Chest in tabernacle form. Tata fayence from the year 1781.

•KRÓNIKA•

DR. PETROVICS ELEK. Bensőséges, meleg ünnepet ült a magyar művészi élet. Dr. Petrovics Eleket, a Szépművészeti Múzeum főigazgatóját, társulatunk tiszteletbeli tagját ünnepelte eredményes működésének húszesztendős jubileuma alkalmából. Dr. Petrovics Elek 1914-ben mint miniszteri osztálytanácsos került a Szépművészeti Múzeum igazgatói székébe s az elmult két évtized alatt komoly, megfeszített munkával naggyá, európai nívójúvá fejlesztette azt. Az ő komoly, előkelő egyénisége, művészi lelkülete csendes, de határozott irányú munkássága igen előkelő pozíciót biztosított neki a magyar szellemi életben. Ez alatt a húsz év alatt ő szervezte át a Szépművészeti Múzeum antik osztályát, ezalatt az idő alatt nyílt meg az Új Magyar Képtár is. Eredményes munkásságának huszadik évfordulóján társulatunk elnöksége küldöttségileg nyujtotta át a társulat üdvözlő levelét s e helyütt nyujtjuk át neki a „Magyar Iparművészet" szerkesztőségének legjobb kívánságait is, remélve, hogy még sok esztendőn át fog a magyar művészeti kultúra érdekében munkálkodni.

KÉT CENTENÁRIUM. Az egyiket Berlinben ünnepelték. Hőse Leo von Klenze, aki éppen százötven évvel ezelőtt született (1784—1864). Csaknem ötven évig három bajor király megbízása szerint dolgozott, hogy azok ízlésének megfelelően klasszikus épületek tömegeivel tegye szebbé az Isarparti Athént. Alig van valaki, aki müncheni útja alatt ezt a tervszerűséget s szigorú klasszicizáló szellemét fel nem ismerte. Épületeinek hosszú sora : Propyläen, Glyptothek, Residenz beszélnek arról a hatásról, melyet a klasszikus földön tett utazásai, majd az empire szelleme erre a nagy, de kissé pedánsizű városépítőre gyakoroltak. Klenze iparművészettel is foglalkozott : a müncheni királyi palota trónterme és annak gazdag bronzveretű, bútorai a legszárnyalóbb empire pompáját lehelik. A másik centenáriumot Lyonban ünnepelték : Jacquard szövőgépének megszületését. Ebből az alkalomból a francia selyemipar központjában nagy hódolattal néztek vissza a szövőgép feltalálójára. Külön kiállítást rendeztek, amelyen a Jacquard-korabeli szövőszékeket s a mostani fejlett szövéstechnikát működés közben mutatták be. A kiállítás tüntető ünneplése volt egyúttal azoknak a régi mesteremberekneknek is, akik a francia szövőipar hírnevét megteremtették. Dr. N. P.

URBAN JÓZSEF. A Studio című angol folyóirat ezévi első számában részletesen méltatja a nemrég elhunyt osztrák származású newyorki építész munkásságát, mellyel az amerikai architektura új fejlődésére volt hatással. Különösen a színházépítésben. Mint az egyiptomi alkirály palotájának építésze tűnt fel, majd a bécsi Burgtheater, a párizsi Astroc-opera és a londoni Covent-Garden opera tervezője kapott megbízásokat, de leginkább a bécsi udvari színházak szcenikusa volt. Amerikába a háború előtt került ki a saint louisi kiállítás idején és a tengerentúl is főleg a nagy operaházak megrendelésére dolgozott. Közben éttermeket, kávéházakat, egy pompás tudományos kutatóintézetet épített s tevékenységének utolsó erőpróbái a csikágói kiállításon voltak láthatók. Az elmult év júliusában halt meg.

FAMETSZETEK. Marseilleben időnként megjelennik egy-egy publikáció francia és külföldi fametszetekből. A „Xylographie" című revűnek most megjelent számában egy sereg érdekes magyar fametszettel találkoztunk, melyek között főleg Molnár C. Pál Cyranoja, Varga Lajos „Első lépése" és Gáborjáni Szabó „Cirkusza" fogja felkelteni e nemes grafikai műfaj barátainak figyelmét. A képekhez mellékelt szövegben Elek Arthur kitűnő és pregnáns összefoglalást ad grafikánk mai állapotáról.

A NÉMET WERKBUND MUNKATERVE. A németországi Werkbund nemrég tartotta meg igazgatósági ülését, melyen a vezetők előterjesztették a munkaprogrammot. Ez év nyarán Königsbergben és Frankfurtban lesznek kiállítások, jövő évben pedig Düsseldorfban. Az egyesített erők nagy felvonulása lesz az 1936. évi berlini olimpiai kiállításon, melynek impozáns méreteket szántak. A szövetség hivatalos lapját a közeljövőben teljesen újjászervezik.

KETTÉHASADT AZ OSZTRÁK WERKBUND. Amióta a Wiener Werkstätte megszűnt, a bécsi építészek és iparművészek legjelentősebb közös szerve az Österreichischer Werkbund volt. Most ezt a szervezetet is súlyos belső válságok gyötrik. A tagok egy nagyobb csoportja Behrens, Hoffmann és Popp köré csoportosulva kivált és a német Werkbundra támaszkodva új egyesületet alapított. A megmaradt csoport vezetői Frank József és Strnad Oszkár építészek. A kettéválás oka állítólag politikai nézeteltérésekben keresendő. N.

A MEGNEMESÍTETT MATYÓHÍMZÉS. Annak a háziipari akciónak, melyet társulatunk vezetősége hívott életre, egyik fontos programmpontja volt a színvonalban s ízlésben lesülyedt háziipari cikkek lassú megjavítása, kvalítás fokozása. Talán egyetlen ponton sem volt ez a szomorú süllyedés annyira észrevehető, mint a „matyóhímzések"-en. A sok csillogó-rikoltó fényesség, mely a régi színharmóniák üdítő szépségeit felváltotta, elsősorban az olcsó műselyemindusztriának betolakodása miatt vált általánossá. Amióta a mezőkövesdi háziiparosokat jó és nemes anyagokkal látják el, ott is örömest térnek vissza a régi népművészet szolid hagyományaihoz. Annál inkább, mert mint most kiderült, az ilyesféle árúk kelendősége nagyobb, mint a csillogó selejtes holmié. Az új irány első üzleti eredményei máris mutatkoznak : a húsvéti ünnepek alatt a jó matériából készült matyóholmik szállítója az utolsó darabig mindent eladott a készletéből. Hozzá még sokkal jobb árakon, mint a selejtes eszközökkel dolgozó konkurrencia. A helyes anyagbeszerzéssel követett gazdaságpolitika ily módon éppen a háziipari szakmában eredményes küzdelmet folytathat a filléres bazári holmi ellen.

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ÚJABB SZERZEMÉNYEI. A műgyüjtésre mostoha és a múzeumi gyarapodásra kedvezőtlen viszonyok ellenére is az Országos Magyar Kir. Iparművészeti Múzeum gyüjteményei az utóbbi időkben örvendetesen gazdagodtak. Az újabb szerzések főleg hagyományok és egyéb rendelkezési intézkedések, valamint adakozások és vásárlások révén történtek.

A keramikai gyüjtemény legszerencsésebb gyarapodása egy tabernakulum idomú fajansz szekrényke. Magyar munka, a tatai gyárban készült. Hátán az 1781-es évszámmal van jelölve. A magyar kerámiai gyártás e nagyszerű emléke tehát abban az időben készült, midőn a tatai gyár élén Kuny Domokos állt. Ez teszi valószínűvé, hogy a magyar kerámiaművészet e valóban impozáns emlékét még maga Kuny Domokos mintázhatta. E remek, mint a Művészeti Múzeumok Barátai Egyesületének örök letéte sorozódott be az Iparművészeti Múzeum állagába.

A múzeum porcellángyüjteménye két jeles meisseni szobrocskával gyarapodott. Mindkettőhöz Surányi Béla egykori műgyüjtőnk hagyománya révén jutott a múzeum. Az egyik porcellánszobrocska a fa alatt ülő s lanttal játszó Apollót ábrázolja. 1745 körül készült s Kändlernek, a legnevesebb meisseni modellatőrnek azon sorozatába tartozik, melyben az antik világ isteneit, múzsáit és egyéb alakjait jelenítette meg. Ugyancsak a nemes szívű Surányi Béla hagyománya gyanánt jutott a múzeumba a meisseni gyár Részeges Szilént ábrázoló híres szoborcsoportozata. Ezt Friedrich Eliás Meyer mintázta 1750 táján. Ennek az alkotásnak különösebb jelentőségét az adja meg, hogy a porcellán történetében Meyert mint a berlini gyár híres mesterét márkázta a műtörténet. Meissenben csak rövid ideig dolgozott; ottani működésének éppen a Részeges Szilén az egyik legjelentősebb alkotása s így joggal mondható, hogy az Iparművészeti Múzeum Meyer meisseni csoportozatával igen szerencsésen gyarapodott.

A múzeum új szerzeményei sorából magasan kiemelkedik a nymphenburgi porcellángyár azon szoborcsoportozata, mely a Megzavart Alvó elnevezést kapta. A legnagyobb művészi kvalitásokkal készült, valóban megkapó alkotás. A német porcellánplasztika legremekebb emlékei Kändler nevéhez fűződnek, ő hozta létre bámulatos művészettel az apró figurák azon százait, melyek örök időkre fényessé teszik a XVIII. század egyes évtizedeinek német művészetét. Hozzámérhető nagy művész csak a nymphenburgi gyárban működött. Ez Franz Anton Bustelli volt, egy olasz származású művész, kinek a porcellánplasztika történetében az adja meg a jelentőségét, hogy alakjaiba Kändlernél is több melegséget, líraiságot és lelkiséget tudott belevinni. Bustelli e tulajdonságaival a szó legszorosabb értelmében véve megnemesítette a porcellánplasztikát.

Megzavart Alvó-ját 1760 és 1764 között készítette. A német porcellánművészet e remeke idáig csak egy példányban volt ismeretes. A müncheni múzeumban levő példányhoz most az Orsz. Magy. Kir. Iparművészeti Múzeumban levő csatlakozik. Múzeumunk példánya a müncheninél azonban jelesebb, jobb állapotban is maradt reánk s a festése is sikerültebb. A porcellánművészet e csodálatos remeke szintén a Művészeti Múzeumok Barátai Egyesületének örök letéteként jutott az Iparművészeti Múzeumba.

A kerámikai csoport szerény, de örvendetes gyarapodásai sorába tartozik 18 habán, székely és szász korsó. Ezeket néhai Binder Lajos iparfelügyelő gyüjtötte finom érzékkel és lelkes szívvel. Halála után Pap Péter rendőrtanácsos ajándékozta őket az Iparművészeti Múzeumnak.

Jelentős szerzemény az a kétajtós díszszekrényke is, mely vörös, sötétzöld és színes lakkal borított fából készült. 1740 tájáról származik s valószínű, hogy egy bécsi bútorműves remeke. Erdélyi főúri tulajdonból került elő. A szekrényke belsejében két sorban 6—6 fiók van, színesen festett jelenetekkel, dús bronzveretekkel és elefántcsont, gyöngyház és különböző kőből összeállított berakott képecskékkel díszítve. Felső részében kerek zománclapos török óra díszlik.

Jelentékenyen gyarapodott Káldi Jenő nemes adománya révén a szőnyeggyüjtemény is. Ezen, anyagilag is jelentős összegeket reprezentáló darabok között van egy spanyol, egy usák és egy ispahan szőnyeg. Mindhárom még a XVI. századból származik. MS

OLASZ SÍREMLÉKEK. Rassegna di Architettura, ez a jeles olasz építészeti folyóirat igen érdekes képsorozatot mutat be néhány olasz temetőből. Kis kápolnák, kriptái, családi síremlékek vonulnak fel, valamennyi a modern tektonikus szellem előfutára — az olasz temetőkben. Tudjuk, hogy éppen a sacralis művészetnek ebben a világában mennyire uralkodik még ma is a mult századnak „campo santo"-stílusa, a festői plasztika sajátszerű pompájával. Az újabb és jobb alkotások már nélkülözik ezt a temetői pátoszt. Egyszerű, nyugodt, vicenzai hagyományokból kiinduló kápolnák, tiszta rózsaszín márványsíkokból faragott kövek, travertinból készült mauzoleumok, melyek a vasbetonszerkezet építőelemeit érvényesítik és általában mindez az áhitat ébresztésének nyugodt vonalvezetésével megszerkesztve. Viszont az is igaz, hogy mindez Itáliában is még csak szórványos jelenség. A temető összességének, a növényzet és architektura szorosabb egységének még ott is alig van nyoma. N. P.

A NÉPSZÖVETSÉG PALOTÁJÁNAK ÉPÍTKEZÉSE GENFBEN. „Die Kunst in der Schweiz", ez a mozgékony genfi folyóirat utóbbi számaiban tel jesen új rendszert honosított meg. Minden számát egy-egy témának szenteli és fedelén ezt olyannyira kifejezésre juttatja, hogy a számok főcíme a mindenkori kötetet dominálo téma, míg a folyóirat címe csak alárendelten szerepel. Így ezek a számok teljesen könyvjelleggel bírnak.

1933. évi 4—5. számát e lap a nagy francia építész, Le Corbusier új mesterművének szentelte és ez „Das Haus aus Glas, Wohnhaus „Carté" címet viselte, míg legújabb száma „Der Bau des Völkerbundpalastes in Genf" címen jelent meg. Ez az utóbbi kötet bemutatja a készülő Népszövetségi palota terveit és munkáit. Az épület az Arianapark évszázados fái között épül, melyek a genfi tájat

MAGYAR IPARMŰVÉSZET
1934.

Rónay Mária

Iparmüvészeti Főiskola munkaközössége: Festival

---

kerámiák

SZABAD MÜVÉSZET

1949.szept.-okt. 9-10.sz. 417.l.

/Sebestyén Gy.: Kiállitási beszámoló/

Badál

Az Iparmüvészeti Főiskola kerámikusai kis villanykemencében égetik a mintadarabokat

Müvelt Nép

II.évf.6.sz./1951.jun./ 17.1.

/ f.e.: Müvészeti főiskoláink várják a fiatalokat /

THE HUNG. SOCIETY FOR APPLIED ART HAS THE HONOUR TO INVITE YOU AND YOUR SUITE TO VISIT ITS

PERMANENT EXHIBITION

(VI., ANDRÁSSY-ÚT 69, ANCIENT „MŰCSARNOK") WHERE YOU CAN SEE THE BEST WORKS OF THE PRESENT HUNGARIAN APPLIED ART AND HOME INDUSTRY. EVERY PIECE IS TO BE SOLD AND MAY BE TAKEN ALONG IMMEDIATLY. THIS INVITATION-TICKET ALLOWS FOR YOU A GRATUITEOUS ENTRANCE. THE EXHIBITION IS OPEN ON WEEK-DAYS AND SUNDAY FROM 9 TO 2 O'CLOCK

FOR LARGER SOCIETIES OR CORPORATIONS THE EXHIBITION MAY BE OPENED IN THE AFTERNOON ALSO, PROVIDED THE MANAGING DIRECTORS OFFICE IS ASKED FOR AT LEAST ONE DAY AHEAD OF THE INTENDED VISIT

TELEPHONE NR. AUT. 206—78
STATION FROM THE UNDERGROUND AND THE AUTOBUSLINIE NR. 1 AND 11

45136. — Athenaeum.

MEGHÍVÓ

AZ ÁLLANDÓ IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSBA

EINLADUNG

IN DIE STÄNDIGE KUNSTGEWERBEAUSSTELLUNG

INVITATION

IN THE PERMANENT APPLIED ART EXHIBITION

AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT SZÍVESEN LÁTJA ÖNT ÉS KÍSÉRŐJÉT

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSÁN

(VI., ANDRÁSSY-ÚT 69, RÉGI MŰCSARNOK), ITT LÁTHATJA A MAGYAR IPARMŰVÉSZET ÉS HÁZIIPAR LEGJAVA MUNKÁIT. MINDEN TÁRGY ELADÓ ÉS RÖGTÖN EL IS VIHETŐ. HA FELMUTATJA E LAPOT, NEM FIZET BELÉPTI DÍJAT. A KIÁLLÍTÁS HÉTKÖZNAPOKON ÉS VASÁRNAPON EGYARÁNT 9—2-IG TEKINTHETŐ MEG.

NAGYOBB CSOPORTOK RÉSZÉRE DÉLUTÁN IS MEGNYITJUK A KIÁLLÍTÁST, HA LEGALÁBB EGY NAPPAL A LÁTOGATÁS ELŐTT ÉRTESÍTIK AZ IGAZGATÓSÁGOT

TELEFON: AUT. 206—78

1 ÉS 11 SZ. AUTÓBUSZMEGÁLLÓ ÉS A FÖLDALATTI VASÚT MEGÁLLÓJA

DIE UNGARISCHE LANDESGESELLSCHAFT FÜR KUNSTGEWERBE LADET SIE UND IHRE BEGLEITUNG HÖFLICHST EIN ZUR BESICHTIGUNG IHRER STÄNDIGEN

KUNSTGEWERBE-AUSSTELLUNG

(VI, ANDRÁSSYSTRASSE 69, ALTE KUNSTHALLE) IN WELCHER SIE EINE AUSLESE DER NEUEREN ERZEUGNISSE DES EINHEIMISCHEN KUNSTGEWERBES UND HAUSINDUSTRIE VORFINDEN WERDEN. JEDES STÜCK IST VERKÄUFLICH UND KANN SOFORT MITGENOMMEN WERDEN. BEI VORZEIGUNG DIESER KARTE ZAHLEN SIE KEINE EINTRITTSGEBÜHR. GEÖFFNET AN WOCHENTAGEN UND AUCH SONNTAG VON 9 UHR FRÜH BIS 2 UHR NACHMITTAG.

GRÖSSERE GESELLSCHAFTEN KÖNNEN DIE AUSSTELLUNG EV. AUCH NACHMITTAG BESICHTIGEN, WENN IHR BESUCH DER DIREKTION MINDESTENS EINEN TAG ZUVOR ANGEMELDET WIRD

TELEPHON NR. AUT. 206—78

HALTESTELLE DER UNTERGRUNDBAHN UND DER AUTOBUSLINIE NR. 1 UND 11

SZEMELVÉNYEK

AZ ISKOLA TANMŰHELYEIBŐL, SZAKOSZTÁLYAINAK MUNKÁIBÓL ÉS 60 ÉVES FENNÁLLÁSA ALKALMÁBÓL RENDEZETT KIÁLLÍTÁSÁRÓL

Iparmiveszeti Iskola
Evkönyve
1880–1941. Bp. 1942

DÍSZÍTŐ FESTŐ-TANMŰHELYEK.

FACHKLASSE FÜR DEKORATIVE MALEREI. CLASSE SPÉCIALE DE PEINTURE DÉCORATIVE.

GRAFIKAI TANMŰHELYEK.

FACHKLASSE FÜR GRAPHIK. CLASSE SPÉCIALE DES ARTS GRAPHIQUES.

DÍSZÍTŐ SZOBRÁSZ-TANMŰHELYEK.

FACHKLASSE FÜR DEKORATIVE PLASTIK. CLASSE SPÉCIALE DE SCULPTURE.

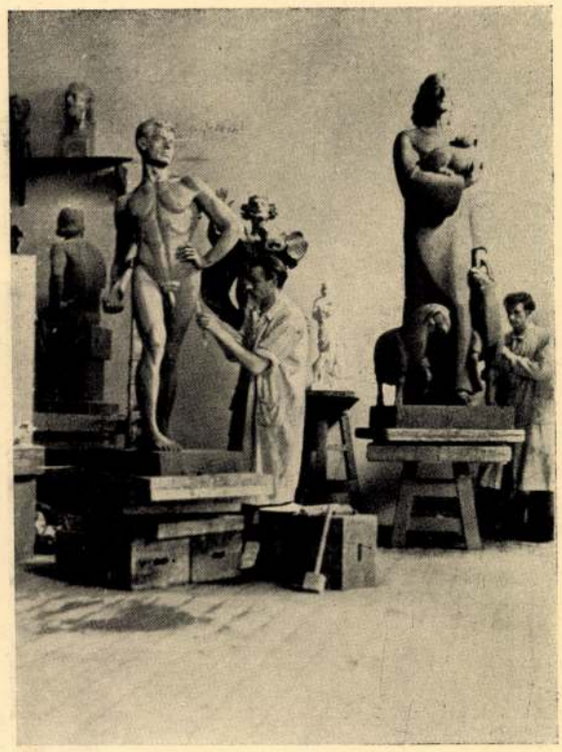

FENT : DÍSZÍTŐ SZOBRÁSZ-TANMŰHELYEK, LENT : KERAMIKAI TANMŰHELY.

FACHKLASSE FÜR DEKORATIVE PLASTIK. CLASSE SPÉCIALE DE SCULPTURE.

FACHKLASSE FÜR KERAMIK. CLASSE SPÉCIALE DE CÉRAMIQUE.

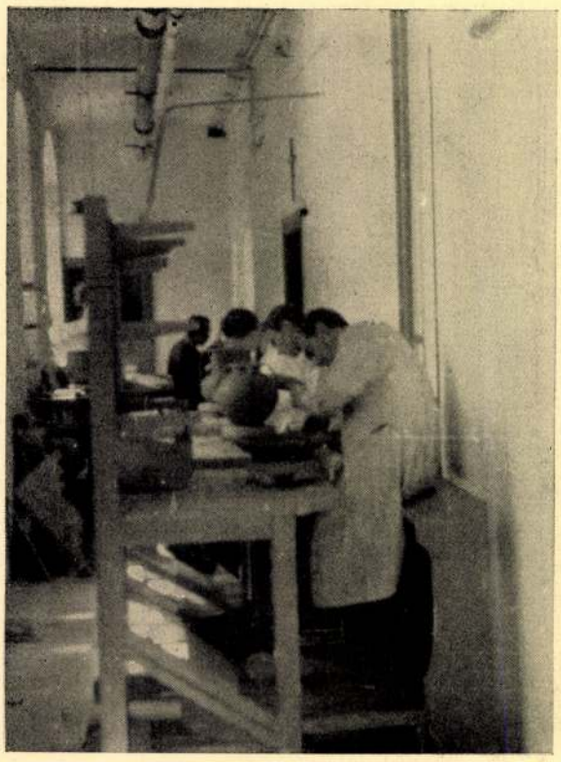

KERAMIKAI TANMŰHELYEK.

FACHKLASSE FÜR KERAMIK. CLASSE SPÉCIALE DE CÉRAMIQUE.

ASZTALOS- ÉS KÁRPITOS-TANMŰHELYEK.

FACHKLASSE FÜR MÖBEL UND INTERIEUR. CLASSE SPÉCIALE DE MEUBLES ET D'INTÉRIEUR.

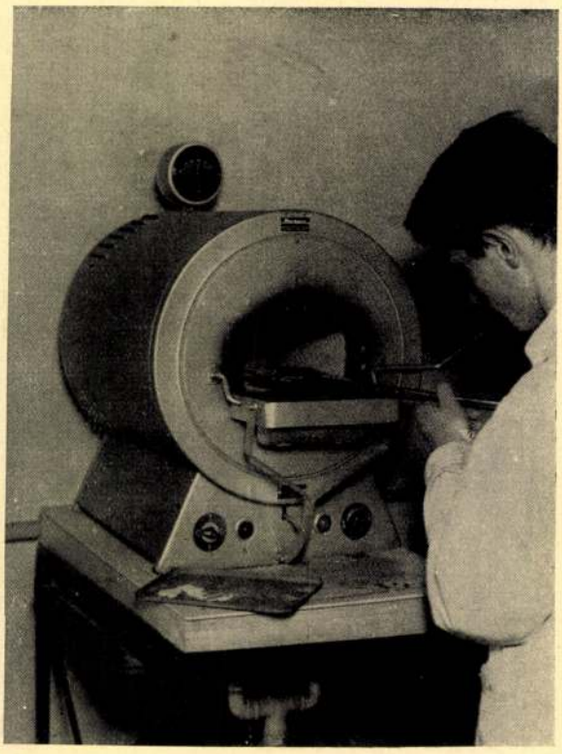

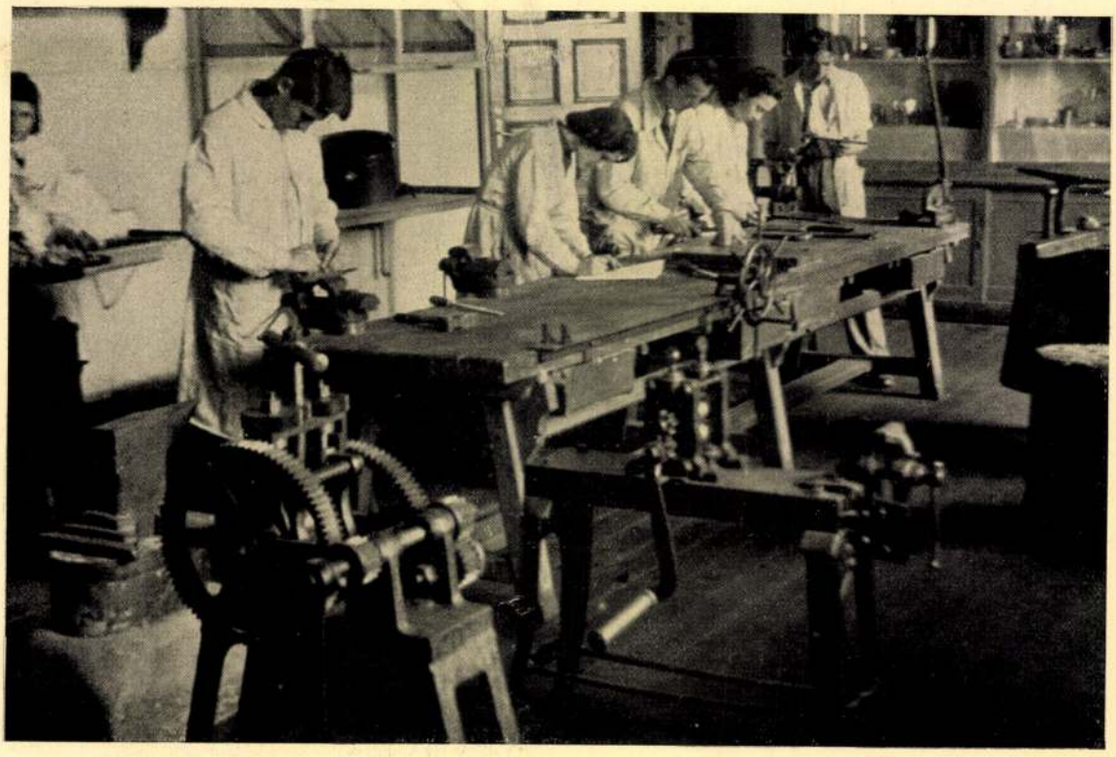

ÖTVÖS- ÉS ZOMÁNCOZÓ-TANMŰHELYEK.

FACHKLASSE FÜR METALLARBEITEN. CLASSE SPÉCIALE D'ORFÉVRERIE.

TEXTIL-KÉMIAI LABORATÓRIUM ÉS TEXTIL-TANMŰHELYEK.

FACHKLASSE FÜR TEXTILE KUNST. CLASSE SPÉCIALE DES ARTS TEXTILES.

FENT, LENT (BAL) TEXTIL-TANMŰHELYEK, LENT (JOBB) ÁLLATKERTI RAJZTANULMÁNYOK.
FACHKLASSE FÜR TEXTILE KUNST. CLASSE SPÉCIALE DES ARTS TEXTILES.
ZEICHNEN IM TIERGARTEN. DESSIN DANS LE JARDIN ZOOLOGIQUE.

Kaesz Gyula elegáns szakértelmével s örömünk telt a Nagy Antal-féle bútorok színkeresésében, amint kitűnő formaötletekkel párosultak, sőt Vágó Pál szobái is meggyőzően ízlésesek voltak. Nehéz dolog a tiszta munkával s a jó arányokkal elnyomni a zsivajt, amit zongoralábú bútorok, műselymek és virágos steppelt huzatok zürzavara támaszt.

*

Az Árpád, a Lél és a közlekedés modern technikai csodái tízezerszám vonzzák a látogatókat. Ezek belső berendezésénél is erős térhódítás állapítható meg iparművészeti szempontból. De a csendes és néptelen kiállítóhelyiségeknek is van nagy erkölcsi értékük. Mi sok örömet találtunk az idei vásár két újításában. Egyik a „Tudomány az ipar szolgálatában" büszke címét viselte. Technikai szerszámok bemutatója, elektromos, fém- és műszerrevü. Élvezetes, egyszerű tálalásban. A másik újítás: egy eldugott pázsitos kis gyermekjátszótér, ahol a látogatók a magukkal hozott gyermekeket „letétbe helyezik", hogy azalatt felügyelet mellett hintázzanak. Smaragdos zöld sziget, ahova nem csap be a nagyok vásárának dagálya és apálya.

*

Mert az a legszebb ebben az árumintás világban, hogy egyszer van egy évben és akkor is májusban. A Stefánia út másik oldalán pedig ellenállhatatlanul vonzza a látogatókat a virágkiállítás. Lila akácok a plakátjain, halk magyar nóták zengenek a gramofon-toronyban és gyönyörű virágágyak, meg kedves kis bódék a kioszképület körül. A vörössalakos utakon szinte lengővé válik a sétáló testsúlya. Hiába, ilyenkor legszebb Budapest, a párás levegő szivárványos színeiben, itt, ahol a városligetből csak a századeleji finom emlékek szálldosnak és a távoli vadgalambbúgások hallatszanak.

Az alig páréves virágkiállítás gyarapszik és nemesedik évről-évre. Öröm látni, milyen kedvesen parcellázák fel virágos mezőkké a főváros kertészei a párszáz négyszögölet. Bent a pavillonokban szín- és illatorgiák. Csak költők tudnák méltóan megénekelni e csodákat, miket itt produkálnak. Szegfűsorok rózsaszín-vörös szimfóniája. Örökzöldek a fővárosi kertészképzőiskolából és minden cserépben, hordóban, vagy televényben egy-egy sötétlevelű növény mutat rá a falon lévő térképre: innen származnak le a Duna mellé családom hajtásai. Másutt a kitűnő Gundel Károly csinált a virágos ágyba egy nagyszerű kis csendéletet valódi tökökből, spárgákból, kalarábéból és uborkából. Itt az állami kertészeti iskola zengő muskátli- és begónia-sávokkal, csupa műértelem, csupa gyengédség.

De Debrecen kertészete sem hagyja magát. Távol a Hotrobágy mellett a francia királykastélyok álmait szövögeti az egyszerű magyar kertészet. Csinált tehát zöld cserjékből állatokat à la Versailles. A naiv lelkeknek az ilyesmi igen nagyon tetszik, mi egy kicsit idejétmult vakparádénak tartjuk.

Minthogy azoknak a kedves magyar parasztkerteknek felújítását sokkal szívesebben látnók itt, mint a már másutt sablonná vált „tájkerteket". Mi értelme a kavicsok közt csergedező patakoknak, a sovány hidacskáknak és a keskenypúpú domboknak, mi értelme az alpesi illuziók kergetésének a szép magyar földön, melyen egykor udvarházak, plébániák és virágos tornácok körül fakadt a kertművészet? Ezt kellene rekonstruálni. A kertben jó pihenőhelyek kellenek szellős lugasok, csendes, tarkaabroszos terraszok, kényelmes heverőszékekkel, gyermekjátszóhelyekkel, mai, napos kerti élet, amiből — fájdalom — itt semmit sem látunk. A kertbe nem kell fagalyakból való dísztaliga, amiből itt két mutatványszámot is láttunk. A mai világ szerény polgári kertjébe egy csendes kis Week-end ház, vagy teázóveranda való, így hát semmi értelme az olyan „kerti háznak", amely belül „tömör diófából készült angol barokgarniturákat és görög berzsely foteleket" kínál kedvező fizetési feltételekkel.

A kert elsősorban kultúra, ízlés és hozzáértés kérdése. Jószándékú emberek, vigyázzatok rá, hogy sohase legyen belőlük vásári mutatvány és sohase váljon giccs-iparrá!

NÁDAI PÁL

RÉGI PERZSASZŐNYEGEK KIÁLLÍTÁSA AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUMBAN

A nyugati népek művészete alatt elsősorban az úgynevezett nagyművészeteket értjük: az építészetet, a szobrászatot és a festészetet. Ezek mellett alárendelt szerepe van az iparművészetnek. Keleten az építészet mellett tulajdonképen csak az iparművészetről beszélhetünk. Ez utóbbinak elsőrangú szerepe természetes a pompaszerető Keleten, ahol azt két fontos tényező emeli magas művészi fokra: egyrészt a keleti mecenások mesébe illő gazdagsága, másrészt a csaknem ingyenes munkaerő: a rabszolgák.

Ezek nélkül az előfeltételek nélkül elérhetetlen lett volna az a teljesítmény, amelyet például a XVI—XVII. században a perzsa udvari szőnyegmanufaktúrákban megvalósítottak.

A csomózott szőnyegek technikája valószínűleg középázsiai nomádoktól származik. Ezeknél az állattenyésztő, vándorló népeknél ma is a szőnyegszövés a legfontosabb háziipar. Sátraikban szőnyegekből készült táskák pótolják a szekrényt, sőt az eladólány kelengyeládáját is.

A fennmaradt legkorábbi szőnyegek a XIII—XIV.

4/
MAGYAR IPARMUVESZET
1936.

kellemes függőleges vonal itt, ahol úgyszólván minden a vízszintes térfoglalásra van berendezve. A textilnek és idegenforgalomnak tárgyias egyszerűségű pavillonjait K o z m a Lajos tervezte. Minden hatáskeresés nélkül, olcsó anyagokkal, de kényelem — biztosító térelosztással dolgozott.

Újszerű, érdekes volt ennek a két szárnynak kiegészítője: a „Kézműipari Remekek" épülete. Az iparügyi minisztérium eredeti ötletét kellett itt az Országos Magyar Iparművészeti Társulatnak megoldani: a magyar iparnak, kézművességnek s iparművészetnek legsikerültebb egyes tárgyai részére bemutatót teremteni. M e n y h é r t Miklós pályanyertes terve szerencsés ötlettel oldotta meg a konstrukciót. Széles, kulcsformájú alapterületen ügyesen tagolta a különböző ipari és művészi alkotásokat s az üvegezett falsíkokkal befelé fényt, kifelé szép kirakatokat teremtett. Konstruktív nagyvonalúsága mellett a vásár magyar ízét is kifejezésre juttatta a kalotaszegi motívumok mértéktartó alkalmazása a homlok-falfestésben.

Bizonyos, hogy „kézműipari remekek" szerepeltetése nagy erkölcsi hatásténye ző. Ha állandósul, öntudatossá teheti a kézművest és idővel majd elvezethet egy olyan műhelyi reneszánszhoz, amelyre bizonyos iparágakban nagy szükség volna szociális okokból és nemzetgazdasági okokból.

Az olasz ipari pavillon, mely különben a legfrissebb, legelevenebb volt az idegenek közt, mintha szintén ennek a propagandáját szolgálta volna. Ötvös és kerámiai munkák, a híres olasz háziipari szövetségnek, az „ENAPI"-nak népies, égetett, kalapált és fonott munkái meggyőzően mutatták, hogy az olaszok a nagyipari termelés mellett mennyi figyelmet szentelnek a népi és műhelyi hagyományoknak. Ausztria pavillonjainak az idegenforgalmi és turisztikai gondolat volt a „Leitmotiv"-ja; ezt szolgálta a reklám és a divat, a villanypanoráma és a bőrdíszművesség. Mellettük a mi Külkereskedelmi Kiállításunk — A n t a l D e z s ő terve szerint S z a b ó Ö d ö n rendezésében — ugyancsak kitűnő példája volt annak, milyen egy mai kiállító-csarnok, ha igazán korszerű. Hát ilyen: bejárata ízes, színes; belül csupa térség és nyugalom. Kevés áru, de sok nagy fotogram; semmi polc és üvegszekrény, de nagy világító térképek a falon; higanygőzlámpák és csend. Mintaszerű volt.

Külön kell szólni azokról a pavillonokról, amelyeken az építőhatás már oda volt írva a homlokfalra és az építész kezének vonalvezetése kisugárzott az alaprajzból. Ilyen volt K a e s z Gyula szépen elgondolt „üvegháza," amelyben meglepő összhangban helyezkedett el a magyar üveg és kerámia minden jeles cége. Példa arra, mit lehetne itt „a magyar egység" igazi átérzésével csinálni kiállításokon — és azonkívül. Ezúttal is szép megoldású, anyagszerű volt az építőanyagokat érvényrejuttató Nagybátony-Újlaki pavillon és friss kiállítási reklám-stílus csapott meg a Gázművek egyszerű gazométer-pavillonjából. A F a l u s - S t a u d h a m m e r tervezte Goldberger-pavillon ezúttal nem hatott olyan nagyszabásúan, mint az elmult évben, de színessége, fehér és kék síkjainak horizontális egyszerűsége most is ízléses volt.

*

Meg kell dícsérni az építőakarást, de külön kell szólni arról a kiállítási giccsiparról is, mely a Konstantinápoly Budapesten című negyven év előtti muzulmán-bosnyák sátorpavillonokat akarja feltámasztani. Az idei árumintavásár széles útjain fájdalmasan sok óriásember és sandwich-man sétált. De ami ennél is rosszabb: egyik-másik épület is a szomszédos vurstli-park díszítőstílusát kérte kölcsön...

A vásár nem műkiállítás. De azért jóízlésű, tapasztalt tervezőre van szükség egy-egy épület elgondolásánál. Üzleti vállalkozóink az ő garasos politikájukkal sokat tanulhatnának e részben a nagy közüzemektől. Milyen friss, évről-évre ötletesebb a Dohányjövedék mintavásári szereplése. K o r ó d y és R i b á r y pavillonja ezúttal is játékos könnyedséggel egyesítette a nagyvárosi eleganciát és a feltünést, pompásan bonyolította le a körüljáró forgalmat, a dolgozó- és árusítóasztalok központi vonzóerejét. Kiállítási propagandához három dolog kell: pénz, ötlet és művészet.

*

Az iparművészetnek lassan kétféle köre fejlődik ki. Egyik a tágabb értelemben vett iparművészet: az ajándékok, a lakásdíszek, az apró tárgyak, az üvegszekrénybe való holmik széles területe. Ennek a köre évről-évre szélesebb hullámokat vet. Átfolyja a magyar udvart, ellepi az iparművészeti pavillont, helyet kap a Műhelyszövetség kiállításán, átvonul a kézimunkák sátrába, mindenüvé visz színt és ötleteket, magyaros jelleget és vásárfia-hangulatot.

De van egy szűkebbkörű iparművészet is: ezt a kvalitáskeresés, az anyagok megbecsülése és a maradandóság jellemzi. Ez szerényen és igénytelenül vonul csendes zugokba, úgyszólván keresni kell. A művészet sohasem tud kiabálni, még a vásáron sem. A nagy Iparcsarnokban láttunk néhány szobaberendezést, melyek eltökélten vártak arra, hogy észrevegyék őket a színektől virító konyhabútorok és a tüzijátékkal felszerelt ebédlők között.

Örömmel láttuk, mennyire egyszerűsödnek a L i n g e l-cég finomművű berendezései, hogyan tervezteti a H é b e r-cég korszerű kombinált szobáit

A Collegium Hungaricum Szövetség jelvénye.
K. Bartha Ferenc díjnyertes terve.

századból származnak. Merev, stilizált mustrájukból következtetve kisázsiai vagy kaukázusi eredetűek. Számuk olyan csekély, hogy csak nagyon homályos felvilágosítást tudnak adni a szőnyegszövés e korai szakáról.

A csomózott szőnyegek művészi jelentőségüket a perzsáknak köszönik. A legszebb szőnyegek a XVI—XVII. században a Szafida-házból származó perzsa uralkodók udvari műhelyeiben készültek, hivatott művészek tervrajzai alapján. Ez a kor a szőnyegkészítés klasszikus kora: a mustrarajzok finomsága, a kiváló ízléssel összeválogatott színek harmóniája és a kivitel tökéletes gondossága olyant alkotott, ami a szünyegek történetében felülmulhatatlan.

A Szafidák alatt Perzsia új politikai és művészi fénykorát élte. Nemcsak a szőnyegek, hanem a fennmaradt fajánszok, miniatúrák, könyvtáblák, selyemszövetek és hímzések is mind ennek a kornak gazdag művészi tevékenységét hirdetik, egy egységes udvari művészetét, amit mi sem bizonyít jobban, mint a különböző iparművészeti alkotásokon fellelhető azonos díszítő stílus. Így például a könyvtáblák vagy a miniatúrák díszítőrajzának tagolása ugyanaz, mint a szőnyegeké.

Káprázatos az a motívumgazdagság, ami a Szafida-kor szőnyegein elénk tárul: a perzsa udvari élet alakjai, udvari vadászatok, állatharcok, madarak, kertek és a csodálatosan finom virágindadíszek. Ezek mellett sok kínai elem is van: felhőszalagok, a főnix és sárkány harca, a hosszúnyakú khilin stb. Már a mongol invázió idjében érezhető a kínai hatás Perzsiában, a Szafidák alatt még erősödik a kínai motívumok beáramlása, melyeket nem utánoznak szolgai módon, hanem a perzsa ízlésnek megfelelően alakítják át azokat.

A köztudatban az van elterjedve Mohamed követőiről, hogy nem szabad élőlényeket megörökíteniök. Ez nem egészen van így, mert hisz a mohamedán perzsák mint előbb említettük, gyakran alkalmaznak élőlényeket díszítő művészetükben. A mohamedánok két szektára oszlanak: szunnitákra és siitákra. Előbbiek szigorúan betartják a fent említett tilalmat. Ilyenek az arabok és a törökök. A siiták, akik közé a perzsák is tartoznak, nem tiltják az élőlények ábrázolását, csupán a vallási kultusz számára készült tárgyakról tartják távol azokat. Indiában már semmiféle korlátozással sem találkozunk, itt gyakran még az imaszőnyegek is tele vannak állatalakokkal.

A keleti műtárgyak kormeghatározása egyike a legnehezebb feladatoknak. A legnagyobb ritkaság egy-egy datált darab. Írott források sincsenek. Így a régi perzsaszőnyegek származását, korát csak hozzávetőlegesen lehet megállapítani, annál is inkább, mert a tudományos kutatás csak néhány évtized óta foglalkozik a szőnyegekkel.

A perzsaszőnyegeket a mustrarajzok különböző típusai alapján csoportosítjuk.

Nem tudjuk pontosan megjelölni azokat a centrumokat, ahol a műhelyek lehettek; még kevésbbé tudnók az egyes mustrákat lokalizálni, noha alig van perzsa helység, amelyről nem lenne valamilyen szőnyegtípus elnevezve. Ezek a meghatározások főképen a kommerz-szőnyegekre vonatkoznak és a szőnyegkereskedelemben használatosak.

Az Iparművészeti Múzeumnak nem volt módjában az összes ismert, régi perzsaszőnyegfajtákat bemutatni, mert a legkiválóbbak külföldi múzeumok és gyüjtők féltve őrzött kincsei, de kiállítása teljes képet nyujtott a Magyarországon lévő anyagról.

Legkorábbi a virágindás, medaillonos szőnyegek csoportja. Ezeknél a szőnyeg tükrének közepén hatalmas medaillon van, a sarkokban a középmedaillon negyedrészei, a fennmaradó helyet virágindadísz tölti ki, a hármas osztású, széles keretben leggyakoribb az arabeszk-inda. Az ardebili mecsetből származik a leghíresebb ilyen szőnyeg, mely ma a londoni Victoria and Albert Múzeumban van. E nagyméretű szőnyegnek csodálatosan finom rajza mellett az ad különös jelentőséget, hogy a beleszőtt felirat alapján pontosan 1539-re datálható. A kiállításon — sajnos — csak két töredék és egy kisméretű szőnyeg képviseli ezt a XVI. század első feléből való típust.

Az állatos szőnyegek meglehetősen ritkák. Ezeken a medaillont környező indák között állatok vagy állatharcok láthatók. Nagyon szép példány ebből a fajtából a kiállításnak a XVI. század közepe tájáról való szőnyegrészlete, medaillonjában udvari jelenettel, amely a korai miniatúrák hasonló ábrázolásaival mutat rokonságot. Ez a Hatvany Ferenc báró tulajdonában lévő töredék egyike a legszebb ismert, régi szőnyegeknek.

Ebbe a csoportba tartoznak a vadász-szőnyegek, melyek a perzsa udvari szőnyegszövés csúcspontját jelentik. A legdrágább anyagból készültek, selyemcsomózásúak sok arany- és ezüstátszövéssel. Értékük felbecsülhetetlen, művészi szépségük és ritkaságuk miatt is. Eddig három ismeretes: egyet a bécsi Iparművészeti Múzeum őriz, a második a párizsi Rothschildoké, a harmadik a stockholmi királyi gyüjteményben van. Közöttük az elsőség a bécsi szőnyeget illeti. Ennél a medaillon elveszti uralkodó szerepét, szerényen összehúzódik, hogy nagyobb helyet hagyjon a vágtató, vadat üző lovasok számára. A művészi hatást fokozza a tükör és a keret ellentétes tartalma: az előbbi mozgalmas jeleneteivel szemben, az utóbbin a szoborszerű nyugalmú szárnyas géniuszok sora.

Nagyon értékes és szintén ritkán fordul elő a sokmedaillonos-típus. Ennél mozaikszerűen összerakott kisméretű medaillonok töltik ki a szőnyeg tükrét. A newyorki Metropolitan-múzeumban van a legszebb ebből a fajtából.

A többi tipusa a perzsa szőnyegeknek már gyakoribb. Egyik-másik szép sorozattal szerepel a kiállításon. Igy a palmettás, virágindás és a Heráti-szőnyegek. Az előbbieken nagy palmettákat hajtó indamustra van — közben levelek és virágok — a korai példányokon felhőszalagos diszek is előfordulnak.

A Heráti-szőnyegek a rajtuk főmotívumként előforduló fűrészes szélű, nagy, hajlott, úgynevezett Heráti-levelektől kapták nevüket. Folytatólagos leveles, virágos indamustrájuk van vörös alapon, sötétzöld vagy kék kerettel. Vannak nagyméretűek és kisebbek is, ezek gyakran szerepelnek a XVII.

századi holland festményeken mint asztalterítők. Nagyon szép rajzú, korai példányok a bécsi Iparművészeti Múzeum és Héger Györgyné szőnyegei.

Az eddigiektől merőben eltérő elrendezésű a vázás szőnyegek rajza. Alulról fölfelé haladó, szabályos sejtrendszert alkotó, virágos indák díszítik. Gyakran perzsa vázákba helyezett, apró virágú csokrok is vannak ezeken a szőnyegeken. Innen származik a „vázás" elnevezés. Valószínűleg Nyugat-Perzsia a hazájuk. Meg kell említeni e szőnyegek egyszerű, rendkívül keskeny keretét, ami szintén eltér az eddigiektől. Schiffer Miksa XVI. század második feléből származó kiválóan szép példányával dicsekedhetik a kiállítás.

A rácsmustrás szőnyegek a vázás típussal rokon, de egyszerűbb és stilizáltabb rajzúak.

A fás szőnyegeket nyíló gyümölcsfák, ciprusok, virágok és más növények díszítik. A tavasz üdesége sugárzik róluk. Minderről — sajnos — halvány fogalmat sem tud adni kiállításunk két szerény töredéke.

Meglehetősen ritkák a kertes szőnyegek. Egyik legérdekesebb darab a kiállításon a bécsi Iparművészeti Múzeum ilyen szőnyege. Ez a híres Figdor-gyüjteményből került oda. Nem kevesebb, mint 150.000 schillingért vásárolták. A XVI. század közepéről származó szőnyeg valóságos perzsa kertet varázsol elénk: egymást derékszögben metsző vízcsatornáiban halak és más vízi állatok, a közbeeső mezőkben madarak, őzek és virágos fák. A keret egyszerű és keskeny, akárcsak a vázás szőnyegeké.

Egészen elszigetelt csoportot alkotnak az úgynevezett „Lengyel szőnyegek" világos, hideg színezésükkel. Selyemből csomózottak, gazdag arany- és ezüstátszövéssel. Nagyvonalú, barok kartusdíszekre emlékeztető mustrájuk teljesen elüt a többi szőnyegtípustól. Néhányon lengyel címer van. Ezen az alapon régebben azt tartották, hogy lengyel készítmények. Ma már tudjuk, hogy a XVII. században Perzsiában készültek fejedelmi ajándékul európai uralkodók és előkelőségek számára. Kisebb méreteik és arany, ezüst ragyogásukkal jól beleillenek a nyugati barok-enteriőrbe. A kiállítás két szép — a Batthyányi-Strattmann hercegi hitbizomány tulajdonát képező — teljes példányt és néhány töredéket tud felmutatni.

Amennyire gyakori az imaszőnyeg a törököknél, annyira ritka Perzsiában. Mult évi kisázsiai kiállításunk anyaga jóformán kizárólag imaszőnyegekből állt, ezzel ellentétben most csak egy darabbal rendelkezünk, amelyet Párizsból A. M. Indjoudjian engedett át kiállításunknak. Rendkívül finom vonalvezetésű arabeszkes indák hálózzák be e szőnyeg kék imafülkéjét, keretében koránidézetek és felhőszalagok vannak. Rajzának szépségét még fokozza a színezés harmóniája, ehhez hozzájárul a nagyszerű karbantartás, kopásnak, fakulásnak nyoma sincs.

Nemrégen különböző kiállításokon, aukciókon — így legutóbb Budapesten — néhány azonosrajzú imaszőnyeg tűnt fel. Eddig öt darabról van tudomásunk. A rajz pontosan egyező, csak a színezésben vannak eltérések. Valószínűleg a XVII. században — valamelyik mohamedán fejedelem rendelésére készültek — egyik udvari manufaktúrában. A tudományos vélemények nagyon eltérőek ezekre az imaszőnyegekre vonatkozóan. Nemcsak készítésük céljáról van többféle feltevés, hanem koráról is, amelyet egyesek még a XVI., mások pedig a XVIII. századra tesznek.

Még röviden meg kell emlékeznünk a perzsaszőnyegszövés két mellékhajtásáról: az indiai szőnyegekről és a török szultáni manufaktúráról.

Indiában a Mogul-császárok lahorei székhelyükön perzsa mintára udvari szőnyegszövőműhelyt állítottak fel a XVI. század második felében. A korai darabok átveszik a perzsa díszítőstílust, csak a színezés és az indiai szőnyegeket jellemző lágyság árulja el igazi hazájukat. Később mind egyéniebbek lesznek a mustrarajzok. A buja trópusok lakóinak idegen a sivárabb növényzetű Perzsia stilizáltsága. Így csakhamar megszólal a szőnyegeken is az indiai művészetet jellemző naturalisztikusabb felfogás. Gyakran összefüggő jelenetet ábrázoló képszerű rajzok foglalják el a szőnyeg tükrét. A kiállítás néhány szép virágmustrás szőnyeget mutat be az 1600—1700 közti időből. Ki kell emelnünk a múzeum tulajdonát képező korai szőnyegtöredéket és a kis imaszőnyeget finom keretével, fehér imafülkéjében az oszlopokat helyettesítő félciprusokkal.

Egyiptomi szőnyegszövők alapították a XVI. században a török szultáni manufaktúrát. A XVII. században a perzsa ízlés lesz uralkodóvá itt is. Előszeretettel utánozzák a Heráti-mustrát vagy a felhőszalagot. E szőnyegeket hamar elárulja a különös fényes gyapjú, a hideg vörös és zöld színek és a perzsa motívumok közé keveredő török virágok: a jácint, tulipán és szekfű. Legfigyelemreméltóbb az Iparművészeti Múzeum tulajdonában lévő szőnyeg, melynek tükrét felhőszalagos golyók, az úgynevezett Tsintamanik díszítik. Hosszú ideig unikumnak tartották ezt a szőnyeget, újabban még két példánya került elő.

A XVIII. században a perzsiai és indiai szőnyegkészítés teljes dekadenciába süllyed. A különböző típusok motívumai értelmetlenül összekeverednek. A régi művészetből nem marad más mint a kézügyesség, amelyet az európai üzletemberek fel is használnak és már a XVIII. századtól kezdve mindjobban elárasztják a Nyugatot ezekkel a kivitelre készült, használható, de művészi szempontból nézve nagyon örömtelen kommerz-szőnyegekkel.

CSERNYÁNSZKY MÁRIA

A MAGYAR HERALDIKAI ÉS GENEALOGIAI TÁRSASÁG JUBILEUMI KIÁLLÍTÁSA AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUMBAN

A MECSINCSEI GARÁZDA- ÉS A HOROGSZEGI SZILÁGYI-CSALÁD CÍMERE. 1409, febr. 24

Vannak, akik a heraldikát elavult, a mai kor szellemével össze nem egyeztethető, haldokló vagy éppen meghalt tudománynak tartják.

Nincsen igazuk.

Igaz, hogy a nemességnek és a címernek közjogi jelentősége jóformán megszűnt. A demokratikus világ már nem az előkelő származás, hanem inkább az egyéni képességek, a vagyon, — és az előjogot már nem jelentő — jó modor és műveltség szerint értékeli az embereket. Az előkelőség pedig annyit ér, amennyi jó, a közre nézve is értékes hagyományt, jellembeli fölényt képvisel.

De azért a régente fontos szerepet játszott nemesség intézményét és a velejáró szokásokat egyszerűen számításon kívül hagyni annyi lenne, mintha a numizmatikus, a régész nem kutatná fel a fizetési eszközt már nem nyújtó ókori pénzeket, a többé nem használt fegyvereket, viseleteket, eszközöket. Még a modern világfölfogásban legelőrehaladottabb népek is kegyelettel gyüjtik és őrzik meg az emberiség kultúrtörténetének régi emlékét.

De a tisztán elméleti, tudományos és a kegyeleti szempontokon kívül van még másik is, mely a heraldikát és sphragistikát a modern ember érdeklődésére érdemessé teszi: a művészet. Ez az a kapocs, mely a multat és a jelent összefűzi még akkor is, ha egyébként világnézeteink eltérnek elődeink felfogásától, ha intézményeink megváltoztak és ha már a multak történelmi eseményei is elvesztették reánk nézve jelentőségüket. Mindig eszembe jut ez, ha a samothrakei Niké előtt állok, melynek fenséges, halhatatlan szépségét még csonkaságában is megcsodáljuk, holott csak kevesen tudjuk és nem is nagyon érdekel bennünket, hogy a szobor annak a tengeri győzelemnek emlékére készült, melyet Krisztus születése előtt 305-ben Demetrios Polyorketes aratott Ptolemaios hajóhada fölött.

A Louvre Niké-jétől a heraldikáig persze nagy a távolság. Emebben nincsen „grand art", ha ugyan szigorúan vesszük a művészetek nagysága között vont ingadozó határvonalat. De annyi tény, hogy nagyon kiváló művészek, mint az ifjabb Holbein, Dürer, Burgkmair, stb., nem is szólva a sok névtelen, de mint címertervező is kiváló festőről, szobrászról, olyan címereket terveztek, festettek, rézbe metszettek, faragtak, melyek amellett, hogy heraldikailag kifogástalanok — sőt irányt szabtak a heraldikusok elméleteinek, — még mint a díszítő művészet és jó ízlés példái ma is nagy becsben állanak.

A bécsi heraldikai és genealogiai társaság az „Adler" című folyóiratának II-ik évfolyamában (1875) beható tanulmányt és számos képet szentelt a címerábrázolás művészetének. Mert van heraldikai művészet, heraldikai stílus is, nem csak tudomány.

Hogy a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság 50 éves fennállását kiállítás kereté-

MAGYAR MŰVÉSZET
1933.

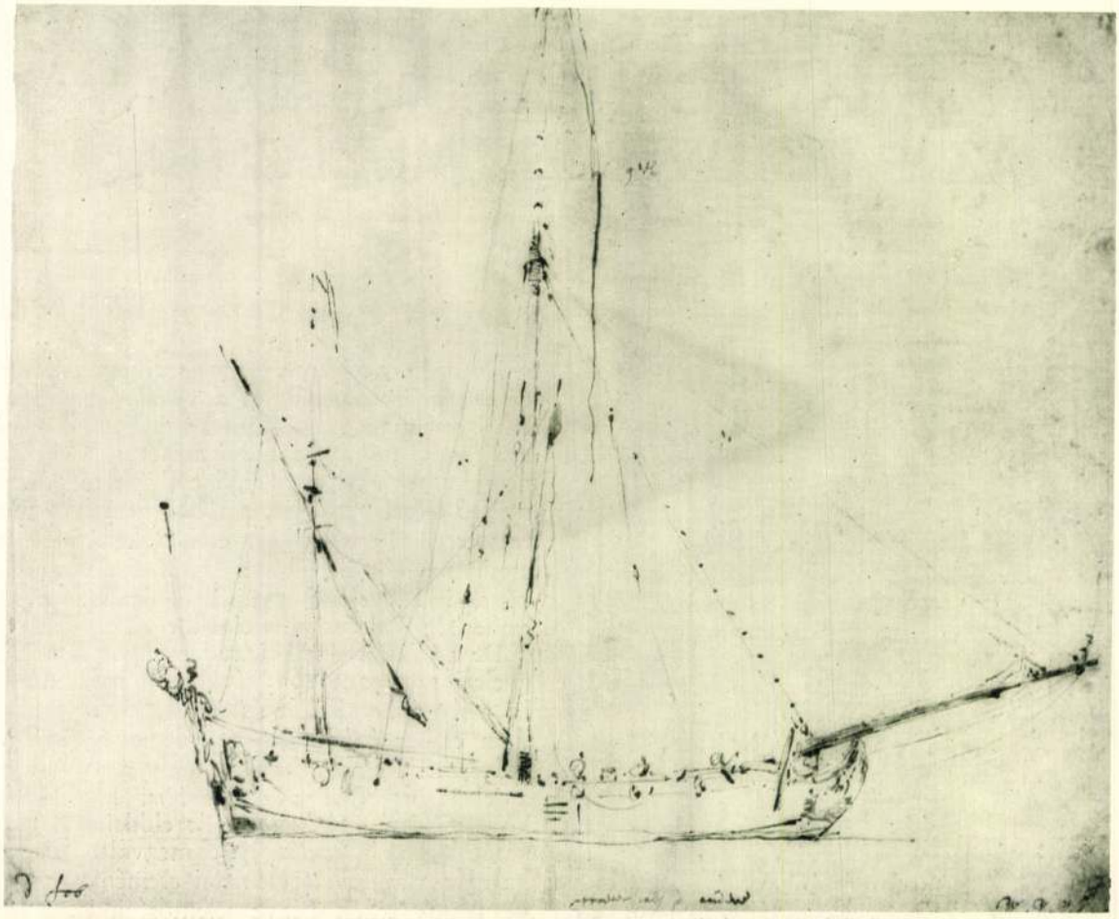

VELDE, WILLEM VAN DE, IFJ. (1633—1707): VITORLÁSBÁRKA
1916-iki vétel

BACKHUYZEN, LUDOLF (1631—1708): TENGERI KIKÖTŐ HADIFLOTTÁVAL
Tussal lavírozott bisztertollrajz
A Poggi- és Esterházy-gyüjteményből

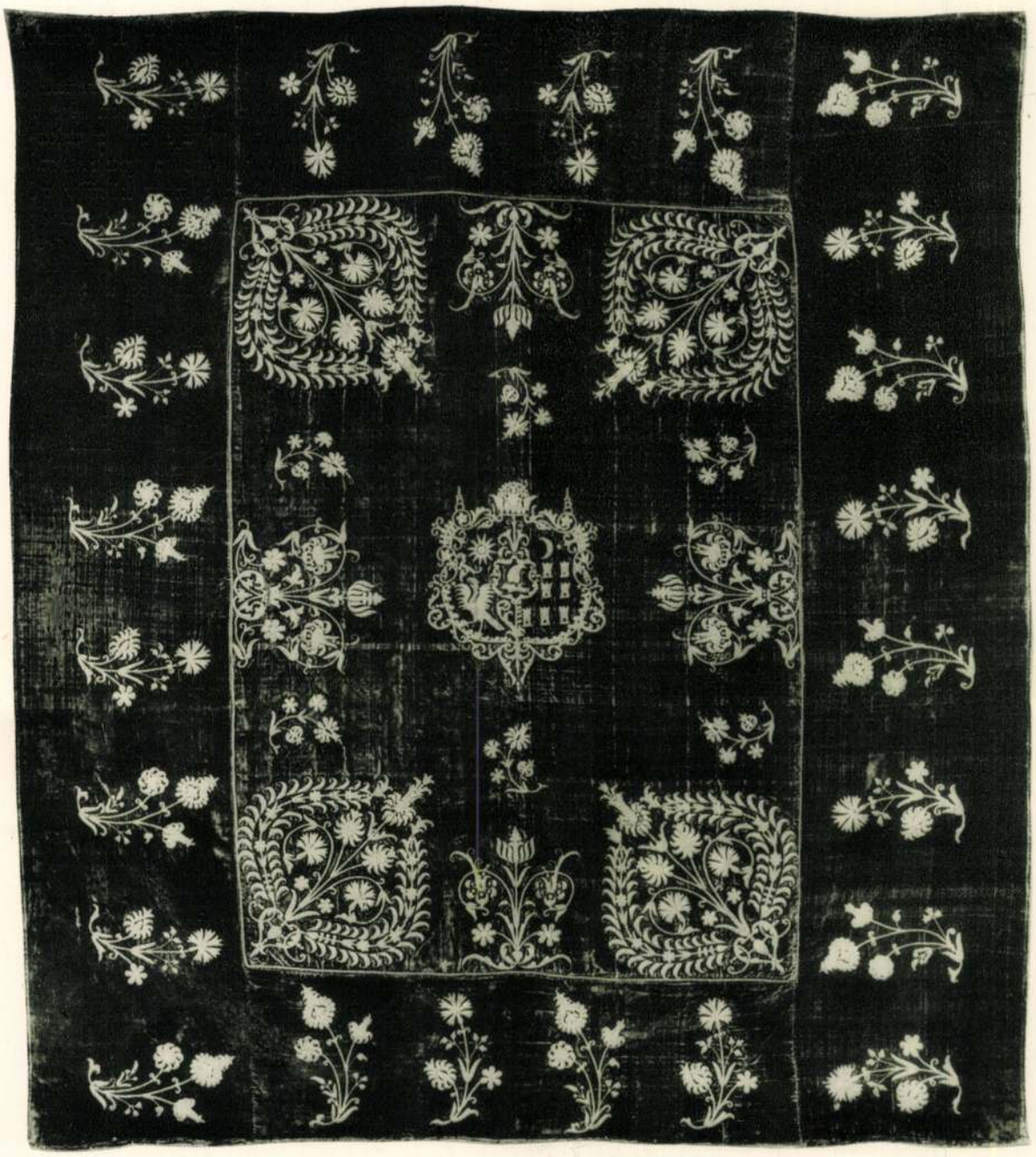

TERÍTŐ, ASZTALRA, piros és zöld bársonyból, arannyal és ezüsttel hímzett díszítéssel és közepén Lorántffy Zsuzsanna fejedelemasszony Erdélyország és a Lorántffy-családéból összetett címerével
A gróf Erdődy-családnak a Rákócziaktól örökölt kincseiből
M. Nemzeti Múzeum

A KISTÁRKÁNYI-CSALÁD CÍMERE. 1434, dec. 23

ben ünnepli, melyet az Iparművészeti Múzeumban rendezett, ez már magábanvéve bizonyítéka a címertan és a művészet között való összefüggésnek.

Bármilyen érdekes legyen is a kiállítás tudományos szempontból, — ennek méltatása nem tartozik reánk, — művészeti érdekessége rögtön szembeötlő.

Itt vannak mindenekelőtt a címereslevelek, a címertan leghitelesebb forrásai. Csaknem minden magyar királytól és erdélyi fejedelemtől van itt címeradományozó oklevél. I. Károlytól IV. Károlyig, Izabella királynétól II. Rákóczi Ferencig, csaknem hat századon át fennállott s lényegében alig változott formák között. Hogyne volna ezekben a festésekben, betűkben sok művészettörténeti tanulság? Zsigmondtól Mátyás királyig a német gotika stílusa uralkodik a címerekben, erőteljes körvonalakkal, naivságában is jellegzetes, stilizált formákkal, síkdíszítés módjára egymás mellé rakott élénk színekkel. De már korán feltűnik a magyar heraldikának sajátsága, a jelenetes címer, mely nem elégedve meg a mesteralakok és állatok vagy egyszerű tárgyak ábrázolásával, a címerpajzsban mint képkeretben teljes képeket szemléltet: farkassal, medvével, vadkannal vagy egymással küzdő emberalakok, egész csatajelenetek, amilyenek a külföld címereiben ismeretlenek. Még inkább dívik az e fajta címer a török időkben, amikor a pogány ellen való haroban szerzett érdemek jutalmazásául nyernek nemességet és címert a vitézek.

Mátyás király korában az olasz renaissance érezteti hatását a címerekben is, a pajzs sokfélekép variált formájában, a takarók indás összefonódásában, a pajzstartó alakokban, puttókban és a címert körülvevő keret kialakításában. Ekkor már megszűnik az élő heraldikának megfelelő síkszerű festésmód, a plasztikus forma utánzása, az árnyékolás és az átmeneti tónusok lépnek előtérbe.

A barokk már sallangokkal cifráz; még a betű is csupa tekervényes, összefonódó, többszínű és aranyos vonal. Érdekesek Bocskay Györgynek, a híres magyar kaligrafusnak betűi. Most már nem érik be a címernek és a szövegnek díszítésével, — a címer mellé néha egész kis képeket, a címerrel vonatkozásban nem álló mellékalakokat festenek, — sőt a hártya-oklevélnek még a széleit is festéssel élénkítik, többnyire egészen naturalisztikus virágokkal, melyek népies, magyaros zamatot kölcsönöznek az egésznek. Néha a címeradományozó uralkodó arcképe is megjelenik a keretben és utóbb, különösen Mária Terézia idejében, az akkor divatos miniatűrfestés a címereslevéleken is tért hódít. Most már többnyire könyvalakban adják ki az armálisokat, melyeknek szövege — vagy legalább első lapja — kézírás helyett gyakran metszetben előállított.

Az elmúlt század archaizáló stílusutánzásával és a heraldikai stílust meg nem értő romantikájával bizony nagy hanyatlásra vezetett a címer-művészetben. A heraldika esztetikájának elhanyagolása következtében — sajnos — a legújabb kor címerábrázolásaiban sem találjuk meg nálunk azt az eleven, modern és heraldikailag mégis kifogástalan stílust, mely külföldön, különösen Németországban, sok kitünő címerben megnyílvánul. Elég ha Döppler, Stuck, Sattler és O. Hupp munkáira utalunk. Szomorúan tapasztaltuk — és a Magyar Iparművészet hasábjain szóvá is tettük — címerművészetünk elmaradottságát 1916-ban abból az alkalomból, hogy a magyar szent korona országainak újonnan megállapított címere a Belügyi Közlöny mellékleteként — tehát a leghitelesebb alakban — megjelent. A szegényes, teljesen művészietlen címerrajz mint hivatalos előkép természetesen megszámlálhatatlan ismétlésben reprodukáltatott és ráütötte korunk hivatalos heraldikájára eltörülhetetlen balkáni bélyegét. Az ilyen apróság egy ország reputációjára nagyon ártalmas lehet.

HUNYADI JÁNOS BŐVÍTETT CÍMERE
1453, febr. 1

A címeresleveleken kívül még címerek díszítik a könyveket is. Festett címerek vannak a Corvin-kódexekben, Thurzó imádságoskönyvében, Perényi Ferenc váradi püspök missalejában, stb.; a címeralbumokban, címeres emlékkönyvekben. Metszeteken és aranynyal nyomott ú. n. superexlibriseken. Selyemre festett halotti címerek is láthatók a kiállításon, de ezek csak a XVIII. század végéig nyúlnak vissza.

Ugyancsak fontos kútforrásai a heraldikának a pecsétek, melyeknek művészi kivitelére régente nagy gondot fordítottak. A kiállítás ezen a téren is gazdag anyagot mutat be. A családi, egyházi és városi pecsétek, eredeti pecsétnyomók és pecsétgyűrűk mellett különös figyelmet érdemelnek a Magyarország és Erdély címerének fejlődését feltüntető sorozatok Imre király aranybullájától II. József pecsétjéig, Báthory Zsigmond fejedelemtől II. Rákóczi Ferencig.

A címer mint háládatos díszítő-motívum az iparművészet legtöbb ágában gyakran nyer alkalmazást. Így különösen a szöveteken, hímzéseken, pl. a gazdag miseruhákon, mindenkor az összhatásnak ízlésesen alárendelve, falkárpitokon, terítőkön (Lórántffy Zsuzsánna asztalterítőjén), stb. Az ötvöstárgyakon vésve, domborítva vagy zománcolva, mint a tulajdonos vagy a donator jelvénye. Cserép és üvegen, kályhacsempéken; fémtárgyakon, fegyvereken, zászlókon; bútorokon festve, faragva vagy berakásban. Különösen szép darabja a kiállításnak a bártfai stallum oldalrésze Bártfa város faragott címerével 1483-ból.

Nagy hiánya a kiállításnak, — mely hiány technikai okokban leli magyarázatát, — hogy a kőfaragású címerek, amint azokat sírköveken, épületeken előszeretettel alkalmazni szokták, — éppen csak pár kisméretű kőtáblával, a vajdahunyadi vár kőcímereinek gipszmásolataival és néhány fényképpel vannak képviselve. Igaz, hogy más országokhoz viszonyítva, hol a régi templomok falait és padlóját százával borítják a címeres kövek, nálunk aránylag kevés maradt fenn a bizonyára nagy számban volt kőfaragásokból, az is túlnyomólag az elszakított országrészekben, mégis ezeknek ismerete nélkül nem lehet teljes a régi magyar címerábrázolás stílusfejlődésének képe. Sajnos, a millenniumi kiállítás alkalmából összegyüjtött gipszmásolatok már nem hozzáférhetőek, sőt a kőemlékekről készült jó fényképfölvételekkel még a Műemlékek Országos Bizottsága sem rendelkezik. A mult pótolhatatlan mulasztása, hogy történelmi emlékeink másainak és föl-

MISERUHA, FIRENZEI BÁRSONYBROKÁT, HÁTÁN CORVIN-CÍMERREL. Magyar, XV. sz.
Győri székesegyház

MISERUHA GURABY MÁTYÁS CÍMERÉVEL. Magyar, XVII. sz.
Győri székesegyház tulajdona

vételeinek rendszeres összegyüjtéséről idejében nem gondoskodott.

Nagy szolgálatot tenne a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság a hazai művészettörténelemnek és egyúttal közelebb is hozná feladatkörét a műértő közönség érdeklődéséhez, ha a címertan és művészet között kétségkívül fennálló kapcsolatok intenzívebb művelését programmjába fölvenné, ahogyan ezt a külföldi testvérintézmények is teszik.

A mostani kiállítást kezdeményező lépésnek tekintjük ebben az irányban és nem kételkedünk abban, hogy a művészettörténelem egyrészt, a műkritika és az ízlés fejlesztése másrészt sokat fog köszönhetni a Társaságnak, ha a „Turul" hasábjait a tisztán tudományos értekezések mellett a művészetnek is megnyitja és kiállítások, előadások útján segít a maga körében is tisztázni a még sok lelkes heraldikus előtt is homályos heraldika-esztetikai fogalmakat.

Megemlítjük még, hogy a kiállítás anyagáról kitünően szerkesztett és bőven illusztrált katalógus nyújt felvilágosítást. A kiállítók névsorában a kalocsai és egri érsekség, a győri, pécsi és váci püspökség és a pannonhalmi főapátság mellett az Országos Levéltár, a M. Nemzeti Múzeum levéltára, nagy közgyüjteményeink és könyvtáraink úgy, mint vidéki múzeumok, levéltárak és számos magán-kiállító szerepelnek.

VÉGH GYULA

KÁLYHACSEMPE A XVI. SZÁZAD ELEJÉRŐL
Orsz. M. Iparművészeti Múzeum

STALLUM OLDALRÉSZÉNEK DARABJA
A BÁRTFAI PLÉBÁNIATEMPLOMBÓL,
Bártfa város faragott és festett címerével,
fölötte szalagon Anno Domini 1483
M. Nemzeti Múzeum

IN MEMORIAM

BERCZIK GULA. A hét ezredévi emlék építésze, *Berczik Gyula*, május 30-ikán meghalt Budapesten. Temesvárott született 1853-ban és külföldön végzett tanulmányai után a kereskedelmi minisztériumnak lett építésze. Ennek megbízásából tervezte a budapesti Postakezelő-épületet. Magánfelek számára több bérházat épített, a millenniumra pedig ő tervezte Brassó, Dévény, Munkács, Pannonhalma, Pusztaszer, Zimony és Nyitra-Zobor ezredévi emlékének építészeti részét. Nagyobbszabású terve volt a nagyszebeni gör. kel. székesegyház tervrajza, amelyet a pályázaton harmadik díjjal tüntettek ki. Baross Gábor miniszternek a klobusici temetőben felállított sírboltja is az ő műve.

MŰVÉSZETI ÉLET ÉS IRODALOM

A FERRARAI RENAISSANCE-FESTÉSZET. A *Magyar Művészet* megemlékezett már arról az érdekes kiállításról, amelyet ez év májusában, Lodovico Ariosto halálának négyszázados évfordulója alkalmából nyitottak meg a ferrarai Palazzo Diamantiban. Szokatlan és érdekes ötlet: egy nagy költő emlékét városa művészetének bemutatásával megünnepelni, de kétségtelen, hogy a kivitel teljes sikere igazolta az ötletet és a ferrarai renaissance művészetének kiállítása Olaszország egyik legfontosabb művészeti eseménye. A kiállításnak méltán tulajdonítanak nagy jelentőséget. Anyagát nemcsak a ferrarai köz- és magángyüjteményekből és templomokból gyüjtötték össze, hanem a bemutató rendezéséhez hozzájárultak — a londoni National Galleryt kivéve — az összes jelentős európai múzeumok, sőt egy képével szerepel a kiállító gyüjtemények között a newyorki Metropolitan Museum is. Mintegy 250 festmény, 50 rajz és néhány szobor adja a kiállítás anyagát s ez a szám lehetetlenné teszi, hogy a bemutatott összes darabokkal részletesen foglalkozzunk. Ezért csak a kiállítás legfontosabb eredményeit és tanulságait akarjuk röviden összefogni.

A sokrétű anyagból, amely a ferrarai festészet fejlődését a XIV. század derekától a XVI. század közepéig öleli fel, különösen három mester oeuvreje emelkedik ki és kerül szinte teljesen új megvilágításba. Cosimo Tura ismert firenzei, velencei és párizsi képei mellett főleg egy ferrarai magángyüjteményben levő oltárképtöredéke érdekes, mert valószínű, hogy ez a festménye Mantegna veronai

KÖRMENDI ANDRÁS: KERNSTOCK KÁROLY. Ars Hungarica 16. 33 képpel. Bp. 1936. Az impresszionizmus Kernstock tisztára a színekből fakadó művészetében emelkedik nálunk cézanne-i színvonalra. A naturalizmusból lassankint átlendül az impresszionizmuson át a postimpresszionizmusba s egész útján vezérlő társa, Párizs, a francia művészet hagyományossága. Mivel pedig a művészet általános kérdései is érdeklik, tanulmányait megkapóan érvényesíti a korszerűnek a régi görög művészet humanisztikus keretébe foglalásával. (Lovasok.) Falfestményein, üvegfestményein jut el művészete csúcspontjára.

Az életrajzi adatokkal és irodalommal kiegészített arckép lendületes előadásával, átfogó tudományosságával megérdemelten dicséri szerzőjét.

R. GY.

• KIÁLLITÁSOK •

JUBILÁRIS KIÁLLÍTÁSUNK KITÜNTETETTJEI. Az a nagy siker, amelyet társulatunknak az Iparművészeti Múzeumben rendezett ötven éves jubiláris kiállítása ért el, nemcsak a nagyközönség és a szakemberek, de a hivatalos körök figyelmét is felkeltette.

A társulat által kiadásra kerülő díjak mellett még a kultusz- és iparügyi minisztériumok is számos díjat adtak a kiállítás résztvevőinek. Dr. Hóman Bálint m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr őnagyméltósága ez alkalommal — annyi év után először — kiadta az iparművészeti aranyérmet és azonkívül még 15 dicsérő elismerést, Bornemisza Géza m. kir. iparügyi miniszter úr őnagyméltósága pedig 1 arany-, 1 ezüst- és 3 bronzérmet adott a kiállítók nagy munkájának jutalmazására. Társulatunk szintén több díjat és elismerést adott. A díjazott művészek és műiparosok névsorát itt közöljük.

Kultuszminiszteri állami aranyérem: Szablya Frischauf Ferenc.

Iparügyi miniszteri állami aranyérem: Hosszú István.

Társulati aranyérem: Lakatos Arthur.

Kultuszminiszteri dicsérő elismerések: Boldogfalvi Farkas András, Basilides Barna, Buday György, Devecska Ferenc, Gorka Géza, Hiesz Géza, Hodina A. Mihály, Horváth Endre, Kaesz Gyuláné, Madarassy Walter, Molnár C. Pál, Kovács Margit, Oláh Gusztáv, Reiter László, Sinkó András.

Iparügyi ezüstérem: Hofmann Gusztáv.

Iparügyi bronzérem: Kendi Antal, Kovács László, Szécsényi József.

Társulati jubiláris nagydíj: rody György.

Társulati iparművészeti na díj: gróf Bánffy Miklós — Pál Lajos, K Gyula, Lux Elek, Ohmann Béla, Pannonia Csi üzem, Vágó Dezső.

Társulati ipari nagydíj: Bodonyi Jenő, Izabella Háziipari Egylet, Magyar Ruggyantaárúgyár rt., Majhen Ferenc, Nagy Antal, Seenger Béla.

Társulati iparművészeti elismerő oklevél: Ács Lipót, Antal Károly, K. Bartha Ferenc, Bodon Károly, Bory Jenő, Borszéky Frigyes, Borda János, Balogh László, Barbetti Ágostonné, Benedek Klára, Bolemann Dénes, ifj. Belányi Rudolf, Beck Ö. Fülöp, Berán Lajos, Caesar Emma, Csabai Ékes Lajos, Csépai Csavlek András, Cser Károly, F. Deli Anna, Diósy Antal, T. Eleőd Györgyi, Endrő Margit, Érczhegyi Irén, Fery Antal, Farnadi Frigyes, Füszter Ferenc, Fülöp Zoltán, Gróf József, Gádor István, Gregersenné Lux Alice, Grandtner Jenő, Herendi Porcellángyár rt., K. Holéczy Etus, Hennyeyné Márkus Erzsébet, Horváth János, Holló Endre, Jantschi Béla, Jaschik Álmos, Kitlinger Kálmán, M. Kiss Erzsi, Kner Albert, Kmetty Ferenc, Kardos József, Kisfaludy Strobl Zsigmond, Latabár Károly, Mátrai Lajos, Major István, Művészek Majolika és Agyagipartelepe rt. Hódmezővásárhely, Minár Pál, Molnár Farkas, Medgyesy Ferenc dr., Novák Lenke, Novák András, T. Novák Györgyi, Nagy Károly, Németh Antal dr., Nándor Kató, Orbán Antal, Okrutzky Erzsébet, Páder Emma, Pongrácz Margit, Pécsi József, ifj. Payer József, Pátzay Pál, Radnainé Szörédy Ilona, Rahmer Mária, ifj. Richter Aladár, ifj. Richter Aladárné, Roch Mihály, Rákos Pál, Reményi József, Sidló Ferenc, Szabadi Erzsi, Szauter László, dr. Szerelemhegyi Jenőné, Szabó Éva, Szathmáry István, Szalmásy Sándor, Szontagh Aranka, Tálos Gyula, vitéz Tar Antal, Tafner Vidor, Teván Margit, K. Tuzson Erzsébet, Tancsik Mihály, Telcs Ede, Urbányi Vilmos, Vajna Gézáné, Varsányi Emilné, Vass Béla, Weisz Pál, Varga Mátyás, Virágh Pál, Vozáry Emmy, Varga Ilona, Zrinszky József, Zilzer Hajnalka, Zsolnay Gyár, Zadubánszky Irén.

Társulati ipari elismerő oklevél: Ajkai Üveggyár rt., Tarjánné Bodrogh Erzsébet, Brichta József, Curtos Bútorgyár Rt., Dünn László, dr. Dietrich Adolfné, Epeda, Förstner-Nővérek, Főző Sándor, Gerő György, Grete Szalon, Gerő Félixné, Hantos Testvérek, Horváth Lajos, Hauszmann Ferenc, Hungária Hírlapnyomda rt., Johann Hugó, Knopp és Steiner, Katona Sándor, Lázár Júlia, Mayer Margit, Műbútoripari Vállalat, Móga Endréné, Márton Ilona, Makk Józsefné, Oberbauer A. Utóda, Reiter Adolfné, Roboz Aladárné, Széchenyi Export, Szűcs József és Béla, Thék Faipari Vállalat rt., Ulrich B. J., Vitrax Üveg rt., Vadász József, dr. Wiener Tiborné, Zalai Kendő és Kötőipar.

Ezenkívül társulatunk a díjat nem nyert összes résztvevőknek résztvételi oklevelet adományoz, hogy az a nagy munka és önfeláldozás, amelyet a magyar iparművészek, háziparosok és műiparosok a magyar iparművészet e nagy ünnepe alkalmából kifejtettek, a lehetőséghez képest elnyerje jutalmát.

MAGYAR IPARMŰVESZET
1936.

Iparművészeti Társulat
50 éves jub. kiállítása
nak kitüntetettjei

Rolf Mortensen jó fotói, a jobbnál-jobb kereskedelmi szignetek egész sora, plakátok igen szép színes reprodukciókban és néhány egész elsőrangú prospektus, melyek közül külön kiemelkedik a Sporveis-Annonsene A. S. pénzen futó villamos röplapja. Talán csak a bemutatott csomagolások állanak alatta a többi reklámeszköznek. A kötet a legjobb ilyenfajta munkák egyike, mely évek óta hozzánk elkerült. R. K.

LONDON ÉS A KÍNAI MŰVÉSZET. Mindannak a gazdagságnak, melyet a kínai művészetek kiállítása Angliának nyujtott és mellyel lázba hozta nemcsak Anglia, de az egész kontinens műértőit, mi itt csak beszámolóit kaptuk, melyekben kiragadott részletek csillogtatták meg a kincsek egy kis részét. Az első — a kiállítás gazdagságát valójában tükröző munka —, mely hozzánk jutott, a Chinese Art c. kötet (B. T. Batsford Ltd. London, 1935 december), melyet kiadója a kiállítás alkalmából hozott ki 23 színes és 62 barnatónusú reprodukcióval. A kötet felöleli a festészet, szobrászat, kerámia (porcellán), textil, bronz és iparművészet remekeit Roger Ery, Laurence Binyon, Osvald Sirén, Bernard Rackham, A. F. Kendrick és W. W. Winkworth szakavatott ismertetéseivel. A kötet igen gazdag anyagából különösen a mesteri színes reprodukciókban bemutatott porcellánok és selyemmunkák emelkednek ki. Egy másik kötet is különleges figyelmet érdemel, mely a kínai festőművészettel foglalkozik: A Background to chinese painting by Soame Jenyns (Sidgwick & Jackson Ltd. London, 1935). Ez a könyv, mely különösen műgyüjtők szempontjából világít rá a kínai festészetre, bőven tárgyalja a vallás és a trón befolyását a kínai festészetre, annak anyagait ismertetve áttér a táj-, alak-, madár-, virág- és állatfestészetre, mely fejtegetéseket eddig még nem reprodukált kitűnő képekkel támasztja alá. R.

BUDAPEST MŰVÉSZI ÚJJÁÉPÍTÉSE VÁGÓ JÓZSEF ELGONDOLÁSA SZERINT. Magyar Művészeti Könyvek sorozat. Budai István kiadása. Athenaeum nyomása.

Minden építész és minden művészember lelkét sokszor foglalkoztatja az a kérdés: milyen szép lenne egy olyan nagyvárosban lakni, amely minden ízében egységes művészeti elgondolások nyomán épült fel. Vágó József művészlelke ihletett kézzel nyult e probléma megoldásához, ha — sajnos — csak elméletben is. Könyvében a szebbnél szebb érdekes városrendezési megoldásokat találjuk, amelyek mindenkor összhangban vannak a város műemlékeivel, sőt kiemeli azokat. A mindennapi élet és a közszükségletek által felvetett problémák megoldásához avatott kézzel nyul hozzá. A nagy gyönyörű modern Budapestet álmodta meg Vágó József ebben a könyvben és nagyszabású tervei, művészre valló megoldásai minden elismerést megérdemelnek.

baráti kapcsolatok, a kulturális és gazdasági együttműködés még erősebb kiépítése.

Az ízléses kötet cikkeit Révész Amadé, Takács Zoltán, Mezey István, Takashi Itoh, Hollós Ödön, Csorba Béla, Geszty Julia és vitéz Nagy Iván írják.

Mucs Éd.

ARTHUR BURKHARD: Matthias Grünewald. Cambridge, 1936. 123 oldal szöveg és 100 képes tábla. Bár a XVI. század elejei határozottabb és a racionálisabb formákra való törekvés korában Dürer a megújhódó német művészet fő hangadója, Matthias Grünewald alakja is töretlen fényben ragyog a műtörténet terén, mint a késő középkor szellemének utólérhetetlenül a legtökéletesebb kifejezője. Grünewald működése a XVI. sz. első negyedére szorítkozik. E negyedszázadból csupán tíz művéhez tartozó 12 alkotása maradt reánk. E csekély számú művével is azonabn a kevés elsők között lépked, mert ezek sorában van a colmari múzeumnak azon oltára is, mely egykoron az isenheimi kolostorban díszlett. Ennek festett része nemcsak Grünewald főműve, hanem a német festészetnek is egyik remeke. Grünewald a késő gótika teljes gazdagságát, irracionális és érzelmi elemeit és brutális fantasztikumát csodálatos festői erővel juttatta érvényre. Műtörténeti fontosságának és művészete gazdag problémájának jellemző bizonyítéka, hogy az utóbbi húsz évben 229 műtörténész foglalkozott vele behatóan irodalmilag is. Az eddigi kutatások elfogulatlan összefoglalásával és hűvös kritikai megrostálásával nemcsak a műszeretők, de a komoly műtörténeti kutatásnak is hasznos és jó szolgálatot tett Arthur Burkhard, a cambridgei Harvard egyetem professzora, a Matthias Grünewaldról szóló szép tanulmányának közrebocsátásával. Az életrajzi szórványos adatok és a fenmaradt emlékanyag tárgyilagos ismertetése és kritikai tárgyalása mellett a háború utáni szakirodalmat is gondos összeállításban közli. Mélynyomással készült műmellékletei száz lapján Grünewald műveiből vett részletek és egybevetések páratlan becsűvé fokozzák ezt a kiadványt. M. S.

HORVÁTH HENRIK: A MAGYAR SZOBRÁSZAT KEZDETEI. Ars Hungarica 12. Ötven képpel. BP. 1936.

A magyar művészetben a román stílus előzmények nélküli partenogenezisnek tűnik fel. Egykori szobrászatunkhoz csupán a kő- és a fémplasztika szolgáltat adatokat. A fémplasztikában ugyan megtalálhatjuk a kapcsolatot a honfoglaláskori és keresztény-művészet között. A még ázsiai ízlésben fogant díszek után az állatábrázolások már bizonyos keresztény tartalmat hordoznak. Ezzel karöltve megjelennek a feszületek és aquamanilék. Más a helyzet a kőszobrászatban. Itt csak az épületplasztika őrzött meg emlékeket. A pszichomachiáknak szimbolisztikája a magyar szellemiség meghasonlását mintázza, a formai és tartalmi jelentések között érzik a Kelet és Nyugat összeütközése. Kó- szólagosan tarka és allegórikus szobrászat nem egyes kőfaragók önkényes agyréme, gy- n a korszellem valóságos tartalma. aesz kora szellemtörténeti alaposság és szabatos oke- a jellemzi e tanulmányt, hogy a sorozat lkedő értékét köszönthetjük benne. R. GY.

LOTAKARÓ, HÍMZETT BÁRSONY, KELETI, XVII. SZÁZAD.

AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM HÍMZÉS- ÉS SZÖVETKIÁLLÍTÁSA.

Midőn 1882-ben az iparművészeti múzeumot átvettem, a textil-gyűjtemény részben régi úri, részben modern népipari hímzésekből állott, melyeket a megboldogult *Rómer* Flóris és *Xantus* János gyűjtöttek az országban a bécsi világkiállítás alkalmából továbbá igen szép és becses egyházi ruhákból, melyek szintén magyarországi templomokból származtak, végül csekély számú keleti, úgynevezett erdélyi szőnyegekből.

Ekkortájt kezdett az irodalom foglalkozni azzal a kérdéssel, hogy Magyarországnak mennyiben volt régente a művészetben és iparművészetben önálló felfogása és ízlése és a textil-ipar, kivált pedig a hímzések volt az az anyag, amelyre előszeretettel hivatkoztak annak a bizonyítására, hogy a magyar műiparnak volt nemzeti jellege. Nagyon természetes tehát, hogy ez a kérdés a múzeumot is érdekelte, és hogy gyűjteményeinek ezt a részét a lehetőséghez képest szaporította. Az időközben rendezett különféle kiállítások, melyekben a hímzések mindig nagy szerepet játszottak, több érdekes anyagot hoztak felszínre és abban a mértékben, amelyben a múzeum magyar származású anyaga gyarapodott, vált nyilvánvalóvá az összefüggés a honi művészeti ipar legkülönbözőbb ágai között, a hímzések összefüggése a fazekassággal, az ötvösséggel stb. Nyilvánvalóvá vált az is, hogy a kézimunkának ez a faja (t. i. a hímzés) régente nagy elterjedésnek örvendett az országban, és hogy a múzeum, amelynek törekvése és működése akkortájt úgyszólván kizárólag az anyaggyűjtésre szorítkozott, feladata körében jár el, ha kiváló gondot fordít a magyar hímzésekre és szőttesekre.

Az a csekély középkori anyag, amelyet a miseruhák képviseltek, pedig sejtetni engedett egy érdekes összefüggést a Magyarországban használt ornamentika és az egykorú külföldi művészet közt, amelynek forrása Olaszország felé látszott utalni.

Mi sem természetesebb, minthogy ezt az összefüggést megállapítandó, nagy gonddal és rendszerrel folytatta a múzeum az egyházi ruhák gyűjtését annál is inkább, mert azokra az egyes kisebb templomok nagy súlyt nem helyeztek

és félő volt, hogy ez a rendkívül szép és becses anyag a használat következtében tönkre megy, részben pedig elkallódik. Végül lehetetlen volt feltenni, hogy az a nagymennyiségű keleti imaszőnyeg, amely Erdély templomait díszítette, néha százszámra, nyomot ne hagyott volna a magyar művészetben és a nép lelkében és minthogy ezek hamarább pusztulnak, mint más emlékek, hozzá kellett látni, hogy ezeket is megmentse a múzeum a pusztulástól.

A dolog tehát úgy áll, hogy a magyar hímzéseken századokon át látható, sem nyugaton, sem keleten elő nem forduló, jellegzetes és mindig ugyanazon szellemtől áthatott ornamentika adta meg a lökést arra, hogy kutassuk a magyar géniusz szerepét a hazai művészetben. A hímzések voltak hosszú időn keresztül az egyetlen dokumentumok, amelyeket mindenki egyaránt magyarnak elismert. Ezeknek a tanulmányozása vezetett annak a felismerésére, hogy a motivumok, amelyeket mindenki magyaroknak elismert, a művészeti ipar minden ágában többékevésbbé hasonlóan, de természetesen az anyag követelményeihez képest alakítva fordulnak elő. A kelettel és nyugattal való összefüggés utalta a múzeumot arra, hogy textil-gyűjteményét mindkét irányban lehetőleg kiegészítse és hogy gyűjtsön külföldi, idevágó emlékeket is, mert mennél gazdagabb a külföldi anyag, annál tisztábban fog kidomborodni szerepe hazánkban és az összehasonlítás révén sokkal nagyobb biztossággal fogjuk a motivumok azon nagy tömegéből, amelyet a Magyarországon készült hímzések feltüntetnek, kihámozni azt, hogy mi az állandó, mindig visszatérő, tehát a magyar, és hogy amit a külföldtől recipiáltunk, milyen irányban alakíttatott át. A határt, hogy mit kellene külföldről gyűjteni, épen az előbb elmondottakra való tekintettel, nagyon nehéz volt megszabni és célszerűbb volt többet gyűjteni, mint kevesebbet, már csak azért is, mert nem mondhatott le a múzeum arról a reményről, hogy valamikor a szövőipar is meg fog honosodni az országban, amely majd nagy hasznát veszi a múzeum által gyűjtött textilanyagnak.

Amennyire a múzeum szerény anyagi viszonyai megengedték, immár rendszeresen gyűjtötte a szöveteket és hímzéseket, hogy a művészeti ipar ezen fontos ágának lehetőleg teljes, hű képét és történelmi fejlődését feltüntethesse. Gyűjtötte a rendkívül érdekes középkori, XIII—XIV. századbeli nyomtatott vásznakat, a Sziciliában és Franciaországban készült selyem szöveteket, a francia lyoni selymeket, bársonyokat, a keleti hímzéseket és szőnyegeket és hogy a sorozat teljes legyen, a keletázsiai, a japáni, a kinai, a perzsa és indus szöveteket és hímzéseket, az előbbieket azonban csak mintegy kiegészítésképen és amennyiben különösen művészi értékűek voltak. Mikor aztán az el-fajumi temetők felbontása alkalmával az úgynevezett koptszövetek Európába hozattak, a múzeum dr. Beckers kairói konzulunk bőkezűségéből egy igen érdekes gyűjtemény birtokába jutott, amelyben jeles példányokban képviselve volt a Fáraók korából származó szövetmintáktól kezdve mindaz, ami Egyptomban találtatott és benyúlik a VIII. és IX. századba. Ez a gyűjtemény többek közt azt az érdekes tényt derítette ki, hogy ezeknek az évezredes szövetmaradékoknak a tehnikája, sőt egyes esetekben motivuma is azonosak azokkal, amelyek még ma is gyakorlatban vannak, a népipari: bánáti, máramarosi és székelységi szőnyegeknél. Már csak ezért sem lehetett figyelmen kívül hagyni a textil-iparnak ezt a rendkívül érdekes ágát, amelyet sikerült is számot tevő darabokkal kiegészíteni. Legutoljára kerültek a múzeumba a bizantin selymek, melyek áthidalják a keletet a nyugattal.

Amikor aztán a modern művészeti iparban a történelmi stílusok kora letünt és az egész világ szeme arra a nagy tevékenységre irányult, amelyet a modern

Folytatása ¶ Magyar Csipke csomagjában

¶ (a 107. oldal)

ARANYNYAL ÁTSZŐTT SELYEM.
SZICILIAI. XIV. SZÁZAD.

Az Orsz. Iparművészeti Múzeum textil-kiállítása.

ARANYNYAL ÁTSZŐTT BÁRSONY.
SCUTARI. XVII. SZÁZAD.

Az Orsz. Iparművészeti Múzeum textil-kiállítása.

SELYEM APPLIKÁCIÓ.
OLASZ. XVI. SZÁZAD.

Az Orsz. Iparművészeti Múzeum textil-kiállitása.

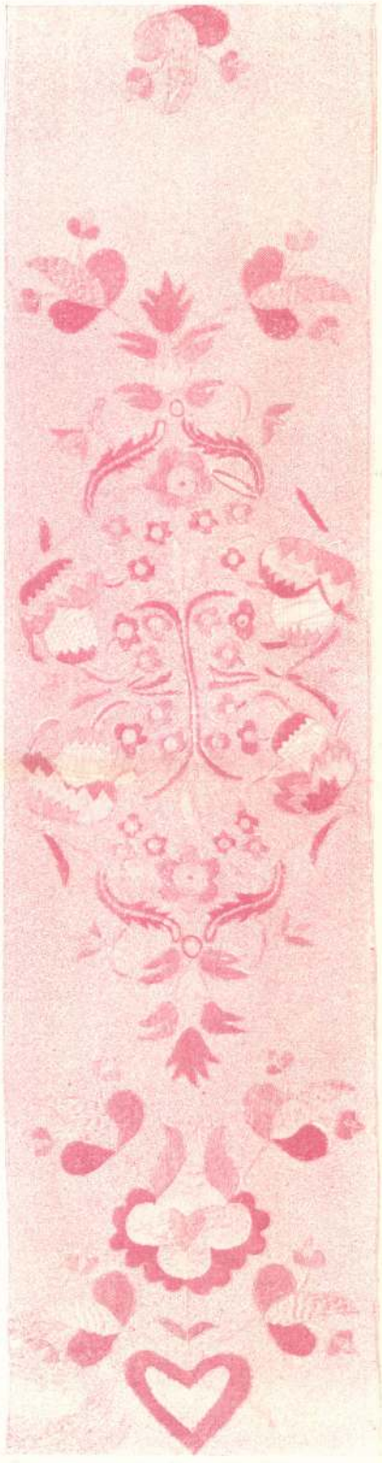

SELYEM ÉS ARANY HIMZÉS.
MAGYAR. XVI. ÉS XVII. SZÁZAD.

PÁRNAHAJ RENAISSANCE IZLÉSŰ HIMZÉSSEL.

PÁRNAHAJ.
ERDÉLY.

Az Orsz. Iparművészeti Múzeum textil-kiállítása.

KINAI SEYEM GOBELÍN.

LEPEDŐSZÉL. VÖRÖS PAMUTTAL HIMEZETT.
MAGYAR. XVIII. SZÁZAD.

BRANDENBURGI KATALIN RUHÁJÁNAK HIMZETT DISZÍTÉSE.

Az Orsz. Iparművészeti Múzeum textil-kiállítása.

NYOMTATOTT BÁRSONY.
MODERN ANGOL.

TERVEZTE
LEWIS F. DAY.

NYOMTATOTT VÁSZON.
MODERN ANGOL.

Az Orsz. Iparmüvészeti Múzeum textil-kiállitása.

TERVEZTE
LEWIS F. DAY.

NYOMTATOTT VÁSZON.
MODERN ANGOL.

Az Orsz. Iparművészeti Múzeum textil-kiállítása.

TERVEZTE
MORRIS.

CSOMÓZOTT SZŐNYEG.
(ERDÉLYI.) XVIII. SZÁZAD.

Az Orsz. Iparművészeti Múzeum textil-kiállítása.

Párnafej a gróf Bethlen-család egyik nőtagjának kelengyéjéből (Iparművészeti Múzeum)

marinnal és brilliánssal, ametiszttel és brilliánssal, hosszúkás, körtealakú gyöngyökkel, zafirokkal, arany filigránnal, türkizzel . . . Az asztalnemű között aranyozott és massziv arany dolgok : egy arany reggeli service, kávé és teakanna, cukortartó stb., kanalak, csészék, nagy tálcák, két teadoboz . . . Mindehhez egy bronzasztal, aranyozott díszítéssel, sötétkék porcellán lappal, melynek közepén, szines virágcsokor körül a következő felírás : «Souvenir de la plus tendre mère» . . . «A leggyengédebb anya ajándéka» . . . Legalább ötféle toilette-asztalról és hozzájáró felszerelésről olvashatunk, aranyozott ezüstből, ezüstből, indiai fából, rózsásporcellánból, biscuitből. Az egyik nagy étkezőkészlet aranyozott porcellán, rózsakoszorúfestéssel és különböző olaszországi kastélyok látképével . . . Érdekes a konyhaberendezéshez valók : háromlábas nagyüst, 26 tepsi, 5 tucat kerek kaszrol, 1 mozsár, 2 szita, 10 tucat süteményforma, kétágú nyársak, 4 fagylaltgép, 1 angolnyárs . . . Még kandallók is jöttek Oroszországból : egyik lápiszlazuliból, másik fehér márvány, bronz, zöld antik márvány . . . És 400, 500 arsinszámra az aranyos szövetek, bibor, vörös bársony és damaszt . . . Nemcsak ruhát adtak, hanem ruháravalót is, 8, 18, sőt 27 arsint egy-egy fajtából. Az ágynemű, testi fehérnemű hollandi vászonból vagy batisztból készült, főleg alençoni csipkével. Akkoriban a hollandvászon volt az, ami régebben minálunk «a lengyel patyolat» — a legjobb minőség. — De a nagyhercegnő felsorolt ruháinak díszítéséből, és a kelmék színéből, anyagjából, könnyen megállapítható, hogy a divattal Péterváron mindenesetre kissé el lehettek maradva. 1799-ben, a Directoire alatt, Párisban már egészen más volt a divat. Akkoriban ott már nem igen viseltek apróvirágos, arannyal, ezüsttel átszőtt nehéz kelméket. Alexandra Pavlovna ilyen ruháravalókat kapott : «9 arsin fehér és aranycsikos selyem, 27 arsin ezüst brokát narancsszíncsíkokkal, rózsaszín ezüst csíkkal, fehér kockás anyag, kéklevéllel, arany, bíbor levélkékkel, 18 arsin fehér szatin ezüst csíkkal, zöld füvecskékkel, halványlila selyem szürke csíkkal, hervadt cseresnyeszín taft, — arany, ezüst, lila és a zöldcsíkos gázok» . . . Nem csoda, hogy a forradalom elől elmenekült Madame Lebrun, a híres festőnő, a pétervári udvar hölgyeit úgy nézte, mintha jelmezekben járkálnának . . . Az «ancien régime» örökre letűnt régi világának szép és divatjátmúlt drága ruháiban . . .

De elkalandoztunk kissé a tárgytól, — mert így van ez, valahányszor régi, fakult lapokat forgatunk, — még ha látszólag nem is tartalmaznak egyebet, mint ruhákat és ékszereket. Hogyne ütődnénk meg egy pillanatra, amikor Alexandra Pavlovna kelengyéjének hosszú lajstromának a végén, a tepsik és nyársak alatt, éppen «Rosztopsin» karmolta oda a nevét, a pár évvel azután meggyilkolt Pál cár egyetlen hűséges embere . . . És az aláíró osztrák nagykövet : gróf Kobenzl, kinek felesége a legszebb aszszony volt a cári udvarban, pazar szánkózások és élőképek ünnepelt hősnője . . .

Hová lettek Mária Lujza pazar gyémántjai? Egy részüket később III-ik Napoleon talán menyasszonyának, Montijo Eugéniának esküvői kosarába, «corbeille»-jába tette, akár Marie Antoinette karperecét . . . — A kis tizenötéves trónörökösné előbb felsorolt ékszerlistája alig 20 év múlva szomorú körülmények között bukkant fel megint. A Temple-ból kiváltott Marie Thérèse Charlotte, Franciaország egykori királyának és királynőjének anyátlan-apátlan szegény árvája érdekében nyomoznak utána diszkréten az emigráns rokonok és jóbarátok, akár valami esetleges örökség után, melyet véletlenül Mária Terézia francia királyné-lányára hagyott volna . . . De nem történt semmilyen hasonló végrendeleti gondoskodás, — és az a pár ékszer sem segített volna sokat, még ha vissza is kapják . . . Milyen reminiszenciák fűződhetnek minden cifrasághoz! «Az opál szerencsétlenséget hoz», — mondják talán a babonások, ha Erzsébet királyné opál esküvői diadémjéről hallanak — és a kásmírsálok nagy divatjáról Potemkin juthat eszünkbe, ez a hirhedt és fogalommá vált kegyenc, aki Nagy Katalin mulattatására nemcsak falvakat és kastélyokat, hanem a Téli palota márványtermeiben kásmirkendő versenyeket is elővarázsolt . . .

fehér és rózsaszín ezüsttel, arannyal átszőtt «Moire antique» uszályosruhákon, palástokon, a szivárvány minden színében sorakozó tüll, muszlin, damast, szatin, bársony, csipke és tarlatán, fodrokkal, rózsákkal, orgonával, mályvával, árvácskával, ibolyával és margarétával díszített szebbnél szebb toaletteken kívül, a kásmir és puplin pongyolák, a török sálak, a valenciennes csipkével vagy angolhímzéssel díszített megszámlálhatatlan tucat finom linon, perkál és flanell fehérneműek, a 12 tucat drága damaszt szalvéta, a 4 zöld selyem paplan és 6 piké takaró, a 14 tucat harisnya és 20 tucat keztyű mellett a sokféle apróság sem hiányzott . . . «2 legyező, 2 esernyő, 6 napernyő, vasaló, szappan, parfum, cipőhuzó, vasalóruha, 12 «Ölen» bajor flanell a ruhák tisztításához, tűpárna, 6 nagy fürdőkádba való lepedő, 24 csomagoló kendő, 24 fényes mollkendő a ruhák betakarásához, és rengeteg virágfejdísz «Nefelejcs gyöngyvirággal, jácintok tollakkal, búzavirágok, orgona és szegfű . . .» Egy pár kalap mutatóban : «Fehér toll kalap orgonával, rózsaszinü tollkalap csipkével, fekete csipke kalap rózsával, lila krepp kalap ibolyákkal, bruxellesi csipkekalap, florentin szalmakalap kék tollakkal» . . . «Egy fekete, 9 szürke, 9 barna lovagló kalap tollal, 2 kék, egy zöld, kék égszinkék gázfátyollal» . . . De túlhosszú lenne a lista, ha csak tizedrészét is fel akarnók sorolni.

Ezüsthímzésű magyar ruha Brandenburgi Katalin kelengyéjéből (Iparművésze ti Múzeum)

Valamivel szerényebb képet nyújt V-ik Ferdinánd feleségének, Savoyai Mária Anna hercegnőnek a kelengyéje, bár a ruhák itt is igen díszesek, valóban fejedelmiek. A fehérneműek itt is 12 és 6 tucatban számítódnak, batisztból, perkálból, pikéből, flanellből, csipkével, fodorral. Sok a tüllkendő, tüll és csipkegallér, kézelő, kásmirsál, 7 tucat cipő, 5 tucat keztyű, — hosszúak, rövidek, fehérek, szinesek, némelyik nyúllal béllelt. Fejdísznek 2 paradicsommadár, marabu és virágfüzérek, turbánok, bársony és csipkesapkák. Bársonyövek, bársonyretikülök, egyik dohányszín ezüst hímzéssel . . . A gálaruhák között : «Rózsaszín bársony, palásttal, ezüsttel hímzett ; egy ugyanilyen halvány lilában, egy ezüst glacé, egy kékripsz arany hímzéssel, egy testszínű rózsaszín csipkével áttört, egy ilyen kékben, egy kásmir nyesttel, egy amarantszinü bársony csincsillával . . . Egy hímzett kék gyapjú köpeny, egy rózsaszín, hermelinnel, egy kék, csincsillával . . .» Általában a savoyai hercegnő kelengyéjében a csipkékből van legnagyobb bőség, de ruha összesen csak 31, ebből 8 udvari dísztoalett.

De ez a két császári kelengye elhalványúl Alexandra Pavlovna orosz nagyhercegnőé, a József Nádor első feleségéé mellett, mely Katalin cárnő fényűző udvarának, a cárok mesébe illő gazdagságának pompájáról, csillogásáról beszél. Ez a nagyhercegnő nemcsak ékszereket és ruhákat, hanem bútorokat, szőnyegeket, arany és ezüst kelméket, kristályokat, porcellánokat, arany- és ezüsttálakat és minden elképzelhető fényűző és hasznos berendezést hozott magával Szentpétervárról. Tíz oldal kellene mindezt felsorolni. «Registre des effets appartenants à Son Altesse Impériale Madame la Grande Duchesse Alexandra Pavlovna. Fait à S. Pétersbourg, le 28 Avril, 1799.» — Szentelt edények : zománcozott kehely, aranyból, arany kanál, Évangelium, tömörarany fedéllel, szent Alexandra képe tömöraranyból, arany kereszt. Brilliánsok : Egy érem a boldogult cárnő Őfelsége arcképével, brilliánsokkal. A Szent Katalinrend csillagja, brilliáns épaulettekkel. 31 nagy brilliánsból álló füzér, 3 sor nyakék 105 brilliánssal. Két lánc, egyik 168, másik 184 3/4 karátos brilliánsokkal, Brilliáns csokor, nagy margarétával. Körteformájú indiai gyémántok, övhözvaló csatt, egy legyező, a nagyobb felén brilliánsokkal és áttört munkával, kisebb felén arannyal. Egy nagy solitaire gyűrű, 102 graines brilliánssal. Egy szívalakú türkiz, brilliánsokkal körülvéve» . . . Ezután jönnek a «parure»-ök, diadém, karkötők, csattok, övek, egész garniturák smaragdból és brilliánsból, rubinból és brilliánsból, arany és kaméákkal, aqua-

Porcellán készlet Alexandra Pavlovna kelengyéjéből. (Készült a XVIII. században a szentpétervári porcellángyárban. Vitéz József kir. herceg, tábornagy gyűjteménye)

4 pár orctakaró, 7 hálófőkötő, 3 fátyolelőruha szőrselyem csipkével, 9 selyem kapca, aranyos, 6 fejér cérna kapca, 3 selyem ineg. Egy kötött cérna ineg . . . Egy veres aranyos sima tabit szoknya, lantujjú, zöld aranyos tarcanel, meggyszin tabit fekete aranyos tarcanel janker, szederjes, aranyos bársony, magyar vállal, királyszinbársony galonnal. Hiuzlábbal béllelt fekete taffota palást, meggyszin metszett bársony palást. Fekete bársony kis suba ötrend arany peremmel, veres vont arannyal béllelt . . . Szederjes, narancsszinü, tündöklő bársony ujjsuba, nyusztláb az eleje, ezüst aranyos «landeltivel» . . . Ez is csak kis része a ruháknak . . . «Asztalhoz való viselt ezüst miv» 6 ezüst tálnyér, 10 gyümölcsnek való tálacska, 1 lábascsésze, melyen pohárt szoktak beadni, 9 egybenjáró pohárkák, félmeszelyesek, aranyozott kanna, korsó, egy iccés, jáspis aranyos fedelü kanna, szerecsendiópohár, fedeles, egy porcinella csészepohár, 2 ezüst gyertyatartó, 10 ezüst kalán, 11 ezüst villa, 1 mosdókancsó medencéstől, 2 sótartó, gyermekeknek való tálacska, egy patikaláda ezüst eszközökkel, kés, villa utazó tokostúl . . . Többek között még : «egy vontezüst paplan, 2 vontaranypaplan, 1 parasztpaplan» és rengeteg vég vászon. — II. Rákóczy György és Bethlen Zsófia esküvőjéhez Velencében vásároltak be fejér sima bársonyt, veres dupla tafotát, kéket, zöldet, apróvirágú zöldbársonyt, virágos fekete bársonyt, «singét» 14 forinttal. Egyéb apróság között hozattak két font arany fonalat, 1 bál cérnát, 10 lengyel forint ára vékony cérnát — és «mennél több marcapánt, fényes liktáriumokat, cukkerlekvel és fontját mint adják . . .»

Eszterházy Anna ékszereihez képest az a lista, amit a Franciaországba érkező Dauphine átvételénél 1777 május 8-án Strassbourgban a magával hozott ékszerekről aláírtak, nagyon is szerénynek tűnik : «État de diamants de Madame la Dauphine» . . . Ezek voltak akkor Marie Antoinette ékszerei : Egy komplett nyakék zárral és függőkkel. Egy két darabból álló aigrette. Egy pár teljes fülbevaló. 3 násfa, egy pár cipőcsatt, egy pár melltű, két arcképes karkötő, gyémántokkal, két másik gyémántok nélkül. Két karperec apró gyöngyökkel, egyiknek a csattja gyémántokkal. Két gyürü, mindegyikben egy-egy gyémánt. Egy csatt a csillagkereszt számára. 7 gomb rózsaformában. Egy gyémántos szalag, 7 brilliánsal és brilliáns csattal. 29 gyémánt hajtű, kisebb-nagyobb. Monseigneur le Dauphin arcképe gyémántokkal szegélyezve. Albert herceg kis souvenirja és arcképe gyémántokkal. Egy gyémánt tű, sapkára való». — Nem nagyértékűek lehettek ezek a dolgok, mert pénzben nincsenek is megjelölve. — Mária Lujza ékszerei már sokkal jelentősebbek, de ezeket valószínűleg Napoleontól kapta : Egy fejdísz, 76 brilliáns, mindegyik 33 karátos, 14 darab 19 karátos, az egész értéke 185,872 forint. Fülbevaló brilliánsokkal, 72,000 frt. értékben. 30 darab brilliáns, mindegyik 45 karátos, 102,000 frt. Fésük : brilliánsokkal, 19,000, 1600, 5500 frt. értékben, 412 nagyszemű gyöngy, 40 különböző nagyságú füzér, 70,000 frt. Egy koszorúalakú diadém 40,000 frt., egy brilliáns zár . . . Az összes 606,625 frt, vagyis 202,208 értékben «argent de convention» szerint, mivel a forint a vesztes háborúk alatt így devalválódott. — Marie Antoinette 549,100 bécsi forintnyi hozományát annakidején a bruxellesi Nettine bankháztól utalták ki 500,000 Livresben.

Erzsébet királyné ékszerei 195,554 forintot tettek ki, de ebből egyedül a Zsófia főhercegnőtől ajándékba kapott híres opál diadém, nyakék és fülbevaló 62,460 frt.-ot ért és a Ferenc József születésnapi ajándékkarperece 10,000-et, az orosz cári szent Katalin-rend keresztje 3600-at, egy brilliánsokkal és zafirokkal kirakott melltű 5200-at, egy másik melltű brilliánssal és 24 gyöngygyel 8000-et, egy hajtű brilliánsból és smaragdból, 2000-et. A drágább dolgok majdnem kizárólag a vőlegény ajándékait képezték, a többi főleg apróság, zománcozott, türkizes karkötők, gyűrűk, gyöngyház legyező, kis kékzománcos, gyémántos óra. A rengeteg ruha és a fehérnemű ebben a kelengyében nagyobb értéket képviselt : pontosan 347,277 frt. és 29 krajcárt. Pedáns gonddal ügyelhettek, hogy semmi ki ne maradjon és a drága

Ebben sem ismerték a tempót és kapkodást és a XVI-ik, XVII-ik században a kelengyével kapott drága ruhát a végrendeletben az utódokra hagyták. Még egy nagy különbség a mult és a jelen között : ma már a kelengye is csak pénz dolga, legfeljebb a monogramm beszél még rangról, különböző koronákról, főúri vagy királyi származásról.

Érdekes megfigyelni, hogy a középkorban egy-egy fejedelmi, főrangú kelengyében aránylag mennyivel kisebb szerepet játszik a ruha, a fehér- és vászonnemű, mint a későbbi években. A bécsi levéltárban egy tizennegyedik századbeli régi lista bizonysága szerint, Albrecht osztrák hercegnek a leánya, aki Vilmos szász herceghez ment feleségül, harmincezer forintnyi hozományán kívül sokkal kevesebb és egyhangúbb dolgokat vitt magával új otthonába, mint ahogy ezt ma általában elképzelnénk. Első helyen találjuk a díszes miseruhákat, oltárterítőket, kelyheket, közöttük egyik — az akkoriban szokásos viperanyelvekkel, azután egy pár bútordarab, mennyezetes ágy, sátor, kocsik, utazókocsi, kifeszíthető fekvőhellyel, továbbá lábasok, konyhafelszerelés, pecsenyesütő nyárs — és emellett nagyszámú személyzet, mely a hercegnő előbb felsorolt ingóságai között említtetik a hozomány tényezőjeként. Különösen sok az asztal és konyha körül sürgölődők száma «vier Kocherren» és ezenkívül még egy csomó egyéb szakács és kukta. Székhordó is van, valamint lovász szép számmal. A kocsikon kívül lovak és díszes nyergek sem hiányoztak az akkori fejedelmi kelengyékből.

Idővel az apróbb ingóságok, a személyesebb vonatkozású dolgok, ékszerek és ruhanemüek törnek mindinkább előtérbe. Kivételes kuriózumot képez a régi velencei hölgyek hozományában, házassági szerződésében előforduló ingóságszerű élőlény : az álarcos és gondolázó szépasszonyok elmaradhatatlan gavallérja, a «bracciero» vagy «cicisbeo». Levéltári adatok bizonyítják, hogy a nélkülözhetetlen lovag, mint minden rendes háztartás fontos kelléke előre ki lett választva, akárhányszor szigorúan családi alapon, hogy lehetőleg valami szegény rokon részesüljön a szerencsében. Bár a «bracciero» hivatásszerűen csak kísérgette a signorát, karját nyújtotta, ha kiszállt a gondolából, — azért ennek a túlságosan gondos berendezkedésnek a szinezete, mit tagadjuk — kissé frivol . . .

Milyen más volt a mi gondolkodásunk ebben a tekintetben és mit kívánt a női becsületre mindig oly kényes magyar erkölcs, azt meghalljuk Kőszeghy Pál Bercsényiné, Csáky Krisztinához írt rigmusaiból : «Bír Csáky Krisztina bőven mindezekkel — Változó ruhája, sok különbségekkel — Szemet csiklandoztat tündöklő szinekkel — Bír, de mindezeket győzi erkölcsökkel . . .»

Az ékszerek és az arannyal, skófiummal átszőtt drága, pompás dolgok a régi magyar főúri vagy fejedelmi kelengyék gazdagságát talán más nemzetek leányaiénak fölébe emelték. Egy kis mutató Nádasdy Ferencné, Eszterházy Miklós és Nyáry Krisztina lányának kelengyéjéből. «Amit gróf Eszterházy Anna Juliánna asszony most, úgymint 6-ik Septembris elviszen Kis-Martonból, annak lajstroma, 1664-ik esztendőben. Az aranymiv : Egy nyakbavető, húsz rózsa benne, az rózsákban 60 gyémánt és négy szem gyöngy. Egy köves lánc, rubintos, árva viola formára . . . Harmadik gyémántos láncocska, 170 gyémánt benne . . . Egy arany lánc páncélformára, más aranylánc négyrend rostélyos . . . Régi vastag aranylánc . . . Egy gyöngyös aranyperec, fejérzománcos. Násfa pántlikaformára, 35 rubinnal . . . Egy gyémánt tő, hajbavaló, 5 násfácska rajta . . . Klárisos gyöngy fejér s fekete gyönggyel elegy . . . Gyöngylánc vitézkötésformára. Gyöngylánc egy hijján 900 öregszemü kerekded gyönggyel. A 9 párta közül 7 termésrubinnal és öreggyönggyel, a 15 gyürü közül egyik szívalaku, másik árva viola formáju gyémánttal, azután «spanyor» gyürü és egy halálfejes gyürü. De mindez még a felét sem teszi ki a «lajstromon» felsorolt ékszereknek. «Fejérruha» : Skófium arannyal varrott lepedő 2 pár, 4 pár magyar arannyal, 8 kötéses csipkével, 10 fejér varrásos, 13 cérnarecés, 3 szőrselyemrecés, 6 aranyos keszkenő, 4 olaszvarrásos, 16 veres pamuttal, 12 cérnarecével stb . . . 18 abrosz, kerekasztalra való, 3 bor alá való abrosz cifra recével, lengyelpatyolat, egy törökvarrásos hosszú kendő, 20 tucat fejér asztalkendő, 5 tucat pamutos asztalkendő, hosszú vánkoshéj, selymes lengyelvarrással, 10 kerekded vánkoshéj, skófiummal. Ágyravaló szuperlát, zöld kamuka 6 darab . . . 20 félineg lengyelpatyolat, 2 előruha írásután való varrásos, 5 hálóelőruha,

Alexandra Pavlovna nagyhercegnő. (Ismeretlen orosz festő műve vitéz József kir. herceg, tábornagy gyűjteményében)

böztetett meg, melyek — szerinte — mind okai annak a módnak, ahogyan a világ és általában környezetünk hatására reagálunk, tehát jellemünknek is ez a forrása.

Hogy jellemünket így a testi oldal felől próbálják megérteni, ez a hajlandóság az ókori kísérletek óta is elevenen él főleg az orvos- és természettudományok képviselőiben. Így újabban Pende messinai orvosprofesszor jellemünket, általában viselkedésünket az endokrin-mirigyek működésével látja összefüggőnek. Szerinte kinek-kinek a testi-lelki habitusa az egyes endokrin-mirigyek túlsúlyával van összefüggésben, illetve ezek túlságos vagy hiányos működésére mutat.

Pendénél nagyobb sikerrel kutatott ezen a testi oldalon egy tübingai orvos-pszichiater, Ernst Kretschmer, aki *Körperbau und Charakter* (1921) és *Medizinische Psychologie* (1922) c. műveiben a testi jellegnek és a jellemnek összefüggését kereste. Szerinte az egyén jelleme, vagyis érzelmi és akarati reakciói az egyén alkatával vannak kapcsolatban. Alkaton pedig mindazon testi-lelki tulajdonságok foglal tát érti, amelyhez öröklés útján jut az egyén. E szerint végeredményében jellemünket is sokkal nagyobb mértékben örököljük, mintsem a magunk munkájával szerezzük. Kretschmer az elmebetegek testi alkatának megfigyeléséből indult ki s azt a meglepő felfedezést tette, hogy bizonyos lelkiség általában bizonyos meghatározott testalkattal járt együtt. Igen érdekesek azok a fejtegetések, melyekben ez az elmeorvos megkísérli feltárni testünk és jellemünk párhuzamosságát, de ma még annyi itt a bizonytalanság, hogy tételeit igen nagy óvatossággal kell fogadnunk. Egyik legszembetűnőbb fogyatkozása, hogy szinte kizárólag férfiak voltak vizsgálatának tárgyai. A női lélek és a női testalkat irányában azért megállapításai kiegészítésre szorulnak. De meg oly fínom különbségek vannak a lelki életben, hogy mindezeknek megfelelő testalkati disztinkciókat felfedezni szinte a lehetetlenséggel határos. Ezért Kretschmer vizsgálódásainak gyakorlati értékük még alig van : a testalkatról nem lehet feltétlen bizonyossággal a lelki magatartásra s a jellemre következtetni.

Az emberek általában azt képzelik, hogy mi sem könnyebb, mint megismerni a testet, s innen a lelki élet rejtelmeinek feltárása már csupán egy lépés. Ez azonban naív önámítás. Mert igen nehéz megmondani, mi megy végbe az élő test idegsejtjeiben, s még nehezebb megállapítani, hogy e sejtműködések milyen összefüggésben vannak azokkal a tényekkel, amiket lelki jelenségeknek, — gondolkodásnak, érzelmi életnek és akarásnak szoktunk nevezni. Több dolgok vannak itt, semmint tudományunk álmodni volna képes!

Érthető tehát, ha az ember rendes körülmények között nem a testalkatból, hanem a külső viselkedésből, a látható, tapasztalható cselekvésből szokott következtetni arra, hogy milyen lelkületű s milyen jellemű embertársaival áll szemben. Egy lélekbúvár pszichológus említi, hogy rendesen már abból az egyszerű tényből, hogy ki hogyan viseli fején, vagy hogy nem viseli a kalapját, következtetni szoktunk az illető lelkiségére. Aki egyenesen teszi fejére, valószínűen derék, de kicsinyesen pedáns ember, — aki ferdén viseli, érdekes és szeretetreméltó jellem, — akinek fejebúbjára van csapva a kalapja, gondtalan, kellemes cimbora, — s akinek a szemére van húzva, rosszkedvű, sötétkedélyű ember. Kalap nélkül pedig a különcök és egészségi elveken nyargaló snobok járnak — szerinte. Persze a hölgyekről mindez semmit se mond, mert ők nem a jellemük, hanem a divat szerint viselik a kalapjukat.

A jellem megismerésében az orvosok és természettudósok módszerénél még eddig eredményesebbnek bizonyult a gyakorlati emberismerők s a költők ösztönös intuitív meglátása, mely lélekből lélekhez ér s ezen az úton mit se törődik a testtel. A pszichológus akárhogy forgatja a kérdést, végül kénytelen az emberi viselkedésformákat, s velük a jellemet két alapvető típusban összegezni, mikor önző és áldozatos lelkekről beszél.

Az önző típus fél a világtól, lehetőleg elzárkózik előle, egyaránt bizalmatlan önmaga és embertársai iránt. Tele van a maga csekély vitalitásának tudatával s ezért örökké a holnap gondja gyötri. Aggódó s kerüli a veszélyeket, mert pusztulástól retteg. Állandó gondja a maga létének biztosítása és ezért szeretne a jövőbe látni. A természet törvényeit fürkészi, hogy azokat a maga érdekében fölhasználja, s teljesen ismeretlen előtte a nagylelkűség és szeretet.

Az áldozatos lélek ezzel szemben az élet és a szellem túláradó bőségében él. Magával mit se gondol, mert sokkal nagyobb értékeket lát maga előtt. Szereti a veszélyt, ha ezzel a világ jobbá lehet, s eszébe se jut, hogy magát másokkal kritikus szemmel összehasonlítsa. Az egész ember önbizalom és életkedv. Boldog, ha adhat és ha másoknak élhet.

E két típus persze a véglet. Igaz, hogy ki-ki alaptermészete szerint inkább vagy az egyikhez, vagy a másikhoz hajlik. Azonban nem igaz, hogy feltétlenül ott kell maradnunk, ahova a természetünk von bennünket. Az ember kiszakíthatja magát a ösztönök uralma alól, mikor tekintetével az erkölcsi világot keresi. Kant lelkét két dolog töltötte el mindig növekvő csodálattal : a csillagos ég fölötte és az erkölcsi törvény a lelke mélyén.

Az ember valóban akkor válik igazán emberré, s viselkedése e világban akkor válik igazán jellemessé, amikor fölfedezi, hogy nemcsak ennek az anyagi világnak van égboltozata és vannak csillagai, hanem annak a másiknak, az erkölcsi világnak is. S ahogyan a tenger hajósait eligazítják az égboltozat csillagai, úgy igazítják el az élet útjain az embert az erkölcsi világ örök értékei. Az akarat a természet fölött egy új világot építtet velünk : az erkölcsiségét, s ennek fundamentuma az ember jellemessége. Rajtunk áll, hogy fölemelkedünk-e ebbe az új világba, vagy belefulladunk a természet ösztöneinek és vágyainak mocsarába.

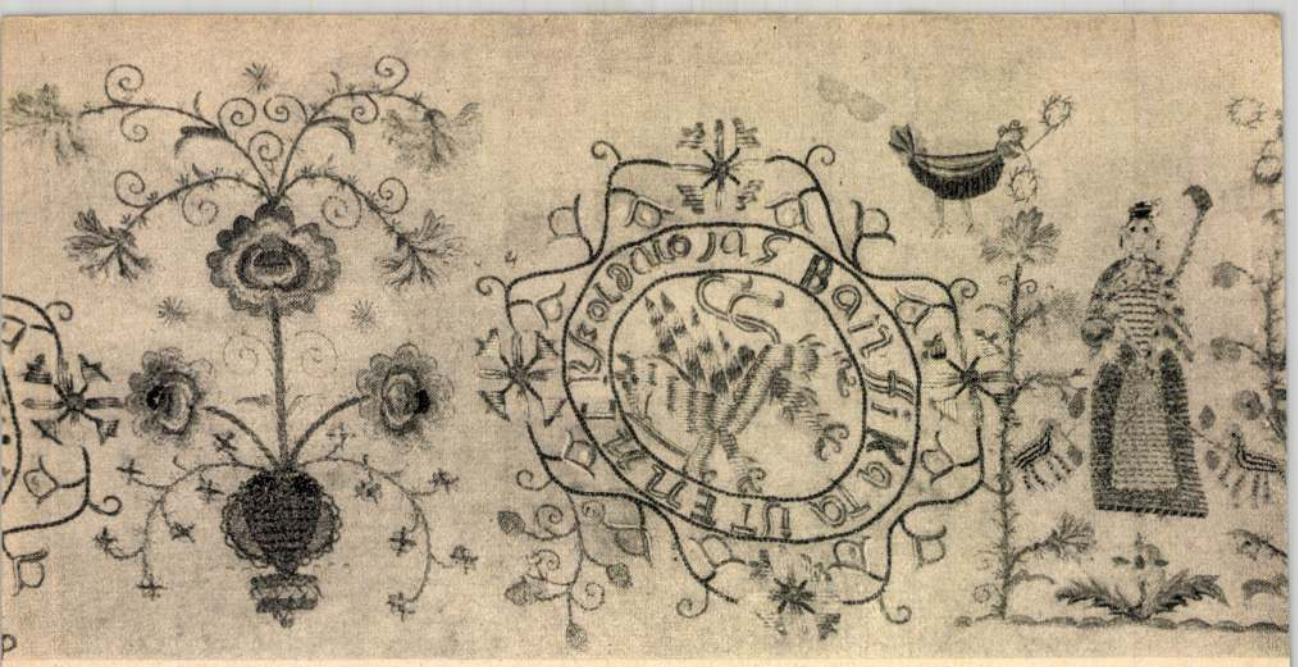

Hímzett lepedőszél Bánffy Kata kelengyéjéből. (Iparművészeti Múzeum)

Fejedelmi kelengyék

Pintér Zsuzsi fényképeivel

Írta NAGY LENKE

A fényes holland királyi esküvő alkalmából, időszerűnek tartjuk az egykori régi fejedelmi kelengyékről megemlékezni. Ezek is hű tükrei voltak a különböző korok igényeinek, életformáinak. Látszólag a mai fejedelmi, dús kelengyék valamiben megint a középkoriakhoz hasonlítanak : a sok ruhanemű helyett tömörebb, célszerűbb ingóságok képezik egyik lényeges alkatrészüket. Nem porcellán, csipkék, selymek játsszák már a főszerepet, mint még nem is olyan régen, vagy száz évvel ezelőtt ; nem ezek foglalkoztatják a csodálkozók és kíváncsiak fantáziáját — s magának a jegyespárnak sem ezek okoznak legnagyobb örömet. Julianna és Bernard herceg nagyszerű yachtja és autója, új otthonuknak teljesen modern bútorai ugyanúgy a mindennapi realitás s az időszerű kényelem célszerű, tárgyilagos eszközei, mint a lovagkor sátor, útibatár, nyereg, vagy mennyezeteság, fejedelmi nászajándékai voltak valamikor.

Ma is, akár hétszáz évvel ezelőtt, nem annyira az egyes ember a fontos s minden, amit magára rak : hanem az, ami körülötte van. De mindez nem azt jelenti, hogy ma már nincsenek drága ruhák és ékszerek, pompás fejedelmi kelengyék. Ám éppen a józan, gazdag Hollandiában a legtündéribb ékszerek, — akár a vagyonos polgárasszonyok, úgy a trónörökösnő szemében sem annyira díszt, pompát képviselnek, mint reális, biztonságotadó értéket ; s az 1700 brilliánsból összeállított harmincnégy óriási négyszögű, gyémánttól csillogó, felbecsülhetetlen karkötő mögött ott áll Holland-India. Juliannának ez valószínűleg minden asszonyi hiúságnál többet jelent.

A multszázadban fejedelmi esküvőknél a kelengyét állították ki s most a nászajándékokat. Azelőtt a ruhaneműek játszották ilyenkor a főszerepet s a nábobi vagyonokat érő, hihetetlen számú tucatok előrelátható emberi számítást felülmúlóan dacoltak idővel és divattal. De ma már mindez megváltozott.

Mennyivel szebb volt minden régen, — sóhajtják egyesek — mások viszont nem cserélnék fel a jelen modern, kényelmes luxusát a mult idők semmi pompájával . . . Utóbbi dacolt az évekkel, sőt évszázadokkal, az előbbi élete már csak a pillanat . . . A dolgok és életmód tartósságának megszűntével az azelőtti hatalmas kelengyék is elvesztették fontosságukat és értelmüket. A csipkés crèpe de Chine és virágos lavable csodák legjobb esetben egy pár igen rövid évecske múlva már nincsenek sehol és a gyönyörű szines ágyneműk sem tartanak ki egy életen át . . . Mindenesetre, most is vannak és lesznek pazarnál pazarabb kelengyék, — talán növekvő luxussal és csökkenő mennyiség- és minőséggel, a régiekhez hasonlítva. Tudjuk, hogy az előkelő párisi cég három évvel ezelőtt hány és milyen gyönyörű toalettet tervezett Marina hercegnő számára, — de biztosra vehetjük, hogy a hercegnő ezekből már régóta egyetlen egyet sem visel. Azelőtt ez is másképp volt : az anyag tartósságával együttjárt a divaté is, akár az ízlésé és gondolkodásé.

Tükör 1937. febr.

AZ IPARMŰVÉSZETI MUZEUM LEGÚJABB SZERZEMÉNYEI.

A MÚZEUMI gyűjtemények kétfélekép gyarapodnak: ajándékozás és vásárlás útján. Akadnak nálunk is áldozatkész egyének, kik művészetszeretetüket nem csak azáltal demonstrálják, hogy a kiállításokat szorgalmasan látogatják, hanem azáltal is, hogy áldoznak a művészet szeretetének oltárán.

Aki egy műtárgyat ajándékoz valamely művészeti intézetnek, hasonlít ahhoz a szülőhöz, aki gyermekét önként küldi a csatába, hogy a veszélyben levő hazát oltalmazza. A művészetszerető a műtárgyon szülői szeretettel csüng, megérti annak szépségeit; bizonyos lelki kapocs keletkezik közte és a művészi értékű tárgy között. Annál nagyobb, annál nemesebb az az áldozat, melyet hoz, ha önzését legyőzve, azt a művelődés céljaira feláldozza. Így lesz a köznek tulajdona az a tárgy, melylyel a valódi műszerető gyarapítja a művészeti gyűjteményt.

A gyarapodásnak másik módja a vásárlás. A míg a művészeti intézmény fiatal, megragadunk minden alkalmat, hogy a kínált, művészi értékű tárgyakat megszerezzük a múzeumnak és ezáltal a gyűjtemény alapját lerakjuk. Ezen az alapon kezdődik a rendszeres gyűjtés. Az alapvetés alkalmával ugyanis rendesen egyoldalúan gyarapodik a gyűjtemény; egy és más irányban hiányok tapasztalhatók; ezeket kell tervszerűen pótolni.

Ilyen tervszerű gyarapodások az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum legújabb szerzeményei, melyek javarészét ez alkalommal bemutatjuk. Az ajándékozásban legelől jár *Kaczvinszky* Lajos, ki már több ízben adta tanujelét az iparművészet iránti szeretetének. Az a bronz *dombormű*, melylyel múzeumunk gyűjteményét gyarapította, nagy művészi értékű tárgyaink elsői közé sorozható. A XVI. századi szobrászművészet jelentős képviselője ez aranyozott bronz dombormű, mely a keresztre feszített Krisztust tünteti föl mesteri ábrázolásban. Alkotója kétségtelenül olasz volt. A dombormű alakjainak szemlélésénél Michelangelo rendkívüli arányú alakjai jutnak eszünkbe. A fej itt is kicsiny, míg a test aránytalanul nagy, ami a rendkívüliség, az emberfölöttiség érzetét kelti bennünk. Ez aránytalanság különösen jogosult az Istenember képének megalkotásánál, kit a művész keresztre feszítve ama magasztos pillanatban ábrázolt, midőn a világ megváltója immár kilehelte nagy lelkét. A dombormű kompoziciójában bizonyos rendszer nyilatkozik meg azáltal, hogy a jelenet női alakjait a kereszt tövében balra, a férfialakokat jobbra csoportosította, mindkét csoportban egyenlő számban és mindmegannyi álló helyzetben. Balra, elől áll a fájdalmas anya, Mária, ki legtöbbet vesztett a megrázó dráma eme szomorú kimenetelével; mögötte három kisérő nőalak. Jobb oldalon János evangelista ifjú alakja áll az előtérben, az, kit Jézus hívei közül legjobban szeretett. Mögötte három idősebb tanítvány, figyelmüket Krisztus felé fordítva. A kereszt tövében a vég szimboluma, a halálfej van a földre helyezve. A dombormüvű kép hátterét Jeruzsálem városa foglalja el, ügyes perspektivában, a háttér jellegének megfelelően, egyszerű tehnikával ábrázolva. A levegőben a keresztnek vízszintes szárai alatt, felhők között mindkét oldalon lebegő alakok láthatók; az Úr angyalai ezek, kik ilyetén módon hódolnak a nagy lélek nagy áldozatának.

Fölül a nap és hold képe jelenik meg, mint emberi arc, felhők között.

Az egész dombormű bámulatos részletességgel kidolgozott alkotás, egyetemlegességítve harmonikus egészszé olvadván össze. A hatást még fokozza a cizellálás mesteri volta és az aranyozás, ami a részletek finomságát juttatja különösen érvényre. A dombormű keletkezésének ideje a XVI. század második felére tehető.

Ez a bronz dombormű a XVII. században készült, kézzel domborított, aranyozott rézből való, akantusz-levelekből, párkányzatokból és volutákból alkotott, faalapra montirozott keretbe van foglalva. Kár, hogy a keret kitöltő részeit alkotó fa-, vagy fémdísz jelenleg hiányzik és a keret nyugodt, művészi hatását némileg zavarja.

Ugyancsak Kaczvinszky ajándéka az az 1745-ből származó ezüst *serleg*, mely az erdélyi ötvösök ügyességét dicséri és melyet képben szintén bemutatunk. A serleg magas kupából és aránylag alacsony talpból áll. A kupa, valamint a talp is hat-karélyos ívszeletekből alkotott, melyeket homorú, sarkos sávok kapcsolnak össze. A karélyok mezőit más-más, a Mária Terézia-korabeli barokstílusra jellemző részletekből álló domborított dísz tölti ki, mely az ezüst természetes színében hagyatott, míg a külső felület többi része, valamint a kupa belseje is aranyozott. Az ötvösművészet eme jeles példája hiányt pótol gyűjteményünkben, mert az ilynemű tárgyaink korszerinti sorozatában a szükséges folytonosságot teszi tökéletesebbé.

E műszeretű pártfogónk ajándékai közt nem utolsó helyen áll az a vörösréz *tál*, mely domborított díszítésével világos példája annak, hogy nemzeties díszítési motivumaink nemcsak hímzésre, hanem fémmunkákra is kiválóan alkalmasak. E tárgyra, különösen ebből a szempontból, hívom föl iparművészeink figyelmét. A tál külső felületén alkalmazott díszítés úgy a kompozició finomságát, mint a rajz tökéletességét tekintve, méltán sorozható az egykorú jelesebb ötvösművek mellé. E díszítésben megtaláljuk a hímzéseinkről oly jól ismert szegfűt, gránátalmát és rózsát. Magának a tálnak az alakja öblös, belül ónnal futtatott. Művészi tekintetben jóval mögötte áll a mellette bemutatott vörösréz *korsó*, mely talán első pillanatra egy kézből eredettnek látszik, de tüzetesebben vizsgálva kitünik, hogy domborított díszítésük között semminemű rokonság nincs és hogy ez utóbbi jóval kisebb mester kezéből került ki. A korsó öblös testéhez bő nyak csatlakozik, melyből elől a kiöntő nő ki. Úgy a testen, mint a nyakon övszerűen húzódó, leveles hullámdísz van, az előbbi kissé gazdagabb. Az *S* alakban görbített fül alul a testhez, fent a nyakhoz van erősítve s felső részével a felnyitható, sapkaalakú fedő van kapcsolatban. Mindkét tárgy erdélyi munka s a XVII. században készült.

Kaczvinszky ajándékai sorából végül még egy tárgyat kell kiemelnünk. Kis *szekrény* ez, a XVI. Lajos stílusában. Az alap fehér, a díszítés, a párkányzatok és az ajtókon alkalmazott grófi címerek aranyozottak. A szekrényke belsejét fiókok töltik ki.

Kaczvinszky neve mellé méltán sorozhatjuk *Milkovicsné*, Zámory Mária úrnő nevét, aki habár csekélyebb számú, de elsőrangú műtárgyakkal gazdagította múzeumunkat. Legkiválóbb ezek közt egy 3·30 m. hosszú ezüst *csipke*, mely hálómunka ezüst szálakból, részben varrott, ezüstszövet-betétekkel. A magyaros palmetta-alakokból és levelekből alkotott motivumok *S*-alakú díszszel vannak összekapcsolva. E motivumok konturját paszománt alkotja. A belső terek a leveleknél és palmettáknál ezüst szövettel, a többinél váltakozva, különböző rajzú, áttörött betétekkel vannak kitöltve. A 0·97 m. széles csipke egészében rendkívül gazdag hatású, főalakjában kissé íves és valamely XVIII. századbeli szoknya páratlan fejedelmi díszét képezte.

Az Iparművészeti Múzeum a római

régiségeket csak abból a szempontból gyűjti, amennyiben azoknak iparművészeti szempontból van becsük. Éppen azért nem zárkózhatott el az elől, hogy a képben is bemutatott *amforát* és *korsót* gyűjteménye gyarapítására és iparművészeti termékeinek, lehetőleg minden időből és mindenféle anyagból való kiegészítésére, meg ne szerezze. A római iparművészet két jeles példájával állunk itt szemben, melyek a duna-pentelei ásatás alkalmával kerültek napfényre és így ránk nézve kétszeres értékkel birnak, mert hazai földből kerültek ki. Mind a kettő fényes tanubizonysága annak, hogy az üvegkészítés tehnikája mily magas fokon állott a rómaiak idejében. Az amfora már nagyságával is imponáló. Hengeres testét körgyűrük sávokra osztják, közben átlós vonalakból álló elliptikus köszörült díszítésekkel. Láthatjuk itt, hogy a rómaiak a célszerűségre, a használhatóságra való törekvés mellett, mindjárt első sorban arra is gondoltak, hogy az illető tárgyat szépítsék, díszítsék. Minden korban, a midőn a művészet igazán szükséglet volt, azt látjuk, hogy általános a törekvés, hogy ne csak a dísz-, hanem a használati tárgyak is szépek legyenek. S a római művészet virágkorában ez csakugyan igy is volt. A mellette bemutatott korsó felületét ugyan semmi sem díszíti, pusztán a nyakon találunk körülcsavarodó üvegszálakat; itt azonban a mű alkotója inkább az edény alakjára fordította főfigyelmét és a kecses alak által pótolta a díszítés hiányát. Évszázadok művészete elfogadta ez alakot követendő példának és akár az egyszerű agyagműves, akár a legmodernebb művész alkotásai közt ma is felismerjük e formát.

Nagy lépést teszünk, midőn a római művészet alkotásaitól a renaissance műlakatosság egyik jeles termékére térünk át. Ez a *vasládika* bizonyára egy kényes izlésű hölgy féltett ékszereit volt hivatva megőrizni. Erre mutat az a hatnyelvű zár, mely a ládika födelén van alkalmazva és amely nyelvek egy kulcsfordításra kapaszkodnak az oldalakat merevítő vasrudakba. Az egész felületet Aldegrewer modorában rajzolt indás leveles, német renaissance, maratott dísz borítja, közte a napot ábrázoló férfi, mellette pedig Venus alakja látható. A födélre forgatható, tagozott fül van két gyűrűs csappal erősítve. A ládika XVI. századi német munka és a Péterffy-féle gyűjteményből származik.

Az ötvösművészet a renaissance korban Erdélyben különös magas fokot ért el és nem egy jeles termékkel gazdagította úgy a magyar főurak, mint a vagyonos szász polgárok kincsesládáját. Az erdélyi szász nők egy sajátságos viseletet honosítottak meg nálunk; ugyanis ünnepi alkalmakkor díszes, többször ékkövekkel és zománccal ékített, nagyméretű boglárt viselnek mellükön. Egy alkalommal (1897—1898. évf.) már bemutattunk két ilyen mellboglárt a Magyar Iparművészet hasábjain. A most bemutatottak, melyek Szeben megyéből származnak, úgy gazdagság, mint művészi érték tekintetében méltóképpen sorakoznak amazokhoz. Mind a kettő, valószínüleg nagyszebeni ötvös munkája. E mellboglárokat egészen a mult század elejéig nemcsak a falusi parasztasszonyok, hanem a városi polgárok asszonyai is viselték. A múzeum két *mellboglárja* is inkább egy-egy tehetős városi polgár nejének szolgálhatott ékítményül. Mind a kettő aranyozott ezüstből készült; az egyik, melynek átmérője valamivel kisebb (12 cm.), két sorban elhelyezett kúpos sodronydíszítésű, közben zománccal és ékkövekkel, középen egy nagyobb, rubintot utánzó ékkővel. A másikban nagyobb szerepe jut a díszítésnél az ékkőutánzatoknak és az ezüstlemezekből formált leveleknek. A míg az egyik kompoziciójánál a mester inkább a körben való csoportosítást tartotta szem előtt, addig a másiknál a sugaras csoportosítás jut érvényre. Koruk nagyjában egyező; mindkettő a XVI. század ötvösművészetének jellegét hordja magán.

8*

Ugyane korban, valamint a rákövetkező században, különösen kedvelt tárgyak voltak az *önkannák* és tálak. A múzeum a már meglevő gyűjteményét néhány ritkább példánynyal egészítette ki. Ezek közül a legrégibb 1594-ből származik és képünkön a középső helyen látható. A régebbiek mind ilyen kúpos alakúak, míg a XVII. század második felében, már inkább a hengeres alak használatos. Az egyik, melyet képünk bemutat, szintén a XVI. század végéről, vagy a XVII. század elejéről való és csőrös kiöntője van; a másik, melynek három lábát három szárnyas angyalfej alkotja, már közeledik a hengeres alakhoz és így inkább a XVII. század második felébe helyezhető. Mindmegannyi erdélyi munka és kettő közülök Kolozsvár város címerével ékes.

A díszítés megegyező volta arra utal, hogy a fennebb ismertetett rézkancsóval szoros rokonságban van az itt bemutatott hengeres *rézkondér*. Felületét ugyanazon leveles domborított dísz borítja, legföljebb a munka tisztább kivitele tekintetében helyezhetjük a kondért a már említett kancsó elébe. Hengeres teste felül boltozatosan záródik és közepén lecsavarható, füles óncsap zárja el az edény száját. Keletkezési ideje és helye megegyező a kancsóéval és a XVI. századra tehető.

A keleti művészet nem egy jeles művészeti és iparművészeti alkotást hozott létre és sajátszerűségével mindig hatással volt a nyugati ember lelkére. Az arab művészetnek egyik sajátsága az is, hogy a díszítésnél emberi vagy állati alakot nem alkalmaz, hanem erre kizárólag az arabeszknek nevezett díszítést és a közbe szőtt feliratokat használja fel, mesterien és a térkitöltés művészi megoldásával mindenkor változatosan. Ilynemű díszítés borítja a mi *díszedényünket* is, melyen az ornamentum gyönyörűen olvad össze a feliratok szövevényes vonalaival. A díszítés tehnikájában az előszeretettel alkalmazott gravirozás játszsza a főszerepet, melyhez a berakás is járul, amivel a művész a szín egyhangúságát kerüli el.

Több kor egyenrangú művészi alkotásait egymás mellé helyezve, az igazi műértő egyiket sem becsülheti többre a másiknál. Csak oly egyén fogja egyik vagy másik kor alkotásait egymás elé helyezni, aki csak egy-egy stílust ismer behatóan, annak szépségeit tudja igazán élvezni. Így vagyunk a barok és rokokó művészettel is. Az igazi műértő mindkettőnek termékeit egy sorba állítja a renaissance vagy más stílus alkotásaival. A rokokónak iparművészeti alkotásait általában a kedves jelzővel illethetjük. Könnyed, símulékony formáikkal behizelgik magukat a műszeretö kegyeibe. Ez alkalommal egy barok és két rokokó templomi *kelyhet* mutatunk be. Az első, a rajta levő bélyeg tanúsága szerint 1719-ből való. Főtagozásában még egyszerűbb és inkább a horizontális vonalak érvényesülnek rajta. Nyolckarélyos magas talpon áll a szár, baluszteralakú nodussal, e felett van a széles, alacsony kupa. Az egész felület domborított levél-, virág- és angyalfejes díszítésű, mely apró szemcsés alapból emelkedik ki. Magassága 23 cm. A másodikat a talpba vésett felirat tanúsága szerint Nyitrai Zsófia asszony az egri ferencesek kolostora részére csináltatta 1777-ben. Szilassy kassai jeles ötvösmester munkája e kehely. Míg a középkori magyar kelyheken a zománcdíszítésnek különös szerepe jutott, úgy, hogy gyakran az egész felületet elborította, addig a későbbi korban e díszítési mód egyre jobban háttérbe szorúl és helyét a trébelt dísz foglalja el. E kelyhen a zománcdísz ugyan még megvan, de nem a régi szellemben alkalmazva, hanem szétszórva, mint egy ékkő igénytelen kerete, vagy pedig zománcképek alakjában, melyek különböző szenteket ábrázolnak. A képek és a szétszórtan alkalmazott ékkövek közti részt a művész domborított leveles díszítéssel töltötte ki. A kupa külön kosárba van helyezve, ez utóbbi az ékköveket és a zománcképeket foglalja magában. A bécsi Jezsuita-stílus jellemző alkotása az a magas (31 cm.)

KRISZTUS A KERESZTFÁN.
BRONZDOMBORMŰ.
A XVI. SZÁZADBÓL.

Az Orsz. Iparművészeti Múzeum legujabb szerzeményei.

EZÜST SERLEG.
1745-BŐL.

SZEKRÉNYKE.
XVI. LAJOS KORÁBÓL.

Az Orsz. Iparművészeti Múzeum legújabb szerzeményei.

VÖRÖSRÉZ-TÁL.
A XVII. SZÁZADBÓL

VÖRÖSRÉZ-KORSÓ.
A XVII. SZÁZADBÓL.

EZÜST CSIPKE.
A XVIII. SZÁZADBÓL.

Az Orsz. Iparművészeti Múzeum legújabb szerzeményei.

ÓNKANNÁK. A XVI. ÉS XVII. SZÁZADBÓL.

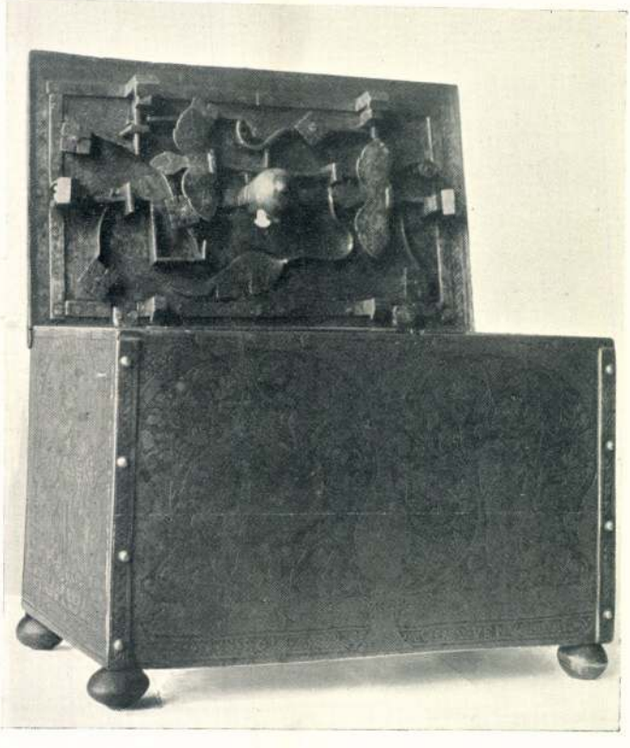

VASLÁDIKA.
A XVI. SZÁZADBÓL.

Az Országos Iparművészeti Múzeum legújabb szerzeményei.

RÉZKONDÉR.
A XVI. SZÁZADBÓL.

ARANYOZOTT EZÜSTKEHELY. 1719-BŐL.

ARAB DÍSZEDÉNY.

Az Orsz. Iparművészeti Múzeum legújabb szerzeményei.

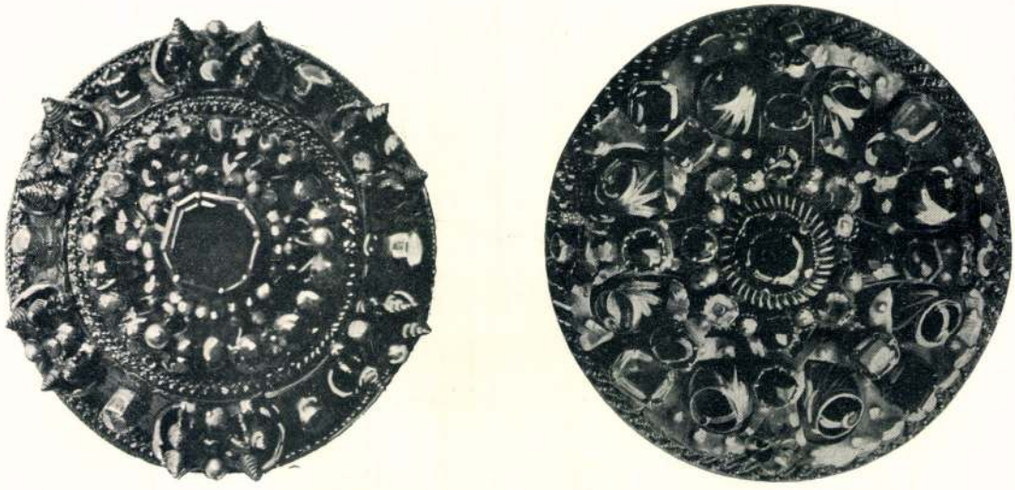

KÉT MELLBOGLÁR.
A XVI. SZÁZADBÓL.

RÓMAI KORSÓ
ÉS AMFORA ÜVEGBŐL.

Az Orsz. Iparművészeti Múzeum legújabb szerzeményei.

kehely, melyet ugyancsak képben is bemutatunk. A kehely egész felületét erős tagozású, cikornyás, volutás, leveles és kagylós dísz borítja, mely kis méretű, finom kivitelű, a bibliából vett jeleneteket ábrázoló domborműveket fog közre, úgy az öblös, magas talpon, mint a kupán. A nodus és a hozzá csatlakozó gazdag barokos díszítésével szép iparművészeti alkotás. Az öblös óra, mely berakott díszítésű békateknőhéj-tokban van, ugyancsak eltér a mai óraalakoktól.

A XVI. századbeli ötvösművészetnek egy jeles példája az az arany *nyakék*, vagy másképen násfa, melyet az ismertetett műtárgyak sorozatában utolsónak mutatunk

SZILASSY-KEHELY, 1777-BŐL.

KEHELY, A XVIII. SZÁZAD MÁSODIK FELÉBŐL.

szár nem egykorú a kehely többi részével. A talpon alkalmazott áttört dísz már elütő jellegénél fogva sem illik össze a domborított díszítéssel. Művészi értékre azonban mégis méltán sorakozik az előbbi kettőhöz. Mind a három kehely aranyozott ezüstből készült.

Ugyanezen kor ismerős formáit láthatjuk a múzeum által legújabban vásárolt órán, melynek áttört függő lánca, be. E nagy műbecscsel biró alkotásnál az ötvösmester nemcsak hogy a fémek legnemesebbikét, az aranyat alkalmazta, hanem felhasználta díszítésül a legbecsesebb, legdrágább ékköveket, a gyémántot, rubintot, azonkívül az erdélyi ötvösművek legszebb díszét, a zománcot is; még pedig e helyütt rekeszzománc alakjában, de oly finoman, oly izléssel, hogy az a fém és ékkő mellett csak szerény

díszítés gyanánt jelenik meg. Különös szerencsével választotta meg a mester a násfa alakját. Főalakjában egyenlő oldalú háromszöget ábrázol egyik csúcsával felfüggesztve, ily módon is megfelelvén a függő tárgy feltételeinek; a mester a háromszögletes alakot a díszítés szempontjából is igen ügyesen használta ki. Modern ötvösművészeinknek e műtárgy mindenkor követésre méltó például szolgálhat.

ÓRA LÁNCCAL, XVIII. SZÁZAD.

A múzeum gyűjteményének ilyetén való gyarapodása egyre tart és tulajdonképen sohasem szűnik meg. Különben is nincs a világon az a nagy gyűjtemény, melyet kiegészítés céljából gyarapítani ne lehetne; bár a túlzsúfoltság sem előny, mert a gyűjtemény elveszti áttekinthetőségét. A gyarapításnál azonban rendkívül nagy körültekintéssel kell eljárni. Például a modern tárgyak gyűjtése inkább ott való helyén, a hol iparművészeti iskola is van, de itt is a lehető legjobbat igyekezzünk beszerezni. A gyűjtés mérséklendő, ha a gyűjtemény gazdaggá lett; ez esetben a gyarapításnál különös súlyt helyezzünk a teljességre. Ilyenkor kívánatos, hogy tervszerűen járjunk el. A másolatok gyűjtésénél mindenkor a lehető legjobbra terjeszsze ki a múzeum figyelmét. Ha azután a múzeum gyűjteménye oly nagy, hogy több másodpéldány van birtokában, azokat célszerűen értékesítheti azáltal, hogy vidéki múzeumoknak adja, vagy mint cserepéldányokat használja fel, vagy pedig — a mint újabban külföldön több helyen megpróbálták — árverés útján értékesíti, hogy a begyült összegből azután újabb, még hiányzó tárgyakat szerezhessen be. Sohase lebegjen tehát szemünk előtt az, hogy csak számban gyarapodjék a gyűjtemény, hanem inkább a belső, művészi értéke növekedjék.

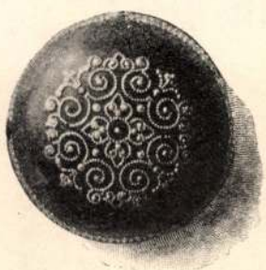

AZ ÓRA TOKJÁNAK HÁTLAPJA.

Mindehhez azonban — hogy hasznos is legyen — szükséges a nagyközönség érdeklődése. Amerikában újabban egyes műbarátok, nemcsak egyes tárgyak ajándékozása által, hanem alapítványokkal is támogatják a múzeumokat nagy kulturális munkájukban. Hogy a mi sorainkban is akadnak művészetszerető áldozatkész egyének, azt gyűjteményünk folytonos gyarapodása eléggé bizonyítja. Örömmel nyujtjuk nekik a háládatos elismerés koszorúját.

Csányi Károly.

NYAKÉK.

Iparművészeti Múzeum

Ybl Ervin: Az olasz bronzszobrocskák. Az Iparművészeti Múzeum bronzgyűjteménye.
Magyar Művészet
1932. 336–351.
képekkel.

csára Pozsonyba a magyar kamarához küldötte, hogy innen Osztrosith János trencséni kapitánnyal együtt Trencsén várának megvizsgálására menjen.

Orsz. Ltár, Cam. Hung., Ben. res. 1549. aug. 17.

DE SPAZO (SPATZO) MÁRTON, építész (murator). Várday Pál esztergomi érsek és királyi helytartó pozsonyi háza építésén munkálkodott. Az érsek halálakor (1549. okt. 12.) 329 frtnyi követelése volt, amelynek egy részét (140 frtot) a hagyatékot kezelő kir. biztosok a mester megbízottja, de Pozo (Potzio) Ferenc kir. építész kezéhez 1550. ápr. 12-én Bécsben kifizették. A hátralékos résznek az érseki jövedelmekből leendő kifizetését a király 1551 szept. 3-án rendelte el a magyar kamarán. De Spazo 1553 novemberében már nem volt életben. Ez időben özvegye és fiai kérik a királyt, hogy az elhúnyt mesternek néhai Losonczy Istvánnal szemben fennálló követelését az utóbbinak hátralékos fizetéséből egyenlíttesse ki. De Spazo tehát valószínűleg Losonczy részére — talán éppen Temesvárott — is épített.

Orsz. Ltár, Cam. Hung., Ben. res. 1551. szept. 3., 1553. nov. 27.

DE PRATO VECHIO ZSIGMOND kir. építész (architectus). Huszti tartózkodása idején (1552) a várról felvételt és az újjáépítésről tervrajzot készített. Ezeket jelentés kíséretében felterjesztette a királyhoz, aki javaslatait jóváhagyván, végrehajtásukat elrendelte. — Utóbb 1554-ben a király Lévára küldötte azzal a meghagyással, hogy ott egy bástyát emeljen és más szükséges építkezéseket vezessen.

Orsz. Ltár, Cam. Hung., Ben. res. 1552. júl 15., 1554. júl. 13.

DOMONKOS kir. építész (architector regius). Bartus Lékáról, 1553. nov. 7-én kelt levelében értesíti Nádasdy Tamást, hogy Domonkos mester, akit magához hivatott, Olaszországba utazott; helyette annak Grácban időző (név szerint meg nem nevezett) társát ajánlja.

Orsz. Ltár, Nádasdy-ltár, Bartus levele.

DE PISA (DAPISA) FÉLIX kir. építész (magister muratorum, architectus regius, magister aedificiorum). A magyar kamara kívánságára a király 1554. februárjában Huszt, Nagybánya és Sáros várának megvizsgálására kiküldötte. Ugyanez évben Oláh Miklós esztergomi érsek megbízásából Érsekujvárott is épített, majd ugyancsak ez év júliusában az építkezés befejezésére újra Huszt és Sáros várába, októberében pedig a bástyák megvizsgálására és a megkezdett erődítmények befejezésére Kassára küldetett. Jóllehet Kassán valószínűleg hosszasabban időzött,— az egyik kir. rendelet kassai építésznek nevezi — a szükséges költségek hiánya miatt lassan haladt a munkája. — 16, utóbb (1566) 20 rénes frtnyi fizetését a magyar kamarán kapta; utazásai alkalmával neki is kijárt a szokásos útiköltség.

Orsz. Ltár, Cam. Hung., Ben. res. 1554. febr. 12., 16., júl. 4., okt. 16., 1555. febr. 13., 1556. febr. 20., 1557. febr. 25., márc. 20.

VOLTOLINUS (VALTOLIN) ANTAL építész (murator supremus, superintendens). A király 1553 májusában küldötte Egerbe, ahol az építést még a következő év végén is vezette.

Orsz. Ltár, Cam. Hung., Ben., res. 1555. febr. 3., 23.

DE VEZA MAFFENS, DE MENASIO GERGELY ÉS DE TIRANO BERTALAN építőmesterek (murator) 1552 júniusában Eger építésére szerződtek. Itt dolgoztak Eger 1552 szeptember havi ostromáig és az ostrom alatt is. A török elvonulása után — 1553 májusától kezdve Voltolinus Antal vezetése alatt — 1554 őszéig a vár helyreállításán dolgoztak.

Orsz. Ltár, Cam. Hung., Ben. res. 1555. febr. 3., 23.

Herzog József.

A SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM KÉT RÉGI OLASZ FESTMÉNYÉNEK ÚJ ATTRIBÚCIÓJA. Bernhard Berenson, az Olaszországban élő ismert amerikai művészeti író tavaly október havában Budapesten járt és újra megnézte gyüjteményeinket. A Szépművészeti Múzeumban jártának két új attribuálás lett az eredménye. Ezekről maga ad számot két cikkben, melyeknek egyike a *Gazette des Beaux-Arts* idei márciusi füzetében (68. évf. 765. sz.) jelent meg. Benne a Pálffy-gyüjteménynek azzal a női félalakjával foglalkozik, mely a múzeum 1924-iki katalógusában Scipione Pulzone neve alatt szerepel. Ezt a nevet Adolfo Venturi adta neki, ugyanennek a firenze-római festőnek talán a római Borghese-képtárban függő és könyvet tartó női arcképére emlékezve. A Pálffy-gyüjteménynek Térey Gábortól szerkesztett első katalógusában (1913.) egyébiránt ez a kép „Olasz iskola, XVI. század" felírással volt megjelölve s a hozzácsatolt jegyzet szerint a leltár mint Giorgione állítólagos művét tartotta számon, a kép hátán pedig az Allori-név olvasható. 1924. óta a kifüggesztett kép felírása Pontormó-t nevezi meg mesterének.

Berenson, mint maga írja, azon a félhomályos októberi délelőttön, amelyen először vette szemügyre a magasan függő képet, azzal az érzéssel távozott mellőle, hogy Pontormó-nak, Michelangelo legtehetségesebb folytatójának egyik főművét látta. Mikor azonban másnap, jobb világításban, újra megtekintette, az a meggyőződés alakult ki benne, hogy *Tiziano sajátkezű alkotása* a kép. Berenson

Magyar Művészet
1926. 4/7.

érvei így foglalhatók össze: a kép technikája is, színei is teljesen olyanok, mint Tizianoéi: a ruha feketéje, a fátyol, melynek színe a fonnyadt tölgylevélnek bibor-rózsaszínnel földerített színére emlékeztet, a vállra hulló gaze krém-színe és a kép hátterének olajzöldes szürkéje. A nő jobbkeze a Pitti-palotabeli „Magdolna" ismert modorára emlékeztetőn, tisztára Tiziano, keménytapintatú, de húsos, — az ujjak tövében apró gödröcskék, maguk az ujjak pedig hosszúk és orsóalakúk. A szilvaalakú szem, sötét fényével és csillogásával s az ajak rajza is azoknak a festményeknek sorára emlékeztet, melyeket Tiziano 1530—1540 között festett Urbino számára, köztük a *La Bellá*-ra és *Gonzaga Eleonorá*-ra (Pitti); az Uffizi *Vénusz*-ára, a bécsi múzeum *Prémbundás nő*-jére és Ermitage-beli mására. A ruharedőzet is a Tizianónak tulajdonítás mellett szól. Mindezért és a mű nagy művészi kvalitásaiért Berenson bizonyosra veszi, hogy a kép magának a mesternek sajátkezű munkája, amely mint a vele annyira rokon képek, körülbelül 1534—1544 táján készülhetett.

Azt a kérdést veti föl ezután Berenson, hogyan lehet Tiziano egy arcképe annyira michelangelói, vagy legalább is annyira róma-firenzei hatású, hogy nemzedékek sora Allori művének nézhette, sőt hogy az ő gyakorlott szeme is Pontormóénak. Az arc római típusában látja az okok egyikét. Rámutat azután arra, hogy arcképünk dereka tengelye körül fordul kissé, már pedig ezt a motívumot mindig Michelangelo befolyásának lehet tulajdonítani, mert a hellenizmus kora óta ő volt az első, ki vele „contrapposto" néven élt. Nem hiszi, hogy olyan festő festhette volna ezt a képet, ki Michelangelót, pontosabban: Michelangelo *Rachel*-ját nem ismerte. Velencébe a „contrapposto" csak az 1534—1544-iki tíz esztendő után jut el, tehát később annál az időnél, amelyben a budapesti arckép keletkezett. A pétervári „Tükrös Vénusz" előtt Tiziano oeuvrejében sem akad rá példa s ezt az utóbbi képét bizonyos, hogy nem 1555 előtt festette a mester. Ami az arckép modelljét illeti, Berenson felveti annak lehetőségét, hogy Vittoria Colonnát ábrázolja. Erre azonban nincsen semmi bizonyosság, mert Vittoria Colonnáról nem maradt hiteles arckép. Egyéb feltevéseket is megkockáztat Berenson, de azokból képünkre nézve mi újabb tudnivaló sem derül ki.

Berenson bennünket érdeklő másik tanulmánya a firenzei *Dedalo* ez idei márciusi számában (VI. évf, 10. szám) jelent meg „Una Santa di Antonello da Messina e la Pala di San Cassiano" címmel. Múzeumunknak azzal a festményével foglalkozik benne, mely a Pyrker-gyüjteménnyel került állami tulajdonba, annak 1846-iki katalógusa szerint mint Marco Basaiti műve. Múzeumunk 1916-iki nagy teljes leíró katalógusában (Bárd kiadása) mint a cremona-velencei iskola egy ismeretlen festőjének műve szerepel, múzeumunk legújabb keletű katalógusában (az 1924-ikiben) pedig mint XVI-ik századi cremonai kép, zárójelben Boccaccini megkérdőjelezett nevével. Cremonai származtatása A. Venturitól ered, Frizzoni és Lederer Sándor Marco Marzialéban látta mesterét, maga Berenson pedig úgy harminc esztendővel ezelőtt Vincenzo Catenában. Berenson az olasz renaissance festőművészetével foglalkozó háromkötetes híres munkájának mostanában revideálja a kötetek végére szerkesztett képlajstromát. Ez a munkája hozta el Budapestre és vitte innen Bécsbe s így került újra szeme elé a „Női szent" képe. Mindjárt megragadta rajta figyelmét a ruhakezelés határozott antonellói jellege. Megállapította azt is, hogy a kép egy nagyobb oltárfestménynek része lehetett. Erre vall, hogy egy másik alak válla is látszik a képen. Berenson arra a föltevésre jutott, hogy női szentünk Antonello főművének, a velencei San Cassiano-templom elveszett nagy oltárfestményének része. Ennek középső főrészét, a gyermekével trónoló Madonna alakját, ő maga fedezte föl tíz évvel ezelőtt a bécsi képtár egy festményében. Aprólékos stíluskritikával, Antonello egyéb hiteles képeinek szerkezeti sajátosságaira hivatkozva, igyekszik kimutatni ezután Berenson, hogy múzeumunk női szentje Antonello da Messina műve. A fejalak, az arc, a hajviselet, a ruha és drapériakezelés sajátosságait mind külön mérlegeli és külön-külön egybeveti Antonello hiteles képeivel.

Még azt a megfigyelését sem mulasztja el érvül fölhasználni, hogy a budapesti kép festékrétegének vízszintes irányú finom repedezései azonosak az Antonellónak tulajdonított bécsi Madonnakép kevésbbé megrongálódott részein látható repedezésekkel. Berenson szubjektív rábeszélő módjának jellemzésére hadd következzenek itt tulajdon szavai: „Ami engem illet, elmondhatom, hogy negyven esztendőnél régebb ideje tanulmányozom Antonello da Messinát és ezenközben olyan meghitt viszonyba kerültem művészi egyéniségével, hogy szinte az az illuzióm, hogy jobban ismerem, mint bármely barátomat valaha is. Ugyanúgy ráismerek ebben az alakban (a budapesti képben) az övére, mint ahogy gondolkodás nélkül is megismerném valamelyik barátom járását, hangját, tekintetét." Tanulmánya további részében ezután a velencei San Cassiano-templom Madonna-képével foglalkozik és azt a föltevést kockáztatja meg, hogy a budapesti „női szent", ha bebizonyosodnék róla, hogy csakugyan a San Cassiano-Madonna része volt, Szent Ceciliát ábrázolhatta a többi szent körében. Ezt abból is következteti, hogy a san-cassianói plébánia védszentje előzőleg Szent Cecilia volt. *(e. a.)*

AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM GYŰJTEMÉNYEI. A múzeumok hivatása az utolsó negyedszázadban átértékelődött. Azelőtt, a merevebb kultúrpolitikai hagyományok idején, a múzeumokat a relikviák gyüjtőhelyeinek és tudományos laboratóriumoknak tekintették. A múzeumok vonzották a laikusokat, idegeneket, utazókat, a múzeumok a műértés, az ízlésnevelés fontos fókuszai voltak, de a gyüjtőszempontok s különösen az elrendezés szempontjai mégis inkább exoterikusak voltak, mintsem demokratizálók. Csak a nagy amerikai trösztkirályok jóvoltából létesült hatalmas gyüjtemények kezdtek friss ötletességgel szakítani e merevséggel és kezdtek nappali és esti népművelő intézménnyé válni. Azután az első angol ruskinista múzeumok, majd a Lichtwark vezetése alá került hamburgi múzeum helyezkedett merőben új álláspontra: a múzeum a közönségért van és a munkás polgárok magasabb élvezetére, hivatásukból folyó ismereteik fokozására való. Kettős irányúvá lett tehát maga a múzeumi gyüjtés anyaga is, elrendezése is. Népnevelő és tudományos kutató célzatot kapott. Az előbbi a szemléltető, a „kirakat"-anyag dolga, az utóbbi a kulisszák mögött lezárt „raktári" anyagé. Az utolsó évtized azután rohamosan tette át a súlypontot a társadalmi hivatásra. Sok tényező játszott ebben közre. A népművelés fokozódó politikai hangsúlyozottsága. A császári és hitbizományi gyüjtemények lassú leromlása s előbb állami, majd társadalmi támogatásra való utaltsága. De talán mindeneknél inkább maga az általános érdeklődés a históriai hagyományok, stílusok és személyiségek iránt, mely minden háborús hangulatnak s fokozódó nemzeti öntudatnak természetes kísérője. Érthető tehát, ha a német intelligens közvéleményt a berlini Múseuminsel épitkezései, Hoffmannak, az épitésznek és Bodenak az elgondolónak vitái ma jobban izgatják sok politikai tusánál s érthető, ha a müncheni Deutsches Museum az ő új, modern szervezetével a szakemberek és laikusok búcsújáróhelyévé avatta a bajor fővárost.

Minálunk éppen az Iparművészeti Múzeumot, amely pedig jellege szerint legdemokratikusabb múzeumunk, anyagi és épitészeti viszonyok csendesebb életre kényszerítették. De a zajtalan, külső effektusok nélkül való élet egy évtizeden át lassú átalakulást takart. Már a háború vége felé elkezdődött az épület egyes folyosóinak és termeinek kisebb interieurökre való tagolása, ami már közönségnevelő célokat szolgált. A kőszegi patika, a sümegi püspöki könyvtárszobának azon egészében örömmel fogadott ajándékul való megszerzése, szinte izgatta az igazgatóságot, hogy kicsiny, de egészen korszerű belsőségeket készítsen e bútorok keretéül. Azután jött az Esterházy-letét, a barokk és empire bútorok átcsoportosítása, jöttek a régi híres Egger-féle ötvösremekek (amikhez Schmidt Miksa készített gavalléros kedvességgel ízléses szobácskát) — s íme: lassan új képet kezdett ölteni a múzeum, mely ma már, ha teljesen nem is, de korhű színpadokon vonultatja fel az elmult századok lakáskincseit. Ezt a munkát csak az tudja igazán értékelni, aki látta a nehézségeivel való dacos küzködést. Ha a világ tudná, mint kell kihalászni, kiudvarolni előbb a bútort, a műtárgyat, azután az ad hoc mecénástól a pénzt, mily öröm és ünnepi ihlet szülője itt egy szép régi boglár, egy elefántcsont-serleg, mennyi gonddal készül egy stucco-ornamens, melyet a püspöki könyvtár szobája mennyezetéről kell átpauzálni, ha a közönség megértené és méltányolná azt a küzdelmet, melyet romantikus eszményekért vívnak... És az Iparművészeti Múzeumnak nincsenek ünnepi ceremóniái.

Az a katalógus is, mely most jelent meg a múzeum kiadásában nyolcvan képes oldallal, vaskos, szép kötet gyanánt: útjelző köve e nagy munkának, mely végeredményben a magyar művészeti kincsek népszerűsítését szolgálja. Egyszerű, szerény, de művészi eszközökkel. Ez a katalógus — melynek eladási értéke 30.000 K — sem végleges még. Nem az a népszerű, zsebrétű, olcsón megvásárolható, de örökértékű könyvecske, amilyennek manapság a múzeumi cicerone-könyveknek lenniök kell. Mert a rég meglevő kliséanyag nagy formát írt elő és bizony számolni kellett azzal, ami van. De azért a múzeum anyagának gazdagsága, szerzeményeinek szerencsés volta és sokoldalúsága így is erőteljesen megmutatkozik. Csányi Károly szerkesztette ezt a katalógust s ő írta azt a kétíves, rövid, de nagyon magvas tanulmányt is eléje, mely az iparművészetek történetét adja dióhéjban. Ez a csevegő, könnyed tanítóforma a rideg katalógusfelsorolás helyett szintén az új múzeumpolitika folyománya, A nagy közönség kevés kivétellel az ő délelőtti múzeumi sétája végeztével nem ér rá szakmunkákat olvasni, de rövid áttekintésben szívesen összefoglalja annak tanulságait, amit látott.

Csányi Károly tanulmánya tehát népszerű kompendium és egyúttal esztétikai útbaigazító. Anyagok szerint halad a keramikától a szőnyegekig és tárlókon, szobákon, tárgyakon magyarázza meg a technikát és a művészetet. Az új anyag új fejezetet is jelent s minden fejezet egy rövid megnyitót amaz anyag megmunkálásának történeti multjáról. Így éppen az anyaghoz lévén kötve, bizonyos aránytalanságok adódnak, ami nem előnyös az iparművészeti jelenségek általános értékelése szempontjából. Például: a keramiának tizenegy oldal jut, a bútornak mindössze öt, holott jelentőségre is, stílusszemléltetésre is ez a fontosabb amannál. Technikai szempontból

még a beosztást is szeretnők egy jövendő kiadás számára szóvátenni. Sokkal tanulságosabb lenne ugyanis minden képcsoport (például: textiliák) elé egy általános bevezetőt írni, két-három oldalon s az egyes tárgyak adatait, sőt esztétikai értékelését is a kép alatt egy-két sorban elintézni. Így valósággal filmszerűen peregne le a könyv forgatója előtt az iparművészet története.

Becses emlék tehát ez a könyv minden olyan múzeumlátogató számára, aki átlapozza s hasznos tanulságok forrása a tudásra szomjasnak. Híven szolgálja azt a célt is, melynek a múzeum eredeti rendeltetése szerint szolgálatába szegődött: európai, sőt keletázsiai művészeti gazdagság közepette elsősorban a magyar ötvösök, agyagművesek, asztalosok, takácsok, szőnyegszövők, csipkeverők és könyvkötők készítményeinek tradicionális szépségeit megmutatni. Az adatok, a történeti hitelesség, az áttekinthetőség, a metodika mindenütt a múzeumi tervszerűséggel egybevágóan precíz itt. A szeretet és a tárgyakon érzett elragadtatás csak ritkán kap hangokat, de mint finom aventurin csillog az előadás simasága felett. Egészben pedig pompás beszámoló arról a munkáról, mely a Végh Gyula kitünő vezetése alatt álló múzeumban szívós kitartással folyik.

N. P.

KIÁLLÍTÁSOK

Április hó 16-án nyílt meg Párisban a Galerie Pierre-ben *Czóbel Béla*, ugyanaznap ugyanott a Galerie Devambez-ben a L'Araignée kiállítása, amelyen *Vértes Marcell* nagyobb gyüjteménnyel vett részt.

Április 18-án nyílt meg a Nemzeti Szalonban a *Paál László Társaság* II-ik kiállítása.

Április 20-án a drezdai Neue Kunst Fides helyiségeiben *Moholy-Nagy*;

Április hó 25-én a Kultúrházban (Margitkörút 44.) *Vágh-Weinmann Nándor* és *Mihály* gyüjteményes kiállítása.

Május hó 2-án a Nemzeti Szalonban a magyar aquarell- és pasztell-festők kiállítása; ugyanaznap a Mentor-ban (Andrássy-út 17.) *Müller Dénesé*.

Május 3-án Párisban a Galerie Comoediaban *Végh Gusztáv*;

Május 11-én Emil Richter drezdai szalonjában *Egry József* gyüjteményes kiállítása.

Május 15-én nyitotta meg Magyarország Kormányzója az O. M. Képzőművészeti Társulat magyar-angol kiállítását;

Május 22-én nyílt pedig meg a *Szinyei Merse Pál Társaság* juryjével rendezett Tavaszi Szalon első tárlata a Nemzeti Szalonban; ugyanaznap a Photo Club kiállítása saját (Ferenc József-rakpart 17.) helyiségében.

MŰVÉSZETI IRODALOM

HEKLER ANTAL MICHELANGELO-KÖNYVE. Gazdag munkásságú mult után, melyet a klasszikai művészeteknek szentelt, az újabb művészet körébe vágó első terjedelmesebb írása ez a könyv Hekler Antalnak, egyetemünkön Pasteiner Gyula utódjának. Maholnap tíz éve lesz, hogy a művészettörténelem megüresedett katedráját elfoglalta és hogy az ókor művészete felől, amely eddig teljesen lefoglalta érdeklődését, az újabb korok művészete felé fordította tekintetét. Tíz esztendő elmerült kemény munkájának eredménye ez a vaskos könyv. Benne a művészettörténelem egyik legnagyobb alakjának életét és művészetét igyekezik egymással megmagyarázni.

Könyvének gazdag bibliografiájából is kitetszik, hogy az évszázadok során ki mindenkit, mennyi írót, művészt és tudóst igézett meg az a probléma, amelynek Michelangelo neve ád emberi alakot. A magyar művészeti irodalomnak is van róla egy úttörő munkája: Meller Simon fiatalkori Michelangelo-könyve. Általában minden kor és benne csaknem minden nemzedék meg-megkísérli, hogy a maga sajátos szemszögéből keresse a magyarázatot Michelangelóhoz. Nincsen még a művészet irodalmának végleges Michelangelo-könyve és nem is valószínű, hogy valaha legyen. Mert Michelangelo nem olyan egyéniség volt, akinek lényegét határozott vonalak közé lehetne fogni, hanem tehetség-folyamat, amelynek hatóereje nem szűnt meg halálával; amely mint eleven erő származott át az egymást követő korszakokra, hogy mint örök kortárs — kortársainál mérhetetlenül nagyobb kortárs — éljen és lelkesítsen az idők végéig. Sok más nagy művész életéről és munkásságáról kevesebbet tudunk, mint Michelangelóéról, mégis azzal az érzéssel bámuljuk meg alkotásaikat, hogy nincsen bennök számunkra semmi rejtelem, hogy történeti adatok híján is látjuk és értjük minden összefüggésüket. Michelangelo velök szemben nem a mult, hanem a jelen. A róla valaha megfogalmazott vélemények és ítéletek sohasem lettek hagyománnyá, amelyet egyik nemzedék úgy örökölne a másiktól. Róla minden kor és nemzedék külön-külön kénytelen megalkotni a maga véleményét, mint az olyan jelenségekről, melyeket a maguk kora vet föl.

Nem igazságos azért egy-egy újabb kísérletet azzal a kérdéssel intézni el, hogy annyi kiváló Michelangelo-könyv után minek még egy újabb? A kérdés csak az lehet, hogy mi

bíró tárgyakra vonatkoznak az újabb iparművészeti irodalom: a gép szépsége, anyagszerű kivitel, az anyag szépsége és más hasonló kifejezései. A tervező művész és a munkás képességeit az entogén ornamentum egyaránt próbára teszi, mert gondos, nehéz tervezést, kifogástalan anyagot és pontos munkát kíván, különben nemcsak hatástalan, hanem csúnya, visszataszító. Az entogén ornamentum túlságos hajszolása a dísztelenségig (los von Ornament!) és a primitívségig vezet. Az exogén ornamentum tervezése és a kivitele is könnyebb. A tervező művésznek technikai ismeretekre alig van szüksége, az ornamentum sokszor takarhatja az anyagnak és munkának különben kirívó fogyatékosságát. A kevés ornamentum is díszessé, szembetünővé teszi a tárgyat, a dísz magára vonja a figyelmet, a tárgy maga sokszor háttérbe szorul. Az exogén ornamentum túlságos mértékben való alkalmazása, esetleg a jelentés, a funkció rovására, talán még nagyobb hiba, mint az ellenkező.

CSERMELYI SÁNDOR: AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM TEXTIL- ÉS KERAMIKAI GYÜJTEMÉNYE

Intézetünk textilművészeti gyüjteményének élén, annak összes darabjai fölött messzire kimagasodva, királyunk Őfelségének ajándéka, a győri falkárpit áll; e folyóirat olvasóinak volt alkalmuk e remekművel megismerkedni. (Magy. Iparm. 1914, 105. és k. lk.)

Ami az intézet textilművészeti gyüjtését illeti, arra nézve ugyanazok az irányelvek mérvadók, amelyeket más tereken is követ: legelső sorban itt is a magyarországi emlékeket gyüjti, de hivatásának tekinti azt is, hogy az egész művészettörténeti fejlődésnek képét adja, mert anélkül a hazai anyagnak tudományos értékelése is lehetetlen volna. Hiszen a lánc egyik szeme a másikba kapcsolódik. A külföldi hatás hol egyik, hol másik oldalról jött, de mindig érvényesült e téren is. Elég egy-két példát említeni. A középkor végéről, Mátyás idejéből származó pompás magyar egyházi ruhák szövete szinte kizárólag olasz eredetű, a miseruhák hímzett keresztjei pedig a korukbeli olasz és német hímzőművészet hatása alatt állnak. A XVII. és XVIII. században a török befolyás kerekedik fölül: úri hímzéseinknek formakincsében a keleti motívumok játsszák a legfőbb szerepet — sajátságos levélformák, arabeszkek, főként pedig a török virágok: tulipán, szegfű, jácint. Emellett megmaradnak bennük az olasz gótika díszítőelemei is, különösen a gránátalmaformák.

Szövetgyüjteményünknek a következőkben csak legfontosabb csoportjait akarom kiemelni. A legrégibb példányok az egyiptomi kopt szövetek. Díszítésük rendkívül érdekes, technikai tekintetben azért, mert az ú. n. gobelin-szövés itt lép fel először, formakincsüket nézve pedig azért, mert azt mutatják, hogy a legkorábbi középkor művészete miként őrizte meg, használta föl és alakította át az ókori díszítés legkülönbözőbb elemeit.

A következő tekintélyesebb csoportot az ú. n. szaracén szövetek alkotják. Részben Szicilia és Olaszország különböző helyein, részben keleten készültek. Ehhez képest az európai díszítőelemekhez a mohamedán művészet formái járulnak bennük, s itt találkozunk először a kínai hatással is. Ezt Perzsia közvetítette, hol Kína kulturális befolyása a XIII. század óta igen jelentékeny volt.

Erdekes sorozat az is, melyet középkori nyomtatott mustrájú szövetekből őrzünk. Ezek német gyártmányok, a múzeum a Rajna vidékéről vásárolta őket. Alapszínük többnyire sötétkék, de kedvelik a világos színeket is; az első esetben a díszítés többnyire fehér, az utóbbiban vörös vagy fekete. A mustrák rendesen sorosak, gyakran látunk egyenként vagy párosával mezőkbe helyezett állatokat.

Textilgyüjteményünk gerincét az olasz és francia szövetek alkotják; ezekből olyan gazdag sorozataink vannak, melyek a tudományos kutatásnak is szinte teljes anyagot nyujtanak. — A XV. század olasz szövetei a maguk korának legkiválóbb textilművészeti alkotásai; mustráik nagyjában egyezők akár bársonyokról vagy bársonybrokátokról, akár damasztszövetekről van szó. Látjuk a gránátalma-mustra legkülönfélébb változatait; a minták oly nagyméretűek, hogy kárpitszövetek benyomását teszik, de jól tudjuk, hogy egyházi és világi ruhákat is szabtak belőlük. — A XVI. és XVII. század legszebb szövetei még

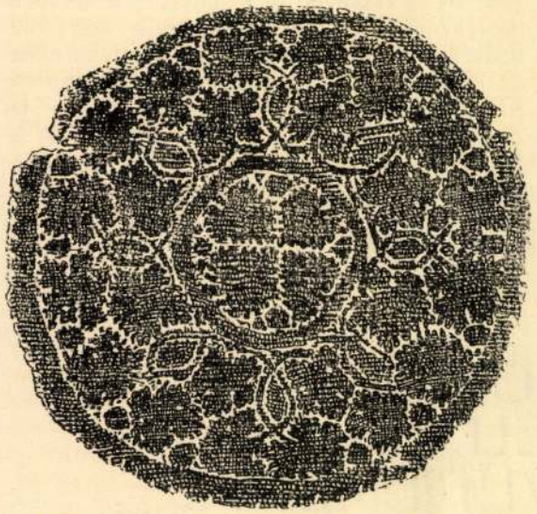

Kopt ruharészlet az V-VI. századból. Egyiptomi.

Koptischer Gewandrest aus Aegypten. V-VI. Jahrhundert.

szintén Olaszországból kerülnek ki: nagyméretű, stilizált, szimmetrikus virágmustrákkal ékes bársonyok és egy- vagy kétszínű, többnyire piros vagy piros-sárga damasztok. Emellett, különösen Velencében, apróbb soros mustrákat is találunk, részben pompás barnásfekete színű bársonyábrákkal.

Csak a XVII. század második felében indul hódító útjára a francia szövőművészet. Főhelye Lyon, de szerepelnek egyéb francia városok is. E szövetek különösen a XVIII. században az egész világon uralkodnak. Főjellemvonásuk a naturalisztikus virágdíszítés, a világos színhangulatok kedvelése és a díszítés minden lehetőségének raffinált kihasználása: a sokszor damasztszövéssel mintázott alapon brokátszövésű ezüst-, arany- és többszínű selyemdíszítés jelenik meg, amellett különböző fonalak (cordonnet, chenille) használtatnak, minélfogva rendkívül gazdag fény- és árnyékhatások válnak lehetőkké. E francia szövetekkel gazdagság tekintetében semmiféle textilgyártmány sem vetélkedhetik, de kétségtelen, hogy a szövetdíszítés főelvét, az áttekinthetően tagozódó, tiszta síkdíszítést, éppen legszebb példányaik a pompázó és naturalisztikus hatás kedvéért feladják.

Keleti textiltárgyaink között török szövetekből vannak igen szép példányok (232. sz.); kitűnő sorozatunk van a kisázsiai ú. n. Skutari bársonyokból is, melyeknek nem egy motívumuk megjelenik úri hímzéseinken, de még kályhacsempéinken is. Őrzünk továbbá egypár igen szép skófiumos nyeregtakarót. E csoport fődísze azonban a szőnyeggyüjtemény. Igaz, hogy a perzsa szőnyegek legszebbjei közül egyet sem mondhatunk a magunkénak, de annál értékesebb az erdélyi török szőnyegek hosszú sora, melyekre a tavalyi szőnyegkiállításról e lap olvasói emlékeznek.

Külön említést érdemel két zárt gyüjtemény. Az egyik több mint 400 drb kínai szövetből áll, melyeket Wegenerné asszonytól vásárolt az intézet. Ha kiállításuknak sorát tudjuk ejteni, a közönség nagy gyönyörűségét fogja bennük lelni. A másik Berger Salamon nagyértékű ajándéka, mintegy 2000 drb népies délszláv hímzés. — Mint az utóbbi évek egyik legjelentékenyebb szövetvásárlása, megemlítendő az, mely múzeumunkat néhai Czobor Béla kitűnő gyüjteményének birtokába juttatta. E gyüjtemény több mint 200 drb főképpen olasz és francia szövetből áll.

Modern szöveteket az intézet nem gyüjt tervszerűen, a múzeumnak két kiállítása alkalmával azonban ilyeneket is szereztünk: angol cretonneokat és bársonyokat, melyek a XIX. század végén uralkodó művészi törekvéseknek beszédes tanui.

Textilgyüjteményünkben — kerek számokban beszélve — 1900 drb szövetet, 600 hímzést, 200 csipkét és 140 szőnyeget őrzünk; a magyar tárgyak és a Berger-gyüjtemény darabjai e számokban nem foglaltatnak.

Még egypár szót a képeken bemutatott darabokról. Az itt látható kopt ruharészlet sárgás-fehér alapon fekete gobelinszövésű indás levélmintát tüntet föl. A perzsa szövet ezüstbrokát sötétkék alapon ciprusi ezüstszállal (231. sz.); a madarak rajzában a kínai hatás nyilvánvaló. A nyomtatott szövet díszítése fehér sötétkék alapon (230. sz.). Az olasz bársony barna — e szín ritka, leggyakrabban a piros fordul elő — bolyha különböző magasságúra nyírott, brokátdíszítése részben síma, részben hurkos (or frisé) aranyszálakból áll (l. 223. old.). Kiválóan szép a brokátcsík is (226. sz.); alapja olajzöld, a díszítés egyes részeit színes selyemmel kihímezték. Az olasz lazúrhímzés (224. sz.) és a velencei domború csipke (225. sz.) gyüjteményünknek legszebb enemű darabjai. A három francia szövet között (227—229. sz.) legkiválóbb a 228. sz. képen látható, mely Philippe de la Sallenak, a legnagyobb lyoni mesternek, tervező kezére vall. Rendkívül becses és ritka darab a néhai Egger Henrik gyüjteményéből származó francia csomózott szőnyeg, fekete alapú virágos keretével és világos alapon alakos, kissé naív rajzú díszítést feltüntető tükrével (222. sz.). E szőnyegeken Louis XIV mustrák jelennek meg keleti technikában. Belőlük nőtt ki az egész francia szőnyegművészet, élén a Savonnerie alkotásaival.

Utolsó helyen említem a 223. sz. képen látható érdekes brüsszeli gobelint, mely ez év tavaszán

két szép bútordarabbal együtt mint intézetünk egy nemeslelkű barátjának, özv. báró Lipthay Bélánénak, hagyománya került a múzeumba. Minthogy gobelingyüjteményünk mindössze egy-két darabból áll, e gyarapodás különösen örvendetes. A falkárpit rajza — mind a keretben, mind a gazdag tájképes háttért és az argonauta-mondából vett jeleneteket feltüntető tükörben — arra a korra jellegzetes, melyben a flandriai gobelinművészet, virágkorán túl jutván, olasz hatásoknak nyit utat, de anélkül hogy ez új elemeket szervesen tudná a régiekkel egyesíteni. A nagy technikai készség és a kiváló dekoratív érzék azonban e termékeknek is tisztes helyet biztosít a gobelinművészet alkotásainak sorában.

* * *

A múzeum keramikai gyüjteményének két páratlan becsű csoportja van: a magyar fazekasedények és a holicsi fajanszok gyüjteménye. Az előbbiről már volt szó, az utóbbi külön méltatásban fog részesülni a többi magyar fajanszokkal és kemencserepekkel együtt. E cikk keretébe a nem-magyar keramika és a herendi porcellánok tartoznak.

Keramikai tárgyak minden korból rendkívül nagy számban maradtak ránk. Ez természetes. A cserépedények túlnyomó többsége sohasem volt drága holmi és többé-kevésbbé tömegesen készült. Azonkívül a cserép törékeny ugyan, de egyébként nem romlandó, mint a fa vagy a szövetnemű, és maga az anyag értéktelen, nem csábít nyereséges felhasználásra, mint a fémek vagy akár a márvány is. Bizonyos korokban temetkezési szokások is védték a cserépedényeket a pusztulástól.

Az iparművészet hatalmas keramikai termeléséből intézetünk gyüjtésének természetesen okkal-móddal kell válogatnia. Vannak csoportok, melyekkel nem foglalkozhatunk. Így pl. a görög és római edényekből csak mutatónak van egypár; ezeknek gyüjtése máshol sem szokott az iparművészeti múzeumok feladata lenni. A keletázsiai porcellánokból régebben csak gyenge minőségűek kerültek piacra, újabban kitünő darabokat lehetne szerezni, de olyan roppant árakon, hogy múzeumunk tervszerű gyüjtésükre nem gondolhat. A 245. kép egy csinos kínai tálat mutat be a XVII. századból. Vannak még egyéb csoportok is, melyekre vonatkozólag csak arra törekszik az intézet, hogy közönségünk egy-két kiváló darabot láthasson belőlük. Ezért szerezte meg pl. a Spitzer-gyüjtemény árverésén Giorgio Andreoli gubbioi mester lüszteres tálját (237. sz.), olasz majolikatárgyainak legszebbikét. Bernard Palissy, a francia reneszánsz legkitünőbb keramikusa, csak egy darabbal (240. sz.) van képviselve, de az minden tekintetben jellemző alkotása a tudós mesternek. Németalföldi fajanszaink között is csak egy elsőrangú darab van, egy pompás díszedény (234. sz.), Adriaen Pynacker delfti mester műve; formája és gyönyörű kék-zöld-vörös-arany díszítése japáni forrásból van merítve. Rokon jellegű díszítést látunk azon a leveses-

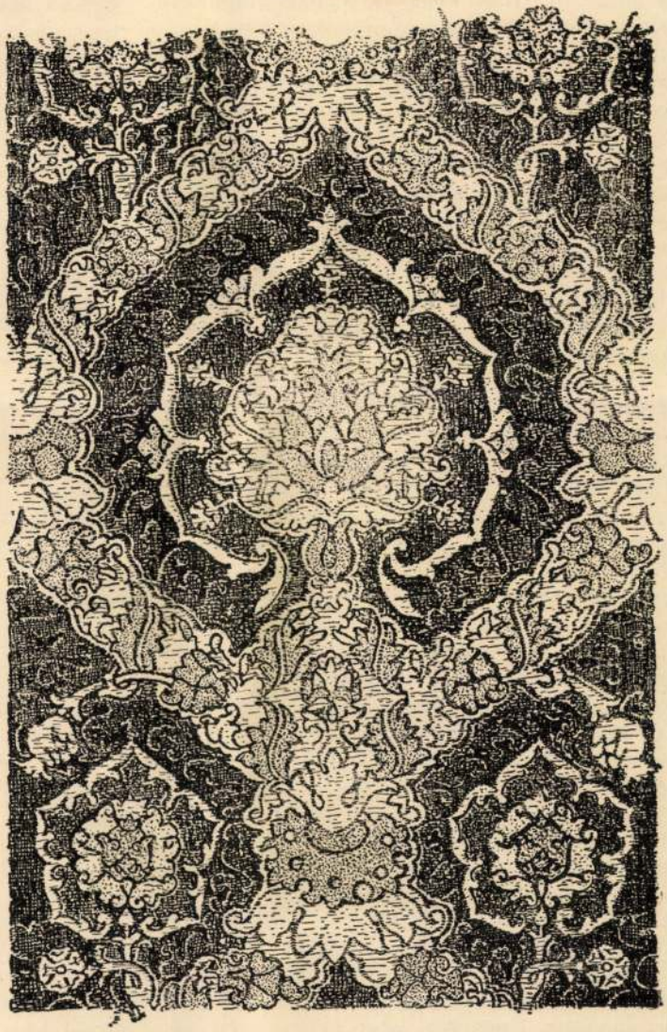

Olasz bársonybrokát a XV. század közepéről.

Italienischer Samtbrokat. Mitte des XV. Jahrhunderts.

tálon is (235. sz.), melyet milanói fajanszaink között az első hely illet meg. Gazdagabb gyüjteményünk van a XVI—XVIII. századbeli rajnavidéki sómázas kőcserépedényekből; közülük néhány magyar vonatkozású, egyiken pl. Budavár képe, egy másikon pedig a magyar címer látható.

Mindezen gyártmányok anyaga közönséges, dísztelen cserép, melyet a máz többnyire eltakar. Az első cserépanyag, melynek önálló szépsége van s mely azért csak részleges díszítésre szorul, a porcellán. Európa sokáig küzködött, míg e kínai anyagot előállítania sikerült, sokáig volt kénytelen fajanszutánzatokkal megelégedni, — bár azok között vannak olyanok, melyek művészi tekintetben a porcellánnal bátran kiállhatják a versenyt. A XVIII. század elején Meissenben sikerül porcellánt készíteni, tíz évvel utóbb Bécsben; a 40-es és 50-es években azután különösen Németországban számtalan gyár alakul. A múzeum nem akarhat a nagyobb német múzeumokkal versenyezni, melyeknek gyüjtése a porcellángyártás egész területére kiterjed; hiszen rájuk nézve e téren nemzeti művészetről van szó. Mi nagyobb súlyt csak két gyárra helyezünk, a meissenire, mely sokáig megmaradt az első helyen és a többinek mintaképül szolgált, és a bécsire, mely később speciális sikereket ért el Louis XVI és empire ízlésben tartott edényeivel, pompás mázaival, domború aranyozásával és Magyarországon különös kedveltségnek örvendett. 1911-ben Gerhard Gusztáv budapesti gyüjteményéből (l. Magy. Iparműv. 1910, 181. és köv. lk.) a múzeum megvásárolt mintegy 50-et a legszebb porcellánok közül, edényeket, szobrocskákat, szelencéket. Ezekkel meisseni gyüjteményünk reprezentatívnak mondható. Bécsi gyüjteményünk még számottevőbb, jelentőségét a külföldi szakirodalom is mindig elismeri; plasztikai része gyengébb és bővítésre szorul, de az edények sorozata annál gazdagabb és változatosabb. Említést érdemel még az a pétervári császári gyárból származó rózsadíszes és tájképes készlet is, melyet néhai József főherceg úr ő fensége ajándékozott a múzeumnak. Herend, az egyetlen jelentékenyebb magyar porcellángyár, a XIX. században kevés önállósággal, de sok ízléssel és nagy technikai készséggel dolgozik. Ennek termékeire kiváló gondot fordít a múzeum: legszebb gyarapodása e téren Medrey Zsigmond 160 darabból álló gyüjteményének 1906-ban történt megvásárlásából származott. Fischer Emil és Farkasházy Jenő urak becses ajándékokkal járultak hozzá herendi gyüjteményünknek gyarapításához. Egészben véve nem magyar keramikai gyüjteményünknek a porcellánok adják legértékesebb és leggazdagabb csoportját, melyhez képest a többiek alárendelt szerepet játszanak. — Ami az európai porcellánok stílusát illeti, amint az mind az edények formáiban, mind a festett díszítésekben, mind a plasztikai alkotásokban megnyilatkozik, a XVIII. század első felében két főirány különböztethető meg: az egyik keletázsiai formákhoz és díszítésekhez nyúl, a másik megmarad a késői barok ízlés körében és különösen a francia Louis XIV stílus hatásának enged szívesen tért. A század közepe táján azután mindenben a rokokó ízlés veszi át az uralmat s ezekbe az évtizedekbe esik a porcellán virágkora; a legszebb eredményeket a plasztika terén éri el, itt az anyag lehetőségei és a stílus hajlandóságai a legteljesebb összhangban vannak és olyan alkotásokra vezetnek, melyek az iparművészet világtörténetében a legelső helyek egyikét foglalják el. A XVIII. sz. vége és a XIX. sz. eleje is sok szép dolgot produkál, de ilyen magaslatra többé nem emelkedik.

Képeink porcellángyüjteményünknek néhány kiváló darabját mutatják be. A nagy meisseni díszedény (233. sz.) az udvar számára készült A(ugustus) R(ex) jelzésű darabok közül való. A dudást és parasztleányt ábrázoló kitünő szoborcsoportból (243. sz.) a mienken kívül állítólag csak egy példány ismeretes, holott e szobrocskák rendszerint sok példányban készültek. A sótartós férfialakot (246. sz.) Holicson utánozták, az utánzat képe az eredetié mellett látható. A rokokó pásztor (250. sz.) diszkrét színeivel egyike a legbájosabb meisseni szobrocskáknak. Kiváló a két állatszobrocska is (251—252. sz.-ok), alkalmasint mindkettő Kaendler alkotása, ki a gyárnak leggeniálisabb plasztikusa volt; állatalakjai különös kedveltségnek örvendtek. A köszörült díszítésü teáskanna (238. sz.) anyaga vörösbarna ú. n. Böttger-kőcserép, előfutárja a porcellánnak, mely azután e szép, fényes kemény anyagot teljesen kiszorította. A bécsi porcellánok közül különösen szép a teáskanna (242. sz.) bleu royal mázzal és antikizáló domború aranydíszítéssel, meg a födeles csésze (239. sz.), mely a gyár legelső éveiből származik.

A kisebb gyárak közül Höchst hírét főként egy kitünő modellőrnek, J. P. Melchiornak, köszöni. Vénusza (249. sz.), melyet a mester teljes nevével szignált, egyike a legjobb porcellánszobroknak; a kecses kis alak Falconet híres baigneuse-ére vezethető vissza. A nymphenburgi mártásos-csésze (248. sz.) zöld tónusú apró tájképeivel, tiszta, erőteljes formáival e kisebb jelentőségű gyár legjobb termékei közé tartozik. Herenden kevés szobor készült; a parasztnőcske (244. sz.) minta-

Befejező oldal
Dienes Valéria
csomagjában

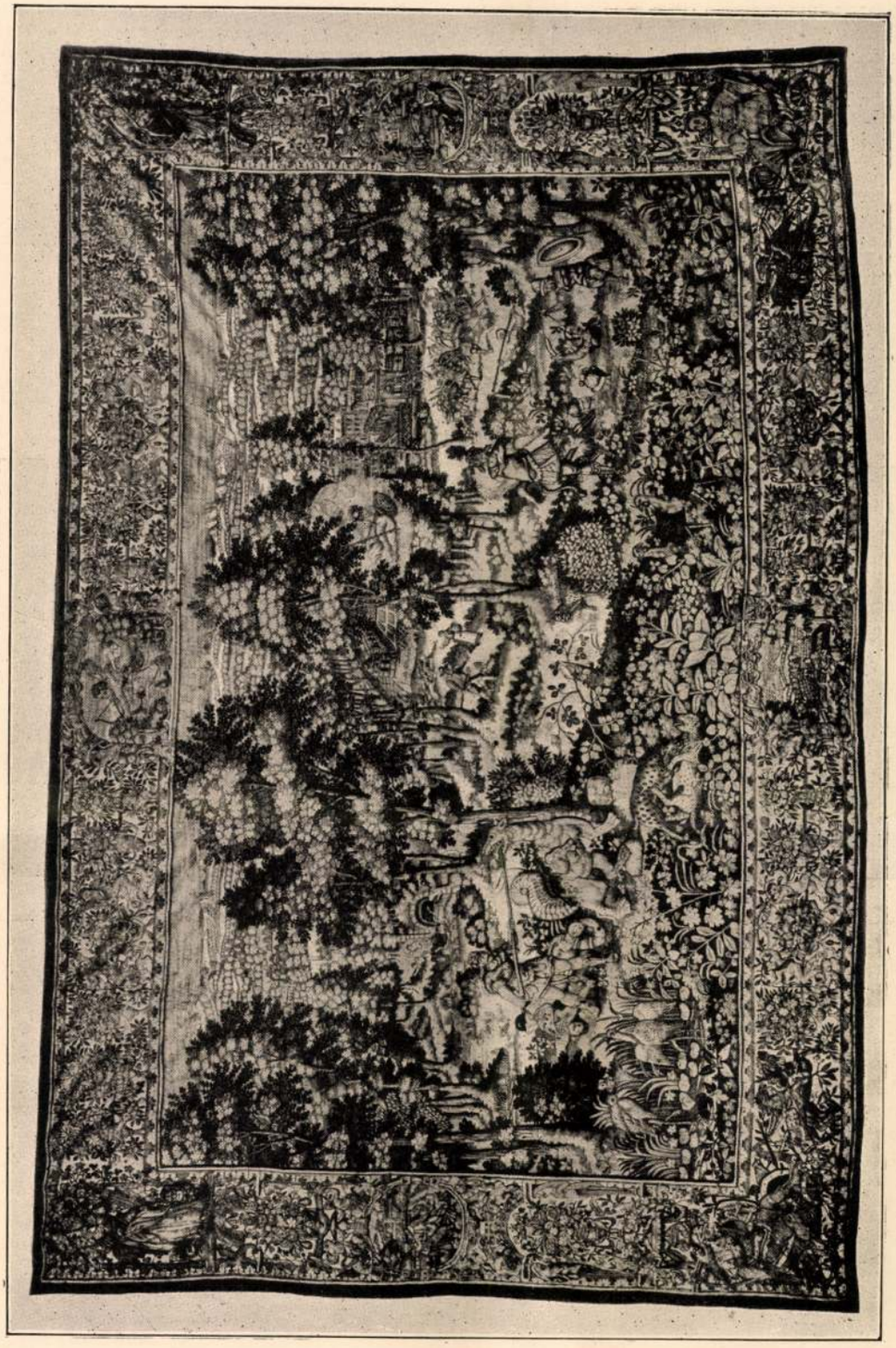

225

225. Falkárpit (gobelin), az argonauta-mondából vett jelenetekkel. HM mesterjelzéssel. Brüsszeli munka a XVI. század végéről.

225. Wandteppich (Gobelin) mit Szenen aus der Argonautensage. Meisterzeichen HM. Brüsseler Arbeit vom Ende des XVI. Jahrhunderts.

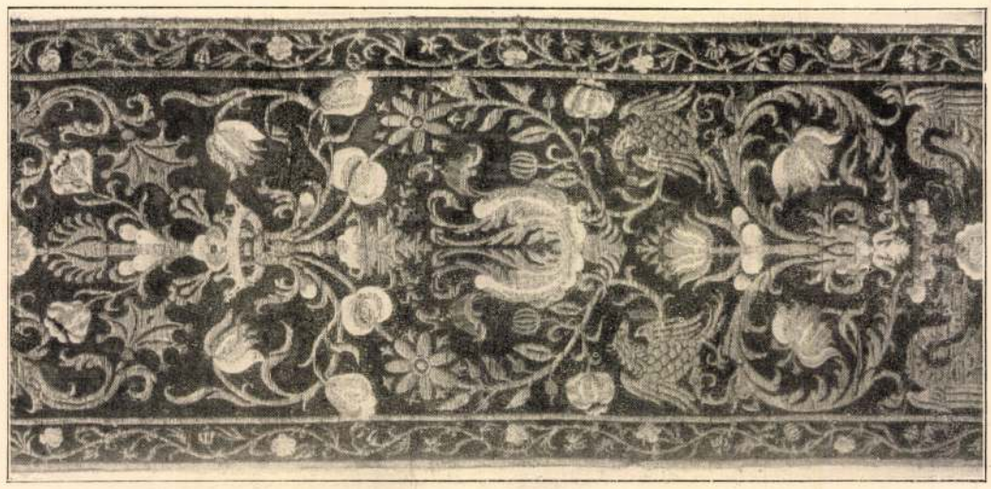

226

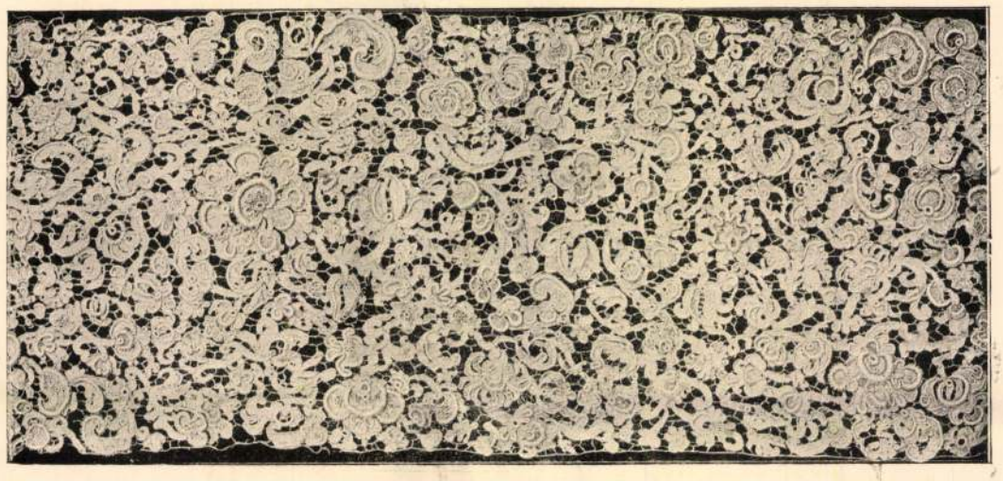

225

224

224. Pluviale keresztjének részlete lazurhímzéssel és applikációval. Olasz munka a XVI. századból. 225. Domború varrott csipke. Velencei munka 1700 tájáról. 226. Szegély, arany- és ezüstbrokát, színes hímzésű részletekkel. Olasz munka a XVI. századból.

224. Stab eines Pluvials (Teilaufnahme). Lasurstickerei und Applikation. Italienische Arbeit des XVI. Jahrhunderts. 225. Venezianische Reliefspitze, Nadelarbeit. Um 1700. 226. Borte, gold- und silberbrochiert, zum Teil bunt gestickt. Italienische Arbeit des XVI. Jahrhunderts.

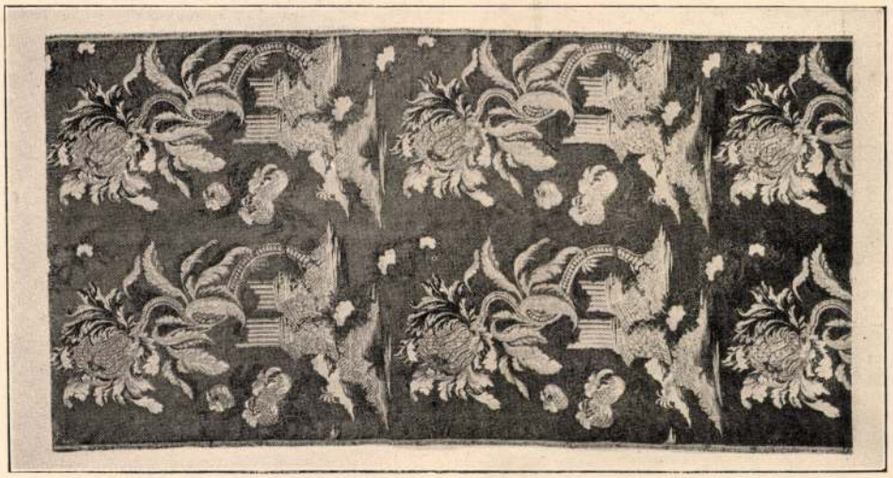

229

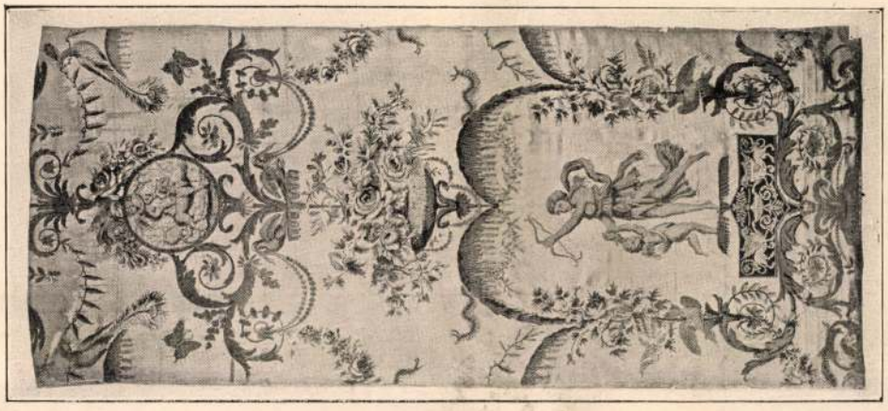

228

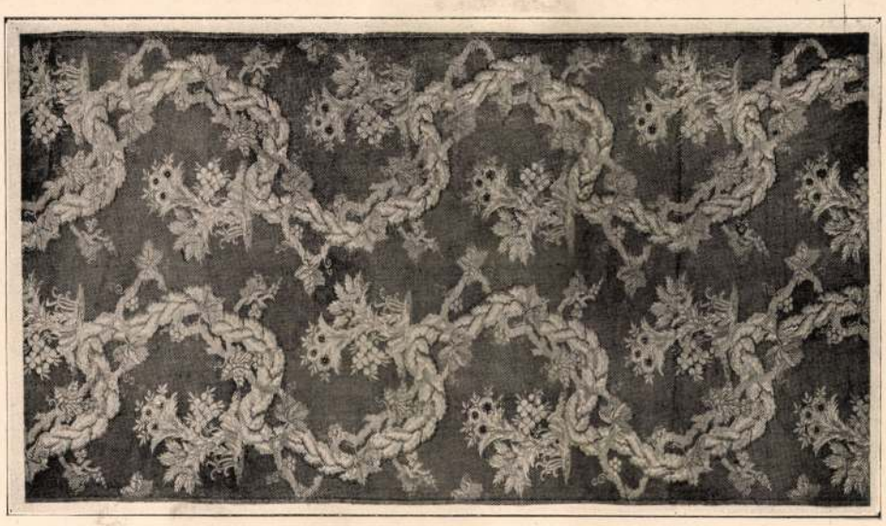

227

227. Francia selyembrokát a XVIII. század közepéről. 228. Lyoni kárpitszövet, selyem- és ezüstbrokát a XVIII. század második feléből. 229. Francia selyembrokát 1700 tájáról.

227. Französischer Seidenbrokat. Mitte des XVIII. Jahrhunderts. 228. Wandbespannstoff, silber- und seidenbrochiert. Lyoner Arbeit aus der zweiten Hälfte des XVIII. Jahrh. 229. Französischer Seidenbrokat. Um 1700.

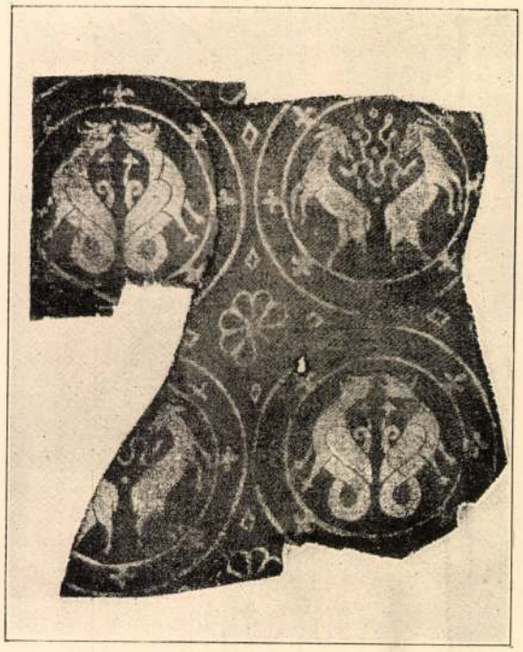

230

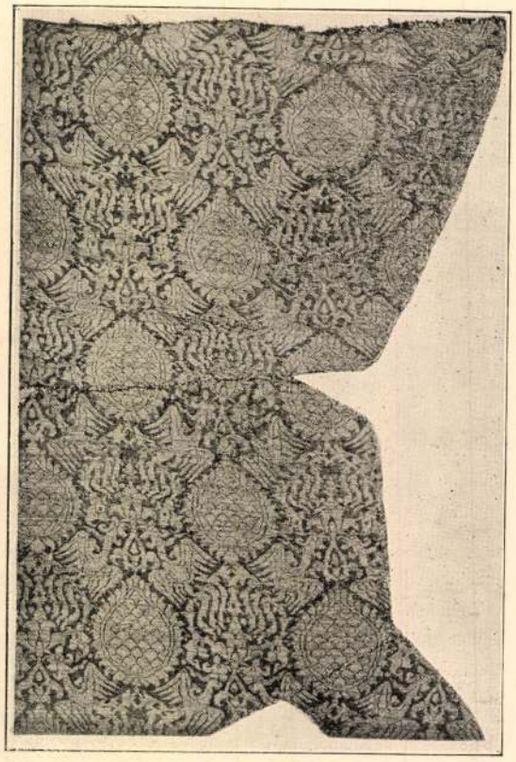

231

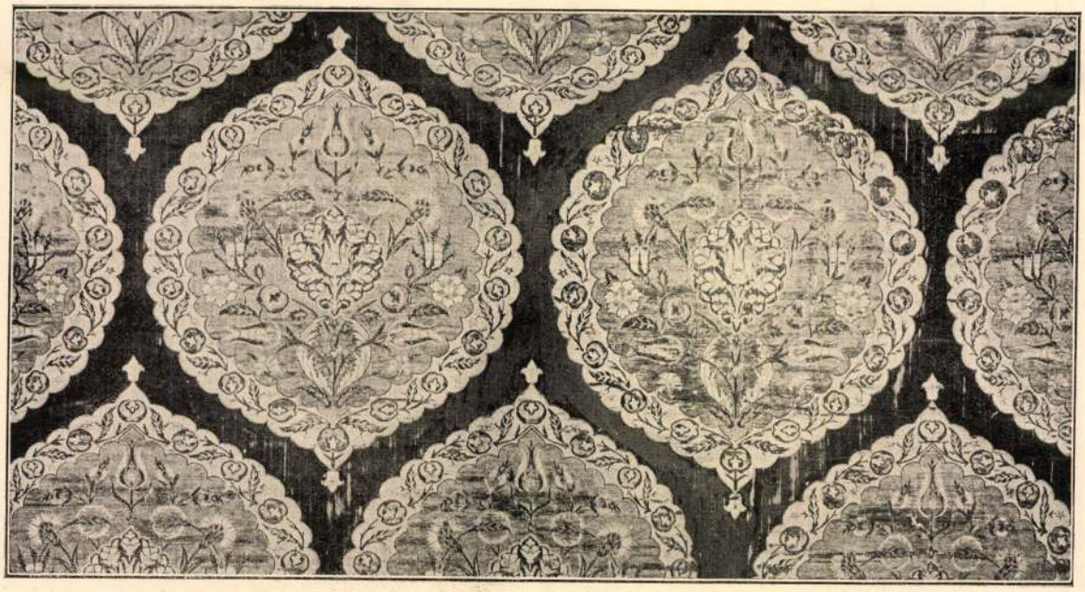

232

230. Rajnavidéki nyomtatott szövet. XII—XIII. század. 231. Perzsa ezüstbrokát. XIV—XV. század. 232. Brokátszövet. Kisázsia, XVI—XVII. század.

230. Bedruckter Stoff. Rheinisch, XII—XIII. Jahrhundert. 231. Persischer Silberbrokat. XIV—XV. Jahrh. 232. Brokatstoff. Kleinasien, XVI—XVII. Jahrh.

253

254

255

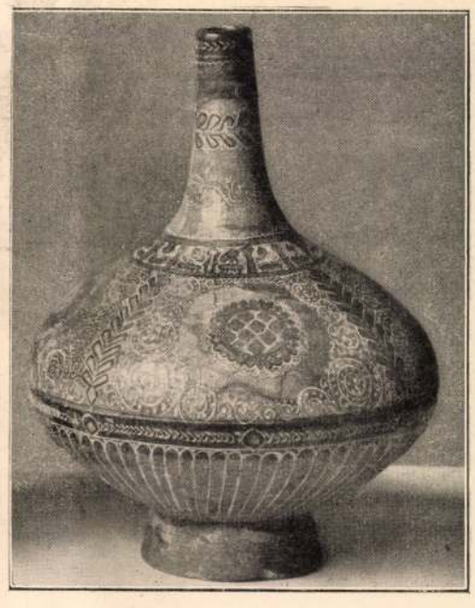

256

253. Födeles díszedény. Meisseni porcellán 1730 tájáról. 254. Födeles díszedény, fajansz. Adriaen Pynacker delfti mester műve 1690 tájáról. 255. Levesestál, fajansz. Milanói munka a XVIII. századból. 256. Perzsa cseréppalack. XIV. század.

253. Deckelvase, Porzellan. Meissen, um 1730. 254. Deckelvase des Adriaen Pynacker, Fayence. Delft, um 1690. 255. Suppenterrine, Fayence. Mailänder Arbeit des XVIII. Jahrhunderts. 256. Persische Tonflasche. XIV. Jahrhundert.

237

238

239

237. Lüszteres majolikatál Semele történetével. Giorgio Andreoli gubbiói mester munkája 1529-ből. 238. Teáskanna Böttger-féle kőcserépből köszörült díszítéssel. Meisseni gyártmány, 1709—19. 239. Födeles csésze. Bécsi porcellán 1725 tájáról.

237. Lüstrierte Majolikaschüssel des Meisters Giorgio Andreoli von Gubbio mit der Darstellung der Semelesage. 1529. 238. Teekanne, Böttgersteinzeug mit geschliffenem Dekor. Meissen, 1709—19. 239. Deckeltasse, Porzellan. Wien, um 1725.

240

241

242

240. Palissy-féle tál. Francia munka a XVI. századból. 241. Leveses csésze. Sèvresi lágyporcellán 1775-ből. 242. Teáskanna, bécsi porcellán 1798-ból.

240. Palissy-Schüssel. Französische Arbeit des XVI. Jahrhunderts. 241. Bouillontasse, Weichporzellan. Sèvres, 1775. 242. Teekanne. Porzellan. Wien, 1797.

243

244

245

243. Parasztleány és dudáslegény. Porcellán szoborcsoport, meisseni gyártmány 1760 tájáról. 244. Parasztleány. Herendi porcellánszobrocska a XIX. századból. 245. Mély tál, kínai porcellán a XVII. századból.

243. Porzellangruppe: Bauernmädchen mit Dudelsackpfeifer. Meissen, um 1760. 244. Porzellanstatuette: Bauernmädchen. Herend (Ungarn), XIX. Jahrhundert. 245. Porzellanschale, chinesisch, XVII. Jahrhundert.

246 247

248

246. Sótartó férfialakkal. Meisseni porcellánszobrocska 1760 tájáról. 247. Sótartó, az előbbeninek utánzata fajanszból. Holicsi gyártmány, XVIII. század. 248. Mártásoscsésze, porcellán. Nymphenburgi gyártmány a XVIII. sz. második feléből.

246. Salzfass mit der Porzellanfigur eines jungen Mannes. Meissen, um 1760. 247. Salzfass. Imitation des links abgebildeten Stückes, Fayence. Holics (Ungarn), XVIII. Jahrh. 248. Saucière, Porzellan. Nymphenburg, zweite Hälfte des XVIII. Jh.

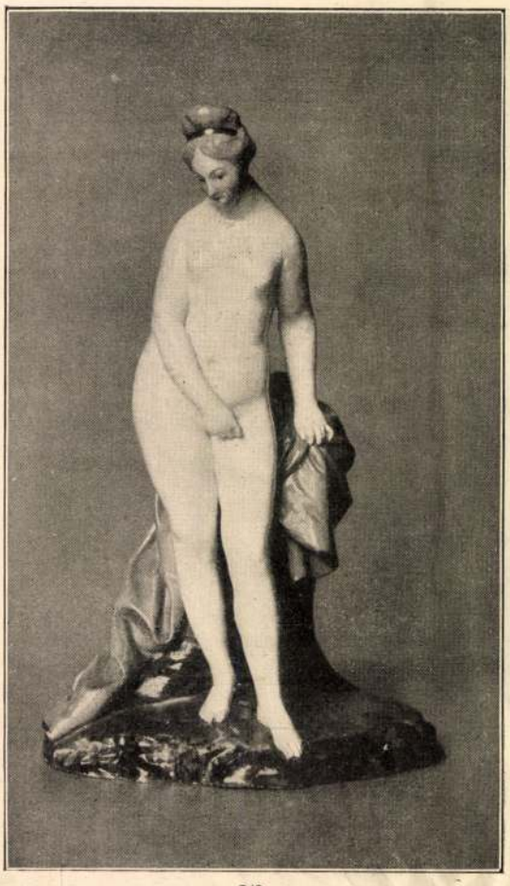

249

250

251 252

249. Vénusz. Höchsti porcellánszobrocska. J. P. Melchior mintája után. 1771-ből. 250. Pásztor. Meisseni porcellánszobrocska 1760 tájáról. 251. Bolonyézer. Meisseni porcellánszobrocska, alkalmasint Kaendler mintája után, 1740 tájáról. 252. Oroszlán. Meisseni porcellánszobrocska Kaendler mintája után 1753 tájáról.

249. Porzellanstatuette: Ins Bad steigende Venus. Modell von J. P. Melchior. 1771. 250. Porzellanstatuette: Schäfer. Meissen, um 1760. 251. Porzellanstatuette: Bologneser Hündchen. Modell wohl von Kaendler. Meissen, um 1740. 252. Porzellanstatuette: Löwe. Modell von Kaendler. Meissen, um 1753.

és sötét, de a XV. században már festett fákkal is dolgozott. Firenzében stukkóból felrakott domborművekkel is díszítették a cassonekat s emellett a faragóművészet is gyakorlatban volt. Itt is mutatkozik kapcsolat a szépművészetekkel emberi alakok, sőt jelenetek ábrázolásában, de gyakori a növény- és indadísz s az olasz reneszánszra annyira jellemző groteszk.

Szép rajzú berakott ládája van a múzeumnak a XVI. század elejéről s egy domborúan faragott, növényi elemekkel s groteszk alakokkal díszített kisebb láda ugyane korból, a század végéről való egy ugyancsak faragott kelengyeláda, elején kartusszerű keretben fekvő női alakkal (322. ábra). Nem érdektelen, de már 1600 tájáról való, egy préselt bőrrel borított és gazdagon aranyozott írószekrény (secrétaire).

Franciaországban a XVI. században a bútor már inkább asztalos- mint művészmunka; felépítésében úgy mint faragott díszében inkább architektónikus mint az olasz, hellyelközzel sablonos is, inkább iskolák szerepelnek, mint egyes mesterek. Két jó darabunk van francia reneszánszból, egyik egy emeletes szekrény felső része, a másik ugyanehhez az iskolához (Bourgogne) tartozó, arányaiban és faragott részleteiben elsőrendű emeletes szekrény a Ráth György múzeumban.

Német korareneszánsz-bútora nincs a múzeumnak, de az északnémet iskolával elrendezésben igen rokon, szép formájú és munkájú XVI. századi faragott németalföldi szekrény jutott nemrégen Nemes Marcell úr nagylelkű adományozása folytán birtokunkba (324. ábra). A múzeum többi német reneszánsz-bútora — szekrények és ládák — már a XVII. századból való, többnyire berakott és építészeti elemekkel díszített.

Dohányreszelő faragott tölgyfából. Francia. XVIII. század eleje.

Tabakreibeisen. Eichenholz. Geschnitzt. Franz. Arbeit. Anfang des XVIII. Jahrh.

Németországban és Olaszországban jött divatba a XVII. századtól kezdve a bútor természetes, a fa megmunkálásából eredő formáinak épülethomlokzatokkal való behelyettesítése, különösen az emeletes szekrények felső részei néha egyenesen palotahomlokzatok másolatai, a szekrénybelső is udvarokat és oszlopos csarnokokat utánoz. Ennek az anyagszerűtlen eltévelyedésnek munkailag elsőrendű, színben és anyagban igen szép képviselője gyüjteményünkben egy XVII. századbeli németalföldi lábasszekrény, mely a Festetich grófok tulajdonából került a múzeumba, teknősbékahéj- és gyöngyházberakással rusztika homlokzatot ád vissza és szélesen kezelt olajfestményű miniatürképekkel van díszítve (321. ábra).

A XVII. századtól kezdve a bútor fejlesztésében Franciaországé a vezérszerep. XIV. Lajos kora teremti meg a bútornak legragyogóbb korszakát. Nemcsak a drága anyagok még drágább feldolgozása, Boulle asztalos nevéhez fűződő teknősbékahéj- és fémintarziák, hanem a vonalak művészi vezetése, pompás, nehéz és méltóságos formák, a szobrászatnak, bronzoknak gyakori, de szerves alkalmazása, a gazdag, de nem felaprózott rész-

E cikk eleje Hikisch Rezső csomagjában.
Magyar Iparművészet 1915.
Wta Payrné Elefánt Olga.

letek művészi összhatása jellemzik a XVII. századbeli francia bútort, melyre, fájdalom, múzeumunkban nincsen példa.

Kevésbbé ünnepélyes, könnyebb és nem oly gazdagon díszített, de még szigorúan szimmetrikus az orleánsi herceg kormányzása alatt a XVIII. század elején kifejlődött úgynevezett régence-stílus. Múzeumunk egy 14 darabból álló faragott tölgyfaburkolatot, az ezzel egykorú kétszárnyú ajtót és falhoz való asztalt (console) őriz ebből a korból. Mind a három tárgy finom faragású, jellegzetes arabeszkekkel díszített (330. ábra).

Ellentétben a francia barokkal, a német elég jól van múzeumunkban képviselve. A barok nehézkes és pompás formáit mutatja két északnémet egyszerű, de nagyprofilú szekrényünk, mind a kettő borított és fényezett, az egyik alacsony, négyzetes, kiugró párkánnyal és betétekkel (323. ábra), a másik egy magas, keskeny sarokszekrény, teljesen dísztelen, de a felületek hullámzó mozgása és profiljának szép vonala a legszebb német barokbútorok közé sorozzák. Jó munka és arányaiban is szép egy magas, sokfiókú, faragott déltiroli írószekrényünk a XVII. századból. S ehhez az irányhoz sorozható felosztásában és profilozásában az északnémet bútorokra emlékeztető, három csavart oszloppal tagolt, Ausztriában a XVIII. században készült borított és fényezett szekrényünk (325. ábra). Nyugtalanabb, de a délnémet barokra jellemző egy növényi formákkal gazdagon díszített, mélyen faragott címeres mennyezetes ágy. A francia bútor befolyása látszik egy súlyos, faragott, aranyozott nagy olasz consolunkon.

XV. Lajos korában a bútor egészen átalakul, festői, nyugtalan, fantasztikus vonalai és aszimmetrikus formagazdagsága az eddigiektől eltérő technikát is igényelnek. A fa szöveteit a görbe vonal, mely a bútor alapelvévé lesz, minduntalan metszi. A formáknak a fa természetes megalkotottságával való folytonos összeütközése nem szép és ezért borítják, aranyozzák és festik a rokokóbútort. A hajlított, vékonyabb formák a faragott díszt is kiküszöbölik lassan és bronz-aplikokkal helyettesítik.

Elsőrendű példája a francia rokokónak múzeumunkban néhai Egger Dávidtól örökölt, tengerentúli fákkal berakott és finoman cizelált bronzokkal díszített commode, meggyőzően művészi összhatásának eredői munkai kiválósága, a berakás szubtilis, könnyű rajza s a veretek lendületes szép formája (328. ábra).

A XVIII. század szalónjainak szellemes és változatos ülőbútoraiból is sikerült megszereznünk néhány szép és mintaszerű darabot. Egy finoman faragott, apró virágokkal és kecses arabeszkekkel díszített, „Lené“ névvel szignált kanapé, egy két darabból összetolható chaiselongue és két karosszék nem túlságosan díszes, de szép konturú és diszkrét megszemélyesítői XV. Lajos korának. Nyugtalanabb és hangosabb egy gazdagon faragott aranyozott consol, s kecses formája van egy ugyane korból való berakott és bronzokkal díszített kis női íróasztalunknak.

XVI. Lajos korában világosabb és szervesebb lesz a bútor szerkezete, az egyenes vonal és a szimmetria ismét elfoglalja régi helyét és felmerül a klasszicisztikus díszítőelemeknek alkalmazása. Igen szépen képviseli ezt az irányt egy újabban Párisban vásárolt berakott commode (329. ábra) s egy majdnem teljesen dísztelen, de egyszerűségében előkelő, Jean Jacob modorában készült legördíthető félhengerrel záródó íróasztal, ú. n. sécrétaire à coulisse.

Ezekhez csatlakozik ugyanebből a korból egy szép kanapé és több karosszék.

Francia empirebútorunk nincsen, de egy köralakú, szép, bronz kosfejekkel díszített, XIX. század elejéről való orosz olvasóasztalunk formái teljesen francia ízlésre vallanak (336. ábra).

A XVIII. század bútortörténetében a francia mellett tulajdonképpen csak az

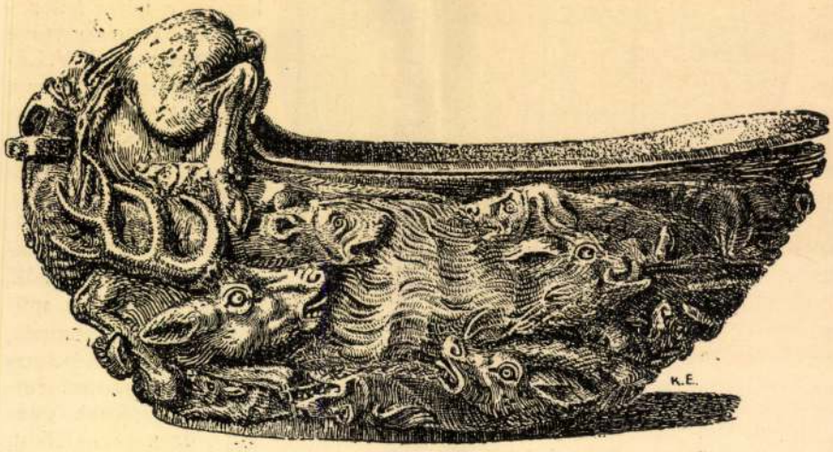

Faragott puszpángfacsésze
Németalföld. XVII. század.

Schale. Buchsholz. Geschnitzt. Niederländische Arbeit. XVII. Jahrhundert.

angol bútornak jut szerep. Anglia volt az egyetlen, mely bár nem tudta magát teljesen emancipálni a francia bútor hatása alól, mégis hűségesen kitartott a bútor célszerűsége mellett és ezt hangsúlyozta a rokokóformák túltengő, nyugtalan gazdagsága ellenében. A túlságosan mozgó kontúroktól tartózkodott, megtartotta az egyenes vonalat és ezzel együtt a fa anyagát mindig érvényre juttatta. A fényezésre kiválóan alkalmas szívós mahagóni- és selyemfából (satin wood) könnyű és kecses formákat hozott létre.

Múzeumunknak két angol bútorokkal berendezett fülkéjében az angol XVIII. század három híres asztalosművészének Chippendale-, Adam- és Sheratonnak iskolája igen szép darabokkal van képviselve. Úgyszólván minden elgondolható bútorra van itt példa. Nemcsak az ülőbútor, de szalon- és könyvszekrények, íróasztalok, kommodok, lecsapható kis mahagóniasztalok, női íróasztal, varróasztalka vannak ízlésesen és otthonosan egy helyiségben felállítva. Kecses, könnyű formái mellett mindnek elsőrendű a megmunkálása, valamennyin látszik a célszerűségre és a faanyag redukálására való törekvés s a helynek lehető kihasználása (331., 334. ábra); egy Chippendale modorában készült settee (333. ábra) kivételével valamennyi borított és fényezett, némelyeken könnyű, kézzel festett díszítés, mások ismét finom klasszicisztikus berakással ékesek. Adam iskolájából való egy Angliában meghonosodott, másutt alig használt, kézzel modellált, kemény stukkóból készült empire kandallókeret (335. ábra) és faragott tölgyfaajtó.

A XVII. század végéről és XVIII. elejéről való két angol, faragott és fényezett magashátú székünkön (326-327. ábra) XIV. Lajos korának hatása észlelhető.

Az angol neobarokra jellemző faragott szék (332. ábra) jutott Glück Frigyes szíves adományozása folytán a múzeum birtokába.

A XIX. század bútorának fejlődését magyarországi műemlékek már felemlített egész sora tünteti fel.

Megemlítést érdemel még az 1900. évi párisi kiállításon vásárolt „szecessziós" bútorok csoportja. Ezek az akkor divatos és új művészeti fejlődés kezdetét jelentő iránynak megszemélyesítői. Bár ez az irány nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket, mert a továbbfejlődése megakadt, mégis érdekes és jellegzetes próbálkozás volt, a hajlított vonalat akarta a bútorművészetben újra meghonosítani.

*

A fa és elefántcsont megmunkálásának az iparművészetekkel közös határterülete, a kisplasztika. Majdnem minden darabja ide is, oda is sorozható. Az iparművészeti múzeumot mindig inkább érdekelte a bútorral vagy más műtárggyal kapcsolatos faragás, intarzia, de az önálló és alkalmazott faragás között a határt megvonni igen nehéz s így önálló kisebb elefántcsont- és fafaragások is kerültek a múzeum birtokába.

Elsősorban kell megemlíteni egy egész ilyen gyűjteményt a Ráth György múzeumban, mely különösen XVII. századi német és németalföldi elefántcsont- és puszpángfafaragványokat tartalmaz. Közöttük igen becses darabokat. Egy francia XIV. századi kis puszpángfa Madonna ennek a gyűjteménynek legértékesebb darabja. Az Iparművészeti Múzeumnak három felsőmagyarországi faragott szárnyas oltára sorozható ide, kisebb XVI. századi puszpángfacsoportok és a XVIII. században annyira divatos elefántcsontszobrocskáknak egész kis gyűjteménye. Használati tárgyakon, szelencéken, dohányreszelőkön és társasjátékok játékkövein is fordulnak elő figyelemreméltó művészi faragások.

RELLE PÁL: ÉPÍTÉSÜGYI SZABÁLYZAT — ÉS ÍZLÉSNEVELÉS

A „Magyar Iparművészet" legutóbbi számában Palóczi Antal cikket írt Budapest építkezési viszszásságairól. A cikk tartalma — amilyen avatott írója Palóczi Antal ennek a témának — kell hogy minden ízléses és budapesti embernél fetszést keltsen. Ezek a sorok sem vitatkozni, inkább csak kiegészíteni akarnak.

Úgy érzem — hiszen magam is „az ízléstelen építkezések fölött" kesergők hadcsoportjába tartozom —, hogy mindannyian, akik, Isten tudja, mióta, verekszünk az ízléstelen építkezés ellen és szinte üvöltve sürgetjük a városi építésügyi szabályzat reformját, az egységes várostervet és annak minden járulékait, mondom, úgy érzem, abban az egyben mindnyájan bizonyosak lehetünk, hogy rendeletekkel, szabályzatokkal nem lehet művészetet csinálni. Vagy van magyar iparművészet vagy nincs. Ha nincs, minden rendelet

és szabályzat csak törvényes kerete lehet a benne elhelyezendő művészietlenségnek és ízléstelenségnek. Azon pedig lehet vitatkozni: mi jobb, ha leszögezett formák között sértik meg ízlésemet vagy minden forma mellőzésével. Ezzel korántsem akarom azt mondani, hogy nem kell sem az egységes városterv, sem a városi építésügyi szabályzat. Azonban azt hiszem, mégis csak az kellene, hogy előbb legyen az ízlés és a művészet, hacsak nem az a cél, hogy az ízléstelenséget és a művészietlenséget organizáljuk. Úgy érzem, nem az az első teendő, hogy az ízléstelenséget leromboljuk, hanem, hogy előbb ízlést teremtsünk. Ha lesz Budapesten ízlés és művészet az építőművészet terén is, nyugodtak lehetünk, ez önmaga fog végezni azzal, amivel sem az öklök, sem a hangok nem tudnak megbírkózni.

A modern orvosi tudomány már nem rendeletekkel vet gátat a járványok terjedésének, hanem tudományos eljárással. Nemcsak a beteget gyógyítja, hogy egészséges legyen, hanem már az egészségest kezeli, nehogy beteg legyen. De semmi esetre sem öli meg a beteget azért, hogy vele ölje meg a betegséget. A betegség legjobb gyógyszere — és ez nem akar aforizma lenni — : az egészség.

A művésziekben épp úgy preventív módszerrel kell dolgozni, mint akár orvostudományos téren. Rendelet, szabályzat nem használ, legalább is nem eléggé. Itt is úgy van, hogy az ízléstelenség legjobb gyógyszere maga az ízlés és célt itt is csak úgy lehet érni, ha mindenekelőtt megteremtjük azt az életalapot, amelyen az építőművészet — nemcsak a tervezőművészek, hanem a közönség is — ízléses lehet és ezzel máris útját álltuk az ízléstelenség járványának. S ha ez megvan: igazán csak akkor érdemes városterv ről és a többiről beszélni.

Érthető, hogyha Palóczi Antal és vele sokan felháborodva kelnek ki a Dunaparton épített új Palatinus-ház ellen. Tényleg nincs elég súlyos kritika, mellyel ezt a házat illetni lehet. Ámde tessék elhinni, Budapesten legalább még ezer ilyen téglavakolatból készült monstrum van, amely talán csak kevésbbé exponált helyen rontja a közízlést. Mármost — kérdem —, ahol ilyen általános az építkezési ízléstelenség, mit jelent ott, ha ezt az egy objektumot sikerülne is eltüntetni a föld színéről, vagy mit jelentene, ha meglévő rendeletek és szabályzatok meg is gátolták volna ennek felépítését? Jelentené, hogy egy híján még mindig ezer rossz ház éktelenkednék a főváros utcáin és terein. De tegyük fel, hogy ezek a rendeletek és szabályzatok olyan természetűek és időtartamúak lennének, hogy a többi 999 felépítését is meg tudták volna akadályozni . . . Mit jelent ez? Ki és mi a kezessége, hogy az ezer ízléstelen ház helyett — mert építeni csak építettek volna — ezer ízléses, művészetet reprezentáló ház épült volna? . . . Valamivel tisztában kell lennünk: azzal, ha a meglévő ízléstelenséget eltüntetjük, még nem teremtettünk egyúttal ízlést. Ha nincs ízléstelenség, ez még egyáltalán nem jelenti azt, hogy már ízlés van. Ez csak negatív eredmény lenne. Jobb a semminél, annál, ami a főváros utcáin ma van, de nem olyan eredmény, mely gyökeres javulást idézhetne elő Budapest esztétikai fejlődésében. Csak pozitív, preventív módszerű programm mellett gondolhatunk arra, hogy Budapest olyan szép legyen, amilyen szépnek „a kesergők" szeretnék. Meg kell teremteni azokat a körülményeket, amelyek biztosítják, hogy a meglévő ízléstelenségeket ízléssel lehet fölcserélni; azokat a körülményeket, melyek a jogosan sürgetett rendeleti és szabályzati keretnek művészi tartalmat tudnak adni.

Kérdés mármost: mi az útja-módja annak, hogy ezt a művészi tartalmat megkapjuk? Gyakran hivatkoznak arra — magam is megtettem —, hogy a külföldi városoknak egységes várostervük, építésügyi szabályzatuk és miegyebük van. És hogy ezek annyira beváltak. Igaz. Valamiről azonban megfeledkeztünk. Arról, hogy ezeknek a városoknak ugyanakkor megfelelő közízlésük is van. Vagyis van valami, valami pozitív, amit szabályozni, amit keretbe foglalni kell és lehet. Éppen a gyakran idézett városokban évszázados építési hagyomány nevelte a közízlést, tehát az építőművészek ízlését épp úgy, mint a közönségét, hogy mintegy kritikai fóruma legyen az új építkezéseknek. Budapestnek nincs kritikai fóruma, ami alatt nem kinevezett, hivatalos fórumot értek, hanem az önmagától született, az ízlés fejlődésével felnőtt és erősödött egységes közvéleményt. Végeredményben ilyen körülmények között mit jelent a legkitünőbb városterv és a legjobb építésügyi szabályzat is? . . . Szerény véleményem szerint tehát első teendőnk az lenne, hogy ezt a hiányzó közízlést megteremtsük. Tradicióink, nevezetesen az építés terén, nincsenek, vagy csak nagyon kevés van, nevelni azonban enélkül is lehet, sőt enélkül még inkább kell a közönséget.

Stübben német építőtanácsos szerint — akire Palóczi is hivatkozik — „azért oly fontos, hogy a hatóságok a művészi szempontoknak a város építésében, építkezéseiben való érvényesítését teljes mértékben biztosítsák, mert az épületek állandóan, a nap minden órájában, mindenki, művelt és művelet-

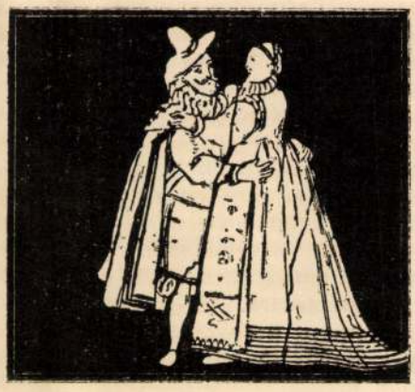

Dobozfedélről való elefántcsontberakások. Németalföld. XVII. század. Az O. M. Iparművészeti Múzeum bútorgyűjteményéből.

Elfenbeinintarsien auf dem Deckel einer Kassette. Niederländisch. XVII. Jahrhundert. Aus der Möbelsammlung des ung. Landes-Kunstgewerbemuseums.

len, szeme előtt állanak s így a legkiterjedtebb mértékben éreztetik nevelő és művelő hatásukat". Ez, amilyen igaz, annyira nem új megállapítás. De Stübbennek még az ismétlésben is igaza van a német városokról szólva. Budapestre vonatkoztatva azonban nincs igaza. Budapesten az esztétikai nevelésnek ezzel a módjával elkéstünk. Budapesten megfordítva vagyunk a dologgal. Itt nem az utcával, a házakkal kell esztétikára nevelni a közönséget, hanem a közönséggel kell esztétikára nevelni az utcákat, a házakat. Ez a gyorsan felszítt kultúra s a készen és vegyesen átvett művészi eredmények természetes következménye. Ebbe bele kell nyugodnunk. Ami nálunk az utcán van, az — csekély kivételtől eltekintve — ízléstelen és főleg jelleg nélküli; ezzel nem lehet és nem is szabad nevelni a közönséget. Természetes, hogy a budapesti közönség önkéntelenül is a látottak hatása alatt áll, amiből az következik, hogy nálunk egyenesen misszió, hogy megtanítsuk a közönséget arra, hogy ne tanuljon az utcától.

A legnagyobb baj, hogy nálunk nincs esztétikai közvélemény. Ez még a rossz házaknál is nagyobb baj; mert egészen bizonyos, ha ilyen közvélemény lenne, szabályzatok és rendeletek nélkül se lennének olyan házak Budapesten, amilyenek vannak. Föltéve, hogy a tervező építésznek nincs ízlése, az épülő ház még mindig jó és szép lehetne, ha legalább az építtetőnek lenne ízlése. Nyilvánvaló, hogy az új Palatinus-ház ízléstelen, de milyen egyszerű lett volna, ha ezt az építtető már papiron észrevette volna és egyszerűen nem fogadta volna el a terveket. Ezek a dolgok ugyanis szorosan egymáshoz tartoznak és szorosan hozzátartoznak ahhoz, amit építészeti közvéleménynek nevezünk. Elsősorban tehát valahogyan erre a közvéleményre lenne szükségünk, a többi, így a városterv és az építésügyi szabályzat is, önmagától következnék. De hát hogyan? Ezen a helyen nem fejthetek ki egy egész programmot, nagyjában azonban rámutathatok néhány mozzanatra, melyeknek felfedezési elsőbbségét nem arrogálom magamnak.

Megfigyelhetjük például, hogy az iskolából az életbe kikerülő fiatalembernek mi mindenről van fogalma? Homerostól Szenci Molnár Albertig tud — úgy ahogy — a világirodalom minden írójáról, Gay-Lussactól Marconiig hallott a világtudomány minden tudósáról és Giottótól Munkácsyig a világ nagy festőiről is vannak sejtelmei, de Bramantenak vagy Ybl Miklósnak talán a nevét sem hallotta. Nem akarom túlbecsülni a középiskola hatását az életre, de az még sincs rendjén, hogy amikor a fiatalság százezrei az irodalom, tudomány és művészet bizonyos tájékozottságával vagy legalább is a továbbfejleszthetőség bizonyos lehetőségével vonulnak ki az életbe, viszont az építőművészettel teljesen idegenül kerülnek szembe. Már pedig egészen bizonyos, ha ez a sok százezer, sok millió ember csak akkora érdeklődéssel kísérné a mindennapi életben az építőművészetet, mint amekkora érdeklődéssel, teszem, az irodalmat vagy a tudományt kíséri, ahogyan könyvet, újságot olvas, színházba jár, vagy képeket néz; ha ilyen arányban és viszonylatban nézné a házakat és általában az építkezést, szóval, ha az építőművészetnek is lenne közönsége: vajjon ott tartanánk-e ma a fővárossal, ahol vagyunk? Hihetetlen konzervativizmus, hogy a középiskola esztétikai kötelességérzete még mindig csak a rajztanításban és a műtörténelemben merül ki. A fiatalság megtanulja a bebalzsamozott sémák lélek nélküli és szolgai másolását, megtanul fejtegetni elavult, öreg műtörténeti elveket, csak éppen arra nem nevelődik — amit megtanulni talán nem is lehet —, hogy esztétikai öntudatra, legalább relatív ízlésre tegyen szert. A középiskola nem szoktatja önálló gondolkozásra tanítványait, nem neveli arra, hogy künn az életben később — a kapott útbaigazítások szerint — a maga fejével igyekezzék ízlést keresni és ízlést terjeszteni. Ez az útbaigazítás, ami az ízlésterjesztés tantervének volna nevezhető: az Országos Közoktatásügyi Tanács teendője lenne.

Másrészt magukkal az építészekkel se állunk különben. Hol tanuljon a budapesti építész? Az utcán nem tanulhat, mert ott sem tradíciót, sem rendszert nem talál és ott szervezetten modern törekvéseket sem láthat. A műegyetemen megtanulja a mesterségét, de hol tanulja meg a művészetet, amennyire ezt egyáltalán megtanulni lehet? De mert nem művész és mert nincs is az a közönség, mely a művészetet megértse, nem is törekszik és nem is törekedhet többre, mint a külföldi eredmények olcsó és könnyű népszerűségre föleresztett utánzására. És mert odakünn sokféle eredmény szűrődött le, idehaza tehát sokan sokféle eredményt igyekeznek átplántálni. Még pedig rendesen az itthoni kulturális, művészi, gazdasági és természeti viszonyok komoly mérlegelése nélkül átplántálni. Ez az oka annak, hogy Budapest utcáin a különféle stílusok mellett ott erőlködnek a különféle idegen stílusekvilibrálások is. Ezért van Budapesten a legéktelenebb stílusvolapük és ezért van az is, hogy Budapest talán a világ legkevésbbé jellegzetes városa.

Amint a fiatal budapesti építész kikerül a Műegyetemről — ha boldogulni akar —,

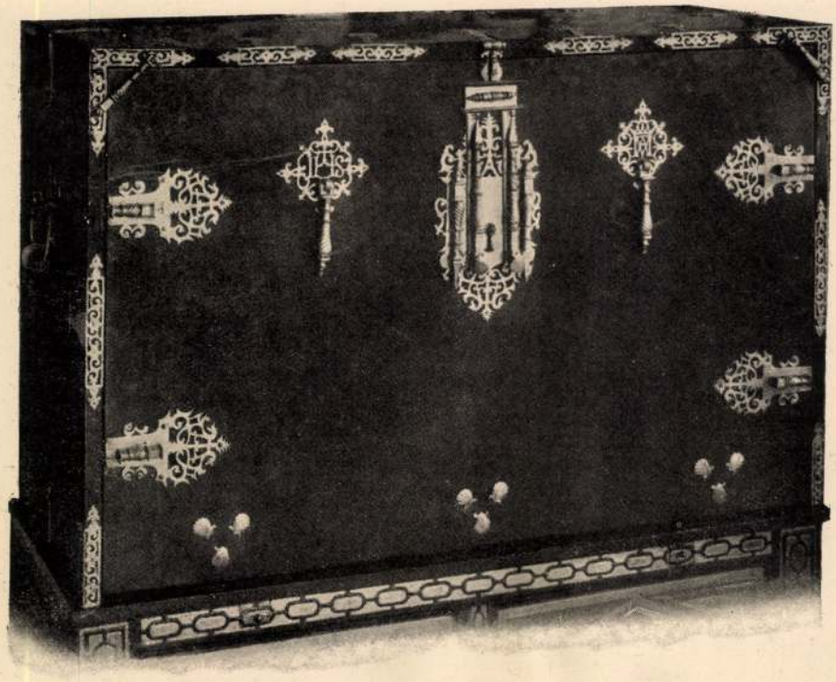

319

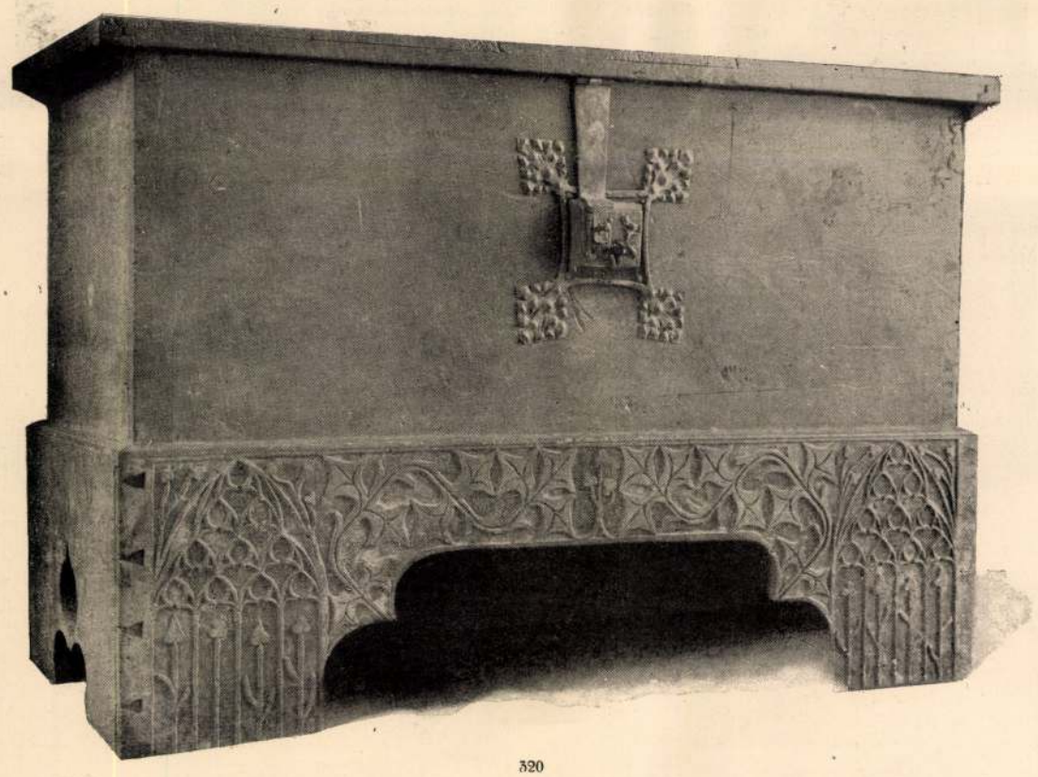

320

319. Ébenfa-írószekrény, aranyozott vasveretekkel. Spanyol. XVI. sz. 320. Faragott láda. Déltiroli. XVI. sz. — Az itt és a következő 10 oldalon ábrázolt tárgyak az O. M. Iparművészeti Múzeum gyüjteményéből valók.

319. Sécrétaire. Ebenholz, mit verg. Eisenbeschlägen. Spanische Arbeit. XVI. Jahrh. 320. Geschnitzte Truhe. Südtirol. XVI. Jahrh. — Die hier und auf den folgenden 10 Seiten abgebildeten Gegenstände gehören dem Budapester Landes-Kunstgewerbemuseum.

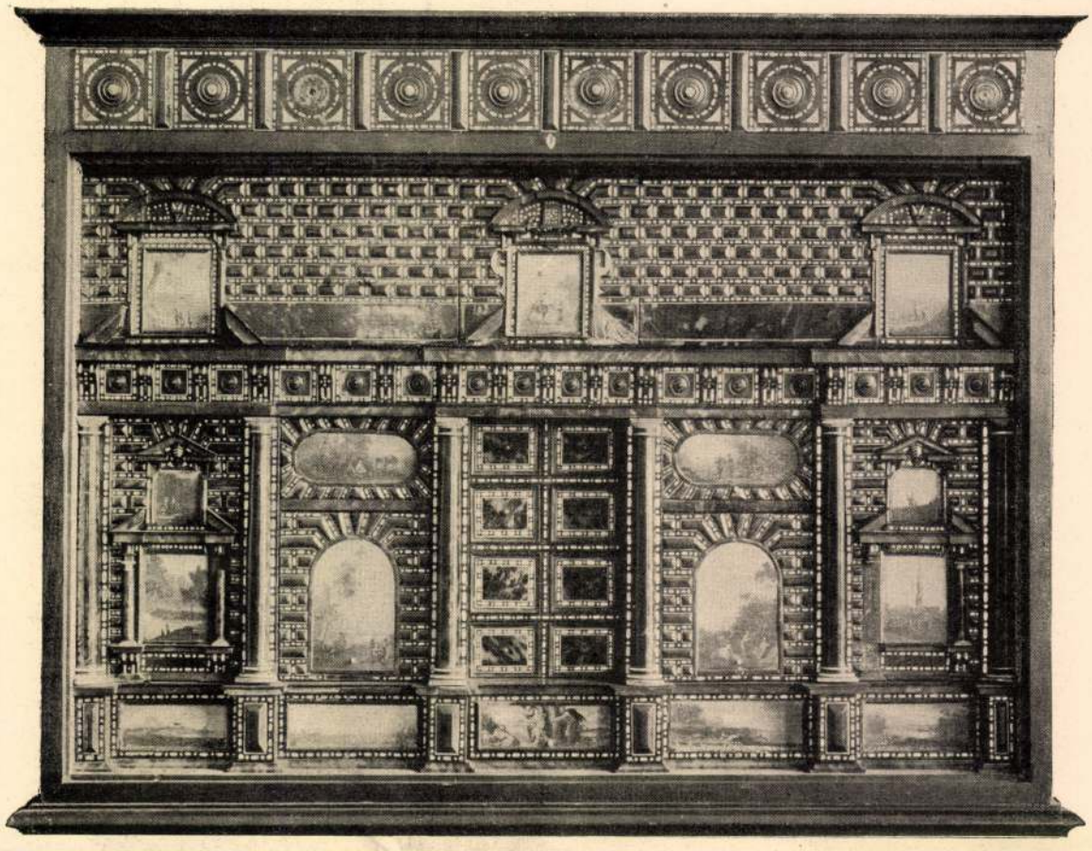

321

322

321. Gyöngyház- és békateknőberakással díszített lábas szekrény felső része. Németalföld. XVII. század. 322. Diófából faragott kelengyeláda. Olasz. XVI. század vége.

321. Oberteil eines Schrankes mit Schildpatte und Perlmutter-Intarsien. Niederländische Arbeit. XVII. Jahrh. 322. Truhe. Nussholz. Italienische Arbeit. Ende des XVI. Jahrhunderts.

323

323. Ruhaszekrény paliszander- és ébenfából. Németalföld. XVII. század.

323. Kleiderschrank aus Palisander und Ebenholz. Niederlanden. XVII. Jahrhundert.

324

324. Tölgyfából faragott emeletes szekrény. Felsőrajna vidéke. XVII. század. Nemes Marcel úr ajándéka.

324. Schrank aus Eichenholz geschnitzt. Oberrheinisch. XVII. Jahrhundert. Geschenk des Herrn Marcel v. Nemes.

325

325. Ruhaszekrény diófából. Osztrák. XVII. század.

325. Kleiderschrank aus Nussholz. Österreich. XVII. Jahrh.

326

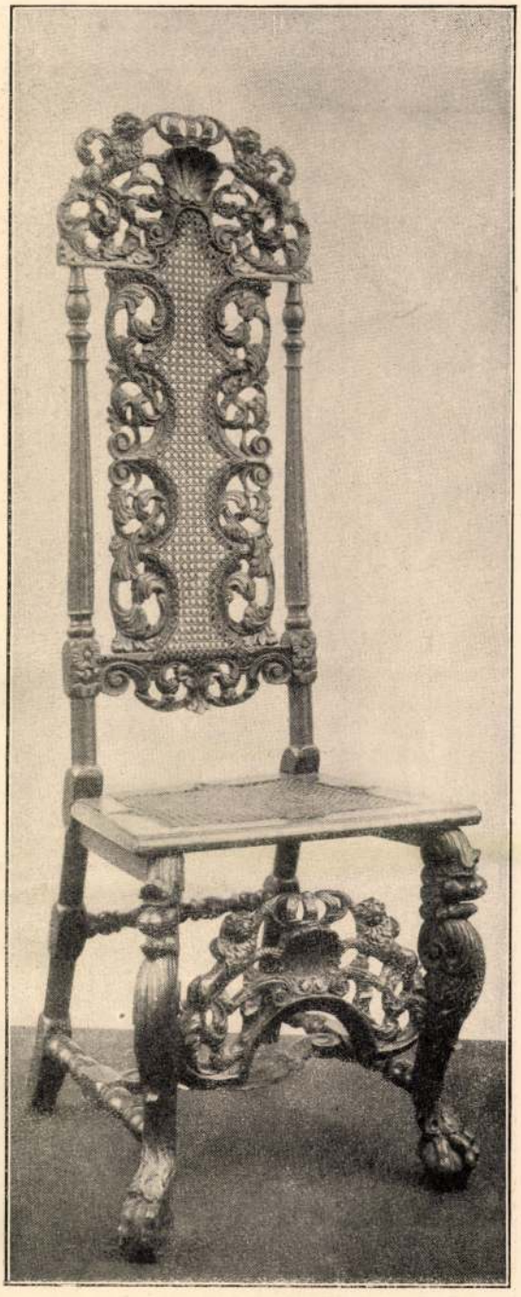

327

326. Mahagónifából faragott szék. Angol. XVII. század vége. Ú. n. William and Mary-stílus. 327. Tölgyfából faragott, nádfonatú szék. Angol. XVII. század.

326. Sessel aus Mahagoni geschnitzt. England. Ende des XVII. Jahrhunderts. Sogen. William- and Mary-Styl. 327. Sessel aus Eichenholz geschnitzt mit Rohrgeflechte. England. XVII. Jahrhundert.

328

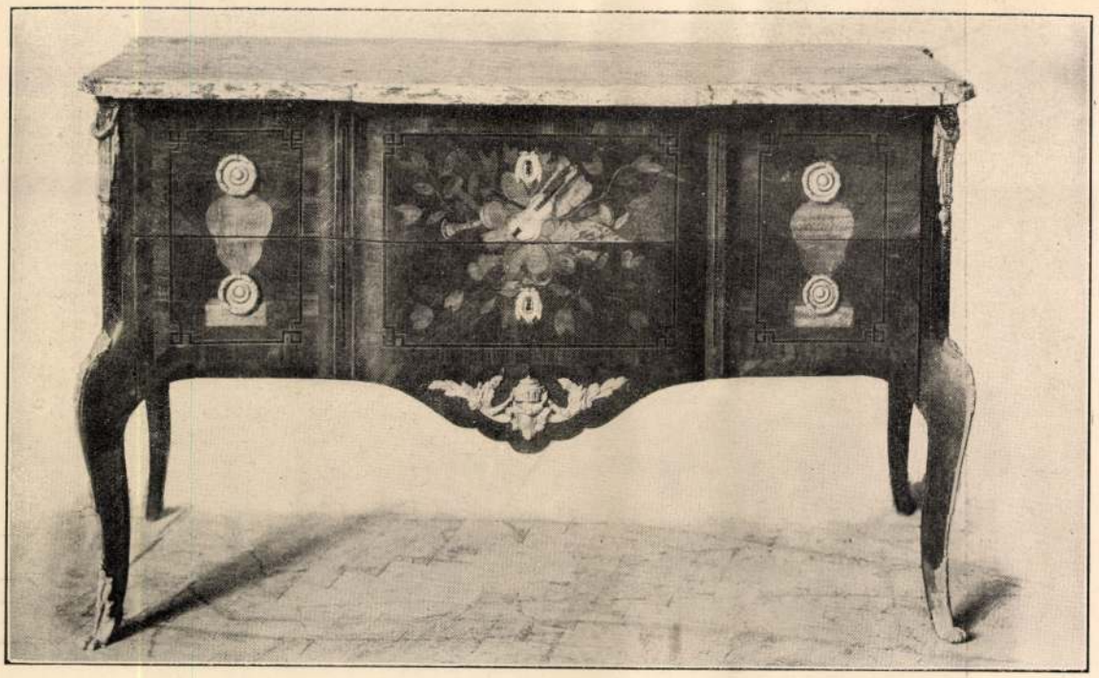

329

328. Rózsafával burkolt és paliszanderfával berakott kommode, bronzveretekkel. Francia. XVIII. század közepe. Jel: Criaez. 329. Mahagónifával burkolt, színes berakásokkal, sárgarézveretekkel díszített kommode. Francia. XVIII. század vége. Jel: P. Roussel.

328. Kommode mit Rosenholz furniert, Palisander eingelegt und Bronzbeschlägen. Frankreich. Mitte des XVIII. Jahrh. Bez.: Criaez. 329. Kommode mit Mahagoni furniert, farbigen Hölzern eingelegt und Messingbeschlägen. Frankreich. Ende des XVIII. Jahrhunderts. Bez.: P. Roussel.

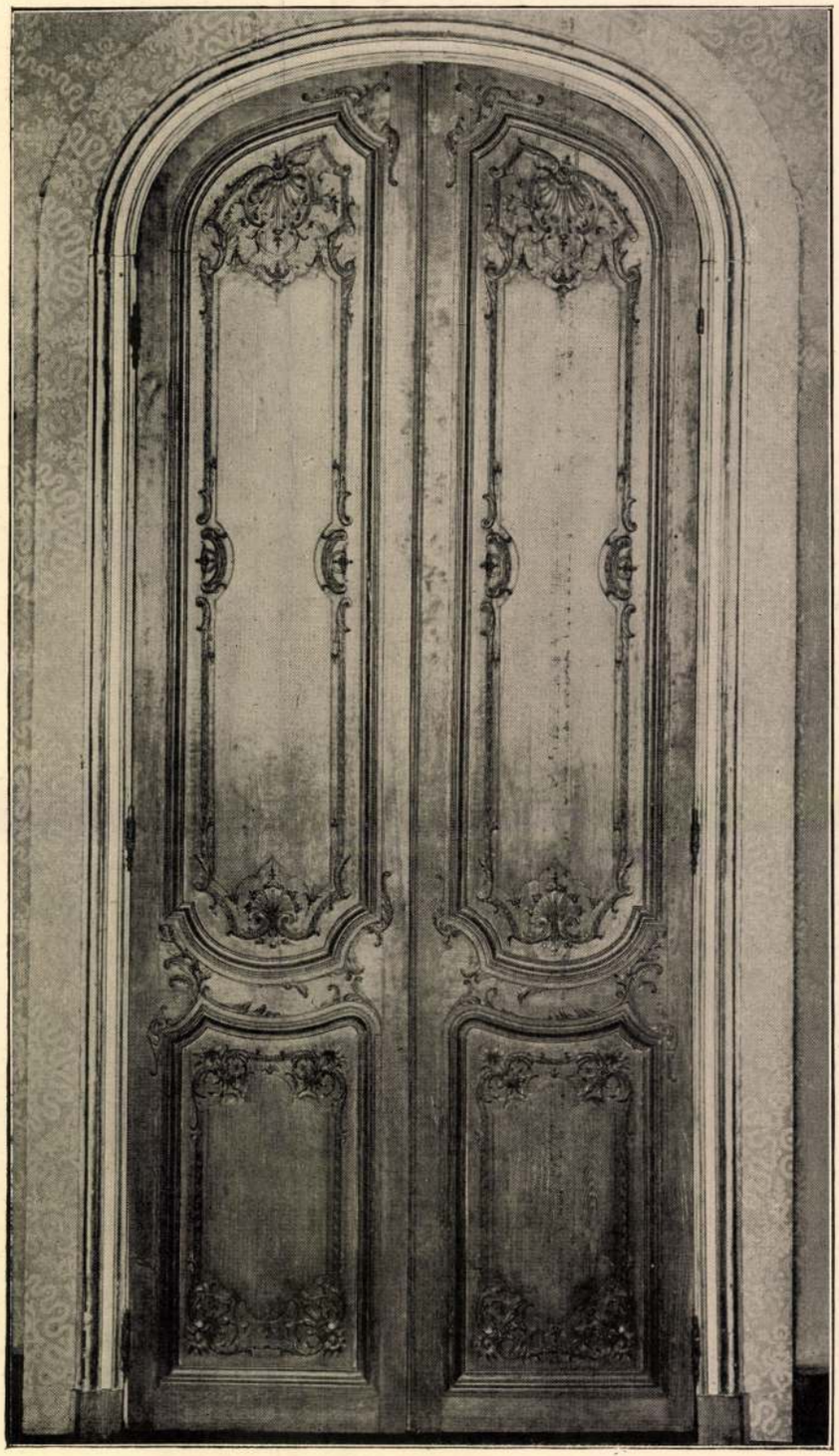

330

330. Tölgyfából faragott ajtó. Francia. XVIII. század eleje. Ú. n. Régence-stílus.

330. Türe aus Eichenholz geschnitzt. Frankreich. Anfang des XVIII. Jahrhunderts. Sogen. Style Régence.

331

332

333

331. Selyemfából (satinwood) faragott szék. Angol. XVIII. század vége. Ú. n. Sheraton-stílus. 332. Tengerentúli fából faragott szék. Angol. XIX. század közepe. Glück Frigyes úr ajándéka. 333. Settee. Mahagónifából faragott, párnázott pad. Angol. XVII-XVIII. század. Ú. n. Chippendale-stílus.

331. Sessel aus Satinwood geschnitzt. England Ende des XVIII. Jahrh. Sogen. Sheraton-Styl. 332. Sessel aus überseeischem Holz geschnitzt. England. Mitte des XIX. Jahrh. Geschenk des Herrn Friedr. Glück. 333. Gepolsterte Bank, Settee, aus Mahagoni geschnitzt. England. XVII—XVIII. Jahrh. Sogen. Chippendale-Styl.

334

334. Könyvszekrény mahagónifából, festett díszítményekkel. Angol. XVIII. század vége. Ú. n. Sheraton-stílus.

334. Bücherschrank aus Mahagoni, mit gemalten Ornamenten. England. Ende des XVIII. Jahrh. Sog. Sheraton-Styl.

filos szegélyére, a kötött könyv táblájának, az ércpénz lapjának, a tányér peremének, a szoba falmintájának, a ház párkányának stb. hasonló formai feladatára. Tovább sem kellett mennem: a festett kép keretének szerepét már maguktól is kitalálták s így játszva megtették az utat, amelyet ez a művészeti forma tett meg a gyakorlati szükségességtől el egészen az esztétikai szükségességig. Nem volt itt szó semmiféle történeti stílusról, de azt hiszem, hogy stílusérzésük többet kapott ezzel a megismeréssel, mintha egy „Stilkunde" szabályait szószerint megtanulták volna.

Nagyon jól tudom, hogy a művészetellenes nízus, amely mindenkor jellemezte polgári és középiskoláinkat, szinte gúzsba köti a rajztanár ilynemű pedagógiai munkáját s hogy bármily lelkesen fogja is fel hivatását: csak elenyésző minimumot juttathat ezzel a módszerrel is a gyermekeknek. Ennek sokszoros kár a következménye. Gondoljuk meg, hogy a polgári iskolából kerül ki a műveltebb iparososztály, a középiskolából pedig a közönségnek az a része, amely vásárlója, megrendelője az iparművészeti tárgyaknak. Hogyan éljen s viruljon nálunk egy egészséges iparművészet, ha annak jövendő munkását s jövendő mecénását az iskola csak ilyen, szerénynek is alig mondható ízlésbeli szerelvénnyel küldi ki az életben?

Ez a nyomós ok késztet arra, hogy ne szünjünk meg e mostoha állapotokat feltárni, korrektúrájukat sürgetni. Magyar életünkbe csak akkor fog szervesen belekapcsolódhatni iparművészetünk, ha ez a korrektúra megtörtént.

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM TÍZ ÉVE

ÍRTA VÉGH GYULA

Tíz esztendeje immár annak, hogy a „*MAGYAR IPARMŰVÉSZET*" hasábjain körvonalaztam felfogásomat az Iparművészeti Múzeum hivatásáról és a múzeum vezetőségére váró feladatokról.* Ideje tehát, hogy beszámoljak a vezetésemre bízott múzeum utolsó decenniumáról. Nem a nálunk nagyon is divatos jubilálás szeretete indít erre, — sajnos, nekünk magyaroknak vajmi kevés okunk van az évfordulókat örömteljesen megünnepelni, — de úgy érzem, hogy tartozom a nyilvánosságnak számot adni a múzeum fejlődéséről. De meg arról is megvagyok győződve, hogy a közvélemény tárgyilagos kritikájára, jóakaró támogatására közintézményeinknek szükségük van, mert csakis a közvélemény súlyával alátámasztott törekvések mozdíthatják igazán elő a közintézmények érdekeit. Ahol a nyilvánosság nincs helyesen informálva, vagy éppen közönyös az intézmények sorsa iránt, ott egyesek nehezen küzdhetik ki a fejlesztésükhöz szükséges eszközöket; a szaktekintélyek sürgető szava pedig sok esetben kívülről megadja azt a lökést, melyet hivatalos aktákkal hiába igyekezünk elérni.

*) Magyar Iparművészet, XX. évfolyam.

Amikor az Iparművészeti Múzeum vezetését átvéve, e folyóirat szerkesztőségének kérésére nézeteimet kifejtettem, hangsúlyoztam azt, hogy programmot adni, ígéreteket tenni nem kívánok. Nem ismerve, de előre sejtve a szép tervek megvalósítása elé tornyosuló akadályokat, nem ígérhettem olyant, aminek beváltását biztosítottnak nem láttam. Az események, sajnos, ebben igazat adtak aggodalmaimnak, sőt messze felülmúlták legszomorúbb várakozásainkat. Az összeomlás és az azt követő szomorú politikai és gazdasági állapotok sok szép reményt hiusítottak meg a múzeum életében is, mint közéletünk minden terén. Az elmúlt tíz év egyre fokozódó nehézségeket támasztott mindannak megvalósításával szemben, amit a múzeum fejlődése és kultúrális tevékenysége érdekében cselekedni kellett volna.

A múzeum szaktisztviselőinek létszámát szaporítani, szakszerű kiképeztetésüket a fokozottabb tudományos munka érdekében tökéletesíteni kellett volna, amint ezt Delmár Emil cikkemre írt válaszában már tíz év előtt joggal sürgette. Ehelyett jött a létszámcsökkentés, a kényszerű takarékosság, mely a tisztviselők előléptetését, tudományos kiképeztetését, fiatal succrescentia nevelését hosszú időre megakadályozta. Megfogyott az altisztek száma is. Bár a múzeum munka-

Magyar Iparművészet
1927.

köre nem szűkült, sőt inkább megnövekedett, a multhoz képest mégis sokkal kevesebb munkaerő áll rendelkezésére.

A nehézségek másik okozója a pénzhiány volt. A valuta romlásával természetesen csökkent az állami dotáció vásárlóereje is. A múzeum évi rendes javadalma ma sem éri el a békebelinek 40%-át, a gyűjtemények gyarapítására és ismertetésére szolgáló alap pedig, beleértve a rendkívüli hiteleket, az elmult évben a békebelinek csak 10%-át közelítette meg. A múzeum bőkezű mecénásai sincsenek abban a helyzetben, hogy az állami javadalmazás elégtelenségét a régi arányokban pótolják, a műtárgyak forgalmi értéke pedig nem esett ugyanolyan mértékben, mint a valutánk, sőt időnkint még emelkedett is. Ezért a gyűjtemények gyarapítására és a külföldre kivándorló műtárgyak megmentésére kínálkozó alkalmakat nem használhattuk ki. A múzeum a magánvásárlókkal, különösen a jóvalutájú külföldiekkel már nem versenyezhetett és lassankint megszűnt az aukciókon mint számottevő vásárló szerepelni, nem is szólva a külföldi piacokról, ahol alig néhány esetben sikerült valamely fontosabb műtárgyat megvásárolni.

A harmadik súlyos handicap volt a helyiségek kérdése. A múzeum gyors megnövekedése és a gyűjtemények átrendezése folytán mindinkább érezhetővé vált a múzeumépületben rendelkezésünkre álló helyiségek elégtelensége. Az Iparművészeti Társulat hosszú éveken át tartó bentlakás után elhagyta az üllői-úti palotát, de kiköltözése alig enyhített valamit a helyszűkén. A gyűjtemények elfoglalták a múzeumi helyiségek legutolsó zugát is, azonban így is nagyrészük raktárainkban rejtőzik. Kiállítások alkalmával kénytelenek vagyunk a gyűjteményeket megbolygatni, hogy ideiglenesen helyet teremtsünk számukra, sőt nem egyszer le kell mondanunk értékes anyag kiállításáról egyszerűen azért, mert nincs hová tennünk azt. Némely helyiségek, mint pl. a földszinti oldalfolyosók, múzeumi célokra egyáltalán nem alkalmasak.

A helyiségek kérdésével szorosan összefügg a fűtés kérdése is. Azelőtt ez nem is volt kérdés, mert magától értető dolog volt, hogy a múzeum és a kiállítások jól fűtve legyenek. Most azonban másként állt a fűtésnek súlyos gondokat okozó krízise. A múzeum elavult szerkezetű fűtőszerkezete felmondotta a szolgálatot, de meg kellő fűtőanyagra sem tellett. Ennek következtében a múzeum helyiségeit és a kiállítási csarnokunkat éveken át nem fűthettük és a leghidegebb időszakban kénytelenek voltunk a múzeumot olykor hetekig zárva tartani. Hogy ez milyen hátrányokat és károkat jelent a múzeumra nézve, azt talán fölösleges bővebben magyaráznom.

*

A vázolt körülmények és más kisebbnagyobb nehézségek bénították meg időnként a múzeum tevékenységét és akadályozták gyorsabb fejlődését. De az árnyoldalak mellett találunk örvendetesebb jelenségeket is, melyek jobb jövőre nyújthatnak reményt. A múzeumok gróf Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszterben lelkes pártfogóra találtak. Az ő kezdeményezésére alkotott 1922:XIX. t.-c. „Országos Magyar Gyűjteményegyetem" neve alatt egységes jogi személybe foglalta össze nagy közgyűjteményeinket. Az új intézménynek az parművészeti Múzeumra nézve az az előnye van, hogy számára — a múzeum jelentőségének megfelelő — egyenrangúságot biztosított a Magyar Nemzeti és a Szépművészeti Múzeum mellett; a törvény szorosabb kapcsolatokat létesítve a testvérintézetek között, azok számára belső ügyeik intézésében s vagyonkezelésükben nagyobb függetlenséget biztosított. A többi múzeummal való együttműködés és a kartársak sűrű személyes érintkezése nagyban előmozdítja az intézetek között fennálló egyetértés ápolását és a nagy, közös érdekű múzeális problémáknak érlelését. A rendkívül bonyolult, nehéz kérdések, melyek e téren megoldásra várnak, komoly megfontolást és alapos megvitatást igényelnek. E kérdésekre, mint a jövő zenéjére, itt nem terjeszkedhetem ki, csupán annyit kívánok megállapítani, hogy az Iparművészeti Múzeum létérdekei úgy az illetékes kormányzati körökben, mint a Gyűjteményegyetem tanácsában mindenkor jóakaró megértésre találtak.

A múzeum épületén igyekeztünk helyrehozni az idők és szegénységünk okozta károkat. A tetők rossz karban voltak, különösen az üvegcsarnok fedése és a kupoláé, melyről minden szélvihar százával rázta le a cserepeket, veszélyeztetve az utcán járókelők testi épségét. A beázások, a talajvíz, a fűtés hiánya miatt bekövetkezett befagyások és csőrepedések sokhelyütt át-

áztatták a falakat. Mindezt rendbehoztuk és a körfolyosót fedő összerepedezett aszfaltterraszt is rendes tetőszerkezettel pótoltuk. A használhatatlan régi fűtőszerkezet helyébe egészen új csővezeték és új kazánok készültek. Összetörött ablaküvegek százait, évek óta elmaradt mázolást, az összes helyiségek kopott, piszkos tapétáit, festését, az úgynevezett tanácsköztársaság idejében „elkommunizált" villámhárítókat, a rossz villanyvezetéket, a vízcsapokat, az elhasznált berendezési tárgyakat pótolni kellett stb. Mindez sok munkába került és sok pénzt emésztett fel, de elkerülhetetlenül szükséges volt. A múzeumlátogató persze alig látja nyomát, nekünk azonban megnyugvásunkra szolgál, hogy a múzeum épületét a lehetőség szerint ismét jókarba helyezhettük. A még hátralévő munkálatok folyamatban vagy legalább is az előkészítés stádiumában vannak.

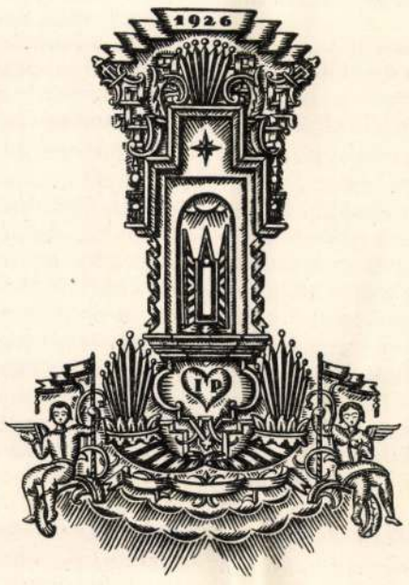

Fábry Pál rajza.

Foglalkoztunk a múzeum Rákos-utcai és udvari kiépítetlen szárnyának befejezésével is. A kérdés már az illetékes fórumok tárgyalása alatt áll és remélhetőleg nem nagyon távoli jövőben megvalósítható lesz. Ezzel hosszú időre orvosolva volna a gyűjtemények fejlődését gátló helyhiány. A földszinti csarnok és oldalfolyosó felszabadulna időleges kiállítások céljaira, a könyvtár és az előadóterem a mostaninál célszerűbb elhelyezést nyerne az udvari szárnyban, viszont a gyűjtemények részére kiválóan alkalmas helyiségeket nyernénk az Üllői-úti és a Rákos-utcai épületrészben. Az építkezés a modern múzeális igényeknek megfelelően aránylag kevés költséggel volna keresztülvihető és semmiben sem prejudikálna a jövendő átszervezéseknek.

Ami már most a gyűjtemények felállítását illeti, e téren megtörtént mindaz, ami az adott körülmények között lehetséges volt. Elveinkhez és a világszerte elfogadott múzeumrendezési szabályokhoz híven arra törekedtünk, hogy a gyűjtemény anyag, szakok és fejlődéstörténeti szempontok szerint lehetőleg tanulságos és áttekinthető módon kerüljenek kiállításra, fősúlyt helyezvén természetesen a hazai anyagra. Elsősorban a múzeum leggazdagabb szakgyűjteményét, a keramikát rendeztük az emeleti kör- és oldalfolyosón, kiküszöbölve belőle az oda nem tartozó textil-, bútor- és egyéb tárgyakat. Az Iparművészeti Társulat kiköltözésével megüresedett helyiségeket a textil-osztály foglalta el. Szép textil-gyűjteményünk egyelőre túlnyomórészt raktárszerűen van elhelyezve, de a tanulmányozók részére mindenkor hozzáférhető; sűrűn igénybe is veszik azt. Kivételt tettünk a magyar hímzésanyaggal, melynek jellegzetes példái állandóan ki vannak állítva, mert, érthetőleg, ez érdekli leginkább a bel- és külföldi látogatókat. A többi textilanyag időleges kiállításainkon többféle csoportosításban került kiállításra. A tervezett új épületben külön termeket szántunk a textilanyag állandó kiállítására.

Folytattuk, illetőleg megkezdtük a „történelmi szobasorozat" felállítására Radisics által szerencsés kézzel megindított akciót. Az úgynevezett magyar-terembe helyeztük át a töki és sólyi mennyezeteket, ugyanitt összpontosítva a XVII—XVIII. századbeli magyar bútort. A híres kőszegi gyógyszertárat, mely ideiglenesen nem szerencsés környezetben és rossz világításban a földszinti oldalfolyosón volt felállítva, eredeti boltozatos mennyezetének mása alatt az emeleten állítottuk ki. Hozzája csatlakozik a sümegi püspökvár két terme, a refektórium és a könyvtár, végül pedig a külföldi eredetű bútorok, gobelinek és elefántcsontfaragások terme és az Egger-gyűjtemény kis szobája. Minden helyiség, sőt mondhatnám minden szekrény és tárló reviziónak és új rendezésnek lett alávetve és nagyon nagy azon tárgyaknak száma, melyek, ha előbb már a múzeum birtokában voltak is, csak az utóbbi években kerül-

tek először megfelelő kiállításra. A legjelentősebb újdonság azonban a világhírű Esterházy-kincsek bemutatása volt, mely eseményre még alább visszatérünk.

Még mindég rendkívül sok gyűjteményanyag — még pedig a javából — vár megfelelő elhelyezésre és az oly nagyarányú gyarapodás, mint például legújabban a múzeumnak adományozott mintegy 700 darabból álló gyűjteménynek felállítása szinte megoldhatatlan problémák elé állítja a múzeum vezetőségét. Ismétlem, égetően szükséges, hogy a hely kérdése mielőbb megoldást nyerjen.

A gyűjtemények felállításával kapcsolatosan megemlítem, hogy a tíz év előtt e folyóiratban Faragó Ödön részéről is hangoztatott kívánság, mely bőséges feliratok alkalmazását és új képes vezetők kiadását sürgette, teljesült, amennyire ez a folyton gyarapodó és változó gyűjteményeknél lehetséges. Az 1917-ben megjelent összefoglaló képes ismertetésen kívül terjedelmes illusztrált kalauz jelent meg, az egyik magyar, a másik német szöveggel, leíró lajstromunk olcsó képes kiadása pedig nemrég hagyta el a sajtót. Ezenfelül kiadtuk a múzeum és iskola könyvtárának 1913—1926. évi gyarapodási jegyzékét is. A múzeum belső rendjére és a tudományos kutatásra nézve egyaránt fontos, hogy a gyűjtemények összes leltárai elkészültek.

A gyűjtemények gyarapodása a fentvázolt okokból nem tarthatott lépést sem a háború előtti évek arányaival, sem azoknak a külföldi múzeumoknak gyarapodásával, melyek akár a volt uralkodói műkincsek bekebelezése, akár nagyértékű másodpéldányaik és fölöslegeik értékesítése útján jutottak új műkincsekhez és vásárlási lehetőségekhez. A mi szegény országunk számszerint keveset, de viszonylag mégis elég sokat áldozott múzeumaira. Így vált lehetségessé a háború utolsó éveiben számos becses műtárgy és gyűjtemény megvétele. A békekötés után ki kellett egyenlítenünk a háború előtti külföldi tartozásainkat, melyek a valuta romlása következtében súlyosan megterhelték a múzeum budgetjét. A múzeum barátai — köztük a Múzeumbarátok Egyesülete, számos műbarát és műkereskedő — nem szűntek meg a múzeumot a nehéz időkben is támogatni és az adományok értéke éveken át meghaladta a múzeum vásárlásainak értékét. Sohasem folyamodtunk hiába mecénásaink negylelkűségéhez, amit velük és kiváltkép a műgyűjtőinkkel fentartott szoros kapcsolat útján igyekeztünk némileg meghálálni. A múzeum mindenkor készséggel siet a komoly műbarátokat és gyűjtőket szakszerű felvilágosításokkal, tanácsokkal ellátni és jogos érdekeik megvédésében őket támogatni. A Múzeumbarátok Egyesülete helyében, mely a Nemzeti Múzeum Barátainak különválása folytán eredeti céljának már nem szolgálhat, a „Művészeti Múzeumok Barátai" szervezkednek új társadalmi alakulat létrehozására; ez lesz hivatva feleleveníteni és még szorosabbra fűzni a Szépművészeti és Iparművészeti Múzeumok és a műbarátok között fennálló hagyományos egyetértést.

Az adományok és hagyományok mellett a múzeumi gyűjtemények gazdagodásában fontos szerep jut a letéteknek is, aminőket külföldi múzeumok — kivált az amerikaiak — szívesen fogadnak el magánosoktól, intézményektől. Az Iparművészeti Múzeumban elhelyezett letétek között első hely illeti a herceg Esterházy család fraknói hitbizományának letétjét, mely múzeumunknak legértékesebb, külföldi múzeumok fejedelmi kincseivel vetekedő világhírű gazdagságát alkotja. A kincseket az úgynevezett tanácsköztársaság szállíttatta be a múzeumba, kiállításra azonban csak akkor kerülhettek, amikor néhai Esterházy Miklós herceg szerződésileg átengedte őket a múzeumnak és a jogtalan elsajátítást letét formájában legalizálta. Az utolsó tíz évben múzeumunknak átadott magángyűjtemények és értékes műtárgyak közül meg kell említenem Ernst Lajos, b. Jósika Sámuel, Delmár Emil, gróf Vay Péter, gróf Bánffy Miklós, gróf Teleki Domonkos, a Múzeumbarátok és az Éremkedvelők Egyesületének letétjeit stb., melyek együtt magukban is megtöltenének egy múzeumot.

A múzeum életében oly fontos kiállítások az utolsó tíz évben csaknem kizárólag a belföldi anyagra és annak is inkább a könnyeben elérhető helybeli részére szorítkoztak. Háború alatt a külföldtől légmentesen el voltunk zárva, de a közlekedés akadályai, habár enyhült formában, részben még ma is fennállanak. A gyűlölködés ugyan szűnőben van, sőt napról-napra erősödik a békére és kölcsönös megértésre vágyó kultúrnemzetek törekvése, hogy egymást megismerjék, kultúrájukban megbecsüljék. Ebből és az üzleti érdekek felülkerekedéséből magyarázható a sok, talán

túlságosan sok nemzetközi kiállítás. Ezeken résztvenni vagy éppen itthon rendezni külföldi kiállításokat mai gazdasági helyzetünkben nehéz. A megélhetés nehézségeivel küzdő hazai iparosaink, művészeink szempontjából nem is éppen kívánatos, hogy a külföldi termelésnek itthon piacot szerezni segítsünk. Inkább arra kell gondolnunk, hogy az emelkedő idegenforgalom támogatására és kihasználására a magyar iparművészet életképes produkcióját ismertessük és megkedveltessük. Mondhatom, hogy a múzeumban rendezett kiállításaink révén tényleg sikerült is nem egy tekintélyes és befolyásos barátot szereznünk a külföldön és jóakaró figyelmet ébreszteni nem csupán a magyar iparművészet, de egész nemzeti kultúránk és országunk szomorú sorsa iránt.

Kiállításaink másik fontos célja, hogy hazai művészeinknek és iparosainknak, főleg pedig a tanulóifjúságnak alkalom adassék a külföld művészeti stílusával megismerkedni, amihez egyelőre be kellett érnünk az országban létező múzeális és magángyűjtemény-anyaggal. Sok tanulságot nyújthat az, ha a nagy gyűjtemények anyaga nemcsak az állandó kiállítás hamar megúnt egyformaságában, hanem különböző csoportosításban, magángyűjtemények anyagával felfrissítve kerül a nyilvánosság elé. Az Iparművészeti Múzeum az elmult években sok kiállítást rendezett, melyek közül a következőket emelem ki: a magyar népies és úrihímzések, szőnyeg-, bársony-, óra- és éremkiállítás, Balassa Istvánné, néhai Benczur Gyula, Ernst Lajos, Wolfner Gyula gyűjteményeinek, az Izabella Háziiparegyesületnek és több női kézimunkatanfolyamnak kiállításai, számos Iparművészeti Társulati kiállítás és pályázat, plakátok, könyvek, külföldi néprajzi gyűjtemények stb.

Külön kell megemlékeznem az 1925. év őszén rendezett országos iparművészeti és iparrajzoktatási kiállításról, mely szokatlanul élénk érdeklődést keltett s melynek időnkénti megismétlését a szakkörök szerfölött kívánatosnak tartják.

Az Iparművészeti Társulat és a múzeum között azelőtt létezett kapcsolat az előbbinek kiköltözése által nem szűnt meg. Az Iparművészeti Múzeum felújította Társulati aranyérmének 1911 óta szünetelő kiadását és kivette a maga részét a Társulatnak modern iparművészetünk fejlesztése és kiállítások rendezése körül kifejtett nagy horderejű tevékenységében. — A múzeum vezetései és ismeretterjesztő előadásai — a szűkreszabott anyagi eszközök korlátai közt — tovább folynak.

A múzeum látogatottsága általában kielégítő, sőt utóbbi időben növekvő tendenciát mutat. Tekintetbe kell itt venni több oly körülményt, mely kedvezőtlenül befolyásolta a múzeum látogatottságát. A gyűjtemények, mint emlitettem, télen heteken, sőt hónapokon át zárva voltak, de még ha meg is nyitottuk őket, a közönség nem szívesen kereste fel a fűtetlen, zord múzeumi helyiségeket, lassankint elidegenedik, elszokik a múzeum látogatásától. Az őrzőszemélyzet elégtelensége miatt nem lehetett az összes helyiségeket állandóan hozzáférhetővé tenni, ami szintén a múzeum vonzóerejének rovására ment. A nálunk, mint mindenütt életbeléptetett csekély beléptidíjak is visszatarthatták a közönség egy részét a múzeum látogatásától, bár itt inkább csak az esetleg betévedő kíváncsiakról lehet szó. A komolyan érdeklődők, különösen a tanulóifjúság mindenkor díjtalanul és megfelelő vezetés mellett tanulmányozhatták gyűjteményeinket és a rajzolgató, másoló, elmélyedő tanulmányozókban nem is volt hiány.

A háború előtti évek látogatóközönségének nagy részét különben a Társulat bazárjai, kiállításai vonzották a múzeum épületébe, amit a mi kiállításainknak, kivált az iparművészeti oktatási kiállítás nagy látogatottságának statisztikája is bizonyít. Mihelyt a normális állapotok helyreállanak és jól temperált helyiségeinkben az eddigieknél is változatosabb kiállításokkal szoktathatjuk a múzeumba közönségünket, a látogatottság automatice emelkedni is fog.

Végül még az Iparművészeti Múzeum és Iskola könyvtáráról néhány szót. A könyvtár gyarapodása és a közönség részéről történt használata az utolsó tíz évben örvendetes fejlődést mutat, dacára annak, hogy a könyvtár részére felhasználható javadalom, mely 1914-ben 7.000 aranykoronára rúgott, 1922—1924-ben 4.307, majd 903 és 86 aranykoronára sülyedt le és csak legújabban emelkedett a háborúelőttinek mintegy negyedére. Ezzel szemben az 1913. évhez viszonyítva a könyvtár állaga csaknem 34%-al gyarapodott, a látogatók száma pedig megkétszereződött, sőt a könytárban használt művek száma több mint négyszeresre emelkedett. A könyvtár fokozott használata

főképp annak tulajdonítható, hogy az utolsó években — eltérőleg a régi gyakorlattól — egész napon át nyitva volt.

*

Ezzel röviden körvonalaztam az Iparművészeti Múzeum tíz éves működését úgy, ahogyan azt pontosan nyilvántartott adatok alapján az intézet évi jelentései híven visszatükrözik. A száraz statisztikához azonban még nagyon sokat kell hozzágondolni, elszomorítót csakúgy, mint örvendeteset is. Teljes tudatában vagyok annak, hogy távolról sem értük el mindazt, amit szerettünk volna, talán nem is annyit, amennyit hasonló körülmények között mások elértek. De megtettük a tőlünk telhetőt, hogy az elődeink által annyi szeretettel és tudással megalapozott s kultúréletünkben nélkülözhetetlen intézménnyé fejlődött Iparművészeti Múzeumot megvédjük és tovább fejlesszük. Meg vagyok róla győződve, hogy múzeumunk még nagy feladatok előtt áll és jobb idők beálltával meg fogja érni felvirágzásának szerencsés korszakát.

Nem fejezhetem be ezt a beszámolót anélkül, hogy meleg köszönetet ne mondjak kitünő munkatársaimnak, a múzeum tisztviselőinek, akik jóban-rosszban lelkesen és önzetlenül kitartottak az intézet mellett, kik reklám nélkül végzett, fáradhatatlan munkájukkal a múzeum haladását és tekintélyének növelését előmozdítani soha meg nem szüntek. Az elmult nehéz esztendőkben kivívott eredmények oroszlánrészeért őket illeti a köszönet.

Figyeld meg, hogy hogyan fogja meg valaki a műtárgyat és rögtön tudni fogod, vajjon megbecsüli-e ő ezeket a dolgokat: a szép formát, a drága nemes anyagot, vagy sem. Voltaképpen csak az az ember érdemli meg, hogy szép tárgyai legyenek, aki azokat igazán szereti. Sok függ attól, hogy miképp viselkedik az ember az őt körülvevő, neki kiszolgáltatott dolgokkal szemben. Ha szeretjük, akkor bizonyára gondozzuk is őket, mert sok művészi tárgy megkívánja a gondozást, a szeretetet; a szeretet-teljes tekintetet és szerető kezeket. És nem esik-e nekünk jól, ha látjuk a kezek mozdulatait, amint óvatosan megfognak egy finom, gondozott tárgyat, tartják, forgatják, megtapogatják és szemükből a megértő szeretet sugárzik a nemes, szép forma, a nemes munka, a drága szövet felé?

*

A mai idők emberei közül sokan — saját kárukra — elvesztették a természet és az emberi kéz szép alkotásai iránt való áhitatteljes szeretetüket.

Haranghy Jenő: Ex libris.

IPARMŰVÉSZETI MUZEUM

Museum. Műtárgyvédelem
3. (1976)

T. Knotik Márta:

GÓTIKUS MISERUHÁK RESTAURÁLÁSÁRÓL

Az Iparmüvészeti Muzeum 1974-es "A térmüvészetek határai. I. Gótika" cimü kiállitásán szerepelt először együtt a muzeum tulajdonában lévő valamennyi, számszerint tizenhárom gótikus miseruha. A kiállitás rendezője, Vadászi Erzsébet lényegesnek tartotta, hogy a kiállitott mütárgyak esztétikailag élvezhető állapotban, eredeti szépségüket felidézve és megközelitve kerüljenek a muzeumlátogatók elé. Igy ért az a megtiszteltetés, hogy két késógótikus miseruha restaurálására felkértek.

A miseruhák állapota

E miseruháknak alapjuk sikjából magasan kiemelkedő plasztikája évszázadokon át megnehezitette tárolásukat. Igy természetes, hogy a felső réteg felületei rongálódtak a legjobban, vagy semmisültek meg egészen. A tárolás és raktározás során a szinte szoborszerüen mintázott corpus ugy szétlapult, mintha lehengerelték volna. Felülete megkopott, s állandó javitgatásokkal igyekeztek egybetartani. Ennek ellenére a miseruhák napjainkra annyira megrongálódtak, hogy kiállitásuk szinte lehetetlenné vált. Igy restaurálásukkal kapcsolatban sokrétü és komoly igény merült fel. A legnagyobb problémát, de egyben a megoldást is a miseruhák réteges technikai felépitése jelentette.

A miseruhák helyreállitásánál az esztétikai igényt és a restaurálás lehetőségeit igyekeztünk közös nevezőre hozni. Az előreláthatóan biztos eredményt hozó megoldásoknál - pl. a figurális részek letakarása, állaguk konzerválása átlátszó anyaggal (creplinnel) - megvontuk a helyreállitás alsó szintjét, mig a további lehetőségek esetenkénti megvitatásával szabadon hagytuk az utat a magasabb szintü megoldások felé. Feltételes megállapodásaink is voltak, melyeket kizárólag a miseruhák elkerülhetetlen szétbontása tisztázhatott és dönthetett el, pl. melyik a kereszt eredeti keretelése stb. A restaurálást végig izgalmassá tette az, hogy végül a legkisebb részletnek is bele kell simulnia a miseruha egészébe. Ezért minden esetben egyenlő mértékü helyreállitást végeztünk. A munka folyamán a mütárgy lépésről-lépésre megkövetelte, hogy a figurális részek konzerválása helyett megtaláljuk a restaurálásuk, sőt szükség szerint pótlásuk módját is. Igy jutottunk el a testfelületeket képező selyemszövet és himzés restaurálásának a miseruhákhoz méltó megoldásához.

Ez alkalommal a restaurálás egységének megteremtését szeretném végigkisérni. Igy különösen azokra a mozzanatokra nem térek ki, melyeket a zászlók restaurálása (Veszprém megyei Muzeumok Közleményei 10. kötet 456-467 p.) kapcsán már leirtunk. Mivel a helyreállitás egyes szakaszaiban a miseruhákat párhuzamosan tárgyaljuk, a továbbiakban az 53.451 ltsz. miseruhára a zárójelbe tett 1-es, a 7393 ltsz. miseruhára a 2-es számmal utalunk.

Az előkészités

A restaurálás igen lényeges része az előkészités. Részletes fényképfelvételekkel és rajzokkal rögzitettük a mütárgy állapotát. Mivel a szétbontás a darab készitésével ellentétes sorrendben halad, ezzel pontos képet nyertünk az összeállitás, majd a készitás sorrendiségéről. Ezt a bontás során nemcsak fényképen és rajzban, de irásban is részletesen megörökitettük. Az első ütemben mindkét miseruha két rétegre vált: magára a miseruhára és a keresztre. A keresztek rávarrt (1) és beépitett (2) módszerrel kapcsolódnak a miseruha anyagához. Az előbbi, rávarrt módszernél a kereszt alatt összefüggő a miseruha szövete, a beépitettnél csak a kereszt széléig ér.

A miseruhák bársonyból készültek, ami a portól, szennyeződéstől megsötétedett, fényét vesztette. Ezt legjobban a kereszt (1) helyén eredeti szépségében tündöklő szineken mérhettük le. A vörös és zöld sávokból összeállitott ábrás bársonyt különböző szineire való tekintettel a tisztitás előtt szétbontottuk. A dohányszinü bársony (2) három-négy ujjnyi széles hosszanti csikokra hasadozott, amiket alkalmanként a fonák oldaláról selyemcérnával aprólékosan összevarrogattak. Ezeket a varrásokat csak tisztitás után, de még a nedves bársonyból távolitottuk el, mert az összevarrások a tisztitás alatt igen jó szolgálatot tettek. Összetartották a miseruha bársonyát- és hasadt széleinek bársonycsomóit nem engedték leválni. Már a tisztitás (1,2) első pillanataiban, ahogy a vizpermet a porszemeket lesöpörte, éledni kezdtek a bársony szinei és a tisztitás további szakaszában egyre élénkebbé váltak. A bársony száradása egyben vasalást is jelentett. A bársonyszövet tulajdonságainak megfelelően a még kissé nedves darabokat azonnal eredeti szabásukra és méretükre, kemény fa lapra gombostüztük.

A restaurálás menete

Restaurálásukhoz a megfelelő szövésü textileket (sávolyosan szőtt vászon fonákoldalát 1, ballon vásznat 2) a bársonyok alapszövetének szinére festettük. Valamennyi teljes alátámasztást (alábélelést) kapott, mely egyben régi tartásukat is visszaadta. A kisterületü bársonyhiányt (1) a miseruha saját anyagából, a fonákoldal visszahajtott széleiből pótoltuk. A bársonyok tisztitásánál, restaurálásánál és pótlásánál elért eredmények meghatározták a további helyreállitással kapcsolatos igényeket.

A bontásnál a keresztek két rétegre váltak. Ez a szétválasztás a corpus (1) esetében azonnal, mig a képsoros keresztnél (2) a háttér restaurálása folyamán képenként és esetenként történt meg. Mindkét keresztre jellemző, hogy az alakok alatti területet nem himezték ki, azzal feleslegesen nem fáradtak. A virágos keretelés (2) zsinór-, virág- és levéldiszeit még a tisztitás előtt le kellett bontani, ezeket külön tisztitottuk. Bontásuk során bizonyosodott be, hogy a virágos keretelés eredeti, a sok összevarrogatástól azonban alakját és jellegét vesztette. Ezért vált szükségessé idők folyamán az ujabb szövöttszalag keretelés, hogy a kereszt konturját továbbra is kiemeljék. Ezt legjobban az igazolta, hogy az ujabb keretelés nagyon rossz állapotu és hiányos részeket takart.

A keresztek tisztitásánál még fokozottabban tapasztaltuk azt, amit a bársonyoknál. Az aranyfonallal boritott élőfa kereszt (1) vörös, selyemhimzésü csonkjai a tisz-

titás során a fémfonalakkal együtt visszanyerték tündöklő szinüket és fényüket. Sőt, még azok a kis felületü szines részletek is előjöttek (2), melyek eddig egybeolvadtak a háttér barnaságával. Itt a háttér himzése nem fényesedhetett ki, mivel a himzésükhöz használt fonal bélszerü bevonatu. Viszont a tisztitással életre keltett apró felületek szingazdagsága felélénkitette a háttérnek ezt a meleg barnaságát. A tisztitás során a legnagyobb kontraszt az alakok és háttér között jelentkezett. Az alakok visszanyerve testfelületük nyersselyem szinét, előugró világos foltjaikkal, rajzukkal visszaadták a képek eredeti plasztikáját. A képsorokat a virágos keretelés himzésének tüzvörös szine fogja egységbe. Végül a keretelés összevarrásait, melyek alakja deformálódott, a még nedves anyagból távolitottuk el. Igy a keretnek szine mellett eredeti alakja és hatása is visszatért.

A két kereszt konturja egyformán deformálódott a sok javitgatás folytán és a magas plasztika sulya jócskán igénybevette, megrongálta alapvásznukat. A restauráláskor a hasonló minőségü vászonnal teljesen alábéleltük a kereszteket. Ez nemcsak alakjukat, konturjukat rögzitette, hanem egyuttal a kusza háttér lebomlott fonalait is hozzá erősithettük. Ahogy helyükre kerültek a kettesével fektetett aranyfonalak (1), és megszabott leöltögetésük visszaadta a háttér eredeti ritmusát, egyszerre bántóvá váltak az élőfa kereszt csonkjainak csupasz vászonrészei, melyekről a tüfestésü selyemhimzés egy része teljesen lekopott. A bársony és a kereszt már helyreállitott képe megkivánta, hogy eltünjenek e csupasz vászonfelületek. Visszahimzésükkel helyreállt az esztétikai egyensuly.

Hasonló folyamat játszódott le a képsorok esetében (2) is. Ahogy a képek hátterét képező fonalak helyükre kerültek, és leöltögetésükkel ujra kirajzolódtak a háttér geometrikus formái, a padozat összetartó vonalai, azonnal visszatért a kompozició térbelisége. Egyszerre még kopottabbaknak, még kuszábbaknak hatottak az előtérben lévő tárgyak és alakok. Ez a szembetünő különbség arra késztetett, hogy a kereszten külön réteget képező tárgyak és figurák restaurálását is az eddigiekkel egyenlő mértékben oldjuk meg. Egy-egy alak leemelése több okból is szükségessé vált. Csak igy tisztázódhatott az alakok, és a térben mögéjük helyezett tárgyak rajza, helye és funkciója, mert az alakok alá futó becsatlakozásokat ezek pereme pontosan megőrizte. Ugyanez vonatkozott a mozdulatok, cselekvések rajzi megoldására is. A leemelések másik oka, hogy a magasan alátöltött testek technikai megoldása helyenként lehetetlenné tette a rétegek átöltését.

A restaurálás e stádiumában az ábrázolás lényegét alkotó figurális megoldásoknál fokozott erőfeszitéseket igényelt, hogy a helyreállitás mértékét következetesen egyensulyban tartsuk. A legjobban megrongálódott a testfelületeket képező selyemszövet (1) és himzés (2) restaurálási módjának kiválasztása bizonyult különösen nagy erőpróbának. Csak lépésről-lépésre lehetett a végső megoldásig eljutni. Tisztitás szempontjából már csak a corpus (1) volt hátra, hiszen a képsorok (2) alakjait a kereszttel együtt tisztitottuk ki.

A keresztről leválasztott corpusról (1) azonnal kitünt, hogy eredeti formáját elvesztette, amikor az alapvászon és a testfelület selyme elvált egymástól. Igy az idők folyamán a test szabadon deformálódhatott. Ennek a deformált állapotnak creplines letakarása, konzerválása helytelen lett volna. Ahhoz, hogy a corpus visszanyerhesse az alapvásznával egyértelmüen meghatározott régi alakját, először a testfelületet képező selyem régi formáját kellett visszaadnunk. Evvel egyszeriben olyan

megoldások léphettek előtérbe, melyek eddig szóba sem jöhettek. Megoldódott a corpus tisztitása és a miseruhához méltó restaurálása. Arra az elhatározásra jutottunk, hogy a testfelületet képező selyem szennyeződésének és durva javitásának (stoppolás) eltávolitása után a selymet ugy kezeljük, mint bármely más textiliát.

A testek (1) szétbontása és a testfelület lefejtése nagy meglepetést tartogatott számunkra. A glória, töviskoszoru, ágyékkötő és a kereszt aljában térdelő Magdolna ruhájának peremrészén feltételezett gyöngyözés az aláhajtott részeken előbukkant. Évszázadokon át megmaradt ezeken a helyeken hirmondónak pár szem igazgyöngy. Megtalálásuk leegyszerüsitette azt a kérdést, hogy mi legyen azokkal a szegélyekkel, melyeket valószinüleg gyöngy takart. A bizonyosság és a gyöngyök méretének, felrakásuk távolságának ismeretében lehetővé vált a gyöngyözés pótlása, amit hasonló nagyságu, árnyalatu igazgyöngyök beszerzésével valóra is tudtunk váltani. A másik meglepetés, mely a testfelület selymének lefejtésekor tárult elénk, a test megformálása, mondhatnánk megmintázása volt. A test nagy formáit tépett gyapjuból, az izmokat fonalkötegekből szobrászi módon rakták fel az alapvászonra. A tökéletesen megmintázott corpus látványa ujra meggyőzött bennünket arról, hogy kivételes darabbal állunk szemben.

A testfelület selymének (1) lefejtésekor kénytelenek voltunk megbolygatni a régi javitást (stoppolást), mert azt a testhez is hozzáöltögették. Végleges eltávolitására azonban csak tisztitás után került sor. A tisztitás visszaadta a selyem nyers szinét, fényét, tapintását, igy a javitás még durvábbnak hatott. Eltávolitása után viszont csupaszon maradt a selyemszövet fénytelen, vastag fonalakból álló fonalrendszere, melyről lekoptak a másik fonalrendszer vékony selyemfonalai. Ezért a selyemszövet eredeti atlasz szövését tüfestéses selyemhimzéssel pótoltuk, eltakarva és rögzitve a vastag fonalakat. Evvel a megoldással ujra élvezhetővé váltak a test legszebben megmintázott részei is. A kereszt aljában térdelő Magdolna alakjának helyreállitásánál sem elégedhettünk meg csekélyebb eredménnyel. Itt az aranyfonalak tónusa és vastagsága helyenként megoldhatatlan feladat elé állitott bennünket, hiszen az eredetihez hasonló fémfonalak beszerzése szinte lehetetlen. A Magdolna-alak ugyancsak tartogatott meglepetést, csuklyája alatt épen maradtak szőke hajfürtjei, ennek alapján eltüntethettük szerzetesre emlékeztető kopaszságát.

Elméletben hasonló utat kellett megtennünk a képsorok (2) alakjainak restaurálásánál is. A testfelületeket fedő nyersszinü selyemhimzés hosszu öltései a test kiemelkedő pontjain lekoptak. Igy az öltések fonalcsonkjai az alakokat tüskésen vették körül, szépen mutatva az öltés inditását és befejezését. Ezt az élvezhetetlen és kusza képet kellett régi rendszerébe terelnünk. A fennmaradt fonalrészek egyszerü rögzitése nem volt elegendő, mert leöltögetésük a formák belső rajzát megbontotta és hiányaiknál a leglényegesebb felületek csupaszak maradtak volna. Visszahimzéssel lefogtuk a meglévő fonalcsonkokat és ezzel együtt eltüntek a csupasz testfelületek is. Szerencsére az arckifejezés lényegét adó szemek, orr és száj stabil beépitésükkel állták az évszázadokat.

Egyes alakok leemelésével (2) tisztázódott pl. a két alsó kép butorzata, a legalsó kép története stb. Utóbbin a markolatnál megtaláltuk a pallos pengeinditását, a figura nadrágjának himzetlen háromszöge mutatta a pengevég helyét, a has vá-

gott sebe pedig a penge szélességét. Ezek alapján az eredeti technika szerint pótolhattuk a pallos hiányzó részét. A miseruha aljának szegéséből épségben került ki az alsó mártiralak (a miseruha ikonográfiájáról Szilágyi András irt a Müvészet 1976/1 számában) továbbá lábszára és lábfeje. Ismeretükben az egész képmező eredeti nagyságában kibontakozhatott. A kereszt virágos keretelésének restaurálásával és részben pótlásával: a himzett tüzvörös alap, a zsinórozás, a virágok, a levelek eredeti rendszerü felrakásával visszanyerte domináló szerepét.

Összegezésül meg kell jegyeznünk, hogy ilyen foku restaurálásra csak kivételes esetekben van lehetőség. A miseruhák kinálkoztak arra, hogy eredeti szépségüket felidézve állitsuk őket helyre, és ezt vétek lett volna elmulasztani. Bár a leirt megoldásokat kizárólag e két mütárgyra alkalmazhattuk, az elv, melyet leirásuk kapcsán végigvezettünk, minden restaurálás alapja.
(XXI/46-47; XXII/48-49; XXIII/50-51.)

Összefoglalás

Az Iparmüvészeti Muzeum két késögótikus miseruháját a muzeum 1974-es "Gótika" kiállitására állitották helyre. A bársony alapu miseruhák himzett ábrázolásai magasplasztikával készültek, és ezek rongálódtak meg a legerősebben. A szerző sorba veszi helyreállitásuk szakaszait. Foglalkozik az igazgyöngy diszitéssel, a figurális részek szobrászi megoldásával. Elmondja a bársonynak, a kereszt hátterének és az alakoknak a feltáráson alapuló egyenlő mértékü restaurálását és kiegészitését. A miseruhák e müveletek egységes szinvonalával nyerték vissza az eredetit megközelitő szépségüket. Végül megállapitja, hogy ilyen mértékü restaurálásra csak kivételes esetekben van lehetőség. A leirt megoldások kizárólag a tárgyalt miseruhákra vonatkoznak, de az elv minden restaurálásra érvényes.

Márta T. Knotik:

THE RESTORATION OF GOTHIC CHASUBLES

Summary

Two late-Gothic chasubles, in the property of the Museum of Arts and Grafts have been restored for the Gothic Art Exhibition in 1974. The embroidered presentments on the velvet based chasubles were composed as high plastic and these parts were the strongest damaged. The author illustrates the stages of work one by one, deals with the real pearl ornament and with the sculptural solution of the figural decorations, of the restoration and completition of the velvet, the cross-backgroud and the figurals. The chasubles regained their nearly original beauties due to the restoration done on the bases of the same principles. It is stated finally that a restoration of such proportions is possible only in very exceptional cases; the described solutions refer exclusively to the mentioned chasubles but the principle is applicable in every restoration.
(Table XXIII-XXV. Fig. 50-55.)

Márta T. Knotik:

ÜBER DIE RESTAURIERUNG VON GOTISCHEN MESSGEWÄNDEN

Zusammenfassung

Die beiden spätgotischen Messgewände des Kunstgewerbemuseums wurden anlässlich der Gotik-Ausstellung im Jahre 1974. restauriert. Die gestickten Abbildungen der Messgewände auf Samtgrund wurden mit Hochplastik erzeugt und diese wurden am stärksten beschädigt. Die Etappen der Restaurierung dieser Abbildungen werden der Reihe nach vorgenommen. Unter anderen beschäftigt die Autorin sich mit den Verzierungen aus echten Perlen und den plastischen Lösungen der figuralen Teile. Die auf Grund der Erschliessung im gleichen Masse vollführte Restaurierung und Ergänzung des Samtes, des Hintergrunds vom Kreuz und der Figuren wird ausführlich beschrieben. Durch das einheitliche Niveau der Restaurierungstätigkeit haben die Messgewände die der Ursprünglichen annähernde Schönheit wiederaufgenommen. Schliesslich wird von der Verfasserin festgestellt, dass eine dermassen grosse Restaurierung nur ausnahmsweise möglich ist. Die beschriebenen Lösungen sind auf die beschriebenen Messgewände bezogen, das Prinzip selbst ist aber für Restaurierungen aller art gültig.
(Tafel XXIII-XXV. Abb. 50-55.)

50 51

XXIII.

XXIV.

52 53

54 55

XXVI.

56

57

58

59

60

Az Iparművészeti Múzeum új szerzeményei.
Apollo. Meisseni porcellán, 1745 körüli időből. Kändler mintája. — Neue Erwerbungen des Kunstgewerbemuseums. Apollo. Meissener Porzellan ungefähr aus dem Jahre 1745. Modell Kändler. — New acquaintances of the Museum for Applied Art. Apollo. Meissen china from about the year 1745. Model by Kändler.

Magyar Iparművészet
1934-3-4.

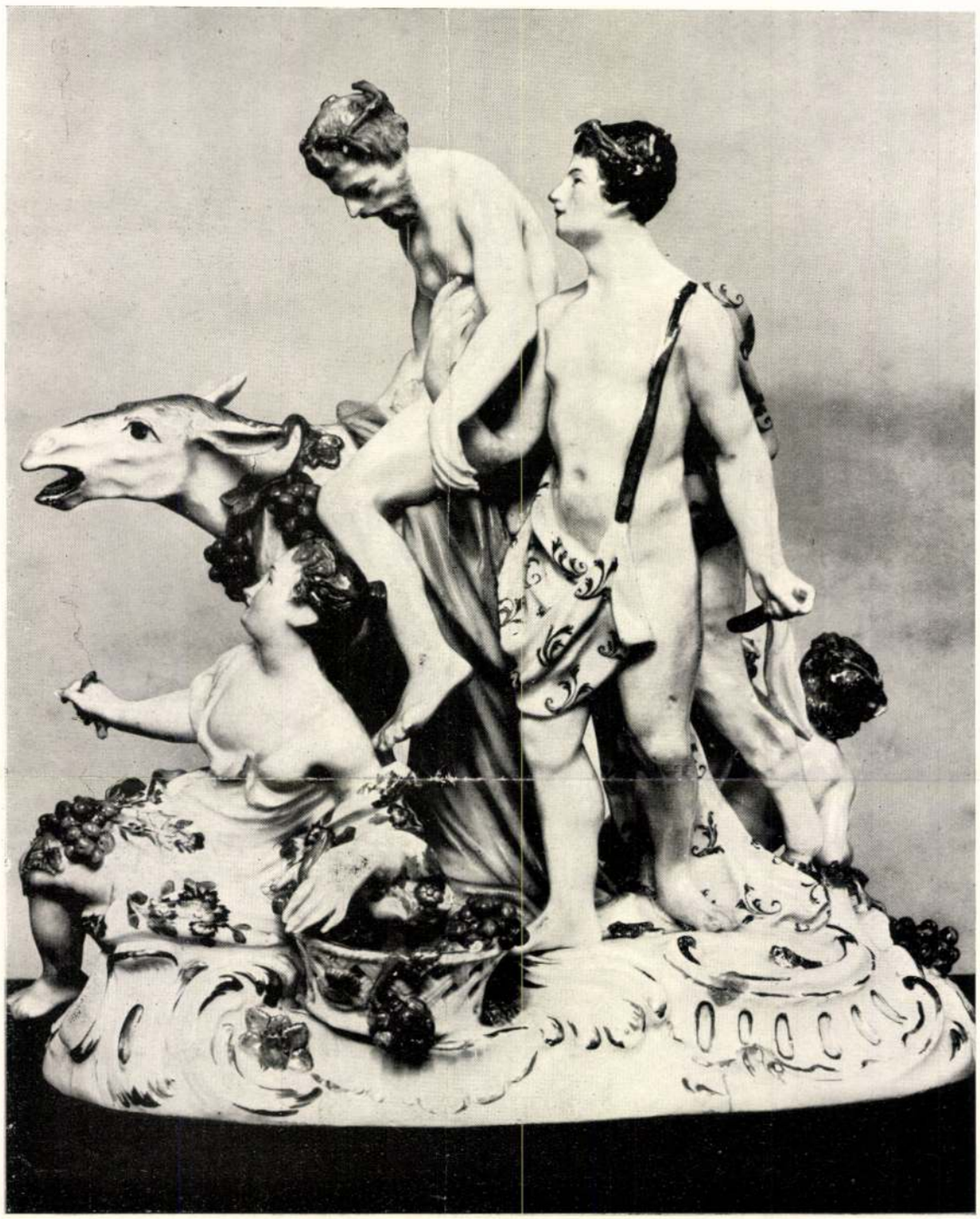

Az Iparművészeti Múzeum új szerzeményei. Részeg szilén. Meisseni porcellán. XVIII. század közepe. Friedrich Elias Meyer mintája. — Neue Erwerbungen des Kunstgewerbemuseums. Angeheiterter Silene. Meissener Porzellan. Mitte des 18. Jh. Modell F. E. Meyer. — New acquaintances of the Museum for Applied Art. Drunken silen. Meissen china. Model by Meyer from the middle of the 18th century.

Az Iparművészeti Múzeum új szerzeményei. A megzavart alvó. Nymphenburgi porcellán 1760—64-ből. Franz Anton Bustelli mintája. — Neue Erwerbungen des Kunstgewerbemuseums. Der gestörte Schläfer. Nymphenburger Porzellan aus dem Jahre 1760—64. Modell F. A. Bustelli. — New acquaintances of the Museum for Applied Art. The disturbed sleeper. Nymphenburg china from the years 1760—64. Model by F. A. Bustelli.

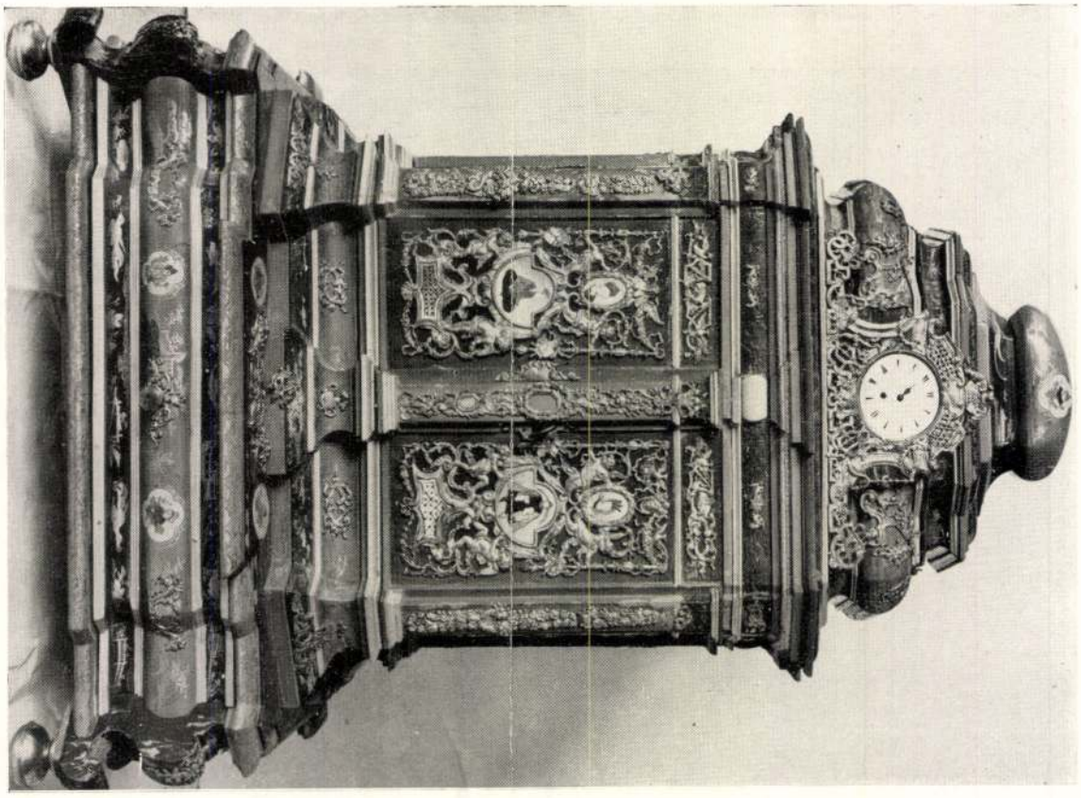

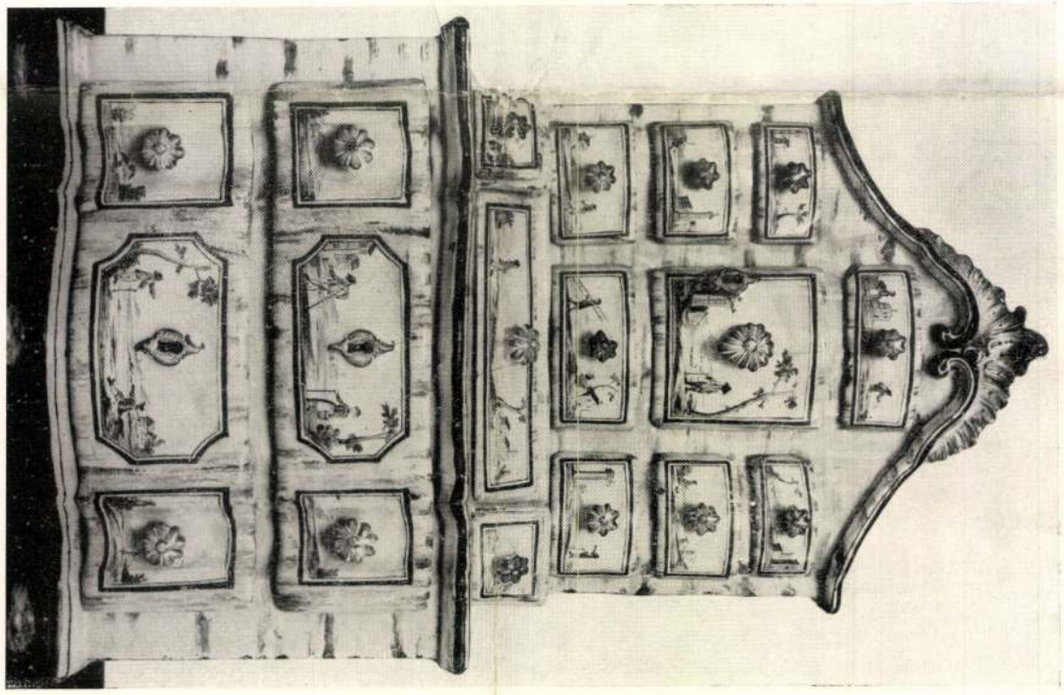

Az Iparművészeti Múzeum új szerzeményei.
Fent: Lakkozott faborítású díszszekrényke. Bécs, 1740 körül. Lent: Tabernakulum idomú szekrényke. Tatai fajansz, 1781-ből. — Neue Erwerbungen des Kunstgewerbemseums. Oben: Schmuckkästchen mit lackierter Holztäfelung. Wien. Ungefähr aus dem Jahre 1740. Unten: Kästchen in der Form eines Tabernakels. Tataer Fayence aus dem Jahre 1781. — New acquaintances of the Museum for Applied Art. Above: Lacquered, wood covered ornament case from about 1740. Below: Chest in tabernacle form. Tata fayence from the year 1781.

59

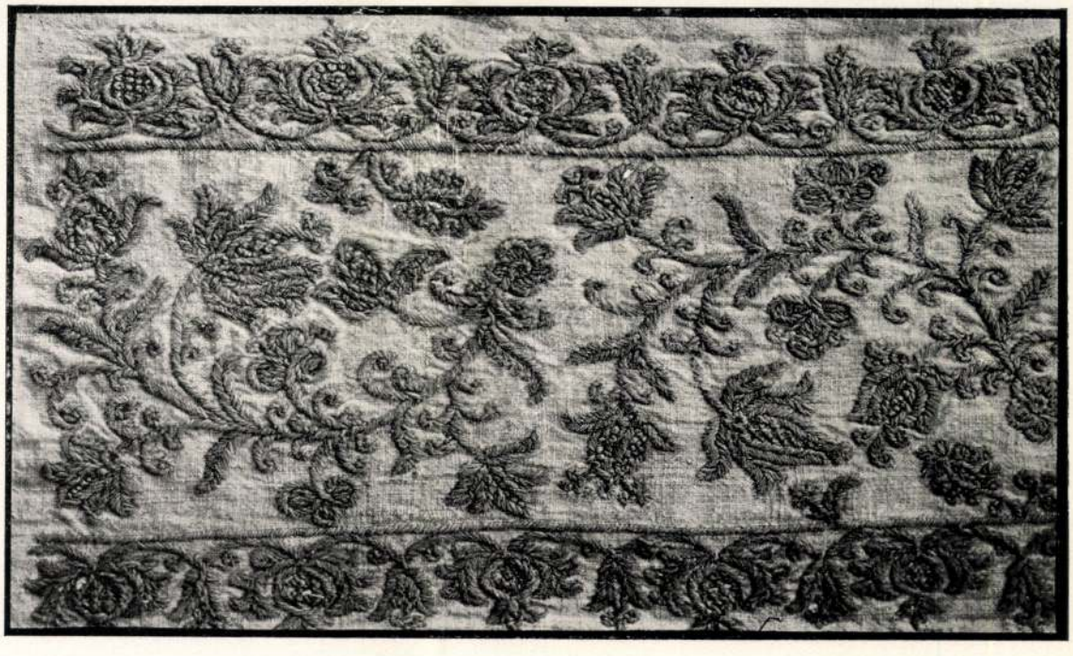

60

 59—60. Toroczkói varrottasok. 59—60. Ungarische Volkskunst. Bauernstickereien aus Toroczkó.

Magyar Iparművészet
1917.

57

58

57—58. Lang Emma: Tavaszi ruhák.

57—58. Emma Lang: Frühjahrsmode.

61

62

61—62. Toroczkói varrottasok.

61—62. Ungarische Volkskunst. Bauernstickereien aus Toroczkó.

63

63. Az O. M. Iparművészeti Múzeum újabb gyarapodása: Európa. Bécsi porcellán 1750 táján. Adomány.

63. Neuere Erwerbungen des Kunstgewerbemuseums: Europa. Wiener Porzellan um 1750 Spende.

64

64. Az O. M. Iparművészeti Múzeum újabb gyarapodása: Ázsia. Bécsi porcellán 1750 tájáról.

64. Neuere Erwerbungen des Kunstgewerbemuseums: Asien. Wiener Porzellan um 1750.

65

65. Az O. M. Iparművészeti Múzeum újabb gyarapodása: Apoteózis. Bécsi porcellán 1744—49. Holitscher Róbert ajándéka.

65. Neuere Erwerbungen des Kunstgewerbemuseums: Apotheose. Wiener Porczellan 1744—49. Geschenk des Herrn Robert Holitscher.

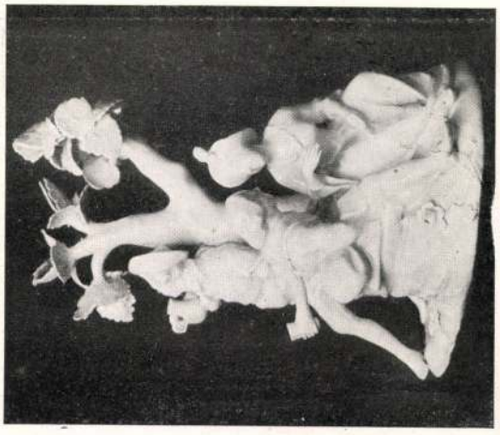

66

67

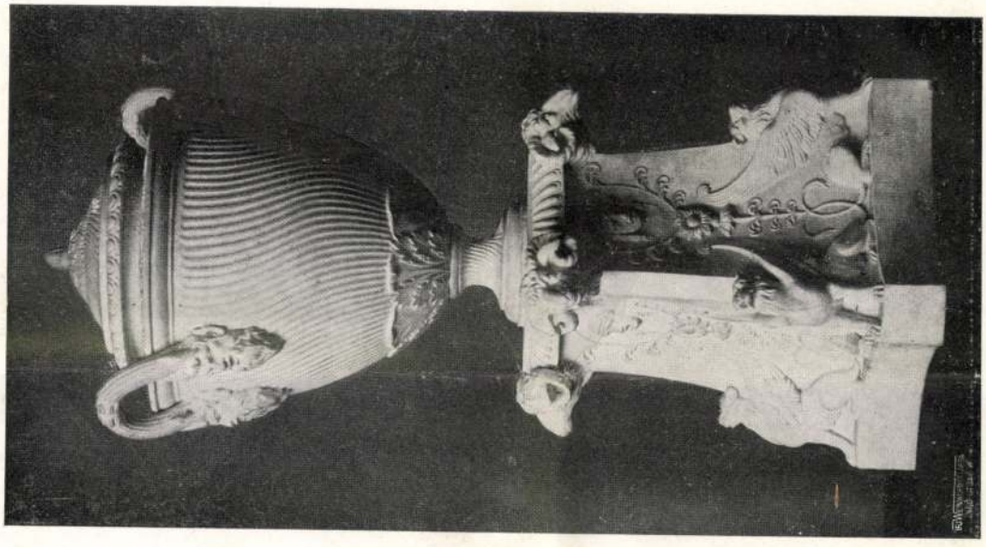

68

69

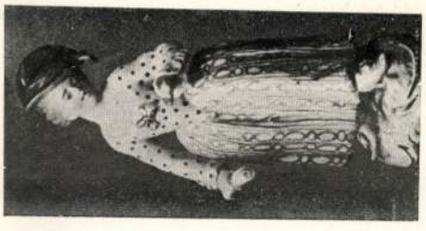

70

66. Az O. M. Iparművészeti Múzeum újabb gyarapodása: Szerelmi jelenet. Bécs, 1744—49. Holitscher Róbert ajándéka. — 67. Harlekin. Meissen, XVIII. sz. első fele. — 68. Bécsi biszkvitváza. XVIII. sz. második fele. — 69. Kupa kék díszítéssel. Meissen, 1730 tájáról. — 70. Énekesnő. Frankenthal, 1775. Ádám Bauer mintája. Holitscher Róbert ajándéka.

66. Neuere Erwerbungen des Kunstgewerbemuseums: Liebesgruppe. Wien, 1744—49. Geschenk des Herrn R. Holitscher. — 67. Harlekin. Meissen, erste Hälfte des XVIII. Jahrhunderts. — 68. Biskuitvase. Wien, zweite Hälfte des XVIII. Jahrhunderts. — 69. Humpen mit Blaudekor. Meissen um 1730. — 70. Sängerin. Modell von Adam Bauer. Frankenthal, 1775. Geschenk des Herrn Robert Holitscher.

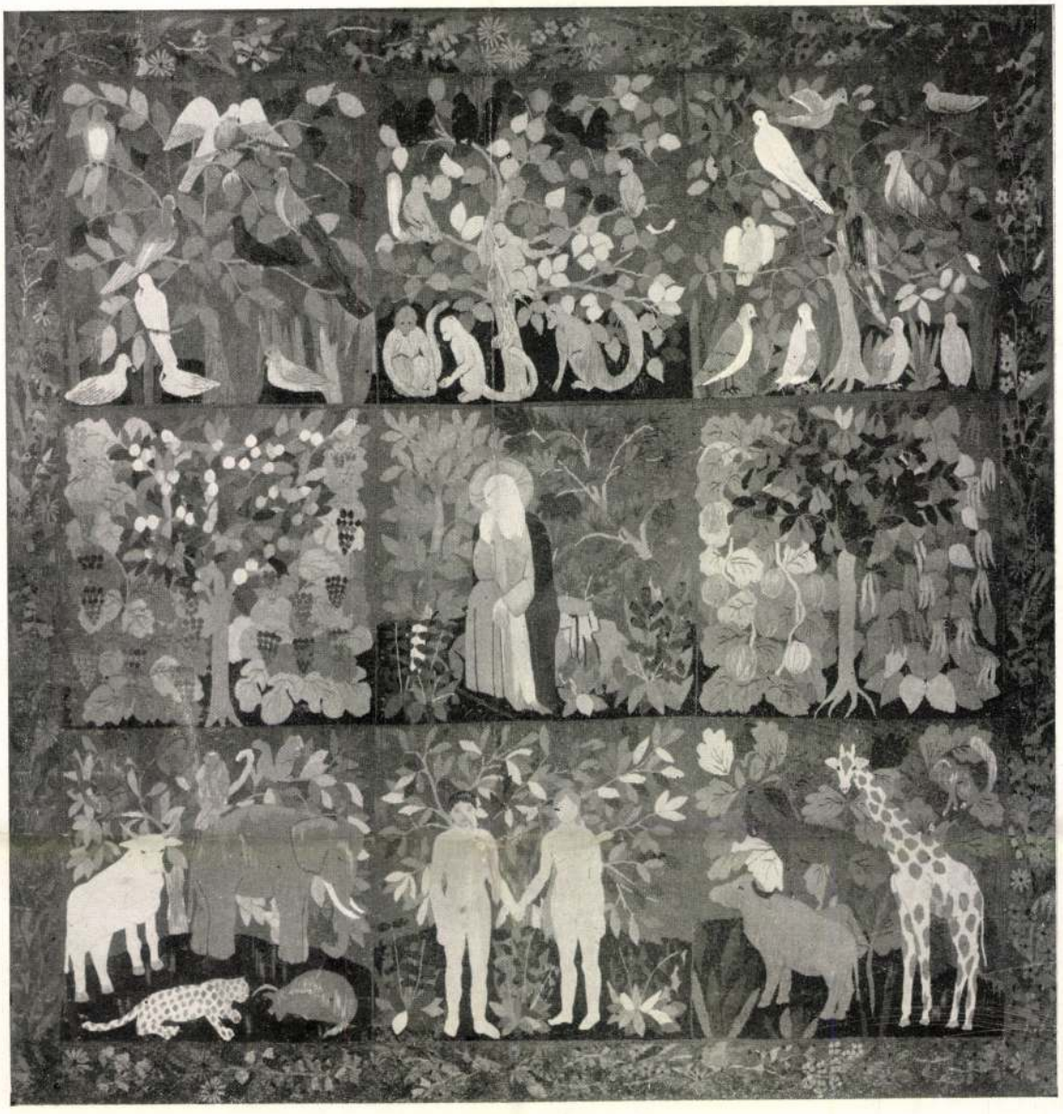

71

71. Az O. M. Iparművészeti Múzeum újabb gyarapodása. Ferenczy Noémi: A teremtés. Gobelin.

71. Neuere Erwerbungen des Kunstgewerbemuseums. Noémi Ferenczy: Die Erschaffung. Gobelin.

Prihoda István: Az 1926. évi Országos Kézműipari Kiállítás oklevele. Austellungsdiplom. ◆ Diplôme pour une exposition industrielle.

Beck Ö. Fülöp: Az 1926. évi Országos Kézműipari Kiállítás plakettje. ◆ Austellungsmedaille. ◆ Médaille pour une exposition industrielle.

Magyar Iparművészet
1927.

1

2

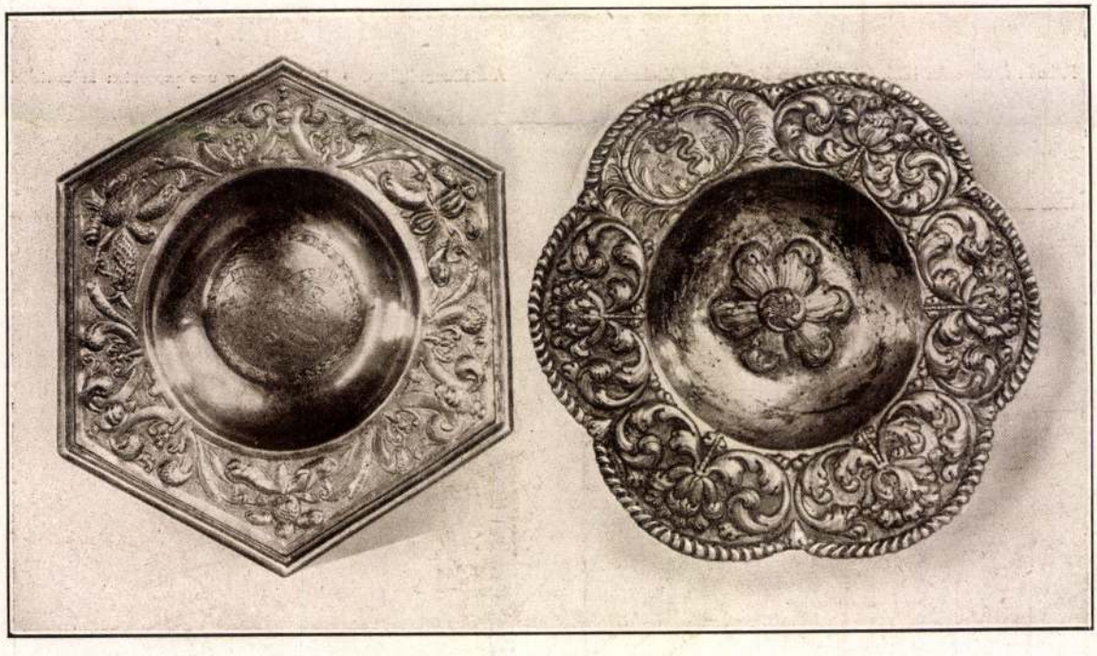

3 4

1. Fedeles serleg. May Mihály brassói ötvösmestertől, 1727. 2. Kupa. Besztercebánya, XVII. század. 3. Domborított és vésett ezüsttányér Teleki Mihály és Vér Judit címerével, 1610. 4. Dísztányér Bethlen Kata címerével, XVII. század. A két utóbbi a Teleki-gyűjteményből való.
1. Silberpokal von Michael May. Brassó, 1727. 2. Humpen. Getriebenes Silber. Besztercebánya, XVII. Jahrhundert. 3. Teller mit dem Wappen des Michael Teleki und der Judit Vér. Siebenbürger, 1610. 4. Teller mit dem Wappen der Katharina Bethlen. Ungarisch, XVII. Jahrhundert.
1. Bocal en argent. Travail de M. May à Brassó (Transylvanie), 1727. 2. Hanap en argent repoussé. Travail hongrois, XVII. siècle.
3—4. Plats d'argent avec les armes de Teleki, Vér et Bethlen. Travail transylvain, XVII. siècle.

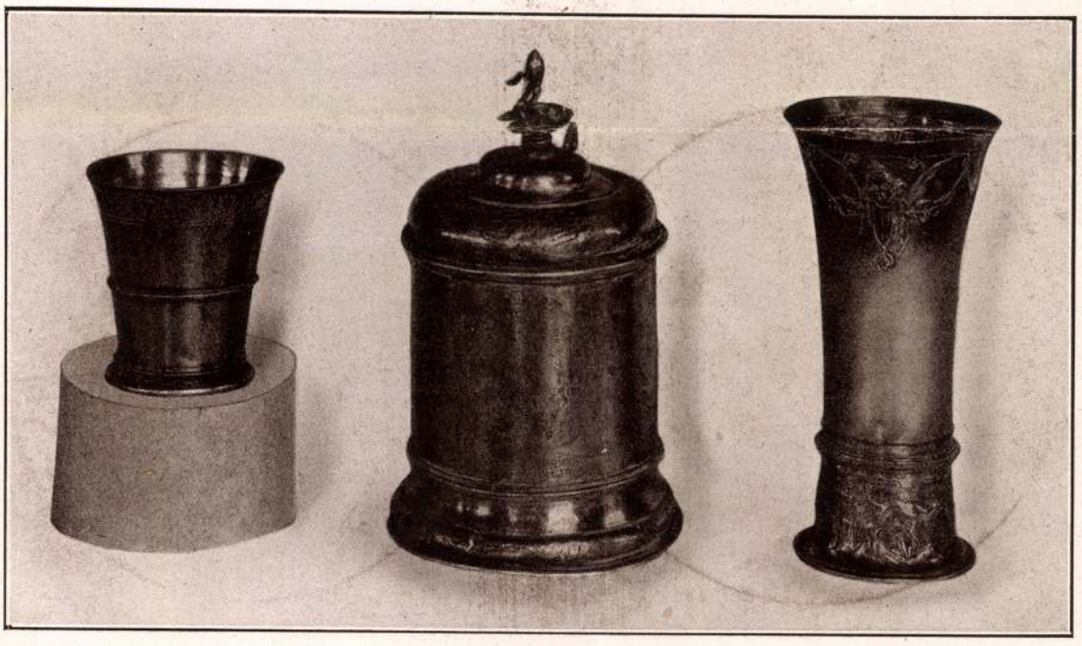

Magyar és német ötvösmunkák a XVII. századból (Teleki-gyűjtemény). ◆ Ungarische und deutsche Silberarbeiten, XVII. Jahrhundert (Teleki-Sammlung). ◆ Objets d'orfèvrerie hongroise et allemande, XVII. siècle (Collection Teleki).

Magyar hímzések a XVII. századból. ✦ Ungarische Stickereien, XVII. Jahrhundert. ✦ Broderies hongroises, XVII. siècle.

Az Iparművészeti Múzeum újabb szerzeményei ✦ Neuerwerbungen des Ung. Kunstgewerbemuseums.
Nouvelles acquisitions du Musée Hongrois des Arts Décoratifs.

92 Berán Lajos: Az 1926. évi Országos Kézműipari Kiállítás érme. ✦ Ausstellungsmedaille. ✦ Médaille pour une exposition industrielle.

1921–1922.

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM BÁRSONY-GYÜJTEMÉNYE

Az Iparművészeti Múzeum abból az alkalomból, hogy a Múzeumi Szövetség évi összejövetelét ezidén Budapesten tartotta meg, két kisméretű, de nagy művészi értékű kiállítást rendezett. Az egyikben bemutatta legkiválóbb amateurjeink collectióinak válogatott darabjait, kivéve azokét, akiknek gyüjteményeit, mint Hatvany Józsefné báróné'ét, Herzog Mór Lipót báróét és Wolfner Gyuláét, a helyszínén tekintették meg. A másikban pedig a helyszűke miatt állandóan ki nem állítható szöveteinek *bársony*-csoportját mutatta be. Most röviden ezt az utóbbi gyüjteményt ismertetjük.

A XIV. század kedvelt szövetanyaga az arany és ezüst brokát volt. E brokátok készítésének főhelyei Velence és Lucca. Gazdag és változatos rajzukban nem egyszer a kínai hatás érvényesül. A díszítmények közt szinte elmaradhatatlan az állati és az emberi alak. A XV. században e téren lényeges változást észlelhetünk. Ennek a századnak a pompa szeretete révén a brokát helyett a *bársony* lesz szinte egyeduralkodóvá. Különféle technikai fogásokkal olyan változatos és gazdag hatású bársonyokat készítenek, hogy azok pompájával más szövet nem versenyezhet. Már a XIV. században is készítettek helyenként bársonyokat, de azok csak egyszerű, négyzetes rajzú, sávokkal tagozott szövetek voltak.

A bársony jellemző sajátsága, hogy felületét, a vászonszerű alapszövetbe bekapcsolt, selyemből való, sűrű kefeszerű szálak borítják (miként a keleti csomózott szőnyegeknél). A XV. század első felében alakul ki Olaszországban az a díszítő elem, amelyet *gránátalma-mustránák* szokás nevezni; nem mindig helyesen, mert a gránátalma helyett nem egyszer bogáncsot, ananászt, vagy artics6kaidomot alkalmaztak. Ezt a díszt azután vékonyrajzú karélyos, fent csúcsbafutó keretek övezik. A rajz a bársony felületén oly módon érvényesül, hogy a körvonalak mentén az alapszövet színe kilátszik, míg a felület többi részét a bársonyt alkotó selyemsörték töltik ki. Ezt nevezzük *mustrás bársonynak*, a teljesen síma, egyszínű ú. n. *uni-bársonnyal* szemben. Ilyen mustrás bársony gyüjteményünkben előfordul vörös, kék, fekete és barna színben. Keletkezési helyüket nem tudjuk ezideig pontosan meghatározni, de valószínűleg Velencében készültek, ahol a keleti hatások leginkább érvényesültek.

A legtöbb velencei bársonynak jellemző sajátsága a többszínűség. Gazdag hatásuk még fokozható azáltal, hogy arannyal átszőtt részleteket is alkalmaztak a dísz között; így jön létre a *bársony-brokát*. A szimmetrikus rajz ezeken a keleti hatásról tanuskodó bársonyokon jellemző sajátság, vannak ugyan olyan velencei bársonyok is, amelyeken a rajz nem szimmetrikus; ezeken az átlósan haladó indákból palmetták és levelek nőnek ki. Ezek a XV. század közepén készültek és rajtuk a kínai hatás még felismerhető. E bársonyrajzok tervezői nem egyszer a kor elsőrendű festői közül kerültek ki. Így ismerünk néhány ily rajzot Jacopo Bellinitől, a Louvre-gyüjteményben.

Még pompásabb hatásúak a nagy motívumú *firenzei bársonyok*. Ezeknél a rajz körvonalát zöld — vagy vörös bársonysörték alkotják, a közbe eső tér pedig aranyszállal átszőtt, helyenként alkalmazott nagyobb bársonyos palmetta, virág, vagy koronaidomú foltokkal. Legszebb példája ennek Mátyás királynak az Erdődy-grófok tulajdonában levő trónkárpitja és az ennek párdarabjából kiszabott fojnicai kazula a budai királyi várpalota Zsigmond-kápolnájában; mindkettőn Mátyás király színes címere látható. Ez a pompás bársonyszövet Antonio Pollaiuolo terve nyomán Firenzében külön e célra szerkesztett szövőszéken készült.

Rokon technikájú bársonyokat őriz az Iparművészeti Múzeum gyüjteménye is. Ezeket a bársonyokat hazánkban miseruhák szövetéhez használták, amelyre azután a hátrészt díszítő kereszt és a mellrészen végighúzódó sáv hímzése legtöbbször itthon készült.

Ezeknek a firenzei bársonyoknak a rajza is lehet szimmetrikus vagy egyoldalú. Többnyire faágalakú, vagy levelekből alkotott széles indák ágaznak el két oldalt; vagy

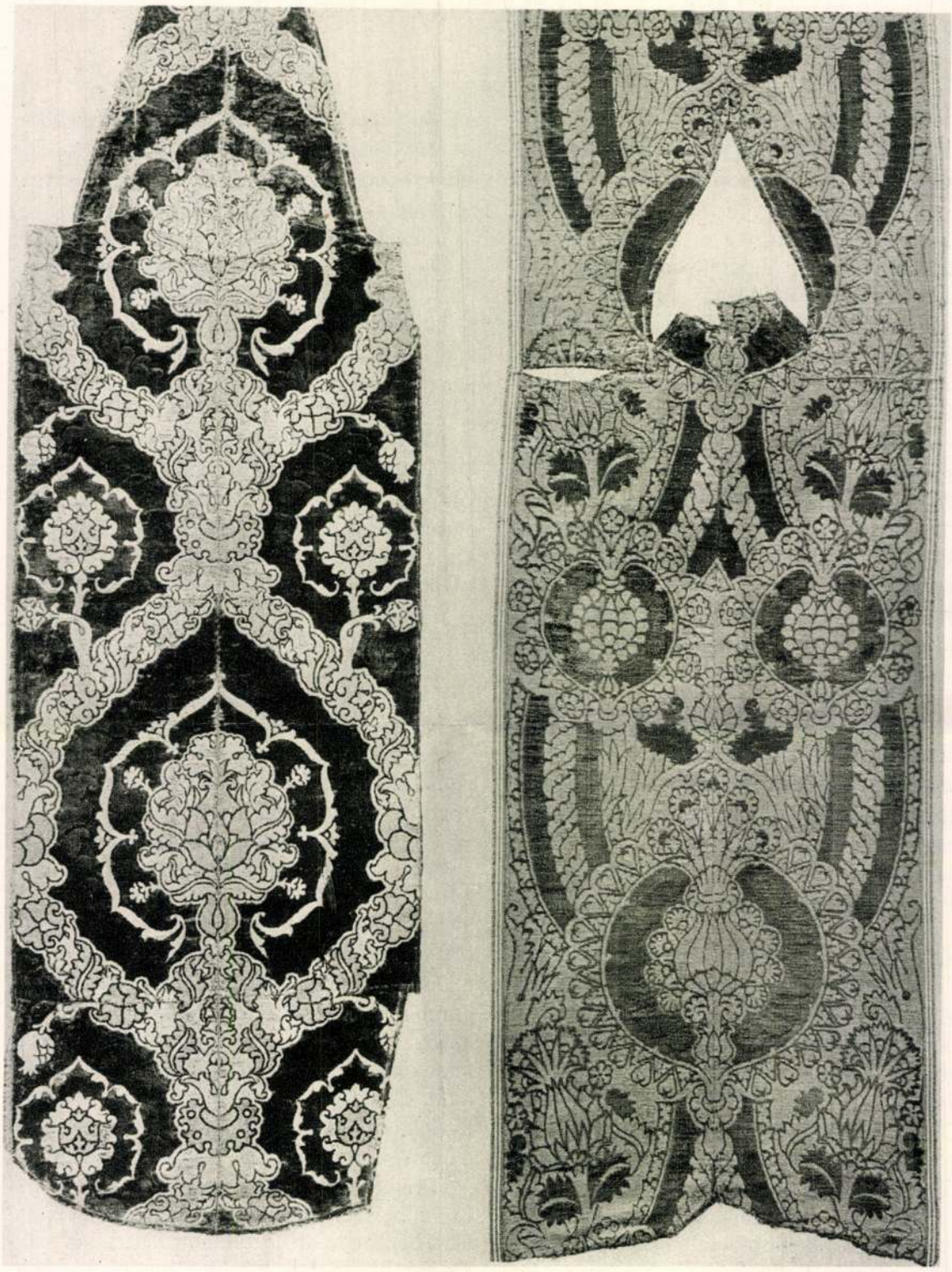

BÁRSONYBROKÁT RÉTEGES BARNA ARANY HURKOKKAL ÉS ARANYBROKÁT

KÉT RÉTEGŰ PIROS ARANY BROKÁTB

Firenze XV. század. Országos Magyar Iparművészeti Múzeum

MÁTYÁSKORI BÁRSONYBROKÁT. XV. sz. második fele
Országos Magyar Iparművészeti Múzeum

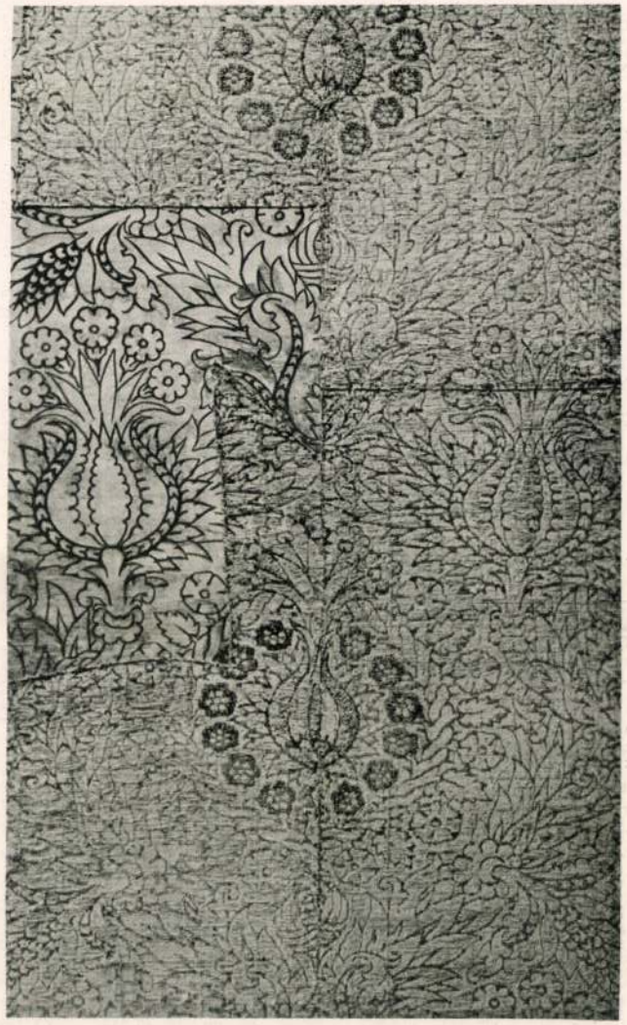

FIRENZEI RÉTEGES BÁRSONY. XV. sz. második fele
Országos Magyar Iparművészeti Múzeum

hullámosan, vagy ferde irányban haladva a felületen, nagy palmettákat, gránátalmamotívumokat, leveleket és gyümölcsöket fognak közre. Gyakori az az elrendezés is, amikor az indák egymáshoz hajolva csúcsíves mezőket vesznek körül és a találkozási pontokon egy-egy gyűrűvel, levélkoszorúval vagy koronával vannak összekapcsolva. Ezek a gazdag rajzú bársonyok a XV. század második felében készültek és nálunk Mátyás korában voltak nagyon kedveltek, amikor is az Olaszországgal való művészi kapcsolat a legélénkebb volt.

A bársonyszövet gazdagságát később még azzal is fokozták, hogy a bársony felületét alkotó sörtéket kétféle hosszúságban készítették, így jön létre a *réteges bársony*, amit régebben, tévesen, nyírott bársonynak neveztek. Még gazdagabb a hatás, ha e bársony felület aranyátszövésű, tehát aranybrokátalapon jelenik meg, sőt még fokozható, ha helyenként aranyszálakból készült, hurkos szövésű területeket közbeiktatnak (látható a miseruha középső részén). Ilyen gazdag példák a XV. század végén és a XVI. század elején készültek. A gotikából a renaissanceba való átmenet szinte észrevétlenül történik. Ez egyúttal a bársonyszövés tetőfoka is. A XVI. században még egy ideig a nagymotívumú szövetek használatosak, de a század vége felé a spanyoldivatú ruhák általános elterjedésével kapcsolatban kisebbmustrájú bársonyokat készítenek. Ezeken elmarad az aranybrokát alap, a rajz kisebb és egyszerűbb lesz; a dísz körvonala többnyire hurkos-bársony, míg a kitöltő rész sörtés-bársony felületű. A XVII. században a szabályos, vagy ferde sorokban elhelyezett kisebb-nagyobb, ú. n. szétszórt virágos dísz jön divatba. Ezeket a bársonyokat ruhaszövetnek használják. E mellett azonban nagymustrás, barokk-rajzú bársonyok is készülnek, bútorszöveteknek és a fal bevonására szolgáló kárpitoknak.

Régebben minden bársonyt genuai-bársonynak (velour de Gènes) neveztek. Ez a megjelölés azért keletkezett, mert Genua volt az olasz bársony kiviteli kikötője Franciaország, Németalföld és Anglia részére. A bársonykészítés főhelyei, miként már említettük, Velence és Firenze voltak. Újabb kutatások nyomán azonban tudjuk, hogy ezeken kívül még Milánóban is készítettek bársonyszöveteket.

Olaszországon kívül *Spanyolországban* foglalkoztak selyemhernyók tenyésztésével és így selyemszövetek készítésével. Spanyolország V. Károly uralkodása alatt (1519—1556.) állott hatalma tetőfokán. Olasz hatás alatt itt gazdag rajzú bársonyokat szőttek, amelyeken különösen az egymást átmetsző indás rajzot kedvelik Falke a „Kunstgeschichte der Seidenweberei" című könyvében mutatott először rá azokra a különleges sajátságokra, amik a spanyol bársonyt az olasz bársonytól elválasztják, és mint jellemző példát, bemutatja Bronzinónak a toledói Eleonorát ábrázoló festményén a hercegnő ruházatát. Egész rokon példát mutathatunk be az Iparművészeti Múzeum gyüjteményéből.

Keleten a selyemszövés őshazája *Kína*. Az itt készült bársonyok ritkán kerültek el hozzánk. Egy Ming-korszakbeli példán piros bársony-alapon, aranyhurkos rajzban, virágvázák virágos ágakkal váltakoznak. Hasonló díszítést láthatunk nem egyszer az egykorú porcellánvázák felületén is. Ez a bársony egykor miseruha szövete volt.

Kínán kívül különösen *Perzsiában* és *Törökországban* készültek művészi értékű bársonyok. Gyüjteményünkben főleg a török bársonyok jól vannak képviselve. A legrégibb példa, amely európai hatásról tanuskodik, még a XVI. századból való. Ugyancsak a XVI. század végén készülhetett az a piros bársonybrokát, amelyen kerek medaillonokban a kínai művészetből és perzsa szőnyegekből ismert felhőszalag, és nagy stilizált szegfű látható. Azokat a török bársonyokat, amelyeken a keleti szőnyegekhez hasonlóan, a középen lezárt, vagyis elhatárolt díszt keretrajz övez, rendesen *scutari-bársony* névvel szokás megjelölni. Ezek leginkább a XVII. és XVIII. századból származnak.

Már a XVII. században a selyemszövés és így a bársonykészítés terén is Olaszország erős versenytársra akad Franciaországban, úgy hogy nemsokára az övé lesz a vezetőszerep. Az ízlés is megváltozik; a bársony háttérbe szorul és helyét fokozatosan, a barokk-rokokó kor kedvelt anyaga, a Lyonban készült selyem- és aranybrokát foglalja el.

CSÁNYI KÁROLY

SZENT ANNA HARMADMAGÁVAL
Tölgyfaszobor színes festéssel és aranyozással. Flamand, XV. sz.
Mag. 43·5 cm. Baumgarten Nándor úr tulajdona

MADONNA
A GYERMEK JÉZUSSAL
Színesen festett hársfaszobor.
Délnémet, XV. sz. első fele
Mag. 108 cm.
Báró Herzog Mór Lipót tulajdona

MADONNA ALABASTROM-SZOBROCSKA
Burgundia, XVI. sz.
Mag. 22·5 cm.
Dr. Géber Antal úr tulajdona

SZENT ANNA HARMADMAGÁVAL. Színesen festett hársfaszobor-csoport
Hans Leinberger műve 1510 körül. Német
Mag. 88 cm. Báró Herzog Mór Lipót tulajdona

SZENT BORBÁLA JALIGNY (ALLIER)

SZENT JÁNOS APOSTOL
Tölgyfa. Francia, XV. sz.
Mag. 97 cm. Orsz. M. Iparművészeti Múzeum

SZENT BORBÁLA
Homokkőszobor. Francia
Michel Colomb (1430—1512) műve
Mag. 90 cm
Báró Herzog Mór Lipót tulajdona

KÖPENYES MADONNA. Hársfa. Svájc (Basel) 1525—30) körül
Mag. 80 cm. Báró Kornfeld Móric tulajdona

KRISZTUS SIRATÁSA. Színesen festett hársfa dombormű. Délnémet, XV. sz. vége
Mag. 99 cm. Báró Kornfeld Móric tulajdona

KRISZTUS KERESZTELÉSE. Szoborcsoport, tölgyfa
Flandria 1480 körül. Roger van der Weyden
Szent János oltárának egy festménye után
Mag. 65 cm. Baumgarten Nándor úr tulajdona

koronával, karján a kis Jézussal, míg az ülő Madonnák egyes hieratikus kegyképektől eltekintve (Chartres!) többnyire kisebb méretűek és szellemük, kifejezésük, rendeltetésük szerint inkább a házi ájtatosság körébe tartoznak. Kor és művészeti jelentőség tekintetében első helyen áll a *báró Kornfeld Móric* gyüjtemény mészkőből faragott gyönyörű Madonnája, mely Franciaországban a XIV. század derekán keletkezett. A női alak állásának a gyermek tartásával komplikált motívuma és a hosszan, bőséggel leomló ruha redőzetének gazdagsága, oly művészeti tartalom, amelynek változatos alakítása adja a középkori Madonna-szobrok megoldásainak belátha tatlan sorát, itt rendkívüli finomsággal, a fejlett, de még tartózkodó gotika eszközeivel jelentkezik. Figyelemreméltó az alaknak a függélyes tengelytől való enyhe elhajlása és a rendkívüli vonalszépségű drapéria, amelybe a klasszikus egyszerűséggel aláhúzódó redőzet fölött kalligrafikusan fodrozódó, de még lineáris formák mozgást, életet visznek be. Egészen más jellegű *báró Kohner Adolf gyüjteményének* szintén kőből faragott és korai Madonnája, melyen a ruha párhuzamos redőzetével kiemelt ívszerű elhajlás az uralkodó motívum. *Éppen csak megemlítjük a dr. Delmár Emil gazdag gyüjteményéből kiállított Madonna-szobrokat, amelyeket a gyüjtemény tüzetes ismertetése során a „Magyar Művészet" korábbi évfolyamaiban*[1] *már bemutattunk.* Általában e gyüjtemény, amelyben éppen a szobrászatra esik a

[1] II. évfolyam (1926) 76—90, továbbá 317—320 oldalak, V. (1929) évfolyam 75—91 old.

fősúly, az elsőrendű alkotások hosszú sorával gazdagította az egyházművészeti kiállítást. Felülmúlhatatlan nyomatékkal juttatja kifejezésre a késő gótika ízlését, túláradó gazdagságát a *báró Herzog Mór Lipót* gyüjtemény egy másik, fából faragott Madonnája, egykor nyilván szárnyasoltár alkotórésze. Mintha a művész nem tudna betelni a ruházat minél dúsabb, mozgalmasabb alakításával. Motívumot motívumra halmoz, gomolyokban tűri fel a nehéz kelméket, amelyek mintegy zuhatagokban hullanak alá. Sajátos gazdagságú kép keletkezik így, az északeurópai XV. század érzésének valóságos tükörképe. Ugyanez a kor azonban nemcsak gazdagság, hanem finomság, sőt finomkodás felé is hajlik és a kiállításon a *báró Kornfeld*-gyűjtemény színezett és aranyozott Madonna-szobra, mely ugyancsak a XV. században Németországban keletkezett és finom redőzetével válik ki. Ne felejtsük ki a kiállításon nagy számmal szereplő Madonnák sorából *dr. Géber Antal gyüjteményének* pompás alabastrom szobrocskáját, amelynek az a művészettörténeti jelentősége, hogy a németalföldi művészetben a festészettel párhuzamosan a XV. század első felében kialakult kisplasztikai típusnak formáiban ellágyult, de fölépítésében, lelki tartalmában a tradíciókhoz csatlakozó XVI. századbeli példáját adja. A kisplasztika körébe tartozik *dr. Wittmann Ernő gyüjteményének* rendkívül érdekes ülő Madonna-szobrocskája, mely körtefából van faragva és a katalógus szerint a pampelune-i székesegyházból származik. Mindenesetre francia mű a XIV. századból, az álló Madonna-szobrokkal szemben intímebb, megközelíthetőbb: oly típus, amellyel különösen a francia ötvösségben találkozunk és meglehet, hogy a Wittmann-gyüjtemény Madonnája is ezüstszobrocska eredeti mintájának tekinthető.

Az ülő Madonna-típusból fejlődött ki a késő középkor egyik jellegzetes ábrázolása: Szent Anna harmadmagával (Mettercia). Szűz Mária anyjának tisztelete a XV. század végén vált általánossá. „Szent Annáról akkor kezdtek beszélni, amikor tizenötéves fiú voltam" — mondja Luther — „azelőtt mitsem tudtak róla." A képes ábrázolások is ebben az időben lépnek fel legnagyobb számmal, de Szent Anna már korábban is mint leányának oktatója szerepel, könyvvel kezében. A könyv marad attributuma akkor is, midőn a kis Jézus is fellép. A Madonna helyét most Szent Anna foglalja el. Ő a főalak. A *Baumgarten-gyüjtemény* színes és aranyozott csoportján, amely a XV. század végéről való és különös szigorú szépségével tűnik ki, a nagyanya gyümölcsöt nyujt le a földön álló kis Jézusnak, míg Mária, anyjánál jóval kisebb alakban, mintegy lányka képében, ölében nyitott könyvvel, oldalt ül. A három generációnak egy csoportba való kompozicionális egybefoglalása sok gondot okozott a művészeknek, akik így Mária életkorának anachronisztikus megváltoztatásához folyamodtak. Még Leonardo da Vinci is nehezen küzködött a problémával, amelyet teljesen kielégítően megoldani neki sem sikerült. Ennek a témának nagyszerű ábrázolását adja a *báró Herzog Mór Lipót* által kiállított színes fa szoborcsoport. Szent Anna foglalja el a főhelyet, ölében a kis Jézussal, akivel a serdületlen leányka képében bemutatott Szűz Mária játszik. A szélesen, mozdulatlanul ülő matróna alakja mintegy háttere a két fiatal test élénk mozgásának, amelyet Szent Anna leomló palástjának szinte viharos hullámzása kísér. A szép művet, amely a német késő gótikának, végső, barokkizáló fejlődési fokát képviseli, joggal tulajdonítják *Hans Leinberger*-nek, a kellőképpen csak legújabban méltányolt nagy német mesternek, akinek hiteles művei közül analógiaképpen csak a berlini Kaiser-Friedrich-Museumbn lévő bronz Madonna fejét és a nürnbergi Germanisches Museumban őrzött „igazságtalan bíró" hasonló ülésmotívumát és ruharedőzetét emeljük ki. A kiállításon még egy másik színes Mettercia-csoport is (*báró Kornfeld Móric* gyüjteménye) Hans Leinberger művészetének körében keletkezett.

Míg ezek a művek a szinte szenvedélyes mozgalmasságú gótika barokk termékei, egy másik, alig egy-két évtizeddel későbbi mű, *báró Kornfeld Móric gyüjteményének* palástos Madonnája az olasz renaissance-művészet befolyása alatt megenyhült, formáiban kitisztult, kifejezésében lehiggadt késő gótikának kitünő példája. A kiállítás

KRISZTUS SÍRBATÉTELE. Fehér márvány dombormű aranyozott fakeretben
Németalföld, XVI. sz.
H. 27·5 cm. Faragó Ödön úr tulajdona

OSZLOPHOZ KÖTÖTT KRISZTUS. Bronzszobrocska
Olasz. *Giovanni da Bologna* (1528—1608) műve
Mag. 35·5 cm
Dr. Wittmann Ernő úr tulajdona

KRISZTUS A KERESZTTEL
Márványszobrocska
Olasz, XVII. sz. vége
Mag. 57·2 cm
Dr. Wittmann Ernő úr tulajdona

katalógusa szerint Baselben készült 1525-30 körül és művészeti jellege valóban közel áll az ifjabb Holbein problémátlanságukban könnyen élvezhető, polgárias bájú alkotásaihoz.

A kiállítás egyik legszebb, művészeti jellegével magában álló darabja Szent Borbála 90 cm. magas homokkő-szobra *báró Herzog Mór Lipót gyüjteményéből.* A katalógus *Michel Colombenak*, a francia korarenaissance úttörő mesterének tulajdonítja. A szobor arcának típusa, a viselet, vonalvezetés, az egészen elömlő kissé fanyar elegancia minden kétséget kizáróan francia eredetre és a XV. század végére vall, arra az időre, amikor Szent Borbála tisztelete különösen elterjedt. Colombe művei közül összehasonlításul leginkább a II. Ferenc herceg nantesi síremlékének egyik sarkát díszítő Fortitudo női alakja kínálkozik. A sisakos, vértes erény egyik kezében éppúgy tornyocskát tart, mint Borbála és ez az attributum mindkét szobron azonos építészeti alkatú. A drapériák gazdagsága is ugyanegy korra vall, de Colombenál élesebb a Borbála-szobor redőzetének leomló lágyságánál. A mellett a szent szobrának tartása valamivel merevebb, kötöttebb, mint a síremlék négy sarkán alkalmazott erények női alakjaié. Egész művészeti jellegében, sőt részleteiben is igen közel áll a *báró Herzog-gyüjtemény* szobrához a jalignyi (Allier département) templomban lévő Szent Borbála-szobor, amelynek képét közöljük. A hasonlóság oly nagy, hogy bízvást műhelyi összefüggést tételezhetünk fel.

Míg a Madonna-szobrok túlnyomó részben egykori szárnyasoltárok maradványai, azoknak sok esetben különös becsben álló és azért a pusztulástól megóvott főalakjai, más összefüggésből kiragadva is maradtak fenn középkori szobrok, amelyek kellő értékelésénél figyelemmel kell lennünk arra is, ami elveszett, ami hiányzik, amivel a meglevő egyes szobor egykor szoros vonatkozásban állott. Ilyenek a régi egyházak különösen komoly, jelentős díszéül szolgáló kisebb-nagyobb Kálvária-csoportok egyes részei, a fölfeszített Üdvözítő, a feszület lábánál álló Szűz Mária, János evangélista, olykor Mária Magdolna is. Az egyházművészeti kiállításon szereplő szobrok közül a *báró Kornfeld-gyüjtemény* tölgyfából faragott két szép alakja, Szűz Mária és Szent János, élénk pantomimikával kifejezett mélységes fájdalmával utal a Megváltóra. A díszes szegélyű, szinte hieratikus gazdagságú hosszú ruhákba öltöztetett két alak klasszikus vonalszépsége a XVI. század elejére vall. Eredetük helyét inkább Németalföldön keresnők, mint Franciaországban. János szép feje az egykorú németalföldi festészetben találhat analógiákra. Körülbelül fél évszázaddal régibb lehet egy Kálvária-csoportból magában fenmaradt *Szent János-szobor, a kiállítás egyik legszebb darabja, az Iparművészeti Múzeumnak jelentőségében nem eléggé méltányolt kincse.* A körülbelül egy méter magas, tölgyfából faragott szobor csonkasága mellett is kiválóan gondos megmunkáltságával tűnik ki. Formáiban, részleteiben olyan finom, mint a XV. század második felének németalföldi és francia festményei. A mellett távolról sem aprólékos és a nagy redőzetű, egyszerű drapéria szinte monumentális jelleget ad az alaknak. A fej a fájdalom mély és mégis tartózkodó kifejezésével elsőrendű mesterre vall, aki a festészet terén Geertgen tot Sint Janshoz hasonlítható. *Valóban megérné a fáradságot, ha valaki a szép szobor mesterét vagy legalább keletkezése közeli idejét és helyét megállapítani probálná!* Alighanem szintén Kálvária-csoport fenmaradt része az *Esztergomi Keresztény Múzeum* polychrom Mária-szobra, az újabb festés által elrontott kifejezéssel, de egyszerű, nemes mozdulatokkal és ruházattal. Ezzel szemben a *dr. Géber Antal* gyüjteményéből kiállított Mária, testének erős elhajlásával, a fájdalomnak kiélezetten pathetikus kifejezése. Márián és Szent Jánoson kívül *Mária Magdolna* az Üdvözítő keresztha lálának legközelebb álló tanuja. Erősen archaikus formában mutatja be az *Esztergomi Keresztény Múzeum* eredetileg színezett, most tűztől megfeketedett *szobra, mely a kiállítás alatt méltán valóságos hírnévre tett szert.* A szobor korát a XII. századra teszik. Mindenesetre a román stílus jellegzetes és kiváló alkotása, mely az anyagául szolgáló fatömbhöz alkalmazkodó zártságával, megnyúlt arányaival, az állásnak még bizonytalan motívumával, a ruházat redőinek még a kisplasztikából eredő éles rajzá-

val és a testhez lapuló kevéssé plasztikus jellegével, a mellett rendkívül szuggesztív, szinte monumentális komolyságával a chartres-i székesegyház legrégibb szobraira emlékeztet.[1] A középkori érzés másik pólusát jelzik azok a Magdolna-szobrok, amelyek csendes gyász helyett a fájdalom leghevesebb kitörését mutatják be. Különösen a német gótika utolsó fejlődési foka az, amely mind a festészet, mind a szobrászat terén az ábrázolásnak ezt a pathetikus módját felkarolta. A *Wittmann-gyüjtemény* szobra, a kereszt tövét átkaroló Mária Magdolna, aki kehelyben fogja fel a Megváltó lecsorgó vérét, szenvedélyes elhajlásával, ruhájának barokk módra viharzó mozgalmasságával szinte iskolapéldája az ilyenfajta ábrázolásnak. A középkori művészet alkotásaiban oly gazdag *Delmár-gyüjtemény* éppenséggel két Mária Magdolna-szobrot állított ki, amelyek szintén Kálvária-csoportok részei voltak. Mindkettő a XVI. század első negyedéből való; az egyik, amelyet közelebbről Landshutba lehet lokalizálni, enyhébb, a másik, amely nyilván déltiroli eredetű, hevesebb kifejezése a kor uralkodó érzésének.

A kiállításon elszórt egyes középkori domborművek is eredetileg nagyobb összefüggésbe tartoztak, szárnyasoltárok részei voltak. Művészeti érték tekintetében *Baumgarten Nándor* gyüjteményének egyik szép darabja, a Krisztus megkeresztelését ábrázoló dombormű emelkedik ki közülök. A részletes tájbeli környezet keretében bemutatott jelenet rendkívül finom megmunkáltságával, az alakok típusával, a tájkép perspektívai beállításával és részleteivel az egykorú németalföldi festészetnek, nevezetesen a kor legbefolyásosabb mesterének, Roger van der Weydennek közvetlen hatásáról tanuskodik. Szárnyasoltár maradványa a *Delmár-gyüjteményben* lévő Mária halála csoport, éppúgy mint a *báró Kornfeld*-gyüjteményből kiállított színes dombormű, amely Krisztus siratását ábrázolja és a XV. század végéről való. Ez az a kor, amidőn a keresztény művészet számtalan alkotásában karolja fel és fejleszti ki ezt a népes jelenetet. A sírbatételt közvetlenül megelőző pillanatról van szó. Szűz Máriához, aki a pathetikus jelenet fő alakja és akinek még mindig ölében pihen fiának holtteste, Mária Magdolnán kívül még más szereplők is járulnak: János evangélista, Arimethiai József, Nikodémus és még két női alak. Gazdag, mozgalmas kép keletkezik így, a gyász változatos, hatásos kifejezésével. Domborművünk a típust teljes fejlettségében mutatja be, az oltár keretén belül rendelkezésre álló tér kihasználásával, eleven, közvetlen előadással, ha nem is éppen különös mélységgel. Oltárszárnyak díszéül szolgált *Baumgarten Nándor* gyüjteményének két színes dombormüve, az Angyali üdvözlet és Jézus születése. Keletkezésük a XVI. század elejére esik, de Michael Pacherhez vagy köréhez semmi közük sincs. Sok kiválót, egy vagy más szempontból fontosat sorolhatnánk még fel a kiállítás gazdag anyagából, de be kell érnünk néhány darab kiemelésével. Az elefántcsontfaragványok közül szépség dolgában első helyen áll *dr. Delmár Emil* XIV. századbeli francia Madonna-szobrocskája. Művészettörténeti értékű a *Magyar Nemzeti Múzeum* által kiállított kis elefántcsont dombormű, eredetileg diptychon fele, a királyok imádásának klasszikus ábrázolásával, valamint a *győri székesegyház kincstárából* származó diptychon-szárny Szűz Mária temetésének, mennybemenetelének és megkoronázásának jeleneteivel. Ugyancsak a *Magyar Nemzeti Múzeum* állított ki eredetileg ládika díszéül szolgáló elefántcsont domborművet, zenélő, éneklő szárnyas angyalalakokkal oly architektonikus keretben, amelynek jellegzetesen olasz gótikája első pillantásra szembeötlik. A XIV. században Velencében virágzó *Embriachi-műhely* jellegzetes alkotása, melynek megkülönböztető vonása, hogy a műhely által leginkább kultivált profán jelenetek helyett vallásos tárgyú ábrázolást mutat be. Az egyes fafaragványok közül kiemelendő az *özv. Perlmutter Alfrédné* által kiállított Szent Sebestyén szobor a XV. század végéről. Jellemző rajta a gótikus formanyelven belül a meztelen test tiszta szépségére, harmonikus mozdulatritmusára irányuló törekvés, amellyel szemben a *Géber-gyüjtemény* körülbelül egykorú női szent szobra, állítólag Felső-Magyarországról, főleg érdekes spirituális kifejezésével hat. Ugyanebből, a fafaragás terén olyannyira termékeny korból való Szent Péter színes szobra *özv. Wodianer Hugóné* gyüjtemé-

[1] Repr. a *Magyar Művészet* ez évi 5-ik számában a 242. oldalon.

nyéből, míg a *dr. Wittmann Ernő* által kiállított Szent Mihály arkangyal valamivel későbbi és valószínűleg a flamand művészet köréből való.

A későbbi századok keresztény tárgyú plasztikája is a renaissance és barokk művészet számos alkotásával volt képviselve a kiállításon. Igen jelentékeny közülök egy Andrea della Robbiának tulajdonított angyalfej fehérmázas majolikából *(dr. Wittmann Ernő gyüjteménye)* és a *Faragó Ödön* gazdag gyüjteményéből kiállított kisméretű fehér márvány dombormű, Krisztus sírbatételének ábrázolásával, a legújabban való értéke szerint méltányolt XVI. századbeli németalföldi romanizmus szép és jellegzetes alkotása. A megmunkálásnak az a gondossága, virtuóz finomsága, amely ezt a domborművet is jellemzi, Európa-szerte általános kedveltséget és keresletet biztosított a németalföldi mestereknek. Az olasz kisplasztika két terméke, a bronzból való Oszlophoz kötött Krisztus, Giovanni da Bologna műve (Wittmann-gyüjtemény) és az 1700. év körül keletkezett rendkívül hatásos márványszobrocska (ugyanabból a gyüjteményből), amely a feltámadt Üdvözítőt ábrázolja, tanulságosan mutatja be a meztelen emberi test alakításának fejlődési irányát. Kiegészíti ezt a *Glück Frigyes* által kiállított Szent Jeromos-szobrocska, elefántcsontból és puszpángból faragott XVIII. századbeli német mű, mely az ilyfajta szobrocskák mesterét, Simon Trogert juttatja eszünkbe. Mint magyarországi művek és egyébként a barokk fafaragás valóban virtuóz termékei említendők az *Esztergomi Keresztény Múzeumból* származó domborművek, *pálosrendi szerzetesek munkái,* amelyek közül egyet bemutatunk. És végül ne hallgassuk el *Lorencz Antal* gyüjteményének XVIII. századbeli szép Szent Imre-szobrát, azét a szentét, akinek jubileuma adott alkalmat a felejthetetlen kiállítás létesítésére. Kár, hogy nem volt reá mód, hogy a kiállítás emlékét a gondosan szerkesztett és gazdagon illusztrált katalóguson túl külön, méltó kiadvány örökítse meg.

ÉBER LÁSZLÓ

PIHENÉS EGYTOMBA VALÓ MENEKÜLÉS KÖZBEN. Ovális hárs- és jávorfadombormű. Pálosrendi szerzetesmunka. Magyar, XVIII. sz.
Mag. 38 cm. Keresztény múzeum, Esztergom

SZENT JEROMOS. Szobrocska. Elefántcsont és fa. Tróger Simon modorában. Délnémet, XVIII. sz.
Mag. 27 cm. Glück Frigyes úr tulajdona

AQUAMANILE. Öntött bronz. Magyar (?) XII. sz.
M. Nemzeti Múzeum

AQUAMANILE. Bronz, öntött, vésett vonalas díszítéssel. Flandria, XIII. sz. eleje
Mag. 24·5 cm. Székesfővárosi múzeum

AQUAMANILE. Öntött bronz
Német, XIII—XIV. sz.
Mag. 22 cm. Storno Ferenc úr, Sopron

Magyar Művészet
1930.

II. (VI.) FÉMTÁRGYAK

A fémek szerepe az egyházi művészetben elsőrangú. Az arany és az ezüst nemes anyagából a templomi klenodiumok legfőbb tárgyai: a kelyhek, ciboriumok, keresztek, ereklyetartók remekei készülnek, míg a réz, ón, bronz, vas és egyéb fémek a kisebb jelentőségű kegyszerek s oltárdíszek, szerényebb keresztek, keresztelőmedencék, halotti táblák s koporsók, harangok anyagául szolgálnak. A nem nemes fémekből készült műkincsek sokszor megközelítik az ezüst- és az aranyművesség remekeit. Úgyhogy ez okból szigorúan elhatárolható területekre és műfajokra nem igen oszthatók. Az ötvösök nagy előszeretettel dolgoznak az arany és az ezüst anyagával, de részben anyagi, részben technikai okokból gyakran nyúlnak a nem nemes fémekhez is. A réz-, ón- s bronzművesség ilykép szoros összefüggésben van az ötvösséggel. Sokszor együtt fejlődik azzal, karöltve lendülnek nagy magasságokba s kölcsönösen hozzák létre az egyházművészettörténet remekeit.

I.

A réznek, ónnak s a bronznak az egyházi művészetben való felhasználása Magyarországon egyidejű a nemes fémek alkalmazásával. Ez az időpont a magyar államiságnak a keresztény civilizációra való áttérésével egyidejű. Ezen művességek legrégibb istápolója Szent István volt. Első királyunk idejéből származó törvényeink ugyanis előírják, hogy minden tíz község templomot tartozott építeni. A szerelvényekről maga a király gondoskodott. Ugyanez időtől kezdve egymás után épülnek a szerzetes apátságok templomai. Az egyházi kegyszerek nagy szükséglete áll elő. A király s az egyház istápolása és pártfogása mellett kelnek tehát ötvöseink nemes versenyre, állítják elő műveiket s gazdagítják azzal templomainkat.

Egyházaink egykori gazdag fölszereléséről s díszítéséről a régi inventáriumok tudósítanak. Legrégibb hiteles egyházi leltárunk, mely a pécsváradi bencés apátság alapítólevelében maradt reánk, gazdagsággal sorolja fel azokat a templomi szereket, melyeket Szent István adományozott az apátságnak. Ezek sorában kilenc keresztet említ, melyek jobbára oltárfölszerelési tárgyak voltak. Számos rézből készült is volt közöttük. Négy darab tömjénezőt s tizenkét „baccilibus"-t, vagyis olyan medencét sorol fel a leltár, melyet a pap részint kézmosásra, részben pedig az offertorium alkalmával a hívek részéről felajánlott adományok összegyüjtésére használnak. A külföldön fenmaradt példák alapján ezek csak igen kivételes esetben készültek nemes fémből. Ilykép ezek voltak az egyház szolgálatban állott réz-, ón- és bronzművességünk legrégibb emlékei.

A réznek a koraközépkori magyar egyházi művészetben vitt nagy szerepét tanusítja I. Endre királyunknak, 1055-ben kelt, a tihanyi bencés apátságot alapító oklevelén fenmaradt leltár. Az oklevél hátán az egykorú kézzel írt s az alapító ajándékait felsoroló jegyzékben ugyanis mindössze csak egy keresztet: „una crux erea deaurata"-t találunk. Ez bizonyítja, hogy ötvöseink rézből is a nemes fémek anyagából előállított műtárgyaikkal versenyző, egyenrangú, királyi ajándékoknak is megfelelő darabokat tudtak készíteni. Ennek további igazolásául szolgál Szent László azon oklevele, melyben a pannonhalmi szentmártoni apátság kincseit és vagyonát sorolja fel. Ebből szerzünk tudomást a főapátság XI. századi szerelvényeiről, melyek szerint a főapátság kilenc oltárköve közül kettő arany, egy pedig aranyozott ércfoglalattal bírt. A főapátság birtokában levő tizenhárom kereszt közül tíz aranyból, három pedig aranyozott rézből készült. A leltár megjelöli azt is, hogy az aranyozott rézkereszt körmenetek alkalmára való hordozható kereszt s hozzá ezüstözött nyelek szolgálnak. Ez a kimutatás felsorol még „tria paria baccinia"-t, vagyis három medencét kézmosó aquamanile-vel.

II.

Ezek az edények a consecratio előtt és a sumptio után a pap kezeinek mosására szolgáltak s egyike a középkori egyházi fölszerelések legérdekesebb tárgyainak. Többnyire bronzból készültek s lovat, kutyát, szarvast, oroszlánt vagy képzeleti

állatalakokat: szfinxeket, sziréneket, kentaurusokat ábrázolnak. A profán élet asztalain is egyaránt otthonosak voltak, annyira, hogy a reánk maradt kézmosóedények sorából még tisztázatlan, melyek állottak az egyház s melyek a világi célok szolgálatában.

Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumnak a Szent Imre jubileumi évvel kapcsolatban rendezett Régi Egyházművészeti Kiállításán felsorakoztatott koraközépkori aquamanilék közül kompozícióra, művészi hatásra s ábrázolásra a legérdekesebb s egyúttal a legeredetibb a Kőrösladány melletti Büngösd-pusztán talált kézmosóedény. Paizsot tartó, nyeregben ülő lovasvitézt ábrázol. A lovas mögött, a ló hátán a kutyája áll, míg a ló nyakán nyulat látunk. Vadászatnak primitív eszközökkel előadott jelenetével állunk szemben. Ez a sajátságos edény ma már nincs eredeti teljességében. Letört fogójának nyoma a ló farán levő bütyök. A lovas fedő gyanánt szolgált sisakja hiányzik. Jobb karja csonka. Azonban még így, megrongált állapotában is a XII. századi művészet figyelemreméltó emléke. A Magyar Nemzeti Múzeum tulajdona. Párját is ott őrzik. Különösebb jelentőséget kölcsönöz nekik az a tény, hogy ezek a művészettörténetben még analógia nélküli darabok. Egy hasonló tárgy látható ugyan a kopenhágai múzeumban. Az azonban műkereskedelem révén került az ottani gyűjteménybe s több jel alapján hamisítványnak tartható. Éppen ezek miatt mai nap is még joggal áll meg az a föltevés, mely a büngösdi aquamanilében a koraközépkori kézmosóedények magyar műfaját véli.

A büngösdi mellett *a budapesti Székesfővárosi Múzeum* és a *soproni Storno Ferenc* aquamaniléi a kézmosóedények egyszerű típusát képviselik. A Fővárosi Múzeumét 1890-ben halászták ki a Dunából. Vésett vonalos díszítéssel ékített oroszlánt ábrázol. Érdekes megoldású fogantyúja sárkányszerű állat, mely az oroszlán nyakszirtjébe harap. Jellemzően stilizált formája s fejalkata tipikus terméke a XIII. századi flandriai művészetnek. Gazdagabb, művészi megmunkálásra tökéletesebb, de későbbi rokona a Louvre gyüjteményében látható. Storno Ferenc aquamaniléje álló, stilizált oroszlánt ábrázol, melynek fejét a háttal ágalakú, hajlított fül köti össze olykép, hogy az állat farka S alakban felhajlik. A németországi példák alapján ezt a művet is a XIII—XIV. századi német művészet termékének kell tekintenünk.

III.

A románkori magyar egyházi szerelvények fontos csoportját adják a keresztek. Eredeti díszében és épségében egy sem maradt reánk, csonkaságuk és hiányosságuk ellenére mégis eléggé összefüggő sorozatot alkotnak. Valamennyi korának jellemző terméke. Plasztikus díszítéseik kevésbbé sikerültek, sokszor egészen elmosódottak. A kormeghatározásra azonban a keresztek idomai elégséges támpontot nyujtanak. Az Isteni Megváltót mind eszményi felfogásban ábrázolják. A fej egyenes, merev tartású. A szemek nyitottak. A töviskorona helyén, a Megváltó fején, királyi korona díszeleg. A karok s a lábak kifeszítettek. Az ágyéktakaró rövid, térdig érő. A Megváltónak ilyetén, a gótikus stílus realisztikus: fájdalmas, megtört, megkínzott s meggyötört ábrázolásával szemben a román kor művészei a világ Megváltóját nem mint kiszenvedett puszta emberi alakot, hanem mint a halál fölött győzedelmes királyt, a keresztfáról méltósággal letekintő Isten fiát, élve, hitet és bizalmat árasztóan törekedtek ábrázolni.

Ezeken Krisztust, a középkor szigorú egyházi felfogásával szoros kapcsolatban, a sarkalatos keresztény erényeket szimbolizáló négy szöggel ábrázolják.

A Régi Egyházművészeti Kiállítás Árpádkori feszületei is a méltóságteljes és szigorú egyházias felfogást tükröztetik. Kronológiai sorrendben élükön a Magyar Nemzeti Múzeum szalagfonatos díszítésű keresztje áll. Ennek az aranyozott rézből készült körmeneti keresztnek már az alakja is a többiétől elütő. Corpusa kezdetleges öntésű. A végei felé szélesedő kereszt előlapját a függőleges száron vésett, fonott, a vízszintes ágakat pedig lombozatos ékítmény díszíti. Hátlapja síma. Ez a XI—XII. századból származó mű az északolaszországi ilyirányú emlékekkel tart rokonságot.

A Piarista Múzeum keresztje a korai egyházi szerelvényeink legjelesebbjei sorába tartozik. Aranyozott vörösrézből készült. Le-

SZENT NŐ
Ágyazott zománccal díszített. Magyar, XII. sz. vége
Székesfehérvári múzeum

KÖRMENETI FESZÜLET
Aranyozott bronz, faágas kereszttel
Magyar, XII. sz.
Mag. 25 cm
Budapesti kegyesrendi rendház

FŐPAP
Ereklyeszekrény dísz
Magyar, XII. sz.
Kegyestanítórend, Budapest

KÖRMENETI KERESZT. Aranyozott bronz
Német, XII. sz.
A dicsfény és a kereszt vége a szárral együtt későbbi
Mag. 30·6 cm. Keresztény múzeum Esztergom

FESZÜLET HÁTLAPJA. Német, XII. sz.
Keresztény múzeum, Esztergom

gallyazott fát ábrázol. A szárvégek gombalakú díszítményeiből már csak egy maradt korunkra. Nyúlványba végződő hatszögű szárából következtethetőleg nyélbe vagy talapzatra erősíthető kereszt volt. A XI—XII. századi magyar ötvösség terméke.

Árpád-kori emlékeinkkel stílus szempontból tanulságos összevetésül szolgál az esztergomi Keresztény Múzeum nagy keresztje. A Megváltó ezen fejét már kissé oldalra hajtja. Már nem is annyira a diadalmas Megváltót, mint inkább a szenvedései iránt szánalmat ébresztő Krisztust ábrázolja. A XII. századi német művészet alkotása. Dicsfénye és rúdbacsavarható alsó szárrészlete új.

IV.

Árpád-kori bronzművességünk és ötvösségünk művészi készségének páratlan tanuja az az oltárkereszt-talp, mely 1870-ben Szent-Miklóson került elő. Kúposan a szárba futó lába áttörtművű, egymásba fonódó, gazdag lombozattal díszített. Három lábát sárkányok formálják. Élein a rossz szellemeket szimbolizáló, leeresztett szárnyú szörnyek menekülnek az Evangéliumot hirdető, Égi világosságot árasztó kereszttől. Nemes arányai, ügyes alakítása és kivitele miatt kétségtelen, hogy igen ügyes mester műve s hogy a XII. századi magyar ötvösség legjelesebb darabjai sorába tartozik. Most a Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Osztályának a tulajdona.

Ehhez fogható, áttört díszítésű a szegedi Városi Múzeum thurribuluma, melynek az ad különösebb jelentőséget, hogy Árpádkori ötvösségünk egyetlen ilyenirányú emléke. A Szeged melletti Csorva-pusztán került elő. A XI—XII. századból származik. Alja tömör, síma. Felső része áttört: az indás-leveles ékítmények között madarak láthatók.

Mindezen egyházi szerelvények öntött, figurális, áttört vagy vésett díszítésűek s még nincsenek koruk divatos zománctechnikájával ellátva.

V.

Az émail champlevé gyakorlata főleg a XII. század második felétől, vagyis attól az időponttól kezd elterjedni, midőn a Suger apát által a Rajna vidékéről telepített német mesterek a vésettaljú zománc technikáját Limoges környékén meghonosítják. Minthogy ezen zománc recipiensének a drága arany-, vagy ezüstanyag helyett a réz is tökéletesen megfelelt, olcsó, gazdaságosabb előállítása s technikai könnyebbsége miatt ez a műfaj rohamosan vert gyökeret a francia talajban is, úgyhogy a németországi rajnavidéki részen kivül a franciaországi Limoges is a beágyazott zománccal ellátott réz vagy bronz egyházi szerelvények fő előállítási terrénumává vált. A kereskedelem s főleg az Európába szertevonuló keresztes hadak közvetítésével ezek a gyártmányok mindenhol elterjedtek, magukra vonták a helyi mesterek figyelmét s ekként az émail champlevé Európa-szerte, csaknem mindenütt, helyi gyakorlókra is talált. Nagy divatja s kelendősége miatt a románkori ötvösök előszeretettel karolták fel, úgyhogy ezek a rézből vagy bronzból készült s beágyazott zománccal díszített tárgyak csakhamar háttérbe szorítják a drága arany vagy ezüst egyházi szerelvényeket.

A rajnavidéki és Limogesban készült vésettaljú zománcos tárgyak a nyugati kultúrába bekapcsolódott magyar egyházi körökhöz is hamar eljutottak. Azon föltevések alapján, melyek szerint a spanyol és az olasz művészettörténeti írók bizonyítottnak vélik a limoges-i zománcozási technika olasz- és spanyolföldi egykori helyi gyakorlatát, mink is joggal tarthatjuk igazoltnak az émail champlevének a magyarországi műhelyekben való meghonosodását s további bizonyítékok felmerüléséig is magyarországi mesterek műveinek tekinthetjük a magyar földben talált egyházi szerelvények mindazon darabjait, melyeken a limoges-i zománcozási technika még csak olyan szerényebb modorban tűnik elő, mely zománcozási eljárások még inkább csak a próbálgató kísérletezést tüntetik fel.

Ilyen magyar mester kezétől származó emléknek kell tartanunk a Fejérmegyei és Székesfehérvári Múzeum azon kis tárgyát is, mely egykoron feszületen vagy pedig ereklyetartó ládán szolgált applikált díszül. A XII. században készült s Szent nő alakját ábrázoló dísznek a ruhája vésettaljú zománccal ékített.

Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum Régi Egyházművészeti Kiállításán a beágyazott zománccal előállított egyházi

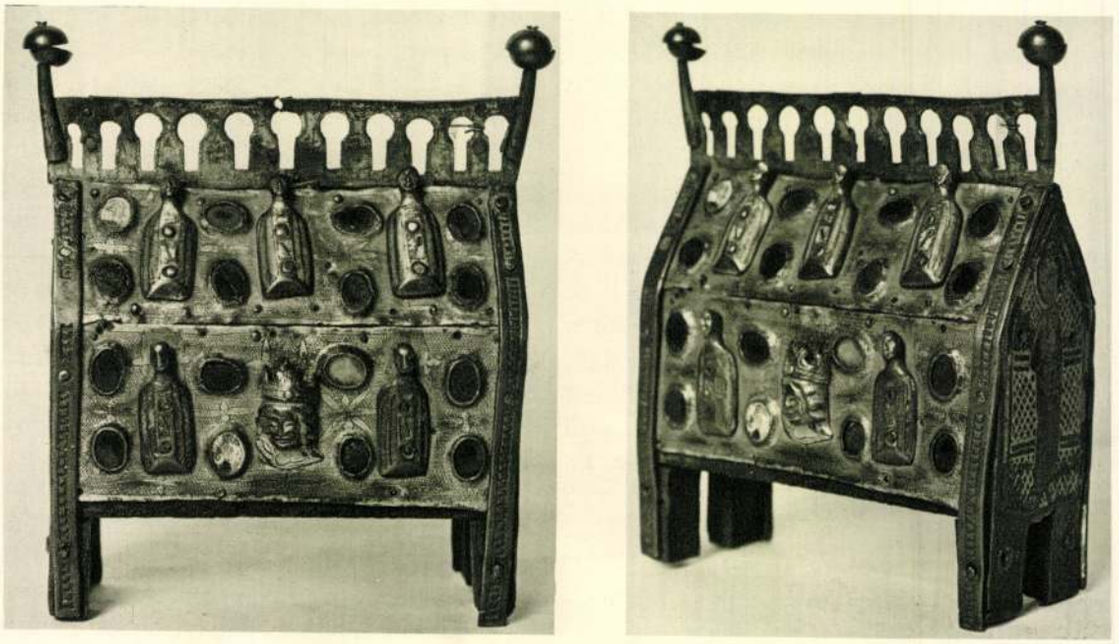

EREKLYETARTÓ LÁDIKA. Bronz. Német (rajnavölgyi), XII.—XIII. sz.
H. 15·5, m. 19·3 cm. Keresztény múzeum, Esztergom

OLTÁRKERESZT TALPA. Öntött bronz, aranyozva. Magyar, XII. sz.
Mag. 15 cm. Magyar Nemzeti Múzeum

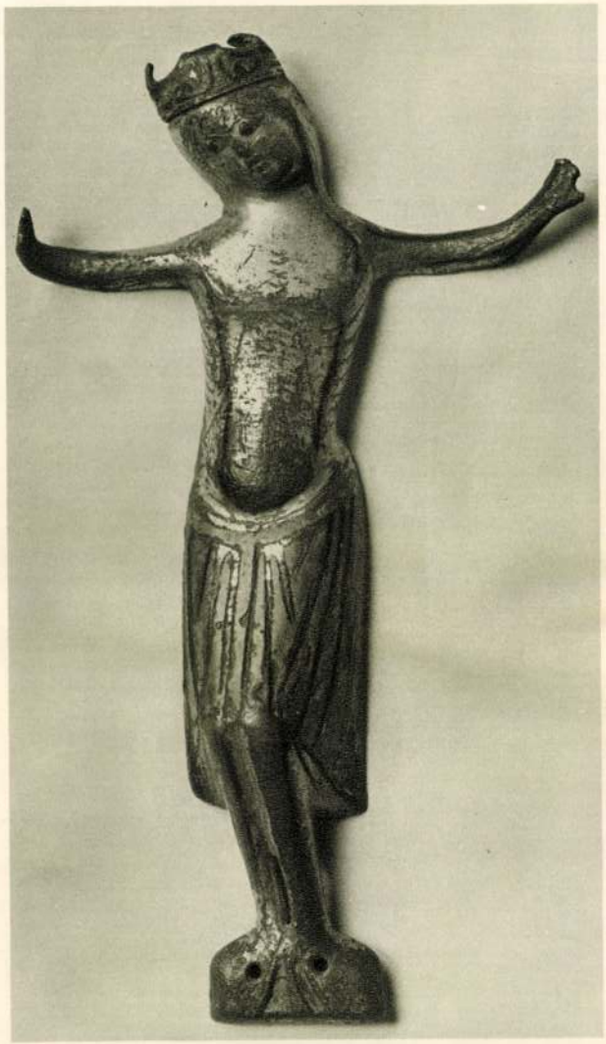

CORPUS FESZÜLETRŐL. Émail champlevvel díszített Limoges, XIII. sz. eleje
Mag. 16 cm. Kegyes tanítórend, Budapest

GYERTYATARTÓ. Bronz. Limoges, XIII. sz.
Mag. 21 cm. Esztergomi főegyházmegyei gyüjtemények

EVANGELIARIUM-DÍSZ. Öntött bronz. Ágyazott zománcos dísszel. Limoges, XIII. sz. második fele
Dr. Wittmann Ernő úr tulajdona

KÖNYVTÁBLA DÍSZ. Öntött bronz
Ágyazott zománccal díszített. Limoges, XIII. sz.
Báró Herzog Mór Lipót tulajdona

FÜSTÖLŐ. Öntött bronz. Magyar, XIV. sz.
Mag. 22 cm. Magyar Nemzeti Múzeum

OSTYATARTÓ SZELENCE. Bronz, vésett aljú zománcdíszítéssel. Limoges, XIII. sz.
Mag. 8 cm. Dr. Delmár Emil

OSTYATARTÓ. Aranyozott bronz. Limoges, XIII. sz.
Mag. 10 cm. Esztergomi főszékesegyházi kincstár

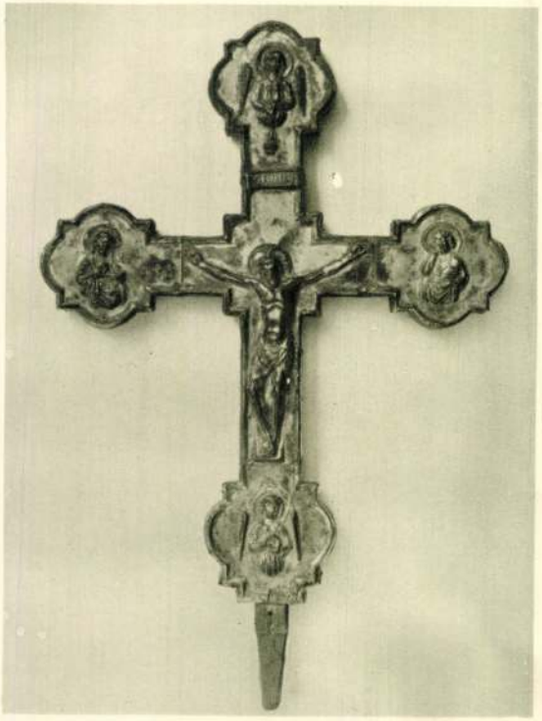

KÖRMENETI KERESZT
Aranyozott réz. Bolognai iskola, XIV. sz.
Dr. Pogány Kálmán úr tulajdona

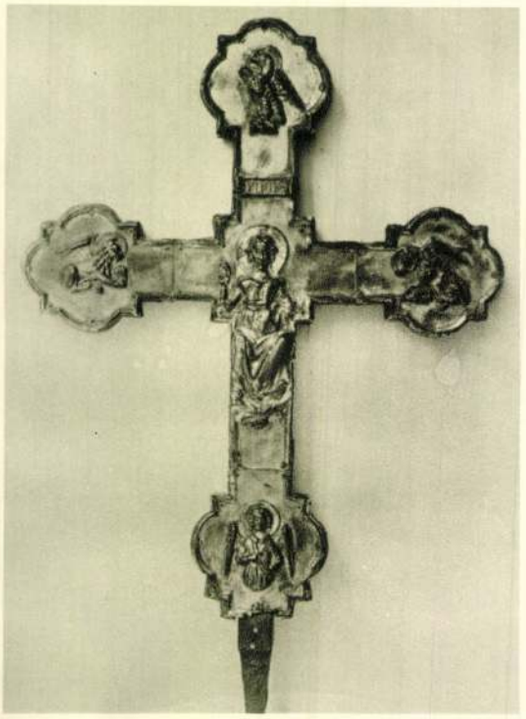

KÖRMENETI KERESZT
Aranyozott réz. Bolognai iskola, XIV. sz.
Dr. Pogány Kálmán úr tulajdona

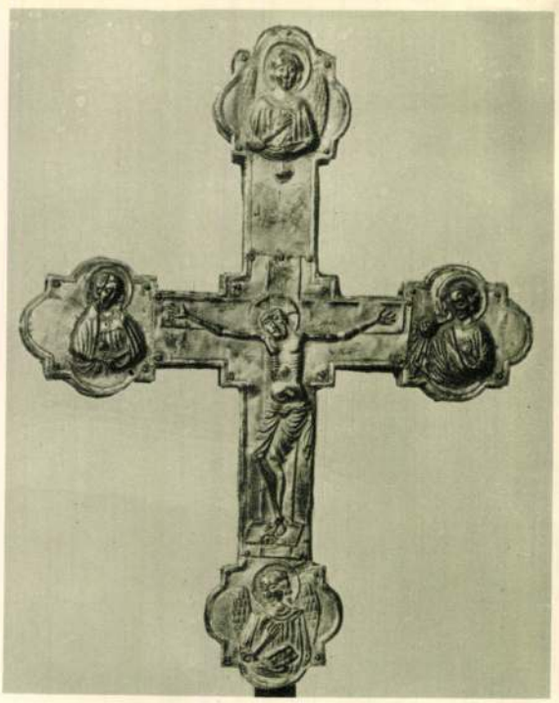

KÖRMENETI KERESZT
Aranyozott réz. Felsőolaszország, XIV. sz. vége
Dr. Baumgarten Nándor úr gyüjteményében

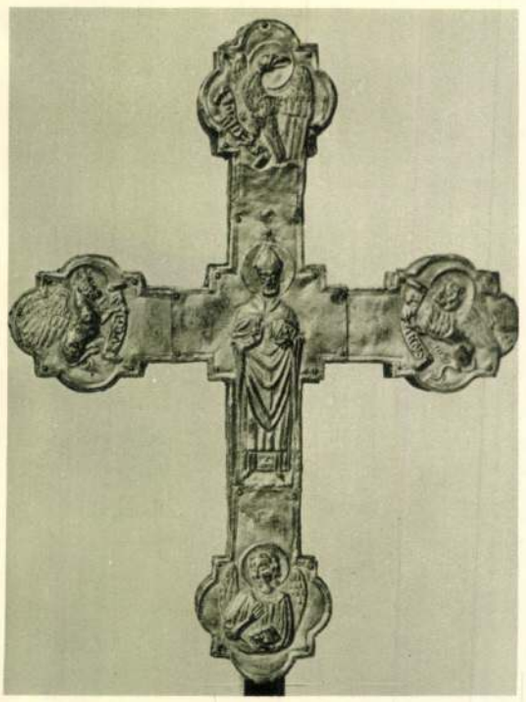

KÖRMENETI KERESZT HÁTLAPJA
Aranyozott réz. Felsőolaszország, XIV. sz. vége
Dr. Baumgarten Nándor úr tulajdona

GYERTYATARTÓK. Kovácsolt vas. A malompatakai (Szepes m.) r. kath. templomból. XV—XVI. sz.
Kochanovszky József úr tulajdona

szerelvények csoportját ereklyetartó ládikák, corpusok és keresztek, gyertyatartók, könyvtábladíszek s különböző célt szolgáló pyxisek alkotják. Ezek élén, chronológiai sorrendben, az esztergomi Keresztény Múzeum gazdagon zománcozott ereklyetartója áll. Ennek a reliquiariumnak formája négylábú házikó. Előlapján és födelén koronás fej s szentek zománcozott alakjai díszlenek. Hátlapján fehér, zöld és kék zománcon vonalas díszek ékeskednek. Az ilyen ládikákat a keresztes vitézek Nyugat-Európából nagy számban vitték a Szentföldre, ahonnét ereklyékkel megtöltötten küldték vagy hozták vissza az egyes templomok számára. Az esztergomi Keresztény Múzeum ereklyetartó ládikája a XII—XIII. századi rajnavölgyi német művészet alkotása.

A Piarista Múzeum aranyozott rézből készült corpusán Krisztus szemei és az övétől térdéig terjedő ruházata van vésettaljú zománccal ékítve. A Megváltó ezen alakja egy, a XIII. század elejéről származó, limoges-i eredetű, igen díszes francia kereszt maradványa.

A limoges-i gyertyatartók sorából nem egy darab maradt fenn korunkra. Előállításukra és díszítésükre igen nagy gondot fordítottak, s mindenkor igen fontos egyházi klenodiumoknak tartották, mert az egyház szigorúan megkövetelte, hogy az Istentisztelet alkalmával égő viaszgyertyákat használjanak. A Régi Egyházművészeti Kiállításon bemutatott, bronzból készült oltárgyertyatartó-pár három lábon nyugszik. Talpmezőjükön sötétkék alapon fehér, kék, vörös zománcú hármas levélből eredő két-két zöld, sárga, vörös, fehér és kék színekből álló zománcvirág díszlik. Hengeres száruk pikkelyes díszű s egykor aranyozott volt. Gombjukat s köralakú felsőlapjukat ugyancsak vésett s ágyazott zománcos díszítmény ékíti. A XIII. század első feléből, Limogesból származó készítmények. Az oltárgyertyatartópár egyik darabját az esztergomi főszékesegyházi kincstár, másikát pedig az esztergomi Keresztény Múzeum őrzi.

A limoges-i műhelyek nagyszámban készült, jellemző termékei azon, rendszerint téglalapalakú zománcolt lapok, melyek az evan-

géliumok könyvtábladíszéül szolgáltak. Rendszerint a négy evangélista szimbolumaitól körülvett, mandorlás mezőben ülő trónoló Krisztust, vagy pedig a keresztfára feszített Megváltót ábrázolják, a szerint hogy az evangéliáriumok elő- vagy hátlapjának készültek. A Régi Egyházművészeti Kiállítás mindkét típus jellemző példáját mutatja be a báró Herzog Mór Lipót és a dr. Wittmann Ernő gyüjteményeiből származó darabokkal. Mindkettő számos analóg darabja látható az európai nagyobb, jelesül a párisi Cluny, Louvre és Petit Palais múzeumaiban. Herzog és Wittmann ilyirányú tárgyai a XIII. század második feléből származó, limoges-i műnek s a vésettaljú zománcozási technika azon hanyatló idejéből származó, már „hamis" irányba terelődő szakából valók, midőn a figurális részek nem, hanem csupán a háttér van zománcos díszekkel ékítve.

A limoges-i pyxisek olaj vagy ostya tartására szolgáltak. Alacsony, hengeres testű, kúpos fedelű dobozok; felületükön ágyazott zománccal gazdagon díszítettek. A Régi Egyházművészeti Kiállítás mindkét darabja a XIII. század második feléből való. Az esztergomi főszékesegyházi kincstár pyxisén az indás-leveles díszek között szárnyas angyalokat, míg a dr. Delmár Emil gyüjteményéből származó, ragyogó zománccal ékített ilyirányú emlékén az indás díszek között keresztekkel díszített medaillonokat láiunk.

VI.

A trecento olasz mesterei a gazdag zománcos díszítésű ezüst kereszteken kívül nagyszámban készítettek olyan, művészileg s anyagilag is egyszerűbb, fára erősített aranyozott rézlemezből való nagyméretű körmeneti kereszteket, melyekkel főleg a kisebb egyházak s a szerényebb templomok szerelték föl magukat. A többszázra tehető ilyfajta emlékeket, a rajtuk feltűnő előállítási modor alapján, a milanói, velencei, bolognai, sienai, firenzei, perugiai, sulmonai és nápolyi műhelyek mestereinek tulajdonítják. Általános sablón szerint előlapjukon a fölfeszített Megváltót, míg hátlapjukon a trónoló Megváltót ábrázolják trébeltművű előállításban. A karélyokban az evangélisták, angyalok és szentek alakjai foglalnak helyet. A Baumgarten Nándor úr tulajdonából származó s a XIV. század végéről eredő kereszt felsőolaszországi mű. A körmeneti keresztek általános típusától annyiban eltérő, hogy hátlapján a Diadalmas Krisztus helyett egy szent püspök álló alakját látjuk. A dr. Pogány Kálmán tulajdonában lévő egyszerűbb kivitelű kereszt a bolognai műhelynek tulajdonítható.

VII.

A Régi Egyházművészeti Kiállítás vasból készült egyházi szerelvényei közül három kelt különösebb figyelmet. Mindhárom a gótikus magyar vasművesség érdekes, eredeti terméke. A Kochanovszky József úr tulajdonában lévő vasgyertyatartók originális formamegoldásúak. A kovácsolt vasból készült gyertyatartók egyike három lábon nyugvó korong közepén tüskével bír. A lábakhoz csatlakozó csavaros és négyszirmú virágba végződő pálcák egy szélesebb abroncsot hordanak. Ezt három hasonló pálca köti össze a felső, szűkebb abronccsal. A másik gyertyatartó három magas lábon nyugvó korongján tüskét látunk. Ezenkívül a korongon hat csavaros pálcával alkotott kosárszerű és rozettás virágokkal díszített gyertyafoglalat áll. Mindkét mű a XV—XVI. századi felsőmagyarországi vasművesség emléke.

Egykoron a szepesmegyei Malompatak római katholikus templomában voltak.

A magyar vasművesség érdekes további emléke az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum kovácsoltvasszobra, mely az angyali üdvözlet Máriáját ábrázolja. Ez az egyetemes művészettörténetben példa nélkül álló, egyéni, teljesen sajátságos felfogású emlék a régi magyar vasművesmesterek originális, önálló utakon járó művészetéről tesz tanubizonyságot. Jó példa arra, hogy a ragyogó szépségű arany és ezüst egyházi kincsek mellett a szerényebb igényű réz, vas és bronz egyházi szerelvényeket is mindenkor figyelembe kell vennünk.

MIHALIK SÁNDOR

Az egyházi ruhák s az egyházi használatra szánt egyéb textiliák történeti fejlődését nem lehet egy időleges kiállítás anyaga révén áttekinteni. Az egyházművészet történetének ez a fejezete a tárgyak sokfélesége és ezeknek másfél évezredre kiterjedő fejlődése következtében a legnagyobb változatosságot tünteti fel. Hogy ennek mélyére lássunk, csaknem az egész világon szét kellene tekintenünk, ahol elszórtan megtaláljuk az idevágó emlékeket. Ha ebből a szempontból vizsgáljuk az iparművészeti múzeum kiállításának textilanyagát, természetes, hogy ez hiányos és hézagos, de örvendetes eredményként meg kell állapítani, hogy az összegyüjtött anyagból mégis egy zárt csoport alakult ki, mely a legfontosabb egyházi ruhának, a kazulának a középkor végétől a XVIII. század végéig terjedő fejlődését mutatja be.

A miseruhák eme gazdag és tanulságos csoportjának méltatása előtt azonban a kiállításnak néhány művészettörténeti szempontból jelentékeny darabjával kell foglalkoznunk, már azért is, mert kor tekintetében az előbbieket megelőzik. A kiállított textiliák legkorábbi darabja az Iparművészeti Múzeum gyüjteményének antependium-töredéke, mely a román kor hímzésművészetének jelentékeny emléke. Az antependium töredékes állapota miatt a hímzett ábrázolás tárgyát, sajnos, nem lehet megállapítani. Látjuk rajta, baloldalt a trónoló Krisztus alakjának részletét, lábainál egy köpenybe burkolt, tonzurás férfi alakját, középen Szent Lukács evangélista jelvényét, jobboldalt egy álló alak alsó felét és végül egy oszlop maradékát. A hímzésen feltűnik az a tollrajzstílus, mely a Rajna vidékén, Szászországban és Dél-Németországban falfestményeken és könyvillusztrációkon a XI. és XII. század folyamán kialakult. Jellemzi továbbá a XII. századi német művészetnek nemzeti iránya, mely abban nyilvánul, hogy a főalakoknak még antikizáló ruházata mellett a mellékalakok már koruk viseletében vannak ábrázolva. Ezeket összevetve és tekintettel arra, hogy a középkori hímzések a festészetben kialakult stílust rendesen némi késéssel veszik át, az Iparművészeti Múzeum antependium-töredékének keletkezési idejét a XIII. század első felére tehetjük, keletkezésének helyét pedig az alsó Rajna vidékén kell keresnünk, ahol különösen Köln műhelyeiből kerültek ki rokon darabok.

Az Iparművészeti Múzeum gyüjteményéből való, külön felemlítést érdemlő darabja a kiállításnak egy középkori hímzett vászonterítő. A terítő fehér len- és színes, de jórészt kikopott selyemszállal van hímezve, rajta középen, hatágú csillagban Isten bárányát látjuk, a csillag csúcsaiból csigás indák nőnek ki, bennük kutyától kergetett vadak és négy sólyom, a csillag három ágában egy-egy minuscula. A csigás indákba foglalt állatalakok kétségtelenül a román művészet reminiszcenciái, de ezeknek karcsú, nyujtott rajza határozottan gotikus felfogásról tanuskodik és ugyancsak gotikus az indákból fakadó levéldísz. Ennek a stílusnak analógiáit leginkább könyvillusztrációkban találjuk meg és arra utalnak, hogy ez a darab XIV. századi német munka.

A középkori egyházi ruhák nevezetes emléke továbbá az Iparművészeti Múzeum búzakalászos pluviáléja. Kék bársonyának sörtéje teljesen lekopott, díszítését arannyal hímzett és sugarasan elhelyezett kalászcsomók alkotják, hátpajzsán az angyali üdvözlet tűfestésű jelenete látható. Ezzel a jelenettel függnek össze a pluviáléra alkalmazott búzakalászcsomók: a termékenység jelképe gyanánt az angyali üdvözletnek „benedictus fructus ventris tui“ szavaira vonatkoznak. A pluviálénak idő- és helybeli elhelyezése nem okozhat sok fejtörést. 1444-es évszámmal, valamint A. E. I. O. V. betűkkel van megjelölve. Tudjuk, hogy ez az öt betű III. Frigyes német római császár anagrammja („Austriae Est Imperare Orbi Universo“) és ezért kétségtelen, hogy a pluviale német vagy osztrák földön a császár valamelyik udvari kápolnája számára készült. Rómer Flóris 1864-ben talált rá a tököli róm. kath. templomban. Hogy oda mikép került, azt nem lehetett kikutatni.

A kiállítás textilanyagának zömét a kazulák alkotják. Ezeknek a jól megválogatott daraboknak legfőbb érdekessége, hogy tulajdonképpen a selyemszövés és hímzés művészetét változatos szépségben mutatják be a XV. századtól a XVIII. század végéig. A kazula

Magyar Iparművészet
1930.

ANTEPENDIUM-RÉSZLET. Vörös selyem, színes selyemhímzéssel. Alsó-Rajna vidéke, XIII. sz.
Hossza 73 cm. Orsz. M. Iparművészeti Múzeum

TERÍTŐ. Durva vászon, len- és színes selyemfonálhímzéssel. Német, XIV. sz.
Iparművészeti Múzeum

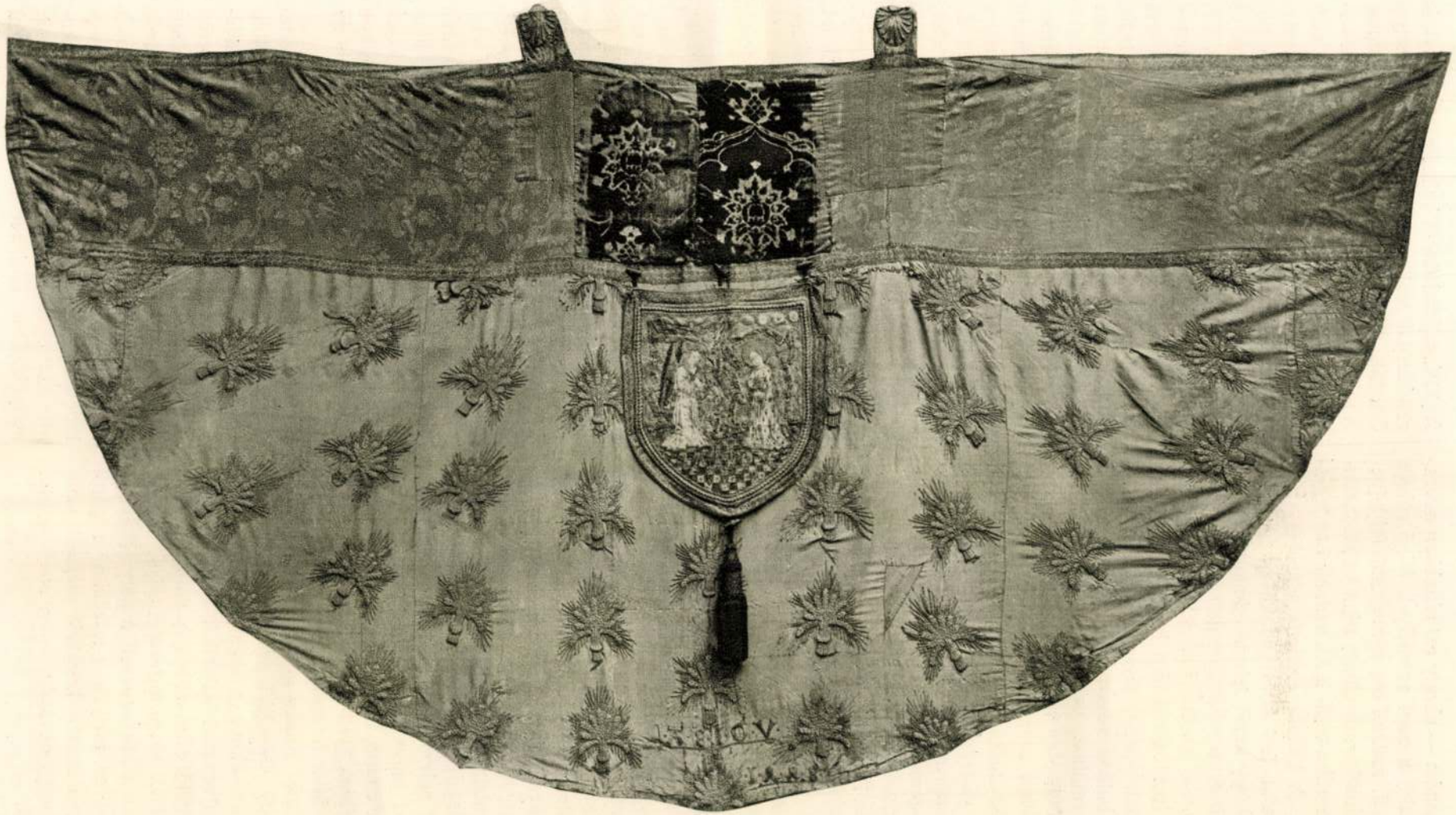

PLUVIALE. Kék bársony, arany- és színes selyemhímzéssel, III. Frigyes német római császár anagrammjával. Német v. osztrák, 1448
Hossza 105 cm., szélessége 275 cm. Iparművészeti Múzeum

vagy planéta — ahogy ezt régebben nevezték — mint a papi személyek felső ruhája már a VII. század óta sűrűn tűnik fel képeken és domborműveken; mint tulajdonképpeni miseruha csak a XI. század óta használatos. A kazula eredetileg térdig vagy térden alul érő harangalakú gallér volt. A pap, hogy kezei felszabaduljanak, kénytelen volt ezt a ruhát kétoldalt karjára öltve és ráncokba szedve fölemelni. A XIII. században kezdődik a régi harang-kazulának lassú átalakulása, mely annak fokozatos megnyirbálása révén a most használatos kazulaformához vezetett. Hogy a karok szabad mozgása megkönnyíttessék, a kazulát kétoldalt mindjobban kivágják, ezáltal a XIV. században a szélesvállú, elől-hátul csúcsba végződő gallér formáját ölti. Ez a forma határozottan gotikus ízlésű, de kényelmi szempontból, úgy látszik, még mindig nem volt egészen kielégítő, mert a XV. század folyamán a vállrészek további megrövidítésével kialakult a kazulának még most is használatos, elő- és hátrészből összevarrott alakja.

Csak kevés országban maradt fenn annyi XV. századi miseruha, mint Magyarországon. Mivel ezek túlnyomó részének szövete olasz eredetű, joggal azt lehet következtetni, hogy a drága selyem- és bársonyszöveteknek külföldről való behozatala már a XV. században egész Magyarországon általános volt. Kétségtelen, hogy olasz kalmárok hozták ezeket a szép kelméket országunkba, melyeket itt, úgy látszik, végszámra vásároltak és a legkülönbözőbb célokra használták. Középkori festményeinken világosan látjuk, hogy az olasz selymek és bársonyok mekkora szerephez jutottak az előkelő osztály viseletében. Feltűnő, hogy még középkori szárnyasoltáraink szekrényének hátfalát is igen gyakran fába faragott olasz szövetmustra borítja. Ezért túlzás nélkül azt lehet mondani, hogy XV—XVI. századi miseruháink jórészt az akkor virágkorát élő olasz selyemszövés művészi fejlettségének ékesen szóló hirdetői s ha az alábbiakban ennek a művészetnek rövid történetét adjuk, egyben megismerkedünk azokkal a selymekkel és bársonyokkal, melyek a középkor végéről és a renaissance korszak elejéről ránk maradt magyarországi miseruhákon előfordulnak.

A XIV. század finom kelméje az arany- és ezüstbrokát volt. A selyemszövés főhelyei Szicilia, majd Lucca, Velence és Génua. A szövetek mustráiban sokszor félreismerhetetlen a kínai hatás s a díszítmények kedvelt motívuma az állati és emberi alak, olykor azonban várak, tornyok, kapuk is előfordulnak bennök. A mustrák gazdagok és határozottan fantasztikus hatásúak. A XV. század pompaszeretetét már nem elégítették ki a síma brokátok, helyettük a bársony lesz szinte uralkodóvá. A bársonyszövés technikáját már a XII. században ismerték, de akkor még csak egyszínű vagy sávos kelméket szőttek; az első mustrás bársonyok Velencében készültek a XV. század elején. A velencei műhelyek eleinte még a régi állatos mustrákhoz ragaszkodnak, de a bársonyszövés technikájának nem feleltek meg a finom rajzú formák s ezért már a XV. század első felében áttérnek a tiszta növényi ornamentikára. Előbb erős perzsa befolyásról tanuskodó mustrák tűnnek fel, majd pedig kialakul az a sajátságos díszítő elem, melyet gránátalma-mustránák szokás nevezni. Ez az általánosan elfogadott elnevezés nem egészen helyes, mert a gránátalma helyett igen sokszor bogáncsot, ananászt vagy fenyőtobozt látunk és aránylag ritka a felpattant gránátalma, melynek magjai kiömlenek. Ezt a gyümölcs- illetőleg virágmotívumot vékonyrajzú, csúcsíves karélyokból alkotott keret övezi belőle kinövő apró virágokkal és gyümölcsökkel. Ezek az alapjában véve járulékos, a gránátalmának nevezett virágot körülfogó elemek nemsokára nagy ötszirmú rózsává alakulnak át, végül pedig hetes, majd kilences osztású nagy levél alakját öltik. A keleti hatás ezeken a korai mustrás bársonyokon félreismerhetetlen és ezért valószínű, hogy Velencében készültek.

A XV. század pompaszeretete természetesen a bársonynál is megkívánta a többszínűséget, hatását arannyal átszőtt részletek alkalmazásával is fokozták: így jön létre a bársonybrokát. A XV. század második feléből eredő bársonybrokátok erős kínai befolyásról tanuskodnak; ezeknek mustráját átlósan haladó hullámos virágindák vagy virágokból és levelekből alkotott széles, hullámos szalagok jellemzik, melyekből a közöket kitöltő finomrajzú

lombok és virágok nőnek ki. A bársonymustrák tervezői közt nem egyszer ennek a kornak nagynevű festői is szerepelnek: ismeretes a Vallardi-kódexnek Pisano kezétől eredő ilynemű rajza.

A XV. század második felében a bársonyok mustráin is csakhamar megérzik a renaissance művészet hatása. Ekkor Firenzében a selyemszövés fényes korszaka kezdődik. A rendkívül pompás hatású firenzei bársonyok mustrája igen jellegzetes: faágalakú vagy apró levelekből alkotott széles szalagok nagy palmettákat, gránátalmákat és gyümölcsöket fognak közre. Ennek a mustrának különösen szép változata, ha széles szalagok fölül-alul csúcsba végződő mezőket alkotnak és az érintkezési pontokon egy-egy gyűrűvel, levélkoszorúval vagy koronával vannak összekapcsolva. A firenzei kora-renaissance szövőművészetnek igen jelentékeny alkotásai a képszerűen szövött bársonybrokátok. Ezeknek legszebb példája a budai királyi várpalota Zsigmond-kápolnájában őrzött fojnicai kazula, melyet Mátyás király trónkárpitjából szabtak. Ez a pompás renaissance-díszű, Mátyás király színes címerét feltüntető bársonybrokát Antonio Pollaiuolo rajza után Firenzében külön e célra szerkesztett szövőszéken készült.

Az olasz bársonyszövés technikai fejlettségéről tanuskodik, hogy a bársony felületét alkotó sörtéket többféle hosszúságban is tudták készíteni, így keletkeztek a réteges bársonyok. Még gazdagabb a hatás, ha a többrétegű bársonyfelület aranyátszövésű alapon jelenik meg.

A nagymotívumú renaissance-mustrák a XVI. században még jó ideig használatosak, a század vége felé azonban kisebb mustrájú és kevésbbé pompás szövetek tűnnek fel. A bársonyokon elmarad az aranybrokát alap és általában feltűnik a mustrák leegyszerűsítésére irányuló törekvés, így lett a XVII. századi szövőművészetnek egyik kedvelt mustrája a szabályszerűen elszórt virágokból alkotott dísz.

Habár középkori miseruháink zömének szövete olasz selyem vagy bársony, ezzel még nincsen eldöntve hímzett díszítésük eredete. A hímzett kazulakeresztek csak kevés változatosságot tüntetnek fel ebben a korban. Határozottan monumentális hatású az a kazulakereszt, melynek főmotívuma a felfeszített Krisztus, Mária, János és Magdolna kísérő alakjaival. A hímzett keresztek leggyakoribb típusa az, melynek szárain baldachinos fülkékben Krisztust, Szűz Máriát, apostolok vagy szentek alakjait látjuk. Ezeknek a hímzett kereszteknek stílusa meglehetősen egyöntetű, a rajtuk látható építészeti részletek analógiáit szárnyasoltárainkon találjuk. A hímzések erősen sematikus jellege határozottan műhelymunkákra vall, meglátszik, hogy a kézen forgott rajzok állandó megismétlései: az alakok változnak, a felfogás és az elrendezés mindig egy és ugyanaz. Hiteles adatok igazolják, hogy már a XV. században voltak hivatásos himvarró-mestereink, kik később céhekbe tömörülve űzték mesterségüket, azért bízvást feltehetjük, hogy késő-gótikus miseruháink hímzett díszítése túlnyomólag magyarországi mesterek keze munkája. Azonban minden efajta hímzést meggondolás nélkül magyarnak nyilvánítani téves lenne. Tudjuk, hogy Velence és Firenze hímzőműhelyei ezrivel készítették a kivitelre szánt kazulakereszteket és miseruháinkon tényleg feltűnnek olyan hímzések is, melyeken az építészeti részletek erősen bizánci jellege, vagy pedig a tűfestésű jeleneteknek a XIV—XV. századi firenzei festészettel való összefüggése azoknak olasz eredete mellett szól. A XV. század utolsó negyedében miseruháinkon a hímzés sokszor plasztikával párosul. Ezek a plasztikus hímzések bármennyire pompás és technikai szempontból elismerésre méltó munkák, mégis a hímzés-művészetnek a gotikus korszak legvégén beállott dekadenciááról tanuskodnak. Izlés szempontjából valóban kifogásolhatók a miseruha hátrészére felrakott, olykor gyöngyökkel is kivarrott szövetbabák.

Az általános elszegényedés, mely hazánkban a mohácsi vész után bekövetkezett, az Iparművészeti Múzeum kiállításának textilanyagán is megérzik. A fojnicai kazulán kívül, mely még Mátyás király dicső nevéhez fűződik, templomainkban csak elvétve találkozunk jelentékenyebb renaissance-korabeli miseruhákkal. A XVII. században azonban a hímzés művészete hazánkban újra fellendül és ettől az időtől fogva ismét sűrűn készülnek a szebbnél-szebb mise-

ruhák. Ekkor a tűfestést egy merőben dekoratív nemzeti irány váltja fel, melyet úri hímzés néven ismerünk. Ehhez az aranynyal-ezüsttel élénkített, színekben pompázó hímzéshez nem illettek a gazdag mustrájú szövetek, amiért a XVII—XVIII. századi miseruháinknak alapanyaga az egyszínű síma selyem vagy bársony. Ha a miseruha mustrás kelméből készült, elmaradt róla a hímzett díszítés. XVII—XVIII. századi miseruháink sajátságos nemzeti jellegét a hímzett díszítés stílusa adja meg. A miseruhahímzések technikai kivitelének tökéletessége a mellett szól, hogy ezek túlnyomólag hivatásos hímzőmesterek kezétől erednek és műhelymunkára vall a mustrák stílusának meglehetősen egységes jellege. Ezeknek a mustráknak kiindulópontja a renaissance művészete. A renaissance a hímzés terén egészen új irányba tér: a középkor figurális hímzései helyett szinte kizárólagos uralomra juttatja a növényi és az absztrakt díszítést és lehetőleg síma alapon határozottan leemelkedő mintázásra törekszik. A renaissance művészetből átvette a magyar hímzés a váltakozó állású motívumokat kapcsoló hullámos indát, a gránátalmát, a vázából kinövő virágtövet és a hajlott csokrot. Ezekbe az elemekbe azután a keleti művészetből átvett díszítő motívumok vegyülnek: a tulipán, szekfű, jácint stb. A motívumok eredetisége az, ami az erős és tiszta színezéssel párosulva, hímzéseinknek önálló jelleget ad és ebben van a gyökere, — amiről miseruháink is tanuskodnak, — hogy a magyar hímzés győzedelmesen ellentállt a XVIII. században egymást követő francia stílusok nyomásának.

Dr. LAYER KÁROLY

MISERUHA. Bársony, vörös alapon fehér és részben arannyal átszőtt mustrával, hímzett sávval
Velence, XV. sz. első fele
Magyar Nemzeti Múzeum

MISERUHA. Bársonybrokát, arannyal átszőtt alapon kétrétegű zöld bársony és aranyhurkos díszítéssel, hímzett sávval. Firenze, XV. sz. második fele

Iparművészeti Múzeum

MISERUHA. Vörös gránátalmamustrás bársony, hímzett kereszttel. Velence, XV. sz. közepe
Iparművészeti Múzeum

MISERUHA. Arannyal átszőtt bársonybrokát. Firenze, XV. sz. második fele
Hímzett sávja magyar, XV. sz. vége
Herzog Mór Lipót báró tulajdona

MISERUHA. Aranybrokát. Olasz, XVI. sz. eleje. Szövetplasztikája magyar, XVI. sz. első fele
Magyar Nemzeti Múzeum

MISERUHA. Arannyal átszőtt piros bársony. Velence, XV. sz. közepe
Hímzett keresztje magyar, XV. sz. második fele
Veszprémi Múzeum

MISERUHA. Zöld bársonybrokát Mátyás király egykori trónkárpitjából szabott
Pollaiulo rajza nyomán készült. Firenze 1471—90
A budavári Zsigmond kápolna tulajdona

Iparművészeti Múzeum
Könyvtára
1930.

MISERUHA. Selyembrokát gróf Berényi Zsigmond pécsi püspök címerével 1745-ös évszámmal. Lyon, XVIII. sz. első fele
A pécsi székesegyház tulajdona

MISERUHA. Fehér és rózsaszínű selyem alapon arany-, ezüst- és színes selyemhímzéssel. Magyar, XVIII. sz.
Iparművészeti Múzeum

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM EGYHÁZMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSA

I. ÖTVÖSMŰVEK

A kiállítás gazdag anyaga megtanít bennünket arra, hogy minden kor magának jellemző, sajátos formákat alkotott, ami a különféle stílusok kialakulására vezetett. A szakértő e tárgyak formái alapján azok korát meg tudja állapítani, még az esetben is, ha írott okmány, vagy a tárgyon alkalmazott évszám azt közelebbről meg nem határozza. Bár a tárgyak, — ez esetben az ötvösművek, — előállításához használt anyag ugyanaz, mégis a kor változásával úgy az alak, de még inkább a díszítmény változik.

Különösen figyelemmel kísérhetjük ezt a *kelyhek* történelmi fejlődésénél, mert nagyszámú példa maradt fenn hazánkban. A kiállításon bemutatott anyag teljes fejlődési sorozatot nem adhatott, mert meg kellett elégednünk a csonkaország emlékeivel, másrészt azért sem, mert csakis válogatott darabokat gyüjtöttünk össze. Ez anyagban is találunk úgy hazai, valamint külföldön készült darabokat. A külföldi példák annyiban fontosak ránknézve, mert összehasonlításra nyujtanak kedvező alkalmat. Éppen ezek a válogatott szép munkák igazolják megrendelőik fejlett ízlését.

A kehely történeti fejlődésével behatóbban még senki sem foglalkozott. Talán Magyarország volt az egyetlen, ahol kizárólag kelyhekből álló kiállítást rendeztek, és pedig 1913-ban az Iparművészeti Múzeumban, ahol 208 darab kehely volt látható! A Múzeumi és Könyvtári Értesítő VII. évfolyamában „A kehelykiállítás tanulságai" címmel foglaltam össze mindazt, amit az összegyüjtött darabokból tanulságképpen leszűrhettünk. Mostani kiállításunkon 81 kehelyből egy ókeresztény, egy románkori, harminczöt gótstílusú, hét korabarokk (XVII. sz.), harmincnégy pedig barokk-, rokokó-, copf- és empire-stílű.

Legrégibb példa a Petőházán 1879-ben talált, zömök alakú, aranyozott rézkehely a soproni múzeumból. Mesterét megörökíti az oldalába vésett: CVNDPALD FECIT felirat.[1] Korát alakja és szíjfonadékos dísze alapján a VIII. század második felébe tehetjük. E tekintetben rokonságban van a kremsmünsteri gazdag díszű Tassziló-kehellyel. Ennek ezüst tausirozású és niellós díszű, skandináv fonadékkal díszített csészéje kissé nyujtottabb arányú, de a talp alakja teljesen egyező. És így a soproni kelyhet a Karolingidő egyik ritka darabjának tekinthetjük. Főalakjában rokon ezzel a kalocsai régi székesegyház egyik püspöki sírjából előkerült ezüst kehely. Ezen a tölcséres láb vízszintesen elálló kerek talplemezzel bővült, gombja viszont nemcsak fent, de lent is gömbsorral díszített. Különös figyelmet érdemel a hozzátartozó patena, vésett rajzával. Ez meanderes keret, közepén Krisztus áldásra emelt jobbját ábrázolja. Förk Ernő ismertette bővebben az Archaeologiai Értesítő 1911. évfolyamában. Szerinte a kehely a XI. században készült.

A XIV. században a kehely már lényeges változáson megy át. Anyaga legtöbbször aranyozott ezüst, verés útján alakítják és csak egyes részei öntöttek. A díszítés vagy magából az alapanyagból kerül ki, vagy pedig applikált díszítmény. Ez utóbbihoz tartozik a zománc és az ékkő. A talp eleinte kerek. A láb felfelé hajló felületén nem egyszer domborműves médaillonokat találunk. Ha a talp körvonala követte ezeknek a médaillonoknak a körvonalát, akkor létrejön az ú. n. karélyos talp, mely eleinte négy, később mindig hatkarélyos. Ez az alak még századokon át használatos és előfordul nemcsak a renaissance, hanem a barokk művészet korában is.

A következő lényeges változás a kehely alakján, — ami már a XIV. század elején megy végbe, — az ú. n. rotullus, vagyis a gomb küllős bütykeinek kialakulása. De nemcsak a főalak változik meg azáltal, hogy új elemek lépnek fel rajta, hanem az egyes részletek is átalakulnak. Így pl. a gombot

[1] Repr. a Magyar Művészet soproni számában, 1928. (IV.) évf. 7. szám, 570. old.

Magyar Művészet 1930.

KEHELY
Aranyozott ezüst. XIV. sz. első fele. Magyar munka
Mag. 15 cm. Nemzeti Múzeum

KEHELY. Aranyozott ezüst. Magyar,
valószínűleg budai munka. XIV. sz. közepe
Mag. 17 cm. A budavári koronázó templom tulajdona

KEHELY. Bronz. Német munka. XIV. sz.
Mag. 15·8 cm. Storno Ferenc úr tulajdona Sopron

SODRONYZOMÁNCOS GOTIKUS KEHELY
(ú. n. Mátyás-kehely) Aranyozott ezüst. Magyar munka 1482
Mag. 22·6 cm. A pannonhalmi főapátság tulajdona

FILIGRÁNOS KEHELY
Aranyozott ezüst. Magyar munka. XV. sz. vége
Mag. 22·3 cm. Szt. Bertalan templom Gyöngyös

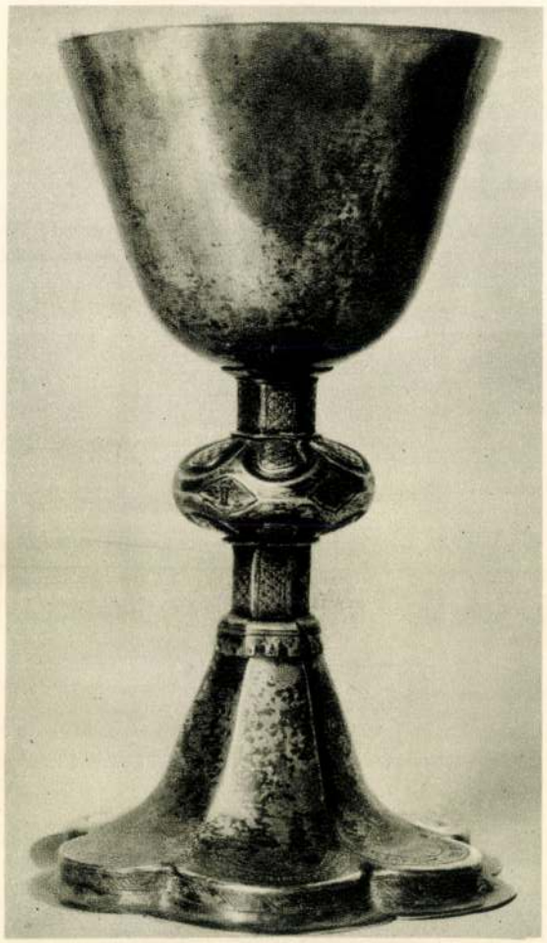

EZÜST KEHELY
Magyarországi munka (Hann Sebestyén). XVII. sz.
Mag. 19·5 cm. Déri-múzeum Debrecen

KEHELY. Aranyozott ezüst
Hann Sebestyén műve. XVII. sz. vége
Mag. 19·5 cm. Dr. Deutsch József úr tulajdona

KEHELY
Aranyozott ezüst. Osztrák munka, XVIII. sz. első fele
Mag. 28·5 cm. Kertser István úr tulajdona

KEHELY
Aranyozott ezüst. Francia, XVIII. sz. közepe
Mag. 27·5 cm. Orsz. M. Iparművészeti Múzeum

SZENTSÉGMUTATÓ
Ezüst. Osztrák munka 1727
Mag. 63·5 cm.
A Szent Jobbról nevezett kir. udv. plébánia tulajdona

ÚRMUTATÓ
Aranyozott ezüst. Bécsi munka 1741
Mag. 76 cm.
A Budapest-vízivárosi Szent Anna-templom tulajdona

EREKLYETARTÓ
Aranyozott ezüst. Bécsi munka 1727
Mag. 45·5 cm. Kegyes Tanítórend tulajdona Budapesten

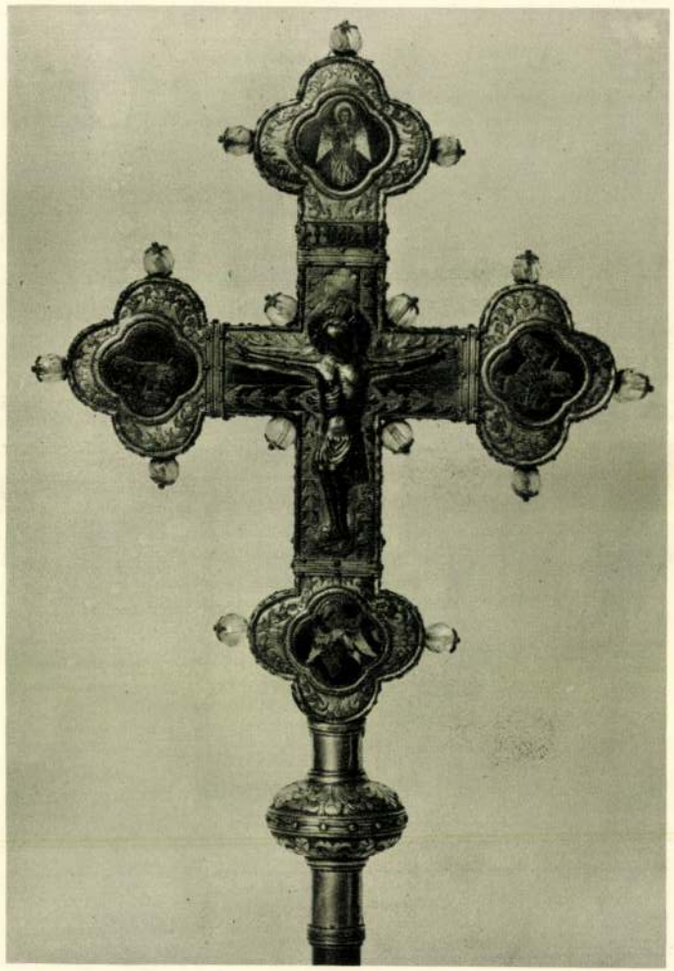

ZOMÁNCOS DÍSZŰ KÖRMENETI KERESZT. Olasz, XIV. sz.
Mag. 41·5 cm. Özv. Perlmutter Alfrédné úrnő tulajdona

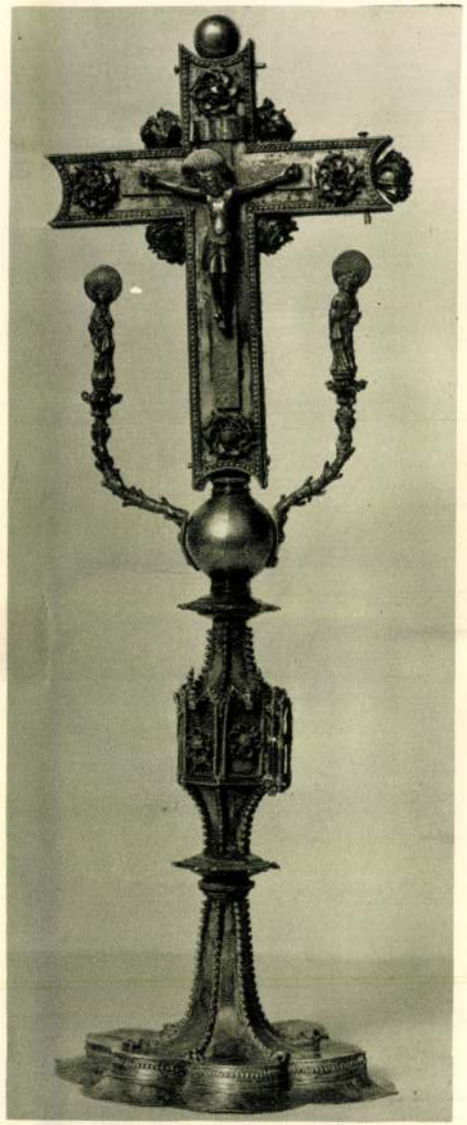

TALPAS FESZÜLET. Ezüst részben aranyozott. Magyar, XV. sz. vége
Mag. 51·5 cm. Szt. Bertalan-templom Gyöngyös

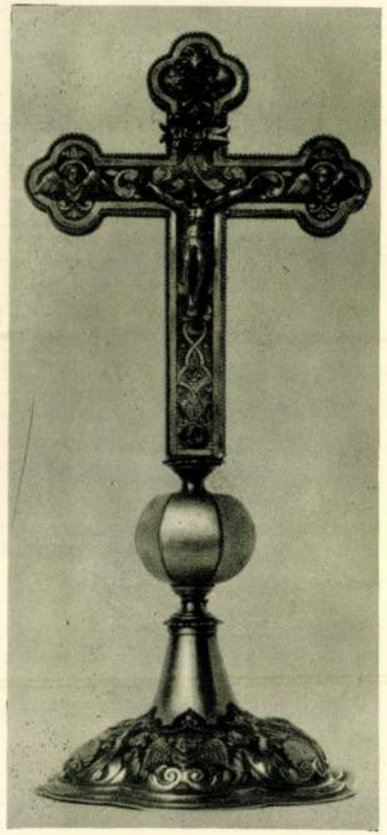

TALPAS FESZÜLET. Ezüst részben aranyozott. Brassó, May Mihály műve 1730 tájáról
Mag. 30·5 cm. Glück Frigyes úr tulajdona

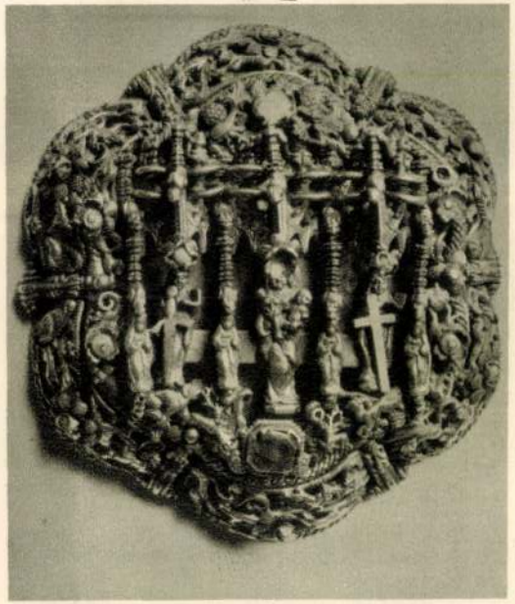

MELLCSATT. Aranyozott ezüst
Magyarországi munka. XVI. sz. első fele
Átm. 11 cm. Kegyes Tanítórend Budapest

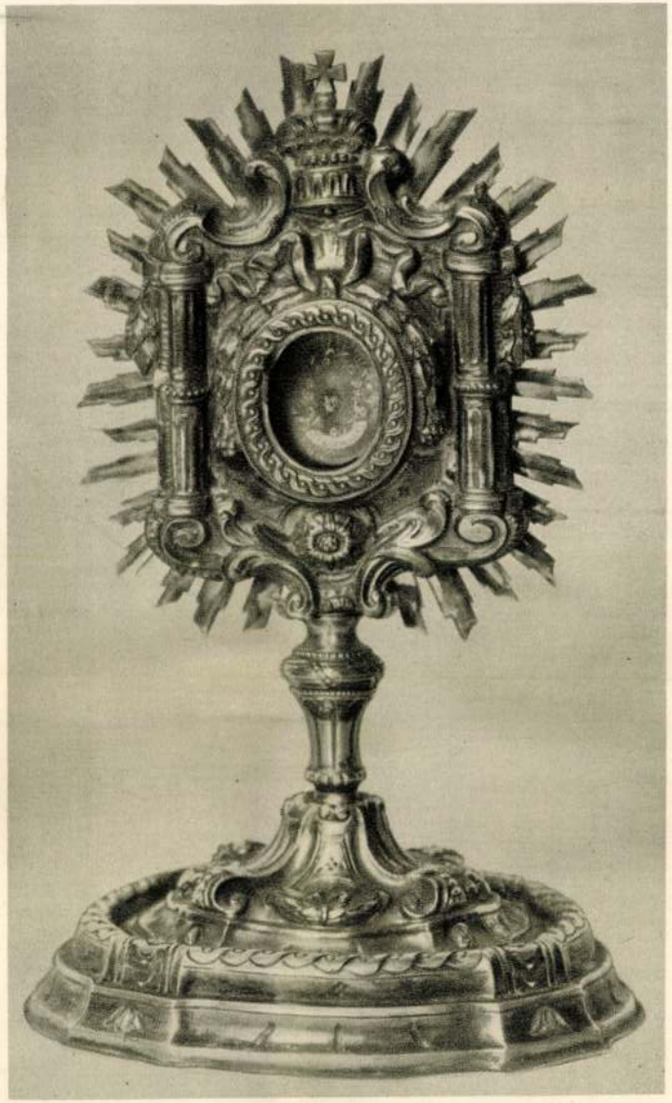

EREKLYETARTÓ. Aranyozott ezüst
Magyar, M. S. nagyszombati mesteriől 1780 tájáról
Mag. 18·5 cm. A Budavári Koronázó templom tulajdona

PÁSZTORBOT
Aranyozott ezüst. Magyar, XII. sz.
Mag. 13 cm. A kalocsai érsekség tulajdona

(nodus) lapos almaidomúvá formálják, amely nem egyszer gerezdes. A talp új tagozatot kap: ez a talpperem. Eleinte vízszintesen elálló, később rugalmas, egyre magasabb, hajlott tag lesz belőle. A kehelycsésze alakja e korban legtöbbször tölcséres.

A XIV. századra jellemző sajátságokat kiállításunkon a Nemzeti Múzeum kerek talpas, liliomos díszű kelyhe, a budavári koronázótemplom médaillonos lábú, rotullusos nodusú és a Nemzeti Múzeumba Felsőlövőről került, négykarélyos és csillagos talpú és gerezdes nodusú, aranyozott ezüst kelyhe jól képviseli. Hogy elvétve, szegényebb egyházak kelyhe e korban is készülhetett rézből, illetőleg bronzból, azt a Sopronban Stornó Ferenc úr tulajdonában levő sötétzöld patinás kehely igazolja. Amíg az előbb említett kelyhek magyar munkák, úgy a Stornó-féle kehely valószínűleg német eredetű.

A XV. században végleg kijegecesedik a magyarországi kelyhek alakja, de azért a forma elég változatos és a díszítésnek is többféle technikáját alkalmazzák. A talp mindig hatkarélyos, a láb és a szár hatszögű. A lábat a szártól kis övpárkány választja el. A gomb legtöbbször almaidomú és különféle alakítású, sugarasan kiálló rotullusokkal ékes. Az öblösebb csésze (cuppa) nem ül közvetlenül a száron, hanem annak alsó, legömbölyített része a csésze testéhez simuló kosárba van helyezve. Ez a kosár eleinte alacsony, később magasabbá lesz és különféle módon díszített. Fent sodrony szegi be, melyet liliomos, vagy leveles pártázat koronáz, a csésze felnyúló oldala síma.

A kehely felületét más-más dísz élénkítheti. E szerint azután a XV-XVI. századi kelyheket különböző csoportokba sorozhatjuk. Ezek közt méltán illeti meg az első hely a sodronyzománcos kelyheket. A magyarországi kelyheknek eme világhíres csoportját hét darab mutatja be. A legkiválóbb közöttük az esztergomi székesegyház Suky-kelyhe. Ez egyúttal a magyarországi gotikus kelyhek leggazdagabb és legszebb példája. A Suky-kehely erdélyi ötvösmunka. Suky Benedek 1440 táján adományozta a gyulafehérvári székesegyháznak, ahol egy leltár a XVI. sz. elején még fölemlíti. Hogy mikor és hogyan került az esztergomi székesegyház kincstárába, azt ezidőszerint nem tudjuk.

A sodronyzománc technikája ugyan olasz — valószínűleg velencei — eredetű. De Magyarországon a XV. század folyamán annyira általánosan kedveltté lett és technikája is annyira kifejlődött, hogy méltán nevezhetjük magyar zománcozásnak. Tény az, hogy e kelyheket egész Európában kedvelték és külföldön ma is találunk néhány sodronyzománcos magyar kelyhet. Ötvöseink a sodronyzománc mellett még a filigrándíszt is alkalmazták. A díszítésnek ez a módja (kis aranyozott gömböcskékkel élénkítve), az ú. n. börtűs dísz, a XV. század végefelé egyre jobban elterjed és a XVI. századeleji kelyhek egész felületét elborítja. Ilyen a gyöngyösi Szt. Bertalan-templom három, az Iparművészeti Múzeum, a győri székesegyház, az esztergomi kincstár és a budavári koronázó templom egy-egy börtűs kelyhe.

A kápolnaidomú nodus egyetlen példáját a kőszegi plébániatemplom 1486-ban készült kelyhe képviseli. Az öntött-indásdíszű kelyhek szép példáját Andrássy Géza gróf kincstára szolgáltatta. A trébelt lombosdíszű kelyhek leginkább Erdélyben otthonos példája egyetlen darabbal sem szerepelt kiállításunkon.

A későgót kelyhek díszítményein helyenként megcsendül az új művészet — a renaissance — is. Tiszta renaissance példa, úgy alak, valamint díszítmény tekintetében, a győri székesegyháznak Bécsben 1522-ben készült zömök arányú kelyhe. Ezen láthatjuk a legkorábbi bécsi hitelesítő bélyeget.

A XVII. századi kehely főalakjában nem egyszer még mindig a gót stílusú kelyhet juttatja eszünkbe. Csakis a gomb alakja változott meg. Ez ugyanis körtealakúvá lett. Ennek helyébe a XVIII. században a vázaidom lép. A lőcsei származású, de Nagyszebenben működő, termékeny Hann Sebestyén két, eddig ismeretlen művét szemlélhetjük az Egyházművészeti Kiállításon. Az egyik, mely teljesen a gót kelyhek mintájára készült, a Déri-gyüjteménnyel került a debreceni múzeumba, a másik dr. Deutsch József budapesti gyüjtő tulajdona, a mester jellegzetes trébelt levél- és virágdíszét mutatja.

A XVII. század végén és a XVIII. század elején a trébelt dísz mellett az ezüstfiligrán jelenik meg, közbefoglalt színes festett zománcképekkel. A festett zománcképek legismertebb magyar mestere a lőcsei Szilassy István volt, akinek két kelyhe és egy pompás Urmutatója (az egri ferencesek tulajdonából) látható a kiállításon.

A XVIII. századi gazdag barokk-, a nyugtalan rokokó- és a klasszikussá merevedő copfstílus formáit nem egy kelyhen jól tanulmányozhatjuk. Különösen a kalocsai, pécsi, egri és váci székesegyház kincstára szolgáltatta e szép munkákat. Közöttük nem egy bécsi mester kezéből került ki, de azért találunk egyenértékű, magyar példákat is. E kelyheken a színes drágaköveknek is nem egyszer nagy szerep jut.

Az egyházi ötvösművek legimponálóbb példái az *Urmutatók* (monstranciák). Használatuk akkor kezdődik, amidőn Krisztusurunk feltámadásának ünneplése a késő középkorban (1264) általánossá lesz. Alakjuk eleinte az ereklyetartókéra emlékeztet, csakhamar azonban kialakul a gót monstranciák jellemző formája, a tornyos Urmutató. Ezt a formát hazai ötvöseink is nagyon kedvelték. Rajtuk a gót építészet elemei nyernek alkalmazást, nem egyszer Krisztus, Mária és a szentek alakjával. Szigorúan építészeti alkotású a kőszegi plébániatemplomé és a gyöngyösi Szent Bertalan-templom, valamint az esztergomi kincstár egyazon, I. S. nagyszombati mestertől származó, tornyos Urmutatója. Jóval gazdagabb a győri székesegyháznak eddig megfejtetlen ötvösjeggyel jelzett, 99 cm magas, pompás, alakos díszű késő-gót monstranciája a XVI. század elejéről.

Legkorábbi barokk példa az 1701-ben készült, öntött arany Urmutató, rajta dicssugarak közt két lebegő angyal alakjával, a győri székesegyház kincstárából. A közepen koszorúval, vagy kartussal övezett és dicssugarakkal ékesített Urmutató a XVIII. század általánosan kedvelt és mindenütt elterjedt formája. Felületét nemcsak trébeltdísz, hanem gyakran ékkövek és színes zománcok is élénkítik. Ilyen pl. a már említett Szilassy-féle Urmutató is. Az empire stílus nemes egyszerűségű formáit mutatja a Kobek János és Koell Antal bécsi ötvösök kezéből kikerült egri érseki Urmutató, 1819-ből.

A kiállítás legkorábbi ezüstből készült *talpas keresztje* a gyöngyösi Szent Bertalan-templom tulajdona. Karcsú arányai és nyujtott formája a gót stílus jellemző sajátságait mutatja. Magyar munka a XV. sz. második feléből. Művészi szempontból legjelentékenyebb Szelepcsényi György aranyfeszülete. Élénk zománc, gyöngy és zafir fokozza azt a színhatást, amit az arany csillogása mellett még elérni lehet. A prímás ezt a feszületet nyujtja csókra koronázáskor a királynak. A német ötvösség egyik főhelyén, Augsburgban készült a XVII. sz. első felében.

A magyarországi barokk-ötvösség egyik legkiválóbb alakja May Mihály Brassóban. Az ő kezéből került ki, 1730 táján, a Glück Frigyes úr tulajdonában levő aranyozott ezüst feszület. A XVII. századi olasz barokkformák ismerhetők fel Hlatky-Schlichter Gyuláné úrnő fehér ezüst keresztjén, viszont a bécsi ötvösök ügyes kezét dícséri a Püspöki András egri kanonok adományaképpen Egerbe, a jezsuiták egykori templomába került Szt. Kereszt-ereklyetartó kereszt. Ugyancsak bécsi mester munkája a győri bencések gazdag rokokódíszű ereklyetartókeresztje, 1743-ból. A XVII. és XVIII. sz. művészi formáit egyesíti magán az Iparművészeti Múzeum nagyméretű (73·5 cm) fehér ezüst feszülete. Szárán a négy evangélista jelképe van ötletes módon egyesítve; corpusa elefántcsont faragású.

Az ezüstből készült körmeneti keresztek szép példája özv. Perlmutter Alfrédné gyüjteményének egyik kiváló darabja. Szárain a XIV. századra jellemző, siennai eredetű ezüstzománc dísz a négy evangelista jelképét ábrázolja.

Az *ereklyetartók* közt első hely illeti meg a Szent László fejereklyéjét magába foglaló hermát. Bővebben ez alkalommal nem foglalkozunk vele, mert később e folyóirat *Győrt ismertető füzetében adjuk behatóbb méltatását.* Kétségtelen, hogy a XIV—XV. századi magyar ötvösség legkiválóbb darabja. Az esztergomi kincstár gazdag tárháza az egyházi műkincseknek. Innen került a kiállításra az a XV. századi nyolcszögű, közepén Szent Katalin vértanuságát ábrázoló gyöngyházmédaillonnal ékes, függő

SZÁRNYAS OLTÁRKA. Színezett fa és ezüst. Felsőmagyarország 1500 körül
45—25 cm. Magyar Nemzeti Múzeum

ereklyetartó, amely ritka példája az egykor nyakban hordott formaliumoknak. A barokk Urmutatók alakjára emlékeztet a budapesti kegyes tanítórend Atya és Fiúisten plasztikus alakjával díszített, Bécsben 1727-ben készült, gazdag barokk ereklyetartója.

Monumentális felfogásával lepi meg a szemlélőt az egri székesegyház XVIII. századi kartusidomu, Nep. Szt. János ereklyetartója.

A *pásztorbotok* a magasabb egyházi méltóságok (érsek, püspök, apát) jelvényei. Egyben utalnak Krisztusra, a jó pásztorra. Legrégibb darab a kalocsai régi székesegyház egyik püspöki sírboltjából előkerült ékköves, XII. századi, oroszlánfejes pásztorbot.

Bécsi, XVII. századi mester kezéből került ki a veszprémi múzeumnak a Szent család csoportjával ékes pásztorbotja. A XVII. sz. végén és a XVIII. sz. elején divatban volt fehér ezüst filigrán élénkíti a Szt. Jobbról nevezett udvari plébánia festett zománcos pásztorbotját.

A kiállítás rendezősége arra törekedett, hogy az egyház szolgálatára készült különféle iparművészeti tárgyaknak hacsak egy-két példája is képviselve legyen a kiállításon. Ilyen egyedül álló darab az esztergomi kincstár bölényszarvból készült, Mátyáskori szentolajtartója, a Nemzeti Múzeum kis szárnyas oltárkája, melynek színesen festett faszekrényképében az angyali üdvözlet jelenetének Mária és angyal alakja trébelt ezüstből való; továbbá az Iparművészeti Múzeum sodronyzománcos, gótstílusú ereklyetartó mellkeresztje.

A szabadon álló szobrocskákat borító zománcozás szép példája az Iparművészeti Múzeum kis kalvária-csoportja és finom szárnyas angyalkája. Mindkettő aranyból készült a XVI—XVII. században. Inkább az ékszerművesség körébe tartozik az esztergomi főszékesegyház gyémántos és zománcos díszű arany mellkeresztje és a Pázmány Péternek tulajdonított ametisztes aranygyűrű. A kiállítás gazdag anyagában találunk oltárgyertyatartókat, néhány örökmécsest, szenteltvíztartót, ovális tálcákat a bor és víz befogadására szolgáló ampolnával, tömjéntartót és ezüstből készült mesteri könyvtáblákat.

A kiállítás összefoglaló képet nyújt, válogatott példákban, mindazokról az ötvösművekről, amelyek egyházi célra készültek és az egyházi szertartások elmaradhatatlan kellékei.

CSÁNYI KÁROLY

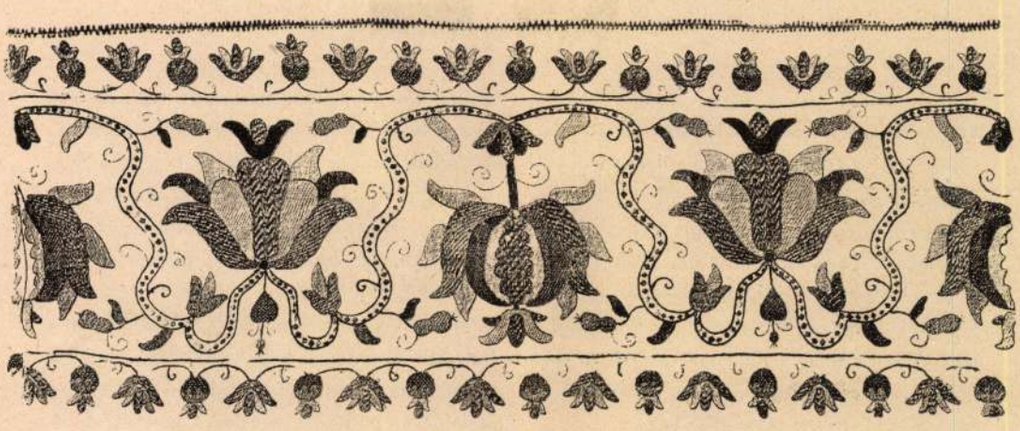

Magyar hímzés. XVII. század. Az iparművészeti muzeumban.

MISERUHA.

Az iparművészeti muzeumnak számos érdekes és szép régi egyházi öltönyből álló gyűjteménye van. Egyes példányok hazai templomokból valók, s ezeket Rómer Flóris F. az Arch. Ért. XIV. kötetében ismerteti. Az előbbieket a muzeum ajándékba kapta; a külföldi származásúak vásárlás útján szereztettek meg.

Császka György szepesi püspök nagylelkűségéből e gyűjtemény ismét egy páratlan szépségű darabbal szaporodott. E miseruha renaissance kori munka, a XVI. századból való, kettős magasságú*, nyirott vörös bársonyból készült, a kereszt arany szállal és színes selyemmel van hímezve, hossza 1·25 méter. Egészben véve mondhatjuk, hogy habár gyűjteményünk valóban gazdag, ezen öltöny sok tekintetben fölötte áll a meglevő legszebb példányoknak, s bármely más gyűjteménynek díszére válnék. A szövegen kívül külön lapon adjuk e becses darabnak minden tekintetben sikerült rajzát, s felhívjuk rá az olvasó figyelmét, mint olyanra, mely becsületére válik a hazai sokszorosító művészetnek.

Első sorban az iparost érdekli a régi szövőművészet ezen emléke, mert az iparos remekelt vele hajdan, midőn az oldalrészek kettős magasságú bársonyát szötte, azt a kelmét, melyet a mai müipar hatalmas segédeszközeivel sem képes utánozni.

Tudjuk, hogy a bársony történetét homály fedi. Általán a Keletről szokás származtatni. Osztjuk ezt a nézetet, a mennyiben a bársony és a nyirott szőnyeg között szoros összeköttetés mutatkozik. Bizonyítékúl szolgálnak e részben ama pompás, de fölöttébb ritka keleti szőnyegek, melyeken arany szál az alap, a díszítés pedig selyembársony. A keleti szőnyegek e faját Karabacek *Susandschird*-nak nevezte,* s eddig csak 8—10 példánya ismeretes. Talán ez képezi az átmenetet a szőnyegből a bársonyba.

A bársony keleti eredete mellett szól az a tény, hogy a szőnyeg és a bársony között álló technikákat ott maiglan is gyakorolják. Ezen közbenső eljárás szerint készült, félig szőnyeg, félig bársonykelmének igen érdekes pél-

*Talán helyesebben mondanók kettős felületűnek.

*Karabacek, *Die persische Nadelmalerei Susandschird.*

Művészi Ipar
1885/86. évf.

dányát láttuk az országos tárlaton. Moise Behar Isak konstantinápolyi kereskedő tulajdona volt, s a keleti pavillon előcsarnokából jobbra nyiló bejárat felett függött. A kelméje aranynyal és ezüsttel átszőtt vörös selyem, franczia készítmény, s mint ilyen jutott a Keletre. A diszítést virágok képezték, görcsre kötött és nyirott bársonyszerű foltokkal, a mely hímet utólag a Keleten varrták a virágok szirmaira — egy neme a szőnyeg technikájával készült bársonynak.

Azt tudjuk, hogy a bársonyt Európában legelőször gyártotta Olaszország a XII. század végén, s hogy ott érte el virágzásának tetőpontját. A legkitünőbb műhelyek Luccában, Velenczében és Genuában voltak, s hajlandók vagyunk miseruhánk bársonyát az utóbbi városból származtatni.

A XIV. század elejétől kezdve, a midőn a szövészet a Kelettől öröklött hagyományokkal szakított s önálló fejlődésnek indúlt, a szöveteknek, de főleg a bársonynak legkedveltebb, úgyszólván kizárólagos díszítménye a gránátalma.

E mustra változatai végtelenek s számukat még eddig megállapítani nem sikerült. Eredetét a spanyolországi araboknál kell keresnünk,[1] azoktól kölcsönözte a keresztény művészet. A gránátalmának jelképes értelmet is tulajdonítanak.[2] E szerint a sok magvú gyümölcsnek az lenne jelképes jelentősége, hogy a különböző népek sokasága az egyházban válik egységessé; a gránátalmának virága a szeretet jelképe; ha pedig koronával kapcsolatos, úgy az arra utalna, hogy az önfeláldozó és tetterős szeretet a mennyben megleli jutalmát.

Miseruhánk bársonya sötét, meleg vörös, nagyon egyenletes, diszítése a gránátalma mustra válfajához tartozik[3] s ugyanolyan színű, mint az alap, de egy kissé hosszabbra van nyirva. A mustra hatását tehát nem a színek különfélesége, hanem tisztán a világosság váltakozása idézi elő, a mennyiben a fénysugarak, beesésük szerint, hol az alapot világítják meg, hol pedig a mustrát, úgy hogy a szövet egyes részeit a világosság, másokat az árnyék emeli ki. A mustra rajzában nincs meg a szokott könnyedség, s gazdag tagozat; egyszerű, mondhatnók nehézkes. Ennek okát abban a két körülményben kell keresnünk, hogy a gránátalma a XVI. század elején lényegesen átalakul, s művészi szépségét lassankint elveszti és mert a mesternek technikai tekintetekből nagyobb bársony tömegekre volt szüksége.

Átalában a kettős magasságú bársony szövése nagy nehézségekkel jár; készítésének módja maiglan sincsen teljesen kiderítve.

Az alapból kiemelkedő szálak második rétege, ha nem bír elegendő merevséggel, könnyen össze-vissza hajlik; a körvonalok nem pontosak, a mustra s vele a fényhatás okozta báj egészen elvész. Lyonban Lami-Giraud czég műhelyében próbakép szőttek az előttünk fekvő bársonyhoz hasonlót, de nem nagy sikerrel. Modern bársonyunk szövete nélkülözi a régi bársony sűrűségét s szálai a kefeszerű keménységet.

Azért úgy a nevezetesebb gyűjteményekben, mint a régibb leltárakban csak elvétve találkozunk kettős magasságú bársonynyal. A burgundi herczegek udvartartásáról szóló 1412-iki számadásokban[1] a következő feljegyzést olvassuk: *Ung drap de velueau sur velueau broché d'or.* Ugyanott egy másik kettős magasságú bársonyról van szó, melyet a burgundi herczegek egyike a gloucesteri herczegnek ajándékozott. Az idézett leltárakban megörökített árak után ítélve, a bársonynak már akkor is nagy ára volt.

Rock,[2] ki a South Kensington Museum szövetgyűjteményét ismertette, különösen kiemelendőnek tart egy hasonló kelmét, s azt *Very costly kind* jelzővel látja el, a miből talán

1 Otte, *Handbuch der christlichen Kunst-Archæologie.*

2 Blomberg, *Rose und Granatapfel.* Christ. K. Blatt.

3 Nagyon hasonló mintát tett közzé Fischbach F. *Ornamente der Gewerbe* czímű munkájában.

1 *Les Ducs de Bourgogne.*

2 D. Rock. *Textile Fabrics.*

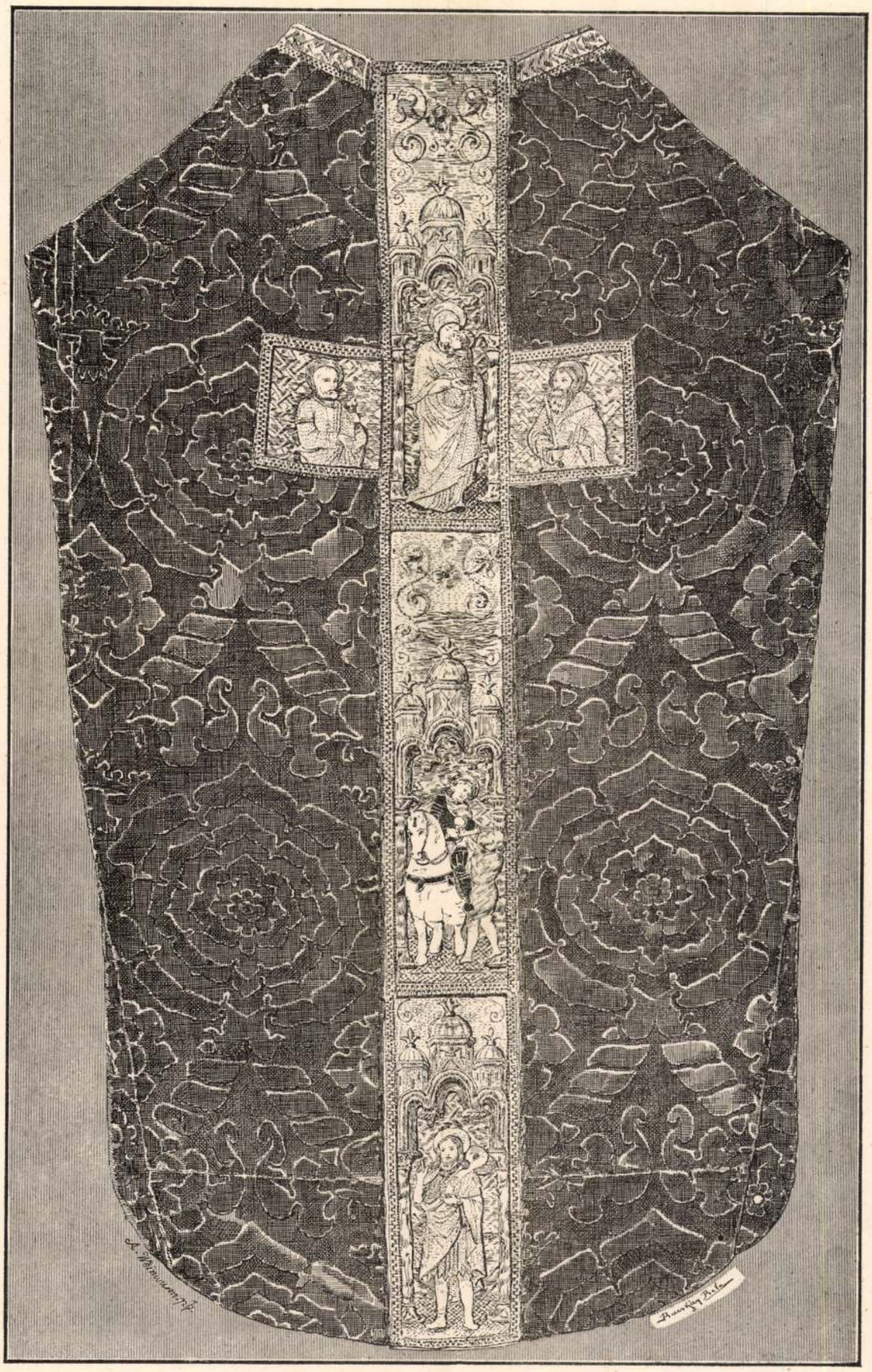

Horganymaratás, készítette Weinwurm A. Budapesten. Rajzolta Bacskay Béla.

MISERUHA A XVI-IK SZÁZADBÓL.

Az orsz. m. iparművészeti muzeumnak ajándékozta Császka György szepesi püspök.

arra is lehetne következtetni, hogy az említett mustra ott egyedüli képviselője fajának.

Hazánkban csak a kolozsvári egyház misemondó ruháját idézhetjük, mely ugyanazon szövetből való mint a muzeumé.

Állítólag lenne három magasságú bársony is. Brossard, a híres lyoni szövetmuzeum igazgatója, s kitünő tudós, említette ezt nekünk, eddig azonban még ilyent nem láttunk.

A miseruha közepét hímzett kereszt foglalja el. Külön darabból készült mint rendesen, mert e keresztek az óriási kereslet folytán külön iparágat képeztek. Ez az oka, hogy rajtuk csak ritkán látunk magasabb művészi tökélyyel biró ábrázolást, míg a kézi ügyesség minden egyes esetben bámulatra méltó.

E kereszten középen áll Szűz Mária a gyermek Jézussal; jobbra tőle Sz. Pált, balra Sz. Pétert, alatta Sz. Mártont a koldussal, az adományozó, vagy az illető kápolna védszentje, melynek használatára a ruha készült; és lenn keresztelő Sz. Jánost látjuk. A ruha másik oldalán szintén kereszt van hímezve, három közelebb fel nem ismerhető szent alakjával. A hímzések alapját vízszintesen fektetett s helylyel-közzel selyemmel levarrt aranyszál képezi. A levarrások az alapot hol mértani alakzatokra osztják, élénkséget kölcsönözve neki; hol pedig így a szegélyeken erőteljes keretekké vannak átalakítva. Másutt, mint pl. a Szűz Mária, Sz. Márton és Sz. János felett emelkedő fülkék, alábélelés folytán valóságos domborművek. Minden egyes alak ismét külön darabból áll. Ruhájok szövetét ritka selyemöltések arany vagy szövetdarabok adják; a húsrészek nyitott selyemmel szorosan egymásmellé rakott lapos öltésekkel az úgynevezett *point de Satin*-nal készítvék. Végül felemlítjük, hogy a miseruhához egy stola és egy manipulus is tartozik.

Mielőtt e sorokat befejeznők, a ruha ötletéből egy más kérdést is ohajtunk érinteni.

Az ötvösművek tárlata s legutoljára az országos tárlat bemutatta hazánk egyházaiban szétszórt műkincsek tekintélyes mennyiségét. -- Nem akarjuk e helyen fejtegetni azt, hogy e műkincsek kivétel nélkül, tehát még akkor is, ha idegen földről származtak hozzánk, a magyar művészet méltatásához nélkülözhetlenek. A tisztán magyar eredetűek, mint ilyenek érdemelnek figyelmet. A többiekről egyelőre érdemlegesen nyilatkozni nem lehet ugyan, mert nem tudjuk, milyen befolyással voltak hazánkban a művészet fejlődésére, de hogy voltak befolyással, az kétségtelen. Az egyházi műkincsek annál fontosabbak, mert ezek képezik úgyszólván Magyarország fenmaradt műemlékeinek legtekintélyesebb részét. A két tárlat másrészt azt is megmutatta, hogy az egyes egyházak épen nem gazdagok, s hogy e fényes sorozatok az ország minden vidékén szét vannak szórva. Önként érthető, hogy ez a körülmény rendkívül megnehezíti a tanulmányozást, sőt ez csak akkor válik lehetségessé, a mikor együtt vannak, mint voltak annak idején. Némi aggodalom is fogott el bennünket az említett egyházi kincsek sorsát illetőleg, mert vagy gondosan el vannak zárva, a mi által a tudomány számára hozzáférhetlenek, vagy pedig használtatnak, s akkor a romlás veszélyének vannak kitéve. Romlás alatt értjük a javítást is, mely a használatban lévő tárgynál előbb-utóbb szükségessé válik.

Az a kérdés merül fel, nem lenne-e a tudomány, a művészet és maguk az egyházak érdekében is kivánatos, ha hazánk összes régi templomi szerelvényei egy helyen páratlan sorozattá egyesítve, hirdetnék a magyar egyház fényes multját? Megjegyezzük, hogy ezt ilyen terjedelemben még sehol meg nem kisérlették, büszkén mutathatnánk tehát ez úttörő s nagy horderejű újításra, melylyel a magyar műveltségnek örök időkre szóló emléket emeltünk volna. *Radisics Jenő.*

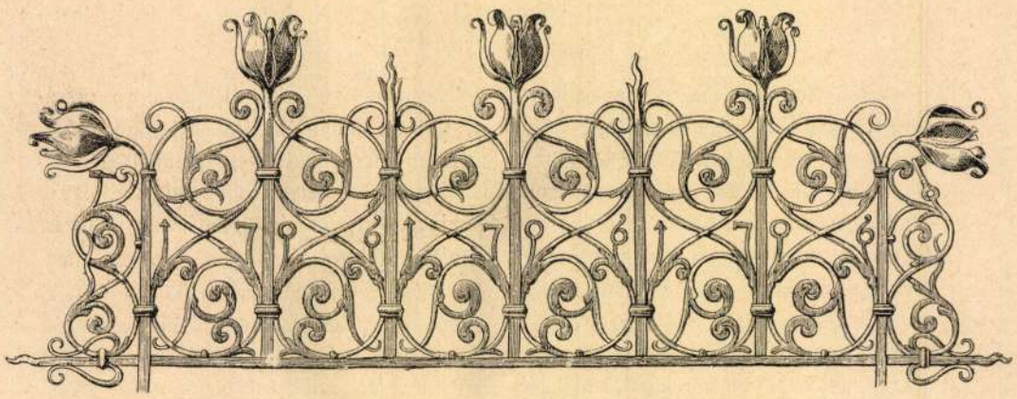

HARANGVIRÁG-SERLEG.

Az Ötvösség Remekei Magyarországon című munka legközelebb megjelenendő VII. füzetéből kölcsönöztük a folyóirat e számában a szövegen kívül adott egyik lapot, mely heliogravure sokszorosításban a Nemzeti Muzeum ékszerekben és ötvösművekben páratlan szép gyűjteményének egyik nevezetes ezüst serlegét ábrázolja. A serleg annakelőtte néhai Jankovics M. tulajdona volt, ki azt gróf Niczky Kristóf kincstárából vásárolta.

Serlegünknek mindenekelőtt nevezetességet kölcsönöz azon sajátságos körülmény, hogy rajta kívül még 15 majdnem egyenlő példány ismeretes, melyekkel a tudósok többször foglalkoztak kielégítő eredmény nélkül.*

Mesterök gyanánt először W. Jamnitzert emlegették, majd P. Flintnek tulajdonították őket, a míg végre M. Rosenbergnek *Die drei sogenannten Jamnitzer Becher* című értekezésében, új adatok alapján, sikerült tisztáznia a kérdést, annyira, hogy méltatásuknál ma, legalább a mi származásukat és hasonlatosságuk okát illeti, biztos talajon mozgunk. S miután hazánk irodalmában tudtunkkal e serlegekkel még nem foglalkozott senki, nem lesz fölösleges történetöket itt az említett értekezés nyomán, röviden vázolni.

A londoni South Kensington Museum 1871-ben egy a Nemzeti Muzeum birtokában lévő serleghez nagyon hasonló serleget vásárolt, mely akkortájt a nürnbergi Dürer-tárlaton két hasonmásával, méltó feltünést keltett. Mind a három példány az odavaló ötvösök czéhéből származott, s W. Jamnitzer keze munkájának tekintetett.

Dr. Stockbauer, mikor a nürnbergi ötvösczéh régi szabályzatait ismertetés czéljából tanulmányozta, azokban egy 1573-ban kelt feljegyzésre akadt, melyben három, a czéh által 1571-ben megrendelt, s 1573-ban beszolgáltatott remek mintájáról van szó. E minták után kellett ugyanis minden újonnan belépő mesternek a maga remekét készítenie; s ha

* Rosenberg kimutatása szerint a következő intézetek és magánosok birnak harangvirág-serlegekkel: S. Kensington Museum, British Museum, Germanisches Museum két darab, Magyar Nemzeti Muzeum, Fürthi muzeum, Porosz király, Br. A. Rothschild London, Br. K. M. Rothschild majnai Frankfurt három darab, herczeg Paskievitz, A. Achenbach Düsseldorf, Grünes Gewölbe. A tizenötödiket, mely Lovag Heyndricke tulajdona, Rosenberg nem említi.

e jegyzet még korántsem bizonyította, hogy a kérdéses három serleg tényleg a három remek mintája, mindamellett azt rólok sok valószínűséggel lehetett feltételezni.

Rosenberg volt az, ki ugyancsak a nürnbergi czéhszabályzat alapján, az imént jelzett felfogást megdöntötte, kimutatván, hogy a három remek egy harangvirág alakú serleg — *Agleyplumen von Silber* — egy arany gyűrű és egy pecsét volt. A három serleg közül tehát legjobb esetben is csak az egyik lehetett ama szóban forgó minta. De még ez sem bizonyos, mert a czéh által megrendelt mintának súlya pontosan fel van jegyezve és az ismeretes serlegek egyikének súlyával sem egyezik meg teljesen; sőt az is lehetséges, hogy az eredeti rég elveszett. Rosenberg ezúttal azt is bebizonyította, hogy W. Jamnitzernek a mintaserlegek elkészítésében része nem volt.

Ezeknél fogva a harangvirág-serlegekre vonatkozólag annyit mondhatunk, hogy miután a nürnbergi ötvösczéh 1573 óta minden felszabadulni kivánó mesterlegénytől többek között egy e fajta serleget is követelt: a különböző gyűjteményekben elszórt serlegek, valószínűleg Nürnbergből származnak, remekben készült munkák lehettek, s más-más mester kezétől valók. És valóban, ha e serlegek sorát figyelemmel megvizsgá juk, azt fogjuk találni, hogy azok nem egy kor szülöttei. A forma állandóan ugyanaz, a diszítés más-más, s magán hordja az évekkel változó ízlés nyomait. Az alak megkövesült, a részletek korukkal haladtak. Ennek okát Rosenbergtől eltérőleg nem abban találjuk, hogy az első minta tönkre menvén, a czéh folyton újabb és újabb mintáról gondoskodott, hanem az általa idézett czéhszabályok szövegében, mely világosan így szól: . . . «doch ist's eim Jeglichen frey gelassen besser zu machen, so er kann, es steht auch in einer jeden wilkühr die zierd auf ein andere weys oder Arth zu machen . . .»; és «besser zu machen» és a divattal járni aligha nem akkor is már egyértelmű volt.

És most vegyük szorosabb szemügyre a Nemzeti Muzeum serlegét, mely távolról sem oly finom, mint a Kensington vagy a Germanisches Museum serlege, de daczára annak megérdemli, hogy vele behatóbban foglalkozzunk.

Művészi tökélyt illetőleg legközelebb a frankfurti br. Rothschild serlegéhez áll, melyet az nehány éve, a Hamilton-féle árverésen vett.

Diszítése, a kor meghatározásához vezető fonalak egyike és munkája, egyaránt a XVII. század elejére utalnak, mintegy XIV. Lajos uralkodásának első éveire. Alakja, önként következik, sokkal régibb.

A serleg talpának alaprajza hármas karéj. E beosztást szigorúan megtartja a művész a szár alján; a gombon jelzi az átmenetet a kétszer-hármas beosztásba, a szár végén pedig nehány levél segélyével egyszerüen, de igen ügyesen az alapformát a hatos, tizenkettes illetve tizennyolczas beosztásban feloldja.

A talp kettős felületü. Az alsó, a serleg pereme s vert palmettekkel diszített; a felső három kerek, lapos hólyaggal, melyeket levélkoszorú szegélyez, van czifrázva. E két felületet síma, homorú, fojtott nyak köti össze.

Szára három részből áll.

Minden egyes rész a serleg talpához és öbléhez egyaránt van viszonyítva, más-más feladattal bír s szervesen fejlődik egymásból. Igy a legalsó tagon három bekunkorított farkú delfint látunk; emlékeztetnek a talp beosztására, s a karéjok összeszögelléseire, vagyis oda vannak állítva, a hol a talp látszólag leggyengébb. A szár második része, a gomb, gazdagon ékített balustre alakjára van készítve. Alapjában véve szintén három oldalú hasáb, s habár a három élet ugyanannyi kosfej eléggé hangsúlyozza, mindamellett diszítése már az oldalakon is osztást képez azért, hogy a kosfejek s az imént említett három újabb osztás átmenetül szolgáljon a szár végső, hatoldalú tagjának, melyből hat nagy s közöttök hat igen kis, szabadon álló levél látszik kinőni.

E leveleken pihen a serleg öble, az edény legszebb s egyúttal legelmésebben szerkesztett része.

A kiindulási pontot hat körbe rakott csúcsos hólyag képezi a serleg alján. Közeikbe egy-egy felfelé futó hólyagos czikk illeszkedik. Hat, hegygyel lefelé nyúló czikk, melynek széles vége a serleg száját alkotja, tölti ki ezután az előbbi czikkek között támadt üröket; csúcsuk a legalsó hólyagokkal egyesül. Az itt felsorolt hólyagok és czikkek tehát együttesen 18 külön részt adnak, habár a serleg tulajdonképen csak hatkaréju.

A serleg diszítése majdnem kizárólag a bor okozta hatást tárgyalja, kezdve a pityókosságon s végezve a részegségen, s az illető czikk legszélesebb végén, médaillonokba foglalva van kiverve.

A serleg száján kezdve velünk szemben: tótágast álló gyermek alakja tünik fel, előtte majom ugyanazt cselekszi; utána részegen fekvő s hányó Amorette, mellette sertés. A harmadik médaillonban alvó Amorette és juh, a következőben pajzsos Amorette szablyával, fekvő s ordító oroszlányra vagdalódzik. Az ötödik és hatodik helyen tántorgó vagy tánczoló bohóczot és ismét alvó Amorettet látunk. Az elősorolt jelenetek és a bor között való összefüggést még ezenfelül, a karéjok szögleteiben elhelyezett szőllőfürtök is bizonyítják.

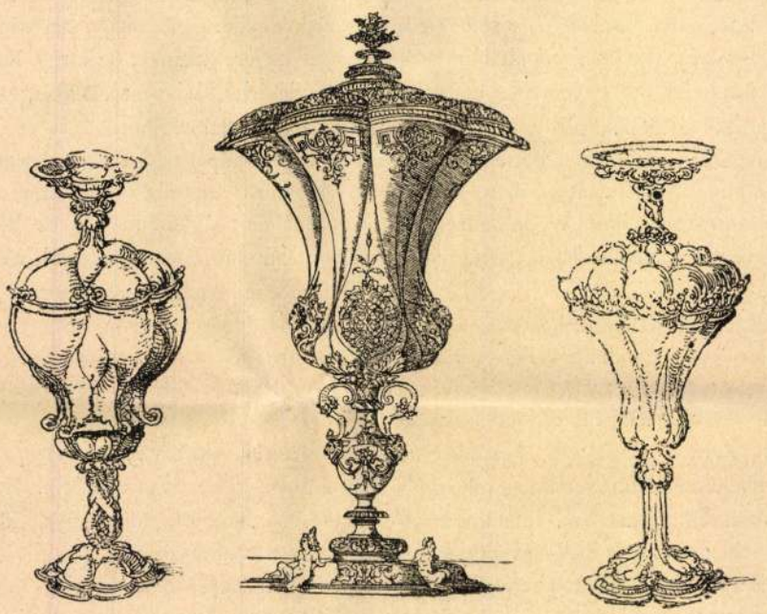

I. szám III. szám. II. szám.

Az alsó médaillonok nincsenek oly élesen elválasztva a czikkektől mint a leirtak. Diszítésük a következő: ülő nőalak, lombokon alvó satyr, iró nőalak, maskara, Chronos és ismét maskara. A serleg öblének fenmaradó mezejét alkalmazott alakítású lombok, virágok, gyümölcsök és maskarák borítják.

A diszítésről beszélve, lehetetlen a benne nyilatkozó kézi ügyességet meg nem dicsérni, kivált a rövidületekről és a távlatról áll ez. Valóban, a ki így tudott trébelni, az méltán igényt tarthatott arra, hogy a czéhbe befogadtassék, sőt az előtte fekvő mintától bátran eltérhetett.

1.

3.

2.

4.

Rézmetszetek Virgil Solis-tól. Bartsch 256—259. szám.

E mintára óhajtanánk még nehány megjegyzést tenni. Az a dolog lényegére nincs befolyással, hogy e serlegek öble hasonlít-e a harangvirág kelyhéhez vagy sem, de figyelemre méltó elnevezés. Mi is megtartottuk a régi jegyzőkönyvek iránt való kegyeletből és azért, mert mintegy útmutatót láttunk benne arra nézve, hogyan kell kutatnunk, ha e serlegek formáját régibb kiadásban meg akarjuk találni.

Kétségtelennek tartjuk ugyanis, hogy a mintaserleg alakját nem 1571-ben használták először, hanem hogy annak úgy miként mindennek előzménye volt, a melyből fejlődött. Annyival inkább hiszszük ezt, mert ez alak jellemző ugyan, de oly elemet emel érvényre, a hólyagot, mely az ötvösművességben a XV. század legelejétől kezdve a XVI. század végeig átalánosságban el volt terjedve. Azt a motivumot, mely a feldolgozandó fém két fő sajátságát, a nyújthatóságot és a csillámot helyezte előtérbe. Másrészt szívesen elismerjük, hogy a nürnbergi ötvösök czéhe szakavatottságának és ízlésének adta tanujelét, mikor választása ez alakra esett.

Véleményünk szerint tehát a harangvirágtypus eszméje régóta lappangott a német ötvösművességben. Eredete után kutatva, tényleg sikerült két, illetve három ide vonatkozó rajzot fellelnünk. A két első A. Dürertől származik, s Ephrussi *Albert Dürer et ses Dessins* czimű munkájában jelent meg.

Az I. számú kettős serleg, valamint társa csúcsíves ízlésű. Öble virágkehelyről van másolva s oly természethűségű, hogy majdnem bizton azt lehetne állítani, hogy a mester szeme előtt sarkantyú-virág lebegett. Figyelmeztetünk az egyes osztályok erős hangsúlyozására, melyek a további stylizálás menetét már sejteni engedik. A II. serlegen a csúcsíves ízlés még erősebb mérvben érvényesül. Öble szintén virág formájára készült, de conventionálisabban van feldolgozva mint amaz. Az egyes czikkek ellenben tisztábban tünnek ki, úgy hogy már benne nehézség nélkül véljük, a harangvirág-serleg alakját felismerhetni. A harmadik rajz, melyet Bergau *Wentzel Jamnitzer's Entwürfe zu Prachtgefässen in Silber und Gold* munkájából kölcsönöztünk, a lényeges tulajdonságokat illetőleg, majdnem azonos serlegünkkel.

Bergau e rajzot, daczára annak, hogy rajta Virgil Solis (1514—1562) mesterjegye fordul elő, Jamnitzernek tulajdonítja, s a mesterjegyre azt jegyzi meg, hogy Virgil Solis igen sokszor elfeledte az általa metszett, de mások által szerzett rajzokat, saját monogrammján kívül a szerző nevével is ellátni; ekként történhetett az, hogy a szóban forgó metszet szintén csak Solis jegyét hordja magán.

A harangvirág-serlegek úgy látszik átalában sokat foglalkoztatták a német művészeket. Rosenberg négy rajzot említ. Mi is bemutatunk egyet,* melyhez Dankó József kanonok úr szivességéből jutottunk. Alakja igen kecses, díszítése ügyesen van elrendezve, s meglepően hasonlít Georg Wechternek Hirth által — *Renaissance* 12. lap — közölt serlegéhez. De e rajz és a Nemzeti Muzeum serlege között is nem egy rokonvonást észlelhetünk. Szerzőjét nem ismerjük.

Látjuk e rajzokból, hogy a harangvirág-formának tényleg régibb előzményei voltak; az a jelen alakban már 1571 előtt ismeretes, mert metszetét Virgil Solis készítette, a ki 1562-ben már nem élt.

Két okból fektettünk arra súlyt, hogy a harangvirág-alak nem a czéhet 1571-ik évben kormányzó mesterektől származik.

Az első, jellemzése a nürnbergi ötvösök czéhében akkortájt uralkodó szellemnek, s a mesterek felfogásának, kik tisztán az által, hogy utánzandó mintákat készítettek, eleve kijelölték álláspontjukat, s az újonnan belépő mestertől eredetiséget nem kivántak. Megengedték ugyan, hogy képességét a compostióban is kimutassa, de avval is beérték, ha jól másolt.

* Catalog der Kupferstichsammlung des Herrn Karl Eduard von Liphardt in Florenz. Leipzig 1876.

A második ok az előzőnek mintegy folyománya.

Ama mesterek, kik az egyéni képesség legszebb nyilvánulását, az önálló alkotást csak másodsorban méltatták, valószinűleg nem tartották szükségesnek azt, hogy az általuk rendszeresített mintaserleg új eszmét is képviseljen, s hogy feltalálásának dicsősége a czéhet vagy a czéhmesterek valamelyikét illesse. Rosenberg czikkének egy másik idézete szinte megerősíteni látszik feltevésünket. E jegyzet u. i. a minta elkészítéséből felmerült költségek

Ismeretlen német mester metszete.

eredeti számlája, mely a mustraserleget trébelő mesternek Martin Rehleint mondja, majdnem valamennyi czéhmestert, a kik a minták költségeihez hozzájárultak, elsorolja, arról azonban, hogy a tervrajzot ki szolgáltatta, nem szól.

Nem azt kell-e ezekből következtetni, hogy a czéh e mintához egy XVI. századbeli *Musterbuch*-ban közzétett s ennek folytán ismeretes rajzot választotta, mint czéljainak legmegfelelőbbet, s hogy ezért nem örökítették meg szerzőjét? Azt megengedjük, hogy e rajz talán akkor lett először kivive; de a serleg mindamellett másolat marad.

Ha már most a nürnbergi czéhmesterek idegen helyen kölcsönözhettek eszmét, a mesterlegény is megtehette, s megtehetjük mi is, hogy a Nemzeti Muzeum serlegének czifraságát, — alakja már megközelitőleg meglévén — ne egy-egy más ötvös munkái között kutassuk. Más szóval, s a régiek szellemébe behatolva, tekintsünk el önálló szerzőtől s nézzük nem-e jelen esetben is csak tágabb értelmében vett másolattal van dolgunk.

Azt hisszük igen, mert a czifraságokhoz, legalább a mi a serleg száján látható jelenetek fele részét illeti, Virgil Solis szolgáltatta a gondolatot. Tőle való u. i. a négy itt másolatban bemutatott metszet (Bartsch 256—259), melyhez három a serleg szájáról vett médaillont csatolunk.

Az első metszet négy tornázó alakot mutat; kedvüket a testgyakorlathoz a kancsók és a kupák után itélve, az italból merítették. Az egyik alak tótágast áll, jobbról az asztalon pedig majom ül és iszik. Hasonlítsuk össze e metszetet a serlegünk száján trébelt rokon tárgyú médaillonnal — 1. sz. — s azonnal felismerjük a szoros kapcsolatot. A tótágast álló Amorette majdnem híven van másolva. Amott iszik a majom, utánozza azt a mit az emberektől látott; emitt tótágast áll vagyis megint csak utánoz.

A második — gyengén szólva undorító — jelenetből, a balról ülő s a mértéktelen ivás következményeiben sinlődő alakot némi változtatással ültette át serlegünkre a mester. A jellemző sertést is meghagyta kiséretében.

A 3. sz. médaillon harczias Amorettje más alakban, a harmadik metszetben fordúl elő.

1. sz.

2. sz.

3. sz.

S habár itt két katona veszekszik, mindamellett az alakok mozdulata, az oroszlán jelenléte elegendő módon bizonyítják azt, hogy ezuttal is jelen metszet vétetett a serleg diszítésének alapjául. A negyedik jelenet, tisztességesen mulató társaság, úgy látszik mesterünket épen nem érdekelte.

A három még fenmaradó felső médaillonra és az alsókra, nem voltunk képesek analogiákat találni. Megjegyezzük azonban, hogy az országos képtárban csak csekély számú Virgil Solis-féle metszet van, kellő anyaggal tehát nem rendelkeztünk, s hogy Nagler V. k. 265. lapon egy Bartsch által le nem irt metszetről emlékezik, mely tántorgó részeg bohóczot ábrázol. E metszetet serlegünk tánczoló bohóczával összehasonlítani nem birtuk,

HARANGVIRÁG-SERLEG.

Aranyozott ezüst. Nürnbergi munka. XVII. század eleje. A Nemzeti Muzeum tulajdona.

mert sajnos, sem nálunk sem Bécsben nem birják.

Ama önkéntelen kérdés merül fel végül, hogy miután serlegünknek diszítése V. Solis metszetei után készültek, a III. számú rajz W. Jamnitzertől való-e a mint azt Bergau állítja vagy nem? Erre határozott választ adni nehézséggel jár. Jamnitzer mellett Bergau szakavatott véleménye érvel; ellene saját magának abbeli beismerése, hogy a Jamnitzernek tulajdonított rajzoknak megfelelő ötvösműtárgyat nem ismer; hogy e nagyhirű német ötvös kétségtelen munkái és ama rajzok között sok hasonlatosságot kimutatni alig lehet; végül pedig, hogy serlegünk ugyanazon mester compositióival van czifrázva, mint a kinek jegye az érintett rajzon is előfordul.

Két eset lehetséges: vagy tényleg Jamnitzertől való a szóban forgó metszet s diszítéseül csak véletlenségből választották V. Solis rajzait, vagy a mester a ki serlegünket remekbe készítette, ismerte a mintarajz szerzőjét is, és ugyancsak az ő munkái között keresett diszítő motivumokat. Részünkről ez utóbbi vélemény fele hajolunk.

A Nemzeti Muzeum serlegének bélyege nem lévén, ötvösét csak a lényeges részletekben és a munkában észlelhető egyéni sajátságok megállapítása és pontos összehasonlítás alapján lesz lehetséges felismerni; ezt azonban itt, helyben eszközölni nem lehet. Neve tehát még egyelőre a jövő titka.

A serleg magassága 0·20 m.

Radisics Jenő.

Ezüst ékesség. Balaton-Füredi lelet.

VÁLASZOK ÉS NYILATKOZATOK.

I. A kandalló-kályháról. A *Művészi Ipar* folyóirat 2-ik számában Jakabffy Ferencz műépítésztől a kandalló-kályha czím alatt egy közlemény jelent meg, a melyet megjegyzés nélkül nem hagyhatok, mert abban, mint a hazai agyagipar egyik szerény munkása, magam is czélzatosságot találok és némely tekintetben helyreigazítást kérek.

Jakabffy úr ismerteti a közép kori kandalló használatát, anyagát s annak előnyeit a közönséges szerkezetű kályhák fölött, s kiterjeszkedik annak művészies kivitelére is; sőt maga is hozzájárul egy általa tervezett kandalló-kályha tervrajzával, a melynek kivitele, őszintén meg kell vallanom, igen szép és valóban jó ízlésre vall. Kár, hogy Jakabffy egyúttal rajzához a méreteket is nem mellékelte, legalább mi agyagiparosok egy jó ízléssel párosult magyar művet birtunk volna.

A czikk írójának törekvése csakugyan elismerésre méltó. De egyet nem tudok megérteni. Azt, hogy művészi kivitel tekintetében miért helyezi a közép korban használt márvány kandallót előbbre a jelenkorban használt cserép kandallóknál.

Igaz, hogy a márvány anyaga hívebben visszaadja a művész művészetét; de nem szabad azt felejtenünk, hogy a cserépből készült tárgyakon a díszítményes formák előállítása szintén nagy járatosságot igényel a rajzban és átalán a művészi alakításban, de a mit a művészet a formákban létrehoz, az részben elvész, midőn a tárgyat zománczczal látjuk el: a formák tisztasága áldozatul esik a színhatásnak.

Kifejezést ad nevezett műépítész továbbá annak, miszerint az országos tárlaton kályhaiparunk szép számmal volt ugyan képviselve, de hiányzott benne a művészies kivitel, s hogy e tekintetben ma Németország sokkal előbb áll. — Tökéletesen igazat adnak nevezett építész úrnak saját tapasztalataim is, csakhogy ennek az oknak okozatát is kell keresni, a mely részben közönségünk részvétlenségében, a külföldi készítmények iránti előszeretetben, részben pedig fönnt keresendő.

De ezúttal nem akarok agyagiparunk érdekében részletes tanúlmányt írni; hanem csak arra kérem szerkesztő urat, sziveskedjék tudósítani, vajjon a folyóirat elfogad-e esetleges közléseket, s terjedelmesebb tapasztalati tanulmányokat?

E részben irodalmunk oly szegény, hogy míg más nemzetek kötet számra bírják a múlt és jelen agyagiparának történetét, addig mi még a Budapesten felállított ipariskolánkban nem rendelkezünk, szerény kézikönyvvel sem.

tett nagy természettudományos felfedezések és technikai tökéletesítések készítettek elő, hogy ez az indusztrializmus az uralkodó, a primér, az önmagáért való. Nem idegen célok eszköze, hanem egy kor jellegzetes kultúrértékének kifejezője, mely abban a pillanatban, amidőn a nagy nemzetközi összecsapások új tapasztalatok elé állították a világot, saját elemeivel telítette a háborút magát is és ezt tipikusan gazdasági, indusztriális jelenséggé tette. Az ipari momentum éppúgy jellegzetes ismertetőjévé vált a 20. század nagy háborújának, mint ahogy a megelőző békés évtizedekre is rátörte bélyegét.

Máskor is előfordult már a történelem folyamán, hogy egy-egy nagymultú emberi vagy kultúrérték hatalmas háborúban jutott betetőzésre és abban állotta meg erőinek legnagyobb próbáját. Hogy csak egy példát említsünk: a keresztes háborúkat megelőzött vallásos kultúra is teljes mértékben hatott az egyes hadjáratok folyamán, ugyanolyan erőt fejtve ki a háborúk alatt is, mint a vallásos kultúra előző békés évszázadai alatt. Pedig a vallás még nagyobb fokban áll ellentétben a katonai elvvel, mint az indusztrializmus és mégis lehetséges volt a kettő együttműködése, — nyilvánvalóan a vallás és nem a militarizmus érdekében.

Mutatis mutandis ma is ezzel a jelenséggel állunk szemben, csakhogy ott eszmék lévén a mozgató erők, itt pedig realitások, ott csak szuggesztióként, szellemi erőként hat az, ami ma a szó teljes értelmében véres valóságot jelent.

Nincs tehát alapja annak a feltevésnek, hogy a 19. század ipari fejlődése tulajdonképpen az elkövetkezendő háborús felkészültség érdekeit tartotta szem előtt, épp oly kevéssé, mint oly elméletnek volna, mely azt akarná bizonyítani, hogy a középkor vallásos kultúrájának is militarisztikus mellékgondolatai voltak.

A brassói nyomda címere Brassó város címerével.

Wappen der Brassóer Druckerei mit dem Wappen der Stadt Brassó.

A bártfai nyomda címere Bártfa város címerével.

Wappen der Bártfaer Druckerei mit dem Wappen der Stadt Bártfa.

Nyomdajegyek az O. M. Iparművészeti Múzeum gyüjteményéből.

Druckereizeichen aus der Sammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums.

A MŰVÉSZET MINT BÉKEKÖZVETÍTŐ

Igaz, a történelem arra is mutat példát, hogy az ipari élet csaknem teljesen a háború céljait szolgálja: a városok előfutárjaiban, a várudvarokban, letelepített iparosok: az indusztriális városi polgárok elődei jóformán minden erejüket, munkaképességüket, ügyességüket a feudalizmus katonai érdekeinek szolgálatába állították. A fegyverkovácsoknak fontos és a későbbi középkori német városokban is nagy befolyásra jutott céhe, s az a nagy tekintély, melyet ezen iparág iparművészeti remekei élvezték, eléggé ékesen szóló bizonyítékok. Ámde itt a viszonyok teljesen megfordítottjai a maiaknak. A feudalizmus korában a katonai szellem az uralkodó, mely minden más kultúrértéket alárendel önmagának: technikát, ipart, művészetet, jogrendet stb. Ezzel a jelenséggel minden korszakban találkozunk: mindig egy kultúrjelenség válik ki, képviselve mintegy az illető kort jellemző szellemet és maga alá gyűrve, kisebb-nagyobb függőségbe hajtva a többi kultúrjelenséget. A római kor par excellence politikai, a kezdődő középkor vallási, a későbbi katonai, a reneszánsz művészi jellegű és több-kevesebb határozottsággal minden kornak megvan az őt legjellemzőbben kifejező kultúrtipusa.

A 19. század kultúrája az ipari kultúra. Ennek szol-

AZ IPAR-
MŰVÉSZETI
MÚZEUM
GYŰJTE-
MÉNYE

6 Szemelvények az Iparművészeti Múzeum iniciálé- és fejlécgyűjteményéből.

Buchschmuck und Initialen aus der Sammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums.

Magyar Iparművészet 1916.

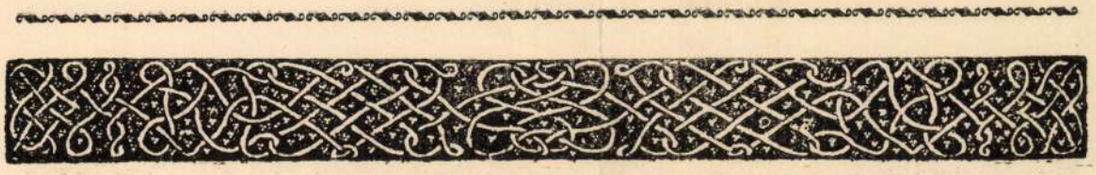

AZ IPAR-
MŰVÉSZETI
MÚZEUM
GYŰJTE-
MÉNYE

Szemelvények az Iparművészeti Múzeum iniciálé- és fejlécgyűjteményéből.

Buchschmuck und Initialen aus der Sammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums.

gálatában áll: tudomány, művészet, jog, politika, minden. A háború is. Nem az indusztrializmus elpusztítására törekszik ez, hanem ellenkezőleg annak átszervezésére, szűkké vált kereteinek tágítására. Ebből a nézőpontból a háború úgy jelentkezik, mint az ipari lehetőségektől túltelített s további expanziójukban meggátolt társadalmak explóziója. Sok vérrel, veszteséggel, fájdalommal jár ez a világrengető kitörés, de sok új lehetőséget is nyit majd, — s talán sehol annyit, mint éppen ipari téren.

A MŰVÉSZET MINT BÉKEKÖZVETÍTŐ

* * *

Megszoktuk, hogy a mai generációnak annyira szívéhez nőtt ipari kultúra legmagasabbrendű alkotásait az iparművészettől várjuk, és e megszokásunkban annyira a művészetre helyeztük a fősúlyt, hogy az ipari szempontokat szinte hajlandók voltunk néhanapján figyelmen kívül hagyni. Ám a háború a maga sokirányú gazdasági tendenciáival, saját külön ipari felkészültségével és hadviselésmódjaival, kiéheztetési törekvéseivel és blokádjaival kissé kijózanított bennünket ebben az irányban is. Minden nap újabb bizonyítékokat hoz arra nézve, hogy az iparművészet bármely más művészetnél nagyobb mértékben függ az anyagtól és erősebb fokban kívánja meg a nemzetek kölcsönös érintkezését és támogatását. És bár az iparművészeti piacon is ott látjuk a nagyhatalmi állású, a produkáló népeket és a kicsiny, többnyire csak fogyasztó nemzeteket, úgy mégis, ha egyáltalán fejlődni akar az iparművészet azon a csapáson, amelyet egy évszázad technikai és gazdasági lehetőségei biztosítottak számára, annál erőteljesebben és egyöntetűbben kell az egész vonalon megújhodnia és megerősödnie a háború után, minél igazabb az, hogy a most folyó világháború lényegileg a gazdasági elsőbbségért, az ipari hegemóniáért folyó harc. Az iparművészetre tehát nem lehet közönyös a hadjárat mindenkori állása, és még kevésbbé annak befejezése, illetve kimenetele. Ha általános anyagi depresszió, elszegényedés követi ezt, az ő feladata lesz formakincseinek segítségével megszokott esztétikai értékeinket számunkra fenntartani és azokat még fejleszteni. A formák gazdagságával, sokaságával, bőségével kell pótolnia az anyaggal való kényszerű takarékoskodást, amivel természetszerűleg együttjár a népművészet gazdag kincsesbányái-

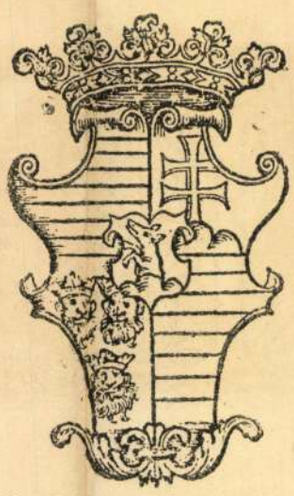

Nyomdajegy az O. M. Iparművészeti Múzeum gyüjteményéből.

Druckereizeichen aus der Sammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums.

nak még az eddiginél is intenzívebb kiaknázása.

Ha pedig gazdasági fellendülés — akár általános, akár csak részleges — fog bekövetkezni a háború nyomában, ha a hegemónia kérdése eldől, ha egy világ-monopólium fog irányt és lehetőségeket szabni a fogyasztó népek millióinak, akkor ennek elsőrendű érdeke lesz az iparművészet fejlesztése, kereteinek tágítása, programmjának széleskörű megvalósítása. Az iparművészetnek ez a szoros összefonódása a háborút követő eshetőségekkel, kötelességévé teszi, hogy teljes céltudatossággal békepolitikát folytasson, mert bármilyen béke jobb az iparművészetre nézve, mint a háború, mely az ipari élet összes értékeit a militarizmus céljaira foglalja le és a komoly művészet minden életfeltételét és fejlődési lehetőségét aláássa. Szomorú bizonyítéka ennek az úgynevezett háborús művészet, melyről ugyan sok szó esett már, de amelyet talán nem lesz hiábavaló a fentvázolt problémához való vonatkozásaiban is röviden érinteni.

Számos békés generációnak sikerült hagyományos igazsággá tenni a régebbi hadjáratok alatt tett azon megfigyelést, hogy „háborúban hallgatnak a múzsák". A most folyó háború — sajnos — rácáfol erre a tapasztalatra. Bizonyos, hogy sokan közülünk szívesebben vették volna a művészi produkció teljes szünetelését, mint a háború által inspirált művészetnek legtöbb alkotását. Mert azok az értékek, amelyekkel az utolsó év művészi termelése révén gyarapodtunk, oly mérleg felállítását engedik meg, melyben a passzívák lényegesen fölülmúlják az aktívákat. Az igazán komoly és maradandó becsű, nagyobbrészt emlékszerű alkotások elenyészően csekély számban vannak a háborús művészet kevésbbé kívánatos eredményeihez képest. Amennyiben a jelen háború folyamán a múzsák nyelve megoldódott, beszédük inkább a lelkek mozgósításának, a háborús pszichikai felkészültségnek céljait szolgálta, mintsem a művészet lényege és fejlődése által előírt célokat. Ez okból, a nagyon kevés kivételt nem számítva, a háborús művészet nem lehetett őszinte sem önmagához, sem tárgyához, devalválta a közízlést, ezzel is fokozva a befogadóképességet mind művészietlenebb és groteszkebb produktumok számára.

Mindinkább szaporodó tünetek azonban amellett szólnak, hogy e háborús légkörrel telített mű-

IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM: A SÜMEGI PÜSPÖKI KÖNYVTÁR.

A Műbarát
1922. II. 11–12. sz.

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ÚJ TERMEI

»A GYÜJTEMÉNY elrendezése akkor fogja végleges alakját felölteni, amikor palotánk rákosutcai szárnya és az udvari szárny kiépül, a múzeum elfoglalta az első emelet összes helyiségeit köröskörül, összefüggő egészet kapván gyüjteménye részére, és ha majd elkészül tervbe vett alkotásával, mely álmaink beteljesedését jelenti: a történeti szobasorozattal. ... Létesítéséhez ma már nem kell egyéb, mint idő. Mert ami szemeink előtt lebeg, az egy sora az intérieuröknek, mely a látogató elé varázsolja a lakásművészet magyar alakulását a XVI. század elejétől fogva a XIX. század elejéig. ... Az előmunkálatok nagyján már túl vagyunk. Raktárunkban egyre-másra gyűlnek a stukkomennyezetek, mindmegannyi jórészt ismeretlen, jórészt pedig eddig kellő figyelemre nem méltatott emlékei a hajdani fénynek. Itt várja a mindnyájunk által hőn óhajtott békét, hogy felállítható legyen a kolozsvári ferencrendiek gyönyörű gótikus helyiségének hű mása, mely a sorozatot megnyitni hivatva van. Hiszem és remélem, hogy e szobasorozat lesz az Iparművészeti Múzeum legérdekesebb, legtanulságosabb látványossága.«

Így írt Radisics Jenő 1916-ban. Álmainak beteljesülését nem érhette meg. De végső akaratát mi, örökének gondozói, hiven teljesitjük. Be nem várva a múzeum épületének ma már ad graecas calendas elhalasztott kiépitését, megalkudva a kényszerhelyzettel, megkezdtük a történeti szobasorozat felállítását.

És amint egymásután boltozódnak a stukkós mennyezetek, amint a bútorok, berendezési tárgyak, drágaságok a hozzájuk illő keretekbe foglalva összekerülnek, mindenki, aki az átalakulást figyelemmel szemléli, be fogja látni, mennyire igaza volt Radisicsnak. Amikor vásárolni, a gyüjteményeket gyarapitani alig lehet, leghálásabb feladatunk végre hozzáférhetővé, tanulságossá és élvezetessé tenni a közönség számára azt a sok kincset, melyet elődeink összegyüjtöttek. A történeti szobasorozatnak pedig kétszeres, fájdalmas érdekességet kölcsönöz az a körülmény, hogy a még felállitásra váró intérieurök eredetiének nagy része nem Magyarország többé. Ám lássák a felnövő generációk, ám lássák a külföldiek, milyen volt a régi Magyarország?

Igaz, hogy a jelenlegi gazdasági viszonyok mellett a múzeumberendezés nem könnyű feladat. Azelőtt palotákat lehetett volna emelni azért, amibe most csekély belső átalakitások kerülnek. A történeti szobasorozat kiépitésére még a háború előtt előirányzott állami dotáció elégtelen lett volna a cél megvalósításához. De lelkes múzeumbarátok nagylelkű adományai s a kiselejtezett gyüjteményanyag eladási árának egy része, melyet az átalakitási munkák költségeire felhasználhattunk, lehetővé tették három új helyiség berendezését. Ezek közül kettő már a történeti sorozatba beilleszkedő intérieur, mig a harmadik a múzeum külföldi bútorgyüjteményének egy részét foglalja magában ideiglenes felállításban addig, amig ezeknek a bútoroknak is megfelelő intérieurökben jut jobb hely.

A két új intérieurt, mely a kőszegi gyógyszertár mellé sorakozik, közönségünk eddig még részleteiben sem ismerte. A sümegi püspöki kastély könyvtár- és irodahelyiségeinek stukkomennyezeteit ugyanis a múzeum még a háború előtt lemásoltatta, a könyvtár berendezését pedig, a szép ajtót, az üveges szekrényeket és az asztalt, báró Hornig Károly veszprémi püspök a múzeumnak ajándékozta. A mennyezet és a nagyon rossz állapotban levő bútor a múzeum raktárában hevert s várta a karbahozást.

A sümegi püspöki kastélyt Bíró Márton veszprémi püspök épitette és diszittette a XVIII-ik század közepén. A harcias szellemű püspök, kinek a protestánsok ellen intézett támadásai magát Nagy Frigyest a pápához intézett tiltakozásra késztette, a tudománynak és a művészetnek lelkes pártfogója volt, amint ezt az egyházi fejedelmeknél akkoriban a jó hagyományok megkövetelték. Nagyszabású tervei voltak: újból fel akarta épiteni Sümeg várát, mely a veszprémi püspököknek a XVI. század óta rezidenciájuk volt, a török időkben pedig a Dunántúl végvára, hol sokáig őrizték az ország kincseit, a nagyváradi Szent László ereklyéket stb.[1]

A várat 1712-ben egy augusztusi zivatar alkalmával, villámcsapást adva okul, Heister utasitására felgyujtották s azóta romban hevert Somlyó, Tátika, Szigliget és Csobánc várával együtt. Bíró püspök

[1] Az alábbi adatokat Darnay Kálmánnak, a sümegi Darnay-múzeum igazgatójának szivességéből közölhetjük legközelebb megjelenendő történeti munkájának kézirata nyomán.

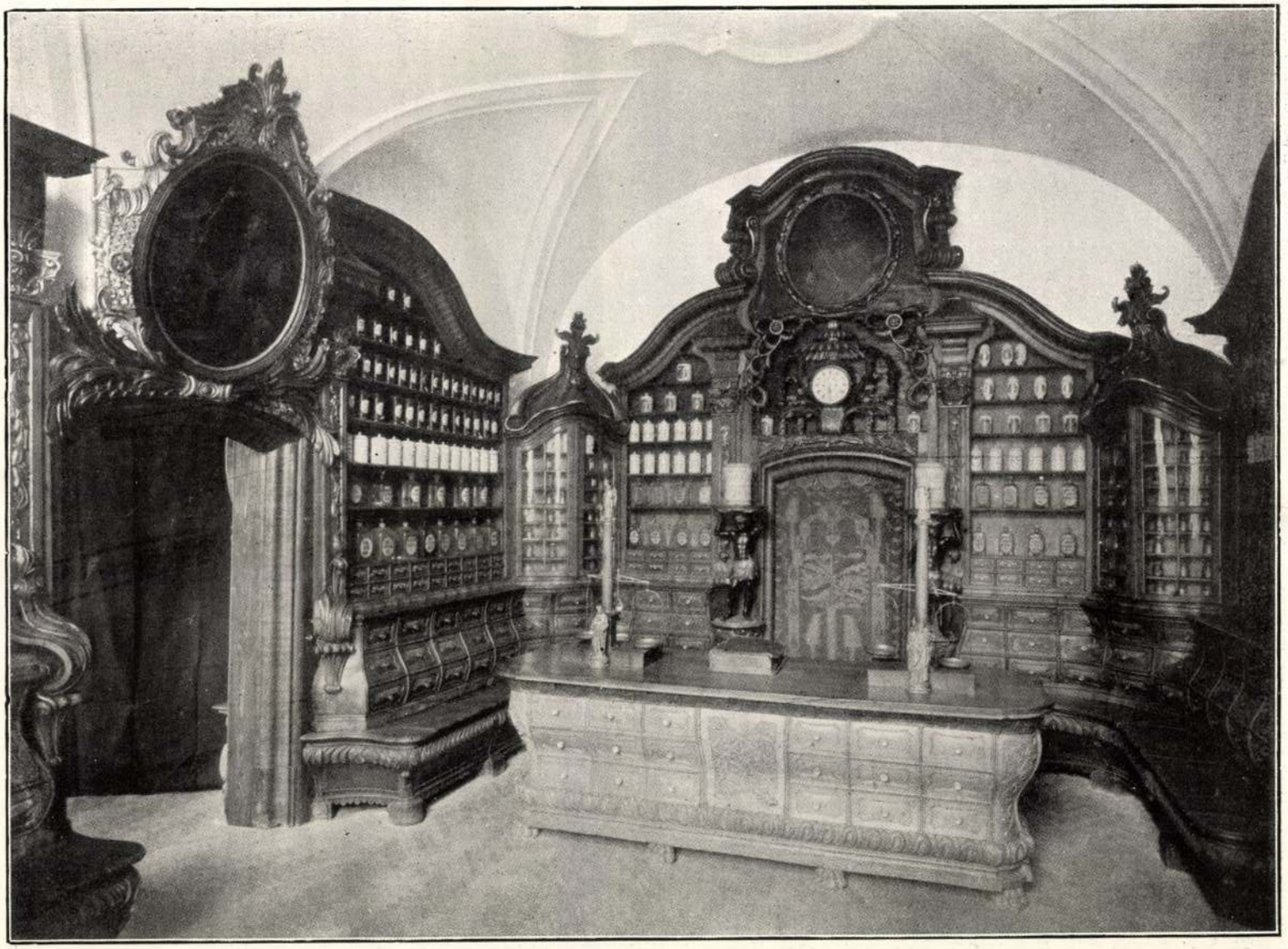

IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM: A KŐSZEGI PATIKA.

1747-ben kérvényt nyujtott be Mária Teréziához, hogy a vár felépitését engedje meg, s a királynő hajlott is kancellárjának, a veszprémi püspöknek kérésére, de tanácsadói húzták-halasztották a dolgot és csak 1751-ben érkezett le Bécsből a várva-várt engedély. Ekkor azonban Biró Márton már más vállalkozásba fogott. Reinthal Sever ferencrendi atya tanácsára és az ő irányitása mellett kastéllyá alakittatta át a sümegi várhegy tövében 1652-ben épült ferencrendi kolostort, hol a veszprémi püspökök a vár elpusztulása óta laktak. A kastély loggiás terme volt a legnagyobb terem a megyében; itt tartották a megyegyűléseket is 1835-ig, amikor Kopácsy püspök három kisebb termet készittetett belőle. Falait Maulpertschnek a Sümeg szomszédságában levő várakat ábrázoló freskói diszitették, mignem 1877-ben ezek is eltűntek a vandál renoválók keze alatt.

Most az Iparművészeti Múzeumban látható a sümegi püspöki kastély két helyiségének, a könyvtárnak és az irodának mása. Mindkettő kis méreteiben is jellegzetes példája a barokk stilus belső architektúrájának, amely Wölfflin szerint, ellentétben a renaissance-szal, nem többé a kiegyenlitettségnek, hanem a keletkezés nyugtalanságának, a változó állapotok feszültségének kifejezője. Csupa mozgás, festői hatás, színekkel, fénnyel való játszás, mely különösen a könyvtár színes és dúsan aranyozott mennyezetén észlelhető. Egyébként a nálunk még a XVIII. század derekán is divó barokk eléggé távol áll a Louis XIV. és Louis XV. sokkalta kecsesebb formáitól és inkább a pazarabb dekorációt kedvelő olasz és német (osztrák) stilushoz közeledik. Igy keletkezik az ú. n. Mária Terézia stilus, mely hazánkban valamennyi fennmaradt régi berendezés között talán az egy Biedermeier kivételével, a legszámosabb és a magyar iparművészetre leginkább jellemző alkotásokat hagyta az utókorra.

A könyvtár berendezése — eltérőleg a mennyezetdiszitéstől — még nyugodt formákat mutat. A beépitett, diszkrét berakással diszitett üvegszekrények csupán a lekerekitett sarkokon tüntetnek fel hajlitott vonalakat, egyébként csak az erősen tagolt párkányok és a pillérek aranyozott oszlopfejei árulják el keletkezésük korának izlését. A múzeum az üvegszekrényekben helyezte el könyvkötésgyüjteményét, melyet más helyen fogunk bővebben ismertetni.

A másik intérieur — a sümegi irodahelyiség — eredeti mintájának csak méreteit és mennyezetét reprodukálja. Berendezése, eltekintve a sümegi püspöki kastélyból származó szép ajtótól, Mária Terézia stilusú magyar és osztrák bútorzatból áll. Említést érdemel egy szép üvegesszekrény, egy nagyszebeni ülőkészlet hollandi és angol bútorokra emlékeztető formáival, egy tömör diófából faragott ruhaszekrény, egy csillár, néhány tükör stb. Biró Márton püspök egykorú arcképét Darnay Kálmán úr volt szives a múzeumnak letétként átengedni, úgy mint a püspöknek pásztorbotját is. A fehér falú terem berendezése még kiegészitésre vár, különösen hiányzik a kályha, úgyszintén a lakályossághoz nélkülözhetetlen szőnyeg.

Az intérieurökhöz csatlakozik a terem, mely a múzeum renaissance- és barokkkori külföldi bútor, goblin-, ötvösségi és bronzgyüjteményét foglalja magában. Itt láthatók a múzeum bútorgyüjteményének kiváló darabjai mellett az üvegfestmények, az evőeszköz- és kulcsgyüjtemény (Glück Frigyes ajándéka), plakettek stb. A falakat a Szépművészeti Múzeumból kikölcsönzött képek élénkitik gazdag velencei keretekben.

Az új berendezéssel az Iparművészeti Múzeum emeleti helyiségei beteltek s egyelőre nincs kilátás, hogy a múzeum terjeszkedhessék. Az emelet többi termeit az iparművészeti iskola és a könyvtár foglalják el, úgy hogy addig, amig ezek számára más hely nem kerül, vagy a múzeum hiányzó szárnya kiépithető nem lesz, további intérieurök felállitására gondolni sem lehet.

Pedig a múzeum gyüjteményanyaga, mely újabban is számos értékes letéttel gyarapodott, még egyre várja a megfelelő felállitást Olasz, francia és angol bútoraink, a Régence, Louis XVI., empire- és Biedermeier-bútor, az elefántcsontfaragás, a vasművesség és főleg a gazdag textilgyüjtemény mind helyet kiván magának, olyan múzeális elrendezést, amilyenre a még rendelkezésre álló földszinti körfolyosón lehetőség nem kinálkozik.

De tudjuk, hogy más múzeumaink is nehéz helyzetben vannak a megoldatlan helykérdés miatt. Tudjuk azt is, hogy jelenleg épitkezésekbe kezdeni nem lehetséges. Igy hát türelmesen várnunk kell a jobb időkre, amikor az évtizedek óta megérlelt és előkészitett tervek megvalósithatók lesznek. Bizunk benne, hogy közönségünk kipróbált áldozatkészsége nem fog cserben hagyni ezután sem és hogy a nemzeti gyüjteményeink most kialakuló új szervezete meg fogja találni a módját annak, hogy a megkezdett munka befejezéséhez, az Iparművészeti Múzeum gyüjteményeinek megfelelő kiegészitéséhez és felállitásához szükséges helyet és anyagi eszközöket előteremtse. Végh Gyula.

— Izrael vidám, — mondá a főispánné, — fütyörészve jön fel a lépcsőkön.

— Bubenyik fején félre van csapva a vadászsapka. Bubenyik be van rúgva, — figyelte meg Homlódy.

— Nagy traktában voltak, — jegyezte meg a tatár herczegnő.

Végre fölérkezett Kopereczky, nehéz léptei egyre közelebb hangzottak, — de ez egy örökkévalóság volt, míg benyitott.

— Széna-e vagy szalma? — kiálták négyen is, mialatt az elbizakodott Feri nagy flegmával fésülte a bajuszát, egy zsebtükröt tartva maga elé.

— Szalmáról szó sincs, — nyilatkoztatta ki a főispán, bizonyos fontoskodással, — de a széna sincsen még lekaszálva.

Egy kis lehangoltság keletkezett.

— Nem értjük!

Feri maga is meghökkent.

— Hát ne tréfálj, — mondá türelmetlenül.

— Az ördögnek tartoztam egy úttal, — folytatá Kopereczky, s az arczok még jobban kezdtek elsötétedni, — nem volt szerencsém.

— Izrael, az Istenért, megölsz bennünket,— pirongatta Vilma. — Beszélj már világosan. Ideadta Tóth a leányt, vagy nem adta?

— Nem adta, — felelte Kopereczky nagy léleknyugalommal, és egy kis művészi szünetet tartott, mialatt kínos, temetői csönd állt be a szobában, — mert nem adhatta, nem lévén mostanság otthon.

— Tehát nem is beszéltél vele?

— Természetesen nem beszéltem, mert még tegnap utazott el Trencsénbe, sürgönyt kapott, hogy a sógorát, Velkovicsot megütötte a guta, elment a temetésre és a családi ügyek rendezésére.

Nagy lidércznyomás alól szabadultak fel a kedélyek.

— No, hála Istennek. Akkor hát nem romlott el semmi.

— Sőt minden a lehető legfényesebben áll, — erősítette Kopereczky.

Elbeszélte aztán, hogy az asszonyok előtt nem titkolta el, mi járatban van, mire ők megnyugtatták, hogy Mari még tegnapelőtt este őszintén elmondta szüleinek az erdőben történt jelenetet és azt is kijelentette, hogy vagy Ferihez megy férjhez, vagy senkihez, és hogy az öregúrnak nem volt ez ellen semmi kifogása, ellenkezőleg, kijelentette, hogy Feri neki rokonszenves és ha egy kicsinyt megkomolyodik, kiváló ember lesz belőle.

Körülbelül minden arcz kiderült. Hisz ez már annyi, mint bizonyos. Feri már vőlegénynek tekinthető. Csak Ferit nyomta az a gondolat, hogy Velkovicsot megütötte a guta. Mért épen Velkovicsot? Nem tudott inkább valaki mást megütni? Sehogysem tetszett neki, hogy épen Trencsénbe kellett utaznia Tóth úrnak.

— És miben maradtatok? — kérdé Kopereczkytől.

— Hát miben maradtunk volna? Az esküvő idejét majd megállapítjátok magatok ketten. Tóthné olyasvalamit említett, hogy őszre szeretné.

— Az messze van!

Kopereczky pajkosan hunyorgatott.

— Értelek, kópé. Micsoda édes kis teremtés! Nem tudtam betelni a nézésével, s mikor elkezdtem a képzeletemben vetkőztetni s egyenkint hullottak le róla a reklik és a szoknyák...

— Utálatos vagy, Izrael! — szakította félbe a főispánné. — Sohasem nézhetek többé nyugodtan a szemeidbe, ha meggondolom, hogy milyen paráznaság lakik bennök.

— Mikor jön haza az öregúr? — kérdezte Feri.

— Nem tudják. Azért neked legyen rá gondod, mert megigértem, hogy mihelyt hazajön, felkeresem. Ámbár Mari azt mondta, hogy nem okvetlenül szükséges, vagyis hozhatod már a gyűrűket . . .

— Nem, az nem volna illendő, — vélte Homlódyné, — az apát be kell várni az eljegyzésre.

Feri mindamellett még aznap megrendelte a gyűrűket Skarba ezüstművesnél, a kezdőbetűket és az évszámot vésette belülre. Ennek a híre is gyorsan elterjedt a városban s egymást érte a sok gratuláczió, fakgatás, kérdezősködés. Meg is bánta a dolgot, mert úgy járt, mint azok a szerencsefiak, a kiknek a sorsjegyét kihúzzák. A hitelezők elhallgattak ugyan, sőt új pénzeket jöttek felkínálni, persze jó kamatra, mert hiszen még levegőben lóg a tündér-vár — vagyis libalábon forog (a hogy a csípős nyelvűek jegyezték meg), de a helyett özönével jöttek a kéregetők, a feltalálók, a kiknek csak épen egy pár száz forintra volna szükségük, hogy nagy dologgal ajándékozzák meg a világot, s ime, itt van egy vérbeli gavallér, a ki egy garmada pénzhez jut, ezt jó lesz most mindjárt melegiben megfogni, jöttek azok a bizonyos özvegyasszonyok, a kiknek a férjeik a forradalomban estek el, jöttek a jótékony egyletek, megválasztották disztagnak, előkerültek a poklok zugából is régi iskolatársak, a kiknek mind kellett valami, Klementy szerkesztő egy kis baráti kölcsönt kért, a mit lehetetlen megtagadni, már csak azért is, hogy valahogy ki ne irja lapjában az érdekes Hymenhírt (azért, hogy majd kiirja annakidején, új kölcsön következik). De ki győzné sorban elszámlálni, hogy az ilyen szerencsének mivel van a másik oldala kibélelve. Legkellemetlenebb volt az öreg Noszty, kit (de köztünk maradjon a szó) csődde fenyegettek a pesti hitelezői s kapóra jött a «meglékelt dinnye»-távirat, hogy egy kis pénzműveletre használja fel a helyzetet. Ferivel egy tizezer forintos váltót iratott alá, melyre most már Kopereczky is alákanyarította a nevét. Hiszen nem lehet úgy hagyni, mert ha az öreg ellen most csődöt kérnek, akkor esetleg összeomlik az egész dolog s minden eddigi pénze elúszik. Ment hát Kopereczky is a pénze után.

Ferinek szintén ki kellett magát húznia, hirtelen megvette a Topsich gróf négy fekete lovát s azon hajtatott Rekettyésre, úgy ment az a négy ló, mint négy páva, még a föld is érezni látszott kényes lépkedésüket. Tóth még mindig nem jött haza, azt irta, hogy a megboldogult Velkovics nagy rendetlenségben hagyta családját, tehát addig marad ott, míg türhető állapotokat tud teremteni. És hát csak hadd maradjon, nem hiányzik most senkinek. Mari boldogan turbékolt Ferijével, Tóthné pedig még szerelmesebb volt leendő vejébe, mint a leánya. Vasárnap a Feri fogatán látogatást tettek a voglányi várkastélyban, ott is ebédeltek, a tatár herczegnő még a helyüket is megfujta, úgy megbecsülte. Hej de más világ az ezeknél a nagy uraknál. Ott a kanalak és kések is másképen csörögnek, mint közönséges helyen.

Azontúl is majd minden nap átment Feri Rekettyésre, a mikor pedig nem mehetett, legalább Pimpósi vitt el egy bokrétát lóháton üzenetet vive, hozva. Mindig közte volt, hogy az öreg tekintetes úr még nem érkezett meg.

Két hét is elmult, a juliusi nagy hőségek beütöttek és Tóth még mindig nem jött. Már Kopereczky is türelmetlen lett, Pestre kellett volna mennie, de napról-napra halasztotta, hogy előbb Tóthtal végez — s azután megy a császár-fürdőbe a rheumás lábával. Maga Feri is elutazott, egy Zemplénmegyében lakó gróf feloszlatta a versenyistállóját, no hát ezt az alkalmat nem szabad elmulasztani, hátha könnyű módon juthat ott az önkénytes árverésen nemes állatokhoz, — a melyekben Mari is örömét fogja találni; a vasuton azonban azt hallotta, hogy egy másik grófnak eladó a Balatonon dangubáló yachtja és hogy most épen meg van szorulva, vesztett a kaszinóban, potom áron meg lehetne szerezni! Ferinek a yacht új szeget ütött a fejébe.

Terringette egy yacht! Ez már valami. Milyen fölséges nászutazás lenne ide-oda őgyelegni a Balatonon saját yachton! Ilyet még egyetlen Noszty sem produkált. Fogta magát, az első állomáson kiszállt s a zempléni árverés helyett neki vágott a dunántuli útnak Siófokra.

Hogy im távol volt Feri, most már épen semmit se tudott Kopereczky Tóth úr felől. De hát mire való a főispáni hatalom? Legott egy meghagyást intézett a rekettyési állomásfőnökhöz, hogy az naponként értesítse, ha megjött-e már Tóth Mihály vagy sem, a mi aztán meg is történt, de mindig az, hogy még nem érkezett meg.

Még az ágyban feküdt egy reggel, mikor Bubenyik sürgönyt hozott be ezüst tálczán és egy névjegyet. A főispán a sürgönyt bontotta fel előbb s bosszusan dobta a padlóra; a szokásos jelentés volt benne az állomásfőnöktől: «Tóth Mihály ma sem érkezett meg», majd a névjegy után nyult, azon meg az volt irva: «Tóth Mihály.»

— Ő maga van itt? — csodálkozott a főispán.

— Ő maga.

Kopereczky vidáman ugrott ki ágyából.

— Vezesd be hamar az elfogadó szobába s vigyél be szivart és cognacot. Mondd, hogy öt percz alatt rendelkezésére állok.

De még talán annyi se telt el, már felöltözött s szaladt be Tóth Mihályhoz, kordiálisan belecsapva a kezébe s megrázva azt, hogy szinte ropogott erős markában a becsületes, kérges tenyér.

— Isten hozta, Isten hozta kedves bátyám. Tessék helyet foglalni.

De Tóth Mihály állva maradt; egy csöppet se vidult föl, a hogy a látogató szokott a szivélyes fogadtatásra viszonzásúl, halvány arczán mély szomorúság ült, melyet talpig fekete ruhája csak kiemelt; még a meleg kézszorítást is mintegy húzódozva fogadta, mint a kinek valami bankóból tévedésből többet adnak ki, mint a mennyi jár.

— Egy igen különös ügyben vagyok bátor tiszteletemet tenni méltóságodnál. Nem is tudom, hogy és hol kezdjem . . .

— Kezdheti, a hol tetszik, kedves Tóth bácsi, és nem is olyan különös már, mert nem ön kezdi, ön csak folytatja. Hiszen én voltam a kezdő, azért kerestem fel a multkor Rekettyésen. Hja, ezek a fiatalok! Az ember fölneveli a kis madárkát, aztán egyszer csak megnő a szárnya és hess, elröpül a fészekből. De hát mért nem ül le, Tóth bácsi?

— Köszönöm, de már csak állva maradok. Hát iszen épen azért jöttem, mert a feleségem megirta, hogy megtisztelte méltóságod a házamat és arról is értesített, hogy ujólag készül hozzám bizonyos ügyben.

— Hát az csak természetes, — szólt Kopereczky, a kezeit dörzsölve.

— Meg akartam előzni és otthon ki sem szállva, egyenesen ide jöttem Trencsénből.

— Igen szép öntől, hogy meg akart a fáradtságtól kímélni, de ezzel roszat is tett, mert megfosztott néhány kellemes órától, melyet a

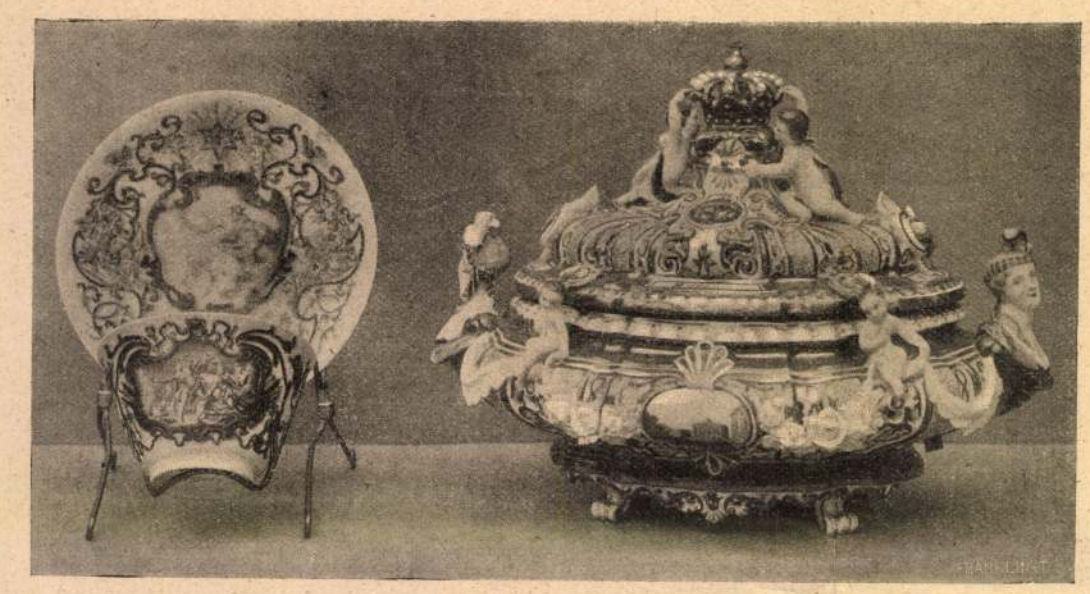

MEISSENI PORCZELLÁNOK STRASSER FELDAU ZELMA GYŰJTEMÉNYÉBŐL.

családja körében tölthettem volna ebből kifolyólag.

Tóth úr mohón kapott ezen a hivatalos kifejezésen; épen ilyenforma kiméletes kifejezést keresett szűk szótárában.

— «Ebből kifolyólag», méltóztatott mondani. Ez az, a mi engem aggasztott. Ettől akartam megkimélni méltóságodat, mivelhogy . . .

— Nem értem önt?

— Mivelhogy abból a dologból már nem lesz semmi — mondta Tóth Mihály szeliden, egyszerűen.

— Melyik dologból?

— A melyből kifolyólag hozzám akarna jönni méltóságod.

— Én a Noszty sógorom ügyét értem — lihegte Kopereczky izgatottan.

— Én is — felelte Tóth Mihály. — Nem akarom azt a szint adni a dolognak, hogy a főispán úr, illetve a szolgabiró úr kosarat kapott, hát arra jöttem kérni, ne méltóztassék engem e miatt fölkeresni s különösen kegyeskednék oda hatni a szolgabiró úrnál, hogy a leányomat, kinek bizonynyal fájdalmat okoz az én elhatározásom, ezentul mint lovagias urhoz illik, mivel a házassági kapocs teljesen lehetetlen, kerülje.

Kopereczky elsápadt, a haja fölborzolódott az égnek, ajkai rángatózni kezdtek, majd sebesen nyargalt föl s alá a szobában, feldöntve a kis asztalkák közül egyet.

— Hát megvan ön veszve, édes Tóth? Hát tudja ön, mit cselekszik?

— A mit egy becsületes apának kell cselekedni.

— Nem fél ön, hogy a sógorom hasba lövi?

— Én semmitől se félek.

— Hiszen nekem azt mondta a neje, hogy ön örömmel veszi tudomásul a Noszty szándékát.

— Ez akkor volt; most máskép határoztam.

— Gondolja meg, leánya szereti Nosztyt s boldogtalanná teszi ezt a kedves teremtést.

— Azt is meggondoltam.

— De legalább az okot mondja meg.

— Nem szándékozom az okot megmondani.

Ez a csökönyösség a dühöngésig fokozta a Kopereczky felindulását, nem birta már magát türtőztetni. A csengetyűhöz rohant s olyat rántott rajta, hogy a bojtos zöld zsinór leszakadt, vérbeborult szemekkel dobta a padlóra Tóth úr elé:

— Vigyázzon Tóth, vigyázzon! — rikácsolta. — A sógorom nem hagyja ezt annyiban, magyarázatot fog öntől követelni.

Tóth Mihály szomorúan rázta a fejét.

GYERTYATARTÓ ÉS LEGYEZŐK GRÓF BATTHYÁNY GÉZÁNÉ GYŰJTEMÉNYÉBŐL.

— Azt ő bizonynyal nem fogja cselekedni.

Ezzel meghajtotta magát és távozott. Az ajtóban egymást keresztezték a befelé rohanó Bubenyikkal.

— Mit parancsol mélt . . .

De már abban a szempillanatban visszaesett a szó a torkába, mert olyant csattant képén a Kopereczky hatalmas tenyere, hogy künn az előszobában is meghallhatta a távozó Tóth.

Bubenyik fölszisszent s jajgatni kezdett, míg a báró föl s alá szaladgálva fújt, mint egy megvadult bika, majd némileg lecsillapodván, rárivallt Bubenyikra.

— Ne ordíts, marha! Hát nem látod, hogy ez csak forma, hogy ezt voltaképen Tóth helyett kaptad. Nem birtam már magammal, Bubenyik. Muszáj volt valakit pofonütni.

Mit csinál a pók, ha a hálóját összetépik.

Nagy katasztrófa volt ez. Szerencse, hogy még el lehetett egy darabig titkolni. Kopereczkyt elöntötte az epe, hiszen az ő pénzéből úszott el a legtöbb, már most aztán nem a Császárfürdőbe küldték az orvosok, hanem Karlsbadba, a sárgaság ellen. El is ment Malinka kiséretében másnap az esti vonattal, mielőtt még Feri hazajött volna.

— Megölném, ha most kellene vele találkoznom. Inkább elmegyek otthonról.

— Ugyan, ugyan, mit bántod a szegény fiút, inkább sajnálkoznod kellene felette — csillapította Vilma. — Nagy bánata lehet. Mert szereti azt a leányt.

— Én is szeretem a pénzemet. Nekem is nagy bánatom van.

Ferinek első látogatása, a mint vissza érkezett Bontóvárra, Vilmának szólt. Már akkor tele volt a ház rokonokkal. Ezek még a régi módi urakból valók. Nem hagyják az elesetteiket hidegvérűen elpusztulni, mint a maiak. Mindig akkor röffentek össze, ha valami baj történt, a mi tiszteletre méltó vonás volt bennök, — ezért is uralkodtak nemzedékről-nemzedékre a megyében. Mert minden hatalom a tisztesség valamely forrásából ered.

Vidáman toppant be azzal a szóval, hogy yachtot vett Mari számára.

— No süsd meg — szaladt ki a szó a nyers Leviczky Jánosból.

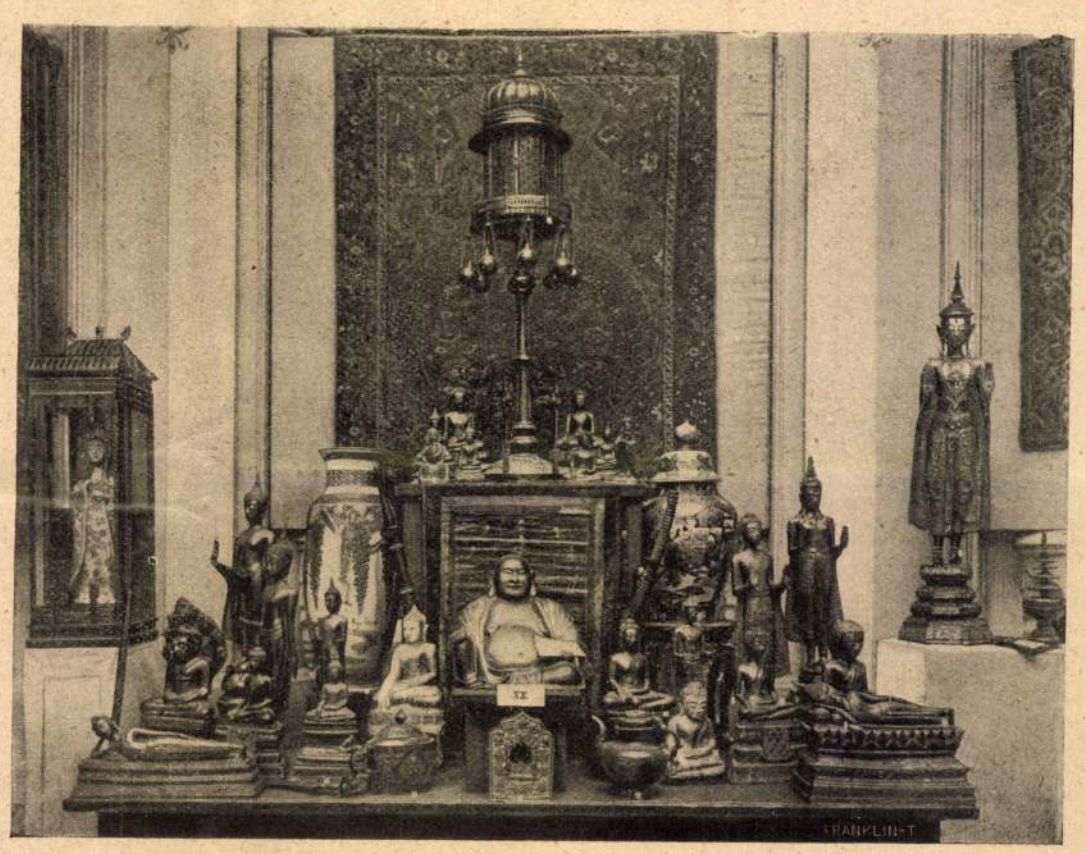

INDIAI BÁLVÁNYOK DR DELMÁR EMIL GYŰJTEMÉNYÉBŐL.

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM AMATEUR-KIÁLLÍTÁSÁRÓL.

— A yachtot?

— A yachtot is, a Maridat is.

Apránként vallogatták ki a történteket. Szegény Feri valóságosan összetört. Annyira a szivére vette, hogy eleinte az öngyilkosságtól féltették. Vilma ott tartotta maga mellett a lakosztályában. Puskát, pisztolyt gondosan elzárt és a kulcsot magánál tartotta.

A család is teljesen ki volt forgatva nyugalmából. Hisz az ilyen dolog alkalmas megrendíteni azt a tekintélyt, a melynek éltek, a melyből a gőgjük táplálkozott. Először a férfiak hányták-vetették meg az esetet, természetesen gentry-észszel. Szörnyűség, hogy ilyesmi történhetik egy Nosztyval. Hát az történt, hogy nem sikerült neki egy jól kieszelt spekuláczió. De ők csak azt az oldalt látták, hogy egy Nosztynak röviden kiadták az utat. És ha már ebből az ügyletből, melyre annyi fáradtságot áldoztak egyes családtagok, nem lehetett pénzt csinálni, hogyan lehetne legalább egy kis vért ereszteni, akár innen, akár onnan, — hisz az már mindegy.

Rágányos vetette fel a kérdést, nem kellene-e Ferinek magyarázatot kérni Tóth Mihálytól? Mert Feri bizonyos fokig önérzetében is meg van kurtítva.

Homlódy ellenezte. Az ő felfogása szerint szabad a kosár. Isten mentsen, hogy házasságkötések a lovagiasság szabályai szerint intéztessenek el.

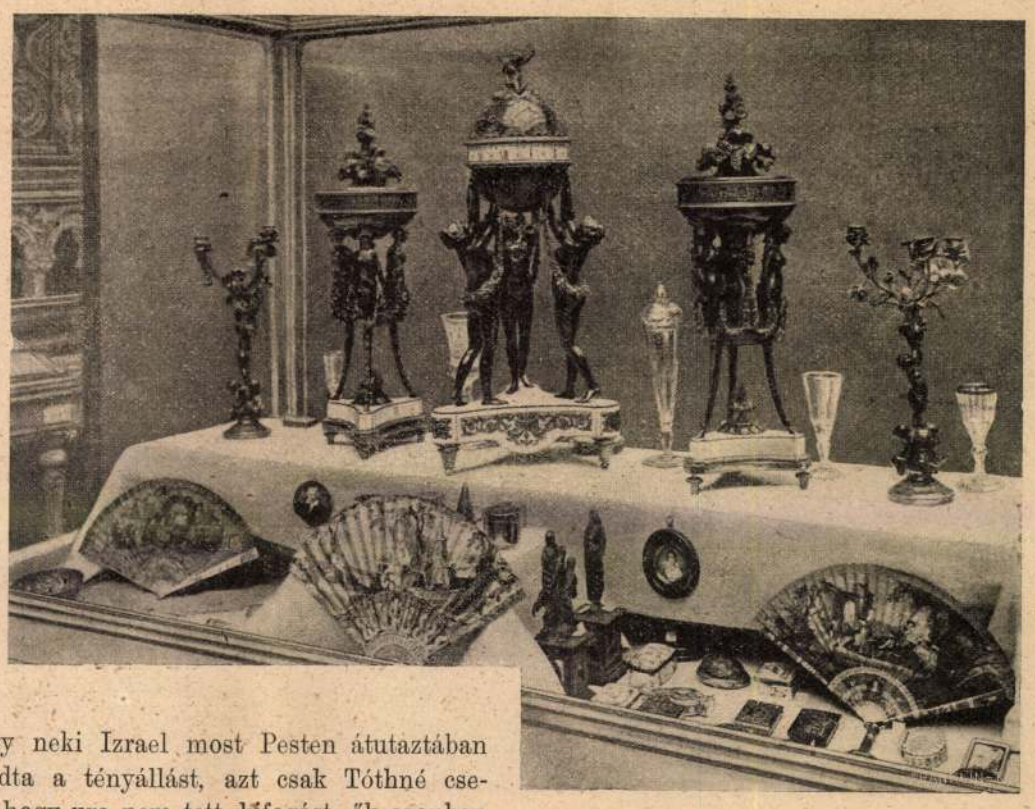

KANDALLÓ-DÍSZEK BÁRÓ HERZOG MÓR GYŰJTEMÉNYÉBŐL.

BÉCSI PORCZELLÁN TINTATARTÓ GRÓF ANDRÁSSY ALADÁRNÉ, ÉS MILANÓI FAYENCE CSÉSZE DE SARBÓ ARTURNÉ GYŰJTEMÉNYÉBŐL.

Leviczky Jánosra, a nagytermetű nyugalmazott dzsidás-ezredesre, a híres párbajhősre tapadt minden szem.

— Hát te mit mondasz, János?

Az ezredes azt mondta, hogy ő igenis lát bizonyos subtilis árnyalatot, a miből lehetne valamit kihozni. Tóth Mihály ugyanis beleegyezett a Feri-féle házasságba és csak most, miután Trencsénből megjött, jelentette be vétóját, a mi könnyen úgy tüntetheti fel Ferit a csőcselék szemében, mintha valami becstelen dolgot tudott volna meg róla Trencsénben, a hol az ezrede feküdt, — hát igenis, Ferinek joga van magyarázatot követelni.

Az ezredesnek senki sem mert ellentmondani, olyasmi nem történt vele soha; még Noszty Pál sem cselekedte volna meg, de most kénytelen volt vele, mert ő körülbelül sejtette, hogy milyen magyarázatot adhatna Tóth, ha kényszerítenék, — ennélfogva úgy vélte, hogy teljesen csatlakoznék a János úr helyesen és finoman kidomborított nézetéhez, ha Tóth Mihály már egyszer tényleg igent mondott volna, de a hogy neki Izrael most Pesten átutaztában elmondta a tényállást, azt csak Tóthné csevegte, hogy ura nem tett kifogást, ők azonban Tóthnak csupán egy kijelentését tekinthetik mondottnak, a mit a Feri megbizottja, Kopereczky előtt személyesen tett, s ez az, hogy nem adja a leányát, — ezért pedig nem lehet felelősségre vonni.

Leviczky haragosan rángatta bozontos szemöldjeit és noha Noszty igen tapintatos formában czáfolta, a rokonok mindamellett azt hitték, hogy legalább is megeszi.

Mórgott is, mikor bevégezte, de nem ette meg. A párbaj pedig elmaradt.

Hanem azért még hetekig, hónapokig folytak az e fölötti eszmecserék a férfirokonok közt, míg az asszonyok leginkább a miatt szidták Ferit, hogy a gyűrűket itthon csináltatta s így a kezdőbetűkből a bolond is kitalálhatja, kit akart menyasszonyául; nincs hát semmi mentség, előbb-utóbb köztudomásra jut a kosár. S az a szégyen, az a rettenetes szégyen! Ha a gyűrűkkel nem történik ez a könnyelműség, — el lehetett volna titkolni vagy tagadni, de így mindennek vége.

— Az utczán se merek többet mutatkozni, — nyafogott a kis grófné (Rágányosné).

RÉGI MAGYAR ÖTVÖSMŰVEK BÁRÓ RADVÁNSZKY GÉZA GYŰJTEMÉNYÉBŐL.

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM AMATEUR-KIÁLLÍTÁSÁRÓL.

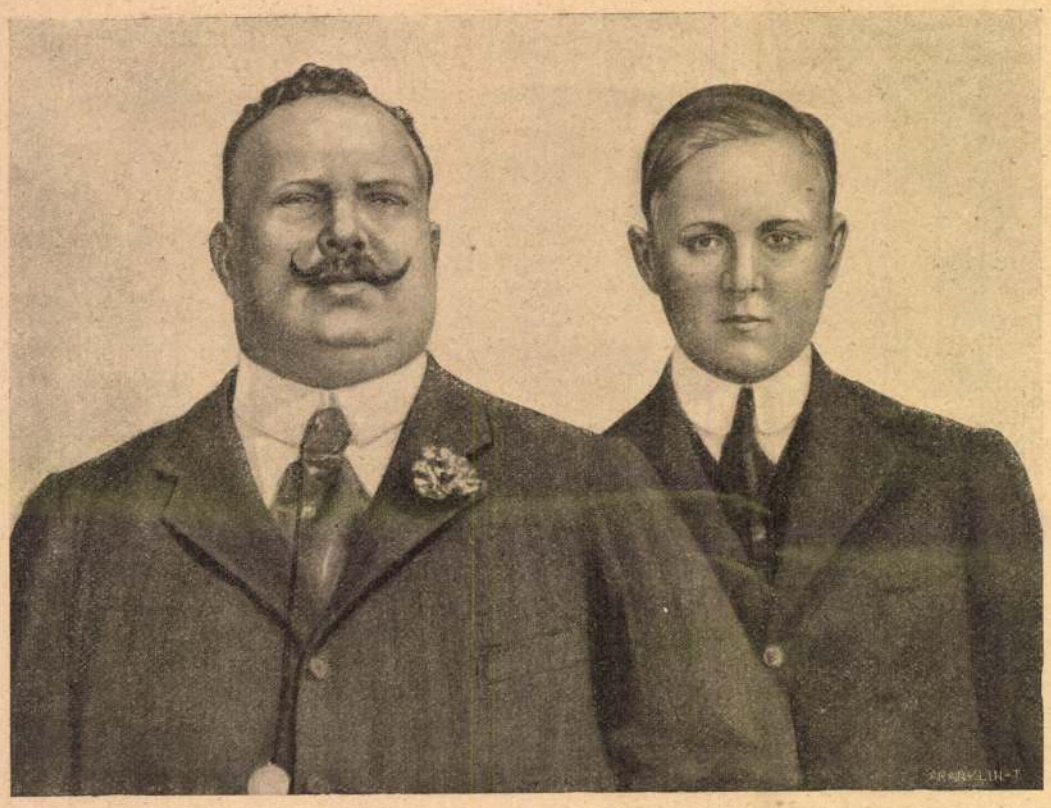

CARLOS PORTUGALL KIRÁLY ÉS FIA, LAJOS FÜLÖP TRÓNÖRÖKÖS.

Csak a tatár herczegnő nem vesztette el a szivét.

— Ejh, hátha még nem ez az utolsó stáczió ebben a dologban.

Kétkedő mosolyok voltak a felelet. Feri csak a fejét horgasztotta le és sóhajtott.

— No, ugyan mit nevettek? Hát a szindarabokban nem mindig ilyen az első felvonás, pedig a harmadikban okvetlenül összekerülnek a párok.

— De iszen elhegedülte azt Szent Dávid, kedves hugom, — bömbölt közbe a dzsidásezredes.

— Vagy ki tudja, kedves János bátyám. Láttam már én olyan tulipánt is, mely a fűrészpor alól nőtt ki.

Homlódyné czélozgatásait üres, Ferit vigasztaló szóbeszédnek vették az atyafiak, csak az egy Vilma nem adta fel teljesen a reményt, s egy ilyen alkalommal odasimúlt Máli nénihez:

— Igazán van valami terve?

— Tervem? Az még nincs. Hanem úgy a sötétségből dereng egy kis kiindulási pont.

— Ugyan súgja meg, — rimánkodott a főispánné.

Homlódyné súgott valamit, mire Vilma elnevette magát és egy kicsit el is pirúlt.

— Oh, gonosz, gonosz nénike . . . Hanem hát ezzel nem sokra megyünk. Ez nem terv, ez csak egy óhajtás.

— Kicsiny téglákból épűlnek a nagy házak.

Épűlnek bizony, de nem fundus nélkül. Vége van ennek a dolognak. A kis és nagy rókák, a kik valamikép szerepeltek benne, mind megegyeztek abban, hogy itt nincs mit keresgélni többé. A sok róka közűl csak egynek volt belőle haszna, annak, a melyik a Horka-erdőben ezen a réven megmenekült. Ámbár még annak se, mert a puska nem volt megtöltve.

Homlódyné azonban mégse pihent, mert noha minden elcsendesedett s az atyafiak napirendre látszottak térni, éles megfigyelő észrevehetett volna bizonyos különösségeket: hogy ő nem szüntette meg az érintkezést Tóthékkal, sőt egyre melegebb barátságba ereszkedett. Majd minden héten ott volt náluk, ők viszont átjártak Voglányba. Az is észlelhető volt, kivált később, hogy Vilma, Homlódyné és Feri valami titkot rejtegetnek, néha egyetértőleg összenéznek, azonfelül sokat tanácskoznak zárt ajtóknál. De hát kit érdekelt már ez! Ha tervelnek, hát mulassanak. Ártatlan dolog már a Máli néni minden praktikája. De mindegy. Hiszen a pók se azért szövi az ő vásznát, hogy a kereskedésben eladja, szövi a maga gyönyörűségére és ha tizet leütnek is a hálóiból a porolókefével, a pók meg nem únja, szövi a tizenegyediket.

Hogy azonban lehetett valami egészséges mag a Máli néni terveiben, arra is volt jel, a Noszty Feri gyors kiépülése kedélybetegségéből. Nemcsak összeszedte magát, de reményleni kezdett. (Ez már nyilván a Homlódyné életelixirje.) Egy napon kijelentette, hogy únja magát Vilmánál, elmegy Pestre, vevőt keresni a yachtjára. Szóval már pénz kell neki. Tehát meggyógyult. Mehet.

Csak egy levelet hagyott Bontóváron, Kopereczky számára, melyben arra kéri, hogy helyezze át egy más járásba, a mi meg is történt, mihelyt Kopereczky hazajött Karlsbadból, áttette a megye éjszaki részébe, az ottani szolgabirót helyettesítvén árvaszéki elnöknek; a főispán tapintatosnak találta Feri kérését, mert nem járhat ezek után Rekettyésre, Feri pedig a hitelezői zaklatása elől menekült oda; a voglányi szolgabiróság teendőivel ideiglenesen Malinka Kornélt bízta meg.

Mindez úgy látszott, mintha magától történnék, a világ elhelyezkedik a benne levő súlyok szerint, holott ez úgy volt kicsinálva, billentyűk és kerekek hozattak észrevétlen módon mozgásba, bizonyos czél kedvéért. A főispánék Krapetzen töltötték a szeptembert és októbert, a kis Kopereczky már járni tanúlt az elhanyagolt parkban, Tóthék a Somlyó-hegyen szüreteltek s csak november elején jöttek haza; Feri az új járásában tartózkodott és csak levelekben érintkezett Homlódynéval és Vilmával, — de épen ezek a levelek árulói annak, hogy a mi történt, abban nagyrészt az ő kezük van.

Noyember 3-ikán beszakadt a privogyeczi kőszénbánya s valami harminczöt munkást eltemetett. Erre a szerencsétlenségre (nota bene nem állítom, hogy a bányát is Homlódyné döntötte volna be) hazajött a főispáni család, Homlódyné meghivta ebédre Klementy szerkesztőt s kifőzte vele, hogy a szerencsétlenű járták családjai javára valami nagy dolgot kell csinálni. Ebbe a hazaérkezett főispánné is bevonatott s elhatározták, hogy egy nagy bált adnak, pompás élőképpel.

Egy erdélyi fejedelemről, a jámbor Apafi Mihályról maradt fenn a mese, hogy a fejedelemségét egy órára átengedte a feleségének, Bornemisza Annának. Hogy mit csinált ez egyetlen óra alatt, nem jegyezte fel a krónika. Tehát nem tudjuk. Bizonyára ő maga se tudta. Mert hisz bizonyosan valami egyebet szándékozott csinálni, mint a nadrágban járó fejedelmek. Pedig épen azt csinált, a mit ők. Adókat. De sokkal nagyobbakat, mint ők.

Az egyórai uralmat ugyanis lefestette egy jó piktor. A szép kép elterjedt a magyar házaknál és most, mikor már a fejedelemasszony kétszáz év óta porlad sírjában, mégis keményen adóztatja nemcsak Erdélyt, hanem a szomszéd nagy Magyarországot is (a mely nem volt az övé addig az egy óráig sem), mert általános divat lett az ő egyórai uralmát személyesíteni élőképekben s a közönség tódult és fizetett, — míg a tableaux vivant-okat ki nem szorították más divatok.

(Folytatása következik.)

LENDVAY MÁRTON.

Visszaemlékezés, születésének százados évfordulója alkalmából.

(1807—1907.)

Most száz éve született hazánk legkitünőbb lirai szinésze, Thália leghivatottabb, úgynevezett «szerelmes» képviselője.

Sem azelőtt, sem azóta nem volt szakmájában rátermettebb, a Múzsa csókjától ihlettebb lyrikus tolmácsa a magyar szinpadnak, — s elfogultság nélkül mondhatom: az összes külföldi szinpadoknak sem, — mint a milyen a mi *Lendvay Mártonunk* volt.

A nagy báró *Wesselényi*, — kit a ranggal járó kötelezettség egyik első és legnagyobb bajnokává avatott fel a magyar közművelődés szelleme, — midőn Erdély határain átküldözte hozzánk amaz alapvető szinészrajokat, melyek művészetük kiválóságával s a köztetszés zajával töltötték be a vidéket, melyen keresztül diadalútjok vezetett: a fölkeltett általános érdeklődés áramlatába sodorta Szatmár felbuzdult ifjai közűl, a szinészi rátermettséggel és művészi véralkattal megáldott *Lendvay* Mártont, ama műkedvelők sorából, kikkel első sikereit aratta, jelét adván nagy szinészi képességének.

Kis városi hivatalától 1828-ban elszakadva, ellenállhatlanul vonzotta őt a szinművészet bűbája ép úgy, mint a honfiúi kötelességérzet, hogy biztos megélhetéséről lemondva, nyomor és küzdelmek között kövesse Géniuszát, mely később a szinművészet legragyogóbb mezébe öltöztette . . .

Csodás, tüneményszerű jelenség, hogy a magyar szinészet elő nem készített talaján miként fogantak meg, mikép terebélyesedtek és mint nőttek óriásokká, — a sors kedvezéséből, s még inkább a fajunk életrevalóságából összeverődött oly kiválóságai szinészeinknek, mint: — *Déryné, Kántorné, Lefévre, Székelyné, Laborfalvi Róza, Hivatal Anna, Egressy, Szentpétery, Megyeri, Jancsó, Bartha, Lendvay* stb. stb . . . Egy *egész erdő* a jeltelen pusztaságban, — *nagy virágos kert* a göröngyös, sivár területen! . . .

Lendvay deli alakja: sugármagas termete, — arányosan kifejlett, férfias idomai, tűzről pattant, ruganyos járása, kerekded mozdulatai, szabályosan szép, kifejező arcza, értelmet sugárzó magas homloka, ragyogó szemei, dús, göndör hajzata, s mind ehhez rokonszenves, olvadékony hangja: határozottan a «szerelmes» szerepkörre utalták őt.

Nem piperézett, nem cziczomázott, — de minden ízében szabatos, tetőtől talpig izléses öltözékével, — úgy a szinpadon, mint az életben, — nők és férfiak előtt egyaránt, — vonzóvá, feledhetetlenné tette hódító, kellemes megjelenését.

Öltözékére rendkívüli gondot fordított. Karcsú termetére szabott, legdivatosabb ruhát viselt folyvást. Még pongyolájával sem annyira a ké-

nyelemszeretetnek, mint inkább a plasztikai ízlésnek hódolt. Magas sarkú, könnyű lábbelit hordott, mely szorosan simult subtilis lábaihoz. Hűvös, esős időben fekete, dúsredőzetű gallérköpenyt viselt, egyik szárnyát a fél vállára vetve. Többnyire magastetejű kalapban járt. — Mintaképül szolgálhatott szobrásznak, festőnek s az egész divatvilágnak.

Idősebb korában, midőn egykori szép idomai már lesoványodtak: szépízlése s az illuzió fentartására, — úgy nappali, mint esteli használatra, — kitömött derék-, kar- és lábszár-trikót viselt, hogy testének hiányait pótolja.

Szinpadra mindig nagy gonddal és jellemzőleg maszkirozta magát. S ehhez az előadást órákkal megelőzőleg nekikészült öltözőjében. Hasonlóan többi művésztársaival, a kikkel együtt pályázott. Ez az általános buzgalom volt szülője a nagy sikernek, mely mindenkor működésük nyomában járt.

A szakadatlanul változó műsor, mely az ismétlésekkel járó elmélyedésre időt nem engedhetett, — a gyors egymásutánban előadott nagy szerepek, melyek őt, mint páratlan szerelmes színészt és fővonzerőt, nap-nap mellett foglalkoztatták, bizonyos chablon korlátai közé szorították tehetségét, mely nem feljődhetett egyenlő mértékben ambiciójával. — De voltak rendkivüli, Isten adományából nyert oly alkotásai, melyekből valódi ihlet sugárzott, s a melyek ma is páratlanul állanak és művészi hírnevét megörökitették. «Romeo», «Walter Ferdinand», «Rodolfo», «Sztáray gróf», «Robin», «Fekete orvos», s más ilynemű szerepeiben mindmáig utólérhetetlen.

Bár játékában inkább a pillanat benyomásának, mégis az alkalomszülte véletlennek engedte át magát, voltak jól előkészített, nagyszabású vállalkozásai, mint: «Bánk», «Hamlet», «III. Richard», «Othello», «Garrick», «Don Caesar» s más oly szerepei, melyekkel pályatársaival versenyre kelt; — leggyakrabban az Egressy Gábor szerepeiben.

Azonban e versenynyel soha sem vétett a baráti érzület, a kollegialitás ellen. Csupán a feladat iránti oly lelkesedés nyilvánult benne, a mire bármelyik nemes törekvésü pályatársa jogosan hevülhetett. — Kishitű féltékenykedésre, irigykedésre, torzsalkodásra, egy önérzetes színész sem szállhat alá soha!...

«A dán királyhoz nem szólsz hasztalan, *ész-szel* ha szólsz!»

Így Egressy Gáborral, mint egyik nemes versenytársával, végórájáig a legjobb viszonyban élt; kölcsönösen szerették, becsülték egymást. Ennek legőszintébb beismerése volt, midőn *Lendvay*, néhány órával halála előtt, magához kérette atyámat s tőle a netaláni megbántódásáért bocsánatot kérve, fiát, az *ifjú* Lendvay Mártont kegyébe ajánlotta s gyámjául, pártfogójául kérte föl... Atyám, nagynevü pályatársa e végakaratának híven, baráti érzéssel igyekezett megfelelni s az árván maradt ifjút lehetőleg támogatta, gyámolitotta, oktatta... Ám a jótettet vajmi ritkán követi elismerés!... Az ifjú Lendvay Márton sohasem birt a hála érzetéhez fölemelkedni...

A mult század elején, a legjobb magyar szintársulat *Kassán* tartózkodott. E magas emelkedettségű, hazafias szellemű város volt azidőben egyedüli Mekkája a magyar színészetnek. A hivatottak színe-java odavágyott. Így *Lendvay*, küzdelmes vándorszinészkedése után, mialatt kellő szinpadi jártasságot szerzett, Kassára szerződött, fiatal nejével, a nagytehetségü *Hivatal Anikóval* együtt.

E társulat, melynek fő-főoszlopa *Déryné* volt, operai előadásokat is tartván, *Lendvayt*, mint kellemes hangú s némi zenei ismerettel biró színészt, az előadott operák: «Norma», «Bájital», «Szevillai borbély» tenor-szerepeiben is foglalkoztatta. — Többször énekelte «Szever», az «Őrtiszt» szerepeit. «Zampa» pedig egyik leghíresebb énekes szerepe volt.

Lendvay zeneismerete mindössze a gitárjátszásra szoritkozott, melyet egész életén át szenvedélylyel művelt szabad óráiban. Majd e hangszeren néhány dalt is szerzett, melyeket azonban csak később, mint nyugalomba vonult színész adott át a nyilvánosságnak.

Többször jártam nála gyermekéveimben, atyám valamely megbizásával, melyek szinházi ügyekre vonatkoztak. Mindannyiszor a gitárját

Barabás Miklós rajza.

IDŐSB LENDVAY MÁRTON.

pengetve találtam. Nyilvánosan soha sem játszott; de otthonában ez volt legkedvesebb szórakozása. Megemlítem ez alkalomból, hogy Lendvay a pályatársa gyermekeit nagyon szerette, beczézgette. Engem sohasem bocsátott el magától a nélkül, hogy egy-egy ezüst pénzzel meg ne ajándékozott volna... Talán távoltartott árvájára: az *ifju Lendvay* Mártonra gondolt, a kit csak évek mulva vett magához...

Lendvay, mint énekes színész is érvényesitvén tehetségét, a kassai szintársulattal költözött Budára, majd Pestre.

Én, még mint gyermek, többször hallottam tőle a Nemzeti Szinházban: «Szever», «Zampa», «Rodolfo» énekes szerepeit. Később hangja kissé tompult, s énekes szerepeivel végleg felhagyott.

Hangjának dallamos, érzelgős sajátságát megtartotta egész életén át; — ugyannyira, hogy ismerőseivel, barátaival s a kikkel a társadalmi életben érintkezett, a szinpadon kivül is, a «szerelmes színész» pathoszával társalgott... Ezért őt, némely elménczkedő pályatársai kigünyolták, nyegleséggel vádolták. Holott ez csupán a hivatásából kifolyó, megszokott sajátság volt, melyet a szivvel-lélekkel «szerelmes színész» nem birt megváltoztatni. Mert hiszen művészete e hanghoz kötötte, ebben leledzett... Avagy: lehet-e oly tetőtől-talpig színészvér, ki a lelkéhez nőtt sajátságait, veleszületett hajlamát az életbe át ne vigye?! S jól megfigyelve, nem halljuk-e akárhányszor az utczán a mellettünk elhaladó énekes művész trilláit, dudolását, — a vigjátéki szereplő dévaj acczentusait, — s a tragikusnak fel-feltünő sóhaját, mormolásait, — mint a magában való elmélyedés ösztönszerű megnyilatkozásait?!...

Emlékszem, hogy atyám, az utczán járva, mindig mondogatta magában a szerepeit, melyeknek egyes szavát-hangját önkénytelenül is hallatta... Gyakran említette nekem, hogy egy-egy útja közben hány jelenetet, vagy felvonást mondott el a szerepéből... Az ily gyakorlat, mondá, megszoktatja a szinészt, hogy a járókelőkkel szemben, a közönség lármája, zajongása közepett is el tudjon mélyedni a szerepébe s hogy e szigorúan elvont gyakorlat megóvja a szinpadon eshető minden zavartól, megtévelyedéstől.

— «Hozzon egy adag rostélyost», — mondá szenvelegve, a «Rómeó» hangján Lendvay a pinczérnek, midőn előadás után, kifáradva, a vendéglői asztalhoz letelepedett. — «De gyorsan és jó nagy porcziót!... mert szegény Lendvay nagy beteg»!... tevé hozzá *Réthy* tréfás czélzattal. Bámulva loholt a pinczér a megrendelésnek eleget tenni, — s még nagyobb volt álmélkodása, midőn látta, hogy az óriás adag rostélyost Lendvay mily mohón és farkasétvágygyal falatozza fel... Igen természetes, hogy e késői vacsorázás a fáradt testnek valóságos *ölő mérge* volt...

Lendvay, mint nejétől elvált magános ember, mindig a vendéglőkben étkezett. Kereste a társaságot, a szórakozást... Kimerült teste a mohón fogyasztott ételeket, az untalan lakmározást, mely gyakran az éjjeli órákra is kiterjedt, sokáig nem birhatta meg... Gyomorbajt kapott... Folytonosan emésztési zavarok kínozták... Betegeskedni kezdett... Testi ereje mindinkább gyengült... Majd teljesen lesoványodott... Elaszott...

1853-ban, a Jókai «Manlius sinister»-ében játsztam vele utoljára... A végjelenetben arczfestékén keresztül ütött halálsápadtsága. Mindnyájan megdöbbentünk. A szinfalak mögött összerogyott a kimerültségtől... Néhány nap mulva örökre letünt a szinpadról, melynek *huszonhat* éven át egyik legtündöklőbb csillaga volt!

A Nemzeti Szinház nyugdijintézetének nem volt tagja. A nyugdíjalapra semmit sem engedett levonni a fizetéséből. Sohasem hitte, hogy rászorul... Az életerőtől duzzadó szinművész gondolhatott-e lemondásra, nyugdíjba vonulásra?!... Ámde a sors szeszélye, mely a művész életét leggyakrabban fölkeresi, megakasztotta pályáját, — keresetétől megfosztotta...

A megrokkant Lendvaynak nem volt miből megélnie... A művészi *nagy kincs* birtokosa *koldussá* lett.

Ekkor pályatársai, az *érző kebel* eme leghűbb képviselői, szivük véréből: nyugdíj-illetményeikből ajánlottak föl Lendvaynak éltefogytáig hatszáz forint évi segélyt. Ez volt a legtöbb, mit nagy önfeláldozással, szenvedő pályatársuknak juttathattak.

Hogy tudjon ez összegből megélni a keresetképtelenné lett aggastyán, a ki egész művészi életén át négyszerannyi fizetéssel járó kényelemhez szokott s ehhez mérten osztotta be életrendjét?!

Istápolás helyett: nyomor és elhagyatottság, — jutalmazás helyett: koldusbot jutott végnapjaira osztályrészül... Az életfentartásához szükséges egyensúlyát végkép elvesztette... Mint az otthonából kiszorult nemes vad, mely *királyi kertjének* egykoron dísze volt, önmagával tehetetlen páriaként tengette életét.

Thália templomát, megrokkant fő-főpapja, messze elkerülve, ődöngött pár évig még a főváros utczáin... Napról-napra átlátszóbb testi fogyatékosságát, növekedő lelki zavarát nem palástolhatta; sőt megfakult divat-ruhája, — foltos lábbelije, — s kopott gallérköpenye, tétova megjelenését csak kirivóbbá tevé.

Hivásra sem jött, — nem mutatkozott többé a színháznál, melynek oltárán lelke javát föláldozta.

Sajátságos, hogy a nyughelynélküli nyugalomra utalt színész mennyire irtózik a szinház látásától... Mintha e «tetemrehivás» az elválás okozta sebeit megnyitná s új és újabb lelki fájdalmakat okozna.

Hangját vesztett nagy színművészünk: *Tóth* József, mindig egy-két utcza távolságnyira kerülte el dicsősége szinterét,— *Megyeri, Bartha, Fáncsy, Füredi*, nyugtalan nyugalmukban, sohase láttatták magukat a szinház közelében.

Bezzeg a «Theâtre Français» kiérdemült aggastyánjai jutalmul örökölt szerződéssel vannak kötve alkotásaik megszentelt csarnokához, melytől csak a halál választhatja el halandó részüket, — míg lelkük örökké ott lebeg fölszentelt Pantheonjuk fölött... Boldog ország!... Boldog színészek!

A roskadozó *Lendvay*, lelki-testi gyötrelmeivel, nem birta sokáig járni szinházkerülő kálvária-útját. Érzelmeit: gitáron szerzett hattyúdalába, a «Szívhangok»-ba öntötte. E czim alatt kinyomatta. — Naponként magához vett belőlük néhány példányt, — s a köpenye alá rejtve, házalt velük barátainál, ismerőseinél. «Szívhang»-jai csakhamar elfogytak, — elnémultak... s az általános részvétbe mentek át, mely *holttetemére* borult.

Barátja, az áldozatkész *Tomori* Anasztáz, érczszoborral hódolt emlékének. E szobor ma a Nemzeti Szinház udvarán szerénykedik... Azonban, nehogy tévedésbe ejtse az újabb nemzedéket: ki kell jelentenem, hogy e szobor a Lendvay fenséges idomainak, apollói termetének, kifejező nemes arczának valóságos pasquilja: — nyomorék, fölismerhetlen szörny, — idomtalan torzalkotás!

Ámde, a mulandóság határai közt elenyésző érczszobor fölé *örökemléket* állit, a magyar szi-

nészet történetében, úttörő szellemed, nagy troubadour, — hazánk legjelesebb, felejthetetlen «szerelmes»-szinművésze! *Egressy Ákos.*

AMATEUR GYŰJTEMÉNYEK KIÁLLÍTÁSA.

(Az Iparművészeti Muzeumban.)

Érdekes, gazdag és tanulságos kiállítás nyílt meg minap az Iparművészeti Muzeumban. Egységes, pompás szinhatásba összeolvadva láthatjuk Budapest amateur-gyűjteményeinek legjavát, melyek így együtt mérhetetlen kincset képviselnek és az emberi munka sokoldalúságának, küzdelmes fejlődésének századok pusztításai között megőrzött bizonyítékai.

Nálunk a magángyűjtemények divata nem régi. 1876-ban volt az első gyűjteményes kiállításuk, azóta a kiállítások is gyakoribbak lettek, de nem ez, hanem a nagyobb fokú műveltség és a nép erősödött szeretete azok a tényezők, melyeknek sok szakértő és lelkes gyűjtőt köszönhetünk.

A gyűjtésnek rendesen határozott, egységes szempontja van, mely a gyűjteménynek megadja jellegét. A mostani kiállítás változatos gazdagságát is könyebben áttekinthetjük, ha a gyűjtők szempontjai szerint osztályozzuk.

Szendrei János gyűjt mindent, a mi történeti jelentőségű és főképen mindent, a mi magyar... Régi fegyverei, könyvtáblái, himzései, díszgombok, ötvös és porczellán művek, elég teljes sorozatban számolnak be iparművészetünk fejlődéseiről.

Technologiai szempontból gyűjtenek, tehát csak egy tehnika termékeit keresik: Nyári Albert báró és Herczog báró, mind a kettő túlnyomóan üveget állít ki. Nyári Albert palaczkjai, butykosai és poharai többnyire magyar munkák.

Érdekes Hatvany Józsefné két szekrénye. Ő porczellánt gyűjt, de csak csészéket. Egészen szőnyegszerű színhatásban van beállítva 150—160 csésze. Többnyire bécsi porczellán, de képviselve van Schlagenwald, Meissen és Franciaország is. Időre, munkára és diszitésre nézve egészen különbözők: látunk átmeneteket a legszigorúbb görögös megszerkesztéstől a japán impresszionisztikus diszitésig.

A legnagyobb, legteljesebb és legértékesebb képviselője a porczellán-iparnak Strasser Feldau Zelma gyűjteménye. Gyönyörű példányai vannak, nagy számmal a legjobb időkből. Bővebben foglalkozni velük itt alig lehet, de fel kell, hogy hivjam a figyelmet a XII. szekrényre, melyben mintegy 60 bécsi porczellán szobrocska van. Mozdalatban és színhatásban művészileg megoldott figurák és genre-képek. Szép és igen értékes még egy kopenhágai porczellán készlete 17 darabból fehér-arany alapon művészileg festett gyümölcsökkel és virágokkal. Ötvösművei, üveg munkái is vannak, de kevésbbé jelentékenyek.

A *Radvánszkyak* ötvösműveket állítottak ki: közöttük nagyszámban magyar munkákat XVII—XVIII. századi, különösen erdélyi ötvösiparunkból és akkori dekorativ formáinkról gyűjteményük nyomán fogalmat alkothatunk.

Geografiai szempontból legjobban van képviselve kelet, különösen Japán és Khina, Hopp Ferencz és Delmár Emil jóvoltából. Egy egész gazdag ragyogó világ tűnik elénk keleti pompájában, élén Buddhával és a többi keleti Istennel. Mindazt, a mit használati és disztárgyakban pompásat, ragyogót és szépet a keleti képzelet teremtett, itt csoportositva látjuk. Nagyszerű, szabályosan repedezett fayenceok, fa faragványok, fémmunkák, ékszerek, szelenczék, gazdag szinharmóniában állanak egymás mellett.

Igen szépek és a maguk nemében egyedüliek Kohner Arnold intaglio-i, gemmá-i és kameói; szép teljes sorozat régi egyptomi munkáktól a XIX. századig.

Kohner Adolf bronzszobrocskái is érdekesek. Nem gyűjteményszerűek, de szépek, nagyúri családok régi használati tárgyai. Különösen ezüstben és porczellánban értékes dolgokat állitottak ki az Andrássy és Batthyány grófok, Szalay Imre és Hegedüs Sándorné.

Hátra vannak még kiállítóink közül a legváltozatosabbak: a nagy gyűjtők. Részlet-szempontjuk nincsen, mindent gyűjtenek, a mi érdekes, régi és szép.

Giergl gyűjteménye számban nagy és igen változatos. Középkori ötvösművek, limoges-i zománczok előkelő színpompával hatnak modern festmények, olasz majolikák és keletázsiai iparczikkek mellett. Képviselve van az egész keramia története, közte mindenféle európai készítmény, Keletázsia nemes, szingazdag és rajzban utólérhetetlenül finom fayenceai, káprázatos szinhatású rekeszes zománczok; puszpángfa faragványok és miniatűr képek. Ehhez az elszámlálhatatlan gazdagsághoz közel áll Glück Frigyes gyűjteménye; ennek az az előnye, hogy sorozatai is vannak. Ezek közül érdekes evőeszköz gyűjteménye, mely az elefántcsont-faragásnak, vasmetszésnek és ötvösmunkának meglepő példányait mutatja, a kulcs-gyűjtemény, mely a román csúcsives kortól kezdve századokon át kiséri a kulcs formai fejlődését.

Keszler József kiállított tárgyai nem annyira mennyiségükkel, mint minőségükkel hatnak. Heterogén tárgyak kerültek itt együvé. Igen szépek japán kéz-védjei, talán a legfinomabb, legszebb rajzú művek közül valók, melyeket emberi munka fémberakásban alkotott. Porczellánjai is válogatott példányok a legjobb időkből; különösen érdekes egy khinai porczellán készlet czápabőrös mintával. Bécsi porczellánjai közül meglepően bájos, vonalban és szinekben nagyszerű az Elsler Fanny alakja, mely fandangót tánczolva lebeg az egész szekrény fölött.

Igen szép és gazdag még dr. Hermann Béla interieur-jellegű fülkéje.

A textil-ipar kevéssé van a kiállításon képviselve, de ritka-szép példányokban. Szépek Pauer János XVII. századi gobelin-szövésű falkárpitjai és Giergl keleti szőnyegein kívül Clark Frederik angol főkonzul perzsiai és olasz nyirott bársonyai bibor, zöld, kék színekben.

Több részletről szólani nem engedi a tér. Az egész kiállítás gazdag szinpompában és harmonikus rendezésben tárja elénk művelődésünk és művészetünk fényes dokumentumait. S egy 10 ívből álló katalogus — egész kötet — pontos részletességgel nyújt felvilágositást mind azoknak, kik a szépet nemcsak látni, de ismerni és tanulmányozni is akarják.

Dr. Elefánt Olga.

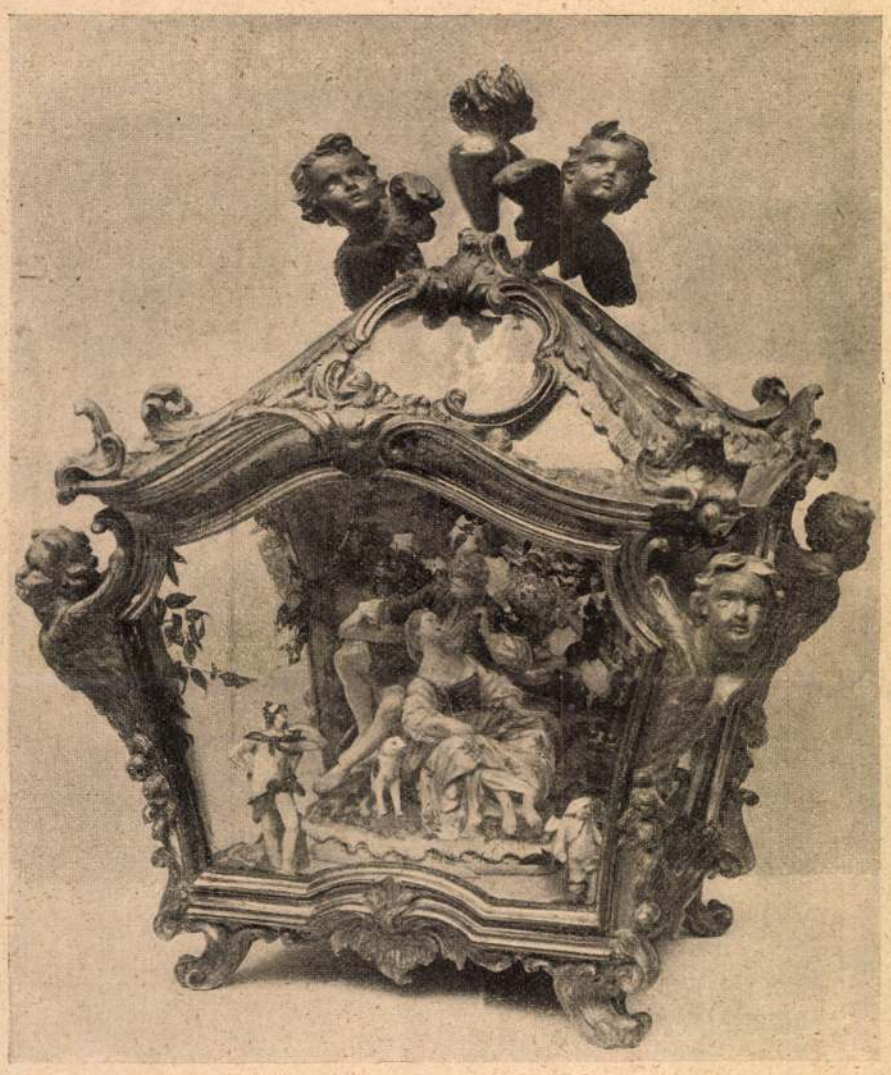

ENYELGÉS. — BÉCSI PORCZELLÁN SZOBROCSKA A XVIII. SZÁZADBÓL, EGYKORÚ SZEKRÉNYBEN. — DR. HERMAN BÉLA GYŰJTEMÉNYÉBŐL.

XVIII. SZÁZADI KHINAI PORCZELLÁN TEMPLOMDÍSZ ÉS REKESZ-ZOMÁNCZOS DÍSZEDÉNY HOPP FERENCZ GYŰJTEMÉNYÉBŐL.

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM AMATEUR-KIÁLLÍTÁSÁRÓL.

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM LEGÚJABB SZERZEMÉNYEI.

BERAKOTT COMMODE ; FRANCZIA MUNKA A XVIII. SZÁZAD VÉGÉRŐL.

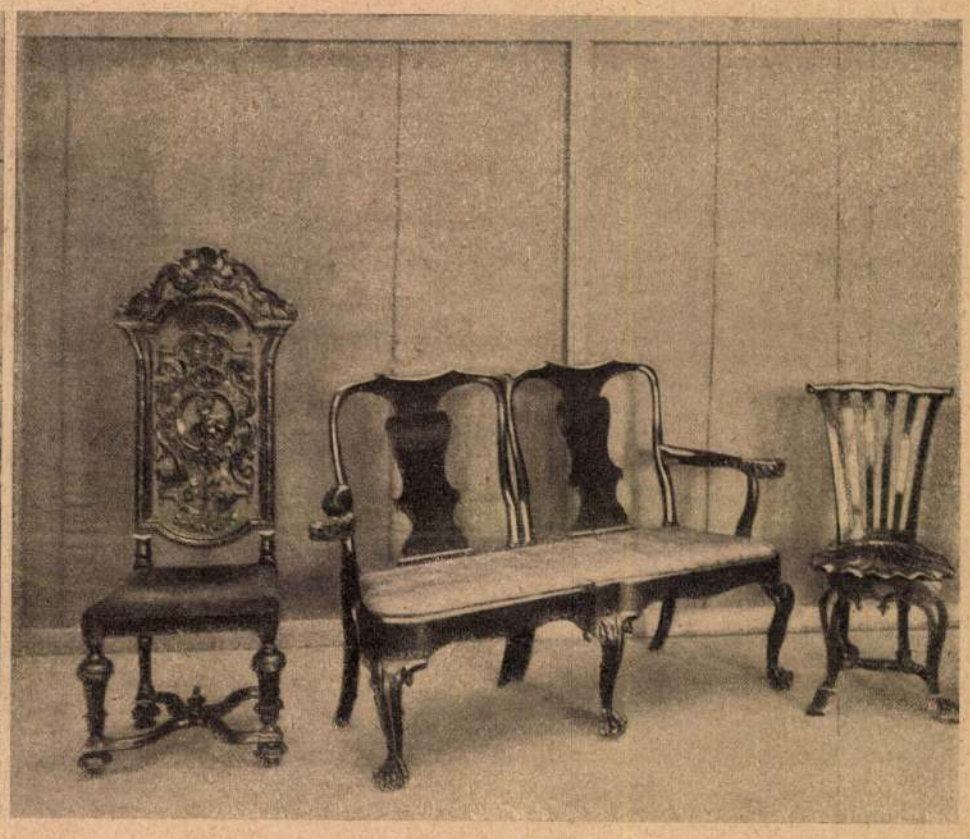

CHIPPENDALE STILŰ KANAPÉ ÉS KÉT XVIII. SZÁZADI ANGOL SZÉK.

Szépet és jót, hasznosat és czélszerűt vásárolni nyilvános gyűjtemény számára, nem könnyű dolog. Ehhez is mindenekelőtt anyagi eszközzel kell rendelkezni, fel kell használni a sokszor váratlanul kínálkozó alkalmakat és főleg meg kell érezni, mire lesz szüksége azoknak, a kik az ilyen intézetektől irányítást várnak. A vásárlás igen érdekes, felelősséggel teljes és rendszerint háládatlan feladat, mert a mint azt a meséknek nagy mestere, a jó öreg La Fontaine réges-régen találóan kifejezte: «Est fou de raison qui croit pouvoir contenter tout le monde et son père.» A viszonyok alapos mérlegeléséből fakadó meggyőződés, mely nem ismer megalkuvást, mellektekintetet és egyéni kedvtelést tehát a vásárlások legbiztosabb vezére és ellenőre. Előbb-utóbb mindig kiderül, hogy annak volt igaza, a ki meggyőződését követte. Van erre vonatkozólag nem egy tapasztalatom.

Három kivételes körülménynek köszönhető, hogy az Iparművészeti múzeum gyűjteménye az elmult esztendőben, egy csapásra nem annyira mennyiséget, mint értéket illetőleg nem remélt módon gyarapodott.

Az első Gerhardt Gusztáv váratlan halála volt, melynek következtében hazánk e kiváló gyűjtőjének évtizedes fáradság és nagy áldozatok árán szerzett gyűjteménye aukczióra került. A második a kormány fejedelmi bőkezűsége, a minőben magyar múzeumnak eddig még nem volt része, a mikhez kiegészítésképp két európai gondolkozású amateur hazánkfiának, nevezetesen báró Herzog Lipót Mórnak és Nemes Marcellnek ajándékai járultak. Ilyeket sem sokat jegyeztek fel a magyar múzeumok krónikái.

A Gerhardt-féle gyűjteményből negyvenkilencz darab porczellánt, edényt, szobrocskát és szoborcsoportozatot és három ötvösmunkát szereztünk. A ki alaposan ismerte e gyűjteményt, bizonyára egyetért velem, hogy három darabot kivéve, a mely anyagi viszonyainkat messze meghaladó árt ért el az aukczión, és kivéve a zománczos, drágakövekkel kirakott tubák-szelenczéket, melyeket elérhetlen áruk miatt nem gyűjtünk, a mi anyagunk az említett gyűjtemény legjava és abszolute elsőrendű. E mellett összefüggő sorozatot alkot, feltüntetvén a porczellángyártást a kezdetleges kisérletektől fogva annak teljes virágzásáig. A mi mind a porczellán történetét illetőleg, mind pedig általános kulturszempontból és a tanitás czéljából egyaránt fontos. A szobrocskák ép úgy, mint az edények éles példányok; kidolgozásuk kifogástalan, szines diszitésük egykorú. A meisseni gyár világszerte ismeretes alakitásai, úgyszintén legnevesebb művészei, immár jellegzetes példákkal vannak képviselve a Múzeumban. Ennél többre pedig szükségünk nem volt. A kis plasztika iránt érdeklődők figyelmébe ajánlom a Kaendler mintázta Junót a pávával, szinte portrait, annyira egyéniek az arcz vonásai, a mely jellegzetesen tünteti fel e kiváló mester felfogásának sajátságait kivált az izomzat kezelésében és a szinezés módjában; továbbá Erős Ágost szász fejedelem két udvari bolondját, a skarlátpiros huszár ruhába bujtatott magyar származású Schindlert és a bő bugyogójú német Fröhlichet; mindkettő nyilván természet után mintázott. Bájos a négy szerelmes párt ábrázoló csoport, melyek között a Pierrot gyengéden átkaroló Colombine magaslik ki a két alakban kifejezésre jutott plasztikus érzés tökélyével. Állatokat is előszeretettel mintáztak Meissenben; hogy mekkora ügyességgel, azt egy hím és nő oroszlán, egy borzas kutya és egy ágon ülő harkály bi-

SHERATON TERVRAJZAI UTÁN KÉSZÜLT BUTOROK.

EMPIRE ASZTAL, RAJTA ARANYOZOTT BRONZ FÜSTÖLŐ (NEMES MARCZELL AJÁNDÉKA).

A cikk folytatását lásd Fenty Árpádnál

PIETRO (VÁRADY): FRANCESCA HUGOM ITT A PÁROD!

PAOLO (SZÉKELYHIDY): HAGYJ ITT MEGHALNOM A LÁBAIDNÁL!

PAOLO ÉS FRANCESCA, ÁBRÁNYI EMIL OPERÁJA AZ OPERAHÁZBAN. — Balogh Rudolf fölvételei.

Ynotay László, rajztanár

Katolikus tanle. 1912. II. k.
645 - 654.

x: Tavoni műkiálli tárok.

I n o t a y L. /?/

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
235-237.
"Szegeden..."

Iparművészeti Múzeum

Jézus születése, falikárpit (*részlet*)
Pieter van Aelst műhelye, Brüsszel, 1520 körül
Iparművészeti Múzeum, Budapest

The Naivity, tapestry (*detail*)
The workshop of Pieter van Aelst, Brussels, circa 1520
Museum of Applied Arts, Budapest

A kiállítás támogatói:

ACCOR PANNONIA - PANNONIA HOTELS RT.

BUDAPEST BANK

LIPTHAY ANTAL

MAGYAR TÖRTÉNELMI CSALÁDOK EGYESÜLETE

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTÉRIUMA

PATRUBÁNY MIKLÓS

SZILÁGYI ERZSÉBET NŐEGYLET

A kiállítás katalógusa

IPARMŰVÉSZETI KINCSEK MAGYARORSZÁGON

címmel

az Athenaeum 2000 kiadó gondozásában jelenik meg.

A kiadvány támogatói:

KODAK POLYCHROME GRAPHICS

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTÉRIUMA

Az Iparművészeti Múzeum tisztelettel meghívja Önt

Örökségünk őrzői

TISZTELET AZ ADOMÁNYOZÓNAK

című millenniumi kiállításának megnyitására
2000. május 12-én 16 órára.
Budapest, IX. Üllői út 33-37.

A kiállítást megnyitja:
MOJZER MIKLÓS
a Szépművészeti Múzeum főigazgatója

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM

TISZTELETTEL MEGHÍVJA ÖNT

AZ EURÓPAI ZOMÁNCMŰVESSÉG

A KÖZÉPKORTÓL A SZECESSZIÓIG

VÁLOGATÁS AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM GYŰJTEMÉNYEIBŐL

CÍMŰ KIÁLLÍTÁSÁRA, AMELYET 1991. MÁJUS 3-ÁN, 15 ÓRAKOR

IVÁNYI GYÖRGY

AZ INTER-EURÓPA BANK RT. VEZÉRIGAZGATÓJA NYIT MEG.

IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM, BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 33–37.

BUDAPEST

IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM

MUSEUM OF APPLIED ARTS

BUDAPEST

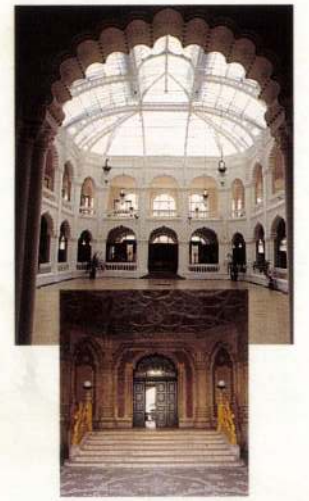

RENDEZVÉNYEK

Családi hétvége: szeptembertől áprilisig minden hónap utolsó szombatján 10–12 óráig

Kórusmuzsika: októbertől májusig vasárnaponként 11 órakor

Karácsonyi vásár: decemberben

Valentin-napi virágkiállítás és vásár: február közepén

Múzeumi órák általános és középiskolai csoportok részére előzetes megbeszélés szerint.

EVENTS

Weekend family programmes: On every last Saturday of the month from September to April, 10 am – 12 noon

Choral music: Every Sunday from October to May at 11 am

Christmas Fair: In December

St. Valentine's Day Flower Exhibition and Fair: In mid-February

The Museum gives classes for groups of general school and secondary school pupils on the basis of prior agreement.

A magyar Iparművészeti Múzeum Európában harmadikként – a londoni és a bécsi után – 1872-ben létesült. Önálló épületét 1896. október 25-én avatta fel I. Ferenc József a honfoglalás ezredéves ünnepségsorozatának záró eseményeként.

Lechner Ödön és Pártos Gyula az épület tervezésénél a sajátosan magyar, nemzeti stílus megteremtésére törekedett, külső díszítésében és berendezésében pedig a hazai műipar addig elért színvonalát reprezentálta.

Az Üllői út és Nagykörút sarkán álló palota Budapest egyik legragyogóbb szecessziós épülete. Pirogránit burkolata, színes Zsolnay mázas tetőcserép kupolái igazán figyelmet keltőek. Építészeti megoldásai is különlegesek: az üveg tetejű csamok s az azt övező földszinti és emeleti galériák, a fölfelé nyitott előtér, mely rálátást ad a színes felülvilágító üvegablakra mind nagyszabású építészeti gondolat. A színes épületkülső után ámulatba ejt a mozgalmas belső tér habos fehérsége.

A múzeum a középkortól napjainkig gyűjti az iparművészeti alkotásokat. Saját műtárgykincsét bemutató időszaki tárlatai mellett magyar és külföldi vendégkiállításokon tárja a közönség elé régi korok és a kortárs iparművészet és design alkotásait.

Állandó kiállítása, a Művészet és mesterség a különböző művességeket anyagok (fa, fém, textil, üveg, kerámia, porcelán, bőr, papír) szerint csoportosítva mutatja be. Sok száz műtárgy, rajz, makett és fotó segítségével ad választ az oly gyakran feltett kérdésre: hogyan készült egy-egy remekmű.

Az európai iparművészet stíluskorszakait bemutató kiállításrozat záró darabja a Szecesszió, a XX. század hajnala című kiállítás. A mintegy 700 rangos műtárgyat felvonultató tárlat a századforduló művészetének formagazdagságát, pezsgő életét idézi fel. A helyszín – a szecesszió egyik legszebb építészeti alkotása – maga is hozzájárul a bemutató látványához.

ÓTD
BANK
IX. KERÜLETI FIÓK

The Hungarian Museum of Applied Arts was established in 1872, the third such institution to be founded in Europe, after those of London and Vienna. The Museum's present building was inaugurated by King Francis Joseph I on October 25, 1896, the last event in the series of celebrations held to mark the 1000th anniversary of the Hungarian Conquest.

When designing the building, Ödön Lechner and Gyula Pártos attempted to create a characteristic Hungarian, national style, displaying in the exterior ornamentation and the interior fittings the standards achieved by Hungarian industry at the time.

The palace on the corner of Üllői út and the Nagykörút (the Grand Boulevard) is one of Budapest's most splendid Secessionist buildings. Its pyrogranite elements and its cupula of coloured, glazed Zsolnay roof-tiles are truly striking. Its architectural solutions are unusual: the hall with its glass roof, the ground-floor and the upstairs galleries encircling it, and the foyer opening upwards, providing a view to the stained-glass windows above are all splendid architectural ideas. After the building's colourful exterior, the sculpted white of the animated interior spaces is truly amazing.

The Museum collects works of applied art from the Middle Ages to the present day. In addition to putting on temporary exhibitions displaying its own art treasures, it presents to the public applied arts and design creations from earlier times and from the present by means of visiting Hungarian and foreign exhibitions.

The Museum's permanent exhibition, "Arts and Crafts", shows the different crafts grouped according to material (wood, metal, textiles, glass, ceramics, porcelain, leather, paper). Helped by many hundreds of art-works, drawings, models and photographs, it gives answers to the much-asked question "How were the various masterpieces actually made?"

The exhibition "Secession, the Dawn of the Twentieth Century" is the last in the series presenting the stylistic periods in the applied arts in Europe. The display, which shows some 700 distinguished art works, recalls the richness of form in art at the turn of the century, as well as the sparkling life of the time. The location – one of the Secession's" finest architectural works – itself contributes to the spectacle.

Budapest IX., Üllői út 33–37. Telefon: 217-5222, fax: 217-5838

Nyitva tartás: 10–18 óráig, jegykiadás: 17.30 óráig
Hétfőn zárva.

Belépődíj: 120 Ft
Diákoknak, nyugdíjasoknak, sorkatonáknak 30 Ft.
Kedden díjtalan.

Tárlatvezetés: az időpontot előre egyeztetni kell.
Magyarul 25 főig: 1500 Ft, diákcsoportoknak 30 főig: 800 Ft.
Idegen nyelven 5 főig: 2500 Ft.
Minden további igénylő részére 25 főig: 200 Ft.
Tolmáccsal 5 főig: 1500 Ft.
Minden további igénylő részére 25 főig: 150 Ft.

Megközelítés: M3 a Ferenc körútig, 4, 6 villamossal az Üllői útig

Budapest IX., Üllői út 33–37. Telephone.: 217-5222, fax: 217-5838

Opening hours: 10 am – 6 pm, tickets issued up until 5.30 pm
Closed on Mondays

Admission: Ft 120

Guided tours
Times must be agreed in advance.
In foreign languages: Up to 5 persons: Ft 2500
For every additional person (up to 25 persons): Ft 200
With an interpreter: Up to 5 persons: Ft 1500
For every additional person (up to 25 persons): Ft 150

Getting there: Metro Line 3, alight at Ferenc körút. Trams 4 and 6, alight at Üllői út.

Művtört.Ért. 1989 1-4

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM IKONGYŰJTEMÉNYÉNEK ÚJ SZERZEMÉNYEI

Az 1982 és 1986 között megszerzett, fára festett ikonok közül ezúttal a még nem közölt orosz és ukrán alkotások egy részét mutatjuk be.

Az 1982-es szerzemények egyik említésre méltó darabja egy 19. századi Kazányi Istenanya-ikon[1] (1. kép), melyet a következő évben egy még jobb kvalitású, az előbbinél valamivel korábban készült Kazányi Istenanya-ikon[2] (2. kép) követett. Ezzel a múzeum-ikongyűjteményében egy 1981-es szerzeménnyel[3] háromra emelkedett a Kazányi Istenanya ikonok száma.

Az első kazányi típusú Istenanya ikont a hagyomány szerint először Kazány városában festették 1579-ben. A típus jellegzetességeit és egyben a későbbi változatok különbségeit e három ikonon jól megfigyelhetjük. Az 1579-ben készült csodatevő Kazányi Istenanya ikon nem maradt fönn, de másolatai már 1612-től igen elterjedtek és népszerűvé váltak. Ebben az évben sikerült ugyanis Moszkvából kiűzni a lengyel hadakat a Minyin és Pozsarszkij vezette orosz csapatoknak. A győzelmet a Kazányból elhozott Kazányi Tisztaságos Istenszülő ikon csodatevő erejének tulajdonították. A legkorábbi másolatok közül kiemelkedik a moszkvai Tretyakov-képtár ikonja, melyet Prokopij Csirin festett még 1606-ban. Itt jól megfigyelhetjük ezen ikonográfiai típus fő jellegzetességeit. Az Istenszülőt mellképben ábrázolják, enyhén a kis Jézushoz hajolva. A kis Jézus pedig teljesen szembefordul a nézővel, jobbját áldásra emeli, és alakja csak térdtől fölfelé látszik.[4]

Az Iparművészeti Múzeum előbb említett három ikonja közül a fent leírt általános jegyeket mindegyik hűen követi, ám a részletekben, a megfestés mikéntjében és a művészi színvonalban lényegesen eltérnek. Míg a 18. század eleji ikon finoman megfestett és lírai fölfogású, addig az 1800 körül készült ikonon az Istenanya arckifejezése már kevesebb érzelmet árul el. A ruhaszegélyek gazdag díszítése itt is feltűnik, de az előbbi ikonhoz képest kevésbé igényesen festették meg. Sajnos az ikon sokat veszített művészi értékéből, mert avatatlan kezek durván letisztították, s így a háttér elszíneződött, az aranyozás szinte teljesen eltűnt, s a kis Jézus arcvonásai elmosódtak. A 19. századi ikon mind technikailag, mind művészileg kevésbé jelentős, az arcok kissé merevvé, már-már sablonossá váltak, s a ruhaszegélyek egyszerűsödtek.

Ugyancsak 1983-ban vásárolta a múzeum a „Bogomatyer vszeh szkorbjascsih radosztyi" vagyis „Az Istenanya minden fájdalmasok vigasza" elnevezésű ikont[5] (3. kép). Ez a téma először a 17. században

1. Kazányi Tisztaságos Istenszülő szentekkel. Orosz ikon, 19. század

2. Kazányi Tisztaságos Istenszülő szentekkel. Orosz ikon, 1800 körül

3. Az Istenanya minden fájdalmasok vigasza. Délorosz vagy ukrán ikon, 19. század

jelenik meg a régi orosz festészetben, s különböző emberi szenvedéseket mutat be. Leggyakrabban — miként ikonunkon is — középen a felhőkön álló Istenanyát ábrázolják a gyermek Jézussal. A szegényeket ruhátlanul láthatjuk, akiknek egy angyal ruhát nyújt, a betegeket pedig botra támaszkodva jelenítik meg. Ikonunkon jobboldalt — például — az egyik álló alak bal lábának egy részét bot pótolja. Legfölül a keretmezőben az „Úr Sabaoth" alakját szokták megfesteni, lejjebb pedig feliratot: „A mezteleneknek ruhát, a betegeknek gyógyulást". Ikonunk ikonográfiájának egyedi vonása az, hogy baloldalt a keretmezőben Szent Paraszkevát festették meg, aki annak a Paraszkevának a védőszentje, akinek a gyógyulása emlékére készült az ikon.

Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében megtalálhatjuk ennek az ikonográfiai típusnak egy variánsát, ahol az Istenanyát nemcsak betegek, hanem szentek is körülveszik, s főnt pedig az Újszövetségi Szentháromság ábrázolása helyezkedik el.[6] Az ilyenfajta ábrázolásokkal különösen nagy számban találkozunk.[7] „Az Istenanya minden fájdalmasok vigasza" ikonográfiai típusnak egyébként van még egy változata. Itt az Istenanya, akit angyalok vesznek körül, a kompozíció felső részén, Krisztus előtt látható, s közbenjár Krisztusnál a szenvedőkért.[8]

Ikonunk nemcsak ikonográfiai vonatkozásban, hanem megfestésének módjában is az egyszerűbbek közé tartozik. Viszonylag nem sok díszítőelemet alkalmaztak, s igen kevés szín felhasználásával és hangsúlyozott kontúrvonalakkal készült. Hasonló ikonokat délorosz és ukrán területeken festettek.

Az előbbi ikonhoz képest lényegesen magasabb művészi kvalitású az a „Négyosztatú ikon"[9] (4 kép), amely az Ószövetségi Szentháromság, Krisztus feltámadása, Krisztus keresztelése és az Istenanya elszenderedése jeleneteket ábrázolja. A széleken fent Teológus Szent János, Nagy Szent Vazul, Aranyszájú Szent János, Teológus Szent Gergely, Szent Kozma és Szent Damján álló alakja látható. A négy jeleneten — a rossz állapot ellenére — jól megfigyelhető a finom megfestés. A 17. és a 18. században szokásossá vált részletező előadás és sokalakos kompozíció itt is szembeötlő. Az Ószövetségi Szentháromság jelenetnél nemcsak az épületrészek, az asztal, a jobb oldali szék, a lábzsámolyok és az öltözékek megjelenítése aprólékos, hanem a három angyal alakja mellett ott találhatjuk az őket megvendégelő Ábrahámot és Sárát, sőt még az áldozati bárány megölését is. Ugyancsak sokalakos a Krisztus feltámadása feliratot viselő kompozíció. Itt két jelenetet festettek meg egy képben. Fent Krisztus feltámadását, lent pedig pokolraszállását ábrázolták. A „Tisztaságos Istenszülő elszenderedése" felirattal ellátott kompozíción, ahol a ravatalon fekvő Istenanya mögött Krisztus áll, kezében pólyás csecsemő képében tartva Mária lelkét, a kis méretek ellenére az arcokat részletezően és igen kifejezően festették meg. Szűz Mária és Krisztus arckifejezése nyugodt, méltóságteljes, míg az apostoloké mély bánatot tükröz.

Az ikon keretmezőjét ezüst borító takarja, úgy, hogy a széleken álló hat szent alakját szabadon hagyja. A gazdag, leveles díszítő motívumok az érett barokk ornamenseket juttatják eszünkbe. Az álló szentek lábai alatt vonalhálót találunk, mely a harmadik dimenziót érzékelteti. Az ezüstborító feliratai — miként szokásos — nagyjából megismétlik a fára festett ikon feliratait. A borítón középen, lent ötvösjegyet is találunk. Téglalap alakú mezőben cirill betűs A. Sz, azaz „A.C" betűket láthatunk, melyeket egy pont választ el. Igen valószínű, hogy ez a mesterjegy Alekszej Szpiridonov moszkvai ötvös jegye. Ilyen mesterjegyet figyelhetünk meg a moszkvai Állami Történeti Múzeum 1762-ben készült nielló-díszes burnótszelencéjén.[10]

A „Keresztelő Szent János a puszta angyala" ikonon[11] (5. kép) Keresztelő Szent Jánost szárnyakkal ábrázolják, baljában egy edényben levágott fejét és egy írástekercset tart, melyen Máté evangéliumából vett sorok olvashatók: „. . . Térjetek meg, mert elközelített a mennyeknek országa." (Máté 3,2.) Baloldalt, lent a szent lefejezését látjuk, jobboldalt pedig egy fát fejszével. Ez utóbbi ábrázolás Keresztelő Szent János prédikációjának a következő részére utal: „A fejsze pedig immár a fák gyökerére vettetett. Azért minden fa, a mely jó gyümölcsöt nem terem, kivágattatik és tűzre vettetik." (Máté 3, 10.) A később megfestett keretmezőn, baloldalt Szent Nyikita Vértanú, jobboldalt pedig egy ismeretlen ifjú szent áll. Az ikon hátlapján egykorú, pirosbetűs, igen hiányos, olvashatatlan felirat, mely valószínű, hogy az ikon festőjére és az ikon megfestésének idejére utal. Az ikonhoz ikonográfiai és kompozíciós vonatkozásban közel álló alkotás a moszkvai Pavel Korin-gyűjtemény „Keresztelő Szent János a puszta angyala" elnevezésű ikonja,[12] mely a 17. század harmincas éveiben készült.

A „Deészisz angyalokkal és szeňtekkel"[13] (6. kép) és az „Angyali üdvözlet"[14] (7. kép) ikonok olyannyira hasonlók, hogy valószínű azonos területről származnak s egyazon időben is készültek. Az előbbi ikonon a deészisz Krisztusa fölött a Szentlelket láthatjuk galamb alakjában, fölötte pedig felhőkön az Atyaistent, s így egy sajátos Szentháromság-ábrázolást figyelhetünk meg. Krisztus kezében nyitott evangéliumoskönyvet tart, melyben jól olvasható Máté evangéliumának a következő részlete: „Jöjjetek én hozzám mindnyájan, a kik megfáradtatok és megterheltettetek, és én megnyugosztalak titeket." (Máté 11, 28.) A díszes trón mögött két angyal, továbbá tizenhárom szent alakja helyezkedik el. Krisztus lábainál pedig két térdelő és mélyen meghajló szent. Bár felirat nem utal rájuk, valószínűleg Zoszima és Szavvatyij, a Szoloveckij-kolostor alapítói, kiket Krisztus trónusa előtt együttesen és térdelve szoktak ábrázolni. Az igen finoman megfestett arcok, az egységes kompozíció és az aprólékos díszítő motívumok a 19. századi p lehi ikonokat idézik. Az „Angyali üdvözlet"-ikon sajátossága, hogy Gábriel arkangyal alakját kétszer is megfestették, mellyel arra utalnak, hogy az arkangyal megállt és habozott, mert nem tudta hogyan is adja át a különleges isteni üzenetet. Az Oroszországban használt kalendáriumokban találkozhatott e részlettel az ikonfestő, mégpedig a március 26-i napnál, Gábor arkangyal ünnepénél.

Az 1983-ban megszerzett két Szent Miklós-ikon nagy mértékben különbözik egymástól. Az egyik[15] (8. kép)

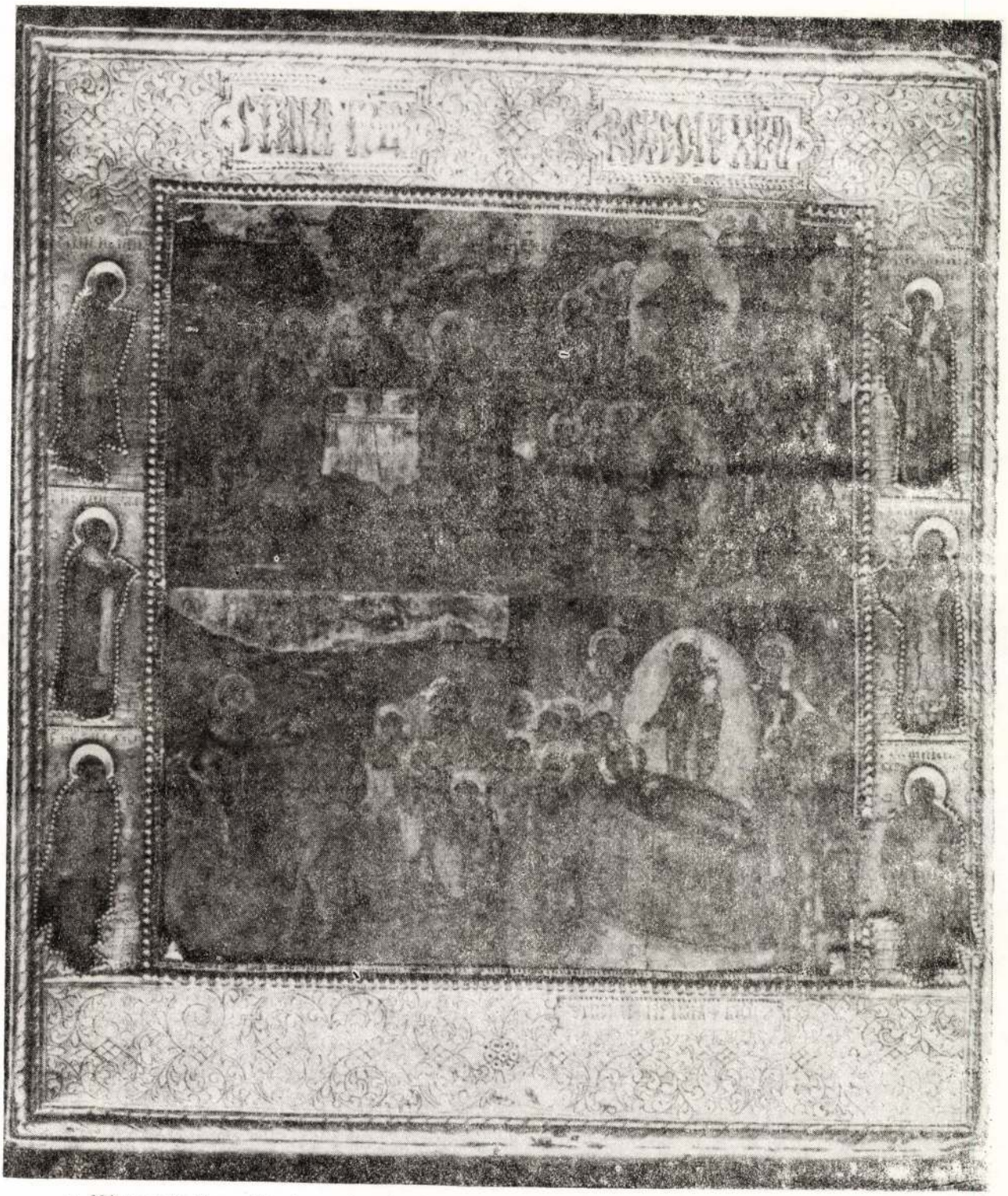

4. Négyosztatú ikon. Moszkva, 18. század közepe. Ezüst borítója: A. Szpiridonov, 18. század közepe

5. Keresztelő Szent János a puszta angyala. Orosz ikon, 1700 körül

6. Deészisz angyalokkal és szentekkel. Palehi ikon, 19. század közepe

7. Angyali üdvözlet. Palehi ikon, 19. század közepe

igen egyszerűen, kevés színnel megfestett alkotás, melyen Szent Miklóst mellképben ábrázolják. A szent jobbját fölemeli, baljában nyitott evangéliumos könyvet tart, melyben Lukács evangélistának Krisztus gyógyításaira utaló néhány sora olvasható: „És alámenvén ő velök, megálla a síkságon, és az ő tanítványainak serege és a népének nagy sokasága egész Judeából . . ." (Luk. 6, 17.) Kétoldalt, egy-egy körben elhelyezve Krisztust és az Istenanyát láthatjuk. Krisztus az evangéliumoskönyvet, az Istenanya pedig Szent Miklós püspökségére utalva az omophoriont nyújtja át. A másik[16] (9. kép) Szent Miklós-ikon viszont mesterségbeli és művészi

8. Szent Miklós. Orosz ikon, 19. század

9. Szent Miklós. Orosz ikon, 18. század

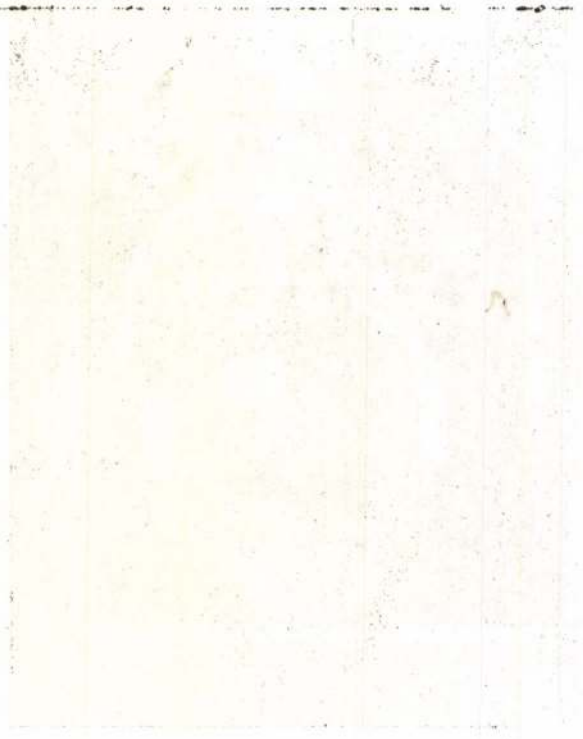

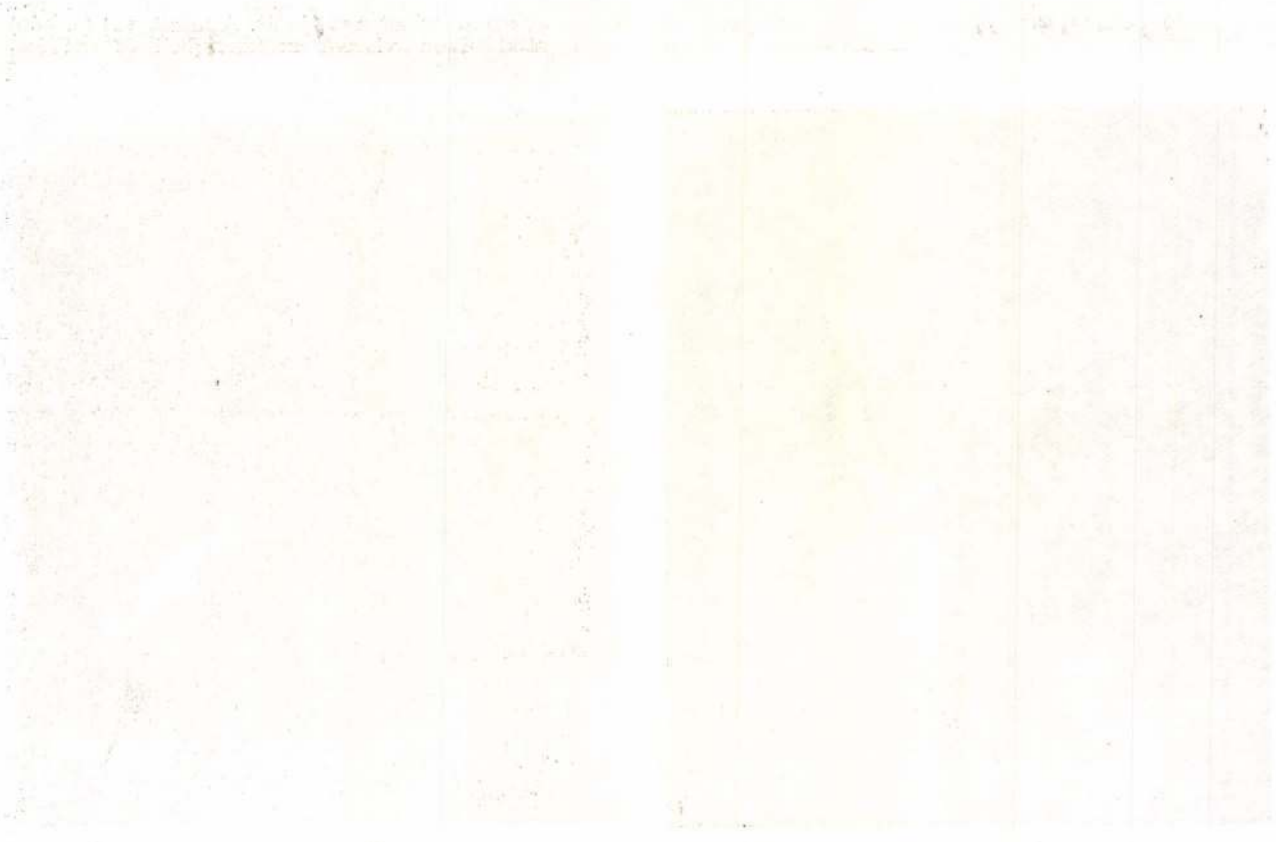

10. Szent Lukács Evangélista. Ukrán ikon, 1800 körül

vonatkozásban igen jelentős alkotás. Vállképben festették meg a szentet, s jobb- és baloldalt itt is az Istenanya az omophorionnal, illetve Krisztus az evangéliumoskönyvvel látható. Az elgondolkodó arckifejezés, a megkapó tekintet, a ráncok, a haj és a szakáll gondos megfestése és nem utolsósorban a fény-árnyék és az arc plasztikájának érzékeltetése az előző század nagy ikonfestőjének, Szimon Usakovnak távoli hatását idézik.

Az ovális alakú Lukács evangélista-ikonon[17] (10. kép) az evangélista félalakos, kissé jobbra forduló figuráját láthatjuk. Kezében nyitott evangéliumoskönyv, melyben Lukács evangéliumának a következő sorait olvashatjuk: „Mivelhogy sokan kezdették rendszerint megírni azoknak a dolgoknak az elbeszélését, a melyek minálunk beteljesedtek, A mint nékünk előnkbe adták, a kik kezdettől fogva szemtanúi és szolgái voltak az igének:" (Luk. 1, 1—2). Az ikon eredetileg egy ikonosztázis királyi kapujának bal szárnyán, alul helyezkedett el. Az evangélista arcának finom megjelenítése, a fény-árnyék érzékeltetése, az ikonfestészetben szokatlan realisztikus ábrázolásmód a nyugati, ezen belül a lengyel művészet hatását idézik. Elképzelhető, hogy lengyel-ukrán területen jelentős művészi központban készült az ikon, talán éppen Lembergben (Lvovban). Az arc és az ikon többi részének megfestése között feltűnő a különbség. Az evangélista alakja elrajzolt, ruhájának ábrázolása igénytelen. Két művész dolgozott tehát az ikonon, miként ez az orosz és ukrán ikonfestő műhelyekben szokásos volt.

„Az éleghetetlen csipkebokor Istenanya" elnevezésű ikon[18] (11. kép) ikonográfiája olyan egyházi énekek alapján alakult ki, amelyeken az Istenanyát azzal az éleghetetlen csipkebokorral hasonlítják össze, amelyet Mózes a Hóreb hegyen látott (2 Móz. 3, 2). Ikonunkon — miként szokásos — az Istenanya a gyermek Jézussal egy nyolcszöget alkotó két négyszög közepén helyezkedik el. A vörös négyszög négy sarkában, ahol a vörös az égő csipkebokor lángjaira utal, a négy evangélista szimbóluma látható. Az Istenanya mellett Jákob létrája áll (1 Móz. 28, 12). Egyébként „Az éleghetetlen csipkebokor Istenanya" ikonográfiai típus orosz földön viszonylag későn[19] alakult ki, s ezután az ukrán művészetben is megtalálható. Az arc plasztikáját jól érzékeltető megfestés, a mozgalmas drapériák, az angyalok viszonylag bonyolult testtartása a nyugat-európai barokk festészet hatását idézik.

Az utóbbi évek egyik legkiemelkedőbb szerzeménye egy aranyozott ezüst borítású Krisztus-ikon[20] (12. kép). Azonnal szembeötlik az „oklad" rendkívül magas művészi kvalitása. A tekergő indákkal, levelekkel, virágokkal, gyümölcsökkel dúsan díszített, kitűnően domborított ikonborító az érett orosz barokk egyik nagyszerű ötvösremeke. A borító Krisztus testét, öltözékét plasztikusan érzékelteti. Külön készült az ugyancsak díszes nimbusz, melynek alsó részén egy-egy felfüggesztő karika látható. Ehhez kapcsolódott az ún. „cata", vagyis a félhold alakú nyakék, mely jelenleg hiányzik. Krisztus bal kezében nyitott evangéliumoskönyvet tart a következő idézettel: „Jertek, én Atyámnak áldottai, örököljétek ez országot, a mely számotokra készíttetett . . ." (Máté 25, 34.)

A borítón található ötvösjegyek feloldhatók. A nimbusz bal oldalán, lent téglalap alakú pajzsban cirill betűs Je·I azaz E I (egyvonásos i) monogram középen ponttal, továbbá félkörívés záródású pajzsban a sárkányt legyőző Szent György lovas alakja 1757-es évszámmal látható (13. kép). A monogram Ivan Jegor moszkvai próbamestert jelöli, aki 1752 és 1758 között működött.[21] A sárkányt legyőző Szent György lovas alakja Moszkva várost jelöli, az évszám pedig a készítési időre utal.[22] A borító legalsó részén, az ábrázolási felületre merőleges síkon pedig négy ötvösjegyet találunk. A sárkányt legyőző Szent György lovas alakját, olvashatatlan

11. Az éleghetetlen csipkebokor Istenanya. Ukrán ikon, 18. század vége

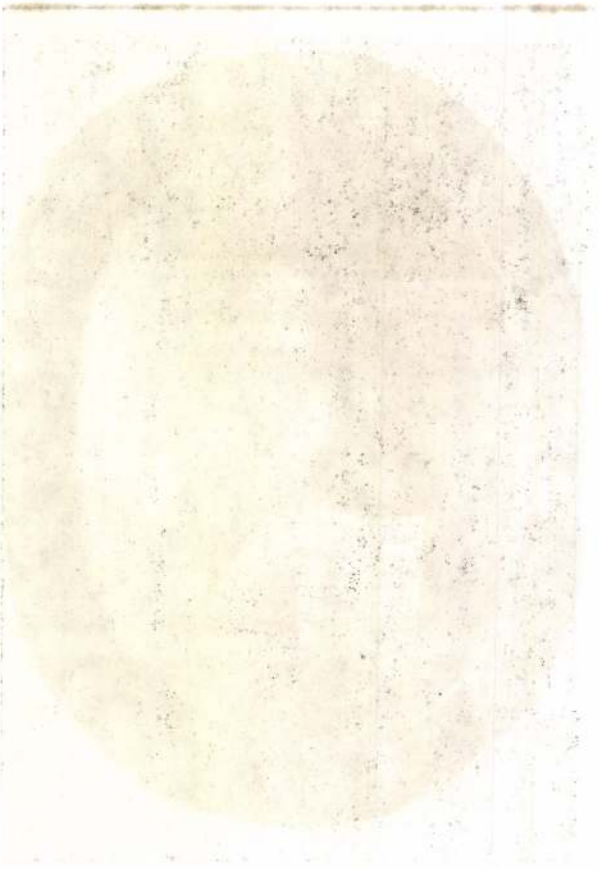

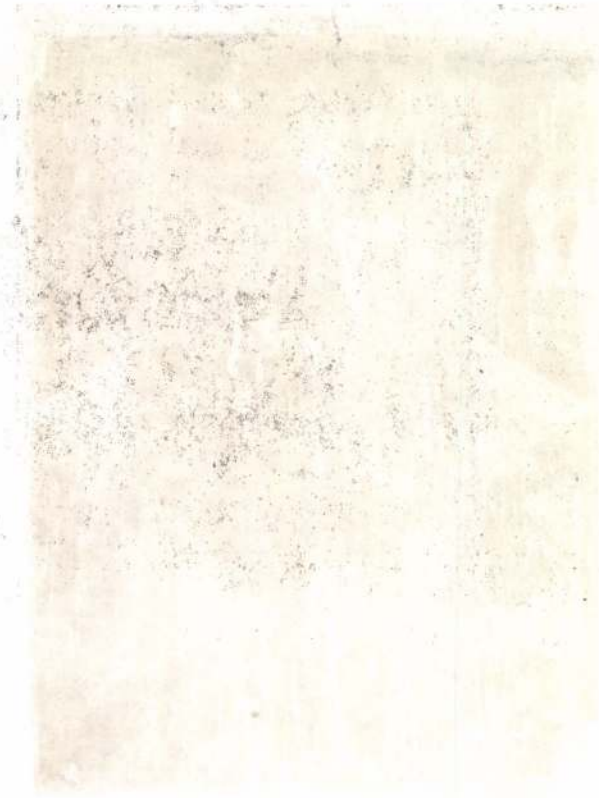

12. Krisztus. Moszkvai ikon, jelenleg 19. századi átfestéssel. Ezüst borítója P. Afinogenov, 1757

13. Iván Jegor és Moszkva város ötvösjegye a Krisztus-ikon ezüst borítója nimbuszának bal oldalán

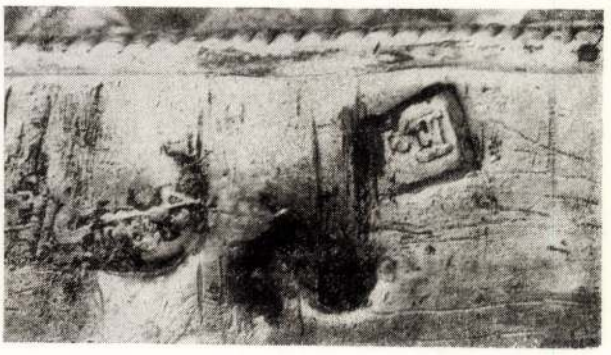

14. Iván Jegor és Moszkva város ötvösjegye a Krisztus-ikon ezüst borítójának alsó részén

16. Keresztelő Szent János és Szent Paraszkovija Vértanú Krisztus Emanuellal. Orosz ikon, 18. század

évszámmal, mely itt is 1757 lehetett, a már említett Je. I próbamester-jegyet (14. kép), majd háromkaréjos pajzsban cirill betűs P V K jegyet és téglalap alakú pajzsban cirill betűs P A jegyet (15. kép). A P V K jegy a „Proizvogyityel Vaszilij Kunkin" rövidítése. Vaszilij Matvejev Kunkin 1726-ban született és 1761-ben halt meg. Ötvösmester és az első osztályhoz (gilgyija) tartozó kereskedő volt. 1747 és 1751 között műhelytulajdonosként működött, s műhelyében ő maga és mesterei nielló-művességet tanultak M. Klimsinnél és zománcozást Ja. Popovnál. 1752-től V. Kunkint műhelyvezetőnek („proizvogyityel fabriki") nevezik. Nagy műhelyében körül-

15. Vaszilij Kunkin és Pjotr Afinogenov ötvösjegye a Krisztus ikon ezüst borítójának alsó részén

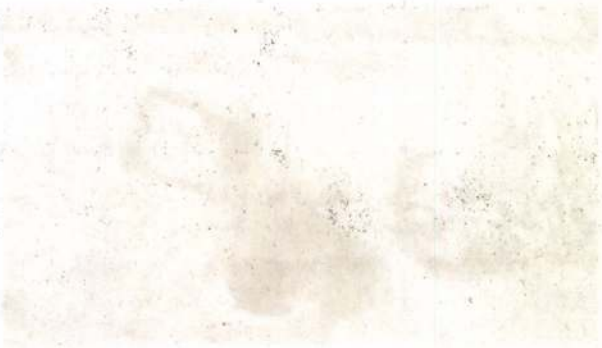

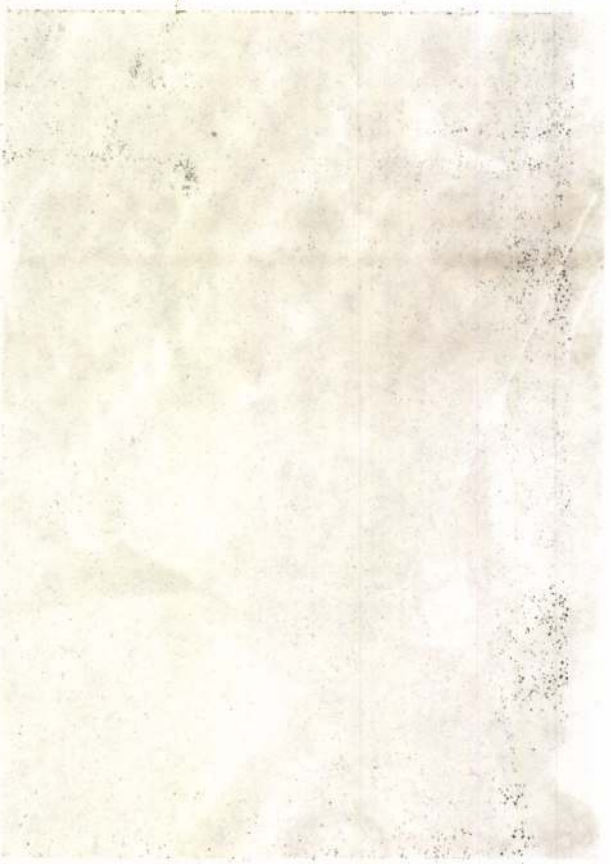

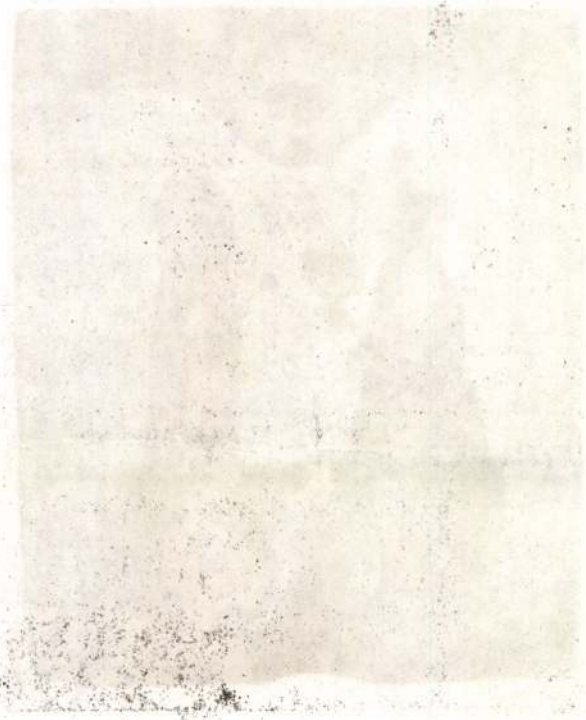

17. Istenanya a gyermek Jézussal. A kárpátukrán ikonfestészet hatása alatt készült ikon, 18. század harmadik negyede

belül 70 ember dolgozott. 1751-től V. Kunkin monopóliumot kapott arany és ezüst kegytárgyak előállítására. Jelzésével ellátott tárgyakat — köztük ikonborítókat is — találunk a moszkvai Történeti Múzeumban, a leningrádi Állami Orosz Múzeumban, továbbá nyolc tárgyat a Novgorodi Történeti és Művészeti Múzeumban.[23] Külön kiemeljük a Vlagyimir Szuzdali Múzeum 1754-ben készült, V. Kunkin műhelyéből származó, igen magas művészi színvonalú, domborított, aranyozott ezüst ikonborítóját, mely egy Ivironi Istenanya-ikonhoz tartozik.[24] A P A jegy Pjotr Afinogenov ötvösmestert jelöli, akinek munkásságáról — ellentétben V. Kukinével — már kevesebbet tudunk. 1726-ban született és a XVIII. század második felében működött. A moszkvai Állami Történeti Múzeumban domborított ikonborítóit, keresztjét, füstölőjét és egy koronáját őrzik.[25] A nimbusz jobb alsó oldalán találhatunk még egy háromkaréjos ötvösjegyet, melyben csak egy K betű olvasható. Ez nyilván Vaszilij Kunkin előbb már említett jegyével azonos. A 18. századi orosz ötvösségnek ez az igen értékes műremeke tehát V. Kunkin műhelyében készült P. Afinogenov mester kezemunkájaként.

Az 1985. év egyik figyelemre méltó szerzeménye a „Keresztelő Szent János és Szent Paraszkovija Vértanú Krisztus Emanuellal" ikon[26] (16. kép). A hiányosan és rossz állapotban fönnmaradt ikon egyszerűen, helyenként ügyetlenül megfestett alakjai megkapóak, s a Moszkvától északra elterülő provinciális területek alkotásait idézik.

1986-ban vásárolta a múzeum az „Istenanya a gyermek Jézussal"-ikont[27] (17. kép). Ezen a „hodigitria" típusú ikonon a félalakosan ábrázolt Istenanyát láthatjuk, baljában az egészalakosan megjelenített kis Jézussal, aki jobb kezét áldást osztva fölemeli. Fent, jobb- és baloldalt egy-egy angyalfej helyezkedik el. Figyelemre méltók a domború gipsz alapozással készült ezüst festékkel festett öltözékek, melyek az ikonok ezüst borítóit utánozzák. Ez a „pszeudooklad" az esztergomi Bakócz-kápolna kegyképe ezüst borítójának szinte pontos mása. Nemcsak a ruharedők elhelyezkedése, hanem a díszítő motívumok is igen hasonlóak. Az esztergomi Boldogasszony képének ezüst borítását Erőss Ádám csináltatta, aki 1732 és 1761 között várparancsnok volt.[28] Nyilván e széles körben ismert és igen tisztelt kegykép ezüst borítója alapján készült ikonunk, s így az előbbi adatok és a stílusjegyek alapján megfestésének idejét nagyjából a 18. század harmadik negyedére tehetjük.

Ruzsa György

JEGYZETEK

1 Ltsz. 82.337. Kazányi Tisztaságos Istenszülő szentekkel. Orosz ikon, 9. sz., 31,5×25,5 cm.

2 Ltsz. 83.142. Kazányi Tisztaságos Istenszülő Szent Jevdokija, Szent Akilina, egy őrzőangyal és Szent Domnyika alakjával. Orosz ikon, 1800 körül, 31,5×26 cm.

3 Ltsz. 81.195. Kazányi Tisztaságos Istenszülő. Orosz ikon, 18. sz. eleje, 31×27 cm.

4 A Kazányi Tisztaságos Istenszülő ábrázolási típushoz legközelebb a Petrovszkaja Bogomatyer, azaz a Péter metropolita-féle Istenanya képe áll. A hagyomány szerint az 1326-ban elhunyt Péter metropolita festette ennek első példányát. Ez az ikonográfiai típus abban különbözik a kazányitól, hogy itt az Istenanya és a kis Jézus feje egymáshoz ér, Jézust mellképben ábrázolják, s az Istenanya jobb kezét Jézus nyakára, baljáát pedig vállára helyezi.

5 Ltsz. 83.143. Az Istenanya minden fájdalmasok vigasza. Délorosz vagy ukrán ikon, 19. sz. 40×35 cm.

6 *Ruzsa György:* Négy historizáló orosz ikon az Iparművészeti Múzeumból. Művészettörténeti Értesítő XXXII. 1983. 163, 2. kép.

7 Vö. például: *Kurt Sommer:* Ikonen. München 1979. 122,33.kép.

8 *V. I. Antonova—N. Je. Mnyova*: Katalog drevnyerusszkoj zsivopiszi. Tom tvoroj. Moszkva 1963. 385—386, 134. kép.

9 Ltsz. 83.161. Négyosztatú ikon. Moszkva, 18. sz. közepe. Ezüst borítóját A. Szpiridonov mester készítette a 18. sz. közepén. 31×35 cm.

10 *M. M. Posztnyikova-Loszeva—N. G. Platonova—B. L. Uljanova:* Zolotoje i szerebrjanoje gyelo XV—XX vv. (Tyerritorija SzSzSzR) Moszkva 1983, 209, No 2238.

11 Ltsz. 83.162. Keresztelő Szent János a puszta angyala. Orosz ikon, 1700 körül, a keretmező a 19. században készült. 26×30,5 cm. Keresztelő Szent János mint a puszta angyalának a régi orosz művészetben oly gyakori ábrázolása Márk evangéliumának alapján alakult ki. (Márk 1, 2—3).

12 *V. I. Antonova:* Drevnyerusszkoje iszkusszstvo v szobranyii Pavla Korina. Moszkva é. n. 104, No 79, 94. kép.

13 Ltsz. 83.166. Deészisz angyalokkal és szentekkel. Palehi ikon, 19. sz. közepe. 35,5×29 cm.

14 Ltsz. 83.169. Angyali üdvözlet. Palehi ikon, 19. sz. közepe. 31,2×26 cm. Ehhez az ikonhoz közel álló palehi ikon volt látható az 1986-os bergamói ikonkiállításon. Una finestra sul mistero. Mostra di antiche icone russe. Bergamo 1986. 57, 80.

15 Ltsz. 83.167. Szent Miklós. Orosz ikon, 19. sz. 36×30,5 cm.

16 Ltsz. 83.168. Szent Miklós. Orosz ikon, 18. sz. 35×29,5 cm. Az ikont a Képzőművészeti Főiskolán diplomamunkaként Mészöly Zsófia restaurálta 1985—86-ban.

17 Ltsz. 83.189. Szent Lukács Evangelista. Nyugat-ukrán ikon, 1800 körül. Magasság 30 cm, szélesség 23 cm. Az ikon hátlapján „Jevg. Protapopov" cirill betűs karcolt felirat, mely nem egyidős az ikonnal, s talán valamelyik tulajdonosára utal.

18 Ltsz. 83.265. Az eléghetetlen csipkebokor Istenanya. Ukrán ikon, 18. sz. vége. 39,5×29,5 cm. Az igen rossz állapotban levő ikont a Képzőművészeti Főiskolán diplomamunkaként Lővei Krisztina restaurálta 1985—86-ban.

19 Az eléghetetlen csipkebokor Istenanya ikonográfiai típus egyik korai példája a 16. század második felében készült valószínűleg Vologdában. *V. I. Antonova—N. Je. Mnyova:* i. műn: 207—208, No 623, 75. kép. Az „Eléghetetlen csipkebokor Istenanya" ikonoknak a népi hiedelmek szerint a tűzvésztől megmentő erejük volt. Egy ilyen típusú moszkvai ikon borítójáról pedig a következő történet vált ismertté. A napóleoni háborúk idején, 1812-ben a francia csapatok egyik lengyel katonája ellopta ezt a borítót. A katona, mielőtt kivonult volna Moszkvából, Alekszij Vvegyenszkij atyához, a Novogyevicsi-kolostor pópájához ment és átadta neki az ikonborítót, azzal, hogy juttassa vissza abba a templomba, ahonnan ellopta. A katona beismerte, hogy attól kezdve, hogy ellopta az ikonborítót, nem volt nyugodalma, lelkiismerete kibirhatatlanul háborgott. Vö.: *Je. Posszeljanyin:* Bogomatyer. Polnoje illjusztrirovannoje opiszanyije eja zemnoj zsiznyi i poszvescsonnih eja imenyi csudotvornih ikon. Sz.-Petyerburg é. n. 566.

20 Ltsz. 84.339. Krisztus. Moszkvai ikon, jelenleg 19. századi átfestéssel. Ezüst borítóját P. Afinogenov készítette V. Kunkin műhelyében 1757-ben. 31×25,5 cm.

21 *M. M. Posztnyikova-Loszeva—N. G. Platonova—V. L. Uljanova:* i. m. 204.

22 Vö.: *M. M. Posztnyikova-Loszevak—N. G. Platonova—B. L. Uljanova:* i. m. 202, No 1973.

23 *M. M. Posztnyikova-Loszeva—N. G. Platonova—V. L. Uljanova:* i. m. 211, No 2311. és 224, No 2790.

24 *N. Trofimova:* Russian applied art 13th to the Early 20th Century in the Collection of the Vladimir-Suzdal Museum Reserve. Moscow 1982, 231. No 155, 155. kép.

25 *M. M. Posztnyikova-Loszeva—N. G. Platonova—V. L. Uljanova:* i. m. 223, No 2270.

26 Ltsz. 85.44. Keresztelő Szent János és Szent Paraszkovija Vértanú Krisztus Emmanuellal. Orosz ikon, 18. sz. 13,8×11,5 cm.

27 Ltsz. 86.174. Istenanya a gyermek Jézussal. A kárpátukrán ikonfestészet hatása alatt készült ikon. 18. sz. harmadik negyede. 54,5×39 cm.

28 *Balogh Jolán:* Az esztergomi Bakócz-kápolna. Budapest 1955, 14. Amikor 1983-ban Esztergom török uralom alóli felszabadulásának 300. évfordulójára a kegyképet restaurálták, keretében az ezüst borító korábbi restaurálásával kapcsolatban nyomtatott névjegyet találtak a következő felirattal: „Riedl Ferencz, Réz és Pakfong művész. Lakik Buda-utczán, a rácz templom átellenében, 361-ik szám alatt Esztergomban." Hátlapján kézzel írva: „Renovirt worden den 22t April 1859 bei Francz Riedl Gunllaw in Gran."

NEW ACQUISITIONS IN THE COLLECTION OF ICONS AT THE MUSEUM OF APPLIED ART

The paper presents some of the so-far unpublished Russian and Ukrainian icons painted on panel acquired between 1982 and 1986.

One of the most precious acquisitions of 1983 is a finely painted Four-part icon (plate 4) showing the Holy Trinity of the Old Testament, the Resurrection of Christ,

the Baptism of Christ and the Dormition of the Virgin. It is framed by a meticulously finished silver mount leaving the figures of the six saints on either side free. A rectangle in the bottom middle of the cover features the initials „A.C" probably indicating the Moscow goldsmith Aleksey Spiridonov. Other major purchases of 1983 include the Russian icon „St John the Baptist, the angel of desert" (plate 5), the 18-century Russian icon of St Nicholas (plate 9) and the oval Ukrainian icon of The Evangelist Luke dating around 1800 (late 10).

A remarkable acquisition of 1984 is an icon of Christ with silver-gilt cover. The lavishly decorated masterful repousse cover shows hall-marks that can be deciphered. They include the town mark of Moscow with the date 1757, the mark of the assayer Ivan Egor (plates 13—14), as well as the mark of Vassily Kunkin's workshop (1726—1761) and the silversmith Piotr Afinogenov (b. 1726—?) (plate 15).

The museum purchased the small 18th-century Russian icon „St John the Baptist and Paraskoviya Christ with Immanuel" in 1985 (plate 16).

The museum's purchase of 1986 was „Our Lady with the Infant Jesus" made in the third quarter of the 18th century under the influence of icon painting in the Carpathian region of the Ukraine. The pseudo-endima of this icon is an almost exact copy of the silver cover of the famous icon in the Bakócz chapel in Esztergom.

IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM

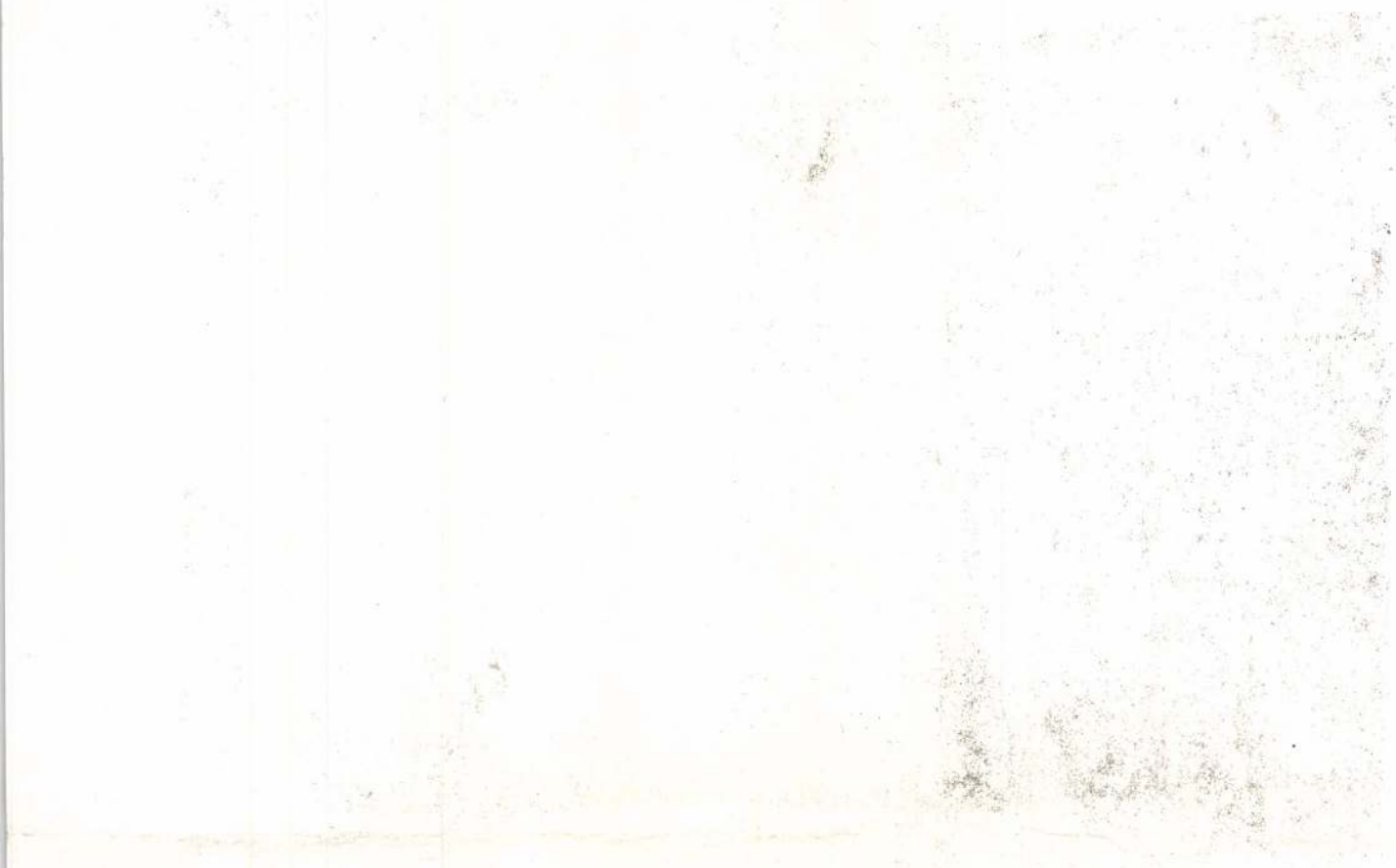

vezető szerkesztő: **Péntek Orsolya,** e-mail: pentek.orsolya@magyarhirlap.hu

Miért teszik tönkre az Iparművészetit?

A múzeum tudományos műhely. Ha a szakembereket elküldik, olyan központosított struktúra jön létre, amely ingatlanként kezeli a múzeumokat, ennek pedig végzetes következményei lehetnek egész kultúránkra – állítják neves művészettörténészek azután, hogy a minisztérium visszavonta az Iparművészeti Múzeum főigazgatójának „magasabb vezetői megbízatását".

FERCH MAGDA

„Magyarországon elterjedt az a téveszme, hogy aki művészettörténészként megfelelő, nem lehet jó menedzser – jelentette ki lapunknak Marosi Ernő művészettörténész, a Magyar Tudományos Akadémia társadalomtudományi alelnöke. – Takács Imre, az Iparművészeti Múzeum leváltott főigazgatója olyan kitűnő kutató, aki másfél év alatt hat nagyszabású kiállítással bizonyította, hogy kiváló menedzser is. Értesüléseim szerint közel járt ahhoz is, hogy szponzorok bevonásával megoldja az intézmény legnyomasztóbb problémáját, és megkezdje a Lechner Ödön tervezte épület aggasztó állapota miatt szükségessé vált rekonstrukciót. Sajnálatos, hogy ez a feladat nem szerepel a nemrég nyilvánosságra hozott, nagy összegű európai részvétellel elinduló támogatási programok között."

A művészettörténész még kiemelte: „A világ jelentős múzeumaiban egyébként mindenütt vagy művészettörténészek a vezetők, vagy menedzserek – szoros szakmai kontroll alatt. Megdöbbenéssel olvastam a minap az egyik napilapban a miniszteri biztos nyilatkozatát, aki szerint magánügy, hogy a múzeum közalkalmazotti tanácsa állásfoglalást adott ki, amelyben a munkatársak kijelentik, hogy az intézmény szakmai munkájának folytatását a leváltott főigazgató vezetésével képzelik el. Az MTI-vel pedig – miután munkatársainak megtiltotta, hogy a sajtónak nyilatkozzanak – közölte: nem tenne jót a szakmai munkának, ha a munkatársak azzal töltenék az időt, hogy kis csapatokat szerveznek. Ezt kikérem magamnak a szakmám nevében. Amióta én dolgozom, ilyen durva és bornírt módon nem avatkoztak be a tudomány ügyeibe. A szakma meg van rendülve, de szeretném tudni, hogy művészettörténész kollégáimban lesz-e annyi szolidaritás és előrelátás, hogy ezt visszaverjék, vagy különféle opportunizmusok még egy tiltakozó akciót is megakadályoznak" – mondta az akadémikus.

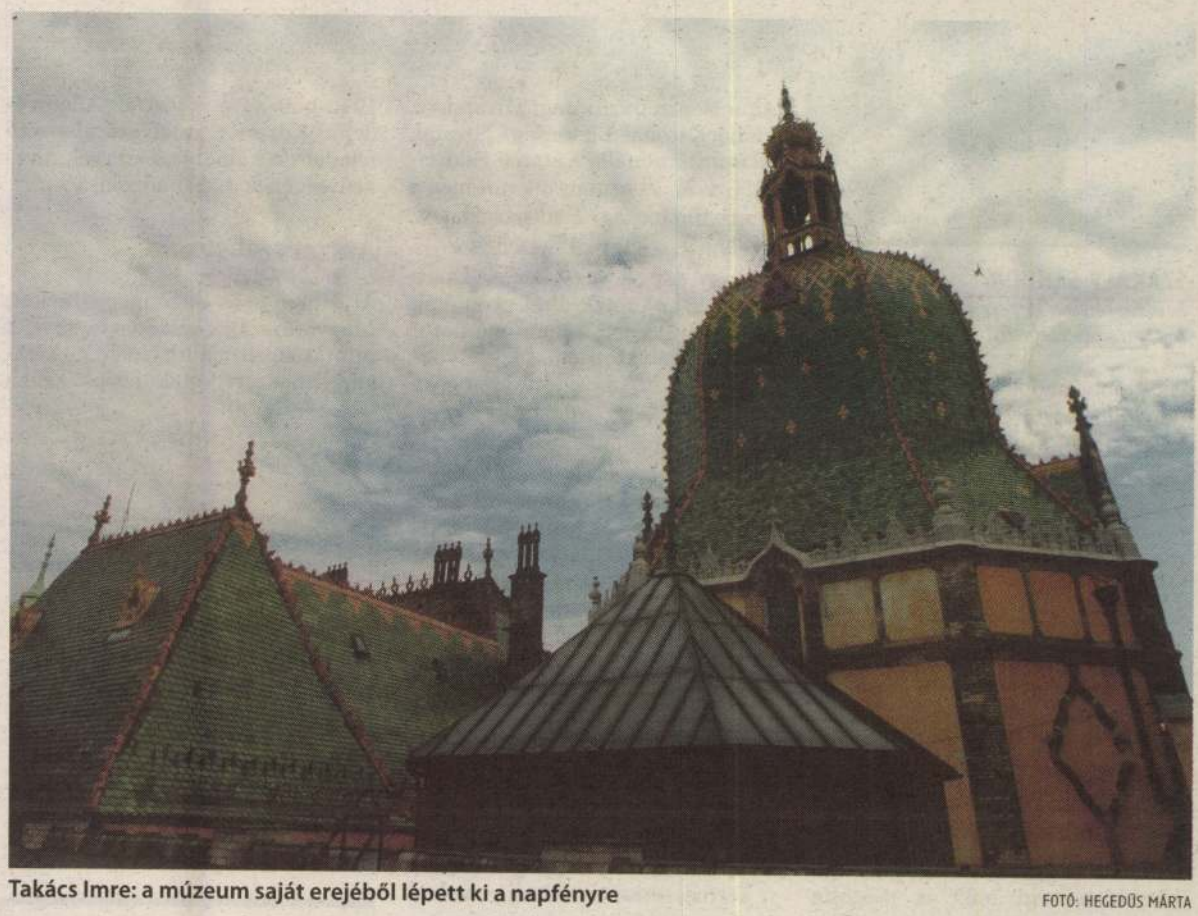

Takács Imre: a múzeum saját erejéből lépett ki a napfényre

FOTÓ: HEGEDÜS MÁRTA

Ingatlanként kezelik

Fabényi Júlia, a Műcsarnok előző főigazgatója, a Baranya Megyei Múzeumok igazgatója másfél éve Takács Imrével együtt pályázott az Iparművészeti Múzeum vezetői posztjára. Évekig dolgozott Németországban, széleskörű kitekintése van az európai múzeumi viszonyokra. Lapunknak elmondta, hogy személyesen nem ismeri Takács Imrét, de maximálisan elismeri a munkáját, amit ebben a remek gyűjteményeket őrző, de nehezen szervezhető múzeumban végzett. Ideálisnak tűnt a kinevezett új vezetés: egy komoly szakmai tudású, kiterjedt nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező főigazgató, és olyan helyettese, akinek nagy közigazgatási tapasztalatai vannak. „A főigazgatót tudományos felkészültsége, szakmai tudása és emberi kvalitásai tették alkalmassá arra, hogy lendületet adjon a nehezen mozduló munkatársaknak is, s szinte a semmiből építkezve, nemzetközi szintű kiállításokat hozzon létre – mondta Fabényi Júlia. – A rossz állagú épületben mindennapos gondokkal küszködve újított fel kiállítótereket, igazi csapatmunkát végzett. Biztos vagyok benne, hogy a Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Múzeum gyűjteményeiből is sokat kihozott volna. Továbbra is tudományszervezéssel kellene foglalkozni, nem dilettáns kiállítási tervekkel. A költségvetést is harmonikus össztartalomra, tudományos tervekre kellene építeni. Több tudományág és több intézmény képviselőit kellene összefogni, hangsúlyokat meghatározni. Éppen fellendülőben volt a szakma, kezdett nyitottabbá válni; miért kell tönkretenni? Ha a szakembereket elküldik, a tudományos szemléletet kiirtják a múzeumokból, olyan ostoba centralizáció jön létre, ami a múzeumokat ingatlanként kezeli. Ennek katasztrofális következményei lesznek az egész magyar kultúrára nézve. A kereskedelmi galériák gyakran azt állították, hogy a muzeológus a kultúra ellensége, mert »ül a tárgyon«. Igen, ül a tárgyon, mert védi, és keresi a megfelelő összefüggéseket, hogy igazán érvényesülhessen. Nagyon meg kellene becsülni azokat az embereket, akik elmélyült kutatásra képesek, kívülről tudják, mi van a múzeumban, és mi hova való."

Sikerült megnyerni a gyűjtőket

Az Iparművészeti Múzeum körül jelentős szellemi erőt, és mecenatúrát képviselő baráti társaság gyűlt össze, köztük számos műgyűjtő. Elnöküket, Réti Lászlót, a Budapesti Ügyvédi Kamara elnökét is megkérdeztük, milyennek látja a leváltott főigazgató tevékenységét. „Takács Imre hosszú időre szóló múzeumi programmal pályázott és nyert, s azt jelentős kultúrdiplomáciai tevékenységével a gyakorlatban még élvezetesebbé, érdekesebbé tette. Hatalmas lendülettel látott munkához, és az intézmény felújítása, a palota megmentése mellett is szót emelt. A múzeum és a baráti kör együttműködésének köszönhető, hogy a főigazgató olyan bizalmat keltett a gyűjtők körében, hogy sorra fedték fel anyagaikat, így a múzeum áttekintést kapott arról, milyen jelentős gyűjtemények alakultak ki Magyarországon az utóbbi években. Közismert, hogy a gyűjtők történelmi okokból sokáig tartottak a múzeumoktól. Takács Imre karizmatikus személyisége oldotta fel ezt az érthető gyanakvást, és teremtett kölcsönös bizalmat. Az a többlet pedig, amit nemzetközi kapcsolataival hozott, mindenki számára imponáló volt. A világ nagy múzeumaiban mindenütt egyenrangú partnerként fogadták" – válaszolta Réti László.

A megszólalók hangsúlyozták, hogy az egyéni sérelem mellett a megalázott szakma, az európai humanista hagyományok védelmében is emelnek szót. A személyes történethez azonban hozzátartozik, hogy a leváltott főigazgató művészettörténész feleségét májusban bocsátották el a Szépművészeti Múzeumból. ■

Ahogyan a leváltott főigazgató látja

„Korszerű múzeumi technikákat és működési formákat vezettünk be. Ma úgy kötünk kölcsönzési szerződéseket és fotójog-megállapodásokat, ahogyan a világ nagy múzeumaiban szokás. Kiadványaink nemcsak értékes szakmai tartalommal, hanem – a nagy múzeumokra jellemző módon – egységes arculattal jelennek meg. A főépület első emeletét ma végig felújított kiállítótermek foglalják el, a romos anyagraktárak eltűntek onnan. Kiállítótermeink egy részét klímagépek teszik kellemessé és műtárgyvédelmi szempontból is elfogadhatóvá. Az épületbe, ebbe az építészeti remekműbe lépők első benyomását nem zavarják többé meg a földszint ablakait és falait korábban elfedő ütött-kopott, koszos paravánok, és nem süpped be lábuk alatt az elkorhadt parketta. A Kelet-Ázsiai Múzeumba érkező vendéget a korábbi elhanyagolt és lepusztult bejárat és előtér helyett derűt sugárzó új terek fogadják. A világnak ismét figyelmébe ajánlottuk Európa egyik legnagyobb szecessziós üveggyűjteményét Tiffany és Gallé című kiállításunkkal, és a társadalom irányába nyitottság speciális új formáját valósítottuk meg a magángyűjtők közreműködésével megalkotott habán kerámiakiállításunkkal. Csak napok választanak el bennünket a következő bemutatótól, a világon második legnagyobb, Európában pedig első török szőnyeggyűjtemény reprezentatív bemutatójától, melyre nemcsak a közönség vár nagy érdeklődéssel, de a Budapesten éppen ma kezdődő nemzetközi iszlám konferencia résztvevőinek és a Budapestre akkreditált diplomatáknak is lehetőségük lesz előzetesen meggyőződni arról a tényről, hogy a magyar Iparművészeti Múzeum az iszlám kulturális és művészeti örökség megőrzésének egyik legjelentősebb európai intézménye. Hat, komoly szakmai ráfordítással készült saját kiállítás másfél év alatt: kedves Barátaim, ez nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy az Iparművészeti saját erejéből felemelte fejét, és csillogó fegyverekbe öltözve lépett a napfényre. Félig tréfásan Münchhausen-programnak neveztük el ezt a periódust."

Részletek Takács Imre szeptember 3-án tartott előadásából, amelyben köszönetet mondott munkatársainak

„Menjetek, és adjatok gondot és gondolatot a világnak."
Gyurkó László: Az egész élet

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium megrendüléssel tudatja, hogy

Gyurkó László

Kossuth- és József Attila-díjas író, drámaíró, színházigazgató

2007. augusztus 25-én elhunyt.

Hamvasztás utáni búcsúztatása
2007. szeptember 14-én, pénteken 9.45 órakor lesz
a Farkasréti temető központi ravatalozójában.

Kérésére hamvait családi körben a Dunába szórják.

Gyurkó Lászlót az Oktatási és Kulturális Minisztérium saját halottjának tekinti.

Helycserék vagy fejcserék?

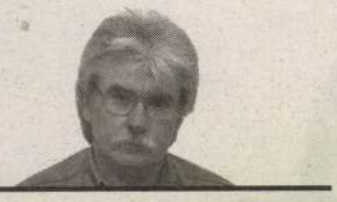

SZAKÁLY SÁNDOR
hadtörténész keresi a Nemzetbiztonsági Hivatal fejét.

Az utóbbi napok sajtóhíradásában megkülönböztetett helyet kapott a Nemzetbiztonsági Hivatallal kapcsolatos hír: menesztették a vezetői állomány többségét, igazgatói, főosztályvezetői posztok szűntek meg. Mást mondott minderről az ellenzék, és mást a kormányoldal. Ugyanezt teszik a „független" magyar sajtó lapjai is, attól függően, hogy épp kitől „függetlenek".

A színfalak mögött

Az Index.hu híradása szerint a Nemzetbiztonsági Hivatal szóvivője, Vajda Péter – rutinos sajtómunkás, és gyaníthatóan van némi állambiztonsági múlt is mögötte (lásd: Ungváry Krisztián megállapításait) – úgy nyilatkozott, hogy erről nekik sem nyilatkozik. Csak helyeselni tudom ezt. Nem biztos ugyanis, hogy a hírszerzés és a kémelhárítás – a magamfajta (had) történész még ezt a régen „divatos" kifejezést szereti használni – ügyei a „mindenki tudjon róla mindent" kategóriába sorolandók. A „népek" – mint általában – nem sokat tudnak/tudhatnak arról, hogy mi is játszódott le a színfalak mögött. Egyszer csak azzal szembesültek, hogy az egykori III/III-as csoportfőnökség különböző osztályai, alosztályai helyén megjelent az Információs Hivatal, a Nemzetbiztonsági Hivatal, az önálló Katonai Biztonsági Hivatal, valamint az önálló Katonai Felderítő Hivatal, és azután ott van még a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat is, amelyik a „technikát" kezeli.

Hogy ez sok vagy kevés? Döntse el a szervezetek által produkált eredmény. S az miben mérhető? Az ország biztonsági helyzetének alakulásában, a védett személyeket kísérők létszámában és a szervezeteket körülölelő csendben. Ha az ilyen szervezetek jól működnek, akkor egy-egy kitüntetésről szóló híradás, soron kívüli előléptetés – bár manapság lassan már csak ilyen van – utalhat rá, hogy valami megint történt az érdekünkben.

Ma azonban miről szólnak a tudósítások? Részt vettek-e a Nemzetbiztonsági Hivatal ilyen-olyan – nem is akármilyen! – rangú munkatársai gyanús ügyletekben? Miért kell a szolgálat(ok)nak külső szerződéssel foglalkoztatni egykori munkatársakat? Hány szolgálatra van szükség? Ki felügyelje őket?

Természetesen mindig voltak eme szervezetekre vonatkozó megkötések, hogy például ki ellen nem lehet felderítő tevékenységet, információgyűjtést folytatni – régi kifejezéssel szólva: kémkedni. De mindig voltak olyan katonai vezetők, akik úgy vélték, hogy azért nem nagy baj, ha róluk is tudunk egyet s mást. Így az 1930-as évek végétől kitűnő információi voltak a 2. vkf. osztálynak (a honvédvezérkar főnöke hírszerző és kémelhárító osztálya) a német haderőről, az olaszokról és a szövetségessé vált románokról, szlovákokról is. Viták a szervezetekről akkor is voltak. A második világháború évei alatt, 1942-ben létre is jött az Államvédelmi Központ, amelynek alapvető feladata a különböző szervek tevékenységének összehangolása volt.

Átszervezések

A világ 1945-ben megváltozott. Magyarország rövidesen a szovjet mintát követte a hírszerző és kémelhárító szervezetek felépítésében is: létrejött a diktatúrákra jellemző „állambiztonsági sokszínűség". Ezt kellett átalakítani, „mássá szervezni" 1990 után. A polgári demokráciák mintáját követni igyekvő Magyarországon vegyes rendszer alakult ki. A létrehozott és módosult szervezetek – természetesen(?!) személyi állományukat tekintve szinte változatlanul – sajátos vegyületeit alkotják a katonailag felépített hierarchikus és a polgári világ rendvédelmi szervezeteinek.

A politikai pártoknak be kellene látniuk, hogy a hírszerző, kémelhárító – megint e régi kifejezés – nem jobb- vagy baloldali, hanem felkészült vagy felkészületlen szakember.

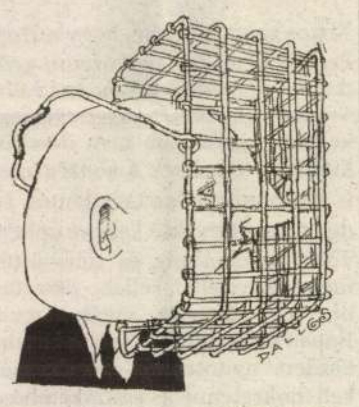

Nyugdíjas fogyasztói (száj)kosár
DALLOS JENŐ RAJZA

A személyi állomány érthetően és döntően az 1990 előtti időszakból rekrutálódott/rekrutálódik. Kit a KGB képezett ki, ki a Rendőrtiszti Főiskolán, ki másutt szerezte diplomáját, tapasztalatát meg többnyire a „belső elhárítás" vagy a külföldi hírszerzés területén. Az alapkérdés az, hogy 1990 után mi vált fontossá e szervezetek tagjainak? Magyarország biztonságának a garantálása a szervezetek sajátos eszközeivel, vagy a mindenkori alkalmazkodás? Mert ne gondolja senki, hogy a különböző politikai erők hangzatos nyilatkozatai ellenére nem történnek kísérletek a szervezetek irányításába történő beleszólásra. Mint az élet minden területén, itt is az „átszervezés", a „korszerűsítés", a „reform" jelenti a „megoldást". Azok jegyében tűnhetnek el nem csak arra megérett szervezeti egységek vagy személyek, de olyanok is, amelyeket és akiket rövidesen, a „nagy átalakítás" után újra vissza kell majd hozni.

A hivatás becsülete

Mi lehet ennek az oka? Az éretlenség és az értetlenség. A mindenkori politikai elit tagjainak többsége nem akarja elhinni, hogy létezik/létezhet olyan szervezet, amely nem a politikai pártokhoz, hanem az országhoz és annak mindenkori hivatalosan elfogadott politikájához kötődik. A politikai pártoknak be kellene látniuk, hogy a hírszerző, kémelhárító – megint e régi kifejezés – nem jobb- vagy baloldali, hanem felkészült vagy felkészületlen szakember. Nekik a legfontosabb a kapott feladatok szakszerű és színvonalas végrehajtásához a politikailag biztosított hátország. Olyan hátország, ahol a vezetői váltások nem a miniszterek személyéhez, politikai erők győzelméhez és vereségéhez kapcsolódnak, hanem sikerekhez és kudarcokhoz, elért és teljesített szolgálati időhöz. Ahol nem a szervilizmust honorálják.

E szervezeteknél szolgálni nem foglalkozás, hanem hivatás. Vissza kellene állítani e hivatás megbecsülését, szakmai hitelességét és napi politikától való függetlenségét. Léteznek (létezniük kellene) ugyanis olyan közös érdekeknek, amelyek nem silányulhatnak pártpolitikai csatározásokká – s az ország biztonsága ilyen. De ráébrednek-e erre mindazok, akik az ügyben illetékesek? Avagy a hely- és fejcserés támadásokkal próbálják megtéveszteni az ellent, aki már nem is tudja követni, mi zajlik nálunk. Kinevezett vezetője nincs még a Nemzetbiztonsági Hivatalnak. Az is lehet, hogy ez az igazi csel, és ez téveszti meg mindazokat, akik bennünket akarnak megtéveszteni. Lehet, hogy nem is rossz ötlet? El kellene adni. De kinek? Erre találjon megoldást az Információs Hivatal, hiszen hírt hozni az ő feladata. ■

Gulasch suppe

MÁTÉ T. GYULA
újságíró

HÚGOM NEVÉBEN

Mariann húgom a héten még utoljára lement a Balatonra. Szerinte ugyanis a Plattensee-filing ilyenkor, őszelőn az igazi, ráadásul ismerősei érkeztek Prágából, akik a magyar tengernél akartak barátkozni. A Balaton szezonzáró fényében köszöntötte őket, Marketka még a vizet is kipróbálta. Aztán ettek is volna, hangulat miatt a cseh lány gulyáslevest rendelt. A vendéglátós figyelmes volt, hozott idegen nyelvű étlapot. Az idegen esetünkben német volt, végül is logikus, ha látványosan csökkenő számban is, de a Szövetségi Köztársaságból érkező vendégek dominálnak még mindig. Marketka művelt volt, értette németül is a gulasch suppe kifejezést, azt nem értette, hogy Mariann menüjében gulyáslevesként miért kerül háromszázötven forinttal kevesebbe. Húgom kissé pirult, majd hangulatot enyhítve felidézte egykori vendéglátós ötletét.

Az idea megvalósításához mindössze egy sátor és két ismerősének segítsége kellett. Szőke barátnője, Orsi népviseletben állt volna a bejáratnál, és bőszen hirdette volna az „echte ungarische wirtschaftot" öt euróért. A magyar sajátosságok iránt érzékeny német turistát a sátor félhomályában a betyárnak öltözött Tubus fogadta volna egy böszme nagy pofonnal. Tubus aztán a sátor másik oldalán százötven kilójának minden komolyságával egy szórólap kíséretében kitessékelte volna a sajgó fülű németet. Hősünk első gondolata nyilván a rendőrért kiáltás lett volna, ezt volt hivatott elhárítani a brosúra, amely arra a roppant egyszerű igazságra hívja fel Hansunk figyelmét, hogy ha ribilliót csap, nemcsak az öt euróját bánja, hanem hülyét is csinál magából. Valljuk meg, beismerni: fizettem azért, hogy pofán vágjanak – nos, az unió szerencsésebb történelmi sorsú országaiban a választópolgár erre nem vevő. Vagy legalábbis nem ismeri el, hanem él a szórólap által kínálta lehetőséggel, és beinvitálja turistatársát. Csattanjon az ő arcán is a pofon. Az egymást gerjesztő káröröm – a viszonylag csekély árfekvéssel párosítva – lett volna hivatott sikeressé tenni húgom idegenforgalmi vállalkozását. A terv megvalósításába aztán Mariann végül nem vágott bele, noha Tubus feltűnő készséget mutatott a legálisnak tűnő németverésre. Húgomban diadalmaskodott az a kósza gondolat, miszerint pénzt úgy is lehet keresni, hogy nem verem át a másikat. (A történeti hűség és Mariann realitásérzékének védelmében itt jegyezném meg: az ötlet születése idején a Magyar Köztársaság miniszterelnökét nem Gyurcsány Ferencnek hívták.)

Magyarország kiváló idegenforgalmi desztináció. Fordítsuk magyarra a népszerűsített szakszót: célállomás. Lehetne. Értenék külföldön is. Hiszen hazánk jól megközelíthető, minden második lépésnél gyógyvizet, kastélyt, hegyet-völgyet találni.

Magyarország szép. A magyar vállalkozót viszont – ha minimális hajlama van rá – „élelmességbe" kényszerítették.

Milliós számlákról, ÁNTSZ-intézkedésekről naponta hallani – és sajnos, nem csak itthon. A turisták, mára már jól tudják, hogy nálunk átverheti őket az éttermes, a taxis, az utcai árus.

Német turistánk arról talán nem tud, hogy a Balaton újra tiszta, s bőven van benne víz, azonban arról, hogy tavunknál nyaralni érthetetlenül drága, ezt fixen elmondták neki. Mert „meggazdagodni" ugye egy nyár alatt kell. Sebaj, ha a turista már sosem jön vissza. Majd jön vissza újra Tony Curtis. Eredetien és magyar állami pénzen. Willkommen! ■

HOLNAP: SZAJLAI CSABA A LEGFRISSEBB BANKPRIVATIZÁCIÓ KÖRÜLMÉNYEIT VILÁGÍTJA MEG

Marton Éva operaénekes
első hazai főszerepét a cseh Janáček operadrámájában alakítja. A világhírű szoprán nem gondol a múltra és nem sértődött
22–23. oldal

ahogy tetszik

MOHOLY-NAGY LÁSZLÓ FORMATERVEZÉSI ÖSZTÖNDÍJASOK KIÁLLÍTÁSA AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUMBAN

Hegedüs Zsanett: Fémezett textíliák a hétköznapi életben

FIATAL DIZÁJNEREK TÁRLATA

Formatervezés, dizájn. A világ boldogabbik felén húzóágazatnak számít. Nálunk? Van még mit fejlődni. Az Iparművészeti Múzeumban most a Moholy-Nagy-ösztöndíjasok kiállítása látható. Az Oktatási Minisztérium, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Magyar Szabadalmi Hivatal azért alapította a díjat, hogy ily módon is segítsék a pályakezdő formatervezők, iparművészek szakmai fejlődését. S ezzel hozzájáruljanak a magyar ipari formakultúra színvonalának emeléséhez. Ami ma már közvetve – némely területen viszont nagyon is közvetlenül – a hazai gazdaság versenyképességének növekedését is segítheti. Az ösztöndíjak odaítélésénél előnyt élveznek a gyermekek, illetve a mozgássérültek környezetét gazdagító és a környezetvédelmi szempontú fejlesztések. A mostani tárlat összesen 18 ösztöndíjas elmúlt esztendei munkájáról ad képet. Több újdonsággal is találkozhatunk: az üveg és a beton együttes felhasználása az építőiparban és a belsőépítészetben, az extrudált építészeti kerámiából készülő fűthető pad, és fűtőérték-növelő plasztikus burkolatok vagy a műszaki szövetek és fémezett textíliák bevezetése a mindennapi életbe és a hazai akácfaprogramhoz kapcsolódó bútorok tervezése.

A tárlat április 11-éig tekinthető meg az Iparművészeti Múzeumban.

Demjén Bence: Gyermekjátékok

MARTON ÉVA A JENUFA BEMUTATÓJÁRÓL, A MISKOLCI OPERAFESZTIVÁLRÓL ÉS TERVEIRŐL

„Nincs bennem harag vagy

A Magyar Állami Operaházban szombat este mutatják be Janáček Jenufa című zenedrámáját. A borzalmas gyerekgyilkosságot elkövető Sekrestyésnét a világhírű drámai szoprán, Marton Éva alakítja. Harminchat éve kezdte pályáját, a világ legjelentősebb operaházainak ünnepelt vendége, de bármilyen különös, Budapesten ez az első premier, amelyen főszerepet énekel.

Hat évvel ezelőtt, Hamburgban énekelte először a Sekrestyésné szerepét Janáček zenedrámájában. Hogyan emlékszik vissza az akkori előadásra?

Janáček művészete nem csak azért került mostanában a figyelem középpontjába, mert idén ünnepeljük a születésének százötvenedik évfordulóját. Ettől függetlenül is egyre többen ismerik fel az ő zenéjében rejlő szépséget, értéket, mélységeket. Hamburgban – ahol a címszerepet a ragyogó finn szoprán, Karita Mattila énekelte – egy nagyon egyszerű, puritán előadás jött létre, ami közel állt hozzám. A hétköznapi életet mutatta be az az előadás, hihetetlenül sűrített formában. Már az első próbán megértettem, hogy nagyon komolyan kell venni ezt az operát, a dramaturgia különös szaggatottságát, a feszes ritmikát, a szerző által előírt tempókat. A szöveg, a történet is nagyon megragadott: mély emberi dráma, amit – akárcsak Bartók Kékszakállúját – eredeti nyelven lehet igazán visszaadni. A szavak már önmagukban is kifejeznek egyfajta zeneiséget, dallamvilágot.

Ennek tükrében milyen érzésekkel készül a budapesti, ugyancsak cseh nyelvű premierre?

Vidnyánszky Attila rendező – anélkül, hogy ismerte volna a hamburgi előadást – nagyon hasonló kiindulópontot választott: a látványos színpadkép, a külsőségek helyett az emberi kapcsolatokra koncentrál. Hamburgban egy hatalmas kő jelenítette meg az emberi bűn súlyát és a szégyenérzetet. Budapesten már az első felvonásban megjelenik két olyan szimbólum, mely az egész drámán végigvonul: a hétköznapok őrlődését jelképező malomkerék, illetve a patak, mely megtisztítja az embereket, s feloldozza őket bűneik alól. A második felvonásban az énekesek mindvégig nyitott térben mozognak, ami akusztikailag ugyan nem a legkedvezőbb, de azért megoldható, s jól szolgálja a dramaturgiát. Az opera befejezése is szimbolikus, sőt allegorikus: parasztlakodalmat ülnek egy hosszú asztalnál, s egyszer csak újabb és újabb, egyre nagyobb jégtömböket hoznak be, míg végül az egyikben rémülten meglátják a meggyilkolt csecsemőt, aki angyalként jelenik meg a falusiak között. A Jenufa számomra a szeretet, a jóság és a megbocsátás operája, és Vidnyánszky Attila rendezése éppen ezekre az értékekre helyezi a hangsúlyt. Kreatív, rugalmas, tud változtatni az eredeti elképzelésén, érdekli az énekesek véleménye – nagyon szerencsés választásnak érzem Vidnyánszky személyét. Örülök a jelmezeknek is, melyek az egész falu közösségét nagyon plasztikusan megmutatják. A tervező, az orosz Alekszandr Belozub mondta, hogy ezek „irodalmi ruhák", és teljesen igaza volt: a jelmezek is gazdagítják, „megemelik" a történetet.

Másfél éve ön is pályázott az Operaház intendáns-főigazgatói posztjára, de a bírálóbizottság többségi szavazással Szinetár Miklós mellett döntött. Azóta most először dolgozik az Andrássy úti Ybl-palotában...

„Mély emberi dráma, amit – akárcsak Bartók Kékszakállúját – eredeti nyelven lehet igazán visszaadni. A szavak már önmagukban is kifejeznek egyfajta zeneiséget, dallamvilágot"

fotók: Kovács Katalin

Nincs bennem semmiféle harag, rossz érzés, elégedetlenség vagy szomorúság. Elégedett, sikeres ember vagyok, akinek határozott elképzelése volt az Operaház megújítására, beadott egy pályázatot, megpróbálta, és nem a tudásán múlt, hogy nem sikerült. A bizottság döntését elfogadtam, az elsők között gratuláltam Szinetár Miklósnak, és le is zártam magamban ezt a fejezetet. Néhány nappal később megkaptam főigazgató úrtól a felkérést a Jenufa bemutatójára, illetve a májusi Lohengrinre, én pedig meghívtam őt a miskolci énekverseny zsűrijébe, amit el is fogadott. Azóta is korrekt, kollegiális viszonyban vagyunk, és az a véleményem, hogy Szinetár Miklós kellő szakértelemmel kormányozza a nagy „óceánjáró hajót" – ahogyan az Operaházat ő szokta emlegetni. A Jenufa első zenekari próbáján viszont megdöbbentem, mert én egy 1969-ben megjelent partitúrából készültem fel, a többiek pedig egy 2000-es új kiadásból, amelyben sok minden teljesen másképp van. Elfelejtettek előre szólni nekem, de szerencsére elég gyorsan tanulok, így egy hétvége alatt sikerült pótolni a „lemaradásomat". A próbák nagyon jó légkörben zajlottak, intenzíven, koncentráltan, igényesen, ahogy mindig is dolgozom. Úgy érzem, lelkesedésemet és a bennem lévő energiát a többieknek is át tudtam adni.

Azért az mégiscsak különös, hogy harminchat évvel ezelőtt lett az Operaház művésze, s miközben világkarriert futott be, itthon a mostani az első premier, amelyen igazi főszerepet énekel.

Valóban sokan csodálkoznak, ha ezt elmesélem, és kérdezgetik, hogy nincs-e túl késő egy ilyen „debütáláshoz". Azt hiszem, nincs. Még tudok énekelni, tudok mozogni, s az sem rajtam múlt, hogy az Operaházban harminchat évnek kellett eltelni az első főszerepig. Az érdekel, hogy szép előadás szülessen, ami megérinti az embereket. A múlttal és a különböző mellékkörülményekkel nem foglalkozom.

A magyarországi zenés színjátszás egyik legreményteljesebb kezdeményezése a Miskolci Operafesztivál, amelynek létrejöttében, a művész- és repertoárpolitika kialakításában kezdettől fontos szerepet vállal. Nemzetközi összehasonlításban hol tart ma ez a fesztivál?

Én is úgy látom, hogy rövid, néhány éves fennállása alatt komoly eredményeket ért el a miskolci fesztivál, és a közönség is egy-

A született ellenség és az elbitangolt gyermek

Bútordivat

(Egyelőre még csak vastag pénztárcájúaknak)

fotó: mh-archív

A minimál már kezd kissé unalmassá válni. Ennek ellensúlyozására jött vissza a sok szín és az íves vonulatok, amelyek főleg az ülőbútorokon és a műanyag asztalkákon jelennek meg

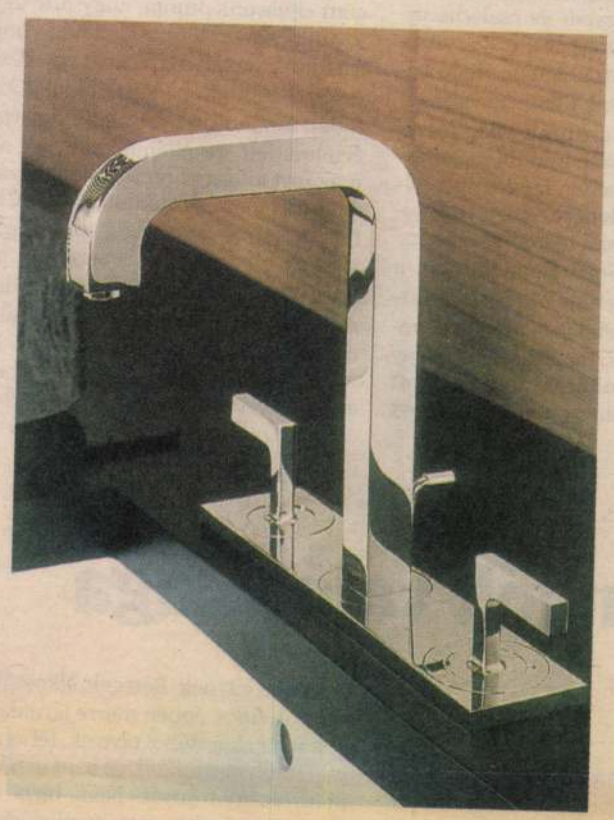

A divatokhoz igazodó bútorok anyaga is évről évre változik. Tavalyelőtt nagy divat volt egy egzotikus, trópusi fafajta, a wengé és az olaszdió, ezek nagyon sötét pácolású fák

Nagymamáink – jó esetben – nagymamáiktól örökölték a bútoraikat. Hol van már a tavalyi hó? Manapság a lakásberendezés divattrendek szerinti váltogatása a vastagabb bukszával rendelkezők számára egyre természetesebb passzió.

A formatervezés különböző trendjei a bútorok világában ugyanúgy hatnak, mint a ruhaiparban: a nagy haute-couture bemutatókon a vezető alkotók modelljeit mutatják be a szűk elitnek. Az ő ötleteik szivárognak le aztán a prêt-à-porter-ra, a mindennap hordható ruhák, a luxuskonfekció szintjére. A bútoriparban ugyanígy van tíz ízlést diktáló gyár Olaszországban: az ő elsősorban technikai jellegű fejlesztéseik azok (csapágyak, nyílászáró-mechanikák), amelyektől egyre tökéletesebben működnek a bútorok, s ezek a fejlesztések jelennek meg két-három év múlva a sorozatgyártásban is.

A felső árkategóriában sok esetben jobbak, drágábbak az alapanyagok, s a trendeket diktáló gyártók neves dizájnereket kérnek fel egy-egy termék megtervezésére. A sztártervezők díjazása nem semmiség, s „kézjegyük" beépül az egyes darabok árába is. A konyhák világában mostanság például a Gaggenau az abszolút csúcstechnológia: az ő újításaikat, fejlesztéseiket követik a többiek is. Lovas Cecília dizájnszakértő szerint a bútorok, különösen a konyha- és a fürdőszoba-berendezések esetében a fő csapásirányt már legalább hát-hét éve az úgynevezett minimál stílus jelenti. Erre a nagyon egyszerű vonalvezetés, a mértani, szögletes formák, és a funkció maximális figyelembevétele jellemző. Ezen belül legfeljebb annyi a különbség, hogy az egyes lakberendezési tárgyak milyen lábszerkezetekkel, milyen színekkel kerülnek forgalomba. A bútorok tehát hol szánkótalpon állnak, hol vékony fémlemezen, színvilágúk pedig most éppen az élénk színre lakkozott, vagyis divatos a tűzpiros, a sötétkék, a narancssárga MDF (a furnérlemeznél fejlettebb technológiát jelentő, préselt faforgács lap). Így aztán az élénk színeknek köszönhetően az enteriőrök kevésbé szigorúnak látszanak. Mindezek mellett a kárpitok színe, az egyéb szerkezeti megoldások, a részletek változhatnak, a formák és az arányok kevésbé.

Ehhez járul két másik trend: két-három éve jöttek vissza az 1950-es és 1960-as évekből eredeztethető, nagyon gömbölyded, nagyon íves, organikus formák. A vicces, gegekben tobzódó ötletek, az öntött műanyag bútorok révén pedig a pop-art. Az utóbbi irányzatot képviselő Innovation cég kifejezetten fiataloknak való, trendi, megfizethető bútorokat forgalmaz a múlt évszázad dizájnját felelevenítve. Ezek az irányzatok egy-egy cég kínálatán belül is keveredhetnek, pontosan azért, mert a minimál már kezd kissé unalmassá válni. Ennek ellensúlyozására jött vissza a sok szín és az íves vonulatok, amelyek főleg az ülőbútorokon és a műanyag asztalkákon jelennek meg.

Persze a divatokhoz igazodó bútorok anyaga is évről évre változik. Tavalyelőtt nagy divat volt egy egzotikus, trópusi fafajta, a wengé és az olaszdió, ezek nagyon sötét pácolású fák. Tavaly több konyhabútorgyártó is szürkített tölgyet használt, most viszont a fehérített tölgy és a bükk a menő. Általánosságban pedig a világosabb tónusok jellemzők. A műanyag is visszatérőben van, bár a bútorok túlnyomórészt még mindig fából készülnek, az üveg és a fém inkább csak a hozzájuk tartozó szerkezeteken jelenik meg. A fürdőszobában már nemcsak hagyományos szanitert, porcelánból készült mosdót és kádat találni, hanem öntött műanyagot is. Utóbbi előnye, hogy bármilyen formát ki lehet belőle önteni, megszilárdulás után ugyanolyan kemény, ellenálló anyag lesz, mint a hagyományos, sőt a hőt jobban tartja, hamarabb felmelegszik, és később hűl ki, mint a porcelán. A Citterio öntött műanyag, mosdóval egybeépített kádja ezen a téren abszolút világújdonságnak számít.

Nálunk csak kevesen vannak azok, akik márka alapján, tudatosan választanak. A vásárlók többsége inkább az árat nézi. A múlt heti, műcsarnokbeli Lakástrend és design kiállításon látható bútorok nálunk a felső árkategóriába tartoznak. A nagyközönség számára inkább elérhetők a Sportarénában most rendezett bútorkiállítás kínálatában szereplő darabok. Fontos viszont megjegyezni, hogy ami nálunk egyedi bútor, és a hazai jövedelemviszonyok miatt az emberek többsége számára megfizethetetlen, az Olaszországban például komoly szériában gyártott termék. Igaz, a formatervezett lakásberendezés ott is életstílust, eleganciát képvisel, presztízsnek számít, de semmiképpen sem akkora ritkaság, mint idehaza.

Tóth Tamás

HIRDETÉS

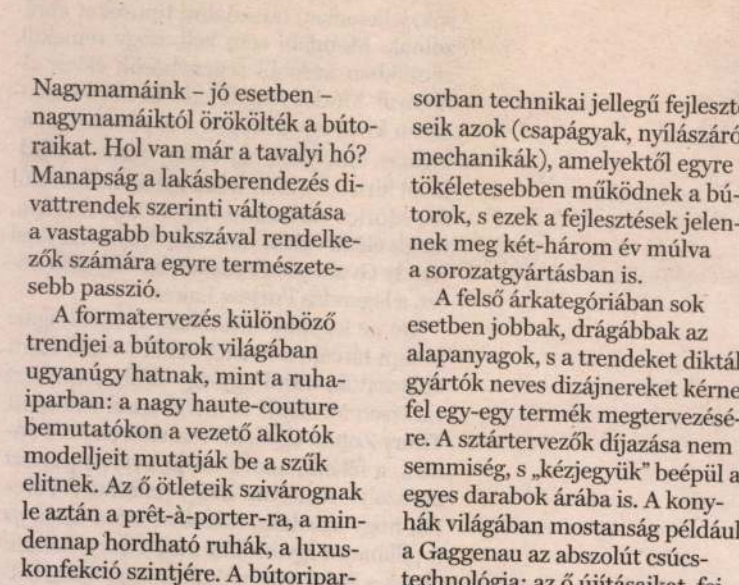

Tavaly több konyhabútorgyártó is szürkített tölgyet használt, most viszont a fehérített tölgy és a bükk a menő. Általánosságban pedig a világosabb tónusok jellemzők.

Fiatal dizájnerek tárlata
Kondor Edit:
Kozmetikai
munkaedények

A világ túlvégén

film

Gyanúsan sokan mondták, hogy jó ez az Elveszett jelentés. Még Oscarokra is jelölték, sőt egyet – a legjobb eredeti forgatókönyv díját – meg is kapott. Az ajánlóknak sose hittünk, Oscarnak meg azóta, hogy Tom Hanks másodszor köszönte meg a szobrot családjának. (Vagy Tom Hanksnek nem hiszünk azóta?)

És a történet is sántít valahogy. Ezeregyedszer is megnézhetjük, amit ezerszer láttunk már. Korróziós válsággal küzdő, mellesleg a pénzkeresés kontra művészet konfliktusban aljas egyed- és családfenntartási ösztönöknek engedve, a kis munkáért sok pénz reklámmunkát elvállaló színész találkozása a fiatal, útkereső válságát élő nővel. Mindezt a civilizált világ túlvégén, Japánban, ahol szép buddhista kolostorok vannak, meg szépen kivilágított felhőkarcolók, ennek ellenére csak a whiskyben és a távkapcsolóban bízhat az ember.

Be kell látnunk: Sofia Coppola nem a filmtörténet legeredetibb ötletével hozakodott elő. De ezt kivételesen nézzük el neki. Az öregedő filmsztár szerepében egy bölcs, egészséges öniróniával megáldott Bill Murrayvel és a hamvas fiatalasszonyt játszó (tizenkilenc éves!) Scarlett Johansson segítségével az elmúlt évek egyik legkellemesebb filmjét készítette el. Ékes bizonyítékát adva annak, hogy ott is érhetnek meglepetések, ahol végképp nem számítunk rá: Tokió egyik hoteljében vagy a mozi nézőterén.

Japán csodáira és egymás felfedezésére nekik alig egy hét jut, nekünk alig két óra. Oda kell figyelni, nehogy lemaradjunk valamiről. Ők is, mi is túl sokat szajkóztuk magunknak, hogy ebből semmi jó nem fog kisülni, már majdnem győztest hirdettek az előítéleteink ellen folytatott háborúban.

De mi is kell ahhoz, hogy három nap alatt eljussunk onnan, hogy „Ide ugye nem jövünk vissza többet?" odáig, hogy „Ne menjünk haza! Alapítunk egy dzsesszzenekart!" A libikóka egyik oldalát az érthetetlen japánok, az értetlen házastársak az értelmetlen problémáikkal és rémisztő magányt árasztó hotelszobák húzzák le. Az ellensúly a másik oldalon Bob és Charlotte furcsa kapcsolata, végig az apa-gyermek viszony, a barátság és a szerelem határán. Ez a libikóka lágyan billen ide-oda, látványos ki- és összeborulások nélkül, a film nagy részében különös módon lebegve. Arasznyira a földtől. Ebben a távolságban azért az elszigeteltségnek is más hangulata van, függetlenül attól, hogy a nyelvismeret hiánya miatt nem értjük egymást, vagy másik bolygóról jöttünk. Bob és Charlotte próbatételei a klasszikus turistafilmek klasszikus turistaepizódjai (fura italok, fura ételek, fura nyavalyákra fura gyógymódok stb.), amelyekbe Sofia Coppola hajtja őket, és amelyekből ugyanő ad nekünk mentőövet. Nem a Ha kedd, akkor Belgium újrahasznosított változatát nézzük, ne tévesszen meg minket nevetésünk. Amaz hülye röhögés, mi mosolygunk.

Kellett ehhez egy író S. Coppola, aki néhány, csupán jelzésként arra járó figurával mutatja be, milyen is, mikor nem értjük meg egymást. Kellett egy rendező S. Coppola, aki az utolsó kockáig megszerkesztett forgatókönyvből könnyed filmet forgatott. És ezúton külön köszönet a produceri teendőket ellátó S. Coppolának, aki lehetővé tette, hogy megszülessen a film. Nehéz napokra antidepresszáns helyett kötelező.

Gyükeri Mercédesz

• ***Elveszett jelentés***
japán–amerikai film
Rendezte Sofia Coppola
Forgalmazza az SPI Magyarország

Csellengők való világa

tévénapló

Az idén ünnepli tizedik születésnapját az eltűnteket kereső Csellengők (a megújult történelmi sorozat, a Századunk mellett). Ez egyike azon ritka műsoroknak, amelyeket a műholdas Duna Televízióban és mostanában a földi sugárzású nemzeti főadón is lehet látni a hétvégén. A közhasznú magazin nézettsége mindkét csatornán magas, pedig a szerkesztők nem élnek hatásvadász eszközökkel, csupán tudósítanak a krónikás – a mai televíziózásból lassan kiveszőben – alázatával. Mégis olyan drámák körvonalai rajzolódnak ki, amelyek meghaladják a legmerészebb fikciót. Bármelyikből készülhetne egy-egy megrázó dokumentumfilm. A műsorkészítők missziót teljesítenek, nem ítélkeznek, „csak" közbejárnak. Heti fél órában próbálják pótolni azoknak a civil szervezeteknek a hiányát, amelyek segíthetnének a bajbajutottakon. Azokon, akiknek száma meghaladja az évi négy és fél ezret, s csaknem egynegyedük kiskorú. Nemcsak kiskorúak vesznek el napokra vagy évekre, hanem a családi tűzfészekből menekülő felnőttek is, és olyanok, akik bűncselekmény áldozatai lesznek. Betegek, elkószálnak s fogalmuk sincs, éppen merre járnak. Többségük saját akaratából távozik, fél az agresszív szülőktől, megbukott, és nem meri hazavinni a bizonyítványát. Nem bírja tovább a megaláztatásokat, vagy hamis vádakkal illetik, szerelmi csalódás éri. Alkoholista, esetleg drogos lesz, és azt hiszi, egy új helyen új életet kezdhet. A kudarc általában borítékolt, mert önmaga elől sehová sem menekülhet senki. Egy évtized alatt kialakult a tömör, feszes műsorszerkezet. A Csellengők egyik része legutóbb is „körözésekből" állt, a műsor másik felében két kiválóan fényképezett riportot láttunk. Egyet a sok ezer „bibliai történet" közül: a tékozló gyermek viszszatér, a másik egy reménytelen esetről szól, a személyiségzavaros fiúról, aki nem találja a helyét a világban, és rengeteg szenvedést zúdít önmagára és szüleire is, akik éppúgy aggódhatnak azért, mert eltűnt, mint amiatt, ha előkerül.

Beszédes képek jelenítik meg mindazt, ami elmondhatatlan. Könnycseppek, remegő ajkak, a búcsú nélkül eltávozott gyerek üres ágya. Fölvillannak széthagyott személyes tárgyak, destruktív plakátok a falon, vagy éppen egy tábla a polcon: „Ne vedd komolyan az életet, úgyse tart sokáig!" A néző sejti, itt semmi sem történhetett véletlenül, szinte észrevétlenül romlottak meg a dolgok. A rövid interjúkban egymásra rétegződik olthatatlan szeretetvágy és féktelen gyűlölet. Hiszen olyanok szorultak egy fedél alá, akik úgy érzik, jogosan keménykedtek vagy csak rosszul akarták egymásnak a jót. Sejtelmük se volt arról, hogy pokollá teszik egymás életét.

Néha csodálom is Incze Zsuzsa alapító riporter lelkierejét, milyen derekasan viseli ennyi elrontott élet súlyát, és a türelmét is, hogy nem minősíti az ilyen ügyekben nem túl lelkes hivatalosságot, sem azokat a szülőket, hozzátartozókat, akik láthatóan szétlőttek erkölcsileg, ám másoktól elvárják a tisztességes viselkedést. A műsor sokak nyomára rábukkant, de nem szolgál életvezetési tanácsokkal, ad viszont reményt, s ezzel együtt dermesztő szociális-lelki metszetet az országról is.

Stark R. László

• ***Csellengők***
MTV, Duna Televízió

Mesterségünk címere

könyv

Pillanatra hunyjuk be a szemünket, képzeljük magunk elé mondjuk éppen a Magyar Hírlap egyik riporterét. Fiatal hölgyet vagy urat, úgy húsz és harminc között, aki érthető kíváncsiságból kezébe veszi a Noran kiadó egyik legújabb kötetét, amely történetesen Az újságíró címet viseli. Az ifjú ember kíváncsi elődeire, hogyan űzték ők a mesterségüket. Nem fog magára ismerni. Nem csupán a technikai különbségek okán, sőt elsősorban nem ezért. Igaz, lényegbevágó különbség, hogy valaki a számítógép billentyűzetét püföli vagy netán lúdtollat farag, tintába mártja a pennáját vagy Remingtont kattogtat. De mindez végül is csak formai elem. A lényeg a más világ, az olvasó eltérő igénye. Akkor a beszámolónak plasztikusnak kellett lennie, a fantáziára bízni a képek megjelenítését.

Szenzációs ez a kis kötet. Nem is elsősorban a szakmabeliek kíváncsiságára tarthat igényt – bár nekik kötelező irodalomként írnám elő –, hanem az irodalomkedvelő nagyközönségére. Mert bizony Az újságíró novellagyűjtemény, magyar írók vallomása a szerkesztőségek világáról. És nem is akármilyen íróké. Olyanoké, akik nem a képzeletükből varázsolták elő a redakciókat, bennük éltek. Naponta, hetenként vagy ritkábban letették tárcáikat a főnök asztalára, védjegy volt a lapnak, kit publikált.

Íme, mutatóba néhány név: Ady Endre, Krúdy Gyula, Karinthy Frigyes, Móricz Zsigmond, Tamási Áron, Márai Sándor, Móra Ferenc, Bálint György, Kosztolányi Dezső, Zsolt Béla, Heltai Jenő, Molnár Ferenc, hanyagul böngészve a névsorban, méltatlanul kihagyva némelyeket. Akár hitvallásnak is tekinthetjük a kötet címlapját. A húszas, harmincas, negyvenes évek sajtóbirodalmának a plakátját vette át, az Est lapokét, Miklós Andor vállalkozásáét, amelyet akkor is, most is, a liberalizmus ellenfelei elborzasztónak és üldözendőnek tarthattak, de hogy a korabeli igazi polgár igényét igyekezett kielégíteni, ahhoz kétség sem fér.

A novellák kivétel nélkül irodalmi alkotások, jellemeket, társadalmi típusokat ábrázolnak. Mondani sem kell, hogy remekül, zömükben későbbi regényhősök előtanulmányai. Móricz Zsigmondtól kisebb karcolatain kívül egy kisregényt is publikál a válogatás, amelyben egy lump, tisztes családjából kirívó skribler készülő házasságot dúl föl. Móricz varázslatos rajzát adja a tunya, mégis élénk vidéki városnak. Ugyanezt teszi Krúdy Gyula pesti redakcióba helyezve hősét, a legendás Purjesz Lajost.

De ne legyünk mostohák. A rövid, igazi hírlapi tárcák, a másfél flekkes vonal alatti dolgozatok, mind egy-egy találó karaktert varázsolnak elénk. A méltatlanul elfeledett Thury Zoltán egyik kis remekében Zöld Jánost, a félénk, nem e világra való riportert ábrázolja. Amolyan „nagy politikust" keres föl, hogy izzadtan, kínlódva szóra bírja, és a pillanatot így örökíti meg Thury Zoltán: „Ezek a befolyásos politikusok az újság nélkül kisebb tényezők volnának, mint a számok elé írt zérus, de azért szeretnék elhitetni a világgal, hogy ők tartják el a sajtót."

Hát nem modern, nem jellegzetesen mai, huszonegyedik századi?

Várkonyi Tibor

• ***Az újságíró***
Magyar írók novellái
Gyűjtötte, összeállította és szerkesztette Kőrössi P. József, Noran kiadó
2990 forint

Fiatal dizájnerek tárlata – Kara Orsolya: Kézügyesség-fejlesztő papírjáték

Lojális hazafiasság

„Nagyon bevált módja még a lojális hazafiasság indirekt bizonyításának a magyar melléknév minél gyakoribb használata minél több főnév mellett. Magyar búza, magyar bor, magyar asszony, magyar ló, magyar juhászkutya, magyar ég, magyar józanság, magyar tisztesség, magyar végzet, magyar testvér stb."

[Idézet a könyvből, Zsolt Bélától, 404. oldal]

kötőanyagként ható tényezőnek tekinteni, mint a művészetben feltétlenül a megbékélés és az összebarátkozás elemét látni. A művészet bizonyos tekintetben egyenesen társadalomellenes erőnek bizonyul, a viszály, a bomlasztás és a bomlás forrásának. Ha a művész egyetértő társadalomért látszik fáradozni, akkor többnyire csak a hívek egyöntetű seregére gondol; becsvágya arra ösztönzi, hogy a többiektől különbözzék, egyedülálló és összehasonlíthatatlan legyen; sikerért vívott harca éppoly gyakran van telve riválisok, kritikusok és ellenfelek ellen irányuló irigységgel, féltékenységgel és gyűlölködéssel, mint amilyen gyakran jellemzi őt a vágy a mindenki mással való rokonszenv, szolidaritás és egyetértés után. Szubjektivitásával, beteges különcségével, nyilvános feladatnélküliségével és fatális elidegenedésével a romantika óta egyenesen ő az aszociális ember — ősalakja azoknak az úgymond privilegizáltaknak, kiknek a modern társadalomban joguk van egyfajta területen kívüli életet élni. Semmi sem jellemzőbb az ilyen élet labilis társadalmi helyzetére és kérdéses értékére, mint a *l'art pour l'art* elv komplex tartalma.

Fordította: Vörös T. Károly

(*Hauser Arnold:* A művészet mint társadalomkritika. Kritika, 1978. 2. sz. 11—12. l.)

Hauser Arnold művészetszociológus magyarországi hazatelepülése után, 1978. január 28-án halt meg.

*

[...] **[Iparművészeti] gyűjteményeink** azt a tárgyi világot őrzik, amely a történelmi korok emberének közvetlen környezetét alkotta és tette teljessé. Teljessé, hiszen a dísztelen, pusztán hasznos tárgyak is szolgálják az élet fenntartásához szükséges funkciókat: bútorokban tároljuk holmijainkat, kárpitokkal melegebbé tesszük falainkat, textilneműk védenek a hidegtől, cserépedényekből ehetünk és ihatunk, az önkannák és -tálak kézmosásra valók. Ám ezek a hasznos tárgyak akkor válnak igazán

emberivé, ha szépérzékünket is kielégítik. Az „egyszerű" ember magakészítette tárgyai éppen úgy díszeket kapnak, mint a hajdani társadalom magasabb rétegeinek készült holmik. (S minél inkább jelképezik a társadalmi rangot, annál több lesz rajtuk a dísz, annál nemesebb — drágább — anyagból készülnek.) A dísz persze önmagában nem érték — az értéket a tárgy funkciójának és megformálásának összhangja adja meg: ha ivásra való, akkor ez a szerep szabja meg egyszerűségét, tisztaságát, ha reprezentálnia kell gazdáját, akkor esetleg olyan díszes lesz, hogy inni nem is igen lehet belőle — mint a XVI. századi főúri serlegekből, amelyeknek pompás szobrászati díszítésük van.

Ezzel már a gyűjtés értéknormáit is megjelöltem: olyan tárgyakat kell elhelyeznünk a múzeumban, amelyek ezt a kettős szerepet korszakonként reprezentálják, s szemléltetik a társadalom eszköztárának fejlődését. Ilyen tekintetben páratlan érték például keleti szőnyegeink gyűjteménye vagy a hazai kerámiaművesség anyaga. Nemcsak a hazai otthonokat, hanem egyik-másik európai ország lakáskultúráját is illusztrálja bútorgyűjteményünk. A hazai, valamint az európai fémművesség és ötvösművészet korszakaiból is remek fejezeteket tudunk bemutatni, akárcsak a könyvkötészet és -díszítés történetéből, a távol-keleti porcelán, lakk és rekeszzománc finomságaiból.

A gyűjtésnek napjainkban sajátos feladatai vannak. Ezeket megszabja egyrészt a meglevő gyűjtemény, másrészt a lehetőség. A meglevő gyűjteményt teljessé tenni érdemesebb, mint új tárgytípus gyűjtését elkezdeni. Már csak azért is, mert egyre gyérebben kerül elő különleges ritkaság, nagy értékű régiség: a múlt java már a közgyűjteményekben van. Vannak még ma is rejtett kincsek magángyűjteményben vagy épp kallódóban, ezekre figyelnünk kell. Tervszerű gyarapítás ma lehetetlen az iparművészetben, annál többet ér viszont a szemfülesség. Anyagi lehetőségeink csak elvileg korlátozottak: ha különleges érték került elő, rendkívüli állami segítséggel mindig meg tudtuk vásárolni. Ebben az évben kétszer is kaptunk százezres

nagyságú összegeket páratlan értékek megszerzésére.

A jövőnek is dolgozunk. Feladatunk az esztétikai igénnyel formált s nagy mennyiségben előállított használati tárgy, a *design* gyűjtése, megismertetése és értékelése is. Létre is hoztunk egy új gyűjteménycsoportot ennek a tárgytípusnak a gyűjtésére és feldolgozására. Igaz, nem kockázatmentes ez a vállalkozás, de a mai, kortársi iparművészeti — tehát egyedi vagy manufakturális — alkotások kiválogatásában sem kisebb a kockázat: az iparművészet új utakat keres.

A múzeum úgy is részt vállal az iparművészet mai útkereséséből, hogy rendszeresen kiállítási lehetőséget ad a tárgyformáló művészeknek a *„Téralkotás-tárgyformálás"* kiállítássorozattal. Jó lenne persze, ha a mai tárgyformálás orientálásába is bekapcsolódhatnánk: azoknak a művészeti követelményeknek a kidolgozásába és érvényesítésébe, amelyeknek alapján államunk érvényesíti mecénási jogait. Erre is lesz mód hamarosan: a múzeum képviseletet kap a közületek számára vásárló zsürikben.

A modern művészet számára biztosított kiállítások mellett a klasszikus anyag tematikus vagy korszakot bemutató válogatásait is rendszeresíteni tudtuk a Nagytétényi Kastélymúzeum kamaratermeiben és a Ráth-villában is.

Az Üllői úton először a nyomasztó helyhiányt kellene felszámolnunk. Ez ma egyik szorongató gondunk. Az Üllői úti palotában is, a tétényi kastélyban is vannak „társbérlőink", továbbfejlődésünknek ma ez a legfőbb akadálya. Pedig a fejlődésnek sürgető követelménye, amit a közművelődési párthatározat és törvény kíván tőlünk. Jól tudjuk, hogy ma egyik legfőbb feladatunk: *a korszerű közművelődési eszközök és módszerek bevezetése* — sokszor csak felélesztése! — és rendszeresítése. Elsősorban a fiatalabb múzeumlátogatóknak kell olyan információkat és többletélményt adnunk, amelyek értelmezhetővé, kedvező esetben szükségletté tehetik számukra a múzeumot és kiállításait. Erre most csak áldozatok árán találtunk módot: szakkönyv-

tárunk olvasótermének egy részét *iskolai csoportok foglalkozásai*ra használjuk. Ez azonban nem pótolja a múzeumi klub és szakköri szoba hiányát.

A legnagyobb gond azonban az, hogy *egyelőre nem rendezkedhetünk be olyan igazi, átfogó történeti képet nyújtó állandó kiállításra,* amilyenre pedig minden nagy múzeumnak szüksége van, s amelynek csak kiegészítői az időszaki tárlatok. Ma már olyan helyzetben vagyunk — túllépve Dobrovits koncepcióján —, hogy létre kell hoznunk ezt a szintézist. Tudjuk, hogy az Iparművészeti Múzeum gyűjteményeiből rendezett történeti kiállításnak lényegében az ember által létrehozott, emberi léptékű és mértékű, esztétikai igénnyel formált környezeti modelleket kell bemutatnia. S ez nemcsak a múltat vizsgáló tudomány álláspontja, hanem egyben a közművelődés, esetünkben a *történeti mintaképekkel való nevelés* célja is: a történeti minták megismertetésével és értelmezésével mai életkeretünk, környezetünk humánussá és esztétikailag is igényessé formálását segíthetjük.

Addig is, míg helygondjaink megoldódnak, tudományos munkatársaink készülnek a szintézis kifejtésére: előtanulmányokkal, egyes részletkérdések vizsgálatával, gyűjteménycsoportok rendszerezésével és feldolgozásával, egyes műtárgyak elemzésével stb. Közben új stúdiumok is kibontakoztak: a szűkebb értelemben vett műtörténeti kutatás mellett ma már a határtudományok által felvetett kérdések (szemiotika: a tárgyak és a tárgyi világ jelentése; szociológia: a környezet szociális funkciója) is segítenek bennünket anyagunk és témáink új szempontú vizsgálatában. *A kiállítások módszertanát* is igyekszünk szilárdabb, tudományos alapokra helyezni: a kiállítás szociológiája, lélektana, esztétikája éppoly fontos tényezővé lett, mint formai tervezése és építészete.

Mindez azért olyan fontos és sürgős munka számunkra, mert meggyőződésünk szerint a mai vizuális kultúrában és a szocialista életmód formálásában egyre nagyobb szerepet kap mindaz, aminek példa- és mintaanyaga az Iparművészeti Múzeum gyűjteményeiben rejlik: a tárgyi világ esztétikuma.

Történelmi lehetőséget szalasztanánk el, ha nem mennénk elébe annak a tendenciának, amely a vizuális kultúrát a festmény és szobor hegemóniájával jellemezhető elitkultúrából *demokratikus tárgykultúrává* teszi. Ennek az építése, szellemi előkészítése az Iparművészeti Múzeum mai feladata.

(*Miklós Pál:* Az Iparművészeti Múzeum. Népművelés, 1978. 1. sz. 20—25. l.)

*

Múlik az idő. Ha ezt valaki önmagán és környezetén nem észleli, menjen el a **miskolci grafikai biennálé**ra, ahol egyszeriben látja, amit eddig csak tudott. [. . .]

A mélyben az a pesszimista felismerés, vagy vélt felismerés húzódik, hogy a képzőművészeti tükrözés, mint vállalkozás eleve reménytelen, hogy a létbörtönébe zárt individuális élményen és a tömegkommunikációs benyomáshalmazon felül—kívül nincs más közlésre érdemesíthető életszelet. [. . .]

Nem a „műfajszerűség" amúgy is nehezen definiálható tartalmát hiányolom. A fényképszerű grafika, a reliefszerű grafika, az unalmas értekezleteket idéző firkarajzszerű grafika csak tünet, és nem is mindig negatív tünet. Igaza van *Maurer Dóra* tanulmányának, hogy „az ofszetfóliára éppúgy lehet rajzolni, mint a litográf kőre, a kőre éppúgy lehet fényképezni, mint az ofszetfóliára". Abban is igaza van, „hogy e század művészei — ha tehetik — kihasználják az újabb technikai lehetőségeket, és új grafikai nyelvet alkotnak". Csakhogy a „nyelvújítás" hasznos és szükséges tevékenysége *nem hatálytalaníthatja egyúttal a nyelv létmódját kifejező nyelvtant.* Az ad absurdum vitt tiszta vizualitás vagy tiszta reprodukálás csak egymás mellé tett szóhalmaz. Ha hiányzik a kollektív tudatot kifejező és igazi összefüggéseket tisztázó „nyelvtan", maga a mű az egymást követő s egymást cáfoló évjáratok védtelen játékszerévé válik. És mint a közelmúlt művészettörténete bizonyítja azzá is vált.

Miskolc a világméretű kételyek itthoni lecsapódását éppúgy felmutatja, mint e kételyek meghaladására tett tiszteletre méltó kísérleteket. Eddig csak látszatháborúról volt szó. Pedig van itt egy másik, egy fontosabb is. Az igazi csatatéren ugyanis *a közlőképes és a közlésről lemondó, az önmaga fontosságát hangsúlyozó vagy az önmagát leíró képzőművészet készül összecsapni.* Például az értekezletfirkákat „egy az egyben" idemásoló művekkel szemben *Banga Ferenc* az értekezletfirka könnyedségét nagyon is felhasználó csutak-csúnyaságú groteszk emberei állnak. Például a személyes kézjegy szerepét túlhangsúlyozó és csakis azt hangsúlyozó művekre a személyes kézjegy varázsát korántsem megtagadó, de azt gúnyos-szorongó konkrét tartalommal megtöltő *Almásy Aladár*-féle vonzó-taszító rovarlények felelnek. Például a non-fiction igényünket megcélzó naturfénykép nyomatokkal *Valkó László* a fotomechanikus eljárásokat ugyancsak felhasználó, de azt kiemeléssel, színezéssel az érzelmes iróniába átjátszó lapja néz farkasszemet.

A felszínen ez a párviadalsorozat csak kettős szereposztásnak látszik. És méghozzá nem is olyannak, amelyben az *A* változat alapvető esztétikai tévedéseit a *B* változat esztétikai tökélye korrigálná. Tartozunk ugyanis az igazságnak, hogy Banga Ferenc rokonszenves firkaemberei tapadósabbak, mint némely témától-tartalomtól elrugaszkodott lap bravúros motívuma. Hogy Almásy Aladár rovarkái feszengenek a rézkarc spontaneitást ölő keretei között és visszasóvárogják a szép fehér papiroson szánkázó fekete tusvonal könnyed állagát. Hogy Valkó László ökonomikusabban is bánhatott volna a kidolgozott és elhagyott részletek arányaival. Technikai éretlenségük, erőtlenségük még nem emeli teljesítményüket a vitathatatlan élvonalba. Inkább csak sejtetik; nem ők lesznek azok, akik defenzív harcmodorra kényszerülnek a jövőben.

Tehát végül is: ilyen hősök nélküli lenne Miskolc '77 tájképe? „A törökök már elmentek, a magyarok pedig ezután jönnek" belemagyarázása tenné csak mozgalmassá a csatamezőnek kinevezett és izgalmakban még nem bővelkedő vidéket? Bár az ilyen

IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM
(Mokkás készlet)

106.

Mokkás készlet 1948
kerámia, világoszöld mázzal
kávéskanna m: 11,3 cm
tejeskanna m: 13,7 cm
cukortartó m: 8,5 cm
csészealj átmérő: 12 cm
Iparművészeti Múzeum,
ltsz: 20.390-20.391

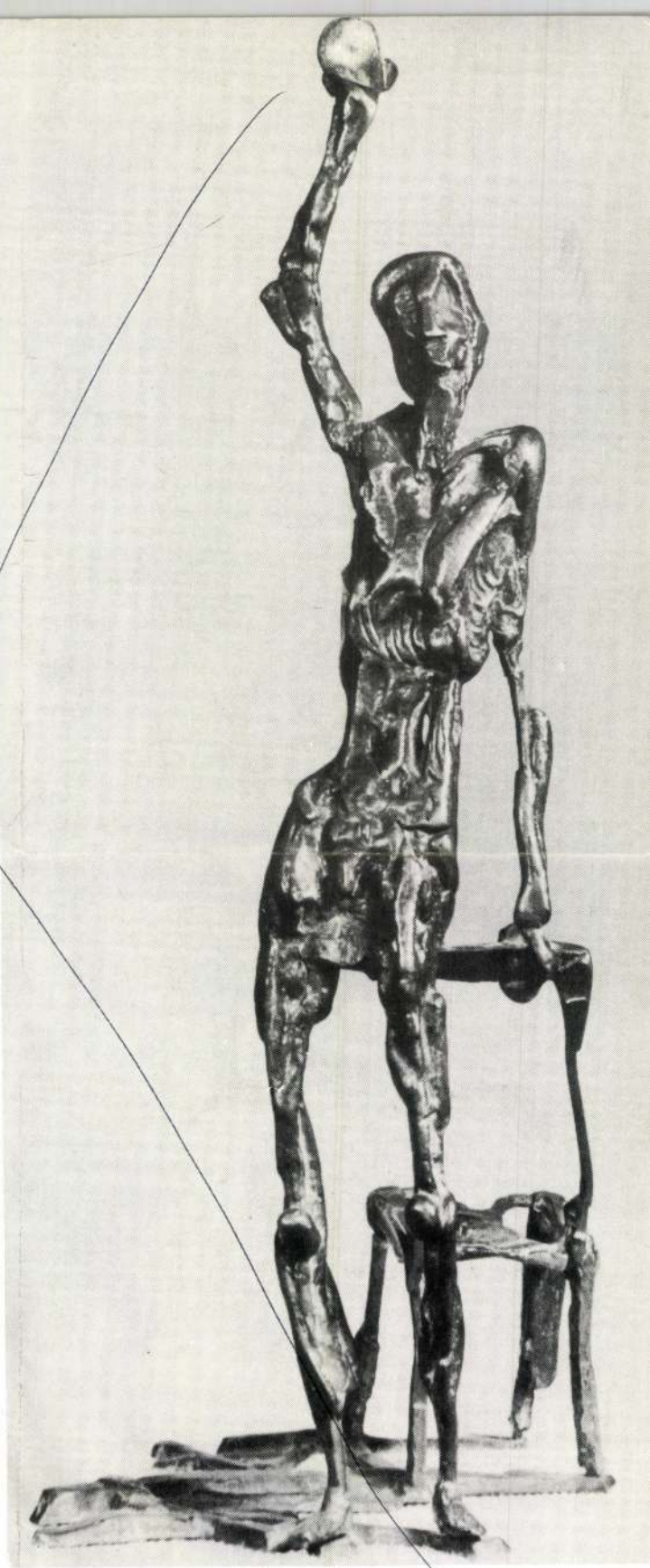

99.

1021
IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM

BODRI FERENC

Kincsek - albumok

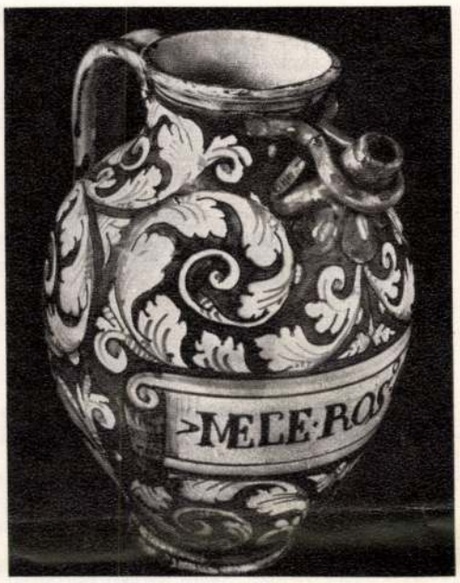

Habán korsó, 1746. Iparművészeti Múzeum

Egy-egy tárlatnak csupán emléke él (bár dokumentációjából olykor minden rekonstruálható), de egy közkeletűbb album szinte végtelen ideig „szem előtt tarthatja" a múzeumi raktárak kincseit. Ezért öröm, hogy a budapesti közgyűjtemények anyagát tematikusan közreadó könyvek sorozatában, az elsődlegesen „képzőművészetinek" jegyzett alkotások (festmények, grafikák, szobrok stb.) reprezentatív albumai után, sor került az „iparművészet" emlékkultúrájának sokféle bemutatására. Gyönyörű könyvek kerekedtek így a *Corvina Kiadó* és a

Hahn Sebestyén: Fűszertartó. Részlet, XVII. század, Nagyszeben. Iparművészeti Múzeum, Esterházy-gyűjtemény

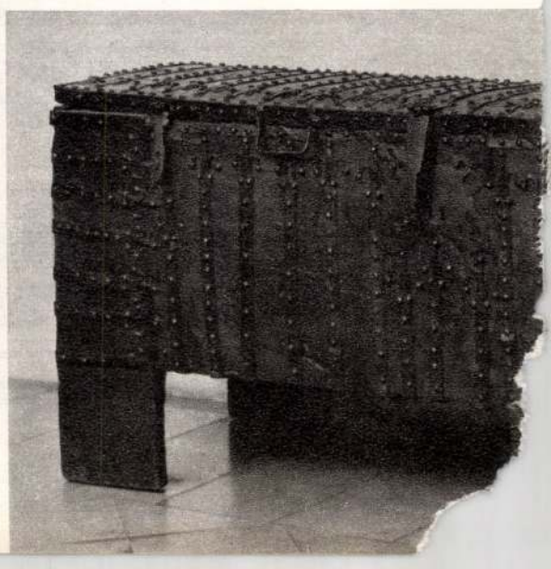

A Könyvbarátok Kis Könyvei

I. 1933

1. Velősy Elek: Miska (Márton Lajos)[1]
2. Hankó Béla: Vizen és vízparton (a szerző)
3. Tamás István: Szabadkai diákok (Szénásy György)
4. Szentgyörgyi Sándor: Vihar Buda fölött (Horváth Jenő)

II. 1934

5. Szondy György: Testvérke naplója (Helbing Ferenc)
6. Tamás István: A szegedi pedellus (Haranghy Jenő)
7. Lambrecht Kálmán: Herman Ottó élete (Horváth Jenő)
8. Féja Géza: Mesélő Falu (Harmos Károly)

III. 1935

9. Fábián Gyula: Különös háború (F. Biczó Ilona)
10. Madarassy László: Művészkedő magyar pásztorok (Horváth Jenő)
11. Méreyné Juhász Margit: Meótiszi ének (Csikós Tóth András)
12. Átányi István: Északi hűség (Horváth Jenő)

IV. 1936

13. Kalmár Gusztáv: Lángoló tengerek (Gyulai Ádám = Orbán)
14. Orbán Dezső: Fiumei kaland (P. Laczkovics Rózsi)
15. Fábián Gyula: Hej, Rákóczi, Bercsényi, Bezerédj! (Horváth Jenő)
16. Faragó Ede: Tarlótűz, tábortűz (Azbej Imre)

V. 1937. júniusig

17. Orbán Dezső: Az én földem[2] (Tamás Elemér)
18. Somfay Margit: A félhold árnyékában (Petry Béla)

VI. 1937. október—1938. június[3]

19. Tamás István: A citromgárda (Horváth Jenő)
20. Szentiványi Jenő: A kőbaltás ember (Sebők Imre)
21. Orbán Dezső: Szent István barbárjai (Horváth Jenő)
22. Honti Jenő: Kis séták a nagy természetben (Sárosi Ödön)
23. Buday Géza: Krasznabecsi háború (Sch. Kovács Kálmán)

VII. 1938. október—1939. június

24. Zubor István: Mégis ötödikes leszek! (A szerző fotóival)
25. Fertsek Ferenc (Elza): Pubi és a körülmények (Janovits István)
26. Dénes Gizella: Az ország katonája (Szücs Pál)
27. Orbán Dezső: F. D. 6438 (Sch. Kovács Kálmán)
28. Kenyeres Imre: Rejtelmes irodalom (Janovits István)

VIII. 1939. október—1940. június[4]

29. Ujj Péter: Az alkazári kadét (Sch. Kovács Kálmán)
30. Gyulai Ádám (Orbán Dezső): A mi pénzünk (Komáromi Kacz Rózsi)
31. Fábián Gyula: Szilasy Bálint (Éless István)
32. Buzás Viktor: A magyar föld meséje (ifj. Kovács János)
33. Ortutay Gyula: Kis magyar néprajz (grafikus nincs megnevezve)

IX. 1940. október—1941. június[4]

34. Szegváry Mihály: Szekundairtó RT (Sch. Kovács Kálmán)
35. Kalló Ferenc: Itt a piros, hol a piros? (Köpeczi Boócz István)
36. Fáth Imre: Forradalom a VI/b-ben (Janovits István)
37. Kilián Zoltán: Mátyás király ifjú hadserege (B. Farkas Imre)
38. Sztrókay Kálmán: Száz kísérlet (Say Kornél)

[1] Zárójelben a grafikus neve
[2] Az 1943., 2. kiadás címe: A diákkisasszony gazda lesz
[3] 1937 őszétől a tanévhez alkalmazkodó új időbeosztással, októbertől júniusig eggyel több, évi öt könyv jelenik meg. Az első kettő általában karácsonyig, a többi három a tavasz folyamán
[4] 1940-ben az évfolyamjelzés helyett a megjelenési évet adták meg az impresszumban. Például: Kis magyar néprajz, 1940 5. kötet
[5] Az utolsó IX. évfolyam impresszumában nem vették figyelembe az 1937-es, csonka V. évfolyamot, ezért a IX. évfolyamot megtévesztően VIII-nak jelölték. Mindez a megjelenési év tisztázása végett fontos a könyveken ugyanis az említett kivételtől eltekintve nem szerepel évszám
1941 őszétől más emblémával, változott formában új sorozat indult: Könyvbarátok Ifjúsági Könyvei. (Lásd erről: Diárium 1941. 10., 11. sz.)
Tisztázatlan besorolású könyv Orbán Dezső: Visóvölgyi vakáció című ifjúsági regénye, mely már 1941. januárjában megjelent, viszont csak a Könyvbarátok Ifjúsági Könyvei sorozatban szerepel illetménykötetként

JÁNOSY ISTVÁN VERSEI

A budavári „gótikus" apostolszobrok

Apostoloknak nevezték el őket,
pedig fejüknél nincsen glória.
Én egy-egy ógörög bölcsnek látom őket,
kinek még nem kellett dicsfényt szórnia;

csak ember volt, esendő pária,
ki még hordóban is lakott, s a nőnek
áhítattal hódolt, ha az Diotima,
s szépsége megállatta az időket,
mert megjelent benne az Idea,
kit a bölcs még előző életében látott,
s ajka törékeny, vérzékeny orchidea,
kezessé tette az ádáz világot.

Oh bölcsek, bőredős gyolcsingetek
legyen egyenruhám! S hadd tünjek veletek!

Álmomban

Álmomban minduntalan előjön holt apám.
Most is kiléptem a zajos könyvtárszobából,
megláttam a kék folyosó hajlatán:
épp ott cigarettázott. Halkan átszól:

„Fiam, te itt?" — S én visszakérdezem:
„Mi dolgod itt?" — „A kutatóteremben
az okleveleket böngészgetem
a magyar múltról. A történelemmel

nem hagytam fel. Egy nemzet annyit ér,
amennyit multja fiainak jelent:
nem feledik, ki meghalt a hitért,
véges tudattal győznek végtelent."

Lám így a korhadt pergamen lapokban
földről is föld alól is két szív összedobban.

„iparművészet" megszokott tárgykörén és keretein. A szemet, a tapintást és a szellemet egyaránt gyönyörködteti. Jelenléte öröm, története felér egy „múltidéző utazással".

A *Magyar egyházi gyűjtemények kincseit* reprezentáló albumnak (az egybefoglalás Dávid Katalin munkája) országos sikerű kiállítás volt az „előzménye" *(Iparművészeti Múzeum* — 1979/80). A kötet színes táblái szinte felfrissítik a tárlat emlékét, a rövid bevezető pedig az egyházi gyűjtemények, az egyházi művészet jelentősségét, helyzetét elemzi pár oldalon. Az esztergomi *Keresztény Múzeum* és más katolikus egyházi gyűjtemények reprezentáns darabjai után, a református, evangélikus, izraelita és az ortodox görögkeleti egyház kincsei láthatók a lapokon: szárnyas oltárok és ikonosztázok legszebb táblái, szobrok és a Garamszentbenedeki Úrkoporsó figurációi, kelyhek, keresztek és ereklyetartók, tálak és kupák, miseruhák és úrasztali terítők — egy-egy gazdag emlékű kultúra múzeumi értékű emlékei. Akár az egyházi kultúrák megismerésére serkentően is — a liturgikus eszközök mellett ott vannak a csendes otthoni elmélyedések tárgyai és eredményei. Évezredek miliője a barokk szobrocskákban, úrasztali kendőkön és terítőkön, akár a szédertálakon. Az Áhítat ihletése és remekművei.

A *Magyar Nemzeti Múzeum* kincseit közszemlére bocsátó sorozatban, az érmeket, ötvösműveket, a Történelmi Képcsarnok legszebb festményeit és a török kori iparművészeti alkotásokat bemutató albumok után a *Régi textíliákat* (V. Ember Mária munkája), a *Gótikus és reneszánsz bútorokat* (Kovalovszki Júlia munkája) ismerhetjük meg az új kiadványokban, történeti elemzéssel, gazdag bibliográfiával, pontos tárgyleírással a szép képtáblák előtt. A tanulmányok a gyűjtemény története mellett a „műfaj" históriáját is bemutatják, az albumok akár szakmonográfiának tekinthetők.

A középkori és reneszánsz textilművészet befogadása nálunk a díszöltözetek és egyházi ornátusok megjelenésének igényével kezdődött a 11. század körül. Gazdag szövésű selymekkel szolgált a bizánci, itáliai és szicíliai kereskedelem. A szőttesek sorából kiemelkedik Mátyás trónkárpitja, emellett a 16—17. századi magyar hímzések sora (közöttük főként a plasztikusak, ugyanígy az aranyfonállal hímzett áttört, horgolt és csomózott csipkék, utóbb a „vertek"), s nem kevésbé figyelmet érdemelnek a brokátok és szőnyegek, főként a keletiek. A tárgyszerű tanulmány gazdag történetiséggel mutatja be a gyűjtemény darabjait. Egy-egy tárgyleírás egyben jeles kultúrhistóriai összefoglalás: a periratok, végrendeletek és egyéb írott források (mellettük a tárgyak) a vizsgálat és érdeklődés számára egyként beszédesek.

Az egykori bútorok sorsa a magyar történelem állandó háborúinak ismeretében elképzelhető: pusztulásuk és kallódásaik története egyaránt lehangoló. Hirtelen menekülés vagy végzetes beszállásolás idején nehéz menekíteni a bútorokat. Sorsuk szinte megpecsételődik egy-egy várostrom, hadjárat és zsákmányhajsza alkalmával, az ember által teremtett katasztrófák során. Legfőbb ellenségük nem az idő volt, hanem

Szédertál. Fajansz, kézi festéssel, 1652, Pesaro

Keresztelőtál. Aranyozott ezüst, 1676. Augsburg, Sopron, Evangélikus egyház

Úrasztali kanna. Ón, 1759, Tiszaőrs, Debrecen, Református Múzeum

Giovanni di Bartolommeo: Krisztus a létrán a keresztre megy. Fa, tempera, 1370-es évek. Esztergom, Keresztény Múzeum

(akár a középkori váraknak és városoknak) az ember formálta történelem. Így aztán valóban jelentős mindaz, ami fennmaradt, s megóvó és értő múzeumi tulajdonba került. A táblákat bevezető tanulmány előbb erről a sorsszerű bútortörténetről ad számot, majd a századvég gyors meggazdagodásának pusztító és barbár hatásáról: az avatatlan és balkezes restaurálásról. Amikor egy-egy templom vagy kastély „ócska" bútorzatát „újakkal" cserélték, szemétre vagy lomtárba dobva a régieket. Lenne szomorúságra ok, de inkább a tanulságok legyenek példaadók. (A legújabb korszakok múzeumba való bútorremekeit mostanában hajigálták ki tájékozatlan tulajdonosaik.)

A „sötét zugok és lomtárak mélyéről" gyönyörű darabok kerültek elő: a bártfai

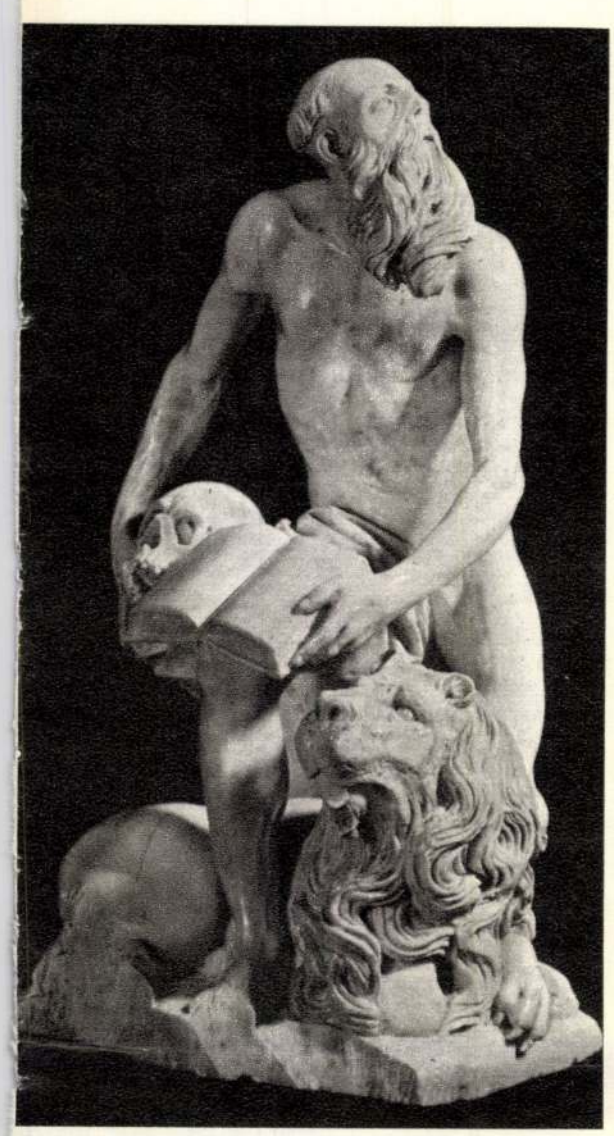

Szent Jeromos, elefántcsont XVII. század. Iparművészeti Múzeum, Esterházy-gyűjtemény

Játszó gyerekek. Falikárpit, Brüsszel, XVII. század vége, Iparművészeti Múzeum

Magyar Helikon vállalkozásában. Mindegyre árnyaltabb „képzőművészeti világkép" kerül általuk a köztudatba.

A „közhasznú műtárgykultúra" legszebb kiadványa *Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményeit* bemutató, remekbe formált kötet. Bevezetőjében *Miklós Pál* főigazgató a múzeum építésének és alakulásának történetét foglalja össze; ő egyben a kötet szerkesztője is. És bár a vaskos könyv széles horizontú bemutatásnak tűnik, a bevezető előre figyelmeztet: a közel hatvanezer tárgyat őrző gyűjteményből (amelyhez a keleti gyűjtemények anyaga szinte ráadás) a válogatásban csupán a különösen jelentős tárgyegyüttesek láthatók. A teljesebb prezentáció még jó néhány további kötetet kíván. A „kiemeltek" közül megismerhetjük itt szakszerű és történeti alapozású leírásokban az *Esterházy-gyűjtemény* jelesebb darabjait: ötvösműveket, ónedényeket és bronz kisplasztikákat, elefántcsont-faragásokat, művészi bőrmunkákat és könyvkötéseket, csempéket és kályhákat, fajanszokat és porcelánokat, hazai és európai bútorféleségeket, a kivételesen gazdag üveggyűjteményt, mellettük flamand és francia kárpitokat és középkori miseruhákat, végül a keleti szőnyegeket és az ikongyűjtemény nagyszerű darabjait.

A pontos „műtárgyleírás" jelesen megoldott feladat a szépmívű reprodukciók előtt, de avatott elemzéseket is olvashatunk egy-egy „műfaj" történetéről. Megszólalnak a témák szaktudósai, a múzeum gyűjteményeinek munkatársai. Névsoruk hosszú és változatos.

Az album „alapmű". Nemcsak a beavatottakban ébreszt érdeklődést az iparművészeti tárgykultúra ágazatai iránt, hanem a művészetkedvelők szélesebb körében is. Egy-egy alkotás művészi értéke túlnő az

Vesztfáliai láda, 1400 körül. Iparművészeti Múzeum.

Kályhacsempe I. Ferdinánd és Anna királyné képmásával. 1526 körül. Iparművészeti Múzeum

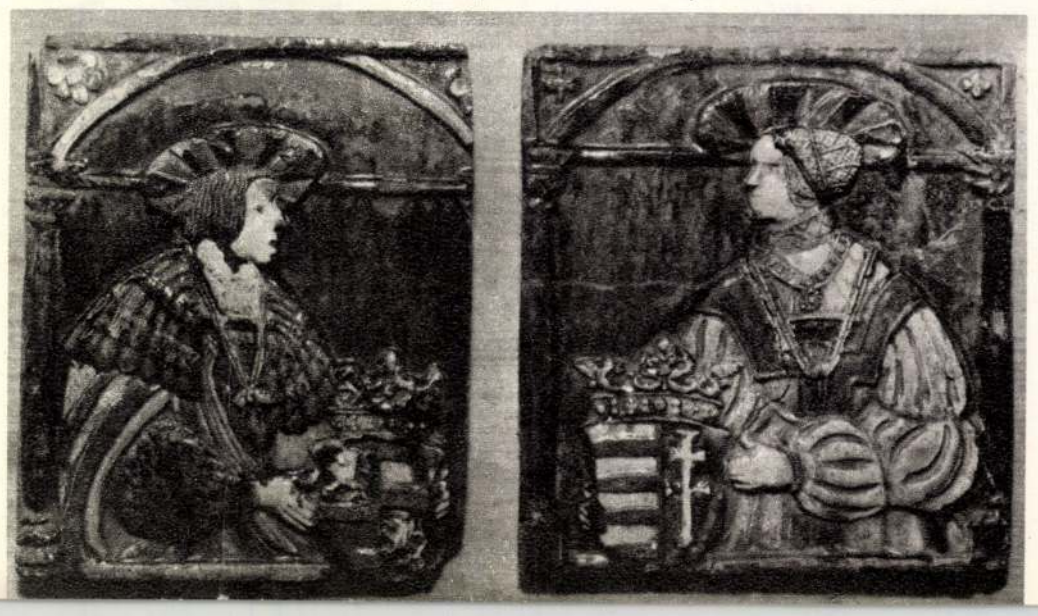

könyvtárszekrény és stallum, a nyírbátori kóruspad. Jó néhány templomi padsor faragott végei és gyertyatartói, mellettük remekbe formált ládák és szekrénykék, asztalok, mennyezetes ágyak és karosszékek, bölcsőasztalok. Főként a faragások, intarziák érdekesek, másutt a festés kiemelkedő. Egy nagyszebeni, 15. századi ácsolt menyasszonyi láda lapjainak festése szememben akár a Louvre egyik kincsének, Jó János 1364 előtti portréjának szépségével felér. Gyönyörű egy 14. századi vályúláda „naiv" vasalása, a stallumok képzése és faragása. Kár, hogy az album szűken méri a színes képeket, a remekművek megérdemelnék a gazdagabb bemutatást. Az ismeretlen szerzetes vagy jobbágymesterek kezétől származó művek históriája, egy-egy tárgyelemzés akár egy középkori legendárium színes fejezete.

A meisseni porcelán (bevallom) korántsem tartozik műtárgykedvenceim közé. Jobban szeretem akár egy fazekasmester, akár a Bauhaus tárgyformáló stílusát. Soha-

Báthory-miseruha részlet. Firenzei bársony, magyar munka, 1490 körül, Esztergom, Keresztény Múzeum

Kölni mester: Mária-Magdolna. XIII. század, fa, Esztergom, Keresztény Múzeum

sem az „anyagi értéket" tartom szem előtt. A meisseni porcelán számomra eddig egy túlfinomult ízlés avítt tárgykultúrája és retrográd hagyományőrzése volt. Akkor inkább Watteau, Fragonard vagy Boucher — vallottam; de ha a történet ott kezdődik, hogy *„1701-ben Johann Friedrich Böttger alkimistát elfogatja Erős Ágost"*, az alkimista pedig feltalálja a vörös kőcserepet, utóbb a keményporcelán összetételét és mázkeverékeit kísérletezi végig, majd *G. Höroldt* festővel és *J. J. Kandler* szobrásszal a porcelánfestés színeit és technikáját, a plasztikai figurációt teremti meg, akkor bizony a történet érdekessé nemesült, elragadtatnak az „elfogatás" eredményei. A bonyodalmak megindítják képzeletem, a Bölcsek Kövének hajszáját figyelem a folyamatban,

G. C. mester: Szentségtartó. Aranyozott ezüst, ékköves zománcdíszítéssel, 1772. Pannonhalma, Főapátság Kincstár

s mindjárt emberibbnek látom a filigrán kupákat, csészéket és csészealjakat. Megbarátkozom még a teáskannákkal és ovális tálakkal, tányérokkal és fedeles vázákkal, akár a parfüm- és cukortartókkal, a porcelán sakk-készletekkel is. Nehezen bár, de eltűnődöm a bájolgó figurák és figurinák fölött, főként mert csupán színes táblákon láthatók. Nem kell óvatosan és állandó katasztrófasokkban kerülgetnem a tárgyakat.

Nékám Lívia bevezetője meggyőz és elismerésre kényszerít: ihletett kezű és hányatott sorsú mesterek, angyallal mérkőző alkimisták hitvalló tárgyai ezek. Bár a rózsaajkú párocska sohasem viheti teljességre a csókot, a többit szívesen elképzelem. A kedves és léprecsaló tanulmány az európai kezdetektől tekinti át a porcelán és a meisseni gyár történetét, az egykori formavilág jótékony ihletű (és újabb) mestereit. A megidézett művek az *Iparművészeti Múzeum* gyűjteményéből valók (ott is a helyük, „értékőrzésük" előttem idegen a családi vagyontárgyak között). Az idegenkedésemet legyőző kötetke a *Corvina Kiadó* iparművészeti sorozatában jelent meg a régi magyar cégéreket és üvegművészetet, az ékszereket, fajanszokat és zománcokat, az asztalos-, ón- és bronzművességet, a bécsi porcelánt és a modern magyar kerámiát, az avar, majd a hazai betyár- és pásztorművészetet és másokat bemutató könyvek után. Az albumsorozatból remek házimúzeumok keletkezhetnek, és ebben Nékám Lívia életteli könyve kiemelt helyet biztosít a témának.

Városházi tudósítások

Életszínvonal, életkörülmények

A legutóbbi hónapokban minden harmadik fővárosi családban emelkedett az életszínvonal, minden harmadikban süllyedt, a többiben pedig nem változott. Egészében sikerült megtartani a korábbi szintet. A változás azt jelzi, hogy az elkövetkező időben sok százezer budapesti lakosnak jelentősen nőnek a megélhetési gondjai. Ezért most és az új esztendőben a legfontosabb, mindenkit közvetlenül érintő feladat a gazdasági jelenségek kedvezőtlen hatásának csökkentése. Elsősorban azt kell megoldani, hogy a városi életkörülmények javulása jótékonyan befolyásolja az életszínvonal alakulását.

Sokan csak a fogyasztással, a kereset és az árak viszonyával mérik az életszínvonal változásait. Pedig az is meghatározó: hogyan lakunk, vagy hogyan közlekedünk. Ez viszont nemcsak a jövedelmi helyzettől, hanem a városi életkörülmények fejlettségétől is függ. Ahol vezetékes ivóvíz, gáz, villany, csatorna van, ott kényelmesebb az élet és általában olcsóbb is. Ahol busz jár, vagy megépült a földalatti vasút, ott kényelmesebb és olcsóbb a közlekedés. Legnagyobb hatása az életszínvonalra a lakásépítésnek van. Ha egy család saját otthonhoz vagy nagyobb lakáshoz jut, nemcsak jobban él, hanem olyan vagyontárgyra is szert tesz, amelynek értéke állandóan nő, s amely pénzt is hozhat. Akár tanácsi, akár magánerőből épült, akár családi, akár társasházban van az új otthon, az állam sok százezer forinttal járult hozzá építéséhez — kölcsön, üzemi támogatás vagy közművesítés formájában.

Várhatóan elmélyülnek a jövedelmi különbségek. Ha az eltérések több és jobb minőségű munkán alapulnak, akkor elfogadhatók. Társadalmi érdek azonban, hogy a más forrásokból származó jövedelmi különbségek mérséklődjenek.

Az idén foganatosított és készülő intézkedések — a megfelelő állami határozatok szellemében — mind több új erőforrást kívánnak feltárni, hogy a nehéz gazdasági feltételek között is tovább javuljanak az életkörülmények. Arra kívánják ösztönözni a lakosságot, hogy nagyobb részt vállaljon a lakásépítésből és felújításból. Nő a vállalatok érdekeltsége is a város fejlődésének előmozdításában. Az érdekeltség szabályozásával a főváros vezetése azt akarja elérni, hogy mindenütt a legfontosabb tennivalókra összpontosítsák az erőket.

Elpazarolt milliárdok

A cím nem túloz. Ha csak Budapesten megközelítenénk a nemzetközi szintet az ipar anyag- és energiafelhasználásában, sok milliárd forintot takaríthatnánk meg, amit az életszínvonal megtartására fordíthatnánk.

Aránylag rövid időn belül kétszer is tárgyalt a Budapesti Pártbizottság a takarékosságról. Először megvizsgálta: hogyan él a pesti ember. Azután pedig az energiafelhasználás helyzetét elemezte. Abban mindenki egyetértett, hogy az életszínvonal csökkenése csak a korábbi évek pazarlásának megszüntetésével akadályozható meg.

Különösen fontos az energiagazdálkodás javítása. A takarékosság nem szorítkozhat arra, hogy megszüntetik a kőolaj, a szén vagy a gáz pazarlását. Új eljárásokat, gazdaságosabb berendezéseket kell elterjeszteni, s ehhez meg kell teremteni a megfelelő ipari hátteret.

Sürgető tennivaló, l
dálkodás minden terü
szú távú elképzelések
nak ki az egész fővá
tartalmazzák majd, h
és milyen tüzelőanyag
ség, s azt hogyan lehet biztosí
tani. Halaszthatatlan tennivaló az energiafelhasználás összetételének szabályozása. Csökkenteni kell a kőolajtüzelést. A főváros levegőjének védelmében pedig szén helyett — ha csak mód van rá — gázzal kell fűteni.

Sok európai nagyvárosban erélyes, a lakosságot sújtó takarékossági intézkedésekre került sor. Erre nálunk még nem volt szükség. De ahogy nő a lakások száma, ahogy fejlődik a város, egyre több és több energia kell. S ez Budapesten is megköveteli, hogy az ipar se fogyasszon a valóban szükségesnél több energiát.

A főváros második Achilles-sarka

Az IKV tevékenységét — pontosabban a lakások kezelését, fenntartását és felújítását — a tanácsi munka Achilles-sarkának, legtámadhatóbb pontjának tartják a fővárosban. A feladatok nagyobbak, mint a rendelkezésre álló erők — ez a temérdek panasz magyarázata.

A legutóbbi időben újabb Achilles-sarok keletkezett: a közterületek ügye. Szinte mindenütt van építkezés a fővárosban, s ez azzal jár, hogy sok helyen felássák az utcát, a teret, elterelik a közlekedést. Tény: a nagy gépjárműforgalom miatt felgyorsult a vezetékek, csövek pusztulása. De a budapesti ember úgy érzi — nem minden ok nélkül —, hogy a tervszerűtlenség, a fegyelmezetlenség és a szervezetlenség miatt elhúzódnak a munkák a közterületeken.

Nemrég a Budapesti Pártbizottság várospolitikai munkabizottsága a terek és az utak állapotáról tárgyalt. Éles vita után a munkabizottság úgy foglalt állást: átfogó intézkedésekkel alapvető változást kell elérni a közterületfenntartás és -felújítás jelenlegi gyakorlatában. Műszaki fejlesztés és új szervezeti formák bevezetése kívánatos. A munkák gyorsítása egyben takarékoskodás is. Ezzel kapcsolatos, sürgető feladat a minőség javítása.

Milyen levegőt szívunk be?

A főváros több negyedében, főként a nagy forgalmú utak mentén, romlott a levegő minősége. A vizsgált helyek zömében az
ben. Például Újpalotán kevesebb a kéndioxid mennyisége a levegőben a megengedhető értéknél, Csepelen jóval meghaladja a tűrési határt. A következmény: Csepelen sokkal több a légúti megbetegedés, mint Újpalotán.

A tanács nagy erőfeszítést tett a fűtési rendszer fejlesztésére. Ma 450 ezer lakásban van már a főváros levegőjét kevésbé szennyező tüzelés, de háromszázezer családnak még hagyományos módon kell fűtenie a lakását.

Porosabb, füstösebb és zajosabb lett a város számottevő része. Még mindig Budapesten van a légszennyező ipartelepek zöme. A környezetvédelem nagyon sokba kerül, gyors változást nem lehet elérni. A forgalom sem csökken a város belsejében, amíg meg nem építik a külső útgyűrűk rendszerét. Ezért különösen fontos a zöldterületek megóvása, az újabb fásítás és parkosítás.

Műhely, raktár a sziklák alatt

Folytatódik a hegyoldalak beépítése, a növényzet kíméletlen és fölösleges pusztítása Óbudán. Az még elfogadható volna, ha csak kertes családi házakat építenének az erdők mellett. Ez még nem veszélyeztetné a táj szépségét, értékeit. De fenn a magasban, a sziklák alatt, ott, ahol a legértékesebb a telek és a legtöbbe kerül az építkezés, irodák sorakoznak, sőt, műhely és raktár is látható. Pusztítják a termőföldet azzal is, hogy az épületek bevezető útját olykor száz méter hosszan is lebetonozzák. Sok helyen több a beton, mint a fű.

A régészeti leletek tanúsága szerint már kétezer évvel ezelőtt is gazdag gyümölcsöskertek voltak Óbudán. A középkorban is fejlett volt itt a kertkultúra. Kincset ér a föld a hegyek lejtőin. Ma is kiváló minőségű, messze földön ismert szőlő, körte és dió terem — legalábbis ott, ahol még nem vágták ki a fákat, ahol nem cementezték le a termőföldet.

Az óbudai műemlékeket áldozatos munkával, ha nehezen is, helyre lehet állítani, de a termőföldpusztítást szinte lehetetlen valaha is jóvá tenni, pedig zsugorodása az egész város vesztesége.

Aczél Kovách Tamás

Iparmuvészeti Tarsulat

Orsz. Magy. 1885, alakult Budapesten ~~[illegible]~~ ezzel a céllal, hogy a muvészi ipar kulönféle ágait a hazai iparmuvészet érdekében

fejlesztő s a nem létezőket meghonosítja: Kiállításokat rendez, folyóiratot ad ki (Magyar Iparmuvészet) iparmuvészeti pálya ~~[illegible]~~ dijar stb.

AZ ORSZ. MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT JUBILÁRIS ÜNNEPI DÍSZKÖZGYŰLÉSE

Negyvenéves fennállását ünnepelte az Orsz. Magyar Iparművészeti Társulat 1925. évi május hó 26-án a Magyar Tudományos Akadémia nagy dísztermében tartott közgyűlésén. Mintegy 200 társulati tag és a kormány, a főváros, a művészeti intézmények és a testvéregyesületek képviselői töltötték meg a díszes termet. Emelte a közgyűlés jelentőségét a Társulat védőjének, *Izabella* kir. hercegné őfenségének megjelenése, aki nagy figyelemmel kísérte az elhangzott beszédeket. A közgyűlést *Alpár Ignác*, a Társulat tiszteletbeli elnöke vezette és a közgyűlés meleg ünneplésben részesítette őt, az újonnan megválasztott elnököt, *Bánffy Miklós* grófot és a Társulat vezetőségének többi tagjait.

A közgyűlés lefolyásáról a következőkben számolunk be:

ALPÁR IGNÁC MEGNYITÓBESZÉDE.

Igen Tisztelt Ünnepi Közgyűlés! Hódolatteljesen üdvözlöm Izabella főhercegnő Ő fenségét, mint a Társulatunk védnökét, a magyar iparművészet istápolóját, aki a vezetése alatt álló Izabella Háziipari Egyesülettel oly áldásos intézményt létesített, mely bámulatba ejt mindenkit, aki annak érdemes működését ismeri és figyeli. Üdvözlöm a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr képviselőjét, Kertész K. Róbert államtitkár úr ő méltóságát, úgyszintén Ott János államtitkár urat, aki a kereskedelemügyi miniszter úr képviseletében jelent meg közgyűlésünkön, üdvözlöm továbbá Liber Endre tanácsnok urat, szeretett fővárosunk képviselőjét, a Szépművészeti és az Iparművészeti Múzeum érdemes főigazgatóit, a művészi és ipari testvéregyesületek kiküldötteit és összes vendégeinket. Megjelenésükkel jelét adják a Társulatunk iránt érzett rokonszenvüknek és a 40 éves működésünk iránt való elismerésüknek, amit mi igaz hálával fogadunk. Ha nem is mutatunk fel káprázta tó eredményeket, de nyugodt lélekkel tekinthetünk vissza a lefolyt időre, mert mindig ott voltunk, ahol a magyar iparművészet érdekeit szolgálhattuk, megtettünk mindent, megragadtunk minden eszközt, hogy fejlődését előre vigyük és térfoglalását biztosítsuk.

Így fejlődött Társulatunk terebélyes fává, küzdelmünk közben. Azt hiszem, túl vagyunk a legnehezebb időkön: a kultuszminiszter úr, Társulatunk védnöke jóvoltából állandó hajlékhoz jutottunk és így reméljük, hogy a most kezdődő új korszak gyümölcshozó lesz. Nem lankadó szeretettel törekedni fogunk, hogy most már — sajnos — kis Magyarország lakosságának széles rétegeibe belevigyük a művészet szeretetét és ápolását.

Jelentem az ünnepi közgyűlésnek, hogy megelőzőleg rendes közgyűlést tartottunk, amelyen az adminisztratív ügyek elvégzése után ünnepélyes aktus folyt le. Ugyanis a közgyűlés megválasztotta a Társulat tiszteletbeli tagjává Lukács György ő excellenciáját, v. b. t. tanácsost, mint a művészeti ügyek pártolóját, Matlekovics Sándor v. b. t. tanácsost és hasonlóképpen Szterényi József báró, v. b. t. tanácsost, akik velünk karöltve működtek az iparművészet terén. Üdvözlöm őket, mint Társulatunk díszeit, kérve őket, hogy Társulatunk iránt mindenkor tapasztalt jóindulatukat a jövőben is megtartani kegyeskedjenek. Ugyanezen közgyűlésen az Iparművészeti Társulat elnökévé megválasztottuk Bánffy Miklós gróf ő excellenciáját. Szeretettel üdvözlöm a kegyelmes urat ebben a tisztségében. Tudjuk mindannyian, hogy egy művészi ihlettel áthatott nagy urat állítottunk ezen választással a Társulat élére. Személye biztosíték nekünk arra, hogy az Iparművészeti Társulat ezután is jó utakon fog járni és hogy a magyar irányt istápolni is fogja. Köszönöm a Tudományos Akadémia szívességét, hogy kegyes volt ezeket a helyiségeket ünnepi közgyűlésünk megtartására átadni. Az ünnepi közgyűlést megnyitom. (Éljenzés.)

Gróf Bánffy Miklós: Csak pár szóval kívánom megköszönni azt a megtiszteltetést, melyben a közgyűlés engem elnökké választással részesített. Nem akarok hosszan beszélni, nem vagyok szónok ember, csak mély hálámat és reményemet fejezem ki, hogy abban a munkában, amelyben a Társulat a mult hagyományaiban élt, azt a jövőben is végrehajtani fogja és abban az összes faktorok összefognak vele, hogy valóban megfelelhessen azoknak a kulturális tradicióknak, melyet a Társulat képvisel. (Éljenzés.)

Ezután *Györgyi Kálmán* igazgató felolvasta a következő visszapillantást a Társulat negyvenéves multjára:

Tisztelt Ünneplő Közgyűlés!

Negyvenéves multját óhajtom Társulatunknak vázlatosan ismertetni, hogy megemlékezve érdemes alapítóink által elénktűzött célokról, beszámoljak munkásságunkról, küzdelmeinkről és az elért eredményekről. Mielőtt rátérnék e feladatomra — hacsak néhány szóval is —, emlékeztetni akarom t. hallgatóimat arra, hogy milyen volt iparművészetünk a nyolcvanas évek elején.

Aligha túlzok, ha állítom, hogy akkoriban iparművészeink munkássága általában a másolásban és utánzásban merült ki. Nagyon szórványosan akadtak ugyan eredeti, egyéni alkotások is, itt-ott felbukkanó kísérletek, ámde ezek kellő megértés és méltánylás híján csakhamar abbamaradtak. Az Iparművészeti Múzeum alapjait akkor rakták le és Iparművészeti Iskolánk is csak gyermekkorát élte, tehát eredményeket még nem érhetett el. Iparművészeti műhelyeink és gyáraink majdnem kizáróan idegen minták nyomán dolgoztak. A Zsolnay-gyár, amelynek művészi munkásságát a nagynevű alapítónak, Zsolnay Vilmosnak művészlelkű leányai irányították és a Fischer Ignác-féle majolikagyár kivételszámba mentek. Elismerésreméltó munkásságot fejtettek ki akkoriban még a Jungfer Gyula vasművesműhelye és a Thék-gyár, melyek rendszeresen magyar tervezők nyomán dolgoztak. Ámde általában a német kiadók által terjesztett minták forogtak közkézen, ezeket másolták és ezért volt iparművészetünk jobbára német jellegű. Az iparművészet több fontos ágának, mint pl. a bőrdíszművességnek, a bronzöntésnek, a művészi szövésnek, a fényesmultú ötvösségnek akkoriban alig volt művelője hazánkban. Az e téren való szükségletünket a külföld, elsősorban a velünk vámközösségben volt Ausztria közeli fővárosa, Bécs fedezte. Megszámlálhatatlan milliók vándoroltak ilyeténképpen külföldre, nemzetgazdaságunk nagy kárára.

A nyugat államai már régebben felismerték az iparművészetnek a nemzetek gazdasági életében való fontos szerepét s ezért egymással versenyezve fejlesztették minden rendelkezésükre álló eszközzel.

Szerencsére Magyarországon is akadtak széles látókörű, lelkes hazafiak, kik érezték, hogy tétovázás nélkül pótolni kell a mulasztásokat és az iparművészetünk felkarolása elsőrendű kötelessége nemcsak az államkormányzatnak, hanem a társadalomnak is.

Trefort Ágostnak, a lánglelkű, tettvágyó vallás- és közoktatásügyi miniszternek nevéhez fűződik az iparművészetünk iránt való érdeklődés felkeltése és a fellendülés biztosítékainak megalapozása.

Ő tisztában volt azzal, hogy szükség van egy társadalmi szervezetre, mely magában egyesíti a tervező és az alkotó erőket és a műpártoló közönséget. Egy alakulásra, mely irányít, propagál, lelkesít és éber szemmel őrködik iparművészetünk érdekei felett és gyakorlati irányú munkásságával kiegészíti az iparművészeti múzeum konzerváló és az iparművészeti iskola tanító és előkészítő tevékenységét. Ezért határozta el Trefort az Iparművészeti Társulat megalapítását. És elhatározását gyorsan követte a tett.

Meghívására 1884. év október havában tartották meg az első értekezletet, mely bizottságot küldött ki a Társulat alapszabályainak kidolgozására és a szervezés munkájának vezetésére. E bizottság tagjai voltak: *Hegedüs Károly, Ipolyi Arnold, Keleti Gusztáv, Pulszky Ferenc, Ráth György, Széchenyi Pál* gróf, *Trefort Ágoston* és *Zichy Jenő* gróf. E jeles férfiak közül ma már egy sem él...

Az értekezlet a Társulat célját a következőképpen jelölte meg:

1. Az országban létező művészeti ipart felkutatni és szélesebb körben ismertetni;

2. alkalmas eszközök útján odahatni, hogy hazánkban a művészeti ipar olcsó árak mellett jobbat és szebbet hozhasson létre, mint eddig és végül,

3. hogy ennek a megnemesített iparnak egyúttal vevőközönség és piac biztosíttassék.

Az ekképpen körülírt működési körrel 1885. évi február hó 8-án alakult meg a Magyar Iparművészeti Társulat és elnökének *Trefort Ágostont*, alelnökeinek *Széchenyi Pál* grófot és *Lipthay Béla* bárót, vezértitkárának *Szemere Attilát* választotta meg.

Az eddig előadottakkal vázolni akartam a Társulat alapításának körülményeit és céljait. Ezek után nem követem a történelmi időrendet, hanem könnyebb áttekinthetőség

végett főbb vonásokban arról számolok be, hogy mit tett a Társulat, hogy az alapszabályaiban meghatározott feladatoknak megfelelhessen és eredményeket érhessen el.

*

A Társulat feladatai legfontosabbjainak egyike, hogy kiállításokat rendezzen és ezzel alkalmat adjon iparművészeinknek képességük, ügyességük bemutatására, a közönségnek pedig, hogy hazai iparművészetünknek jeles alkotásait lássa, megismerje és meg is vásárolhassa a neki tetsző, megfelelő munkákat. E feladatának a Társulat a rendelkezésére álló összes eszközök latbavetésével mindig igyekezett megfelelni. Nem érte be csupán a fővárosban rendezett kiállításokkal, hanem kiterjesztette akcióját a vidékre is, sőt megragadott minden alkalmat, hogy megismertesse iparművészetünket a külföldön is.

1887-ben nyilt meg a Társulat első karácsonyi kiállítása az Iparművészeti Múzeum egyik irodahelyiségében, mely akkoriban az Andrássy-úti régi Műcsarnokban volt. Azóta megszakítás nélkül minden évben rendezett karácsonyi kiállítást; eddig 38-at.

Az első nagyobbszabású és tervszerűen előkészített kiállítása a Társulatnak az 1896. évi millenniumi kiállítás keretében megszervezett kollektív csoportjának bemutatása volt. A nagy Iparcsarnokban szabadon álló pavillont biztosított a Társulat a maga céljaira és jeles tervezőktől beszerzett, vagy náluk megrendelt rajzok nyomán készült művészien megoldott tárgyaknak választékos ízléssel megrendezett sorozatát állította ki. Csoportja munkáinak eredetiségével jólesően kivált a kiállításon szereplő jobbára régi, vagy idegen minták nyomán készült egyéb iparművészeti alkotások közül. E kollektív csoportjának sikere megerősítette a közönségnek a Társulat törekvései iránt ébredező bizalmát, de növelte vezetőinek lelkesedését és akaratát, hogy a megkezdett úton haladjanak kitűzött céljaik felé.

Önként érthető, hogy a milleniumi kiállításon elért szép eredmények után nem érhette be a Társulat az 1—2 hétre terjedő karácsonyi kiállításainak éves időközökben való rendezésével, annál kevésbé, mert már 1897-ben bevonulhatott az Iparművészeti Múzeum díszes Üllői-úti palotájába, ahol a Múzeumnak akkor még hézagos gyűjteményei mellett bőséges hely maradt részére, hogy megrendezze a maga kiállításait.

A kormány is felismerte a kiállításoknak nagy jelentőségét és megfelelő kitüntető díjak és jutalmak kitűzésével buzdította iparművészeinket a kiállításokon való részvételre.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter 1897-ben a képzőművészeti állami aranyéremmel egyenrangú kitüntetést, az *500 frankos iparművészeti aranyérmet alapította* a Társulat kiállításain szereplő és *művészi* szempontból legérdemesebb kiállítóknak kitüntetésére.

A kereskedelemügyi miniszter 1901-ben követte minisztertársának példáját egy állami iparművészeti nagydíjnak (mely a béke éveiben 2000 korona volt) és több iparművészeti éremnek alapításával. E kitüntetések odaítélésénél a *technikai* kiválóság volt a döntő szempont.

A kormány e kitüntetésein kívül az 1896 óta rendszeresen ismétlődő királyi és múzeumi vásárlások hathatósan serkentették iparművészeinket fokozottabb tevékenységre, úgyhogy karácsonyi és egyéb kiállításaink megnyitása egy-egy fényes ünnepe, számottevő eseménye volt művészeti életünknek.

A karácsonyi kiállítások mellett a Társulat vezetői, amikor csak szerét tehették, az év egyéb szakaiban is igyekeztek érdekes kiállítások bemutatásával közönségünknek az iparművészet iránt való érdeklődését fentartani és fokozni.

Különösen nagyhatásúak voltak — elsősorban bútoriparunk fejlődésére — az ú. n. *lakásművészeti kiállítások*. Ezeket tervszerű felkészülés előzte meg; kizáróan hazai tervezőművészeinktől közvetlenül, vagy pályázatok révén beszerzett eredeti rajzok alapján készültek az e kiállításokon szerepelt szobaberendezések. Egy-egy ilyen kiállításon 15—20 szobából álló sorozat került a látogatók elé és ugyanannyi tervező és iparos neve vált széles körben ismeretessé. Amíg lehetett, az O. M. Iparművészeti Múzeumban rendezte a Társulat e kiállításait, csak amikor pótolhatatlan gyűjteményét féltve a tűzveszedelemtől, a Múzeum igazgatósága óvást emelt a gyulékony anyagból készült ideiglenes fülkéknek beépítése ellen és a Társulat kiállításai kiszorultak a Múzeumból, próbálkoztunk másutt hajlékhoz jutni. Így a *Technologiai Múzeumban*, a *belvárosi reáliskola tornatermében* és a *Lipótvárosi Kaszinónak nyári helyiségében* rendeztünk kiállításokat. De ezek a sok vesződséggel és nagy költségekkel járó próbálkozások mindinkább megerősítették a Társulat vezetőit abban a meggyőződésükben, hogy mindaddig, amíg a Társulat állandó, biztos otthonhoz nem jut, eredményes munkásságot nem fejthet ki...

A Budapesten rendezett egyéb kiállítások között figyelemreméltók voltak: az 1910-ben a Városligeti Műcsarnok valamennyi termét elfoglaló nagyszabású *Egyházművészeti Kiállítás*, a nemzetközi üzleti grafikai kiállítás és a népművészeti gyűjteményünk kiválóbb tárgyait és rajzait bemutató népművészeti kiállításaink. Hogy pedig műkedvelőink tevékenységére nemesítőleg hathassunk, műkedvelők munkáiból rendeztünk kiállítást, 1914-ben pedig bemutattuk a gyermekművészeti kiállításunkon a gyermek művészi nevelését előmozdító tényezők egész sorozatát, úgymint gyermekszobákat, iskolatermet, képeskönyveket, iskolai faliképeket, játékokat, gyermekrajzokat és kézimunkákat stb. E kiállítás kiegészítőjeként a háború után 1918-ban a Könyvbarátok Egyesületével szövetkezve rendeztük a magyar gyermekképeskönyv-illusztrációk százait magábanfoglaló kiállítást.

Az imént felsorolt budapesti kiállítások mellett időnkint felkerestük hazánk vidéki városait, hogy a helyi iparművészeti műhelyek bevonásával bemutassuk a fővárosból hozott kollekciónkat. *Vidéki kiállításaink* sorozatát az 1902. évben Szegeden rendezett első kiállításunk nyitja meg, ezután Kaposvárt, Aradon, Pécsett, Miskolcon, Debrecenben, Kassán rendeztünk tervszerűen előkészített nagyobbszabású kiálllításokat. Kisebb kollekciókkal szerepeltünk Eperjesen és Sopronban.

A budapesti és vidéki kiállításainkkal kapcsolatosan szakbavágó ismereteket terjesztő és ízlésnemesítő előadásokról is gondoskodtunk. Ebben a legilletékesebb szakférfiak és esztétikusok voltak segítségünkre és örömmel jegyezzük fel, hogy ezek a megfelelő szemléltető anyaggal és képekkel kísért előadások mindig nagy érdeklődést keltettek és mély hatást váltottak ki.

A vidéki kiállításokon szereplő kiválóbb kiállítók buzdítására úgy a kereskedelemügyi, mint a vallás- és közoktatásügyi miniszterek szintén külön érmeket,

illetve kitüntető okleveleket alapítottak, amelyeket a helyi körök bevonásával ítélték oda az érdemes kiállítóknak.

Külön — és hozzátehetem dicsőséges — fejezete a Társulat történetének a *külföldi kiállításokról* szóló beszámolónk. Külföldi szereplését a Társulat már 1892-ben Párisban kezdte meg az Exposition des Arts de la femme című nemzetközi kiállítás keretében. A jobbára retrospektiv jellegű magyar csoport méltó feltűnést keltett Párisban, bizonyságot téve évszázados, fejlett kultúránkról.

A *jelenkori* magyar iparművészet *külföldi* szereplésére az 1900. évi párisi nagy nemzetközi világkiállítás adta meg az első alkalmat. A Magyar Ház magában foglalta a magyar kultúra multját, letünt századok emlékeit. A Palais des Arts décoratifs-ben mutattuk be a többi kultúrnemzettel versenyezve a mai Magyarországnak tudását, tehetségét és törekvéseit az iparművészet terén. És erről a bemutatkozásról, melyet Társulatunk készített elő, döntő sikert jegyez fel iparművészetünk krónikája. A kitüntetések és díjak magas fokozata és száma igazolja, hogy iparművészetünk babérral övezetten került ki a nemzetközi versenyből és teljesen elfogulatlan illetékes szakférfiak egyhangú, kedvező nyilatkozatai állapították meg, hogy a magyar iparművészet az akkor delelő pontjára jutott, szertelenségre hajló ú. n. secesszió-iránynak tobzódása közben azzal, hogy hű maradt nemzeti hagyományaihoz, az egészséges fejlődés útján halad.

Ezerkilencszázban Szt-Pétervárott is rendeztünk kiállítást az osztrák iparművészekkel együtt, de államiságunk önállóságának teljes kidomborítása mellett. Oroszország legmagasabbrendű társadalma kitüntető figyelemmel fogadta kollekciónkat, melyből alig került vissza néhány eladatlan darab.

Két évvel később a torinoi nemzetközi iparművészeti kiállítás magyar osztályának megtervezését és rendezését bízta Társulatunkra a magyar kormány. 1904-ben pedig Amerikában, a St-Louisban rendezett világkiállításon szereplő magyar iparművészeti és képzőművészeti csoportnak előkészítése és helyszínén való rendezése foglalta le tevékenységének jórészét. És itt legyen szabad külön megemlékeznem felejthetetlen, érdemes tagtársunkról, *Horti* Pálról, a jeles és sokoldalú derék művészemberről, aki az utóbb említett két kiállításunkat rendezte. Nem sokáig örülhetett szép sikereinek, mert Amerikából való hazautazása közben Mexikóban sárgalázban betegedett meg és Bombayban meg is halt.

Nagyszabású felkészültséggel vettünk részt 1906-ban a kormány megbízásából a *milánói nemzetközi iparművészeti kiállításon*. A magyar csoport az olasz szakkörök egyértelmű megállapítása szerint fénypontja volt ennek az impozáns kiállításnak. Nem csupán osztályunk nagy gonddal összeválogatott és jórészben a kiállításra készült gazdag anyaga, hanem az elrendezés művészi volta is ragadta meg a látogatókat. *Maróti* Gézának és *Faragó* Ödönnek érdeme, hogy oly artisztikus miliőt alkottak, amely csodásan emelte iparművészeink munkáinak és a magyar iparművészet és iparoktatás bemutatott eredményeinek hatását. Ámde a végzet csak rövid néhány hetet szánt a magyar iparművészet dicsőséges szereplésének. Július hó 27-én az egész magyar osztály tűzvész áldozata lett. Gonosz kezek elhamvasztották a sok remekművet, a magyar művészi tudás és szorgalom értékes alkotásait. Alig menthettünk meg néhány darabot emlékül.

De bármennyire lesujtott is bennünket a tűzkatasztrófának szörnyű híre, haladéktalanul hozzáfogtunk új anyagnak egybegyűjtéséhez és csoportunk újjáépítéséhez. És megfeszített munkával el is értük, hogy már szeptember 14-én a tűzvész helyén teljesen készen állt a milánói kiállításnak hamvaiból feltámadt magyar osztálya, tanuságot téve a magyar akaraterőről és munkaképességről.

A milánói kiállítás döntő sikerének köszönhető, hogy az olaszok telket ajánlottak fel a *velencei* Giardino Publicoban a magyar kormánynak a *magyar művészház* részére. Ez fel is épült 1908-ban és Társulatunknak azóta négyszer volt alkalma, hogy a képzőművészet mellett iparművészetünknek válogatott csoportját bemutassa.

Még csak a londoni Earls Court-ban és a bécsi vadászati kiállításon, továbbá Stockholmban, Szofiában, 1923-ban és ezidén Monzában rendezett kiállításokat említem, amelyeken társulatunk közreműködött iparművészetünk sikerének biztosítása végett. A felsoroltakból látnivaló, hogy Társulatunk a külföldi kiállítások rendezésében is nagyarányú és mindig eredményes munkát végzett. Készségesen vállalta a feladatok nagy felelősséggel járó nehezebb részét, anélkül, hogy akár anyagi, akár egyéb előnyök megszerzésére törekedett volna.

*

Már Társulatunk alapítói tudták, hogy eredményeket csak úgy érhetnek el, törekvéseik csak akkor számíthatnak szélesb körben való megértésre és támogatásra, ha a Társulat rendelkezik egy céljait szolgáló folyóirattal, mely ismertet, oktat, kapacitál és lelkesít. Ezért indították meg közvetlenül a megalakulás után a vallás- és közoktatásügyi minisztérium támogatásával a *Művészi Ipar* című folyóiratot. Ezt az akkori titkár, Pasteiner Gyula szerkesztette. Kilenc éven át híven és sikerrel teljesítette hivatását a folyóirat, 1904. év végéig, amikor Pasteiner lemondott titkári tisztségéről. Ekkor meg is szűnt a lap, ámde a Társulat vezetősége ebbe nem nyugodott bele és azzal tartotta fenn a kapcsolatot a tagokkal, hogy 1895—1896. évekről szóló díszes és terjedelmes illusztrált évkönyvekkel kárpótolta a tagokat a megszűnt lap elmaradásáért. Ezeket az évkönyveket *Ráth György* elnök és az *1885-ben* Pasteiner helyébe került *Györgyi Kálmán* titkár szerkesztették.

1897 nyarán Magyar Iparművészet címmel indult meg az új folyóirat. Kezdetben Fittler Kamill, az Iparművészeti Iskola néhai igazgatója szerkesztette Györgyi Kálmán főmunkatárs segédkezésével. Fittlernek 1909 nyarán bekövetkezett halála után a vallás- és közoktatásügyi miniszter *Györgyit* nevezte ki a lap szerkesztőjének, aki e minőségben ma is még működik. Elsősorban természetesen az élő, fejlődő jelenkori hazai iparművészet újabb alkotásait ismertette és mutatta be jó illusztrációkban a lap, de emellett időnkint példákat közölt a letűnt századok remekműveiből s különös gondja volt, hogy az iparművészetünk nemzetiesedése szempontjából annyira értékes és jellegzetes magyar népművészetből mutasson be tanulságos szemelvényeket. Hogy pedig tájékoztassa a magyar közönséget a nyugati kultúrállamok iparművészeti törekvéseiről és az e téren elért eredményekről, időnkint ismertette a legkiválóbb külföldi iparművészeti alkotásokat. Utalok a Magyar Iparművészetnek angol, finn, svéd, német, francia és olasz számaira, a párisi, st. louisi, milánói, torinói, stockholmi, kölni, monzai stb. kiállításokról szóló pazarul illusztrált beszámolóira.

A Társulat a tagsági díjakból befolyó egész jövedelmét, sőt gyakran ezen túlmenő összegeket fordított lapjára, mely viszont mindig hathatósan támogatta törekvéseit és emelte tekintélyét. Ámde pénzünknek fokozatos romlása, a papirinség és a nyomdai áraknak fantasztikus emelkedése miatt felborult a tagsági díjakból folyó jövedelem és a lap költségei közötti egyensúly. Ez a lap terjedelmének folytonos csökkentésére kényszerítette a Társulatot. De bármennyire nehezére esett is, ha „lefogyva bár", de fentartotta a folyóirat folytonosságát a Társulat még a legválságosabb időkben is.

A Magyar Iparművészet mellett még egy nagyszabású tudományos díszművet, a három vaskos kötetre terjedő *Iparművészet Könyvét* adta ki az Országos Magyar Iparművészeti Társulat.

Boldogult felejthetetlen elnökét, *Ráth Györgyöt* illeti meg elsősorban az elismerés és hála ennek az úttörő és a világirodalomban is párját ritkító műnek a létrejötteért. Éveken át hangyaszorgalommal, csodálatos kitartással gyűjtötte össze a hatalmas mű szöveg- és képanyagát. Az iparművészet minden ágát részletesen ismertető fejezetek megírására a leghivatottabb szakférfiakat tudta megnyerni és fáradhatatlanul kutatta fel iparművészetünk régi és újabb legjobb alkotásait, hogy a hazai iparművészet legjellemzőbb műveinek reprodukciói szerepelhessenek könyvében. Ma már minden példánya elfogyott az Iparművészet Könyvének és előbb-utóbb újabb kiadásáról kellene gondoskodnunk.

Társulatunk még egy harmadik kiadványáról is meg kell emlékeznem: a „Mintalapok iparosok és ipariskolák számára" című havonkint megjelent füzetes kiadványról. 1905-ben bízta meg a kereskedelemügyi miniszter Társulatunkat a mű kiadásával, megfelelő állami segítség biztosítása mellett. A minisztériumban 1908 végén beállott személyi változások végzetes hatásúak voltak a Mintalapokra, mert a minisztérium beszüntette a kiadvány állami segítségét, amiért a Társulat sem folytathatta a kiadást. Pedig iparfejlesztési, valamint az ízlésnemesítés szempontjából fontos hivatást teljesítettek a Mintalapok, megszűnésük pedig érzékeny kárát jelentik művészi iparunknak.

*

Jelentős szerep jut Társulatunk tevékenységében az *iparművészeti terv-pályázatoknak*. Első pályázatain, a nyolcvanas évek végén még alig akadt néhány pályázó, de számuk évről-évre gyarapodott és a háborúelőtti években gyakran megesett, hogy száz pályázónál több is versenyezett a kitűzött pályadíjakért. És az évekkel emelkedett a pályázatok művészi színvonala is. Míg kezdetben sokszor megesett, hogy alig volt díjazásra méltó pályamű, később azért került nehéz helyzetbe a bírálóbizottság, mert a sok kiválóan sikerült és jutalomraméltó pályamű száma rendszerint meghaladta a rendelkezésre álló díjakat.

De nem csupán arra szorítkozott a Társulat, hogy maga hirdessen ilyen tervpályázatokat, hanem erős propagandát fejtett ki a gyárosok, iparosok és kereskedők körében pályázatok kiírása érdekében s gyakran rábírta az állami hatóságokat és a székesfővárost is nagyobbarányú pályázatok hirdetésére. Fennállása óta a Társulat részéről, vagy közbenjárásával hirdetett tervpályázatok száma 159. Sok derék iparművész tehetsége érvényesülhetett és vált ismeretessé e pályázatok révén és sok-sok millióra rúg a pályadíjak címén iparművészeinknek jutott összeg.

Legyen szabad e helyen megemlékeznem a Társulat eredményes lépéseiről, melyeket a magyar nemesi okleveleknek magyar művészekkel való elkészíttetése érdekében tett.

Bár hihetetlenül hangzik, de való tény, hogy a *magyar* nemesi és főnemesi okleveleket egészen 1916-ig kivétel nélkül *bécsi* grafikusokkal és iparosokkal készíttették. Amikor a Társulat ezt megtudta, haladéktalanul legerélyesebben követelte ennek a visszás állapotnak megszüntetését. Ez sikerült is, sőt a Társulatot bízták meg az oklevelek beszerzésével. Így még az összeomlásig 167 nemesi diplomát készíttethettünk magyar művészekkel, ami számottevő munkaalkalmat jelentett a háború ínséges éveiben.

*

Általánosan ismert dolog, hogy — szórványos kivételektől eltekintve — a lelkészkedő papságnak a művészeti kérdésekben való tájékozódottsága nem elég arra, hogy a hivatásával kapcsolatos művészi kérdésekben helytállhasson. Pedig sokszor őt illeti meg a döntő szó művészi munkák megvásárlása, megrendelése és kiselejtezése ügyében. Ezért határozta el a Társulat, hogy *nyári tanfolyamokat* rendez *a lelkészkedő papság részére*. Ezeknek az *egyházművészeti tanfolyamoknak* célja az volt, hogy a papság körében a művészet iránt érdeklődést keltsenek és terjesszék a művészettel kapcsolatos ismereteket. E *művészi tendencia* mellett *iparpártolási* és *fejlesztési célzattal* is rendeztük e tanfolyamokat, hogy megismertessük hazai iparművészetünk jeles alkotásait és rábírjuk a papságot, hogy a külföldről hozott egyházi cikkek helyett itthon szerezzék be templomi szükségleteiket. Egy-egy ilyen tanfolyamnak 50—60 hallgatója volt, kik nagy buzgalommal hallgatták a legilletékesebb szakférfiak előadásait. Az 1914. év őszére tervezett ötödik tanfolyamot már nem tarthattuk meg, mert az év nyarán már megszólaltak a világháború ágyúi.

*

A vidéken utazgató tagtársainktól 1906-ban arról értesültünk, hogy élelmes külföldi ügynökök összevásárolják, vagy csereberélgetéssel elszedik népünk hímes munkáit, melyeket nem eladásra, hanem a maga használatára, a maga gyönyörűségére készített és megőrzött. A kapott figyelmeztetések és az akkoriban megindult romboló hatású iparosító törekvések arra indították Társulatunkat, hogy rendszeresen gyűjtse az egyre gyérülő *népművészeti emlékeinket*. Évégből a rendelkezésünkre álló szerény anyagi eszközeinkel összevásároltunk jó népművészeti munkákat, ú. m. hímzéseket, csipkéket, cserépedényeket, faragványokat stb.-ket. Ifjú iparművészeket pedig a nyári szünidőkben azzal a megbízással küldtünk az ország egyes vidékeire, hogy a megszerezhető munkákat vegyék meg Társulatunk részére, azokról a népművészeti alkotásokról, melyek egyik-másik okból nem kaphatók, csináljanak pontos fölvételeket és szolgáltassák be rajzaikat a Társulatnak. Ezzel az eljárásunkkal *megbecsülhetetlen* értékű anyagot mentettünk meg a jelen és a jövő iparművészet számára és módot adtunk sok tehetséges, derék ifjúnak, hogy a maga milieujében ismerkedjék meg a magyar néppel és a magyar népművészettel. Ilyképpen mintegy 3000 darabból álló hímzés, cserép stb.-ből álló gyűjteményre tettünk szert, amelynek egyrészét a kézimunkatanítás szem-

léltető anyagául iskoláknak engedtünk át, egyrésze letétképpen az Iparművészeti Múzeumban van kiállítva, a többit pedig ma még raktárunkban őrizzük. Ezeket egyes tanintézetek, valamint háziipari műhelyeink és szövetkezeteink sokszor kölcsön kérik és mintául használják. A 2642 lapból álló népművészeti rajzkollekciónkat pedig némi ellenszolgáltatás ellenében átadtuk a Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztályának azzal a kikötéssel, hogy mindenkor hozzáférhetővé tegye az érdeklődőknek.

Még két, immár közkinccsé vált értékes művészettörténeti gyűjteménynek megszerzésével, illetve átengedésével tehettünk értékes szolgálatot művészi kultúránknak.

Megszereztük *Petrik Albertnek*, az olasz harctéren elesett művészlelkű kiváló amateur-fényképésznek 3540 fényképből és ugyanannyi lemezből álló páratlanul becses hagyatékát. E felvételek túlnyomórésze hazai műemlékek nyomán készült. A hősi halállal kimult Petrik éveken át fáradhatatlan kitartással kereste fel a fővárosban és az ország legtávolabb eső zugaiban levő művészi becsű emlékeket és ügyesen kezelt fotografálógépével jólsikerült fényképeket készített róluk. Az ilyenképpen egybegyűjtött gazdag sorozatot halála után az a veszély fenyegette, hogy széthordják és nyomavész. Ennek vette elejét a Társulat azzal, hogy megszerezte az egész gyűjteményt és nem magának tartotta meg, hanem átadta letétképpen a fényképeket az Iparművészeti Múzeum könyvtárának, a lemezeket pedig a Műemlékek Országos Bizottságának ugyancsak azzal a kikötéssel, hogy az érdeklődőknek mindig hozzáférhetők legyenek.

Hasonlóképpen járt el a Társulat, amikor néhai Blaskovics János hagyatékából neki felajánlott *753 gemma-másolatból* álló gyűjteményt tanulmányozás céljából a Tudomány-Egyetem műtörténelmi szertárába helyezte letétképpen.

*

1909-ben néhai tagtársunk, Gelléri Mórnak javaslatára Társulatunk *Virágos Budapest* jelszó alatt mozgalmat indított a főváros házainak, utcáinak, tereinek a nyári hónapokban virágokkal való díszítése érdekében. A Társulat e kezdését általános rokonszenvvel fogadták és csakhamar megalakult *Bartóky* József dr. tagtársunk elnöklésével a *Virágos Budapest Bizottság*. Ez lelkes felhívással fordult a főváros közönségéhez s e célra készült arany-, ezüst- és bronzplakettek, pénzdíjak, elismerő oklevelek kitűzésével és a virágok kultuszáról írt oktató füzetek kiadásával propagálta céljait. Az eredmény nem maradt el, sőt évről-évre fokozódott, úgyhogy még a háború első évében is alig volt a főváros főbb útvonalain ház pompás virágdísz nélkül. Sajnos, a szerencsétlen háború, majd később az utána következő politikai bonyodalmak és az általános elszegényedés lehetetlenné tették az akció folytatását. Ma szép *emlékként* és a jövőben teljesülő *reményként* ápoljuk a Virágos Budapest gondolatát.

*

Az 1914. év nyarán reánkszakadt vérzivatar nagy változást idézett elő Társulatunk munkásságában. Félbe kellett hagynunk sok szép kezdést, viszont Társulatunk működési köre új tennivalókkal bővült. Már az első ágyúdörrej elhangzása után a Társulat vezetői azon voltak, hogy kivegyék részüket a most szükségessé vált sürgős munkából. Elsősorban a hadbavonult iparművészek hozzátartozóinak, valamint a munka nélkül szűkölködő iparművészek nyomorát kellett enyhíteni. Evégből gyűjtést indítottunk tagjaink között és az e réven befolyt összegekkel, valamint boldogult királyunktól és a fővárostól e célra kapott támogatásból rendszeresen segélyeztük az ínségbe jutott iparművészeket és hozzátartozóikat. Majd több pályázatot hirdettünk katonasírokra és hadiemlékekre. Kiadványaink pedig, valamint a rendelkezésünkre álló iparművészeti tervek átengedésével hozzájárultunk a rokkant és lábbadozó harcosok műhelyeinek felszereléséhez. Áldozatkészségében odáig ment a Társulat, hogy a hadsereg vezetőségének felhívására sokezer darabból álló egész klisé-készletét áldozta fel hadseregünk fémszükséglete részére, rendelkezésére álló tőkéjét pedig hadikölcsönök jegyzésére fordította. Látnivaló mindezekből, hogy a Társulat a háború alatt is szorosan vett hazafias kötelességén túlmenően áldozatkészséggel híven teljesítette hivatását.

A forradalmak és ú. n. tanácsköztársaság gyászos hónapjai Társulatunk pilléreit is erősen megrázkódtatták, de nem ingatták meg. Mint akkoriban úgyszólván minden társadalmi egyesülésben, itt is felforgató elemek magukhoz akarták ragadni a vezetést, eltávolítani mindenkit és mindazt ami eddig volt, hogy új rendszer, új emberek érvényesülhessenek. Ámde csak egyeseket tudtak ideig-óráig megtántorítani, vagy megfélemlíteni. A kommunisták politikai biztost küldtek az igazgató mellé, betiltották a Magyar Iparművészet-et és szét akarták hordani a Társulat gyűjteményeit, „szocializálni", ahogy ők mondták. Ez nem sikerült. A Társulat emberei elrejtettek és megőriztek mindent, úgyhogy kár és veszteség nem érte a Társulatot. És nagyobb baj nélkül megúsztuk a román megszállás alatt a gyűjteményeinket fenyegető veszedelmet is. A Magyar Iparművészet pedig már a proletárdiktatúra bukását követő hónapban ismét megjelent és folytatta félbenmaradt tevékenységét.

Most a legválságosabb évek következtek Társulatunkra. Pénzünk értékének folytonos csökkenése, a hadikölcsönkötvényekbe fektetett kis tőkénk rohamos sorvadása, az állami segítség korlátozása nagy anyagi zavarokat okozott. *A helyzet már annyira rosszabbodott, hogy a Társulat alig díjazhatta alkalmazottait.* A tagsági díjak időnként való emelésével nem segíthettünk a bajon. A gyökeres emelés esetleges végzetes következményekkel járhatott volna, másrészt pedig pénzünk árfolyama addig, amíg a tagdíjemelést foganatosították, oly rohamosan hanyatlott, hogy az emelés már illuzórikussá vált. Ellenben módfelett drágultak a nyomdai árak, ezért kellett — bár nehéz szívvel — a lap terjedelmét és illusztrációit egyre csökkenteni. Hiszem és remélem, hogy a mélyponton túl vagyunk s ha szerény méretekben és lassan, de mégis csak javult a helyzet.

A rövidre szabott idő nem engedi meg, hogy részletesen ismertessem a Társulat sok érdekes kezdését, ú. m. a szőnyegszövészet és éremművészet fejlesztése, a temetőművészet, a művészi nevelés és a kézimunkatanítás reformja, az iskolák, az állami és községi hivatalok művészies berendezése, a szerzői tulajdonjog rendezése, a külföldi magyar kiállítások ellenőrzése stb. érdekében tett előterjesztéseit, valamint sok iparművésznek külföldi tanulmányútra való küldése érdekében tett javaslatait. Elég talán, ha megállapítom, hogy a Társulat mindig éberen őrködött iparművészetünk és iparművészeink érdekei felett és nem rajta mult, hogy törekvései nem érhették el mindig céljukat.

Nem fejezhetem be visszapillantásomat anélkül, hogy külön meg ne emlékezzem Társulatunk érdemes pártfogóiról, vezéreiről. És kedves kötelességet teljesítek, amidőn elsőhelyen említem fenséges védőasszonyunkat, Izabella főhercegnőt, aki mindig meleg érdeklődéssel kíséri munkásságunkat és hathatósan támogatja törekvéseinket.

Alapítónk, a lángeszű Trefort Ágoston emléke előtt már beszámolóm elején hajtottam meg a hálás kegyelet lobogóját. Halála után (1889-ben) Lipthay Béla báró követte őt az elnöki székben. Csak három évig viselte e tisztséget, utóda (1892-ben) Keglevich István gróf lett. Ő sem állt sokáig a Társulat élén, mert már 1894-ben lemondott. Ekkor vette át az erélyes, tettvágyó Ráth György a Társulat vezetését. Vele új életre kel a már-már tespedő Társulat és tíz éves elnöksége fénykorát jelenti a Társulat működésének. Halála után, 1906-ban, a finom ízlésű Hadik Barkóczy Endre gróf vállalta az elnöki tisztséget. Hat évig ő vezette a Társulatunkat. Utóda Bárczy István, aki polgármesteri nagy elfoglaltsága mellett is buzgón látta el tisztségének tennivalóit. 1919 óta szeretett tiszteletbeli elnökünk, Alpár Ignác látja el a Társulat elnökének ügykörét; az ő erélyének és buzgóságának köszönhetjük, hogy nagyobb megrázkódtatás nélkül estünk át a legválságosabb éveken.

*

Már Társulatunk első elnöke, Trefort Ágoston révén szoros kapcsolat létesült a Társulat és a vallás- és közoktatásügyi minisztérium között. Utóbbi azóta rendszeres, bár szerény összegű állami évi segítséggel támogatja a Társulatot, illetve folyóiratát, a Magyar Iparművészetet.

A kereskedelemügyi minisztérium csak az 1900. év után — amikor a párisi kiállításon való közreműködése révén megismerte a Társulatban egyesült erők értékét — kezdett érdeklődni ügyeink iránt. És itt külön ki kell emelnem Szterényi József bárónak, a Társulatunk törekvéseit mindig hathatósan támogató pártfogónknak elévülhetetlen érdemeit. Ő volt az, akinek javaslatára 1901-ben 100.000 koronás forgótőkét folyósított a minisztérium a Társulat részére és ezenkívül hosszabb időre rendes évi segélyt is biztosított. E számottevő támogatásnak nagy része van abban, hogy a Társulat szélesbíthette működésének körét és intenzívebb munkásságot fejthetett ki.

Sajnos, a háború és az utána következett évek alatt a minisztériumoktól kapott segélyösszegek értéke nagyon összezsugorodott, úgyhogy míg a béke utolsó évében az állami segítség a Társulat összes jövedelmének mintegy 30%-át jelentette, ma alig érik el a bevételek 16%-át.

Ha csökkent is a készpénzben kapott államsegély, nagy értéket és előnyt képvisel az a kedvezmény, miben a vallás- és közoktatásügyi minisztériumnak érdemes vezetője, *Klebelsberg Kunó* gróf 1924 nyara óta részesíti Társulatunkat. Ő teljes megértéssel és jóindulattal fogadta kérésünket, amidőn az *Adrássy-úti régi műcsarnok* helyiségeinek átengedéséért folyamodtunk hozzá. Ezért méltán illeti meg őt a Társulat egyik *védőjének* tisztje és bízunk abban, hogy ezentúl is számíthatunk hathatós pártfogására.

Társulatunk pedig életének egy új, reméljük az eddiginél is sikeresebb korszakát nyitja meg ez a jubiláris év: az első, melyet a minisztérium részéről felajánlott díszes palotában dolgozva töltünk.

Az Isten áldása legyen jövendő munkánkon, hogy iparművészetünk erősödjék, virágozzék és gyönyörű alkotásaival gazdagítsa hazánkat és ezzel segítse elő biztos feltámadását.

A lelkes éljenzéssel fogadott visszapillantás után *Kertész K. Róbert* h. államtitkár mondotta a következő beszédet:

Királyi Fenség! Tisztelt Közgyűlés!

Klebelsberg Kunó gróf kultuszminiszter úr örömmel vállalkozott az Országos Magyar Iparművészeti Társulat jubiláris közgyűlésén az ünnepi beszéd megtartására és csak elmulaszthatatlan sürgős hivatali természetű többnapos vidéki utazása akadályozza meg ebben. Őexcellenciája megbízott azzal, hogy kénytelen és sajnálatos elmaradását az ünnepélyes közgyűlésen bejelentsem, nevében és képviseletében a legmelegebben üdvözöljem az Országos Magyar Iparművészeti Társulatot alapításának negyvenedik évfordulója nevezetes alkalmából.

Örömmel teszek eleget ennek a megtisztelő megbízatásnak, nemcsak azért, mert a Társulat által gondozott és ápolt magas kulturális jelentőségű gondolatkör hivatali ügykörömnek egyik nagyfontosságú részét alkotja, hanem azért is, mert egyéni hivatásomban is a hazai iparművészethez közelállónak érezhetem magamat.

Az intéger magyar kultúrglóbuszon a tudományok és művészetek arányosan tagolt földrészei között emelkedett nemzeti öntudattal mutathatunk rá az iparművészetnek dúsan termő ősi talajára.

Ipar és művészet: a kettőnek egymást átható legszorosabb együttélése, együttes alkotása az iparművészet. A magyar nyelv tökéletes kifejezését adja e fogalomnak; sokkal inkább, mint a francia, mely az art décoratif megjelöléssel inkább rendeltetésének egyik irányát szabja meg, mintsem lényegbeli és genetikai tartalmát. Mert az iparművészet helyes értelmezésében nem az ipari tárgyra rávitt díszítés, nem reálehelése a művészetnek az ipartermékre, sem pedig az önmagában élő művészi eszmének az ipar eszközeivel való megvalósítása, hanem egyenrangú tényezőknek egységes megnyilatkozása.

Az iparművészi alkotásnak előfeltétele az ipari készség; az anyagnak, a megmunkálás technikájának, mindezek minden ezernyi részletkérdésének legalaposabb ismerete és előfeltétele a művészi

tehetség, a vonalat a formát, a tömeghatást, a színt és ezeken keresztül és az előbbiek által a művészi eszmét és tartalmat megadó képesség.

Alacsonyabb kultúrájú népek az iparművészetet a képzőművészetnek rangja alá sorozzák, hibásan, mert hiszen amint látjuk, az iparművészeti alkotás létrehozásában az egyenlő művészi feltételeken felül még több anyagi akadállyal kell megküzdeni, mint a képzőművészet körében — az egy architektúra kivételével —, amíg az eszme az anyagban művészi kifejezésre jut. Az iparművészet megbecsülésében messze előljár Japán, a távol keletnek ez a vezető kultúróriása, ahol az iparművésznek hüvelyknyi alkotását teljesen művészi értékűnek ismeri el a monumentális és abszolute nagyméretű alkotások mellett. Nem is ismerik ott a képző- és iparművészeti megkülönböztetést — művész az egyik csakannyira, mint a másik —, feltéve, hogy valóban művész; aminek elbírálásánál azonban a mű megjelenési formája, anyaga és mérete már figyelmen kívül esik.

Az a magas szellemi és anyagi tevékenység, amit iparművészetnek nevezünk, bennünket, magyarokat több oknál fogva is kell, hogy legközelebbről érdekeljen. Hiszen a legősibb művészet, amit a magyarság fel tud mutatni, az iparművészet. A honfoglalók a népvándorlás századain át, az idegen népekkel való érintkezés és keveredés után is az iparművészeti jellegű használati tárgyakon őrizték meg leginkább a keleti őshaza formanyelvét. Ennek a kornak sírleletei, lószerszámcsattok, ruházati pitykék, díszek a legbeszédesebb tanui annak a formaképző gazdag fantáziának, amelynek gyökerei az őshaza talajában ágaznak szerte.

Az iparművészet nemcsak legősibb, hanem egyúttal legnemzetibb hajtása is a művészetek fájának. Mert azt látjuk, hogy az ősi motívumok és formák tovább éltek a primitív népművészetben és abban — dacára az évszázados idegen beáramlásoknak és a nagy nyugati kultúrbehatásoknak — tovább élnek mind a mai napig népünk művészetében. Csodálatos ennek a népnek egészséges konzerváló képessége, mely az átöröklött kincseket nemcsak hűségesen megőrizte, hanem azokat kifogyhatatlan őserejével tovább is gyarapította. Ez a hatalmas népművészet az idegen nemzetiségek hullámai között is megtartotta *eredeti nemzeti sajátosságát*, sajátos keleti zamatát és faji önállóságát. Jöhettek itt az idők során az új iparművészeti ágazatok, új technikai eljárások és jöhettek nyugatról a váltakozó és különböző stílushatások, népművészetünk azokat elsajátította, magáévá tette, ezeket pedig saját képére formálta és nemzeti lelket sugalt beléjök. A népművészet volt az a biztos melegágy, amelyből az iparművészet csirái a nemzeti erőkkel áthatott nedvet szívták fel magukba, hogy a nemes palánta sudár szárba szökelve, azokat a színpompás virágokat fakaszthassa, amelyek az őshaza turáni illatát árasztják. Mai iparművészetünknek is kell, hogy kimeríthetetlen kútforrása a népművészet legyen. Aminthogy más nemzetek is, melyeknek megvan a maguk hagyományos népművészete, abból merítenek. A mostanában megnyílott párisi nemzetközi iparművészeti kiállítás is ezt igazolja, ahol a svéd és lengyel iparművészet legnagyobb sikereit erre az alapra fektetett felfogásával aratja. Az így értelmezett és az így alakító iparművészet alkalmas kifejezője és reprezentánsa a hagyományos alapokon felépült nemzeti művészetnek és mint ilyen, a nemzeti gondolatnak méltó és igazi hordozója.

Mivel pedig az iparművészeti alkotás művészi lényegének ellenére elbírja és ipari természeténél fogva megköveteli a sokpéldányúságot, könnyebben jő forgalomba és elterjedése és megismerése is közvetlenebb és általánosabb, mint a képzőművészeti műé és ezért hatékonyabb is. Mai elszigeteltségünkben iparművészetünk egyik legbeváltabb propagálója a nemzeti gondolatnak.

A halasi csipke, az Izabella-hímzés, a gödöllői szőnyeg, a hódmezővásárhelyi kerámia — csak kiragadott példák ezek — és mindaz az ötvös-, textilmunka, bútor, kisplasztika, üvegfestés, mozaik és a többi iparművészeti ágazati termék, ami átlépi határainkat, ott bárhová kerüljön is, akár múzeumba vagy kiállításra, akár magános, vagy továbbárusító kezébe, az ott megszűnik élettelen tárgy, holt anyag lenni, az ott mind aktív és élő harcosa a magyar kultúra integritásának, bátor és beszédes szószólója nemzeti művészetünknek és tanubizonysága annak, hogy a magyarság a jelen mostoha sorában is kiveszi részét abból a kultúrmunkásságból, amelyre nemzeti géniuszának erejénél fogva elhivatott. És nem találunk süket fülekre. Az 1923. évi monzai világverseny nemzetközi bírálóbizottsága Franciaországot és Angliát megelőzve, a magyar iparművészetnek ítélte oda a babért.

Más okunk is van arra, hogy különös szeretettel vegyük körül ezt az alakítóművészetet. Mint minden ipari munkásság, az iparművészeti is, a középkortól kezdve a céhek kebelébe tartozott. Nem volt ez a művészetnek lebecsülése, mert amint azt tudjuk, céhekbe tömörültek a festőművészek is sok helyen és akadtak hercegek is, akik az ötvöscéhhez tartozóknak vallották magukat.

A céhrendszer, a fokozatos képzésnek és tökéletesedésnek ez a patriarkális korszaka évszázadokon át állott fenn és felülmulhatatlan művészi eredményeket termelt. A technikai tudományok előretörésével karöltve jött nagyipar, a gép, a gyár és a társadalom strukturájának megváltozása az ipari életből eltörölte a céhrendszert. Hogy az emberiség boldogabb lett-e ezáltal, nem hinném, hanem igenis megállapítható

az, hogy a céhek összeomlása után az iparművészetben is — akárcsak az építészetben ugyanakkor, a mult század második felében — határozott tétovaság, mondhatjuk visszaesés mutatkozott. Messze vezetne annak kutatása, hogy a biedermeier utáni stílustalan korszak, a történelmi stílusok körüli tapogatódzás előidézésében mennyiben volt része a céhrendszer megszüntetésének. Ámde azt hiszem, hogy a történelmi erők visszahatásán s a társadalompolitikai tényezőkön kívül az intenzív és belsőségteljes életet élő, bizonyos ihlettel és nemes ambiciókkal átfűtött, szigorú fegyelmet és a tekintély tiszteletét ismerő, hárompróbás szakismeretekkel rendelkező céheknek az elsülyedése nem mehetett végbe anélkül, hogy ez a rendszerváltozás a művészi életre és a művészetek iránybeli továbbfejlődésére befolyással nem lett volna. Mindezektől függetlenül azonban az az egy tény mindenesetre megállapítható, hogy a céhekben legintenzívebben gyakorolt műhelyi képzés — úgy ipari, mint művészi szemszögből tekintve az iparművészet magasabb érdekeit — előnyösnek bizonyult.

Ebből két tanulságot vonhatunk le magunknak; egyet a *termelés*, egyet pedig a *képzés* részére.

A valóban értékes iparművészeti termelés annál eredményesebb lesz, mennél inkább közelíti meg az üzem berendezkedése a céhrendszerbelit — nem gondolok itt természetesen a modern technika berendezkedéseire, melyeknek minden előnye, de csakis előnye, igenis a cél szolgálatába állítandó —, hanem gondolok a lelki és szellemi berendezkedésre. A mester egyéniségét és művészetét uralja az egész műhely; a mester legyen *tanítómester*, nemcsak munkaadó és a munkás legyen *tanítvány* is egyúttal. Es az iparművészeti műhely nem nőheti ki magát gyárrá, az iparművészeti ágazatok legtöbbjénél anélkül, hogy az üzemnek ez a felfejlesztése a művészi termelésre visszahatást ne gyakorolna. Örömmel állapíthatjuk meg, hogy a Magyarország újjáépítési munkálatában tevékenyen résztvevő iparművészet területén ilyen helyesen értelmezett műhelyek mind nagyobb számmal keletkeznek.

A képzés rendszerére nézve pedig az a tanulság, hogy az iskolai képzés folyamán a legnagyobb gond fordítandó a műhelygyakorlatra, még pedig olyanra, mely a gyakorlati élet minden feltételét leginkább megközelíti. Az irányelv itt csak az lehet: *a műhelyen keresztül a művészethez*, mert csak teljesen kész és képzett szakiparosból lehet iparművészt nevelni, feltéve, hogy a művészet lángja él lelkében.

Iparművészeti iskoláink tanrendszerének megállapításánál erre az álláspontra kell helyezkednünk, ha azt akarjuk, hogy iparművészetünk életerős tényezője legyen művészi kultúránknak, ipari vonatkozásában pedig gazdasági életünknek megbízható és hordképes pillére. Mert legkevésbé szabad megfeledkeznünk arról, hogy az iparművészet bizonyos részeiben reprodukáló művészi ipar, tehát tömegekben és a tömegeknek termel és így az ipari és gazdasági életben is számottevő tényező. Egészséges kifejlődése olyan távlatok feltárulását engedi remélni, melyek ma még kellően egyáltalán be nem tekinthetők.

Hazánkban az abszolutisztikus kornak megszűntével és az alkotmányos viszonyok helyreálltával minden szellemi tevékenységről lehullott a béklyó és szabadon bontogathatta ki szárnyát a művészi fellendülés is. Az iparművészet azonban csak lassan lépegetett a testvérművészetek iramlásának nyomdokában.

Kultúrtörténelmünkben halhatatlan Trefort miniszter neve és ő volt az, aki ezen a téren is felismerte a szükséges tennivalót és 1885-ben megalapította az Országos Magyar Iparművészeti Társulatot, hogy az iparművészeti kérdésekben az állami igazgatás mellett egy erőteljes társadalmi szervezet álljon nagy munkájában segítségére. Ez a Társulat ma jubiláris díszközgyűlésén beszámol negyvenéves multjáról.

A kultuszkormánynak örömére szolgál megállapíthatni azt, hogy az érdemes Társulat negyvenéves multja alatt nagynevű alapítójának intenciói szerint hatalmas és eredményes munkát végzett. Mint kulturális életünk egyik jelentős és elismert társadalmi szervezete a Társulat, odaadóan sietett mindenkor a kultuszkormány munkájának támogatására. Különös érdemeket szerzett a Társulat az iparművészetnek a magyar társadalomban való népszerűsítése körül; megszerettette ezt a művészi ágazatot, elmélyítette a megismerést, szükségletté tette. Támogatta, irányította az iparművészeti munkálkodást, nagy mértékben hozzájárult iparművészi generációk neveléséhez és segítő társa volt az állami igazgatásnak a külföldi kiállítások megrendezésében. A legmagasabb művészi színvonalat jelző kiadványával, a *Magyar Iparművészet* című lapjával pedig elismertté tette iparművészetünket az egész művelt nyugaton.

Hálás kegyelettel emlékezik meg a kultuszkormány azokról, akik már nincsenek az élők sorában s akik nemes lelkük önzetlen munkásságával szolgálták a Társulat kulturális és hazafias céljait. Trefort Ágost, Lipthay Béla báró, Keglevich István gróf és Ráth György elnököknek, Czigler Győző alelnöknek és Fittler Kamil, a *Magyar Iparművészet* több éven át volt szerkesztőjének emléke élni fog a Társulat és a magyar kultúra történetében.

Elismerés illeti azokat is, akik közöttünk vannak s akik nagy mértékben kivették részüket az építőmunkából.

Különös elismeréssel üdvözlöm Alpár Ignác tiszteletbeli elnök úr őméltóságát, aki az utolsó, legnehezebb, válságos időkben erős kézzel, nagy szeretettel és fölényes szakismerettel biztosan kormá-

nyozta a Társulat hajóját. Hasonlóan kell megemlékeznem Györgyi Kálmán igazgató úrról, aki immár 30 esztendeje viseli ezt az önfeláldozó munkásságot megkövetelő tisztséget, a hivatali kötelességtudást messze túlhaladó lelkiismeretességgel, valóságos elhivatottsággal és tizenhat esztendeje szerkesztője a Társulati lapnak. Mindkét minőségében nagy szaktudásának és élete munkásságának javát adván, olyan érdemeket szerzett a Társulat és művészi kultúránk érdekei körül, melyek valóban elévülhetetlenek maradnak.

Melegen üdvözlöm Bánffy Miklós gróf úr Ő Excellenciáját az elnöki székben, ahová őt az az osztatlan bizalom emelte, mely részére művészeti társadalmunkban is megkülönböztetett helyet biztosít, mint alkotó művésznek és mint kipróbált vezető- és irányítótehetségnek egyaránt.

Tisztelt Közgyűlés! Klebelsberg Kunó gróf miniszter úr Ő Excellenciája a Társulat ügyei iránti teljes megértésének és jóindulatának adta tanujelét, amikor megoldásra juttatta a Társulat fennállásának és továbbfejlődésének alapját képező, a Társulatot hosszú időn keresztül legsúlyosabban nyomasztó kérdést: az állandó otthon kérdését. A régi Műcsarnokot eredeti hivatásának szolgálatába visszaállítva, a miniszter úr úgy intézkedett, hogy a földszinti összes helyiségeket az Országos Magyar Iparművészeti Társulat céljaira rendelkezésre bocsátotta.

Ezzel az intézkedéssel a Társulat végleges otthont nyert abban a díszes palotában, melyben negyven esztendő előtt bölcsőjét Trefort miniszter szeretete gondozta.

Megvagyok győződve arról, hogy a Társulat teljes mértékben méltányolja ezt a miniszteri elhatározást és megvagyok győződve arról is, hogy immár biztos otthonában megtalálja szilárd bázisát további közhasznú működésének.

Szabadjon rámutatnom arra, hogy művészeti életünknek a multban meg volt az a gyengéje, hogy az általánosságban is mutatkozó túlzott centralizáció folytán, kevéssé fektetett súlyt a vidéki kultúrcentrumok istápolására. Örömmel állapítható meg, hogy a *képzőművészeti* kultúrának a vidékre való kisugárztatása ma már eredményeket mutathat fel. A miskolci, kecskeméti és szolnoki művésztelepek és a Képzőművészeti Főiskola vidéki nyári szemeszterei lényegében előbbreviszik az ilyen vidéki centrumok kialakulását, amihez — és ezt különös örömmel kell megállapítani — a helyi hatóságok nagy megértése és áldozatkész előzékenysége, valamint a vidéki közönség művészi érettsége nagymértékben hozzájárul.

A vidéknek az iparművészeti kultúréletbe való bekapcsolása egyik elsőrangú társadalmi feladat volna, amelyre a Társulat a rendelkezésére álló eszközökkel teljes hivatottsággal vállalkozhatnék, kiállítások rendezésével, lapjának felhasználásával és nem utolsó helyen a helyi iparosságnak sorompóba állításával.

A vidéki akciónak egy igen érdemes részét adhatná a népművészet ápolása és gondozása, mert ebben a tekintetben is, részben az általános elszegényedés, részben a tradiciókhoz való ragaszkodásnak mindinkább mutatkozó megcsökkenése folytán egyre fenyegetőbb az elpusztulás veszélye, a nemzeti eszme mérhetetlen kárára.

A iparművészet gazdasági jelentőségének előbbrevitelére pedig kívánatosnak mutatkozik az, hogy a Társulat, mint társadalmi szerv megfelelő kapcsolatot tétesítsen a rokon iparegyesületekkel.

Tisztelt Ünnepi Közgyűlés! A mai gondterhes időkben őszinte öröm érzését és bizalomkeltő reménységet fakaszt visszatekinteni a Társulat nemes munkával eltöltött negyvenéves multjára. Klebelsberg Kunó gróf kultuszminiszter úr megbízásából tolmácsolom az ő hálás köszönetét a Társulat eddigi munkásságáért, átadom Ő Excellenciája legmelegebb üdvözlését és kifejezem azt a hő kívánságát, azt a meggyőződését, hogy az érdemes Társulat lankadatlan buzgalommal folytatja gyümölcsöthozó működését a művészi kultúra javára a jövőben is és ezzel is segít eltakarítani az akadályokat arról az útról, mely Magyarország boldogulásához vezet.

A közgyűlés lelkes éljenzéssel hálálta meg a vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőjének érdekes előadását. Ezután a közgyűlés meghallgatta az *üdvözléseket.*

Elsőnek *Ott János* h. államtitkár, a kereskedelemügyi miniszter képviselője a következő beszédet mondotta: Királyi Fenség! Mélyen tisztelt Ünneplő Közönség! Ipari, művészeti és hozzátehetem, hogy gazdasági életünknek egy olyan kimagasló szerve, mint az Iparművészeti Társulat, 40 éves fennállásának jubileuma érthetővé teszi az ihletettséget, mely az előbb elhangzott felolvasásokból megszólalt és valamennyiünk lelkében visszhangra talált. Hiszen 40 esztendő egy egyesület életében normális viszonyok között is számottevő tényezőt jelent, de még inkább akkor, ha ennek a 40 évnek egy része olyan idő volt, hogy az nem csupán egyéneknek, hanem államoknak strukturáját, gazdasági életét alapjában megrázó viszonyok között telt le úgy, amint az utolsó évtizedekben voltunk tanui és fájdalmas osztályosai mi. Az Iparművészeti Társulat büszke öntudattal tekinthet vissza 40 éves működésére, mert ha emlékezetünkbe idézzük, hogy milyen volt a magyar bútor-, grafikai, üveg-, textil- és a többi ipar ezelőtt 40 esztendővel és milyen ma, lehetetlen fel nem ismerni, de egyúttal hálásan meg nem állapítani azt

az örvendetes nemesítő hatást, melyet arra az iparoktatási intézetek mellett az Iparművészeti Társulat gyakorolt. Az ipari munka használati cikkeket állít elő, de a művészi ihletség az, ami azt a cikket nemcsak használatossá, de széppé, kedvessé, szemetlelket gyönyörködtetővé teszi. Ezt tette az iparművészet és annak egyik lelkes tényezője, a ma ünneplő Iparművészeti Társulat. Annál a szoros kapcsolatnál fogva, amely a kereskedelmi kormány és az Iparművészeti Társulat között fennáll, e tárcának vezetője, a kereskedelemügyi miniszter úr feltétlen teljes elismeréssel adózik a Társulat áldásos működésének és ma ebből az ünnepeltetés nyújtásából ki akarja venni a maga részét, ezért a kereskedelemügyi miniszter úr nevében üdvözlöm a Társulatot jubileumi ünnepségén s az Ő nevében kérem áldását az Égnek e Társulatra és annak még hosszú, áldásos működésére.

Lukács György v. b. t. t.: Királyi Fenség! Tisztelt Közgyűlés! Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat és a Képzőművészeti Főiskola nevében is tisztelettel és szeretettel köszöntöm az Iparművészeti Társulatot mai jubileuma alkalmából. Szeretettel köszöntöm, mint testvér a testvért, mert hiszen a képzőművészet és iparművészet ikertestvérek, amelyek Petőfivel szólva „egy anya méhéből születtek és ott hordják az életet". A cél, a rendeltetés és a forrás, melyekből merítenek, ugyanaz és mindkettő az Istenség által belénkoltott szépnek eszméjét igyekszik megoldani. A különbség a kettő között talán az, hogy a képzőművészet öncél gyanánt kívánja megvalósítani a szépet, az iparművészet pedig összekapcsolja azt a hasznossággal és a használati tárgyakon különösen mint díszítő jelenik meg. Egészben véve azonban annyira közös a kettő működési területe, hogy lehetetlen közöttük a demarkációs vonalat meghúzni. Nincs is erre semmi szükség, annál kevésbé, mert hiszen éppen a mai nehéz időkben közös a rendeltetésük és ez az, hogy e csonka országot újból beleállítsák a művelt nemzetek társaságába és helyreállítsák a kapcsolatokat, melyek bennünket régen fűztek a művelt világhoz. Erre elsősorban alkalmasak a képző- és az iparművészetek, mert ezek bármi izzó magyar lelkesedéssel legyenek is telítve, mégis megértik őket ott is, ahol a magyar szót nem ismerik; hivatva vannak tehát arra, hogy nemzeti sajátságainkat kifelé megismertessék és megszerettessenek bennünket a külföldel s megfonják újra azokat a szálakat, melyeket az ármány és gonoszság megszakított. Az Országos Képzőművészeti Társulat és vele a műpártoló közönség a harmóniát keresi, mely másrészt az Iparművészeti Társulatban az alkotóművészek és a nagyközönség egymás megértését istápolja. Tehát mint testvér üdvözlöm az Iparművészeti Társulatot és felajánlom a legbensőbb támogatásunkat és kérem ugyanazt magunknak is.

Midőn ezzel az üdvözlésnek megfeleltem, legyen szabad még kifejeznem hálás köszönetemet a közgyűlésnek, hogy engem tiszteletbeli taggá választani kegyeskedett. (Éljenzés.) Én ezt a tisztet noblesse oblige-nek és nem üres cifraságnak tekintem, hanem olyan kötelességnek, melynek tettekkel fogok megfelelni. Másrészt az Iparművészeti Társulat ezen megtisztelő eljárásában a harmónia kifejezését is látom, mely a Képzőművészeti és az Iparművészeti Társulat között fennáll, mert én a Képzőművészeti Társulat élén állok, tehát a megtiszteltetés ezt is éri. Ezt a harmóniát kultiválni fogjuk, kérem is a Társulatot, juttassa ezt kifejezésre abban, hogy együtt működjünk a közös, nagy, hazafias célok elérésében. (Lelkes éljenzés.)

Végh Gyula, az Iparművészeti Múzeum főigazgatója: Az egyéni életben az ilyen jubileumok bizonyos szomorú gondolattal is vegyülnek, mert a mulandóságra figyelmeztetnek bennünket. Intézményeknél azonban a jubileum csak határjelző, mely annak céljához vezet, kilátást nyújt a további útra a cél megközelítésére. Úgy érzem, hogy mikor az Iparművészeti Társulat 40 éves multjára tekint vissza, akkor egyúttal új útra indul új otthonában. Az Iparművészeti Társulat egy úton haladt mindig az Iparművészeti Múzeummal, egy tető alatt is voltunk és ma, amikor külsőleg helyiségben elváltunk, azt hiszem, ez csak külsőség és a közös cél soká és mindörökké fenn fog közöttünk állani, hiszen mindkettőnknek közös célja az, hogy nemesítsük az ízlést, ezt fejlesszük és ezzel kulturális célokat szolgáljunk. Kívánom, hogy jövő útjain sok siker érje a Társulatot és áldja meg az Isten azért, amit a haza és a művészetek érdekében tenni fog. (Éljenzés.)

Nádler Róbert: A M. Kir. József-Műegyetem rektori tanácsa meleg üdvözletét küldi az Iparművészeti Társulatnak 40 éves jubileuma alkalmából. A műegyetem a technika vívmányainak melegágya, azoknak a vívmányoknak, amelyek mind mérföldkövekként állanak és oly nagy a horderejük, hogy egész életünk átalakítására alkalmasok. Mindezek a találmányok: a telefon, a rádió, a levegő meghóditása, mind a gyakorlati élet fokozott kielégítésére szolgálnak, de át van hatva a Műegyetem azzal a tudattal, hogy az emberi elme ebben az irányban mutatkozó nagy haladásai mellett nem szabad megfeledkezni esztétikai érzékünk kifejlesztéséről sem. A művészi ösztön az emberiség történetében ott van a kőkorszak emberétől kezdve a mai napig és e szükségletek kielégítésére alakult ez a Társulat is, mely 40 év óta mindig azon fáradozott, hogy minden bennünket körülvevő tárgyban művészi tartalmat nyújtson. Az Iparművészeti Társulat ezzel az ideális életet is szolgálja, így tehát kiegészíti a technikai törekvéseket. De a Műegyetem egyik fakultása még közelébb, egészen közel áll a művészethez, az építészeti

fakultás, melynek feladata nemcsak egészséges épületeket emelni, hanem szépet is alkotni, feladata életünket egy magas erkölcsi színvonalra emelni. De még tovább kell mennünk: arra kell törekednünk, hogy a technika minden alkotása, a varrógéptől az aeroplánig, egyúttal szép is legyen és mindenben ott legyen az a tartalom és az a zománc, amely a szép által mindennapi életünket bearanyozza. Abban a reményben hozom a műegyetem meleg üdvözletét, hogy az Iparművészeti Társulat eddig kifejtett törekvéseiben továbbra is haladni fog, virulni fog és hogy a jövőben is karöltve fogunk haladni a magyar kultúra fölényének fentartásában és fejlesztésében. (Lelkes éljenzés.)

ALPÁR IGNÁC ZÁRÓBESZÉDE.

Fenséges Királyi Hercegnő! Tisztelt Közgyűlés! Hódolatteljesen köszönöm Fenségednek, fővédnökünknek azt a nagy megtiszteltetést, hogy ünnepi közgyűlésünkön megjelenni kegyes volt. Köszönöm a jókívánságokat, melyeket a különböző testületek részéről meghallgatni szerencsénk volt. Most még kötelességemnek tartom, hogy elnöki minőségemben búcsúzzam munkatársaimtól, kikkel együtt szolgáltuk az iparművészet ügyét. Lelki szükségnek teszek eleget, amikor elsősorban Györgyi Kálmán igazgatónknak mondok köszönetet. (Éljenzés.) Ő 30 évig annyi lelkiismeretességgel, kötelességtudással szolgálta az Iparművészeti Társulat ügyét, de nemcsak a Társulatét, hanem a Társulaton kívül működő művészekét, iparosokét is — mellyel azok érdekeit összhangba hozni akarta mindig a művészet érdekeivel —, hogy soh'se volt és nincs és talán soh'se lesz, aki ennek az ügynek annyi áldozatot hozott, mint éppen Györgyi Kálmán. Amíg ilyen férfiak akadnak körünkben, addig nem féltjük a hazát; amig ilyen példás kötelességtudást találunk, addig Magyarország mindig becsülettel meg fogja állni helyét a nemzetek között.

Bezárom a közgyűlést a magyar imádsággal: „Hiszek Magyarország feltámadásában. — Amen." (Lelkes éljenzés.)

Kovács Erzsébet rajza.

hímzésbeli tudásukat tarsolyokon, ruhadarabokon érvényesítik.

A régi népművészet gazdag motívumai, pazar színei kelnek újra szárnyra, de már nem mint egzotikumok, használhatatlan különlegességek — melyekről gyakran helytelen, a gatya, fokos, puszta és betyár színvonalán mozgó, ránk nézve cseppet sem hízelgő megállapításokat vonnak le jelenlegi műveltségünkről —, hanem szárnyra kelnek ezek, mint egy magas kultúrájú nép mindennapi életének természetes jelenségei.

Még nem állanak részletes számszerű adatok iparművészeti exportunk válfajai tekintetében rendelkezésünkre, mégis képet kapunk a statisztika adataiból ennek az exportnak nagy életképességéről. Így megállapíthatjuk, hogy az 1933. évben a magyar háziipari és iparművészeti kivitel összértéke 1 millió 300.000 pengőre rúgott, s ebből az összegből kosár- és gyékényárukra mintegy 300.000 pengő esett, különféle egyéb fajtájú árukra 100.000 pengő, míg a megmaradó 900.000 pengőn csaknem kizárólag hímzett, szövött s egyéb fajta magyaros textíliákat vittünk ki külföldre. Hogy ez aránylag mily hatalmas tétel exportunkban, akkor tűnik ki leginkább, ha tudjuk, hogy ugyanebben az évben (1933-ban) konfekcionált ruhákban az összkivitelünk 1 millió 768.000 pengő volt. És ha tekintetbe vesszük, hogy a mostan lezárult 1934. évben a magyaros kézimunkák, s ruházati cikkek kivitele a tavalyihoz képest körülbelül újabb félmillióval 1.8 millió pengőre emelkedett és ha ehhez hozzászámítjuk azt a belső láthatatlan, igen jelentős exportot, melyet a külföldi látogatóink itthoni vásárlása jelent, úgy fogalmat alkothatunk arról, mennyire nagyarányú az iparművészeti tevékenység, melyet mű- és háziiparosaink ezen a téren kifejtenek.

A magyar iparművészet géniusza most útban van, hogy meghódítsa a világot. Mint a skandináv államokban s újabban Itáliában, a mi kis országunkban is új élet támad a régi szövőszékek, rokkák, hímző- és csipkeverő-asztalok körül. Mindazt, ami ebben etnikailag érdekes, szívesen fogadják tengeren túl és távoli világrészekben is. Ehhez persze, nemcsak a magyaros színek és népművészeti motívumok muzsikája szükséges. Ezekkel együtt át kell vinni a régieknek erős anyagi szolídságát, festékeik, fonalaik színállóságát, a díszítmények technikai finomságát s mindenekfelett azt az iparművészeti etikát, mely még az exportlistán is legfőbb biztosítéka a sikernek.

ÜNNEPEK ÉS HÉTKÖZNAPOK

ÖTVEN ÉV TÖRTÉNETE DIÓHÉJBAN

Írta: Dr. NÁDAI PÁL

Ötven évvel ezelőtt, 1884 október havában nyolc kiváló férfiú ült le egy tanácskozóasztalhoz, hogy az ország művészi iparának sorsát megbeszéljék. E nyolc férfiú névsora: Hegedüs Károly, Ipolyi Arnold, Keleti Gusztáv, Pulszky Ferenc, Ráth György, Széchenyi Pál gróf, Trefort Ágoston és Zichy Jenő gróf. Megbeszéléseik eredménye nem jegyzőkönyvek, hírlapi kommünikék és pohárköszöntők sorozata lett. Szerényen és észrevétlenül megszületett a Magyar Iparművészeti Társulat. Aki végigkíséri fejlődését mustármagtól a cédrusfáig, felismeri benne a mult századnak egyik legizmosabb művelődési intézményét. Mint az a nyolc férfiú, azonképen az ő közös alkotásuk is nem a szónokló, hanem a cselekvő hazafiság világító példája lett. Öröm, bátorító érzés végiglapozni ennek az ötven évnek hiteles krónikáit. Mert nemcsak, hogy nincs hozzá hasonló tevékeny, sokoldalú és örökké megifjodó művészeti egyesülete ennek az országnak, de egy jókora darab magyar történelem is visszacsillan a tükréből. Nehéz megállapítani: vezérei voltak-e nagyobbak vagy közkatonái? Mint ahogy bajos eldönteni: ünnepei érdekesebbek-e vagy hétköznapjai? Az ötven évnek története még a hűvös szemlélet távlatából is nemes ötvösékszernek tűnik fel, melyben smaragdok, zománcok és kristálycseppek illeszkednek egymás mellé.

A honszerző munka.

Mint minden kulturális mozgalomnak, az Iparművészeti Társulatnak is megvan az ő mithoszi kora. Az 1885 február 8-án megalakult társulat tizenegy évig húzódott meg az Andrássy út és Vörösmarty utca sarkán, az akkori Zeneakadémia földszintjén. Szűk kis iroda, mellette olvasószoba, ennyi volt a bibliai mustármag. Az első elnöke: Trefort közoktatási miniszter innen irányította a társulat munkáját, melyben felváltotta később Lipthay Béla báró, majd a nagyszerű művészeti fogékonyságú Keglevich István gróf. Lassan, nagy nehézségek közt indult meg a munka. Kilenc éven át csak üggyel-bajjal, de egyébként igen érdekes tartalommal jelent meg a társulat folyóirata, a Művészi Ipar. Utóbb 1895-ben és 96-ban már csak évkönyv formájában. Mint folyóiratnak, Pasteiner Gyula, a nagynevű műtörténész adott neki gazdag változatosságot. De már a megalakulás másnapján megindult a harc a magyar művészi iparosok termékeinek népszerűsítésére is. Az irodahelyiségektől két házzal odább, ugyanott, ahol ma kiállítási és irodahelyiségei tágas sora van, találta meg karácsonyi bemutatóinak első termeit az ifjú társulat. Ott volt akkor az Iparművészeti Múzeum és innen kelt szárnyra nemcsak a két intézmény nagy fellendülése, hanem az a néhány kiváló egyéniség is, aki röptüket irányította.

Az alkotás megindul.

Nemcsak a most élő régibb nemzedék, de fiataljaink is jól tudják, mit jelent a nemzet életében a millennium éve. Az ezeréves Magyarország ragyogó öntudatának fényében odarakta a világ elé kultúrája

1935. 1-2. sz.

értékeit. Ó, nem kirakat volt ez, hanem egy ifjú óriás nagy ünnepi seregszemléje s új meg új alkotásokban fellobogó vágyainak hőskora. 1896-ban elkészült a millennium évének egyik legnagyszerűbb épülete, Lechner Ödön gyönyörű palotája az Üllői úton, mely most már hosszú évtizedekre magábafoglalta a mult és jelen reprezentáns intézményeit: az Iparművészeti Múzeumot, a multak hagyományaival és az Iparművészeti Társulatot izmos fiataljaival. A kétféle eszmény csodálatosan dobbant össze egyetlen szívben: Ráth Györgyében. Az ő hatalmas koncepciója összefogta a történeti multat és az új irányok közt tétovázó jelent s mint egy elkésett reneszánsz-főúr ragyogott, lelkesített, tett-vett, megbízásokat adott s munkások hadait irányította. Egyik oldalon Radisics Jenő finoman érzékeny historicizmusa, másik oldalon az ifjú Györgyi Kálmán ipari s művészi fogékonysága, — úgyszólván egy emberöltőre biztosította általuk szívének e nagy ügyét. A társulat már eredményekkel is rászolgált a bizalomra. Hiszen az ezredéves kiállításon, az Iparcsarnok külön pavillonjában már ott voltak sikeres szobái, bútorai és apró tárgyai, melyek friss levegőt lélekzettek azon idők ó-német és neorokokó fülledt stílusbútorai közt.

Művészek és iparosok.

Mint az a többi európai nemzetnél is megszokott jelenség volt, a kilencvenes évek végén hatalmasan előretörő iparművészetnek élharcosai nálunk is — a képzőművészek voltak. Ha végignézzük a nagysikerű kiállítások tervezőinek névsorát, léptennyomon ilyen nevekkel találkozunk: Nádler Róbert, Háry Gyula, Nagy Lázár, Székely Árpád, Deák-Ébner Lajos, Vaszary János. A festészet, a szobrászati véső és a rajzoló-ón jeles mesterei maguk csak akkor kezdték a műhelyek anyagait, szerszámait tanulmányozni s lassan közülük kerülnek ki az iparművészet legszívósabb élharcosai, mint például az ugyancsak festőből lett bútor- és kerámiatervező Horti Pál. Talán csak Faragó Ödön volt az egyedüli azon időben, aki az anyagok és a gyalupad iskoláját úgyszólván gyerekkorában végezte el. Persze, a másik oldalon, a társulathoz tartozó jeles iparosok sok mindent kiegyensúlyoztak abból, amit a „papirostervező“ elvétett. Mint az egykori „nagy gárda“ fényes nevei sorakoznak fel évről-évre a karácsonyi, majd a tavaszi bútorkiállításokon: Thék Endre, Zsolnay Vilmos, Jungfer Gyula, a ma is tevékeny Róth Miksa, Fischer Zsigmond stb., stb. Nem csoda, hogy az amúgy is merész képzőművészeti fantázia az uralkodó szecesszió szabados vonalai közt gyakran túllőtt a célon. A kivitelező iparos néha csóválgatta a fejét. Szegény jó Rippl-Rónai, aki pedig Maillol és francia művészbarátai példájára szintén mindent tervezett: bútort, szőnyeget, hímzett paravánt, könyvkötést, össze is kapott kicsit Thék Endrével, mikor az Andrássy-ebédlőnek bútorain a realitás nem adta vissza teljesen az elgondolást. Még meg is neheztelt érte, hogy 1898-ban nem ő nyerte el a társulat aranyérmét, hanem Róth Miksa. Pedig sem neki nem volt igaza, sem azoknak nincs igazuk, akik ma e „szecessziós“ vonalvezetésű tárgyakat az ízléstelenségek múzeumába süllyesztenék. Egy ragyogó művészet tigriskörmeinek játéka ez a papiroson. És hősi emléktárgyak abból az időből, mikor Andrássy Tivadar gróf művészetpolitikát hirdetett a parlamentben — és az otthona falain belül.

A szent tavasz.

Különös zamatja van ezen korszak magyar iparművészetének. Nyugateurópai és magyaros egyidejűleg. Csaknem minden tervező ezt a kettős feladatot érzi. Egyik oldalon a francia „art nouveau“ iparművészete sugalmazta a stílusoktól való elszakadást, másik oldalon a Huszka—Lechner-féle hagyományszeretet a népi díszítmények friss fuvalatát. A szomszéd Ausztria iparművészete költői és zenei tartalmat adott a maga Ver Sacrum-gondolatának, Olbrich, Klimt Hoffmannsthal, Bahr esztétikai mozgalmának. Nálunk a szecesszió iparművészetét a millennáris falu népművészete festette alá. Igaz, ebből hamis vágányokon komikus túlzások is fejlődtek. Zongoraszerű cimbalom magyaros virágintarziával. Királyi sátor a MÁV sínei mellett cifraszűrös hímzésekkel. De volt ebben a tavaszi levegőben valami nagyszerű erjesztő illat, amely leszűrve, kifinomodva megmaradt a magyar iparművészet külön parfümjeinek.

Persze, ezzel a szent elragadtatással megjött az ellenhatás is. A Magyar Iparművészet páratlan tárgyilagossággal már 1898-ban bemutatja a Park Klub új bútorait, melyeket sorra angol bútorosoktól rendelt vagy másolt le a lelkes Aczél Béla báró. „Majd végül Waring fiókintézetet fog nálunk berendezni“ — vágták szemébe az új irányok lelkes fiataljai. De a stílusbútorokhoz hű báró nem hagyta magát. „Hát talán a magyarosnak csúfolt tulipános ládákat az Árpádok, Nagy Lajos, vagy Mátyás udvarának művészei találták ki?“ Bizonyos dolog, hogy már a kilencvenes években is sok kritika éri az új irányt és mikor Spiegel Frigyes itt a párizsi Bing példájára „Modern lakás“ címen műhelyboltot létesít, abban a józanabb angol iparművészet s Walter Crane meg Morris iránya lett otthonos, nem a túlzó német-belga irány.

Kiállítások évtizede.

De már benne is vagyunk a magyar iparművészet diadalmenetének korszakában. Az új évszázad harangütésére vonul ki a magyarság történeti és új ipari műkincseivel s a világ nagyvárosaiban sikert sikerre halmoz. E dátumok s e városok ma már annyira ismertek, hogy részletezésük szinte felesleges. 1900 — a párizsi világkiállítás évszáma. Bálint és Jámbor épülete, a magyar történelmi pavillon az ő ezredéves kiállításról ismert műkincseivel s benne a nagyszerű „huszárterem“ Vágó Pál és Pataky László vásznaival és mindazzal, ami a magyar huszárt dicsőíti, — egyszerre rohamlépésben hódított meg minden látogatót. De a Faragó, Thék, Zsolnay, Teles és más jelesek alkotásai ugyanannyira. Igen nagy hatása volt ennek a kultúrdiplomáciai cselekedetnek nemzetünk életében. De befelé is: a szecesszió, a keletázsiai ízlésvonal, az érem és plakett, valamint az öntött bronzszobrok művészi kultusza, melyeket Radisics vásárlásai legjobb oldalukról plántáltak át hozzánk, mély

hatást keltettek művészeinkben. Múzeumunknak még ma is nagyrabecsült kincsei e korból: Lalique ékszerei, Roty, Chaplain érmei, Barbedienne szobrai, Christofle evőeszközei stb.

1902-ben már a turini kiállítás sikerei tetézik iparművészetünk dicsőségét. Horti Pál itt már mint nagyszerű rendező mutatja meg csodásan sokoldalú tehetségét, melyet azután két évvel később St. Louiseban nagyobb terepen, szélesebb skálán vitt még nagyobb dicsőségre. Itt, e két kiállításon új szépséghatások érik az iparművészetet. Egyfelől az angol és skót iparművészet finom, opalescens szobái, átszellemült díszítőstílusa, másfelől az amerikai Tiffany és társai üvegmetszete, amely a magas lángon olvasztott fémek színpompájával ragadtatott el.

1906-ban következett a milánói kiállítás diadalmas magyar világsikerével és annyira gyászos tűzhalálával. Megint csak egy finoman ívelő és átfogó magyar gondolat: a galambos udvar a siker fő tényezője. Ma is hálával kell gondolnunk Maróti Géza és Faragó Ödön nagyszerű architektúrájára, melyet Nádler, Mátrai, Menyhért, Ligeti, Zsolnay, Kriesch, Nagy Sándor, Wigand, Medgyaszay s annyi más jeles művészünk közreműködése tett még hatásosabbá. A végzetes tűzkatasztrófa csak megedzette az energiákat. 1908-ban már a velencei Magyar Művészház építésénél jelenik meg a mi díszítőművészetünk. Maróti Géza ünnepi hangulatú magyaros építése nagy síkokat teremt, amelyekben mozaik színekben csillan fel a gödöllői művészek elképzelése Attila fejedelem egykori udvaráról.

Így lehetne még vagy féltucat pirosbetűs dátummal folytatni a ragyogó magyar sikerek krónikáját. 1910-ben Wien az ő nemzetközi vadászkiállításával. A magyar főúri vadáskasztélyban (építé Fischer József) csupa érdekes, természetillatú interiőr. Mindjárt utána új jelentős állomás: Turin 1911. A magyar ház, Tőry Emil és Pogány Móric kemény, csaknem könyörtelen szigorúságú vonalvezetésével a kor jelképe. Vasbeton és magyar formatörekvés. A hármashalmot jelképező kupoláktól a szemöldökfákig minden a magyar előidőkre emlékeztet.

Mint a magyar szivárvány útja, úgy ível felfelé a magyar dicsőség ebben a nagyszerű, nemzetközi iparművészeti vetélkedésben.

Míg egyszerre csak minden vértengerbe merült.

A hétköznapok.

Nem, nemcsak a külső sikerek útján kulminált ekkor a magyar díszítő-erő. Itthon, bent is ekkor ért el az Iparművészeti Társulat a maga hőskora legszebb napjaihoz. Lapja, a Magyar Iparművészet, megerősödve a két és félezernyi tag támogatásától, szebbnél-szebb számokkal nyujt képet az európai és magyar alkotásokról. Benne éppúgy hangot kap a svéd, mint a francia, a gödöllői, mint a kalotaszegi művészet. Egy-egy testes száma a színház-, a gyermekművészetnek szól. Már megmutatkozik a München, Bécs felől közeledő új biedermeier-művészet s ugyanakkor régi hazai polgári és népművészetünk, budai patrícius-házaink, valamint muzeális kincseink szinte minden számban új oldalról ragyognak fel.

És egyik hazai kiállítás a másik után. 1902-ben Szegeden, utána úgyszólván évről-évre egy-két más vidéki városban: Kaposvár, Arad, Pécs, Miskolc, Debrecen, Kassa a főbb állomások. A fővárosban az Iparművészeti Múzeum, majd a Technológia a kiállítások színhelye. Legnagyobb a sikerük természetesen a bútorkiállításoknak. Ezekben 10—15 belsőség keretében jeleskednek bútortervezőink s iparosaink. De más iparművészeti alakulatok („A Műhely", „Budapesti Műhely", „Műbarátok kiállítása") is nagyrészt a társulati kiállítók tevékenységével rendszeresítik működésüket. E mellett gazdag eredményű pályázatok, felolvasások, mindenféle ankétek és kezdeményező munkák teszik valósággal virulóvá a társulati életet a világháborút megelőző másfél évtizedben.

Emeljük ki itt — bővebb méltatás híján egyszerű felsorolással, — hogy a társulat a lelkészkedő papság ízlésének fokozására pompásan szervezett egyházművészeti tanfolyamokat rendezett 1910-től kezdve négy nyáron. Hogy közbenjárt a földmívelésügyi miniszternél a sportversenytárgyak iparművészeti vásárlása érdekében. Ugyancsak a társulat lelkes munkájának eredménye volt a „Virágos Budapest" egyesületnek életrehívása, mely igen sok jutalmat, propaganda-nyomtatványt osztott ki az utca esztétikájának fokozására. S ebbe a rovatba tartozik a társulat két nagysikerű kiadványáról való megemlékezés is. Egyik az iparosok ízlésfejlesztését szolgáló „Mintalapok" kiadása, mely a kereskedelmi minisztérium támogatásával 1905—1908-ig jelent meg. Másik a maga nemében páratlanul álló „Iparművészet Könyvé"-nek három kötete, mely Ráth György szerkesztésében máig is hirdetője e nagyszerű műbarát sokoldalú tehetségének.

Hogy a művészi nevelés és rajztanítás fokozásáért, ami különösképen közel állt néhai Györgyi Kálmán érdeklődéséhez, hányféle akciót indított meg a társulat, azt elsorolni is lehetetlenség volna. 1914-ben, a „kiállítások nyarán", mikor külföldön is mindenütt nagyszabású vetélkedés folyt az iparművészetben, egy ritka érdekességű gyermekművészeti kiállítás nyílt meg a társulat rendezésében. Csupa kedves tanulószoba, színes játék, művészi falikép, könyv, bábjátékok vidámsága töltötte meg a kupolatermet. S mikor a művészet legvonzóbb közelségébe jutott a gyermekléleknek, egyszerre legördült a végzetes függöny . . .

A múzeum vidám színteréből egy hét alatt vöröskeresztes komor műhely lett . . .

Csöndes, szomorú évek.

Ami ezután következik, azt maró szerszámokkal írta mindnyájunk emlékezetébe a történelem. Nem hirtelen, de lassú összezsugorodás. Katonasírok és hadiemlék-akciók. Vörös ördögök a karácsonyi vásárokon. (Nem is vásárok már ezek, csak háborús bazárok.) Inséges iparművészekért való segélykérések. Elvétve sincs bútorkiállítás. Nehéz esztendők, melyek lassú pergésében szinte hősies erőfeszítéssel tartják össze a vezetők a társadalmi

érdeklődést. Van egy-két kisebb külföldi szereplése is iparművészetünknek (Szófiában, Sztambulban), van egy pár igen szép száma a folyóiratunknak (mint például a Károly király koronázását ismertető 1917. évi első szám), de egészben a remények és csüggedések váltakozása tükröződik a művészi életben. Míg azután a forradalmak, az összeomlás és a nyomukban járó társadalmi elernyedés szinte letargikussá tette a társulati életet is. S hogy ennyi nélkülözés, szomorúság és vész közben is szilárdan álltak a Ráth György által megalapozott pillérek, az nem kis részben az elnökségben való utódok érdeme. Előbb két évig Szalay Imre, majd 1912-ig Hadik-Barkóczy Endre gróf következett az elnöki székben. Utánuk Bárczy István foglalta el ezt a méltóságot, de nagyvonalú programmjának, sajnos, nem minden pontját valósíthatta meg. De az állandóság, az erő és a bizalom örök forrása ez évtizedekben mindhalálig Györgyi Kálmán igazgató maradt, az ő 1894 óta tartó bölcs, férfias tevékenységével s az ő nagy emberi tulajdonságaival.

A népművészet virágos kertje.

„A vidéken utazgató tagtársainktól 1906-ban arról értesültünk, hogy élelmes külföldi ügynökök összevásárolják, vagy csereberélgetéssel elszedik népünk hímes munkáit. A kapott figyelmeztetések és az akkoriban megindult romboló hatású iparosító törekvések arra indították társulatunkat, hogy rendszeresen gyüjtse az egyre gyérülő népművészeti emlékeinket.“ Így írt szerényen, személytelenül néhai Györgyi Kálmán ama nagyszerű akciójának kezdetéről, mely egymaga is méltóvá tenné őt az utókor hálájára. A népművészet értékének helyes, korai felismerése, kiapadhatatlan szerelme és önzetlen gyüjtése talán egyik legmaradandóbb érdeme. Csaknem háromezer tárgy, túlnyomórészt hímzés, kevés cserép, fafaragás, amelyekhez járult a fiatal iparművésznövendékek vidéken készült rajzainak s vízfestményeinek tömege, ez volt háromévtizedes gyüjtésének eredménye társulatunk javára. Pár száz darabot másfelé is juttatott: múzeumok, iskolák, gyüjtemények részére, de az anyag, mely gondos kezeléssel ma is megvan, csodás hagyaték s ki nem meríthető szépségforrás. Györgyi nemcsak e gyüjtemény útján, hanem cikkek és mozgalmak segítségével is sugalló hatással volt az ő kedves eszményének, a „magyaros ízlés“-nek népszerűvé válására. Szinte művészettörténeti eseményszámba ment annak idején a Magyar Iparművészet kalotaszegi száma (1905), mely K. Lippich Elek, Edvi Illés Aladár, Kőrösfői Kriesch Aladár és mások részvételével, helyszíni tanulmányaival ráterelte építészeink s iparművészeink figyelmét Erdély paraszti kincsestáraira.

A csüggedés és az erőmegújhodás éveiben a magyar iparművészetnek e virágos kertjébe mindig jóleső érzéssel lehetett betekinteni. Kiállítások anyaga, legszebb folyóiratszámaink éltető színe volt az a sok bűvös-bájos holmi, melyben e nép évezredes szépségszomja van összesűrítve.

Virradás és újjászületés.

Mint egy hosszú, rossz álmokkal átszőtt éjszaka: úgy fest emlékünkben az a hét-nyolc esztendő, mely alatt a Magyar Iparművészetnek évfolyamonként átlag három-négy füzete és itt-ott egy-egy kiállítás volt a Társulat életnyilvánulása. De az ólmos hangulat is lassanként felengedett. Elmultak azok a zugkiállítások és vásári lázak, melyeket a konjunktúra lovagjai rendeztek jobbra-balra s újból elkövetkezett 1923-ban a nemesebb irányú akciók ideje. Egyelőre félénken, de máris szép eredménnyel nyílt meg több mint tízéves szünet után a társulat első bútorkiállítása a Lipótvárosi Kaszinó nyári helyiségében s ugyanezen nyáron a monzai királyi kastély termeiben már bútorművességünk külföldi szereplése is új reményeket ébreszt. Két évvel később már a monzai kiállítás 12 termében szerepel a magyar iparművészet, melynek szép keretét Maróti Géza rendező-keze teremtette meg. Egy év mulva, 1926-ban Philadelphiában pedig Faragó Ödön válogatott iparművészeti anyaggal győzi meg az amerikai kiállítás közönségét magyaros törekvéseink érdekes eredményeiről.

1925-ben azután a társulat életének új fordulata következik: a mai hajlékába költözik be és a negyvenéves jubileumot meg az új fészekalapítást méltó ünnepségek keretében üli meg. Alpár Ignác elnök emlékezetes szép beszédben köszönti a társulat vezetőit s mecénásait, elsősorban vitéz dr. József Ferenc főherceget, aki nagy őseink szépítő-tevékenységét hozta magával a társulat vezetőségébe s azután Klebelsberg Kuno grófot köszöntötte, aki, mint az iparművészeti társulat védője, követte egykori nagy alapítónk szellemének irányvonalát. Ugyanez évben most már saját otthonában mutathatta be a társulat új lakáskiállítását. A régebbi berendező-gárda mellett az ifjabb nemzedék törekvései is bemutatkoztak itt egy-egy finoman leszűrt lakószoba keretében.

Jogos önbizalommal indult el a társulat az új sikerek útján. Az 1929. évi barcelónai kiállításon Györgyi Dénes és Menyhért Miklós nagyszerű modern keretet adtak a régi dicsőségben megújult iparművészetünknek. A gyönyörű főkapun, a nemes egyszerűségű vártorony-falon át a lépcsősor magasságában megint felragyogott külföldön a magyar tehetség. A következő évben az Iparművészeti iskola jubileumi kiállításán még közelebbről mutatkozott meg, mennyire átérzi itt a régibb s újabb nemzedék az új életnek új építészeti, térképző és díszítő igényeit.

De mintha tépő balsorsunk nem akarta volna a fejlődés új vonalának zavartalanságát. Kidöntötte a társulat legrégibb, legerősebb oszlopát és utána megrecsegtette annak egész szerkezetét.

Zavaros évek és új célok.

Györgyi Kálmán halála 1930 januárjában nemcsak megrendítette barátait és sok-sok ezer hívét, de a társulat életében szinte pótolhatatlan veszteségnek hatott. A következő évek zürzavarai, a vezető személyek sűrű változásai meglehetős gyors ütemben igazolták e sötét aggodalmakat. Elég szerencsés körülmény, hogy a társulat legerősebb

összefogó tényezője, a Magyar Iparművészet rövidesen végleges gondozót kapott Szablya-Frischauf Ferenc társulati alelnök személyében, aki 1931 óta biztos kézzel emelte föl a folyóiratot, a legszebb évek eszményi színvonalát tartva szem előtt. Kisebb-nagyobb átmeneti zökkenő után 1933-ban a társulat adminisztratív vezetése is erős kezekbe került. Szablya János előbb mint választmányi tag, azután mint ügyvezető alelnök új — mondhatni fundamentális — reformokkal támasztotta alá a társulat egész építményét. Az 1933. évben kapott felhatalmazással élve, a régi háziipari mozgalmak tengődő maradványait új, széleskörű és friss akcióval helyettesítette. A gazdasági és elsősorban exportlehetőségeket jelentő mozgalom egyidejűleg megteremtette háziiparunk vidéki munkaműhelyeinek új, becsületesebb ízlésirányát is. A társulat helyiségeibe friss élet, munkaritmus költözött. Irodái amellett, hogy munkatermek, egyúttal exportkiállítási anyagok gyüjtőhelyei. Az elmult két évnek a munkatempója már egész sereg fővárosi népművészeti s vidéki (Szolnok, Debrecen, Nyiregyháza) kiállítások mellett egy nagyszabású lakáskiállításra (1933. Technológia) tekinthet vissza. De ezenfelül egy olyan finom sokszorosító művészeti kiállításra is, mely 1934 nyarán Györgyi Dénes rendező elgondolása nyomán egy csapásra a legmagasabb európai színvonal légkörébe állította grafikai művészetünk termékeit. Ha e mellett a sokféle külföldi árumintavásáron, valamint a milánói Triennálén való szerencsés szereplést is számbavesszük, máris igazoltnak látszik az új rezsim alapvető célkitűzése: a magyar iparművészet és háziipar külön-külön úton, de végeredményben egységes stratégiával fogja feltámasztani társulatunk, művészeink meg iparosaink régi lendületes életét.

In memoriam.

Az Iparművészeti Társulat igazi erkölcseit a mult s jelen értékeinek szoros együttműködése tartotta fenn. Ennek az ünnepi számnak más lapjain találja az olvasó a nagy alapítókra vonatkozó emlékezéseket. Itt azoknak alakját és szellemét akarjuk egy percre megelevenïteni, kik a csendes és szívós harcok közben eltűntek s minden ünnepen és minden évfordulón megérdemlik az emlékezés mécseslángjait.

Ilyen hős katonája volt a magyar iparművészet első élcsapatának néhai Horti Pál (1865—1907). Igazi hősi halottja a magyar iparművészet szent ügyének. Apjának kisiparos házából hozta magával azt a nagy rajongást, mely a magyar ipar minden kis és nagy megnyilatkozásához fűzte. Iparrajziskolai tanár, külföldet járt művész, sokszor kitüntetett tervező, mikor 1904-ben kimegy Amerikába, hogy a st. louisi kiállítást rendezze. Utána New-Yorkban telepszik le, de a munka és a tudás olthatatlan szomja világkörüli útra kergeti. Mexikóban, az indián kultúra ősi kincseinek formavilágát tanulmányozva lepte meg a sárga láz, mely végre is leterítette nemes ábrándok között, melyeket az ősmagyar díszítőmotívumok indián rokonságáról szőtt. 1910-ben az Iparművészeti iskola igazgatóját s lapunknak, a Magyar Iparművészetnek három éven át volt szerkesztőjét: Fittler Kamillt vesztettük el. Ő is nyugateurópai városokban szerzett nagy építészeti tudását bocsátotta az oktatás és iparművészeti szervezés szolgálatába. A világháború annyi fiatal hősi halottja közt 1915 őszén elesett egy nagy reménységünk is, dr. Sztrakoniczky Károly, alig huszonhatéves korában, Tomanovacnál. Csupa lobogó lelkesedés a szemében; kedves, vidám grácia az alakjában; a színpadnak, a nagyvárosnak, a szépművészeteknek hódoló tisztelete a szívében, — így maradt meg egyénisége kegyeletünkben. 1922-ben különösen dús aratása volt a halálnak sorainkban. A nagyérdemű múzeumigazgatón, Radisics Jenőn kívül elvesztettük dr. Fieber Henriket, a tudós esztétikust és az egyházművészeti mozgalmak szorgalmas szervezőjét s ugyanerre az évre esik Körösfői-Kriesch Aladár elhúnyta is. Másutt és sokfelé esik szó művészi munkájának átfogó íveléséről. Itt csupán az Ő vonzó nevelő- és sugalló egyéniségének akarunk hódolni. Egyfelől a népművészetnek, másfelől az angol prerafaelita-mozgalom kézműves eszményeinek ápolásával csak gazdagabbá tette életének nagy opusát. Két évvel később, 1924-ben követte őt spiritualis eszméinek lelkes híve és barátja, Koronghi Lippich Elek, aki szóval, tollal, az akták közt is hevülni tudó lélekkel támogatott mindent, ami a magyar iparművészet javára szolgált. A finn művészet, a kalotaszegi népművészet ismertetése s mozgalmaink egész sora hirdeti az ő meleg szívének felszínre jutását. 1928-ban Bartóky József dr., államtitkár a Virágos Budapest mozgalomnak sok-sok éven át volt irányítója távozott az élők sorából. 1931-ben egy nagyérdemű, szerény, de fáradságot nem ismerő tudósunk, Divald Kornél okozott fájdalmat időelőtti távozásával. Múzeumunk kincseinek s társulatunk népművészeti gyüjteményeinek bőséges anyaga az ő vándorlásainak, felvidéki sétáinak köszönheti, hogy sértetlenül és szinte fillérekért jutott az utókor birtokába. Kedves, derűs arca pedig mindig ránk mosolyog, ha magvas műtörténeti tanulmányait, vagy érdekes hátterű történeti regényeit lapozzuk. Legutóbbi évi veszteségeink közé tartozik Szőnyi László könyvtáros is, aki sok-sok alapos könyvismertetés révén írta be nevét folyóiratunk történetébe.

A krónikás meghatott érzésekkel teszi le tollát, mikor a félszázad filmje fényes és gyászos pillanatképeivel lepereg előtte. S értékmérések helyett megállapítja, hogy ebben a két viharos emberöltőben egyformán hősként küzdött ezen a mi vitorlásunkon tiszt és közlegény, matróz és kapitány, távoli, ismeretlen, nagy célok felé haladva a szerény hajón.

A FŐVÁROS AZ IPARMŰVÉSZETÉRT

Írta: DR. PACHER BÉLA székesfőv. tanácsjegyző

Mikor az Országos Magyar Iparművészeti Társulat félszázados évfordulója visszavezet a magyar iparművészet multjába, ebben a multban joggal kérhet helyet a székesfőváros is.

A legelsők között volt azok sorában, akik támogatással, mecénáskodással állottak a kezdő művészeti ág oldala mellé. Már akkor, a legelső időben, megértéssel, megbecsüléssel fordult az iparművészet sokak előtt távoli, vagy idegen céljai felé. A belső lényeg helyes értékelésével, a nemes törekvés teljes méltánylásával megadta az iparművészetnek az őt megillető rangját a művészetek hierarchiájában.

Az iparművészet, mint a műipar új, művészileg színezett aequivalense, félő próbálkozással akkor tette első lépéseit. Elkezdett önállóvá, fogalommá lenni. Jólesik megállapítanom, hogy a székesfőváros azonnal hívéül, támogatójául szegődött és ahol tere nyílott reá, felkarolta, igénybevette ezt az iparművészeti fórumot.

Budapest régi iratai közt lapozgatva, olyan örömmel kellett ezt a tényt megállapítanom, hogy kötelességemnek tartom, most a jubileum alkalmával, legidőszerűbb megemlékezésként feljegyezni.

Ismétlem, nem is abban látom Budapest székesfőváros ilyen irányú tevékenységének legnagyobb jelentőségét, hogy iparművészeti megbízásokat adott, hogy esetről esetre a magyar iparművészetet is foglalkoztatta, bár ez is feljegyzésre méltó. Fontosabb azonban az a másik körülmény, hogy a székesfőváros ebben az időben, tényekből megállapíthatóan mindannyiszor, amikor az iparművészet alkalmazásának csak lehetősége is felmerült, ezt a lehetőséget megragadta és tudatosan, mindig az iparművészetet hívta segítségül ott, ahol valami magasabb cél, komolyabb rendeltetés, emelkedettebb alkalom a mindennapinál szebb, művészibb megoldást kívánt.

Úgy érzem, az iparművészet feltétlen alkalmazása és ebből folyóan a feltétlen bizalom jelenti a helyes utat és az igazi támogatást. Ez azonban — valljuk meg őszintén — azóta sem tud teljes egészében gyökeret verni. A feltétlen bizalomnak ez a hiánya, az igénybevétel kivételessége teszi az iparművészekre nézve olyan határozatlanná és bizonytalanná a helyzetet.

Néhány kiragadott ténnyel szeretném igazolni a mondottakat.

Budapest székesfőváros törvényhatósága az 1880. évi március hó 3-i közgyűlésen foglalt nyiltan állást a magyar művészet mellett, évenként visszatérő rendszeres támogatást szavazván meg „hazai képzőművészeti célokra". Ennek az összegnek felhasználására a közgyűlés külön bizottságot küldött ki, s ez a bizottság irányította attól fogva a székesfőváros művészi tényked ését.

A határozat kifejezetten képzőművészeti célokról szólt, mégis a legelső intézkedések között meglepően sok történt az iparművészet érdekében. Azt bizonyítja ez, hogy az iparművészet céljai világosan állottak az intézkedők előtt. Azt egyenrangú s a támogatásra éppúgy méltó művészeti ágnak tekintették, mint a képzőművészetet. Szinte azzal a magától értetődéssel, mint talán a renaissance korában, mikor az ötvösmű és a templom tervezője egyazon rangfokozaton állott.

Mindjárt az egyesítés után merült fel a székesfővároshoz méltó közgyűlési terem belső díszítésének szüksége és a képzőművészeti bizottság nemcsak arról gondoskodott, hogy a falakat Lotz Károly mély értelmű freskói díszítsék, hanem ugyanakkor arról is, hogy „az elnöki emelvényre két karosgyertyatartó, egy tintatartó és egy csengetyű szereztessék be". Ezeknek terveire pályázatot hirdetett a bizottság és pedig 20, illetve 30 aranyos (tehát elég magas) első díjakkal. Egy használati tárgynak ilyen megbecsülése egyben az iparművészet megbecsülésére is vall, melyet segítségül hívtak a székesfőváros méltóságának hangsúlyozására.

Kedves kötelességemnek tartom megemlíteni, hogy ezen a legelsők közé tartozó pályázaton Nádler Róbert műve aratott nagy sikert.

Ugyancsak ez a bizottság arról is gondoskodott, hogy a közgyűlési teremben szükséges óra megfelelő művészi kivitelben készüljön, nemkülönben, hogy a terem üvegablakainak terve a teremmel összhangban maradjon.

A Vigadó nagytermének díszítésénél is felmerült egy adat, mely külön említést érdemel. A terem Duna felőli ablakaira Feszl Frigyessel terveztettek gobelin szőnyegeket, ezzel is megmutatva, mennyire érvényesíteni kívánták az igazi művészi ízlést a legkisebb felszerelési tárgyban is.

Mellőzve azokat a határozottan iparművészi jellegű megbízásokat, amelyeket a székesfőváros Mária Valéria főhercegnő esküvője és Margit Klementina főhercegnő esküvője alkalmából adott az üdvözlő feliratok elkészítésére (a megbízottak Schikedanz Albert, Háry Gyula, Jauernik Nándor) még egy érdekes adat is szembeötlik, melyet Liber Endre alpolgármester „Budapest szobrai és emléktáblái" című művében ismertet.

A bizottság pályázatot hirdetett — kifejezetten azért, hogy „a figyelmet az iparművészet ezen ágára felhívja" — egy kovácsolt vasból készítendő közkút terveire. A díszkút gondolatát a bizottság más alkalmakkor is szeretettel karolta fel. Ebben is iparkodott nyomában járni Pest város tanácsának, mely a terézvárosi templom előtt álló közhasználati kútra már 1802-ben, a Ferenciek (akkor Barátok) terén álló közkútra pedig 1828-ban hirdetett pályázatot. Érezték, hogyha a kútra gyakorlati okokból szükség van, annak mindenesetre művészinek kell lennie.

Ispary Dezsö
Grafikus festö

MOK

Jerepel a Kiállitáson.

Vegyes közl. Magy. művészek. Grafikai tárlata Berlinben.
Grafikai Szemle 1908 3 f 64 old.

Ipász Szabó János

Nobrait

l.

A Pe Madách

12.

9.

Ipl Vilmos

XVI

l.

Pasakiváróp

125. l.

M.D.K.

Ipó László festő

„Iparművészeti műtermében" c. képét említi:

Zsoldos Álmos: Őszi Tárlat Marosvásárhelyen

Utunk - Kolozsvár, 1954. nov. 26.

IPÓ Lánlo

Fodor Sándor Kép- és jelkép.
=Utunk, 1985. febr. 15. 7. ll

1945 után → ?

1) Es ist schwer festzustellen, bis zu welchem Ausmaß ältere Bauteile die Gestaltung beeinflußten.

IPOLYI Arnold

Kőhegyi Mihály: Rainer Flóris
levelei Ipolyi Arnoldhoz.
= Arabona 9(1967) 195-217

IPOLYI Arnold

Csáky Károly: Ipolyi Arnold nyomában.
= Csáky Károly: Honti barangolások.
Pozsony: Madách, 1985 131–152. ill

Hoppál Henry!

IPÓ László *135*
Felsőboldogfalva, 1911. március 4.
Szabadiskolák, festő

Banner Erdély

A négy megkoszorúzot

Ünnepük: november 8.

Vértanúságot szenved

A Passio SS. Quattuo

koronázott szent szenve

lom egyik legrejtélyese

faragók Róma városában

a szenvedéstörténet köz

válóbb kutatók ennek el

ták el.

Az őskeresztények h

együtt szenved, az Ő n

böző állomásait. Ebből

IPÒ László festi

RMIL. 2.

Ipó László (Felsőboldogfalva, 1911. márc. 4.) — festőművész. Ifj. ~ László apja. Középiskolát Székelykeresztúron végzett (1926), ahol Daday Gerő festőművész volt a mestere. Itt volt első egyéni kiállítása (1936), megyei tárlatokon Marosvásárhelyen és Csíkszeredában vett részt (1953—67), a Szárhegyi Művésztáborban dolgozott (1981), olajfestményeiből állandó tárlat nyílt a Székelykeresztúri Múzeumban (1982). Különböző stílusiskolákon át kifejlő-

Ipoly Sándor

festő

1.

Lajkafest 1896-1914

91. l.

életrajzi adatok

Ipoly Sándor MDK

Arckép, repr.

Mücsarnok 1898/99. téli kiáll.

Ipoly Sándor

MDK

Női fej, vizf.

Mícsarnok 1898/99. téli kiáll.

MDK

Ipoly Sándor

A Műcsarnok háborus kiállitásán szerepelt.

Cikk: Háborus kiállitás.

Művészet, 1914. 541-542.l.

mdk

Ipoly Sándor

Téli kiállítás c. plakát

Melléklet.

Az. O. Sz. K. Grafikai Plakátjai 1914-ig
Bp. 1961.

44. l

mdk

Ypoly Sándor

Téli kiállítás az O. Magy. Képzőművészeti Társulat
Műcsarnokában. Bp. 1898 dec 1-1899 jan. 15.
Franklin nyj. 9½ x 6½ cm.
Piros, mélyszürke s. barna meggypiros és tárgya színek
Fehér alapon rajzolt betük, jobbról művész, ecsettel festikel
Kever.

Az O. Sz K. Grafikai Plakáljai Bp. 1961 37. l.

Sperling Number

Ipoly Sándor MDK

Krisztus megtériti a hitetlen Tamást, olf.

Mücsarnok 1896. ezredéves kiáll.

Ipoly Sándor MDK

Krisztus megtériti a hitetlen Tamást, repr.

Műcsarnok 1896. ezredéves kiáll.

Ipoly Sándor MDK

Tanulmányfej, olf.

Mlcsarnok 1894/95. téli kiáll.

Ipoly Sándor MDK

Dante és Beatrix, repr.

Műcsarnok 1893/94. téli kiáll.

Ipoly Sándor

MDK

Erkel Ferenc géniusza, olf.

Műcsarnok 1897. téli kiáll.

Ipoly Sándor MDK

Krisztus megtériti a hitetlen Tamást, olf.

Műcsarnok 1895/96. téli kiáll.

Ipoly Sándor MDK

Melyik édesebb, olf.

Mücsarnok 1897. tavaszi nemzetk. kiáll.

Ipoly Sándor MDK

Erkel Ferenc géniuszaː repr.

Műcsarnok 1897. téli kiáll.

Ipoly Sándor MDK

Anya, olf.

Műcsarnok 1894/95. téli kiáll.

MDK

Ipoly Sándor

Műcsarnok, 1899. 2.sz. 26 l.

M. D. K.

IPOLY Sándor festő

Dante és Beatrix

Aradi Történet. 294. l

Ipoly Sándor 1857-19o2

Levéliró nő asztalnál, olaj

Mü- és Régiségkereskedelmi Váll. II.Müvészeti
aukció. Bp. 1948. 12 l.

Ipoly Sándor, 1858-1902.
Parasztleány, olaj

N.Szal. III. aukc. 1924. 7 l.

Ipoly Sándor

Micsarnok 1900. 19.ss. 270 l.

Ipoly Sándor, sz. Bp.1858, +Bp.19o2.

Olvasó nő

Egri Kaszinó kiáll. Eger, 1924. 9 l.

Ipoly Sándor, sz. Budapest, 1858.

Rövid életrajz

Krisztus megtériti a hitetlen Tamást, festm.

Szegedi Képzőművészeti Egyesület kiáll. 1900.

53-54.l.

IPOLY SÁNDOR

231. Éjjeli madár. Olajf.

Képzőm.Társ.1899.tav.nemzetk.kiáll.kat. 48.old.

MDK

Ipoly Sándor, festöm.

302. " Alvó leány." Olf.

Képzöm.Társ. 1901-2. téli kiáll. Kat. 40.l.

MDK

Ipolyi Sándor

plakáttervei

Magyar Iparművészet 1899 II.évf.5.sz. 218-19 o.
Különfélék

MDK

Ipoly Sándor

Erkel Ferenc géniusza, olaj

Felvinczi Takács Z: Benczur és iskolája. OMKT. B.Gy. és tanitványai kiáll. Képes katal. 1921. 65 l.

Ipoly Sándor

Erkel Ferenc Gémusa, olaj

MDK

Ipoly Sándor

Krisztus és a hitetlen Tamás, olaj

Felvinczi Takács Z: Benczur és iskolája. OMKT. B.Gy. és tanitványai kiáll. Képes katal. 1921. 65 l.

MDK

Ipoly Sándor

~~xxxxxxxxx~~ pályamüért 5oo koronás dij

Mücsarnok, 1899. 24.sz. 382 **1.**

A téli kiáll. plakátja.

MDK

Ipoly Sándor

Dante álma, olaj

Szegedi Képzőműv. Egy. Tav.kiáll. 19ol.

5 l.

MDK

Ipolyi Ernő, Győr

Gál E: Képzőművészek Vidéki Szöv. I. kiáll.
Képzőművészet, 1928, 6.sz. 23 l.

Ipolyi Sándor

Perállag III.

1446. l.

Cseh, X
Mitte X

zad közej

ódzó fiú
lnander k

istkeretbe
en. Mitte

n, XIX. s
n, Mitte

en festet
lkartusch

nes virág
and und

madara
m 1770.

579. **Porcelánszobrocska,**

kutyával játszó gyermek, festetlen. Cseh, XIX.
spielend. Böhmen, XIX. Jahrhundert.

580. **Tányér,**

porcellán, kosárfonatos peremmel és szines virágcs

1. Cseh, XIX. század k. — ZWEI BUNTE PORZELLAN-
g. Böhmen, M. XIX. Jahrhundert.

s-sorral. Belseje aranyozott. Francia. XIX. század e. f. —
efrosetten in Goldfriesen und buntem Palmwipfel-Dekor.

y-egy színesen festett alakkal. Kékjegy. Höchst, XVIII,
gussrohr eine Maske, am Körper beiderseits je eine bunt
(Illusztrálva XX. táblán.)

EI BLUMENBEHÄLTER, Porzellan, mit Blumenzweig

akkal. 1860. tájról. — DECKELSCHALE, Porzellan
farben bemalt. Um 1860.

. közben madarak. Herend, 1861. — MILCHKANNE,
uschen. Herend, 1861.

. Herend, 1862. — VASE, Porzellan, mit Lambrequin

32. — ACHT TELLER, Porzellan, der Rand mit Gras-

MDK

Ipoly /Janicsek/ Sándor

Benczur-isk. tagja 1892-1897.

Dante, festm.

Erkel Ferenc géniusza.

Pelvinczi Takács Z: Benczur és iskolája. OMKT. B.Gy. és tanitványai kiáll. Képes katal. 1921. 23 l.

Ipoly Sándor, 1858--

Tájkép

Ernst Múz. 23. aukc. 1925. xxxxi. 22.1.

MDK

Ipoly /Janicsek/ Sándor, 1858-1902.

Kislány macskával

Női félakt

Ernst Múz. 59. sukc. 19-20.1.

MDK

Ipoly Sándor, 1858-1902.
Dante és Baetrice, festm.

Kaposi J: Dante a magyar művészetben. A Cél.
1910. 1. sz. 14-15 l.

MDK

Ipolyi Sándor

mint a párisi Julian Akadémia növendékei. Fénykép után, repr.

Pesti Napló képes mell. 1932. jun. 5.

Ipoly Sándor
Dante és Beatrix, olaj

Magyar Képzőművészek Segítő Egyesülete. Művészeti kiállítás. 1914. 3 l.

/Aggházy/ 1

ének e: 15o6-ban Terjéni Radnóti György
oka. A török hódoltság alatt elpusztult,
sai elszéledtek, s csak a török kiüzé-
tán települ be ismét, evangélikus val-
tótokkal. 1711-ben 11, 172o-ban 13
artást irtak benne össze. A XVIII. szá-
közepén a Jeszenszky-család, 177o-ben
g Bacskády Pál, Gyurcsányi Ignác és
nc, Révay Kristóf, Dobóczky László,
erszky János és Hódosi József a föl-
rak. 1826-ban még a Gyurcsányiak lak-
ezeket a br. Andreánszkyak váltják

Bekötőut menti egyutcás település,
ben tóval, fésüs beépitéssel.

templom.

Ipoly Sándor
Ablaknál, vizf.

Magyar Képzőművészek segitő bizottsága, művészeti kiállitás. 1914. 5 l.

Ipoly Sándor festőművész
Játszó faunok
Szépm.Muzeum I. Grafikai kiállitása
1907 február

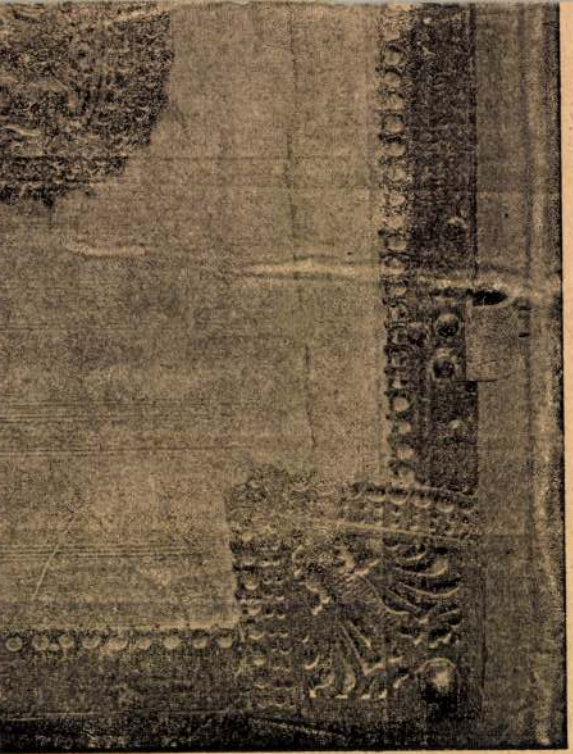

I. Ulászló-kódex). XVI. sz. Felső kötéstábla.

MDK

Ipoly Sándor,festö

Ablaknál. Vizfestm.

MK. Seg.Biz.Müv.Kiáll. 1914 nov.-dec. Kat.5.l.

MDK

Ipoly Sándor, festö

Dante és Beatrix. Olf.

MK.Seg.Biz.Müv.Kiáll. 1914 nov.-dec. Kat.3.1.
Szépm.Muz.

Ipoly Sándor MDK

A Képzőművészeti Társulat tavaszi plakát-pályázatára "Műbarát" jeligével ~~küldött~~ beküldött művét a pályabizottság javaslatára az igazgatóság megvásárolta.

A Tavaszi Kiállitás plakátja.
Műcsarnok.1901.11.sz.173.1.

MDK

Ipoly Sándor

Magyar kiállitó müvészek névsora. Mücsarnok, 1899. 22.sz. 346-348 l.

MDK

Ipoly Sándor, Bp.1858-19o2. Bp.

Olvasó nő

Az Egri Kassinó kiáll kat. Eger, 1924.aug.

9. 1.

MDK

Ipoly Sándor

Ablak előtt, vf.

Művészeti hírek. Műcs. 1900. 4.sz.

Ipolyi Sándor

MDK

Dante és Beatrix, olf.

Műcsarnok 1893/94. téli kiáll.

MDK

Ipoly Sándor

Krisztus képen dolgozik

Mütermekből. Mücsarnok, 1898, okt. 2o. 95 l.

Ipoly Sándor

MDK

Zala György: Művészek lakomája. Műcsarnok, 1898, nov. 2o. 16. sz. 145 l.

MDK

Ipoly Sándor

Alvó leány, of.

KMTárs. 1901/2. téli kiáll. kat. 40.l.

M.D.K.

Ipolyi

"Mulatozó alakjai"-t kiemeli Lázár Béla: "Tavasz tárlat"-ról ~~szólő~~ szóló kritikájában.

Magyar Salon, Bp. 1899. május hó
321-352. lap

M.D.K.

Ipolyi Sándor

A müvész nevét emliti Hevesi Sándor: "Képek, szobrok, rajzok" c. -az ezredéves kiállitásról szóló- beszámolójában.

Magyar Salon, Bp. 1896. junius hó. 25. kötet 546-568. lap

Ipoly Sándor festő.

K. V. 723/1899.

1899. dec. 10.

Festészet.

„Erkel Ferencgemissa"

c. kép.

(Ipolyi Sándor-tól).

K. V. 1568/1897.

1897. dec. 1.

Festészet.
„Dante és Beatrice" c.
festmény.
(Ipoly Sándor-tól).

K. V. 629/1898.
1898. jul. 31.

Festészet.

„Erkel Ferenc géniusza"

c. Festmény.

(Ipoly Sándor-tól).

K. V. 723/1899.

1899. dec. 10.

I polyi Sándor festő.

K. V. 1568/1897.
1897. dec. 1.

Ipoly Sándor Jestő.

Kr. V. 629/1898.
1898. jul. 31.

M.D.K.

Ipolyi Sándor

Müveiről igen komoly elismeréssel ir a lap "Hónapról-hónapra" c. rovatában közölt beszámoló "A Nemzeti Szalon kiállitása" cimmel.

Magyar Salon, Bp. 1902. ápr. hó. XXXVII. kötet 60. lap

Ipolyi Sándor
Jestő

M.D.K

Dante illusztrációkat
készített.

Gyeszti László: A Divina Commedia magyar szöveghipi....
Művészet, 1964. november - 24 lap

MDK

Ipoly Sándor

A kis Böske, of.

KMTárs. 1900/1. téli kiáll. kat. 35.l.

MDK

Ipoly Sándor

Édességek, of.

KMTárs. 1900/1. téli kiáll. kat. 35.l.

MDK

Ipoly Sándor

A milléniumi kiállitás plakátja. Vasárnapi Ujság 1895. 6. sz.

MDK

Ipoly Sándor, festöm.

302. Alvó leány./Fekvö akt./ Repr.

KMTárs. 1901/2 téli kiáll. Kat.

MDK

Ipoly Sándor, festöm.

Erkel Ferenc géniusza.

Mücs.- 1897-98. téli kiáll. A kormány vásárlása.
Mücsarnok. 1898. 53.l.

MDK

Ipoly Sándor

Arckép-csoport, of.

KMT. 1898/99. téli kiáll. kat. 31.l.

MDK

Ipoly Sándor

Arckép-csoport, of.

Műcsarnok 1898/99. téli kiáll. kat. 31.l.

MDK

Ipoly Sándor

Éjjeli madár, of.

Képzőm. Társ. 1899. tav. nemzetk. kiáll. kat. 48.l.

MDK

Ipoly Sándor

Édességek c. műve. Repr.

Lyka Károly. Téli tárlat 1900-1901.
Bpest. 1901.

Ibo1y Iandox

Idesseck c. mive. Hepr.

Pyka Matoly. Mdjt tarfat 1gcc-1gcj.
Bpest. 1gcj.

MDK

Ipoly Sándor

"Női arckép", olajf. Mgt.

Képzőm.Társ. 1901-2. téli kiáll.kat. 27.1.

MDK

Ipoly Sandor

A Műcsarnok 1895 évi tárlatán a királyi magánpénztár megvásárolta Krisztus és a hitetlen Tamás, c. olajf.-t.

Cikk: Vásárlások az orsz. magy. képzőm. társ. kiáll.-ból.

Szm KT 50-134. l.

MDK

Ipoly Sándor

Krisztus megtériti a hitetlen Tamást

A Képzőművészeti Társulat téli tárlata. Vasárnapi Ujság 1895. 48. sz. 798-799.l.

MDK

Ipoly Sándor

Erkel Ferenc géniusza

A mücsarnok téli tárlata. Vas. Ujs. 1897. 827-828.l.

MDK

Ipoly Sándor

Krisztus és a hitetlen Tamás, of.

Benczur Gyula és tanitványai kiáll. tárgym.
Mücsarnok 1921. 9.l.

MDK

Ipoly Sándor

Erkel Ferenc géniusza, of.

Benczur Gyula és tanitványai kiáll. tárgym.
Mücsarnok 1921. 9.l.

MDK

Ipoly Sándor

Krisztus és a hitetlen Tamás

A műcsarnokból. Vasárnapi Ujság 1895. 52. sz. 868.l.

Ipoly Sándor, festöm. MDK

A nya gyermekével c.képével szerepel.

A Nemz.Szalon kiállitása Kolozsvártt.-Vigadó.
Vas.Ujs.1895.42.évf.22.sz. 359.1.

Ipoly Sándor MDK

Ellenőrizetlen pillanat, olf.

Férfiarckép, olf.

Műcsarnok 1902/3. téli kiáll.

MDK

Ipoly Sándor, festőm.

463. "Emma" olf.

Képzőm. Társ. 1901-2. téli kiáll. kat. 48.l.

MDK

Ipoly Sándor

Női fej, vizfestmény

KMT 1898/99. téli kiáll. 36.leg

Ipoly Sándor MDK

Ablak előtt, vizf.

Műcsarnok 1899/1900. téli kiáll.

Ipoly Sándor MDK

Arcképcsoport, olf.

Műcsarnok 1898/99. téli kiáll.

Ipoly Sándor MDK

Ardkép, olf.

Mücsarnok 1898/99. téli kiáll.

Ipoly Sándor MDK

Édességek, olf.

Műcsarnok 1900/1901. téli kiáll.

Ipoly Sándor MDK

A kis Böske , olf.

Mücsarnok 1900/1901. téli kiáll.

mdk

Ipolitus

1343-ii budai és körmöci kamara ispánja

Huszár Lajos: A Budai Pénzverés Története a Középkorban 1958 122. l

Ipoly Balog. Honsm.

Stehlo. 1906.
rajza

1) alaprajz 1:100. bővítés
& homlokzat, részletek: 1:50
ajtó 1:20. kapu: 1:50

2). Tanulmányok.

3) 2 fejmásolat ugyanazokról. –
2 pauza a tervről

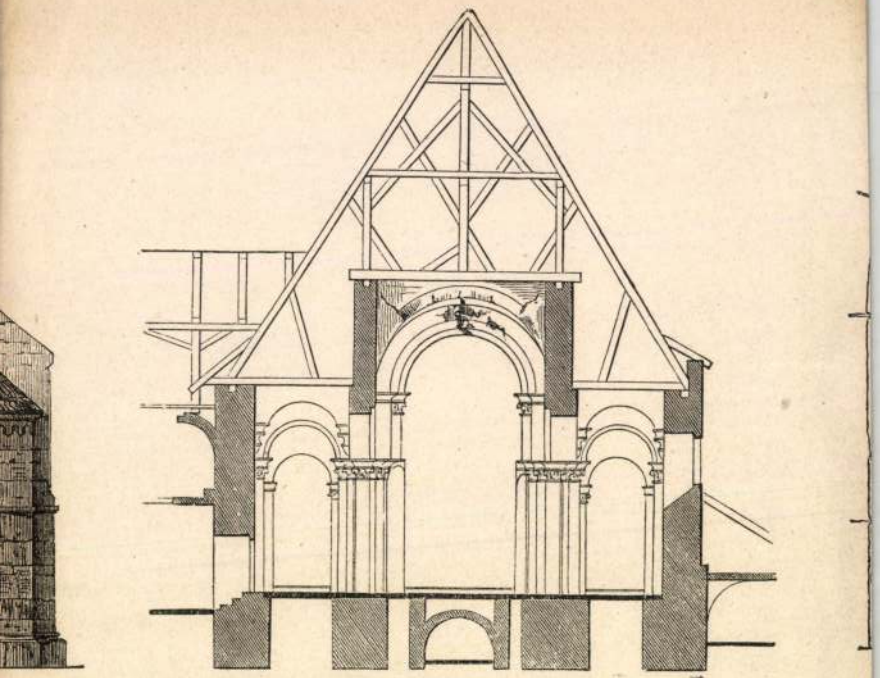

10.

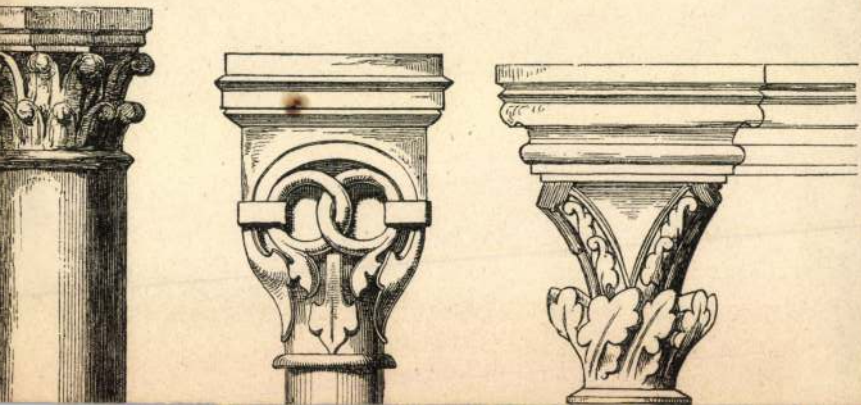

Ipkovics Zsuzsanna, gyermekrajzoló

Kombathelyi.
Jutalmat kapott.

— : János vitéz — gyermekrajzok

2

ESTI HIRLAP, Bp. 1974. júl. 4.

Ipó Lányló

a csiki müvésztelephez tartozó

müvész - neve emlitve

Korunk 1974/2 250.old.

Ipó László festőművész 1
(1911 Felsőboldogfalva)

Székely Zerentúron él
1925-27 között Daday Gerő
festőművész tanítványa volt.

Igaz Ipó 1972 november

Ipó László 2

Első nyilvános szereplése

1936 – Szekely Zeneszkór.

Igaz Ipó 1972 november

Ipó László

3

Egyéni Kiállításai:

1936 - Székely Kerekfűr, Segesvár, Medgyes, Marosvásárhely

Igaz Ipó 1972 november

Ipoly Sándor
Éjjeli madár

Szegedi Képzőművészeti Egyesület kiáll. 1900.

89 l.

MDK

Ipoly Sándor

Krisztus és a hitetlen Tamás, of.

Királyi vásárlások a Mücs. tárlatain. SzmKT 5o-134.l.

Herrmann Kurt, szül. (geb.) 1854.

195. TANULMÁNYFEJ (Studienkopf). Jelezve (Bezeichnet): Kurt Herrmann 78.
Vászon (Leinwand). 50×40 cm.

Herzl-Hernádi Kornél, (1858—1910).

196. BÚJÓCSKA (Versteckspiel). Jelezve (Bezeichnet): Herzl Kornél Paris, 1898.
Vászon (Leinwand). 114×163 cm.

Hollandi mester (Holländisch), 17. század második fele (2. Hälfte d. 17. Jahrhundert).

197. GALAMBFÉSZEK (Taubennest).
Vászon (Leinwand). 37×47 cm.

Hollandi festő (Holländisch), 1675 körül (um).

198. A CSATORNA PARTJÁN (Am Kanal). A Kilényi-gyüjteményből (Aus der Slg. Kilényi).
Vászon (Leinwand). 44×59 cm.

Holland-német festő (Holländisch-deutsch), 17—18. század (Jahrhundert).

199. FUVOLÁZÓ FÉRFI, REMBRANDT-KALAPBAN (Flötender Mann in Rembrandt-Barett).
Vászon (Leinwand). 98×73 cm.

Holmstedt J., 19—20. század (Jahrhundert).

200 NAPLEMENTE A FJORDBAN (Sonnenuntergang im Fjord). Jelezve (Bezeichnet): J. Helmstedt
Vászon (Leinwand). 71×95 cm.

Honthorst, Gerrit van, (1590—1656).

201. PÉTER ÁRULTATÁSA (Verleugnung Petri). Lent jobbra felfrissitett jelzés (Unten rechts aufgefrischte Signatur).
Vászon (Leinwand). 120×145 cm. Illusztr. XIII. tábl.

Hóra Alajos (Alois), szül. (geb.) 1812.

202. MAGYAR FŐUR ARCKÉPE (Bildnis eines ungarischen Magnaten). Jelezve lent balra (Bezeichnet links unten): Hóra 836. A kevéssé ismert magyar festő szép műve (Schönes Werk des wenig bekannten ungarischen Meisters).
Vászon (Leinwand). 79×63 cm.

Houasse, Michel Ange, (1675—1739).

203. FRANCIA TANYAHÁZ (Französisches Bauernhaus).
Vászon (Leinwand). 36×27 cm.

Hunyadi László (Ladislaus), 19—20. század (Jahrhundert).

204. TANULMÁNYFEJ (Studienkopf).
Vászon (Leinwand). 28×18 cm.

Huysum, Jan von, (1682—1749).

205. TÁJKÉP BIBLIAI STAFFAGE-ZSAL (Noli me tengere). (Landschaft mit biblischer Staffage). A művész korai idejéből. (Aus der Frühzeit des Meisters).
Fa (Holz). 39×30 cm.

Ipoly (Janicsek) Sándor (Alexander), (1858—1902).

206. KISLÁNY MACSKÁVAL (Mädchen mit Katze). Jelezve (Bezeichnet):
Vászon (Leinwand). 45×35 cm.

Ipoly (Janicsek) Sándor (Alexander), 1858—1902).

207. NŐI FÉLAKT (Weibl. Halbakt). A művész hagyatékából (Aus der Nachlassenschaft des Künstlers).
Vászon (Leinwand). 84×68 cm.

Ismeretlen festő (Unbekannt), 17. század (Jahrhundert).

208. A GYERMEK JÉZUS AZ IRÁSTUDÓK KÖZÖTT (Das Kind Jesus unter den Schriftgelehrten). Erősen restaurálva (Stark restauriert).
Vászon (Leinwand). 90×126 cm.

Ismeretlen festő (Unbekannt), 1820 körül (um).

209. EGY VÁROS LÁTKÉPE (Ansicht einer Stadt).
Vászon (Leinwand). 57×81 cm.

Ismeretlen festő (Unbekannt), 19. század (Jahrhundert).

210. KÉT FEKVŐ ALAK, rajztanulmány (Zwei liegende Gestalten, Studienzeichnung).
Rötel. 40×68.5 cm.

Iványi-Grünwald Béla, szül. (geb.) 1867.

211. JUPITER ÉS JO.
Pasztell. 62×49 cm.

Iványi-Grünwald Béla, szül. (geb.) 1867.

212. ALKONYAT (Abenddämmerung). Jelezve (Bezeichnet): „Grünwald Béla".
Vászon (Leinwand). 57×75 cm.

Iványi-Grünwald Béla, szül. (geb.) 1867.

213. VIHAROS TÁJ (Gewitterlandschaft). Jelezve (Bezeichnet): Iványi Grünwald Béla.
Lemezpapir (Karton). 48×69 cm.

Iványi-Grünwald Béla, szül. (geb.) 1867.

214. EBÉD (Mittagessen). Jelezve (Bezeichnet): Grünwald Béla.
Karton. 56×70 cm.

Iványi-Grünwald Béla, szül. (geb.) 1867.

215. CIGÁNYOK (Zigeuner).
Vászon (Leinwand). 53×55 cm.

Iványi J., 19. század (Jahrhundert).

216. VENDÉGLÁTÁS (Soldatenbesuch). Jelezve (Bezeichnet): I. Iványi.
Fa (Holz). 34×42 cm.

Jacque, Charles Émile, (1813—1894).

217. ISTÁLLÓBAN (Im Stalle).
Fa (Holz). 16×22 cm.

Jakobey Károly (Karl), (1825—1891).

217a. 2 darab (Stücke) FRESKÓTERV (Wandmalereientwürfe).
Vászon (Leinwand). 167×144 cm.

Jankó János (Johann), (1833—1896).

218. LÓVÁSÁRLÁS (Pferdekaufen).
Ceruzarajz (Bleistiftzeichnung). 19×33 cm.

Jankó János (Johann), (1833—1896).

40 219. NÉPIES JELENET (Volksszene). Illusztráció.
Ceruzarajz (Bleistiftzeichnung). 25.5×40 cm.

Jankó János (Johann), (1833—1896).

800 220. MAGYAR PARASZTMULATSÁG (Ungarische Bauern beim Tanz). Jelezve (Bezeichnet): Jankó I. 1860.
Vászon (Leinwand). 76×105 cm. Illusztr. XXV. tábl.

Jankó János (Johann), (1833—1896).

400 221. KOLDUSGYEREKEK (Bettlerkinder). Jelezve (Bezeichnet): Jankó J. 861.
Aquarell. 13×9 cm.

Jantyik Mátyás (Mathias), (1864—1903).

200 222. „VITAM ET SANGUINEM." Freskóvázlat (Freskenvorlage). Jelezve (Bezeichnet): Jantyik Mátyás.
Karton. 32×87 cm.

Jon, Edmond Charles Joseph, szül. (geb.) 1841.

1000 223. LEGELŐ TEHENEK (Weidende Kühe). Jelezve (Bezeichnet).
Vászon (Leinwand). 40×62 cm.

Józsa Károly (Karl), szül. (geb.) 1872.

120 225. A MODELL (Das Modell). Jelezve (Bezeichnet): Józsa.
Vászon (Leinwand). 68×51 cm.

Juszkó Béla, szül. (geb.) 1877.

400 226. HONFOGLALÓ MAGYAROK ROHAMA (Sturm der Altungarn). Jelezve (Bezeichnet): Juszkó 908.
Vászon (Leinwand). 169×249 cm.

Kandó László (Ladislaus), szül. (geb.) 1886.

150 227. TÓPARTON (Am Teiche). Jelezve (Bezeichnet): Kandó.
Fa (Holz). 51×60.

Kardos Gyula (Julius), (1857—1908).

250 228. CSENDÉLET (Stilleben). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Kardos.
Vászon (Leinwand). 33×28 cm.

Kardos Gyula (Julius), (1857—1908).

4000 229. KRISZTUS A FARIZEUSOK KÖZÖTT (Christus unter den Farisäern). Jelezve (Bezeichnet Kardos, 1888.
Vászon (Leinwand). 114×106 cm. Illusztr. XXIV. tábl.

Károly A., 20. század (Jahrhundert).

150 230. TÁJKÉP TEHENEKKEL (Landschaft mit Kühen). Jelezve (Bezeichnet): Károly A.
Vászon (Leinwand). 51×67 cm.

Kayser N. után (nach ihm von) P. Paul Attais, 19. század (Jahrhundert).

60 231. 2 darab RAFAEL MŰTERME (Atelier des) és (und) LORENZO DE MEDICI UDVARA (Hof des).
Rézmetszetek (Kupferstiche). 69×97 cm.

Keleti Gusztáv, (1834—1902).

232. BORUS TÁJ (Landschaft bei Regenwetter).
Karton. 20×26 cm.

Kézdi-Kovács László (Ladislaus), szül. (geb.) 1864.

233. ERDEI TÓ (Waldteich). Jelezve (Bezeichnet): Kézdi Kovács L.
Vászon (Leinwand). 109×126 cm.

Khoór József (Joseph), 19. század (Jahrhundert).

234. AZ AMBRASI KASTÉLY (Schloss Ambras). Jelezve (Bezeichnet): Khoór Jozef, Pesten 1854.
Vászon (Leinwand). 57×69 cm.

Komáromi Kacz Endre (Andreas), szül. (geb.) 1880.

235. NAGY ENDRÉNÉ ARCKÉPE. Jelezve (Bezeichnet): Kacz B. 1900.
Vászon (Leinwand). 62×45 cm.

Komlóssy Ede (Eduard v.), szül. (geb.) 1862.

236. ÖNARCKÉP (Selbstbildnis). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Komlóssy Ede.
Vászon (Leinwand). 37×29.5 cm.

Komlóssy Ede (Eduard v.), szül. (geb.) 1862.

237. ASZTALOSMŰHELY (Tischlerwerkstätte). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Komlóssy Ede.
Vászon (Leinwand). 64×91 cm.

Komlóssy Ede (Eduard v.), szül. (geb.) 1862.

238. MŰTEREM (Atelier). Jelezve (Bezeichnet): Komlóssy Ede.
Vászon (Leinwand). 50×39 cm.

Konvolut.

239. ÖT KÜLÖNFÉLE RAJZ (Fünf verschiedene Zeichnungen).

Konvolut.

240. NÉGY KÜLÖNFÉLE RAJZ ÉS AQUARELL (Vier verschiedene Zeichnungen und Aquarelle).

Konvolut.

241. HAT DARAB KÜLÖNFÉLE METSZET (Sechs verschiedene Stiche).

Koroknyai Ottó (1856—1898).

242. PARASZTLÁNYOK (Bauernmädchen).
Vászon (Leinwand). 25×20 cm.

Koszkol Jenő (Eugen), szül. (geb.) 1868.

243. A SZENTGOTTHÁRDI APÁTSÁGI KÖNYVTÁR (Die Abteibibliothek von Szentgotthard).
Jelezve (Bezeichnet): Koszkol Jenő Szentgotthard.
Vízfestmény (Aquarell). 27×12 cm.

Koszkol Jenő (Eugen), szül. (geb.) 1868.

244. INTERIEUR. Jelezve (Bezeichnet): „Koszkol Jenő".
Lemezpapir (Karton). 80×61 cm.

Koszkol Jenő (Eugen), szül. (geb.) 1868.

245. VELENCEI RÉSZLET (Ansicht von Venedig). Jelezve (Bezeichnet): Koszkol Jenő.
Fa (Holz). 68×47 cm.

Koszta József (Joseph), szül. (geb.) 1864.

246. NŐI ARCKÉP (Damenbildnis). Jelezve (Bezeichnet): Koszta.
Vászon (Leinwand). 52×36 cm.

Kovács Mihály (Michael), (1819—1892).

247. DÓZSA GYÖRGY EGYHÁZI ÁTOK ALÁ VETÉSE. Illusztráció Eötvös regényéhez. (Georg Dózsa unter kirchlichen Bann geworfen. Illusztr. zum Roman Eötvös's.)
Vászon (Leinwand). 35×52 cm.

Kövér Gyula (Julius), szül. (geb.) 1883.

248. GRANADAI RÉSZLET (Strasse in Granada). Jelezve (Bezeichnet): Kövér Gyula Granada 08.
Vászon (Leinwand). 80×100 cm.

Kövér Gyula (Julius), szül. (geb.) 1883.

249. ZÓLYOMI MENYECSKÉK (Junge Bäuerinnen in Zólyom). Jelezve (Bezeichnet): Kövér Gyula Zólyom.
Vászon (Leinwand). 69×50 cm.

Kunwald Cézár (Caesar), szül. (geb.) 1870.

250. ÖREG FÉRFI, TANULMÁNYFEJ (Alter Mann, Studienkopf).
Vászon (Leinwand). 47×38 cm.

Kunwald Cézár (Caesar), szül. (geb.) 1870.

251. STRANDFÜRDŐ (Strandbad). Jelezve (Bezeichnet): Kunwald 1910.
Karton. 33×41 cm.

Laccataris Demeter (Demetrius), (1798—1864).

252. TENGERPART (Seestrand). Jelezve (Bezeichnet): Laccatari.
Fa (Holz): 25×20 cm.

Lambrechts, Jean Baptiste, (1680—1731).

255. MULATÓ TÁRSASÁG (Lustige Gesellschaft). Dr. Glück Gusztáv bizonylatával. (Attestiert von Herrn Dr. G. Glück.)
Vászon (Leinwand). 57×47.5 cm. Illusztr. X. tábl.

Lamen, Christoffel Jakob von der, (1615—1651. Antwerpen).

256. LAKMÁROZÓ TÁRSASÁG (Zechende Gesellschaft).
Vászon (Leinwand). 78×104 cm. Illusztr. XII. tábl.

Lampi, (ifj.) Johann Baptist (d. J.), (1775—1837).

257. NŐI ARCKÉP (Frauenbildnis).
Vászon (Leinwand). 62×46 cm.

Lancey, Edouard Michel, 19—20. század (Jahrhundert).

258. TÁJKÉP (Landschaft). Jelezve (Bezeichnet): „Ed. Michel Lancey".
Vászon (Leinwand). 54×38 cm.

Landseer, Charles, (1799—1879).

258a. GYERMEK KUTYÁVAL ÉS EGÉRFOGÓVAL (Kind mit Hund und Mausfalle). Jelezve (Bezeichnet): Cha's Landseer R. A. 1860.
Fa (Holz). 32×40 cm.

Lanzani, Polidoro, (1515—1565).

259. „SACRA CONVERSAZIONE" Madonna szt. Erzsébettel (Madonna m. d. hl. Elisabet).
Vászon (Leinwand). 78×99 cm. Illusztr. VII. tábl.

Largilliére, Nicolas de (1656—1746.) **modorában (in der Art des).**

260. FÉRFIARCKÉP (Männliches Bildnis).
Papir 15×15 cm.

László Fülöp Elek (Philipp Alexius), szül. (geb.) 1869.

261. NIŐ TANULMÁNYALAK (Frauenstudie). Jelezve (Bezeichnet): László Fülöp München 92.
Karton. 31×19 cm.

Latour, Mad. Elisabeth Marie de, (1750—1834).

261a. GYÜMÖLCSÁRUSITÁS AZ ERKÉLYEN (Obstkauf am Erker). Jelezve (Bezeichnet): M. De Latour 1828.
Fa (Holz). 37×29 cm.

Lemoyne François (1688—1737) **iskolája (Schule des).**

262. HERKULES A VÁLASZUTON (Herakles am Scheidewege).
Vászon (Leinwand). 52×41 cm.

Lépine, Stanislaus Victor Edouard, (1836—1892).

263. EGY VÁROSKA LÁTKÉPE (Ansicht eines Städtchens). Jelezve (Bezeichnet): „S. Lépine."
Vászon (Leinwand). 25×33 cm.

Lépine, Stanislaus Victor Edouard, (1836—1892).

264. TENGERI TÁJ (Marine). Jelezve (Bezeichnet): „S. Lépine."
Vászon (Leinwand). 20×27 cm.

Leprince, Jean Baptiste, (1733—1781). **után (nach ihm von) Polliard és (und) Embrun.**

265. TÖRÖK CSALÁD (Türkische Familie).
Szines rézkarc. Farbige Radierung. 49×37 cm.

Libay Lajos (Ludwig v.), (1814—1888).

266. A SZÜLŐK NYUGVÓHELYE (Ruhestätte der Eltern).
Ceruzarajz szinezve (Bleistiftzeichnung, koloriert). 12×13 cm.

Lieder Frigyes (Fritz), † 1859.

267. IDŐS HÖLGY ARCKÉPE (Bildnis einer älteren Dame). Jelezve (Bezeichnet): Lieder p. 1847.
Fa (Holz) 34×28 cm.

Lieder Frigyes (Fritz), † 1859.

268. IFJU HÖLGY ARCKÉPE (Bildnis einer jungen Dame). Jelezve (Bezeichnet): Lieder 831.
Aquarell. 24×19 cm., ovális.

Liezenmayer Sándor (Alexander), (1839—1898).

269. TANULMÁNY (Studie).
Ceruzarajz (Bleistiftzeichnung). 7×9 cm.

Liezenmayer Sándor (Alexander), (1839—1898).

270. IDILL (Idylle).
Vászon (Leinwand). 100×67 cm.

Liezenmayer Sándor (Alexander), (1839—1898).

271. SZERELEM (Die Liebe). A művész hagyatéki pecsétjével (Mit Nachlassenschaftsstempel des Künstlers).
Vászon (Leinwand). 68×55 cm. Illusztr. XXVIII. tábl.

Ligeti Antal (?) (Anton), (1823—1890).

272. LIGETI ANTAL ARCKÉPE 1849-BŐL (Bildnis des A. Ligeti aus 1849).
Vászon (Leinwand). 55×44 cm.

Ligeti Antal (Anton), (1823—1890).

273. A VESZPRÉMI APÁCAVÖLGY (Landschaft bei Veszprém). Jelezve (Bezeichnet): Ligeti A.
Vászon (Leinwand). 32×60 cm.

Linden, J., 19. század (Jahrhundert).

273a. NŐ VIRÁGKOSÁRRAL (Dame mit Blumenkorb). Jelezve (Bezeichnet): J. Linden.
Fa (Holz). 25×17 cm.

Lippay, 20. század (Jahrhundert).

274. NŐI ARCKÉP (Frauenbildnis). Jelezve (Bezeichnet).
Vászon (Leinwand). 42×34 cm.

Longhi, Alessandro, (1733—1813).

275. VELENCEI FARSANG (Karneval in Venedig).
Vászon (Leinwand). 61×42 cm.

Lorrain, Claude Gellée (1600—1681.) **után régi másolat (Alte Copie nach).**

276. A KIKÖTŐBEN (Im Hafen).
Vászon (Leinwand). 89×128 cm.

Löschinger Hugó, (1875—1912).

277. A FEHÉR LÓ (Das weisse Pferd).
Jelezve (Bezeichnet): L. H.

Lotz Károly (Karl), (1833—1904).

278. NŐI ARCKÉP (Damenbildnis). Jelezve (Bezeichnet): f. Lotz K.
Vászon (Leinwand). 147×58 cm.

Lotz Károly (Karl), (1833—1904).

279. ÁMOR ÉS (UND) PSYCHE. Jelezve (Bezeichnet): Lotz.
Aquarell. 10×11.5 cm., ives (bogenförmig).

Lotz Károly (Karl), (1833—1904).

280. FEKVŐ NŐI AKT (Liegender Frauenakt). Jelezve (Bezeichnet): Lotz Károly.
Vörös és fehér kréta (Rote u. weisse Kreide). 27×38 cm.

Lotz Károly (Karl), (1833—1904).

281. MÁRIA LÁTOGATÁSA ERZSÉBETNÉL (Heimsuchung Mariä). Jelezve (Bezeichnet): Lotz K.
Vászon (Leinwand). 50×30 cm.

Lotz Károly (Karl), (1833—1904).

282. VÁNDORLÓ CIGÁNYZENÉSZ (Musizierender Wanderzigeuner). Jelezve (Bezeichnet): Lotz K.
Fa (Holz). 31×25 cm. Illusztr. XXVII. tábl.

Lotz Károly (Karl), (1833—1904).

282a. 2 darab (Stücke). FRESKÓTERV (Wandmalereientwürfe).
Vászon (Leinwand). 122×95 cm.

Lotz Károly (Karl), (1833—1904).

282b. 2 darab (Stücke). FRESKÓTERV (Wandmalereientwürfe).
Vászon (Leinwand). 122×95 cm.

Lotz Károly (Karl), (1833—1904).

283. FIATAL LEÁNY ARCKÉPE (Bildnis eines jungen Mädchens). Jelezve a kép hátán (Bezeichnet auf d. Rückseite d. Bildes): Lotz Károly 1878.
Vászon (Leinwand). 77×68 cm.

Lotz Károly (Karl), (1833—1904).

284. BACCHUS ÉS (und) ARIADNE. Mennyezetfestmény főuri kastélyból (Plafondgemälde aus herrschaftlichem Schloss).
Vászon (Leinwand). Csillagalakban 200×200 cm. Illusztr. XXVI. tábl.

Lotz Károly (Karl), (1833—1904).

285. GALATHEA DIADALMA (Triumph der Galathea). A 286—291. számokkal együtt összefüggő frizt képez a 284. sz. mennyezetfestmény körül.
Vászon (Leinwand). 266×63 cm. Illusztr. XXVI. tábl.

Lotz Károly (Karl), (1833—1904).

286. A HÁROM GRÁCIA (Die drei Grazien). V. ö. 285. sz.
Vászon (Leinwand). 197×63 cm. Illusztr. XXVI. tábl.

Lotz Károly (Karl), (1833—1904).

287. BACCHUS FELLELI AZ ALVÓ ARIADNET (Bacchus findet die schlafende Ariadne). V. ö. 285. sz.
Vászon (Leinwand). 197×63 cm. Illusztr. XXVI. tábl.

Lotz Károly (Karl), (1833—1904).

288. ÁMOR ÉS (und) PSYCHE — HERAKLES ÉS (und) HEBE. 2 darab (2 Stück). V. ö. 285. sz.
Vászon (Leinwand). 143×63 cm. Illusztr. XXVI. tábl.

Lotz Károly (Karl), (1833—1904).

289. KÉT DEKORATIV RÉSZLET (Zwei dekorative Stücke). V. ö. 285. sz.
Vászon (Leinwand). 110×63 cm.

Lotz Károly (Karl), (1833—1904).

290. IRIS. — MERKUR. Két darab (2 Stück). V. ö. 285. sz.
Vászon (Leinwand). 145×63 és 140×63 cm.

Lotz Károly (Karl), 1833—1904).

291. KÉT DEKORATIV RÉSZLET (Zwei dekorative Stücke). V. ö. 285. sz.
Vászon (Leinwand). 100×63 és 110×63 cm.

Machard, Jules Louis, szül. (geb.) 1839.

292. NŐI AKT (Frauenakt). Jelezve (Bezeichnet): „J. Machard".
Vászon (Leinwand). 22.5×41 cm.

Magyar festő (Ungarisch), 18. század (Jahrhundert).

200 292a. A NAGYSÁROSI RÁKÓCZI VÁR (Rákóczischloss in Nagysáros).
Vászon (Leinwand). 62×76 cm.

Magyar festő (Ungarisch), 19. század eleje (Anf. 19. Jahrhundert).

400 293. I. FERENC KIRÁLY ARCKÉPE (Bildnis d. Königs Franz I.)
Vászon (Leinwand). 50×39 cm.

Magyar festő (Ungarisch), 1830 körül (um).

40 294. MAGYAR VÁROSRÉSZLET (Ansicht aus einer ungar. Stadt).
Aquarell. 17×23 cm.

Magyar festő (Ungarisch), 19. század második fele (2. Hälfte 19. Jahrhundert).

100 295. SZABADSÁGHARCBELI JELENET (Szene aus dem Freiheitskriege).
Fa (Holz). 37×66 cm.

Magyar festő (Ungarisch), 19. század második fele (2. Hälfte 19. Jahrhundert).

100 296. SZABADSÁGHARCBELI JELENET (Szene aus dem Freiheitskriege).
Fa (Holz). 37×66 cm.

Magyar festő (Ungarisch), 19. század második fele (2. Hälfte 19. Jahrhundert).

100 297. SZABADSÁGHARCBELI JELENET (Szene aus dem Freiheitskriege).
Fa (Holz). 37×66 cm

Magyar festő (Ungarisch), 19. század második fele (2. Hälfte 19. Jahrhundert).

100 298. SZABADSÁGHARCBELI JELENET (Szene aus dem Freiheitskriege).
Fa (Holz). 31×107 cm.

Magyar festő (Ungarisch), 19. század (Jahrhundert).

15 299. FÉRFIARCKÉP (Männerbildnis).
Vászon (Leinwand). 54×43 cm.

Magyar festő (Ungarisch), 19. század (Jahrhundert).

20 300. TENGERPART (Seeufer).
Vászon (Leinwand). 13×26 cm.

Magyar Mannheimer Gusztáv, szül. (geb.) 1859.

301. MAGYAR TÁJ SZÉNÁSSZEKÉRREL (Ung. Landschaft mit Heuwagen). Jelezve (Bezeichnet): Mannheimer G. 96.
Vászon (Leinwand). 76×104 cm.

Magyar Mannheimer Gusztáv, szül. (geb.) 1859.

302. VÁROSKÉP (Stadtbild). Jelezve (Bezeichnet): M. G.
Fa (Holz). 16×26 cm.

Magyar Mannheimer Gusztáv, szül. (geb.) 1859.

303. FAVÁGÓK (Holzhacker). Jelezve (Bezeichnet): Mannheimer G.
Tussfestmény (Tuschmalerei). 20×31 cm.

Magyar Mannheimer Gusztáv, szül. (geb.) 1859.

304. FOLYÓPARTON (Am Gestade). Jelezve (Bezeichnet): Magyar Mannheimer.
Fa (Holz). 21×31 cm.

Makart, Hans von, (1840—1884).

305. BACCHUS ÉS (und) ARIADNE.
Vászon (Leinwand). 48×76 cm. Illusztr. XVIII. tábl.

Makart, Hans von, (1840—1884).

305a. FELOLVASÁS A PARKBAN (Vorlesung im Park). Jelezve (Bezeichnet): Makart.
Fa (Holz). 86×66 cm.

Makay Fülöp (Philipp), 19. század (Jahrhundert).

306. ÖREG FÉRFI ARCKÉPE (Bildnis eines alten Mannes). Jelezve (Bezeichnet): Makay Ph.
Vászon (Leinwand). 65×52 cm.

Makó Bertalan, 20. század (Jahrhundert).

307. MENEKÜLŐ SZÉKELY ANYÁK (Fliehende Szeklerinnen). Jelezve (Bezeichnet): Makó Bertalan 916.
Vászon (Leinwand). 76×80 cm.

Mányoki Ádám, (1673—1757).

308. CONSTANTINA OROSZ NAGYHERCEGNŐ ARCKÉPE (Bildnis der russ. Grossfürstin Konstantine). A művész e képet 1713-ban festette Varsóban, Erős Ágost szász és lengyel király megbizásából. A drezdai orsz. levéltárban loc. 13008. sz. a. megvan Mányoky sajátkezü nyugtája tizenhét festményről. 8. sz. a. ezen képért 20 kettős aranyat számitott fel. A kép a volt szász király tulajdonából való (Aus den Besitze des gew. sächs. Königs).
Vászon (Leinwand). 156×124 cm.

Marastoni József (Joseph), (1834—1895).

309. A CSÓK (Der Kuss). Jelezve (Bezeichnet): Marastony J. A. 1869.
Vizfestmény (Aquarell). 22×32 cm.

Markó András (Andreas), (1824—1895).

310. OLASZ TÁJ (Ital. Landschaft).
Vászon (Leinwand). 27×37 cm.

Markó András (Andreas), (1831—1895).

311. OLASZ TÁJ (Ital. Landschaft). Jelezve (Bezeichnet): Markó András 1852.
Vászon (Leinwand). 48×63 cm.

Markó Ferenc (Franz), szül. (geb.) 1834.

312. SZODOMA PUSZTULÁSA (?) (Untergang von Sodoma ?). Jelezve (Bezeichnet): F. Markó fec. 1857.
Fa (Holz). 22×26 cm.

Markó Ferenc (Franz), szül. (geb.) 1834.

313. MAGYAR TÁJ ALAKOKKAL (Ung. Landschaft mit Figuren). Jelezve (Bezeichnet): Markó 1864.
Vászon (Leinwand). 34×40 cm.

Markó Károly id. (Karl d. Ä.), (1790—1860).

314. OLASZ TÁJ (Italien. Landschaft).
Vászon (Leinwand). 13×16 cm.

Markó Károly id. (Karl d. Ä.), (1790—1860).

315. OLASZ TÁJ (Italien. Landschaft). Jelezve (Bezeichnet): C. Markó Romae 1838.
Vászon (Leinwand). 76×99 cm. Illusztr. XXII. tábl.

Markó Károly ifj. (Karl d. J.), (1822—1891).

316. ARATÁS (Ernte). Jelezve (Bezeichnet): Markó C.
Vászon (Leinwand). 29×43 cm.

Markó Károly ifj. (Karl d. J.), (1822—1891).

317. ARATÓK (Erntende Bauern). Jelezve (Bezeichnet): C. Markó.
Vászon (Leinwand). 20×26 cm.

Markó Károly ifj. (Karl d. J.), (1822—1891).

318. DOMBOS UT (Hügelweg). Jelezve (Bezeichnet): C. Markó A. 1846. (A. = Appeggi).
Vászon (Leinwand). 55×58 cm.

Märkler, 19. század közepe (Mitte des 19. Jahrhunderts).

319. NŐI ARCKÉP (Damenbildnis). Jelezve (Bezeichnet): Märkler.
Vizfestmény (Aquarell). 27×22 cm. Ovális.

Martiny S., 19. század (Jahrhundert).

320. FÉRFI ARCKÉP 1817-ből (Männliches Bildnis aus 1817).
Fa (Holz). 16×14 cm.

Marty, J. A., 19—20. század (Jahrhundert).

321. A RÉTEN (Auf der Wiese). Jelezve (Bezeichnet).
Vászon (Leinwand). 34×41 cm.

Matieska Jenő (Eugen).

322. FENYVES HEGYOLDAL (Bergabhang mit Tannen). Jelezve (Bezeichnet): Maticska J.
Karton. 15×26 cm.

Mayr, Heinrich von, (1806—1871).

323. MAGYAR TÁJ (Ungarische Landschaft).
Vizfestmény (Aquarell). 15×24 cm.

Mednyánszky László báró (Ladislaus), (1852—1919).

324. KÉSŐ ŐSSZEL (Im Spätherbst). Jelezve (Bezeichnet): Jeszenszky Sándornak hive Mednyánszky.
Vászon (Leinwand). 95×121 cm.

Mednyánszky László báró (Ladislaus), (1852—1919).

325. SZÉTLŐTT FALU (Zerschossenes Dorf). Jelezve (Bezeichnet): Mednyánszky.
Vászon (Leinwand). 43×60 cm.

Mednyánszky László báró (Ladislaus), (1852—1919).

326. FOLYÓ PARTJÁN (Am Ufer). Jelezve (Bezeichnet): Mednyánszky.
Fa (Holz). 30×34 cm.

Mednyánszky László báró (Ladislaus), (1852—1919).

327. KÁRPÁTI TÁJ (Karpathenlandschaft). Jelezve (Bezeichnet): Mednyánszky.
Vászon (Leinwand). 59×73 cm.

Mednyánszky László báró (Ladislaus), (1852—1919).

328. A KERT TAVASSZAL (Der Garten im Frühling). Jelezve (Bezeichnet): Mednyánszky.
Vászon (Leinwand). 23×33 cm.

Mednyánszky László báró (Ladislaus), (1852—1919).

329. SZÜRKÜLET (Morgendämmerung). Jelezve (Bezeichnet): Mednyánszky.
Aquarell. 31×39 cm.

Mednyánszky László báró (Ladislaus), (1852—1919).

330. FACSOPORT (Baumgruppe). Jelezve (Bezeichnet): Mednyánszky László, Ferencváros.
Aquarell. 29×41 cm.

Mednyánszky László báró (Ladislaus), (1852—1919).

331. PARASZTTANULMÁNYFEJ (Bauernstudienkopf). Jelezve (Bezeichnet): Mednyánszky Beczkó·
A művész hagyatékából. (Aus der Nachlassenschaft des Künstlers).
Aquarell. 39×29 cm.

Mednyánszky László báró (Ladislaus), (1852—1919).

332. A FJORDBAN (Im Fjord). Jelezve (Bezeichnet): Pálmay Józsefnek Mednyánszky.
Vászon (Leinwand). 40×50 cm.

Mednyánszky László báró (Ladislaus), (1852—1919).

333. MOSÁS A TÓPARTON (Wäsche am Teiche). Jelezve (Bezeichnet): Mednyánszky.
Vászon (Leinwand). 34×42 cm.

Mednyánszky László báró (Ladislaus), (1852—1919).

334. KÖDÖS HEGYCSUCSOK (Neblige Höhen). Jelezve (Bezeichnet): Mednyánszky.
Fa (Holz). 24×32 cm.

Melegh Gábor (Gabriel), (1801—1835).

335. JELENET A MAGYAR TÖRTÉNELEMBŐL (Szene aus der ung. Geschichte). Jelezve (Bezeichnet): G. Melegh pinx.
Ceruzarajz (Bleistiftzeichnung). 10×8 cm.

Ménageot, Francois Guillaume, (1744—1816).

336. FÉRFIARCKÉP (Männl. Bildnis). A 337. sz. párdarabja (Gegenstück von Nr. 337). Jelezve (Bezeichnet): F. Menageot.
Fa (Holz). 25×20 cm. Ovális. Illusztr. XVII. tábl.

Ménageot, Francois Guillaume, (1744—1816).

337. NŐI ARCKÉP (Damenbildnis). A 336. sz. párdarabja (Gegenstück von Nr. 339). Jelezve (Bez.): F. Ménageot 1798.
Fa (Holz). 25×20 cm. Ovális. Illusztr. XVII. tábl.

Mendlik Oszkár, szül. (geb.) 1871.

338. VIHAROS TENGER (Stürmischer See). Jelezve (Bezeichnet): Mendlik.
Vászon (Leinwand). 45×54 cm.

Mercier L., 19. század (Jahrhundert).

339. TÉLEN AZ ERDŐBEN (Winter im Walde). Jelezve (Bezeichnet): L. Mercier.
Fa (Holz). 31×21 cm.

Mérő István (Stephan), szül. (geb.) 1873.

340. SZIKLÁS TENGERPART (Felsiges Ufer). Jelezve (Bezeichnet): Mérő.
Vászon (Leinwand). 51×75 cm.

Mészöly Géza, (1844—1887).

341. ALKONYATKOR (Abenddämmerung). Jelezve (Bezeichnet): Mészöly.
Fa (Holz). 14×18 cm.

Mészöly Géza, (1844—1887).

342. TÁJKÉP LIBAPÁSZTORLÁNNYAL (Landschaft mit Gänsehüterin). Jelezve (Bez.): M. G.
Vászon (Leinwand). 30×22 cm. Illusztr. XXI. tábl.

Mészöly Géza, (1844—1887).

343. TÓPARTI HÁZ (Haus am Teiche). Jelezve (Bezeichnet): M. G.
Ceruzarajz (Bleistiftzeichnung). 7×10 cm.

Mészöly Géza, (1844—1887).

344. ÉSZAKI VÁROS CSATORNÁVAL (Kanal in einer nordischen Stadt).
Fa (Holz). 22×16 cm.

345. METSZET, két darab, szines (Zwei farbige Stiche). N. R. Bigg után metszette Duthé. A fiatal matróz történetéből (Aus dem Leben des jungen Matrosen).
Minden darab (Jedes Stück) 29×33 cm.

Micheli, Parrasio modorában (in der Art des), 16. század vége, Velence (Ende 16. Jahrhundert, Venedig).

346. FÉSÜLKÖDŐ NŐ (Frau bei der Toilette).
Vászon (Leinwand). 58×47 cm.

Mignard, Pierre (1612—1695.) **iránya (Richtung des).**

347. NŐI ARCKÉP (Damenbildnis).
Vászon (Leinwand). 63×42 cm.

Mihalik Dániel, (1869—1910).

348. TAVASZI SZINEK (Frühlingsfarben). Jelezve lent jobbra (Bez. unten rechts): Mihalik.
Lemezpapir (Karton). 35×54 cm.

Mihalik Dániel, (1869—1910).

349. RÓZSACSENDÉLET (Rosenstilleben). Jelezve (Bezeichnet): Mihalik Dániel Buda 889.
Vászon (Leinwand). 50—32 cm.

Mihalik Dániel, (1869—1910).

350. MOSÁS A PATAKBAN (Wäsche im Bach). Jelezve (Bezeichnet): Mihalik D.
Vászon (Leinwand). 15×19,5 cm.

Millais, Sir John Everett, (1829—1896).

352. GYERMEKARCKÉP (Kinderbildnis). Jelezve (Bezeichnet): „Jh. Millais."
Ceruzarajz (Bleistiftzeichnung). Ovális. 20×15 cm.

Moitte, François Auguste (1750—1790.) **M. T. Bourrit után (nach).**

353. 2 darab. A CHAMOUNI-I GLECCSER ÉS FORRÁS (Gletscher und Quelle von Chamouni).
Szinezett rézmetszetek (Colorierte Kupferstiche). 27×37 cm.

Molenaer, Jan Miense, (1610—1668., Haarlem).

354. MELEGEDŐ PARASZTOK (Bauern am Herde). Jelezve (Bezeichnet): J. Molenaer.
Fa (Holz). 22×29 cm.

Molnár József (Joseph), (1821—1899).

355. KÉRDÉS ÉS FELELET (Frage und Antwort). Jelezve (Bezeichnet): „Molnár J."

Molnár József (Joseph), (1821—1899).

356. ARABOK A KUTNÁL (Araber am Brunnen). Jelezve (Bezeichnet): Molnár J. 1859.
Vászon (Leinwand). 75×95 cm.

Montagna, Bartolommeo (1450—1523.) **mühelye (Werkstatt des).**

357. TRÓNOLÓ MADONNA KER. SZT. JÁNOSSAL ÉS SZT. MARGITTAL (Thronende Madonna m. d. heil. Joh. d. Täufer u. Magdalena).
Fa (Holz). 44×35 cm. Illusztr. I. tábl.

Moretto, Alessandro Bonvicino da Brescia (1498—1554) **követője (Nachfolger).**

358. SZENT KATALIN KÉT DONÁTOR NŐVEL (Die hl. Katharina mit zwei Stifterinnen). A Kilényi-gyüjteményből (Aus der. Slg. Kilényi). Lent donátorokra vonatkozó latin felirás és az 1568. évszám (Unten auf die Stifter bezügliche lateinische Inschrift und die Jahreszahl 1568).
Vászon (Leinwand). 206×152 cm.

Munkácsy Mihály (Michael), (1844—1900).

359. MENNYEZETVÁZLAT (Plafondskizze).
Vászon (Leinwand). 98×98 cm.

Munkácsy Mihály (Michael), (1844—1900).

360. SZINVÁZLAT A BÉCSI HOFMUSEUM MENNYEZETKÉPÉHEZ (Farbenskizze zum Deckengemälde des Wiener Hofmuseums). Jelezve (Bezeichnet): M. de Munkácsy.
Vászon (Leinwand). 62×79 cm. Illusztr. XX. tábl.

Munkácsy Mihály (Michael), (1844—1900).

361. ANYA GYERMEKÉVEL (Mutter mit Kind). Jelezve (Bezeichnet): A Madame la contesse Hoyos avec de respectueux homage M. de Munkácsy 1885.
Fa (Holz). 35×26.5 cm. Illusztr. XX. tábl.

Munkácsy Mihály (Michael), (1844—1900).

362. OLVASÁS KÖZBEN (Beim Lesen). Jelezve (Bezeichnet): M. de Munkácsy.
Fa (Holz). 115×89 cm. Illusztr. XIX. tábl.

Munkácsy Mihály (Michael), (1844—1900).

263. AZ IVÓK (Die Trinker). Befejezetlen kép a művész fiatal korából (Unvolländetes Bild aus der Jugendzeit des Meisters).
Vászon (Leinwand). 86×110 cm.

Murillo, Bartolomé Estéban, (1618—1682).

364. SZT. JÓZSEF ÁLMA (Traum des hl. Joseph). Jelezve a főalak feje fölött (Bezeichnet über dem Kopf d. Hauptfigur): B. E. Murillo f. 1645. A művész korai idejéből (Aus der Frühzeit d. Meisters).
Vászon (Leinwand). 124×170 cm. Illusztr. VII. tábl.

Myn, Robert van der, szül. (geb.) 1724.

365. CSENDÉLET NYULLAL ÉS SZÁRNYASOKKAL (Stilleben mit Hase und Geflügel). Jelezve lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): R. van der Myn Fe 1756.
Vászon (Leinwand). 75×62 cm.

Mytens, Martin van, (1695—1770).

366. KATALIN CÁRNŐ ARCKÉPE (Bildnis der Zarin Katharine).
Vászon (Leinwand). 88×72 cm. Illusztr. XVIII. tábl.

Neer, Aert van der (1603—1677.) **követője (Nachfolger des).**

367. HOLDFÉNYES TÁJ (Mondscheinlandschaft).
Fa (Holz). 42×52 cm.

Német festő (Deutsch), 16. század (Jahrhundert).

368. NŐI ARCKÉP (Damenbildnis).
Fa (Holz). 45×38 cm.

Német festő (Deutsch), 18. század eleje (Anfang des 18. Jahrhunderts).

369. MÁRIA NEVELTETÉSE (Erziehung Mariä).
Vászon (Leinwand). 50×41 cm.

Német festő (Deutsch), 18. század (Jahrhundert).

370. A FAHID (Die Holzbrücke).
Vászon (Leinwand). 20×24 cm.

Német festő (Deutsch), 18. század (Jahrhundert).

371. SZT. PÉTER (Der hl. Petrus). A következő szám párdarabja (Gegenstück der folg. Nr.)
Pergament. 13.5×9.5 cm.

Német festő (Deutsch), 18. század (Jahrhundert).

372. SZT. PÁL (Der hl. Paulus). Előbbi szám párdarabja (Gegenstück der vorigen Nr.).
Pergament. 14×9.5 cm.

Német festő (Deutsch), 18. század (Jahrhundert).

373. CSATAKÉP (Schlachtenbild).
Vászon (Leinwand). 47×70 cm.

Német festő (Deutsch), 18. század (Jahrhundert).

374. IFJ. JAKAB APOSTOL (Apostel Jakobus d. J.).
Vászon (Leinwand). 49×38 cm.

Német festő (Deutsch), 1780 körül (um).

375. 2 darab *a*) FÉRFI KOSZTÜMKÉP (Männl. Kostümbild) Romeo.
b) NŐI KOSZTÜMKÉP (Damenkostümbild) Julia.
Fa (Holz). 36×49 cm.

Német festő (Deutsch), 18. század vége (Ende des 18. Jahrhunderts).

376. 2 darab *a)* ÁMOR MEGKÖTÖZI AZ ALVÓ LEÁNYT (Ein Mädchen von Amor gefesselt).
b) A LEÁNY LEFEGYVERZI ÁMORT (Das Mädchen entwaffnet Amor).
Fa (Holz). Mindegyik (jedes). 32×40 cm.

Német festő (Deutsch), 19. század eleje (Anfang des 19. Jahrhunderts).

377. GYÜMÖLCSCSENDÉLET (Obststilleben).
Vászon (Leinwand). 56×72 cm.

Német festő (Deutsch), 19. század eleje (Anfang des 19. Jahrhunderts).

378. CSÁBITÁS (Die Verführung).
Vászon (Leinwand). 55×62 cm.

Német festő (Deutsch), 19. század (Jahrhundert).

379. HAVASVIDÉKI TÁJ (Hochgebirgslandschaft).
Vászon (Leinwand). 26×50 cm.

Németalföldi festő (Niederländisch), 17. század (Jahrhundert).

380. FIATAL LEÁNY (Junges Mädchen).
Vászon (Leinwand). 93×70 cm.

Neogrády Antal (Anton), szül. (geb.) 1861.

381. TILTOTT ÖRÖMÖK (Verbotene Freuden). Jelezve (Bezeichnet): Neogrády.
Vízfestmény (Aquarell). 34×23 cm.

Normann, Eilert Adelsteen, szül. (geb.) 1848.

382. NORVÉGIAI TÁJ (Norwegische Landschaft). Jelezve (Bezeichnet): A. Normann.
Vászon (Leinwand). 48×72 cm.

Olasz festő (Italienisch), 16. század (Jahrhundert).

383. TANULMÁNY A JÉZUS-GYERMEKHEZ (Studie zu einem Jesuskind).
Krétarajz (Kreidezeichnung). 44×55 cm.

Olasz mester (Italienisch), 17. század (Jahrhundert).

384. EGY VEZÉR ELESTE. Töredék. (Tod eines Feldherrn. Fragment).
Vászon (Leinwand). 69×81 cm.

Olasz festő (Italienisch), 17. század (Jahrhundert).

385. HÁGÁR A PUSZTÁBAN (Hagar in der Wüste).
Vászon (Leinwand). 121×240 cm.

Olasz festő (Italienisch), 18. század eleje (Anfang des 18. Jahrhunderts).

386. SZENT CSALÁD (Heilige Familie).
Vászon (Leinwand). 43×35 cm.

Orlai Petrics Soma, (1822—1880).

388. 2 darab (Stück). A FESTŐ APJÁNAK ÉS ANYJÁNAK ARCKÉPEI (Bildniss des Vaters und der Mutter des Malers).
Vászon (Leinwand). 60×46 cm.

Ostade, Isaac van, (1621—1649).

389. ÉLÉSKAMRA (Speisekammer). A szerzőmegnevezés a kép hátán található régi képtári jelzés mellett a kép stiluskarakterének jegyein alapul. (Die Malerbenennung wird ausser der auf der Rückseite befindlichen alten Galeriebezeichnung durch den Stilcharakter des Bildes begründet.) A Kilényi-gyüjteményből (Aus der Slg. Kilényi).
Fa (Holz). 30.5×22.5 cm.

Osztrák festő (Österreichisch), 17—18. század (Jahrhundert).

391. EGY SZENT NŐ CSODATÉTELEI (Wundertaten einer Heiligen).
Vászon (Leinwand). 75×43 cm.

Osztrák festő (Österreichisch), 18. század (Jahrhundert).

392. I. JÓZSEF CS. ÉS K. ARCKÉPE. — AMÁLIA WILHELMINA CS. ÉS KIR.-NŐ ARCKÉPE. 2 darab. (Bildnisse von Kaiser Joseph I. und Frau. 2 St.)
Vászon (Leinwand). 91×72 cm.

Osztrák festő (Österreichisch), 18. század vége (Ende des 18. Jahrhunderts).

393. FÉRFIARCKÉP (Männl. Bildnis).
Vászon (Leinwand). 69×54 cm.

MDK

Ipoly Sándor

Aradi N: A m.tört.festészet az 1880-as évektől az 1919-es Tanácsköst.ig. Művtört. Dok. Közp. 1954-55. Bp. 1957. 294 l.

Erhel

Ipolyi Sándor

A Nemzeti Szalonban rendezett kiállitáson szereplő müveiről elismeréssel nyilatkozik a kritika, s mint mondja: kitünő munkáival hozzájárult a tárlat nagy sikeréhez. "Hónapról-hónapra" c. rovat közleménye.

Otthon, Bp. 1902. április hó
61. lap.

Megjegyezzük, hogy az »1900. évi Párisi Nemzetközi kiállításon tartandó kongresszusnak Szabályzata« a kiállítás m. kir. kormánybiztosságánál (Bécsi-utca 3. sz.) kapható.

Vásárlások a Téli Kiállításon.

(Folytatás.)

Az elmult hét folyamán a Téli Kiállításon a következő újabb vásárlások történtek:

87. Schutt Elemér: »Őszi reggel«, olajfestmény; a karácsonyi kiállításból; vevője: Csathó Imre.

88. Kubányi Lajos: »Adjon Isten jó munkát«, olajfestmény; vevője: Hontvármegye, társulati nyerő tag.

89. Klaber Gyula: »Temető«, olajfestmény; vevője: Polgári Kereskedelmi testület, társulati nyerő tag.

Az eddigi vásárlások összege *18,272 forintot* tesz ki, mely összegből *3400 forintot* társulatunk pénztára fizet ki az illető művészeknek.

Művészeti hírek.

— **A király és a kormány művásárlása.** Megírtuk már, hogy úgy Ő Felsége a király, mint a kormány vásárlásaira vonatkozólag a javaslatok már fölmentek az illetékes tényezőkhöz, de lapunk zártáig a vásárlások ügyének végleges elintézése még nem történt meg, amennyiben a művészekkel való alkudozások még mindig folyamatban vannak. Reméljük, hogy a kiállítás bezárásáig — hiszen még kilenc nap van hátra — az alkudozások befejeződnek és a művészek is hozzájutnak műveik várva-várt vételárához.

—

— **Zichy Mihály levele.** Az orosz fővárosban élő nagy hazánkfia, *Zichy* Mihály festőművész, a *Lotz-Album* ügyében az alábbi érdekes levelet intézte *Benczur* Gyulához, a végrehajtó-bizottság elnökségének buzgó tagjához:

Január 2, 1899.

Mélyen tisztelt Nagysád

Bocsánatot kérek azért, hogy csak a második fölszólításra válaszolok a n. t. hölgybizottságnak. Távollétem és betegségem okoztak ezt a késedelmet

Úgy rendelkeztem, hogy a Magyar Földhitelintézet 15 forintokat egy Lotz-Album díszpéldányáért a hölgybizottság rendelkezésére az én nevemben készen tartson.

Igen szép és követésre méltó a cél, melyet a magyar hölgyek, ezek a minden szépnek, jónak, magasröptü eszmének őrangyalai, maguknak kitüztek, nem is kételkedem azon, hogy ezt varázstehetségük ellenállhatlan erejével el ne érjék, — ce que femme veut Dieu le veut!

Legőszintébb mély tiszteletemet bizonyítván kedves férjének

mindkettőjüknek boldog újévet kiván

hivük

Zichy Mihály.

—

— **A Téli kiállítás** még mindig igen nagy látogatottságnak örvend. A megnyitás óta a tárlatot közel 23.000 fizető látogató nézte meg, úgy hogy a tagokkal és állandó jegyesekkel együtt az összes látogatók számát bátran 30.000-re tehetjük, ami, tekintettel a mult évi téli tárlat látogatottságának csekély voltára, igen szép eredmény. Sajnálattal regisztráljuk ezzel szemben, hogy a Tanáregyesület merev állásfoglalása következtében az iskolák ifjusága köréből a kiállítást az elmult héten egyáltalában nem látogattak, ami legalább is furcsa respektálása a miniszter erre vonatkozó rendeletének. A csütörtöki zeneestély alkalmával megint ezrekre menő tömeg hullámzott a Műcsarnokban, ahol a téli tárlat keretében e hó 12-ikén lesz az *utolsó* zeneestély. Ismételten megemlítjük, hogy a még két vasárnapon a tárlat *délután 1—4 óra* közt az *ingyenes közönség* számára *belépődij nélkül*, 5—8 közt pedig a rendes — egy korona — belépődij mellett megtekinthető. A harminc kros képes tárgymutatónak még mindig nagy a kelendősége s az eladott példányok száma, már jóval meghaladja a *hétezret*.

—

— **A társulati plakátpályázat eredménye.** A társulatunk által az ez évi tavaszi nemzetközi kiállítás plakátjára hirdetett pályázat határideje január 2-dikán déli 12 órakor járt le, amikorra összesen tíz művésztől való tizennyolc pályamű érkezett be. A pályaművek felett a társulat művészeti-bizottsága január 3-ikán tartott ülésén itélkezett, melyen *Kardos* Gyula előadó elnöklése mellett *Dudits* Andor, *Márk* Lajos, *Róna* József, *Tornai* Gyula, *Ujváry* Ignác és *Vastagh* György bizottsági tagok voltak jelen, és az 500 koronás dijat négy szóval három ellenében a »Zöld« jeligés pályaműnek javasolták kiadatni. Az igazgatóság hozzájárult a bizottság javaslatához és a »Zöld« jeligés pályaműnek itélte oda a dijat. A jeligés levélke felbontása után kitünt, hogy a dijazott tervezet szerzője: *Vaszary* János. Ezenkivül a bizottság *Mannheimer* Gusztáv, *Fényes* Adolf és *Ipoly* Sándor tervezeteit megvételre ajánlotta a választmánynak, mely az ajánlott tervezetek megvásárlását el is határozta.

—

szerint valamely tervező művész és műiparos, illetve több személy közreműködésével jött létre: a pályabíróság a fenforgó körülmények kellő figyelembevétele mellett határozza meg, hogy az érem esetleg önállóan egy, vagy együttesen több közreműködőnek ítélendő-e meg? — A pályabíróság tagjai: a) Az orsz. magyar iparművészeti múzeum igazgatója és őre. b) Az orsz. magyar iparművészeti iskola igazgatója. c) Az iparművészeti társulatnak választmánya által titkos szavazás útján választott két kiküldöttje. d) A vallás- és közoktatásügyi minisztérium képviselője. e) A kiállítók két bizalmi férfia.«

A szembenálló két fél nyilatkozatát egyelőre minden megjegyzés nélkül közöljük, még pedig azért, mert a pályabíróság elnökének a nyilatkozatában, a miniszter végleges döntése előtt, kötelező diszkrécióból származó bizonyos tartózkodást veszünk észre, aminek következtében a vitás ügyet még nem tartjuk arra eléggé megvilágítottnak, hogy ítéletet mondjunk. Reméljük, hogy a miniszter elhatározásának nyilvánosságra hozatala után a pályabíróság elnöke részletesebben kimagyarázza fentebbi nyilatkozatának ezt a passzusát: »*annyi bizonyos, hogy a zsüri álláspontjára vonatkozó állítások nem felelnek meg a valóságnak*«, — mert nézetünk szerint az egész kérdésnek ez a sulypontja.

Az 1900. évi Párisi Nemzetközi kiállítás kongresszusai.

Az 1900. évi Párisi Nemzetközi kiállítás m. kir. kormánybiztossága a napokban küldte szét az érdekelteknek a kiállításon tartandó kongresszusok szabályzatát, amelyet tekintettel az esetleg tartandó művészeti vagy műtörténeti kongresszusokra, röviden a következőkben ismertetünk:

Az 1900-ik évi kiállítás nemzetközi kongresszusai tizenkét csoportba vannak beosztva, amelyek közül a *művészet, iparművészet és műtörténelem* a II-ik csoportba tartozik.

Az 1900. évi kiállítás kongresszusai a francia kormány védnöksége alatt állanak.

A kormány védnöksége a közigazgatási hatóságokat, a kongresszuson nyilvánított vélemények vagy az ott hozott határozatok tekintetében semmiképpen sem feszélyezheti.

A kongresszusokra vonatkozó összes levelezések a vezérbiztoshoz (Commisaire général) címzendők. (M. Alfred *Picard*, Commisaire général de l' Exposition international de 1900. Paris. 2. Avenue Rapp.)

A művészet vagy műtörténelem körébe vágó kongresszusokra vonatkozó kérelmek és azoknak szervezetét illető kérdések tanulmányozásáról külön csoportbizottság gondoskodik, mely saját kebeléből elnököt, alelnököt és titkárt választ. E bizottság javaslatainak a fölülbírálása az országos bizottság hatáskörébe tartozik, melynek a csoportbizottság elnöke és alelnöke is tagjai.

Az országos bizottság tagjai minden kongresszuson szabad bemeneti joggal birnak, tanácskozási joggal azonban csak azokon a kongresszusokon vehetnek részt, amelyeknek tagjai.

A különféle kongresszusok megtartását indítványozó bejelentéseknek tartalmazniok kell az illető kongresszus általános programját és a kongresszus által elérni szándékolt cél megjelölését is. A bejelentő kérvényben fölsorolandók a kongresszus megtartását kezdeményező személyek neve és megjelölendő az is, hogy a bejelentett kongresszus mennyiben képezi valamely előbbeni kongresszus folytatását.

A csoportbizottságok mindenike saját illetőségi körében megállapítja ama kongresszusok jegyzékét, melyeknek megtartását kívánatosnak tartja; a vezérbiztos ezt a jegyzéket az országos bizottság felülvizsgálata alá bocsátja.

Minden kongresszus számára külön szervező-bizottság alakíttatik, melynek föladata a kongresszusi munkálatokat előkészíteni és a kongresszust az igazgatóságnál képviselni. A szervező-bizottságokat a csoportbizottságok előterjesztésére az országos bizottság véleményének a meghallgatása után a vezérbiztos nevezi ki. A kongresszus megtartását kezdeményező személyek tagjai a szervező-bizottságnak.

A szervező-bizottságok a kongresszusi tanácskozások általános programját, az előre készítendő jelentés tárgyát képező kérdések és a kiszemelt előadók névjegyzékét, az ülések előreláthatő számát, az illető kongresszus megtartására javaslatba hozott időpontot és a gyülések számára szükséges helyiségekre vonatkozó kívánságokat legkésőbb *1899. október hó 1-ig* a kiállítás igazgatósága elé terjeszteni kötelesek.

Az üléseken csak kongresszusi tagok, a francia hatóságok kiküldöttei és a külföldi kormányok kiküldöttei terjeszthetnek be munkálatokat és vehetnek részt a vitatkozásokban és tanácskozásokban.

A kongresszusi jegyzőkönyvek kinyomatásáról és kiadásáról, valamint az ellenőrzésről az országos bizottság gondoskodik. A közétételből eredő költségek a kiállítás igazgatóságát terhelik.

képzőművészeti szakkönyvtárunk. Értem a mintarajziskola könyvtárát, mely elég tekintélyes a tizezrekre menő műlapok nélkül is, mely a külföldi folyóiratokkal is rendelkezik és amelynek csak egy hibája van: az, hogy nem nyilvános. Meg kell tehát ezt az egy hibáját is szüntetni! A javasolt olvasóterem helyett ezt a könyvtárt kellene megnyitni a közönségnek, mint most az *Iparművészeti Társulat* a magáét megnyitotta s mint az akadémiák könyvtára külföldön nyitva van. Ha a műlapok tárát nem tanácsos is megnyitni, nyiljék meg legalább a kézikönyvek tára, melyből a laikus tudást szerezhetne. Hadd emelkedjék a művészeti tudás és izlés! Hadd legyen a művészet minél előbb népszerü a magyar földön!

E nagy, modern cél útjában számbavehető elvi akadály alig állhat, a pénzbeli vagy adminisztrativ akadályokat pedig el tudja hárítani *Wlassics* miniszter erős jótevő keze. A megelőző lépés azonban szükségképpen a képzőművészeti Tanácsnak, *vagy még inkább* a most összehívott művészeti ankétnak jut. Ha ez illetékes fórumok valamelyike fölhívná a miniszter figyelmét a köz szükségletére, ha előterjesztene neki egy, a mintarajziskola soktapasztalatu igazgatója s könyvtáros tanára véleménye alapján megtervezett, jó könyvtárszabályzatot, akkor bizonnyal nem habozna az *első magyar »szépművészeti miniszter«* hogy életre hívja *az első magyar nyilvános szakkönyvtárt!*

Budapest, 1899 január 2. *K. K*

Rippl-Rónai József és az iparművészeti aranyérem zsürije.

Az iparművészeti nagy aranyérem pályabirósága, mely *Radisics* Jenő, az Iparművészeti Múzeum igazgatója elnöklése mellett K. *Lippich* Elek, *Ráth* György, *Lipthay* Béla báró, *Gelléri* Mór, *Thék* Endre, *Fittler* Kamill és *Mihalik* József tagokból volt összeállítva, január 2 án tartotta döntő ülését és titkos szavazás után egyhangulag azt javasolta a miniszternek, hogy a nagy aranyérmet *Roth* Miksának itélje oda az Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállításán volt üvegfestészeti és üveg-mozaik munkáiért.

A pályabiróság javaslata valami indiszkréció révén idő előtt, vagyis a miniszter végleges döntése előtt kipattant és a budapesti napilapok január 3-iki számaiban *Rippl Rónai* Józseftól a zsüri javaslatára vonatkozó alábbi nyilatkozat jelent meg:

Az Iparművészeti Múzeumban rendezett karácsonyi kiállításon a nagy aranyérmet *Roth* üveges úrnak itélte oda a zsüri, melyben *egyetlen művészember sincs*. Tette pedig ezt a zsüri azzal a kijelentéssel, hogy az érmet *Roth*-nak azért adja, mert *Thék*-nek, az asztalosnak, minthogy zsüri-tag, nem adhatja. Rólam tehát, mint a *Thék*-nél készült butorok tervezőjéről, kiállítójáról, ezen zsüri előtt szó sem volt. Pedig a zsüri jól tudja, hogy azok a butorok az én alkotásaim. Én komponáltam őket, én ügyeltem fel hosszu időn át készíttetésükre; én szolgáltattam a munka alapját képező rajzokat; én védelmeztem meg a butorok formáját az asztalosok ellen, akik azt minduntalan elrontani akarták és végül én tőlem kérték *Radisics* és *Ráth* György urak több ízben, hogy állítsam ki műveimet. Mindazonáltal rólam említés sem történt a zsüri előtt, mely úgy fogta fel szerepét, hogy neki csak az üveges- és asztalosmunkáról, tehát csak a kézmüvesek ügyében kell itélkeznie.

Kész vagyok elfogadni ezt az álláspontot is. De ha a zsüri ez álláspontot választja, akkor csak egy kérdésem van, az, hogy minek megyünk mink művészek abba a kiállításba, hol létezésünkről tudomást nem vesznek, hol elvileg ki van zárva a műalkotás tekintetbe vétele? Hiszen mi nem vagyunk sem asztalosok, sem üvegesek.

Nagyon természetes, hogy ily körülmények között a jövő évi párisi kiállításon sem vehetnek részt a művészek a magyar osztályban, hol az intézők fölfogása szerint asztalosnak vagy üvegesnek kell lennie annak, kinek műve a versenynél tekintetbe jő.

E felszólalásra azért éreztem magamat indittatva, mert az ily igazságtalanságért csak a nyilvánosság adhat elégtételt.

A közvéleményre bízom tehát annak megitélését, hogy az Iparművészeti Múzeum kiállítási zsürijének fölfogása és eljárása helyes-e?

Erre a nyilatkozatra *Radisics* Jenő, az Iparművészeti Múzeum igazgatója, mint az iparművészeti nagy aranyérem pályabiróságának az elnöke, a budapesti napilapok január 6-iki számaiban olvasható következő nyilatkozattal válaszolt:

Rippl-Rónai József festőművész úr a hirlapokban panaszt emel annak a zsürinek az eljárása ellen, mely hivatva volt az iparművészeti aranyérem kiadása iránt javaslatot tenni. Nem tudom, ki informálta Rippl-Rónai urat, mikor Wlassics miniszter úr, kit a döntés illet, a javaslatot még kézhez sem vette: *annyi bizonyos, hogy a zsüri álláspontját a vonatkozó állitások nem felelnek meg a valóságnak.* Egyébként az aranyérem kiadására nézve a szabályzat a következőképp intézkedik: »3. A Múzeum aranyérme csak *kompozició* és kivétel tekintetében feltétlen becsü művészeti termékért itélhető meg. *Első sorban* oly kiállitók veendők tekintetbe, kik általuk *ujonan meghonosított* valamely iparágban a fentebbi feltételeknek megfelelő egy vagy több terméket mutatnak be . . .«

»Ha a dijra érdemes kiállítási targy a bejelentés

Műcsarnok. 1899. 2.

emelem ki. Egyszersmind fölteszem a tiszteletteljes kérdést, vajjon a Minervaként előugró, nagy folyóirat dicsekedhetnék e az eredetiség eme szépségével? Alig merem hinni, ha külföldi folyóiratok, vagy éppen *egy* folyóirat, a lipcsei Zeitschrift *mintájára* készülne.

Vagy hogy mostani *egyéni* s állitólag csak érzelmi hatásokat elemző kritikánknak vessen véget az új lap? S gyakorolja ő az irányadó kritikát? De hiszen melyik kritika nem egyéni vélemény s melyik válik *irányadóvá* már azáltal, hogy valamely tekintelyes lapban vagy tekintélyes név alatt jelenik meg? Ugyebár egyik sem! Mert mi olvasók — köztünk valószinüleg a nagy olvasottságu cikkíró is — mi anarkhisták vagyunk a puszta tekintélylyel szemben; nekünk egyesegyedül az a kritika irányadó, melyben belső *igazság* vagyon. Amelyikből *ezt* kiérzi lelkünk, az előtt sietve meghajlunk, jelenjék bár meg akárhol s legyen bár merő érzelmi hatások elemzése. Viszont a műtörténelemből, milieuből levont következmények is hidegen hagynak, mikor a következtetés hamis, igazság nélkül való. Ami természetesen világért sem akar a műtörténelem ismeretének kicsinylése lenni. Ez ismeret, véleményem szerint is, magas sziklafok, amelyről messzi elláthatni, belátni a szeszélyes, jobbrabalra elkanyargó egész pályát, melyet a művészet az idők folyamán megtett. S látni jól, hogy amint e pálya egy-egy újabb irányzatot vesz, az egykoru emberek tódulnak az új irányba, dicsérik azt és magasztalják, mert előre is, hátra is csak a kanyarulatig látnak. De aki végignézhet az egész pályán, az látja, hogy a sok tekervény s elágazás átlaga végül mégis csak az egyenes irányt adja, azt, amelyben a művészet halad folyton tovább, előre — a *vakmerő sietséggel* meg nem közelíthető *Isten* felé.

Már ez okoknál fogva sem tudom művészeti kritikánk állapotát oly igen tragikus színben látni. Sőt — egyes boszantó eseteket kivéve — határozottan a kómikum hatásával van rám, mikor egyazon műalkotásról két vagy több, egymással homlokegyenest ellenkező kritikát olvasok. Akárcsak idősebb testvére, a szinházi kritika! . . . Vagy a három bírói fórum négyféle itélete s egy orvos hármas diagnózisa . . . nem is szólva a bölcselők definicióiról . . . *Nabukodonozor,** — gondolom ilyen esetekben s eltolom magamtól az irást, melynek szerzője nem találta meg s nyilván nem is kereste az *igazságot*.

* *Jókai* szerint annak a rövidítése, hogy »ne bolondozzon az úr.«

Ime, ezek okaim, amelyek miatt én egy új művészeti laptól félek. Egy második lap nem segítene sem kritikánkon, sem egyéb bajunkon. Csak szakadást szülne nálunk, pártot s visszavonást a művészek s íróik között, egyoldalu értesültséget vagy bizalmatlanságot az olvasók körében. Oh, maradjunk hát meg a már meglevő lapnál, mely a *Társulat* égisze alatt áll, függetlennek mutatkozik minden körök érdekeitől, kész képviselni minden körök érdekeit. Ütközzenek meg ez érdekek egy közös ujságban, vívják meg az eszmék itt a harcukat, megalkuvás nélkül, de bölcs toleranciával, férfias nyiltsággal. Igy tisztázódnak legkönyebben az eszmék s az egész közönség okul a harcból, később majd itél is benne.

A második indítványt csak módosítani óhajtnám. Ez a javaslat úgy szól, hogy nyilvános könyvtárakban, mint az Akadémia, Egyetemi könyvtár vagy Nemzeti Múzeum, ne csak az 1870–75-ig megjelent műveket bocsátnák a közönség rendelkezésére, és hogy közönségünk tájékozva legyen a művészi élet minden eseményéről, a Társulat e célra egy termet engedjen át nyilvános használatra, amelyben mindenki a bel- és külföldi folyóiratokat olvashatná s valami módon értesítse az érdeklődőket az itt vagy amott megjelent művészi cikkekről, értekezésekről.

Minthogy három nagy könyvtárunkban — tudomásom szerint — nem csupán a hetvenes évekig megjelent munkák, hanem későbbi kiadványok is olvashatók s minthogy valaminek a közönség tudomására hozásához legtermészetesebb eszköze a *Társulatnak* a saját közlönye, tehát csupán a javaslat ama legkonkrétebb tételét tartom szem előtt, hogy bocsásson a társulat egy olvasó termet a közönség rendelkezésére. Valóban nem tudom, vajjon létezik-e már egy ilyen olvasóterem valahol a külföldön s ha létezik, hogyan felel meg a célnak? Úgy vélem azonban, hogy nálunk, ha a *Társulat* átengedné is az új Műcsarnok egyik kiállítási termét e célra, közönségünk nem látogatná azt. A távolság s talán egyéb okok távoltartanák. És ha látogatná is, kérdés, hogy néhány külföldi folyóirat más által le nem foglalt példányainak olvasgatásával elérhetné-e egy-egy olvasó a remélt eredményt, szerezhetne-e alaposabb tájékozottságot? Egy ehez szükséges, egész könyvtárnak a megalapítása pedig még kevésbé lehet a *Társulat* föladata.

Szerencsére nem is kell már könyvtáralapításról gondolkozni, ha a kivánatos eredményt el akarjuk érni, mert megvan a

Hodel, E. (XX. század).
214/a. SVÁJCI RÉSZLET. Jelezve.
Karton, 20×29 cm. 40.—

Hogarth, William (1694—1764) után.
215. LORD LOVAT ARCKÉPE.
Rézkarc. 4.—

Hollandi festők (XVIII. század).
216. GYÜMÖLCSCSENDÉLET.
Vászon, 48×39 cm. 70.—

217. A TUDÓS. Középen jobbra a könyv alatt jelzés.
Vászon, 55×43 cm. 500.—

Hollandi festő (XVII. század második fele). **(Jan Finck?).**
218. MADÁR.
Vászon, 17×22 cm. 100.—

Hollandi festő (1700 körül).
219. ALKONYAT.
Vászon, 25×30 cm. 20.—

Holland és flamand festők (XVIII. század).
220. TÁJ FÜRDŐ NŐKKEL.
Lent a sziklán olvashatatlan aláírás.
Vászon, 47×60 cm. 300.—

221. JAPÁN BÁRKA.
Tempera, ovális, 27×38 cm. 25.—

Hörmann, Theodor (szül. 1840).
221/a. BALATONVIDÉKI RÉSZLET. Jelezve.
Fa, 22×44 cm. 320.—

Huchtenburgh, Jan van (1646—1733).
222. TÁBOROZÓ CSÁSZÁRIAK.
Vászon, 34×49 cm. 200.—

Hummel, Theodor (XIX. század).
223. NŐI ARCKÉPTANULMÁNY. Jelezve.
Pasztell, 62×45 cm. 100.—

Israels, Joseph (1824—1911) **után.**
224. A TENGERPARTON. A művész és a karcoló aláírásával.
Rézkarc. 10.—

Ismeretlen festő (XVII—XVIII. század).
225. EGY APÁCA KÉPE.
Vászon, 38×33 cm. 50.—

Ismeretlen festők (XVIII. század).
226. FIATAL FIÚ ARCKÉPE.
Vászon, 37×31 cm. 50.—

Ismeretlen festő (XVIII. század).
226/a. NŐI ARCKÉP.
Vászon, 87×72 cm. 100.—

Ismeretlen festők (XIX. század).

227. FÉRFIARCKÉP.
Vászon, 34×25 cm. 20.—

228. VIRÁGCSENDÉLET.
2 drb. Vászon, 65×78 cm. 20.—

229. GYÜMÖLCSCSENDÉLET.
Vászon, 56×74 cm. 200.—

230. FÜRDŐ NŐ.
Vászon, ovális, 66×49 cm. 180.—

231. IMÁDKOZÓ KRISZTUS ÉS MÁRIA.
2 drb. Vászon, 35×22 cm. 100.—

232. ARAGÓNIAI KATALIN VIII. HENRIK ELŐTT.
Olajfestékkel színezett metszet. 20.—

233. HARC A TIGRISSEL.
Vászon, 78×67 cm. 50.—

233/a. A GYERMEK IMÁDÁSA.
Fa, 76×47 cm. 500.—

Ismeretlen festő (1830 körül).

234. FIÚARCKÉP. Lent jobbra jelzés.
Vízfestmény, 30×24 cm. 60.—

Ismeretlen festők (XIX. század vége).

235. FÉRFIARCKÉP.
Vászon, 36×31 cm. 40.—

236. ERDŐ MÉLYÉN.
Fa, 23×30 cm. 40.—

Ismeretlen festő (XIX—XX. század).

237. LÁNY RÓZSÁVAL.
Miniatűr, ovális. 10.—

Ismeretlen festők (XX. század).

238. VIRÁGCSENDÉLET.
Vászon, 60×46 cm. 10.—

239. TÁJKÉP.
Karton, 21×31 cm. 80.—

240. TANULMÁNY.
Karton, 67×54 cm. 60.—

241. ŐSZIRÓZSÁK.
Karton, 34×28 cm. 30.—

Ipoly Sándor (1857—1902).

242. AZ EGRI NŐK. Jelezve: Ipoly Sándor.
Vászon, 89×110 cm. 400.—

Iványi Grünwald Béla (?).
243. BALATONPART. Jelezve lent jobbra.
Karton, 19×28 cm. 60.—

Japán művész (XVIII—XIX. század).
244. EGY SZÍNÉSZ ARCKÉPE.
Fametszet, 37×25 cm. 70.—

Jardin, Karel du (1622—1678).
244/a. VÁSÁROSOK AZ ERDŐBEN. Jelezve monogrammal és évszámmal.
Vászon, 58×78 cm. 1250.—

Job (XIX. század, francia).
245. A GÁLÁNS RENDŐR. Jelezve.
Tollrajz, 40×50 cm. 10.—

Kalivoda Kata (szül. 1877).
246. KUKORICAHÁNTÁS. Jelezve.
Vászon, 90×85 cm. 50.—

Kalm, Leo (XX. század).
247. A KATWIJKI TENGERPART. Jelezve: L. Kalm, 25.
Karton, 25×35 cm. 12.—

Kalmár J. (?) (XIX—XX. század).
248. CSENDÉLET. Jelezve.
Fa, 25×21 cm. 40.—

Kandó László (szül. 1886).
249. KÁVÉHÁZBAN. Jelezve.
Színes rajz, 48×43 cm. 4.—

Karlovszky Bertalan (szül. 1858).
250. AKT KEREVETEN. Jelezve lent balra.
Fa, 27×35 cm. 200.—

Kárpáthy Jenő (szül. 1870).
251. HAJNALI FÉNYEK. Jelezve.
Karton, 30×42 cm. 40.—

Carrari, Baldassare di Matteo (1498—1520 k. működött Forliban).
252. SZENT JEROMOS. (A művész meghatározása B. Berensontól és W. Suidától származik.)
Fa, 78×57 cm. 1200.—

Katona Nándor (1860—1932).
253. ZÖLD FÉNYEK. Jelezve és dedikálva.
Fa, 21×29 cm. 50.—

Kaufmann Angelica (1741—1807) **után.**
254. A ZENE HATALMA. Q. Mark metszete.
Színes és színezett rézmetszet pontozó modorban. 30.—

Kelety Gusztáv (1834—1902).
255. ŐZEK.
Vízfestmény, 22×32 cm. 80.—

Kelety Gusztáv (1834—1902).

256. ERDŐ SZÉLÉN.
Vízfestmény, 22×27 cm. 80.—

257. SZIKLÁSMEDRŰ PATAK.
Vízfestmény, 31×24 cm. 80.—

258. OLASZ TÁJ.
Vízfestmény, 22×27 cm. 100.—

Kéméndy Jenő (1860—1925).

259. A BALLERINA. Jelezve.
Fa, 16×10 cm. 350.—

Kernstok Károly (1873—1940).

260. MOLNÁR VIKTOR ARCKÉPE. Jelezve lent jobbra.
Fa, 35×24 cm. 50.—

Kimnach László (1857—1906).

260/a A SZABADBAN. Jelezve lent jobbra: Kimnach László.
Fa, 20×25 cm. 180.—

260/b KÖTŐ NŐ. Jelezve lent jobbra: Kimnach László.
Fa, 17×22 cm. 180.—

Kirchmann, J. (XIX. század).

261. IDŐSEBB FÉRFI ARCKÉPE, 1805.
Pasztell, ovális, 32×25 cm. 80.—

Kolb, Hans (XX. század).

262. FAUST. Jelezve.
Rézkarc. 10.—

Kollarz (XIX. század).

263. ROZGONYINÉ. Illusztráció Arany balladájához. Ernst Lajos gyűjteményéből.
Ecsetrajz, 41×57 cm. 10.—

Komlóssy Xavér Ferenc (1817—1892).

264. HAVASI GYOPÁR. Jelezve monogrammal (és dat. 1886)
Vászon, 32×25 cm. 300.—

Koroknyai Ottó (1856—1898).

265. A KONYHÁBAN.
Vászon, 115×85 cm. 80.—

Koszta József (szül. 1864).

267. LEÁNY KOSÁRRAL. Jelezve.
Vászon, 47×36 cm. 120.—

Kotász Károly (szül. 1872).

268. DOMBOK. Jelezve lent jobbra.
Vászon, 46×65 cm. 100.—

Kovács Kálmán (XIX. század).

269. PATAK PARTJÁN. Jelezve.
Vászon, 33×44 cm. 100.—

270. A LÁPON. Jelezve.
Vászon, 37×74 cm 180.—

Kovács Mihály (1819—1892).

271. ZENÉLŐ PUTTÓK. Jelezve: Kovács M. Vászon, 33×28 cm. 150.—

272. PETRA DE CASTRO, A MŰVÉSZ FELESÉGÉNEK ARCKÉPE. Jelezve fent: Kovács Mihály 1886. Vászon, 73×59. 500.—

Kriehuber, Joseph (1871—1876).

273. EGY MAGYAR ÚR ARCKÉPE. Jelezve: Kriehuber 1834. Vízfestmény, 20×15 cm. 120.—

274. FIATAL HÖLGY ARCKÉPE. Előbbinek párja. Jelezve mint fent. Vízfestmény, 20×15 cm. 120.—

275. FÉRFIARCKÉP. Jelezve (és dat. 1831). Vízfestmény, 21×16 cm. 150.—

Kron Jenő (szül. 1882).

276. ÜLŐ NŐ. Jelezve. Rézkarc. 1.—

Kupetzky János (1667—1740).

277. AZ IVÓ. Vászon, 100×72 cm. 1200.—

278. FÉRFIARCKÉP. Replika. Vászon, 55×42 cm. 1000.—

Kupetzky János (XVIII. század) **iránya.**

279. FÉRFIARCKÉP. Vászon, 65×48 cm. 50.—

Kupfer, J. M. (XIX. század).

280. A SÖRKERTBEN. Jelezve és datálva (1898). Fa, 31×42 cm. 400.—

Lairesse, Gerard de (1661—1711) **iránya.**

281. POLYPHEM ÉS GALATEA. Vászon, 75×100 cm. 500.—

Lakatos Artur (szül. 1880).

282. TÉLI ESTE. Jelezve. Vízfestmény, 38×33 cm. 20.—

Lampi, Johann Baptist, id. (1751—1830).

283. MRS. LAMPI ARCKÉPE. Metszette N. Rheim (Bécs, 1786). Mezzotinto, 53×40 cm. 40.—

Lampi, Johann Baptist ifj. (1775—1837).

284. LEÁNYARCKÉP. Vászon, 55×44 cm. 100.—

Lancey, Ed. Michel (1875 körül).

285. KERTEK A VÁROS SZÉLÉN. Jelezve. Vászon, 54×38 cm. 100.—

Lancret, Nicolas (1690—1743) **után.**

286. A PARKBAN. Másolat a XIX. századból. Vászon, 71×99 cm. 380.—

Lang, August (?) (1839—1895).

287. TIROLI RÉSZLET. Jelezve. Vászon, 79×95. 120.—

Lastmann, Pieter köréből (1620 k.).

288. SZENT JÁNOS PRÉDIKÁCIÓJA. Vászon, 102×129 cm. 1200.—

László Fülöp (szül. 1869).

289. IDŐS HÖLGY ARCKÉPE. Vászon, 56×46 cm. 200.—

290. A JUHÁSZ ÉS SZAMARA. Jelezve: László, Bácska 89. Ceruzarajz, 35×26 cm. 200.—

291. NŐI ARCKÉP. Jelezve. Vöröskréta, 33×25 cm. 300.—

Lebarbier, J. J. Francois (1738—1826) **után.**

292. A HORATIUSOK ÉS CURIATIUSOK. (Metszette Avril.) Rézmetszet, 59×75 cm. 8.—

Lenbach, Franz (1836—1904).

293. GYERMEKARCKÉP. Jelezve: „Salzburg, 20. Juni 1875. — L." Vászon, 30×26 cm. 600.—

Lepicier, Nicolas Bernard (XVIII. század) **iránya.**

294. A SZAPPANBUBORÉK. Vászon, 16×13 cm. 80.—

Lépine, J. (XIX. század).

295. TENGEREN. Jelezve. Vászon, 22×29 cm. 100.—

Lépine, S. (1900 körül).

296. LEGELŐ A VÁROSKA MELLETT. Jelezve lent balra. Vászon, 23×32 cm. 200.—

Le Sidaner, Henri (XIX. század).

297. TÓPARTON. Jelezve: Henri Le Sidaner Camière 1896. Vászon, 35×26 cm. 70.—

Le Sueur, Eustache (1616—1655) **iránya.**

298. ÁLDOZATI JELENET. Vászon, 100×60 cm. 400.—

Lewis, M. (XIX. század).

299. MESTER ÉS NÖVENDÉK. Vászon, ovális, 90×78 cm. 200.—

Lieder Frigyes (1786—1859).

300. FÉRFIARCKÉP. Jelezve: Fr. Lieder fecit — 1841. in Presburg. Vízfestmény, 29×24 cm. 120.—

Ligeti Antal (1823—1890).

301. KÉT SZOMSZÉDVÁR. Jelezve: Ligeti A. 1883. Vászon, 38×29 cm. 400.—

Linek Lajos (szül. 1859).

302. KARIKATÚRA. Jelezve. Színes rajz, 47×42 cm. 6.—

303. POLITIKAI KARIKATÚRA. Színes rajz, 55×46 cm. 4.—

304. „POLITIKAI ÁBRÁND." Jelezve. Színes krétarajz, 58×42 cm. 6.—

305. A PASÁK. Színes rajz, 38×30 cm. 2.—

Lips, Johann Heinrich (1758—1817, Schweiz).

306. RÉZMETSZETEK RAFFAEL ÉS MÁSOK UTÁN.
Öt darab. 10.—

Londonio, Francesco (1723—1783).

307. A TEHÉNPÁSZTOR.
Szépiafestmény, 36×43 cm. 600.—

308. KECSKEPÁSZTOROK.
Szépiafestmény, 36×43 cm. 600.—

Lotz Károly (1833—1904).

309. CORNÉLIA. Jelezve.
Vászon, ovális, 68×53 cm. 600.—

310. HOMEROS. Vázlat a Markó-utcai gimnázium falképéhez.
Vászon, 31×24 cm. 190.—

311. ANYASÁG.
Karton, 88×63 cm. 200.—

312. ÜLŐ LÁNY.
Szépiarajz, 14×5 cm. 150.—

313. AKTTANULMÁNY.
Szépiarajz, 16×5 cm. 150.—

314. A GÉMESKÚTNÁL. (Sérült.) Jelezve.
Víz- és temperafestmény, 15×24 cm. 80.—

315. ÖNARCKÉP. Ernst Lajos gyűjteményéből.
Vászon, 45×34 cm. 500.—

Lotz Károly és **Jakobey Károly** (1825—1891).

316. VÁGTATÓ DRAGONYOS.
Vászon, 30×37 cm. 300.—

317. „ÁRKON-BOKRON KERESZTÜL." Jelezve: Lotz et Jakobey.
Vászon, 30×37 cm. 350.—

Repr. a Katalógusban IX. tábla

Machard, Jules Louis (XIX. század).

318. FEKVŐ NŐI AKT. Jelezve.
Vászon, 24×42 cm. 50.—

Madarász Viktor (1830—1917).

319. NAPOLEON. Jelezve monogrammal és datálva, 1914.
Vászon, 66×53 cm. 100.—

Maffei, Francesco (?). XVII. század.

319/a. TÖRTÉNETI JELENET.
Vászon, 90×140 cm. 800.—

Magyar festők (XVII—XVIII. század).

320. KEVE VEZÉR — KUND VEZÉR. (2 drb.)
Vászon, 19×24 cm. 10.—

321. EGY FŐÚR ARCKÉPE.
Vászon, 90×72 cm. 200.—

Magyar festő (1820 körül).
322. LOVAS ÚTKÖZET.
Vászon, 88×130 cm. 80.—

Magyar festő (1840 körül).
323. IDŐS DÁMA ARCKÉPE.
Vízfestmény, 15×13 cm. 50.—

Magyar festő (1850 körül). **(Barabás ?).**
324. ARCKÉP.
Karton, 40×33 cm. 30.—

Magyar festők (1860 körül).
325. EGY MENYASSZONY ARCKÉPE.
Vászon, 120×105 cm. 250.—

326. ARCKÉPTANULMÁNY. Grisaille.
Vászon, 41×32 cm. 150.—

327. VADÁSZCSENDÉLET.
Vászon, 66×54 cm. 30.—

328. VADÁSZCSENDÉLET.
Vászon, 66×54 cm. 30.—

329. TŰZOKOK.
Vászon, 130×155 cm. 350.—

Magyar festő (1890 körül).
330. BLAHA LUJZA ARCKÉPE.
Vászon, 48×39 cm. 20.—

Magyar festő (1900 körül).
331. POROS ÚTON.
Vászon, 46×78 cm. 80.—

Magyar Mannheimer Gusztáv (1859—1937).
332. TÁJKÉP. Jelezve lent jobbra.
Fa, 17×26 cm. 80.—

Maratta, Carlo (1625—1713).
333. MARIA ANNUNTIATA.
Fent jobbra régi jelzés: Carlo Maratta Anno 1713.
Vászon, 100×85 cm. 900.—

Margitay Tihamér (1859—1922).
334. SZOMORÚ HIR. Jelezve.
Vászon, 75×100 cm. 350.—

Markó Ernő (szül. 1868).
335. FIATAL ERDŐ. Jelezve.
Fa, 20×27 cm. 20.—

336. HOLDFÉNYBEN. Jelezve.
Fa, 20×27 cm. 20.—

Markó Károly, id. (1791—1860).

337. ALKONYAT. Jelezve: C. M.
Fa, 9×8 cm. 250.—

338. OLASZ TÁJ. Jelezve: C. Markó p. Parisis, 1840.
Vászon, 35×46 cm. 2200.—

339. KÁPOLNA A VÍZPARTON. Jelezve: C. Markó.
Vízfestmény, 20×16 cm. 30.—

Markó Károly után.

340. FÜRDŐ NIMFÁK.
Fa, 28×23 cm. 150.—

341. OLASZ TÁJ. Egykorú másolat.
Vászon, 19×24 cm. 120.—

Markó Károly, ifj. (1822—1891).

342. OLASZ TENGERPART. Jelezve: C. Markó, 1872.
Vászon, 60×75 cm. 1000.—

342/a. OLASZ TÁJ KECSKEPÁSZTORRAL. Jelezve: C. Markó. — Vászon, 77×102 cm. 1400.—

Marty, J. A. (1880 körül).

343. TÁJKÉP. Jelezve (és dat. 1903).
Vászon, 34×40 cm. 80.—

Maufra (XX. század).

344. BÁRKÁK. Jelezve (és dat. 1913).
Fa, 18×24 cm. 60.—

Márffy Ödön (szül. 1878).

345. TÁJ HÁZTETŐKKEL. Jelezve.
Karton, 33×47 cm. 80.—

Márk Lajos (szül. 1867).

346. RÓZSACSENDÉLET. Jelezve.
Karton, 25×32 cm. 40.—

Mednyánszky László báró (1852—1919).

347. A CSORBA-TÓ. Jelezve lent jobbra.
Vászon, 45×59 cm. 660.—

348. ERDŐBEN. Hátán hagyatéki pecsét.
Vászon, 100×81 cm. 350.—

349. SZALMAFEDELES HÁZ. Jelezve lent jobbra.
Vászon, 90×76 cm. 400.—

350. A VÖLGYBEN. Jelezve és hagyatéki pecséttel ellátva.
Vízfestmény, 13×19 cm. 50.—

Messinger Illés (XX. század).

351. CSENDÉLET. Jelezve (és dat. 1911).
Vászon, 40×53 cm. 60.—

Meytens, Maertin van, iskolája.

352. III. KÁROLY ARCKÉPE.
Vászon, 91×72 cm. 400.—

353. MÁRIA TERÉZIA ARCKÉPE.
Vászon, 100× 75 cm, ovális. 500.—

Mészöly Géza (1844—1887).

354. CIGÁNYKUNYHÓK.
Fa, 24×17 cm. 400.—

355. BALATONI PARTRÉSZLET. Jelezve.
Kartonra felvont vászon, 13×28 cm. 300.—

356. VÍZPARTON. Dedikálva és jelezve.
Karton, 24×20 cm. 200.—

357. NAPLEMENTE A PUSZTÁN. Jelezve lent balra.
Hátlapján igazoló írással.
Fa, 10×18 cm. 150.—

Miklósi M. Ödön (1881).

358. ESŐ UTÁN. Jelezve.
Karton, 30×77 cm. 30.—

Milánói festő (XVII. század).

359. REBEKKA ÉS ELEÁZÁR.
Vászon, 116×170 cm. 400.—

Mink (XIX. század első fele).

360. IDŐSEBB FÉRFI ARCKÉPE. Jelezve lent jobbra: Mink.
Vízfestmény, 21×16 cm. 10.—

Molijn, Pieter (?) (1595—1661).

361. TÁJKÉP DIANA FÜRDŐJÉVEL.
Fa, 41×48 cm. 350.—

Molnár C. Pál (szül. 1894).

362. LEÁNYFEJ. Jelezve.
Ceruzarajz, 29×23 cm. 15.—

Molnár József (?) (1821—1899).

363. A VÍZIMALOM. Jelezve.
Karton, 46×32 cm. 250.—

364. A PILLANGÓ.
Vászon, 95×70 cm. 350.—

Monnoyer, Jean Baptist (1634—1699) **modorában.**

364/a. VIRÁGCSENDÉLET.
Vászon, 119×82 cm, ovális. 380.—

Morlan, A. (1880 körül).

365. BRETAGNEI HALÁSZOK. Jelezve.
Ceruzarajz fehérrel élénkítve, 23×32 cm. 15.—

Morland, George (1763—1804).
366. THE VIRTUOUS PARENT. Metszette: Le Coeur.
Színezett mezzotinto. 18.—

Morlot, A. (1900 körül).
367. HOLDAS TÁJ. Jelezve.
Fa, 27×36 cm. 40.—

Mulier, Pieter (Tempesta) (1637—1701).
367/a. TÁJKÉP PIHENŐ NYÁJJAL.
Vászon, 46×77 cm. 320.—

367/b. TÁJKÉP UTASOKKAL. Előbbi párja. Csiszarik püspök gyüjteményéből.
Vászon, 46×77 cm. 320.—

Munkácsy Mihály (1844—1900).
368. INTERIEUR. Pekár Gyulának ajánlva. Jelezve: Munkácsy M.
Pasztell, 45×61 cm. 1200.—

369. KRISZTUS. Jelezve.
Ceruzarajz, 26×23 cm. 30.—

370. FRIBOURGI RÉSZLET. Rákosi Jenő gyűjteményéből.
Ceruzarajz, 16×24 cm. 30.—

Müncheni festő, (1860 körül).
371. A MEDAILLON.
Fa, íves, 45×70 cm. 300.—

Nanteuil, Robert (XVII. század, francia) **köréből.**
372. FÉRFIARCKÉP.
Színes krétarajz, 36×27 cm. 40.—

Németh B. Bertalan (szül. 1856).
373. ERDEI ÚT NYÁJJAL. Jelezve.
Fa, 21×33 cm. 20.—

374. ŐZEK A HÓBAN. Jelezve lent jobbra.
Fa, 33×38 cm. 10.—

Németalföldi festő (1640 körül).
375. KRISZTUS KERESZTREFESZÍTÉSE.
Vászon, 94×86 cm. 1500.—

Német festő (1680 körül).
376. JUDIT ÉS HOLOFERNES.
Fa, 50×66 cm. 110.—

Német festő (XVIII. század első fele).
377. VADÁSZKUTYÁK ÉS VADÁSZZSÁKMÁNY. Jelezve lent jobbra: Ridinger.
Vászon, 42×62 cm. 40.—

Német festő (XVIII. század).
377/a. LÉDA A HATTYÚVAL.
Vászon, 63×77 cm. 80.—

Német festők (XVIII. század).

378. ELŐKELŐ HÖLGY ARCKÉPE.
Pasztell, 53×42 cm. 150.—

379. KISFIÚ GALAMBOKKAL.
Vászon, 46×60 cm. 30.—

380. KRISZTUS KERESZTREFESZÍTÉSE. Jelezve lent jobbra: D. R.
Fa, 24×18 cm. 20.—

381. NŐI ARCKÉP.
Olajfestmény papírra. 20.—

382. A SZENTLÉLEK KITÖLTÉSE ÉS MÁS NÉGY ÚJTESTAMENTUMI JELENET.
Vászon, 78×58 cm. 50.—

383. PÁSZTORCSALÁD.
Üvegfestmény, 31×39 cm. 20.—

Német festő (1750 körül).

383/a. IVÓ TÁRSASÁG.
Vászon, 22×23 cm. 120.—

Német festők (XVIII. század vége).

384. FÉRFIARCKÉP.
Miniatűr, ovális, 6×5 cm. 10.—

385. TÁJKÉP.
Vászon, 66×82 cm. 400.—

Német festő (XIX. század eleje).

386. SZAMARAK. Vízfestmény, 22×27 cm. 15.—

387. TEHENEK. Vízfestmény, 22×27 cm. 10.—

388. KECSKE ÉS JUHOK. Vízfestmény, ovális, 23×29 cm. 15.—

389. TEHENEK A VÍZ PARTJÁN. Vízfestmény, 24×32 cm. 20.—

Német festő (XIX. század első fele).

390. TÓPARTON. Vászon, 49×62 cm. 100.—

Német festő (XIX. század közepe).

391. A PIPA. Jelezve lent jobbra: C. H. Vászon, 53×42 cm. 55.—

392. KISLÁNY IMAKÖNYVVEL. Vászon, 47×38 cm. 5.—

393. ŐSZ. Vászon, ovális, 39×46 cm. 20.—

394. NYÁR. Vászon, ovális, 39×46 cm. 20.—

Német festők (XIX. század).

395. A KIS VADÁSZ. Vászon, 29×43 cm. 30.—

396. EGY FILOZÓFUS MELLSZOBRA.
Olajfestmény fára, 17×13 cm. 10.—

397. VIRÁGCSENDÉLET. Vászon, 95×75 cm. 200.—

Német festő (1900 körül).
398. A BACCHÁNSNŐ. Vászon, 90×70. 60.—

Német grafikus (1840 körül).
399. NAPOLEON TEMETÉSI MENETE. Fametszet. 12.—

Németalföldi festő (1600 körül).
399/a. DÁVID.
Vászon, 57×65 cm. 100.—

Németalföldi festő (XVII. század).
399/b. FÉRFIARCKÉP VÉRTBEN.
Vászon, 62×52 cm. 200.—

Novák Sándor (szül. 1878).
400. ARATÓK. Jelezve. Fa, 14×16 cm. 15.—

Olafson, G. (XIX. század).
400/a. LISZT FERENC-SZOBOR. Jelezve (és dat. 1894).
Krétarajz, 55×41 cm. 80.—

Olasz festők (XVII. század).
401. EGY PÜSPÖK ARCKÉPE. Vászon, ovális, 125 cm. 5.—

402. KOMPOZÍCIÓ-TÖREDÉK. Vászon, 62×100 cm. 80.—

Olive, J. B. (XIX. század).
403. FELHŐS TÁJ. Jelezve. Karton, 14×23 cm. 40.—

Opiz, G. E. (XIX. század eleje).
404. A NAGYÉTŰ.

405. AZ IVÓ.
Mindkettő jelezve: „G. E. Opiz inv. et pinx. 1804."
Olajfestmény papírra, 59×71 cm.

Oppenheimer, Matthias (XIX—XX. század).
405/a. PARASZTLÁNYKA. Jelezve (és dat. 1903).
Vászon, 58—40 cm. 450.—

Orange, M. H. (XIX. század).
406. TÁJKÉP. Jelezve. Fa, 29×20 cm. 100.—

Orbán Dezső (szül. 1884).
407. A TISZTÁSON. Jelezve. Vászon, 38×50 cm. 30.—

408. SZIKLÁS DOMBOLDAL. Jelezve (és dat. 1906).
Vászon, 56×70 cm. 60.—

Orbetto, Alessandro Turchi (1582—1648).
409. MADONNA A GYERMEKKEL.
Olajfestmény kőre, 27×83 cm. 800.—

Olasz festő (XVIII. század).
410. BŰNBÁNÓ MAGDOLNA. Vászon, 100×80 cm. 500.—

Osztrák festő (XVIII. század).
411. KAUNITZ HERCEG ARCKÉPE. Vászon, 76×63 cm. 150.—

Osztrák festő (1840 körül).
412. NŐI ARCKÉP. Vászon, 58×48 cm. 80.—

413. FÉRFIARCKÉP. Vízfestmény, 23×19 cm. 15.—

Osztrák festő (XIX. század).
414. TIROLI RÉSZLET. Vászon, 55×67 cm. 120.—

Osztrák grafikus (1830 körül).
415. PESTVIDÉKI RÉSZLET.
Színezett rézmetszet, 20×25 cm. 2.—

Ozegov, M. (XIX. század).
416. FIATAL HÖLGY BABÉRKOSZORÚVAL. Jelezve.
Vízfestmény, 47×37 cm. 60.—

Paál László (1846—1879).
417. VIHAROS TENGERPART. Lásd Dr. Lázár Béla tanulmányát a képről: Új Idők, 1921, 67. l. Vászon 96×135 cm. 500.—

Paál László (?).
418. SZÉNAKAZLAK. Jelezve: L. de Paál. Fa, 40×50 cm. 80.—

Pádly Aladár (szül. 1881).
419. TÉLI TÁJ. Jelezve. Fa, 26×36 cm. 30.—

420. HAVAS TÁJ. Jelezve (és dat. 1928). Vászon, 37×48 cm. 120.—

Palamedes (Stevaert), Palamedes (1607—1638) **iskolája.**
421. A FELKÖSZÖNTŐ. Fent középen jelzéssel.
Fa, 46×38 cm. 700.—

Pállik Béla (1845—1908).
422. KOS. Jelezve.
Vászon, 81×65 cm. 2200.—

423. BIRKÁK. Jelezve.
Fa, 94×65 cm. 500.—

424. FEKETE TEHÉN. Jelezve. A művész hagyatékából.
Vászon, 10×14 cm. 120.—

425. FÉRFIARCKÉP. Jelezve: Pállik Béla, 1865.
Fa, 32×26 cm. 150.—

Pállya Celesztin (szül. 1864).
426. VÁGTATÓ SZEKÉR. Jelezve (és dat. 1896).
Vászon, 40×69 cm. 180.—

427. ESTI ITATÁS. Jelezve.
Fa, 20×29 cm. 70.—

428. A TISZTÁSON. Rákosi Jenő hagyatékából.
Vászon, 11×18 cm. 30.—

Pavill (1900 körül).
429. SZAJNAPART. Jelezve.
Vászon, 54×37 cm. 120.—

Palma Vecchio után.

430. SZENT KATALIN. Másolat a XIX. századból (Kovács Mihálytól?). Eredetije a drezdai múzeumban. Vászon, 35×23 cm. 40.—

Peleskey Zell M. (XIX. század).

431. ALKONYAT. Jelezve. Karton, 34×49 cm. 40.—

Perlmutter Izsák (1866—1932).

432. NŐI AKTTANULMÁNY. Jelezve lent balra. Vászon, 44×28 cm. 50.—

433. TANULMÁNY. Jelezve. Vászon, 37×33 cm. 120.—

Piazzetta (XVIII. század) **iskolája.**

434. MADONNA AZ ALVÓ GYERMEKKEL. Vászon, 21×16 cm. 100.—

Ploszczynski N. (XIX. század).

435. KOSSUTH LAJOS ARCKÉPE. Allakovicz után. Kőrajz, 52×38 cm. 20.—

Pogány, Willy (szül. 1882).

436. A MŰVÉSZ APJA. Jelezve. Vászon, 41×34 cm. 20.—

Polgáry Géza (szül. 1862).

437. NAPOLEON. Jelezve és dat. (1889). Fa, 32×21 cm. 40.—

Pólya Tibor (1886—1939).

438. A SZAKÁCSNŐ. Jelezve. Vászon, 84×54 cm. 40.—

439. LIBAPÁSZTOR FIÚ. Jelezve: Pólya T. Karton, 14×22 cm. 40.—

440. ALAKOK A SZABADBAN. Jelezve. Karton, 40×34 cm. 20.—

Prihoda István (szül. 1891).

441. MODELL. Jelezve (és dat. 1912). Rézkarc 2.50

442. BÁRJELENET. Jelezve. Rézkarc 3.—

443. FLIRT. Jelezve Rézkarc. 2.50

Probst, Otto (XIX. század).

444. ROTHENBURGI RÉSZLET. Jelezve. Rézkarc. 2.50

Putz, Leo (XIX—XX. század).

445. VIHAR NÁPOLY MELLETT. Jelezve: L. P. Hátlapján dat. 1884.
Vászon, 18×23 cm. 5.—

Raffalt, Ignaz (1800—1857).

446. ORSZÁGÚTON. Jelezve: Raffalt. 844.
Vászon, 47×62 cm. 120.—

447. SZAKADÉKOS TÁJ HÍDDAL. Jelezve l. balra: Raffalt.
Vászon, 34×26 cm. 80.—

Raffalt, Johann Gualbert (1836—1865).

448. ZIVATAROS TÁJ. Jelezve lent középen: Raffalt.
Karton, 39×52 cm. 700.—

Raimund, V. (XIX. század).

449. GINZLINGI RÉSZLET. Jelezve.
Fa, 11×18 cm. 40.—

Recco, Giuseppe (1634—1695).

450. CSENDÉLET TENGERI HALAKKAL
Vászon, 50×66 cm. 700.—

Reggio, Raffaellino da (1550—1578).

451. ECCE HOMO. Metszette Diana Ghisi, 1586.
Rézmetszet, 37×27 cm. 10.—

Reinhard Károly (1872—1909).

452. FIATAL NŐ KÉPE. Jelezve: Reinhard K.
Vászon, 68×49 cm. 40.—

Reinhart, L. (XX. század).

453. CSENDÉLET. Jelezve.
Fa, 21×26 cm. 30.—

Reni Guido (1575—1642) **után.**

454. A BŰNBÁNÓ MAGDOLNA. Másolat a XVIII. sz.-ból.
Vászon, 181×144 cm. 1500.—

455. BORGIAI SZENT FERENC. Régi másolat.
Vörös krétarajz, 46×30 cm. 100.—

Riedinger, Johann Elias (1698—1767).

456. JELENETEK A LABANC HADJÁRATOKBÓL.
3 darab mezzotinto, 54×72 cm. 12.—

Rippl Rónai József (1861—1927).

457. FÉRFIARCKÉP. Jelezve: Nyitraynak Rónai 99.
Pasztell, 44×31 cm. 150.—

458. HAVAS TÁJ. Jelezve.
Pasztell, 24×34 cm. 10.—

459. NŐI ARCKÉP. Jelezve és dat.: Rónai 1915.
Pasztell, 41×51 cm. 400.—

460. CSÉPLÉS. Jelezve.
Karton, 36×46 cm.

461. ZORKA. Jelezve és datálva (1916).
Pasztell, 51×40 cm. 150.—

461/a. KAZLAK. Jelezve.
Pasztell, 28×32 cm. 200.—

Rist, Johann Cristoph (?) (1790—1876).
462. PRÁTERRÉSZLET. Jelezve lent jobbra: in Prater, Rist 1815. Vízfestmény, 31×26 cm. 5.—

Rochegrosse, George (1890 körül).
463. HOLDFÉNYBEN. Jelezve: G. R.
Fa, 27×35 cm. 70.—

Roll, Alfred Philippe (szül. Paris, 1847).
464. HAJNALI PÁRÁK. Jelezve.
Karton, 25×34 cm. 25.—

Ronzoni, Pietro (XIX. század).
465. TÁJKÉP HALÁSZOKKAL.
Fa, 28×20 cm. 50.—

Roos, Johann Heinrich (1631—1685).
466. PIHENŐ TEHENEK.
Vászon, 55×78 cm. 500.—

„Rose" (XIX. század második fele).
467. VIRÁGCSENDÉLETEK Jelezve: Rose.
2 darab, fa, 13×11 cm. 80.—

Roskovits Ignác (1854—1915).
467/a. LEÁNYARCKÉP. Jelezve.
Vászon, 67×53 cm.

Roubet, F. (XIX. század).
468. EGY LELKÉSZ ARCKÉPE. Jelezve.
Karton, 32×28 cm. 60.—

Roussel, Georges (1880 körül).
469. „EOS". Jelezve.
Vászon, 46×55 cm. 100.—

Rousseau, Theodor (?) (1812—1867).
470. A MOCSÁR MELLETT. Jelezve: Th. R.
Fa, 21×30 cm. 200.—

471. ALKONYATI TÁJ.
Fa, 13×23 cm. 100.—

Rubens, Petrus Paulus (1577—1640) **után.**
472. ATALANTA.
Rézmetszet, 22×16 cm. 5.—

Rubens (XVII. század) **iskolája.**
473. TANULMÁNY. Azelőtt Nemes Marcell gyűjteményében. Krétarajz, 37×28 cm. 400.—

Rudnay Gyula (szül. 1878).
474. DOMBOS TÁJ. Jelezve.
Vízfestmény, 11×16 cm. 80.—

Sablitzky G. (XIX. század).
475. OLASZ GYÜMÖLCSÁRUSNŐ. Jelezve.
Vászon, 56×77 cm. 200.—

Salini, Francesco (XVII. század).
476. MADONNA SZT. FERENCCEL ÉS SZT. ANTALLAL.
Rézmetszet. 20.—

Salini, Francesco után.
477. MADONNA SZENT FERENCCEL ÉS ANTALLAL.
Vászon, 120×90 cm. 1600.—

Santacroce, Girolamo da (1500—1549 működött).
478. TRÓNOLÓ MADONNA KÉT SZENTTEL.
Fa, 103×89 cm. 2200.—

Sass Ferencné (XX. század).
479. NYOMORULTAK. Jelezve.
Karton, 42×33 cm. 20.—

Sassoferrato (1605—1685) **után.**
480. MADONNA ANGYALGLÓRIÁBAN. Másolat a XIX. század elejéről.
Vászon, 42×32 cm. 250.—

Savery Roelant (1576—1639).
481. LÓ ÉS KECSKÉK. Jelezve Roelant Savery, Fe 1622
Fa, 28×42 cm. 1200.—

482. LÓ ÉS PAPAGÁJOK. Jelezve: Roelant Savery, Fe 1622.
Fa, 28×42 cm. 1200.—

Schrödl, Norbert (szül. 1842).
483. A ZSÁKMÁNY. Jelezve.
Vászon, 79×56 cm. 120.—

Sebők Kálmán (XIX. század).
484. AZ ÁSÍTÁS. Jelezve.
Vászon, 50×40 cm. 30.—

Seghers, Daniel (?) (1590—1661).
485. JÉZUS GYERMEK SZOBRA RÓZSAKOSZORÚVAL.
Vászon, 85×58 cm. 250.—

486. ABUNDANTIA SZOBRA, GYÜMÖLCSKOSZORÚVAL.
Vászon, 114×85 cm. 120.—

Seybold, Christian (XVIII. század) **iránya.**
486/a. FÉRFIARCKÉP.
Vászon, 67×53 cm. 350.—

Simon Francois (XIX. század).

487. LEGELŐ NYÁJ. Jelezve.
Vászon, 53×72 cm. 220.—

Sidorovitz (XIX. század).

487/a. MOCSARAS TÁJ. Jelezve (és dat. 1870).
Vászon, 32×40 cm. 80.—

Singleton, Henry (1766—1839).

488. COMING FROM MARKET. Metszette Soglio.
Színezett mezzotinto. 18.—

Smith, John Raphael (1752—1812).

489. A VISIT TO THE GRANDFATHER. Metszette W. Ward.
Színes és színezett metszet. 600.—

Solario, Andrea (1475—1514).

490. MADONNA. Replika a XVI. századból. Solario saját-kezű példánya a milanói Museo Poldi-Pezzoliban.
Fa, 62×50 cm. 600.—

Spanyol festő (XVII. század).

491. MENEKÜLÉS EGYIPTOMBA.
Vászon, 150×136 cm. 500.—

492. ECCE HOMO.
Vászon, 48×37 cm. 50.—

Spanyol grafikus (XVIII. század).

A JÓTÉKONYSÁG HÉT MŰVE.

493. A RABOK ISTÁPOLÁSA. — A HAJLÉKTALANOK BEFOGADÁSA. 150.—

494. A SZOMJAZÓK ITATÁSA. — A BETEGEK LÁTOGATÁSA. 150.—

495. AZ ÉHEZŐK TÁPLÁLÁSA. — A MEZTELENEK FELRUHÁZÁSA. 150.—

496. A HALOTTAK ELTEMETÉSE. 75.—

Spányi Béla (1852—1914).

497. ALKONYAT A LÁPON. Jelezve.
Fa, 14×25 cm. 50.—

498. TAVASZ. Jelezve.
Karton, 22×15 cm. 100.—

Stetka Gyula (1855—1925).

499. MENEKÜLÉS.
Vászon, 74×100 cm. 40.—

500. FŐÚR KÉPE DÍSZMAGYARBAN. Jelezve.
Karton, 43×32 cm. 40.—

Strobentz Frigyes (1856—1929).
501. A FEHÉR HÁZ. Jelezve.
Vászon, 50×39 cm. 30.—

Strohmayer Máté (szül. 1825).
502. FIATALEMBER ARCKÉPE. Jelezve.
Vászon, 39×32 cm. 50.—

Sustermans, Justus (1597—1681).
503. FÉRFIARCKÉP VÖRÖS FÜGGÖNNYEL.
Vászon, 125×51 cm. 400.—

Sustris, Frederic (1524—1591).
504. SZENT JEROMOS.
Fa, 87×69 cm. 750.—

Steyaert, Antonis Ignatius (1761—1841).
505. HOLLANDI TÁJ. Jelezve: I. A. Steyaert, Hague.
Vászon, 52×39 cm. 150.—

Szamossy László (1866—1909).
506. OLASZ TÁJ. Jelezve: Szamossy L., Roma, 902.
Karton, 27×37 cm 160.—

Szegffy Erzsébet (szül. 1877).
507. NŐI TANULMÁNYFEJ. Jelezve: Szegffy E. München.
Vászon, 53×40 cm. 150.—

Szemlér Mihály (1833—1904).
508. PARASZTLÁNY. Jelezve: Szemlér M. 1880.
Vászon, 43×25 cm. 200.—

509. HAZATÉRŐ ARATÓ. Jelezve: Szemlér M. 1880.
Vászon, 43×25 cm. 200.—

Szenes Fülöp (szül. 1863).
510. FÉRFIARCKÉP. Jelezve és dedikálva.
Karton, 31×22 cm. 60.—

Székely Bertalan (1835—1910).
511. THAN MÓR ARCKÉPE. Ernst Lajos gyűjteményéből.
Vászon, 57×44 cm. 600.—

512. A HÍD.
Karton, 24×28 cm. 200.—

513. TÁJKÉP. Dr. f. Takács Zoltán egy. tan. bizonylatával.
Karton, 32×49 cm. 150.—

Székely Bertalan (?).
514. FIATAL LÁNY ARCKÉPE.
Vászon, 53×45 cm. 200.—

Szikszay Ferenc (1871—1908).
516. A REGATTA. Jelezve és dedikálva, dat. 1903.
Színes krétarajz, 15×19 cm. 20.—

Szőnyi István (szül. 1894).
516/a. ESTE A PARTON. Jelezve: Szőnyi I. 1931.
Fa, 39×49 cm. 120.—

516/b. HEGYOLDAL. Jelezve.
Fa, 50×60 cm 80.—

Swierkiewicz (1825 körül).
517. EGY KATONATISZT ARCKÉPE.
Vízfestmény, átmérő 12 cm. 10.—

Tatz László (szül. 1888).
518. NŐ KUTYÁVAL. Jelezve: lent balra.
Vászon, 20×25 cm. 15.—

Telepy Károly (1828—1906).
519. ALFÖLDI TÁJ. Jelezve: Telepy K.
Vászon, 33×39 cm. 120.—

520. DOMBOLDAL. Jelezve.
Vászon, 55×77 cm. 20.—

Telkessy Valéria (szül. 1870).
521. SÉTA. Jelezve.
Fa, 29×19 cm. 20.—

Ten Cate, Jan J. Loedewigh (1850—1896).
522. HAVAS HOLLANDI TÁJ. Jelezve.
Pasztell, 24×33 cm. 150.—

523. BRUGESI RÉSZLET. Jelezve: Ten Cate Brügge 94.
Pasztell, 37×51 cm. 120.—

Teniers modorában (XVII. század).
524. IVÓK.
Vászon, 26×39 cm. 250.—

525. PIPÁZÓ.
Vászon 26×39 cm. 250.—

Teniers modorában (XVIII. század).
526. A TRIKK-TRAKK JÁTÉK.
Fa, 28×38 cm. 170.—

Tiepolo iskolája (XVIII. század vége).
527. SCIPIO NAGYLELKŰSÉGE.
Vászon, 120×144 cm. 1000.—

Tizian iskolája (XVI. század közepe).
528. KÉT JÁTSZÓ PUTTÓ.
Vászon, 46×37 cm. 150.—

Tolnay Ákos (szül. 1861).
529. A KERTÉSZLEÁNY. Jelezve.
Karton, 52×42 cm. 40.—

Tornai Gyula (1861—1928).

530. A LÉPCSŐ. Jelezve
Fa, 70×39 cm. 120.—

Tölgyessy Arthur (1853—1920).

531. NAPKELTE. Jelezve. Kiállítva a Műcsarnokban 1908/9 és a Tölgyessy-kiállításon 1910.
Vászon, 58×80 cm. 320.—

532. ESIK-E MÉG? Jelezve.
Karton, 40×30 cm. 100.—

533. NAPNYUGTA. Jelezve: Tölgyessy Arthur.
Vászon, 37×47 cm. 280.—

533/a. SZAMÁRITATÓ. Jelezve.
Vászon, 49×59 cm. 240.—

Trübner, Wilhelm (?) (1851—1917).

534. MERENGŐ NŐ. Jelezve lent jobbra: Wilh. Trübner 1900. Fent: dedikáció.
Vízfestmény, 26×42 cm. 30.—

Uhde, Fritz von (1848—1911).

534/a. FIÚTANULMÁNY. Jelezve lent balra: Uhde (?)
(L. az Ernst-Múzeum 1933. tavaszi katalógusát.)
Vászon, 35×30 cm. 80.—

Uitz János (szül. 1887).

535. A KŐHÍD. Jelezve.
18×26 cm. 60.—

Valentiny József (1842—1902).

536. ÉJJELI TALÁLKOZÓ.
Vászon, 23×19 cm. 25.—

Vanloo, Charles (1705—1765) **után.**

537. DIANA A FÜRDŐBEN. Metszették Benoit és Chapenier.
Színezett rézmetszet. 45.—

Vaszary János.

537/a. PARASZTLÁNY. Jelezve.
Vászon, 125×80 cm. 200.—

Vágó Pál (1854—1928).

538. SZENT ISTVÁN URALKODÁSA. Illusztráció.
Ceruzarajz, 55×38 cm. 50.—

Veith, Edouard (szül. 1853).

539. VIRÁGOS PARTON. Jelezve (és dat. 1921).
Vászon, 100×80 cm. 300.—

Velencei festő (XVII. század).

540. EGY PROKURÁTOR ARCKÉPE.
Vászon, 125×100 cm. 50.—

Velencei festő (XVII. század vége).

541. HERAKLES ÉS A BIKA. (Régebben Faragó tanár gyüjteményében, mint Dom. Maggiotto műve.)
Vászon, 137×150 cm. 1200.—

Velencei festő (XVIII. század).

542. A JÓSNŐNÉL.
Vászon, 85×119 cm. 500.—

Vinckeboons, David (1578—1629) **köréből.**

543. TÁJKÉP ÁRUSOKKAL.
Fa, 42×62 cm. 2500.—

Viski János (szül. 1891).

544. FIATAL BIKA. Jelezve.
Karton, 27×35 cm. 30.—

545. PIHENŐ TEHÉN. Jelezve.
Karton, 21×25 cm. 30.—

546. SZÁNTÁS. Jelezve.
Vászon, 60×50 cm. 100.—

Waldmüller, Ferdinand Georg (1793—1865).

547. FIATAL LÁNY ARCKÉPE. Jelezve lent: Waldmüller 826.
Fa, 130×93 cm. 11.000.—

Watson, Caroline (1758—1814).

548. ILLUSZTRÁCIÓ SHAKESPEARE VIHARJÁHOZ.
Rajzolta Pine.
Színes rézmetszet, 39×47 cm. 350.—

Watteau, Antoine (1684—1721) **után.**

549. HARLEQUINE.
Színes műnyomat. 20.—

Weigelsperg F. és **Hänisch** (XIX. század).

550. FÉRFIARCKÉP. Jel.: F. Weigelsperg u. Hänisch 1853.
Vízfestmény, 25×19 cm. 60.—

Wertheimer, S. (XIX—XX. század).

551. EGYIPTOMBAN. Jelezve és dedikálva (dat. Paris 1900).
Vászon, 55×73 cm. 80.—

West, Benjamin (1738—1820) **után.**

551/a. WOLFE GENERÁLIS HALÁLA.
Színezett rézmetszet, 45×59 cm. 250.—

Wigand (XIX. század első fele).

551/b. SZÜRETELÉS SOPRONBAN. Jelezve.
Tempera, 15×10 cm. 180.—

Withoos, Mathias van (1627—1703).

552. A SZENT PÉTER-TEMPLOM LÁTKÉPE. Jelezve lent balra: A. Withoos. A kép a Nagler Künstler-Lexikonban a művész neve alatt van felemlítve. (2. Aufl. Bd. 24. S., 487.)
Vászon, 78×66 cm. 800.—

Almásy - Teleki VI. 1941

Wyck, Thomas (1616—1677) **iránya.**
553. AZ ISTÁLLÓBAN.
Fa, 48×37 cm. 180.—

Yon, Edmond Ch. Joseph (1836—1897).
554. ÉSZAKFRANCIA TÁJ. Jelezve.
Vászon, 65×42 cm. 150.—

Zatzka, R. (XIX. század).
555. „LORELEY." Jelezve.
Fa, 33×20 cm. 40.—

Zádor István (szül. 1882).
556. HILDESHEIMI RÉSZLET. Jelezve.
Rézkarc. 2.50

Zango, Bartolino (XIX. század).
556/a. VIRÁGCSENDÉLET. Jelezve.
Fa, 74×50 cm. 50.—

Zeller, Friedrich (1817—1897).
556/b. HEGYI TÁJ. Jelezve monogr. (és dat. 1884).
Vászon, 42×58 cm. 110.—

Zichy Mihály (1827—1906).
557. A CSÓK.
Vízfestmény, 17×13 cm. 100.—

558. ALLEGÓRIA. Jelezve, dedikálva és datálva (1894) orosz nyelven.
Toll- és ecsetrajz, 45×56 cm. 50.—

FŐVÁROSI KÉPTÁR
KIÁLLÍTÁSAI
XXXI.

SZÁZ MESTER, SZÁZ REMEKMŰ

BUDAPEST
1947 DECEMBER

SZÁZ MESTER,
SZÁZ REMEKMŰ

Györgyi (Geigl) Alajos: Deák Szidónia

A Fővárosi Képtár ez évadban második kiállítása a magyar művészet elmult százötven esztendejének tömör összefoglalására törekszik. A látogatóknak alkalmuk lesz figyelemmel kísérni azt a páratlan erőfeszítést, amivel művészeink a reformkor óta az európai haladást szolgálni próbálták. Ez a korszak tele volt nagy lendületekkel, furcsa visszaesésekkel, naiv hittel, júdáspénzzel, megfutamodásokkal és igazi sikerekkel, de minden esetben a lemérhető fejlődés nyomaival. Kulturális nagykorusodásunk egyre jelentősebb eredményekkel járt s bizvást állítható, hogy e század elejétől képzőművészetünk eleven kapcsolatot talált a legújabb törekvésekkel. Néhány emberöltő alatt oly gyorsan emelkedett fel a minőség fokozatain, hogy az utolsó évtizedek már a legigényesebb külföldi szemében is versenyképessé tették festőink és szobrászaink tevékenységét.

Szinte hagyománytalanul, mindenfajta tanulmányi előzmény nélkül kellett nekilátni mestereinknek, hogy a nemzeti felújulás idején művészetet teremtsenek népünknek. A magyarság művelődéséhez múlhatatlanul hozzá kellett tartozzanak a »szépmesterségek« is, még ha a régi teljesítmények ösztönző ereje meg is szakadt a történelmi megpróbáltatások következtében. Kazinczyék kultúragitációja kiterjedt a képzőművészetekre is, s ha a hozzáértés sokáig még hiányzott is, a jóindulatú vára-

kozás nem csökkent a szabadságharc bukása után sem. Jóformán nemzedékről-nemzedékre követhető piktúránk gazdagodása, a problémák megértésének a folyamata, az ábrázolókészség kibontakozása, de olyan rohamos ütemben, hogy több évszázados elmaradottságunk pótlására vált alkalmassá. Gondoljunk Markó Károlynak, az idősebbnek, idilli népszerűségére, majd Rippl Rónai Józsefnek a párisi postimpresszionizmusban játszott szerepére ; vagy Ferenczy István tiszteletreméltó akarnokságára s Beck Ö. Fülöp forradalmi vállalkozására az anyagszerűség tekintetében. Az évszámokban jelentkező különbség nem áll arányban azzal a fejlődéstörténeti többlettel, amellyel tehetségeink benfentesekké, hozzáértőkké lettek a képzőművészeti alakítás dolgaiban. Csak különleges adottságok, termékeny hajlamok magyarázzák a gyors haladást.

Hiszen a társadalmi helyzet nagyon kevéssé segítette művészeinket. A kapitalizálódó ország inkább csak kísértésbe hozta legjobbjainkat, semmint támogatta volna nemesebb szándékaikban. Festői nagyságuk a feudál-burzsoá reprezentáció kivitelezése közben dekorációs tényked éssé zsugorodott s csak a műhelymunka intím percei őrizték elnyűhetetlen képességeiket. Ennek ellenére mégis a remekművek hosszú sora jelzi a másfélszáz év építőjellegű változásait, műtörténelmünk olyan állomásait, melyek olykor-olykor a földrész vezetőértékeivé minősítették festőinket. Nem kell feltétlenül Munkácsy nemzetközi kitüntetéseire utalni ezúttal, hanem sokkal inkább bámulatos képteremtő érzékére, a divatos óriásvásznak helyett a colpachi erdőre, különálló figuráira. S a német főiskolákon tanszékeket nyert akadémikusaink helyett is főleg a fiatalon elhúnyt szomorú lángelme, Paál László, vagy

a Jedlik Ányos és Irinyi János sorsát járt Szinyei Merse Pál méltó az összehasonlításra. De még az öreg Barabás Miklós is valamiféle közvetlen magyar festői ösztönnek engedett, amikor a táblabíróvilágot elcserélte a tájképek mozgalmas akvarelljével.

Nagybánya óta alig van szükség nyugati mértékegységekre, a magyar képzőművészet önmaga is vállalhatja az irányítást művelőivel szemben. A stiláris kérdésekben nemcsak a progresszivitásért, de az esztéticizmusért is sokat áldozott. A két világháború között viszont olyan kísérletet hajtott végre, mely emlékezetessé lőn minden mai mester számára, s ez a szociális felelősség kifejezése a legmagasabbrendű művészi eszközök segítségével. Régebben Nagy Balogh János, utóbb Derkovits Gyula, Nagy István, Dési Huber István, a Szocialista Képzőművészek Csoportjának vértanui, mind a tömegek érdekében tökéletesítették tudásukat. Olyan megoldást szolgáltatva, aminek az érdekében a franciák éppen mostanság igyekeznek minden erejüket összeszedni. A sokat hangoztatott válság kiküszöbölésére modern nagyjaink életműve nyomán kereshető a leghathatósabb felfogás.

Hogy az élők mit tanultak elhúnyt elődeink munkásságából, azt a Képtár további kiállításai fogják nyilvánvalóvá tenni.

Pogány Ö. Gábor

Beck Ö. Fülöp: Ady Endre

ABA-NOVÁK VILMOS (1894—1941):

1. **Sziciliai régi város.** — Temperafestmény.

ÁMOS IMRE (1908—1944):

2. **Vörös kakas.** — Olajf.

BARABÁS MIKLÓS (1810—1898):

3. **Ormay-Aufenberg báróné arcképe.** — Olajf.

BECK Ö. FÜLÖP (1873—1945):

4. **Ady Endre bronzreliefje.**

BECK VILMOS (1824—1862):

5. **Önarckép.** — Olajf.

BENCZUR GYULA (1844—1920):

6. **Szerecsen fejedelem.** — Olajf.

BIHARI SÁNDOR (1855—1906):

7. **Öregasszony.** — Olajf.

BOGDÁNY JAKAB (1660 körül — 1724):

8. **Csendélet szajkóval.**

BORSOS JÓZSEF (1821—1883):

9. **Szőlőt vagy csókot.** — Olajf.

BROCKY KÁROLY (1807—1855):

10. **Ébredés.** — Olajf.

BRODSZKY SÁNDOR (1819—1901):

11. **Zugligeti részlet a Fácán felé.** — Olajf.

BRUCK LAJOS (1846—1910):

12. **Padonülők. Magántulajdon.**

BÖHM PÁL (1839—1905):

13. **Cigányok.** — Olajf.

CZAUCZIK JÓZSEF (1789—1857):

14. **Férfi arckép.** — Olajf.

CZIGÁNY DEZSŐ (1883—1937):

15. **Akt.** — Olajf.

CSONTVÁRY TIVADAR (1853—1919):

16. **Tanulmány a Panaszfal-hoz.** — Olajf.

DEÁK-ÉBNER LAJOS (1850—1934):

17. **Pusztai tájkép.** — Olajf.

DERKOVITS GYULA (1894—1934):

18. **Terror.** — Temp.

DÉSI-HUBER ISTVÁN (1895—1944):

19. **Dési templom.** — Olajf.

DONÁTH GYULA (1850—1909):

20. **Panaszdal.** — Bronzszobor.

FADRUSZ JÁNOS (1858—1903):

21. **A farkasokkal viaskodó Toldy.** — Bronzszobor.

FERENCZY ISTVÁN (1792—1856):

22. **Fáy András.** — Márv.-sz. Szépm. Múzeum tul.

FERENCZY KÁROLY (1862—1917):

23. **Ifj. Hegedüs Sándor arcképe.** — Olajf.

FESZTY ÁRPÁD (1856—1914):

24. **Judás.** — Olajf.

FÉMES-BECK VILMOS (1885—1918):

25. **Leányakt.** — Bronzszobor.

FÉNYES ADOLF (1867—1945):

26. **Öregasszony fiúval.** — Olajf.

FÖRSTNER DÉNES (1901—1944):

27. **Kora tavasz.** — Olajf.

GOLDMANN GYULA (1904—1945):

28. **Önarckép.** — Márványszobor. Magántulajdon.

GÖNDÖR BERTALAN (1908—1945):

29. **Munka közben.** — Szénrajz.

GULÁCSY LAJOS (1882—1932):

30. **Utcarészlet.** — Olajf.

GYÁRFÁS JENŐ (1857—1925):

31. **Női fej.** — Olajf.

GYÖRGYI ALAJOS (1821—1863):

32. **Deák Szidónia.** — Olajf.

HOLLÓSY SIMON (1857—1918):

33. **Tavaszi hangulat.** — Olajf.

HÓRA ALAJOS (1812—1868 után):

34. **Női arckép.** — Olajf.

IPOLY SÁNDOR (1857—1902):

35. **Nő virággal.** — Olajf.

IVÁNYI-GRÜNWALD BÉLA (1867—1940):

36. **Zivatar után.** — Olajf.

IZSÓ MIKLÓS (1831—1875):

37. **Búsuló juhász.** — Bronzszobor. Szépműv. Múz. tul.

JAKOBEY KÁROLY (1825—1891):

38. **Lotz Károlyné arcképe.** — Olajf.

JANKÓ JÁNOS (1833—1896):

39. **Népdal.** — Olajf.

JÁNDI DÁVID (1893—1944):

40. **Elsötétített Andrássy-út.** — Olajf.

KARLOVSZKY BERTALAN (1858—1938):

41. **Tanulmányfej.** — Olajf.

KATONA NÁNDOR (1860—1932):

42. **Szél és eső.** — Olajf.

KERNSTOK KÁROLY (1873—1940):

43. **Tájkép.** — Olajf.

KIMNACH LÁSZLÓ (1857—1906):

44. **Napernyővel sétáló nő.** — Olajf.

KISFALUDY KÁROLY (1788—1830):

45. **Viharos tenger.** — Olajf.

KISS JÓZSEF (1833—1900):

46. **Női Képmás.** — Olajf.

KONDOR GYÖRGY (1921—1944):

47. **Várószoba.** — Tussr. M. K. P. tul.

KOVÁCS MIHÁLY (1819—1892):

48. **Ifj. Markó Károly.** — Olajf.

KŐRÖSFŐI KRIESCH ALADÁR (1863—1920):

49. **Erdélyi tájkép.** — Olajf.

KUPECZKY JÁNOS (1667—1740):

50. **Az ötvös és fia.** — Olajf.

LÁNYI SÁMUEL (XIX. sz. első fele):

51. **Tájkép.** — Olajf.

LIBAY KÁROLY (1816—1888):

52. **Parasztudvar.** — Olajf.

LIEZEN-MAYER SÁNDOR (1839—1898):

53. **Faust és Margaréta.** — Olajf.

LOTZ KÁROLY (1833—1904):

54. **Alkony.** — Olajf.

LUX ELEK (1883—1941):

55. **Zsuzsanna.** — Faszobor.

MADARÁSZ VIKTOR (1830—1917):

56. **Hunyadi siratása.** — Olajf.

MAGYAR-MANNHEIMER GUSZTÁV (1859—1937):

57. **Színorgia.** — Olajf.

MARASTONI JAKAB (1804—1860):

58. **Görög nő.** (A művész neje) — Olajf.

MARKÓ FERENC (1832—1874):

59. **Cigányputri.** — Olajf.

ID. MARKÓ KÁROLY (1791—1860):

60. **Bibliai jelenet.** (Jákob és Ézsau találkozása.) — Olajf.

MATTYASOVSZKY-ZSOLNAI LÁSZLÓ (1885—1935):

61. **A művész anyja.** — Szépműv. Múz. tulajd.

MÁNYOKY ÁDÁM (1673—1757):

62. **Werthern György Vilmos gróf arcképe.** — Olajf.

MEDNYÁNSZKY LÁSZLÓ (1852—1919):

63. **Tanya.** — Olajf.

MÉSZÁROS LÁSZLÓ (1908—1938):

64. **Ülő nő.** — Tusr.

MÉSZÖLY GÉZA (1844—1887):

65. **Faluvége.** — Olajf.

MOLNÁR JÓZSEF (1821—1899):

66. **Légyott.** — Olajf.

MUNKÁCSY MIHÁLY (1844—1900):

67. **Tanulmány.** — Olajf.

NAGY ISTVÁN (1873—1937):

68. **Katonafej.** — Paszt.

NÁKÓ BERTA (1820—1882):

69. **Pirkó cigánylány.** — Olajf.

NÁKÓ JÁNOS (XIX. sz. első fele):

70. **Tengeri táj.** — Olajf.

NEMES LAMPÉRT JÓZSEF (1891—1924):

71. **Akt.** — Tusr.

OLGYAI VIKTOR (1870—1929):

72. **Erdő kapuja.** — Temp. festm.

ORLAI PETRICH SOMA (1822—1880):

73. **Anyám.** — Olajf.

PAÁL LÁSZLÓ (1846—1879):

74. **Tájkép.** — Olajf.

PAIZS GOEBEL JENŐ (1896—1944):

75. **Szakállas önarckép.** — Olajf.

PATKÓ KÁROLY (1895—1941):

76. **Önarckép.** — Olajf.

PÁSZTOR JÁNOS (1881—1945):

77. **Léthe vize.** — Szobor, bronz.

PENTELEI MOLNÁR JÁNOS (1878—1924):

78. **Régi szent dolgok.** — Olajf.

PERLMUTTER IZSÁK (1866—1932):

79. **Falurészlet.** — Olajf.

RÉTI ISTVÁN (1872—1945):

80. **Önarckép.** — Olajf.

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF (1861—1927):

81. **Apám — anyám.** — Olajf.

SCHALLHAS KÁROLY (1767—1797):

82. **Tengerparti táj.** — Olajf.

SPÁNYI BÉLA (1852—1914):

83. **A tisztáson.** — Olajf.

STROBENTZ FRIGYES (1856—1929):

84. **Adaggio.** — Olajf.

STROBL ALAJOS (1856—1926):

85. **A művész felesége.** — Szobor, márv.

SUGÁR ANDOR (1903—1945):

86. **Kövezők.** — Olajf.

SZABADOS JENŐ (1912—1942):

87. **Önarckép.** — Olajf.

SZÉKELY BERTALAN (1835—1910):

88. **Tanya-vázlat.** — Olajf.

SZINYEI-MERSE PÁL (1845—1920):

89. **Őszi táj.** — Olajf.

SZÜLE PÉTER (1886—1944):

90. **Készül a csarapé.** — Olajf.

THAN MÓR (1828—1899):

91. **Hunyadi Jánost Vitéz János oktatja.** — Olajf.

TIHANYI LAJOS (1885—1939):

92. **Trencséni táj.** — Olajf.

TORNYAI JÁNOS (1869—1936):

93. **Szoba belseje.** — Olajf.

VADÁSZ ENDRE (1901—1944):

94. **Tájkép.** (Befagyott folyó) — Olajf.

VALENTINY JÁNOS (1842—1902):

95. **Czigányleány.** — Olajf.

VASZARY JÁNOS (1897—1939):

96. **Tájkép.** — Olajf.

VIDA ÁRPÁD (1884—1915):

97. **Ebéd kettesben.** — Olajf.

WEBER HENRIK (1818—1866):

98. **Tanulmányfej.** — Olajf.

ZEMPLÉNI TIVADAR (1864—1917):

99. **Tehenek.** — Olajf.

ZICHY MIHÁLY (1827—1906):

100. **Bacchus megkoronázása.** — Olajf.

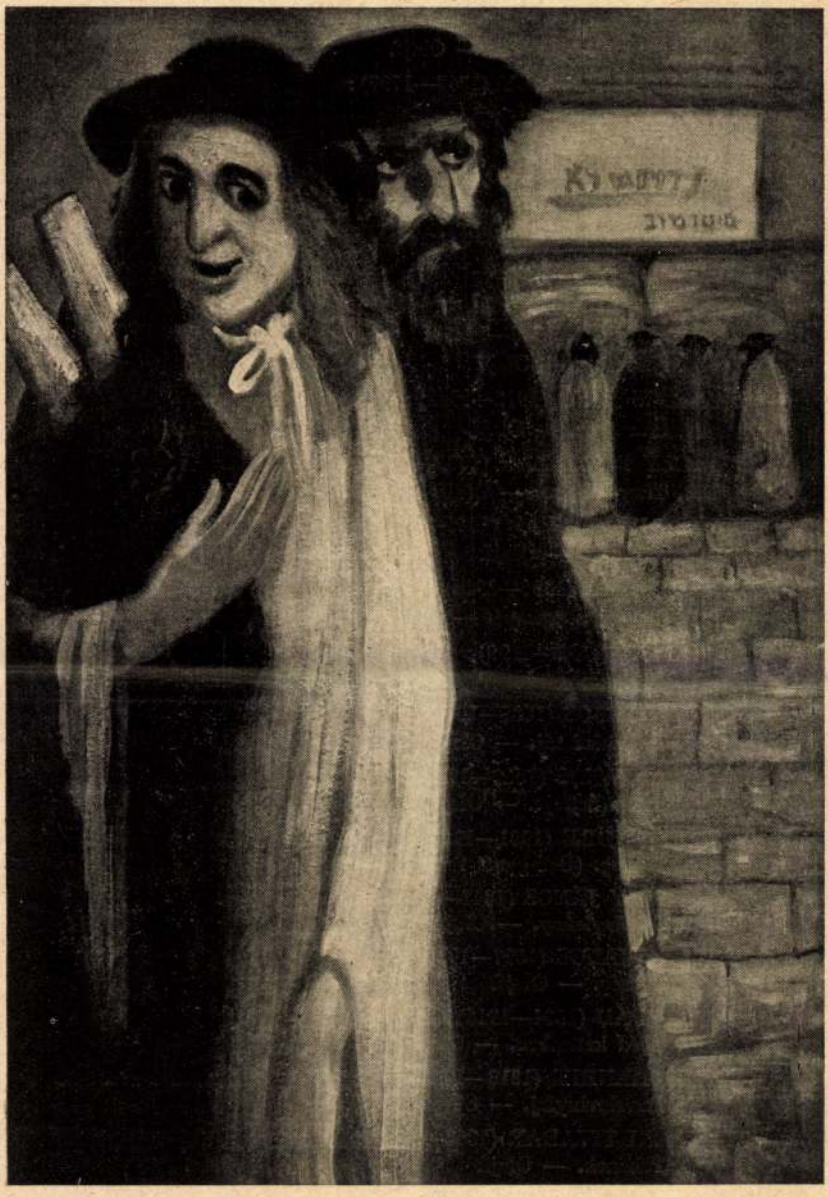

Csontváry Tivadar: Tanulmány a Panaszfal-hoz

Felelős kiadó: dr Katona Lajos
Budapest székesfőváros házinyomdája — 101903
Felelős vezető: dr Mihalik Gusztáv

IPOLY *Sándor*, festő, * Budapest 1857 jún. 29, † u. o. 1902 nov. 30. Ugyanitt tanult s eleinte mint fametsző működött Berlinben. Azután nagy kompozíciókat festett Budapesten (Dante álma, Erkel géniusza) a Benczúr-iskola stílusában.

Eg I 497 /

~~Авангард X. 169~~

Ipolyi (Janicsek)
Sándor

---

szül. Budapesten 1857
jún. 29. 1 reál és
azután fametsző
1883/84. I. vendéglátogató
1883/84 II. " "

Hungária - szálló, verseczi IV. 247

Ipolyi (Tanicsek) Sándor

ezül. 1857 jún. 29

1884/85 I. festeneti osztály

1884/85 II. vendéglát

1885/86 I. festeneti osztály

1885/86 II. " "

Hiéna, öskori IV. 125.

Ipolyi Sándor

Lépe a Képni-

Murban

Lelet, Zalamihályfai VI. 128.

295/1905.

Ipoly Sándor

Művészeti lexikon

356 l.

TK. 222.

II
584

222. *Kolonits Henrik Károly.* Mellig van ábrázolva, kissé jobbra fordul, tojásdad medaillonban. Hosszú haja, szemöldöke és szeme barna, bajusza és szakálla leberetvált. Prémes kucsmáját ékköves forgó díszíti fekete tollal, piros mentéje a galléron aranynyal himezett és díszgombjai nagyok. Felirata alól: »*Gloria honoratorum timor Dei*« és a kép körül: »*Hainricus Carolus Comes â Kolonits, S. C. Rq(ue) M. Equitum Vice Colonellus Anno 1652*«.

Vászon, méretei 18·4 : 14·7 cm. — Át. Képt. 147 (2). — Gróf Csáky László ajándéka 1824.

Ipoly Sándor Budapest

Műcsarnok

1893/94 téli kiáll.
1894. tavaszi kiáll.
1894/95. téli kiáll.
1895/96. téli kiáll.
1896. műll. kiáll.
1897. tavaszi kiáll.
1897/98. téli kiáll.
1898/99. téli kiáll.
1899. tav. kiáll.
1899-1900. téli kiáll.
1900-1901. téli kiáll.
1901-2. téli kiáll. 53, 302, 463
1902. tav. kiáll. 161, 184, 249
1902-3. téli kiáll. 695, 696

Alexandriai könyvtár II. 142. — művészet III. 203. — szent Katalint ábrázoló domborművű VIII. 179. — szobrászati iskola II. 126.

Ipoly Sándor

1893-94. fél Erath

Milsarnik

Ipoly Sándor

fertő

sz. 1858

+ 1908

wód

Krück I. 543. l.

Rolewinck Werner II. 40

461

1904. September 25.

Th. Köszönet Darnay Kálmánnak a „Mittheilungen der Anthropolog. Gesellschaft" hasábjain sümegi múzeuma ismertetésének beküldéséért. (712/1904.)

Ipoly Sándor

1896. mill. Erath
Munkarnok

O. T.

Jászberényi népkat. V. 301

TER·CRAN

A Book of Verses underneath the Bough,
A Jug of Wine, a Loaf of Bread—& Thou
Beside me singing in the Wilderness—
Oh, Wilderness were Paradise enow!

Rubaiyat of Omar Khayyam

Ipoly Sándor

ivad Magyar Ipavumvészek

1899

21/9.1.

WALTER
• EX LI

FÜZET.
IER CRANE

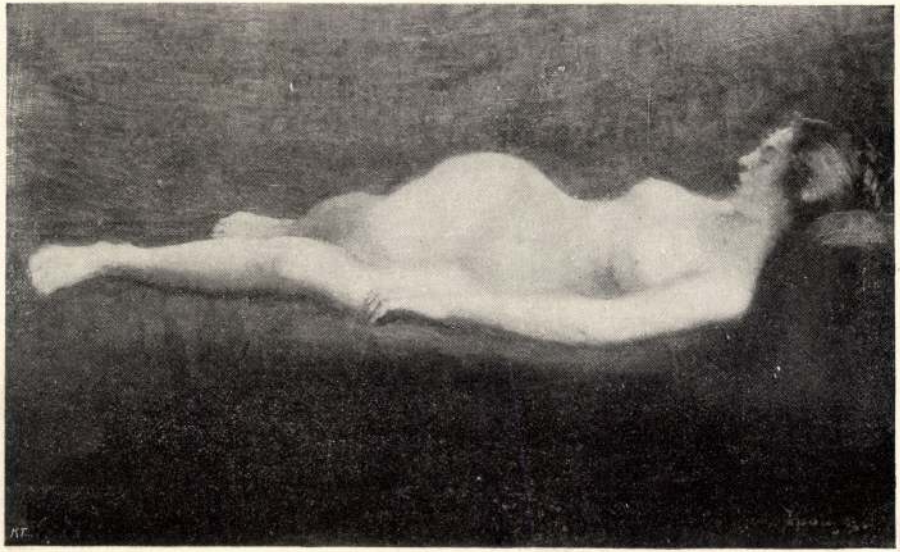

302. Ipoly Sándor: Alvó leány.

221. Knopp Imre: Pipacs.

Ipoly Sándor

Finarchép. olajf-
repr.

KMT 1898/99. teli kiáll
tárgym.

DAWANT ALBERT, 1889. Állami aranyérem. *Hajótöröttek mentése.*

FIRLE WALTER, 1893. Állami aranyérem. *Hármas kép a miatyánkból.*

IZRAELS JOSEF, 1891. Állami aranyérem. *Egyedül.*

REPIN, JEFIMOVITS ILIA, 1895. Állami aranyérem. *Kozákok válasza a szultán ultimátumára.*

ROTTA SILVIO G., 1888. Állami aranyérem. *Gályarabok.*

VAN DER STAPPEN CHARLES, 1897. Állami aranyérem. *Városépítők.* (Szobormű).

VERHAS JAN. †. 1887 Állami aranyérem. *Egyedül.*

Ipoly Sándor

FESTÉSZET

Ipoly Sándor hátrahagyott műveinek kiállítását ismertették a napilapok okt. 14. sz.

(1903.

Művészet. 1903. 435. l.

Ipoly (Tanitsek) Sándor

Női félakt, repr.

Arverési Csarnok aukció Lat.

39. sz. 1927 okt.

Erzsébet franczia királyné arczképe
Français Clouettől IV. 241.

Ipoly Sándor

Édességek c. igen
gyenge képe repr.

Lyka K. Téli tárlat
1900–1901.
Bpest 1901.

Ipolyi Sandor

önéletr

~~Bronzkarika IV. 116.~~

Ipoly Sándor

Ipoly Sándor műveiből 1676 korona értékben elkelt 23 olajvázlat és 36 rajz, mely utóbbiak közül 3-at az állam vásárolt meg

(Művészet 1904. 212. l.)

Repülő lapok 71.szám.

MO

ASCH, SCHALOM. DIE SINTFLUT. Peter
logie. 3 Leinenbände. D
Russlands.

BIERBAUM, O.J. PRINZ KUCKUCK. Lebe
fahrt eines Wollüstli

BROD, MAX. REUBENI, Fürst der Ju

Ypoly Sándor

Művészet 1904

267

Ipolyi Sándor

Művészet 1903

46–48, 47,

435–

652/907

Gyula

—

nnenkák

~~rácsok~~)

—

Tpoly Sándor

Művészet 1911.

134, 138

Sarkantyú, Középkori VI. 167

Ipolyi Sándor f.

Az 1896. VI/16. 33536. sz. m. rend folytán Ipolyi Sándor festészeti mesteriskolai növendéknek a Pavel Mihály gör. ~~kat.~~ szt. Nath. püspök által „Trefort Ágoston nevére alapított festészeti ösztöndíjból 300 frt utalványoztatott 1896-ra.

A szlakonyv. 37 lapjáról

IRODALOM ÉS MÜVÉSZET.

* **Ipoly Sándor művei a Mücsarnokban.** Az Eisenhut-kiállitás mellett egy teremben össze gyüjtötte a képzőművészeti társulat *Ipoly* (Janisek) Sándor hátrahagyott műveit, s ez a kis kiállitás holnap nyilik meg a publikum előtt. Ennek a teremnek igen szomoru a hangulata és pedig nem a képek teszik ilyenné, hanem egy jól indult müvészpálya siralmas tragikuma, amely itt kisért a képek között és kellemetlenül emlékeztet arra, hogy magyar müvésznek lenni ma sem föltétlenül fényes állapot. Ipoly Sándor a jó közép klasszist képviselte, de első munkáiból, például a Dante és Beatrix cimü poetikus kompozicióból látnivaló, hogy megvolt benne sok kvalitás abból, ami nagy piktorrá tehette volna, ha véletlenül észreveszik és véletlenül nem hal éhen. Mert formálisan éhen halt, amig apróbb, szerencsésebb, vagy inkább élelmesebb társai kibarátkozták magukuak az elismerést. Egyszerüen pechje volt s emiatt nem kapott kenyeret abban a hazában, ahol tisztán véletlen vagy a praktikus stréberkedés, sőt a politikai pártállás kérdése, hogy egy művész érvényesüljön, nem kapott kenyeret és az ember ugy van berendezve, hogy mire megszokná az éhezést, föltétlenül meghal. Igy járt Ipoly Sándor is, halála után pedig összeszedték munkáit, most fölfedezzük és potom olcsón még talán meg is vesszük. Szép rajzok, vázlatok, pár jelentékeny kész kép, egy fokozatosan elkeseredő müvészlélek megnyilatkozásai, ezek láthatók a kiállitáson és kaphatók valódi guny-árért. A kiállitást az Eisenhut-kiállitással együtt 60 fillérért lehet megtekinteni. (m. l.)

Szerda, 1903. október 14.
ALKOTMANY. 243. szám.

Ipolyi Sándor

vrodalma

Ambrozovics Ferső: Ipolyi Sándor. Művészet. 1903. 46–48 l.

Ipolyi S. hátrahagyott művének kiállítását ismertetik a napilapok okt 14. 1903.

Művészeti Egyesületeink beszámolója. Művészet. 1904. 267. l.

Nagyságos

Dr. Szendrei János úrnak

mín. o. tanácsos, a m. tud. Akadémia tagja, stb.

Budapest

I., Attila-utcza 2.

MDK

Ipoly Sándor ~~/Alexander/~~ 1858-1902.

Napnyugta, paszt.

Ernst Muz, 33. aukc. 37 l.

Ipoly Sándor

Az "Irodalom és Müvészet" c. rovat emlékezik a müvészre: "Most egy éve halt meg...Sokáig élt Párisban."Halálának évfordulójára a Mücsarnokban kiállitást rendeztek az elhunyt müvész képeiből. Mintegy száz darab olajfestmény, aquarell, rajz és vázlat került bemutatásra. A lap külön kiemeli "Dante és Beatrix" c. hatalmas vásznát.

Képes Családi Lapok, Bp. 1903. okt. 18.
XXV. évf. 42. sz. 751. lap

Ipoly Sándor

Erkel Ferenc géniuszát festette meg.
A Képzőművészeti Társulat rendezésében
megnyitott kiállitásról ir Szana Tamás:
"Téli tárlat a Mücsarnokban" cimmel. Hosz-
szan elemzi a képet, s véleménye szerint: a
"fantasztikus elemből hiányzik az álomszerü
a misztikus vonás."

Képes Családi Lapok, Bp. 1897. dec. 19.
XIX. évf. 51. sz. 812-814. lap

Ipolyi Sándor

Szalay Emil: "A téli tárlat" c. beszámolójában kiemeli a müvész alkotásait, megemliti Dante c. müvét, mely az alvó Dante előtt megjelenő szép Beatrixet ábrázolja.

Otthon, Bp. 1893. december hó
I. évf. 3. sz. 259-264. sz.

41. IPOLY SÁNDOR
Született Budapesten 1858-ban, – meghalt Budapesten 1902-ben. – Olvasó nő. – Tulajdonosa: Ecséry László úr.

KISS Péter: Gyűjtemények és múzeumok Egerben 1951-ig. IV. + Függelék: Az Egri Kaszino által...Egerben, magántulajdonban lévő műtárgyakból rendezett retrospectiv kiállítás katalógusa, 1924. aug. 30 - szept.8. = Agria, XXV/XXVI. (1990) 706.

Ipolyi Sándor

"Tanulmányfő" és "Vázlat" c. müveit bemutatja a lap.
Repr.-ók.

Otthon, Bp. 1895. április hó
48, 69. lap

MDK

Ipoly Sándor

Lotz Károly tanitványai. Vas. Ujs. 1898. 9. sz. 144.l.

MDK

Ipoly Sándor

Ablak előtt, vf.

Képzőm.Társ.1899/900.téli kiáll. kat. 38.l.

Horthy Béla

a Cehbelich

uniwersytet

Jagiell

Iparmüvészet Könyve V. 162.

Elektrotechnik!

~~Ferenczy Karoly~~

Ipolyi Sándor

Ivanyi Grünwald Béla

mint a párizsi Julian akadémia növendékei – Fenyiges után repr.

Pesti Napló képes mell. 1932. jun. 5.

tovább

3

Ipolyi Sandor

und

Tekete . 54–56.

Ipolyi Sandor

IROD.

Sza - 430 l. avark

Ipolyi Sándor

wod

Fonagy Bela. Magyar
unvárseti Almanach.
1904. 182. l.

+ 1902. nov. 30.

Ipolyi Sándor

rod

Mütermekből. Művészet. (Szabó Fele) 1900. 1007 l.

Ipolyi Sándor

festő

vod élete.

T Szeg 1900. 53. l.

.....nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

ezem:

.....

y helyettesének
sa.

Endrényi Imre, Szeged.

Ipoly Sandor

Lvod

z

Kofor 1898

240.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedél

.....

a műhelyfőnök va
aláír

8. sorsz. Műhelyi minta. –

Ipolyi Sándor

Szott

Rottenbiller Ödön dr

Ipolyi Sándor kiállítás -

Ország Világ 1903. 427

..... *mühely.*

yfőnökség!

v ..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

am.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Ipolyi Sándor

Feste

irod

Műcsarnok, 1899. 382

.....nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

ezem:

.....

helyettesének
a.

Endrényi Imre, Szeged.

Ipolyi Sándor

crood

+ 1902.

Vas lys 1902. 805 l

Ipolyi Sándor

Gerő Ödön, London Elek.

Modern magyar festő-
művészek. Budapest. é. n.
58. l,

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Ipoly Sándor

Művészet 1903. 46-48, 47, 435

—1904. 267

-1911- 134, 138

Ipoly (Janicsek) Sándor

Stud. 1858 Bpest.
1892/93 – 1896/97 a
Benczúr mesterskola
tagja

MÁRCIUS

25

Ipoly Sándor

IPOLY SÁNDOR / 1857 - 1902 / :

111. Nő virággal. - Olajf., fa. 23.3 x 31.3 cm. Jelz.l.j.: "Ipoly S."

./.

Szekszárd. képt. pub. kiáll.

1944

iszander tokban, troi couleurs, arany előterü tájképes
., XIX. sz. e. — Spieldose, in einem Palisanderetui
er mit Vogel, im Vordergrund Landschaft in Gold

el. Német, XVII. sz. — Kassette, Elfenbein, mit

ó medvével. Velence, XIV—XV. sz. — Relief, weisser
Jh.

ombormű 3 alakkal. Németalföld, 1576. — Christus
erländisch, 1576. Illusztr. XLIII. tábl.

(Szárnyas oltárral.) Német, XV. sz. v. — Tod der
V. Jh. Illusztr. XLIII. tábl.

ltár predella-jelenet. Dél-Német, 1498. — Das heilige
lenszene. Süddeutsch, 1498. Illusztr. XLIII. tábl.

jtós, belsejében fiókok. Osztrák, XVIII. sz. e. f. —
Laden. Österreich, E. H. XVIII. Jh.

tt faszobor. Német, XVII. sz. — Maria unter dem
Jh.

el. Tirol, XVIII. sz. — Dose, Holz mit Kupfer-

Ipoly Sándor
festő

Fővárosi Lapok 1895. ápr. 6., 1091. old.
(Műrészetek. Miniszterelnökök arczképcsarnoka a kiállitáson.)

Kalmán

Ipoly Sándor
festő

Fővárosi Lapok 1895. febr. 12., 545. old.
(Szana Tamás: A plakátok vesszenye.)

Kalmán

Ipoly Sándor
festő

Fővárosi Lapok 1895. febr. 17., 542. old.
(Szüvészetek.)

Kalmár

Ipoly Sándor
festő

Főváros Lapok 1895. febr. 6., 415. old.
(Műrészetek. A millénniumi kiállítás plakátjai.)

Kalmár

Ipoly Sándor
fiszt

Fővárosi Lapok 1900. dec. 23., 13. old.
(Vajda Ernő: Téli Tárlat.)

Kalmár

Ipoly Sándor

Ipoly, Alexander, Maler, geb. 1858 in Budapest, gest. 1908 ebenda, war ein Schüler von Greguss und Lotz, dann in Paris von Courtis und Collin und in der Budapester Meisterschule von Benczúr. Er stellte zuerst in Paris aus. Eines seiner Gemälde wurde vom König angekauft. Er war hauptsächlich Genremaler.

◇

Krück I. 543 l.

Ipoly Sándor

Árverési Katalógus (aukció)

31. sz. 1926 febr.

36. sz. 1927 febr.

39 sz. 1927. okt.

Kárpáti Árpád, áll. tanító. VII. 20

Ipoly Sándor, festő, szül.
1857. VI. 29. Budapesten,
megh. 1902 XI. 30. n. o. Famet-
stő volt, aztán Párisban és Buda-
pesten a Benczúr mesterskolában festővé
kepézte magát. Főmüve: Ezkel Fe-
renc géniusa (1897).

alföldi festő.

dból.

Pg. 116

mo! (Jan 19 r. 5)

pület előtt látjuk a derékon alól ábrázolt
balra fordul és jobb kezében, melyen
, nádszálat tart. Fejére tövis koronát
; sebeiből a vér patakzik, mely homlokára s
hája, bajusza és szakálla barna;
ek palást fedi. Jobbról a szabadba nyerünk
szálem városát szemléljük, melynek kapuja
ak.

tei 79.5 : 51 : 5 cm.

Janis Lászlo ajándéka.

Ipoly (Jamisek) Sándor

od

Benczúr kiáll. 23. l.

1921. Benczúr kiáll –

Krisztus és a hitetlen Tamás, olajf., a magyar Korona tulajd.

Erdel Ferenc Géminusa, olajf., az állam tulajd.

Római fürdő X. 52.

Ipolyi Sándor, festő; özv.
megh. 1902 november 30-án Budapesten.